SZÍNMŰTÁR,

KIADJA

NAGY IGNÁC.

MÁSODIK KÖTET.

Egyesüljünk, haladjunk és merjünk cselekedni az állhatatosság békés zászlaja alatt!

BUDÁN,

A MAGYAR KIRÁLYI EGYETEM BÖTÜIVEL.

1841.

521.644.
308.768

TARTALOM:

		Szelet.
1.	**Születésjog**, dráma 5 felv., *Bulwer* után angolból *Nagy Ignác*	1—52
2.	**Corday Charlotte**, eredeti dráma 4 felv., irta *Eördegh István*	53—88
3.	**Semmi roszat**, vigj. 3 felv., *Bon* után olaszból *Császár Ferenc*	89—114
—	**Lignerolles Luiza**, dráma 5 felv., *Dinaux* és *Legouvé* után franciából *Tompa Imre*	115—156
4.	**Sziv és trón**, dráma 4 felv., *Hugo Viktor* után *Nagy Ignác*	157—202
5.	**Cillei Fridrik**, eredeti dráma 3 felv., irta *Szigligeti*	203—246
6.	**Parisi adós**, vigj. 1 felv., franciából *Szemere Pál*	247—274
—	**Kénytelen király**, vigj. 2 felv., franciából *Tóth Lőrinc*	275—306
7.	**Megházasodtam!** eredeti vigj. 3 felv., irta *Csató Pál*	307—338
8.	**Két Júlia**, eredeti vigj. 3 felv., irta *Gaal József*	339—360
—	**Fiatal keresztanya**, vigj. 1 felv., *Scribe* után franciából *Jakab István*	361—382
9.	**Egy pohár viz**, vigj. 5 felv., *Scribe* után franciából *Nagy Ignác* (*Scribe* e jeles műve *egy* hónap alatt *két* kiadást ért meg.)	383—442
10.	**Ármány és szerelem**, szomoruj. 5 felv., *Schiller* után németből *Szenvey*	443—506
11.	**Zách nemzetség**, eredeti dráma 5 felv., irta *Vachot Imre*	507—570
12.	**Morus Tamás**, dráma 5 felv., *S. Pellico* után olaszból *Nagy Ignác*	571—598

Vörösmarty arcképe.

FŐJÁRI GRÓF VIGYÁZÓ KÖNYVTÁR RATOTH

A MAGY. TUD. AKADÉM. VIGYÁZÓ FERENC KÖNYVTÁRA. 8404.

АКАДЕМИЯ
НАУК
СССР

Festő és rajz. Barabás — Acélb. metsz. Schwerdgeburth

VÖRÖSMARTY.

IIdik kötet.

XIIIik füzet.

Születésjog,

dráma 5 felvonásban; **Bulwer** *után angolbul fordítá* **Nagy Ignác.**

Személyek:

Ashdale, lord, lady Arundel fia.
Sir Maurice Beevor, nagyhirü zsugori, és ámbár csak távol rokona lady Arundelnek, még is jogszerü örököse cimeinek s jószáginak a grófnő gyermektelensége esetén.
Norman, kapitány hadihajón.
Falkner, barátja s hadnagya.
Onslow, falusi lelkész.
Gaussen, martalóc.
Luke, martalóc.
Szolgák. Matrózok. Martalócok. Sat.
Lady *Arundel*, grófnő jogszerü birtokban.
Violet, gyámlyánya és Ashdale lord unokahuga atyai részről.
Mistress *Prudence*.

(Történethely — éjszaki Devon. Öltözet — Erzsébet királyné uralkodása végszakából. A történet egy nap alatt megy véghez.)

Első felvonás.

(Csekély csapszék külseje tengerparton; távolban Arundel kastély; porondra huzott dereglye; hajó horgonyon. A csapszék ajtaja nyitva, belől Falkner és matrózok dőzsölnek. Az előszinen Giles Gaussen asztal mellett ül. Idő — dél előtt.)

Első jelenet.

Gaussen. Korcsmáros.

Korcsmáros (üveggel sat. szolgál Gaussen körül.) Ha ez nem legjobb kanáriai az egész partvidéken, ugy feljogosítlak, hogy engem tulajdon hordómba fojts. De master, egyedül inni unalmas dolog, nem akarsz bemenni e vig cimborákhoz?

Gaussen. Nem.

Korcsmáros (félre.) Kevély vendég. Ha költségjegyzékei is olly rövidek, mint feleletei, ugy alkalmasint nem fog meghalni, mint korcsmárosának adósa. (El a korcsmába).

Gaussen. Luke már rég itt lehetne; sir Maurice ugyancsak sietne látni régi barátját, ha tudná, milly ujdonságokkal telve szekrényem, mind megannyi lövésre kész golyókkal. Hm! Sir Walter Raleigh nagy férfi és — meghonosítá nálunk a dohányt. (Dohányozik).

Matrózok (belől.) Ha! ha!

Gaussen. A lelkek ellenségéhez ezen ittas matrózokkal! Ha tudtam volna, hogy illy szőrü vendégeket fogad el korcsmárosom, nehezen állna hajóm e kikötőben: gyülölöm a böcsületes embereket; mi joguk van illy embereknek böcsületre és csonkitani mások keresetét?

Második jelenet.

Gaussen. Luke.

Gaussen. Ah, Luke! Mit szól a vén lovag?

Luke. Igen keveset; de sarkamban van. Ugy hiszem maga hozza a választ, hogy megkimélhesse az üzenés diját. Zsugorinak nevezheted őt — egyetlen fillért sem adott fáradságomért. Arca valóban intőtábla mindenkinek, hogy nadrága zsebeinek környékét kerülje.

Gaussen. Hol a legénység?

Luke. Szerte csapong amott a városban és ujságok után kapkod vitorlakész hajók utja és terhe iránt. Árményos kémek a fickók.

Gaussen. Menj, válaszd ki közölök a tizenkét legmarkosabbat, s rejtsd őket azon tengerparti barlangba a kastély alatt, mellyről már szólék. Éj előtt még dolgot találhatok számotokra. — Várj még, Luke. Ha valaki ellen olly bántalmat követtél volna el, hogy irgalmától függne életed, mit fognál tenni?

Luke. Az első sötét éjszakát ugrásra használnám bokor mögül, és késemet keményen tartanám.

Gaussen. Helyeslem tanácsodat. — El innen. (Luke el).

Harmadik jelenet.

Gaussen. Sir Maurice.

Sir Maurice. Mit? Giles Gaussen — a vasgyüró Gaussen, az én tölgyszivem, — mikép vagyunk? Valóban tiz éve már, hogy egymást láttuk.

AKADÉMIAI KÖNYVTÁR

Azt hivém, hogy más országban élsz. (Félre.) Akarnám, hogy más világon! (Hangosan.) Kissé megváltoztál — harci sebek, — mit? még jobb ez igy, — minden kegyetlenebb, borzasztóbb, férfiasb, tengerfihez illőbb.

Gaussen. Azon fiunak kell köszönnem e vágást homlokomon, kit kedvedért vivék magammal.

Sir Maurice. Huh, épen nem szép emlék biz ez, vasgyúró Gaussen! De mi több? Te visszafizeté neki. Te jó nagy halállepellel láttad őt el, — melly nem igen fog néhány nap alatt elkopni, — mit?

Gaussen. Nem; ő megszabadult — ő él! Tegnap láttam őt — egy napnyira innen. Épen ez az, mi engem ide hoz. Hireket gyüjték össze róla. Ő más nevet visel most — Norman! Jó hajót bir ő tulajdonul. Tekints oda. (A hajóra mutat.) Megnyitják é erszényeid zsinegeit ezen ujságok, sir Maurice?

Sir Maurice. Áruló! Nem kaptál ötszáz teljes darabot — fényes, uj, teljes darab aranyat? Emlékszem még minden egyes darab külsejére, mintha tulajdon gyermekem arca lett volna; és mind, mind ezt csak azért, hogy soha ne mondd nekem. „Ő él.“

Gaussen. Csitt!

Negyedik jelenet.

Előbbiek. Falkner és matrózok (belőlről.)

Falkner. Igen, csak állhatatosak legyetek, fiúk, csak szilárdak. A kapitány mindjárt itt lesz, ez a meghatározott óra. Ne tétovázz, cimbora! Egy öltözetbelinek látszol velünk. Talán alvóhelyet kivánsz a királyi Elizában, Norman bátor kapitány alatt?

Gaussen (lassan sir Mauricehoz.) Norman — hallod?

Sir Maurice. Norman kapitány alatt szolgálsz, érdemes sir? — Talán reá várakozol itt, érdemes sir?

Falkner. Minden pillanatban itt teremhet, érdemes sir! Én hadnagya vagyok, érdemes sir. Valóban, innod kell egészségeért.

Sir Maurice. Patvarba, sir! Mit nekem az ő egészsége? Elég, ha az én koromban levő ember még tulajdon egészségeért tud inni. Jer, Gaussen; hamar — többet mondj — többet mondj még. Jó napot, hadnagy ur. (Sir M. és Gaussen el.)

Falker. Jó napot mindkettőtöknek — vihar legyen veletek! Istenemre, cimborák, az olly embert, ki mellőzi az ivást, kielégitő okok s megnyugtatás nélkül, én gyanus jelleműnek tartom.

Matrózok. Hurrah a kapitánynak! Hurrah!

Ötödik jelenet.

Előbbiek. Norman.

Norman. Teljes szerencsét, fiúk! Árasszon el engem minden gonosz, ha zajos üdvözléstek nem a legvigabb zene, mellyet elválásunk óta hallék. Túl adtatok már valamennyi aranyaitokon?

Első matróz. Meglehetősen, kapitány.

Norman. Helyes — annál könnyebben tehetjük lengőkké vitorláinkat! Menjetek a városba — és szabaditsatok meg engem ezen aranyoktól. El; de egy órával napnyugat előtt itt legyetek. (Matrózok el.)

Ugyan, mit kezdenék pénzhalmaimmal,
Ha e jó cimborák nem költenék? —
Egész világnyi súlyt vesznek le rólam!
Falkner, mikép vagyunk? Voltál hazádban? —
Jól vannak? —

Falkner. Jól! Aggott szegény atyámat, —
Ég áldja, — sorscsapás sujtotta — ő más
Földjét veté, silány termése lőn.
Barátom, milly dicsőülten vetém
Ölébe pénzemet, kiáltva: „Ime,
Itt tengerész fiad, hogy üzze a nyomort!“

Norman. Ez óra életed minden baját
Kipótolá! — Anyád? Oh, én nem ismerék
Anyát — de szivesen látok könyüzni
Férfit s színváltozással ejtni ki
E szót: „Anyám“. Anyád megálda téged!

Falkner.
Szókkal alig; ámde könyben s pártfogó
Éghez kulcsolt kezekkel és rebegve
Sohajtott hálaszóban — áldva voltam!

Norman. Irígyellek, barátom!

Falkner. Már elég
Rólam — magadról most tehát, mi hir?
Nyugoti virágodat — kecses menyasszonyod —
Azon lyányt, kit keletnek tengerin
Afrikai martalóctul a derék
Apával együtt megmenténk — láttad őt?

Norman. Nem! —
Időm s iparkodásomat kimélhetém.
Meghalt már atyja — most idegen ül tüzhelyén;
S közel kemény rokonnál itt — igen,
Jó Falkner, itt van Violet: Arundel
Ős nagyszerű falát nézd mint ragyogja
Körül a nap ott — oda visz utam; — szerencse
Választatá e révet itt velem!
Egy nyillövést sem távozom, mig útam
Szép Violet szemének napja fényli át —
Nem, a beútazott országokért,
— S mi több — vizünk legjobb hajójaért sem,
Melly valaha győzelem jelét viselte! (Indul.)

Falkner.
Megállj — beszéltél Onslow gyámatyáddal —
A pappal?

Norman. Oh, tisztelt öreg, bocsáss meg!
Már most hiszem, hogy az, mi örvény tengeren,
Szerelem az életben! — Mióta partra
Léptem, nem érzék rettegést, reményt, nem
Gondolatot és álmat, hogy azt azonnal
A szenvedély-hullám ne nyelte volna el! —
Falkner, kivánsz szolgálnom? — E levéllel
A pap lakába menj — alig van innen
Két órajárás; — mondd, talán az éjjel
Meglátom őt — ha nem, ugy majd virradatkor.
Nyelved vidor jó híreket szavaljon —
Hogy én erős — ép — vig vagyok — hogy este —
Jól megjegyezd — (jó emberek szigorral
Szokták birálni honn a tengerészt) —
Hogy minden este a legtávolabb
Tengeren is elmondotta gyámfia
Gyermeki imáját, — és könyörge ősz
Fejére áldást.

Falkner. Megteszem.

Norman. De most
El Violethez.

Falkner. Csitt! — legényeid
Hivek — hajód kész itt: ha ő „igen"-t mond —
Föl a vitorlákkal, s prédánkkal el!
Szólj, gazdag ő?
Norman. Szegényül hunyt el atyja, —
Köszönet az égnek, ő nem gazdag!
Falkner. Ezt
Örvendve hallom én. — Ha föld, arany
S nyáj gazdagítnák őt, lemondanál
A tengerészetről.
Norman. Én, tengerünkről!
Nem — még magáért szépség kedveért sem!
Nagy tenger — a mellyen Britthon magosra
Emelve villogtatja a szigonyt,
És zászlajának minden szélroham
Hódolva enged és minden habok
Neptún leányi halhatlan zenéiben
Anglia nevét hallják! — Lemondani
Tengerről! A hajóm legyen nekem honom;
Fris szél zenézzen dalt nászünnepünkre; —
Az angyalok légkastélyit világító
Csillagtömeg lámpánk leend; — sugáros
Zafir övezte kristály padlatunk; —
Födélzetünk — az ég! — szépem, tulajdonom!
Soha még vitorla olly vigan nem ért
Ki partra, mint én hozzád! hü szivedben
Van horgonyom, szemedben révhelyem. —
Élj boldogul, Falkner, legjobb barátom!
(Norman és Falkner ellenkező oldalon távoznak.)

Változás.

(Árundel kastély kertjei.)

Hatodik jelenet.

Lady Arundel (egyedül lép fel.)

Lady. Huszonöt lefolyt bus év után ezen nap
Évnapja bánatomnak! Oh nap, égnek
Mindenbe látó fényszeme, te szivem
Minden sötét redőiben világosan
Látod titokteljes bünét. — Ne szólj,
Oh lélekismeret! Nincs jó hirem —
Rangom — hatalmam — pénzem? Elfödöm
Hölgyprém alá a multakat, —
És — ah fiam! ő jó — nemes fiam,
Látlak, s derül egem! —

Hetedik jelenet.

Előbbi. Ashdale lord (kivül szolgákhoz szól.)

Igen, a derék
Rolandot! És — megállj — a jó hibátlan
Sólymot, mit Leicestertől kapék. Ezekkel
Teszek ma próbát. (Föllép.)
Ashdale. Jó napot, szülém —
Hm — gondolám, hogy itt van Violet!
Helyes! neked s mistress Prudencenek, e
Keményitett feszes örökségi tárgynak,
Mit atyja (béke lelkével!) hagyott
A Violetnek, kell köszönnöm azt,
Hogy majd hugatlanná levék.
Lady. Fiam, nem
Illő menyasszony ő Arundel ifju
Urához.
Ashdale. Ám ki emlitett menyasszonyt? —
Hymen szövétnekénél lesz szabad csak
Csodálni a szépet? — Hizelgni — esküt,
Sohajt, vagy költeményt lehelni
Huszával — és e mennynek „Asszony"
Tükrözni változásit — vagy szelid
Bánatra édesíteni szózatunkat; —
Mind ez —
Lady. Szerelmi tett! —
Ashdale. Nem — nem — mulatság,
Anyám. Csak édelgés ez pásztorélet
Virányin, a hol nyájőr és madár
Unalmikat kedves játékkal űzik el,
Mikép szerelmi költők zengik azt.
Igen komollyá tetted e csekély
Tárgyat; kivallom, én kurtítani
Kivánom a napot — falun (ásit) lesujt
A hosszu nap — Kupidonak nyilával
Enyelgve, csak mintegy gyakorlatul,
Pirult hugom körül! Mint diszesitnek
E tollak engem?
Lady. Jól! de olly igen
Lengnek.
Ashdale. Szerelmünk napjainkban épen
Ollyan, mikép tollam viselni szoktam: —
Fényes toll, mit minden szelecske hajtogat,
S melly játszik a derült s könnyelmü homlokon,
Minő enyim. (Kézcsókkal.) — Hagyd játszni, szép anyám,
A tollat!
Lady (gyöngéden.)
Oh! Percym! Percym!
Ashdale. Helyes!
Hallom nyeritni nyugtalan lovam,
És barna sólymomat ezüst csörgetyüivel
Rugalmas léget üdvözölni; — a nap
Delet tartand az égen visszatértem
Előtt; ha hűn kivánsz megőrzeni
Kezedben engem, bizd rám röptemet —
Más szókkal (ellenem ne légy,) az udvar,
Tábor, vagy bár mi más lesz életem neme,
Ha szép hugom hideg tekintete
Homályt borit napomra itt; — élj boldogul! (El.)
Lady. Igen ledér — igen lenge az öröklött
Rangokra — s még is, hol szülő, ki hőbben
Nem szereti megrótt vétkeért fiát?

Nyolcadik jelenet.

Lady Arundel. Violet. Mistress Prudence.

Lady.
Még is komor homlok — gyászöltöny, Violet?
Violet. Mylady, árva vagyok!
Lady. Nem, légy nyugott. —
De, Violet, nem édesb fájdalom
Lakik szelid szemedben a könyükkel,
Mellyek atyád sirját öntözik? Körül tekintsz —
(Haraggal.)
Ashdalet nyomozza szemed? Leány, vigyázz —
Midőn dicsőitett kecsekkel édeleg
A szerelem, fényöket gyakorta vész
Kiséri.

Violet. Igy szólni, és kivánni még is,
Hogy engem árvát bú ne lepjen el!
Lady (megindulással.)
Bocsánat, én heves valék! — Nem, oh nem —
Mondd — hogy te nem szereted a lenge Percyt?
Violet. Tudod, hogy én mindig kerültem őt! —
Szegény vagyok; de büszke a szegény (félre)
S emlékezethez hű.

Kilencedik jelenet.

Előbbiek. Sir Maurice.

Lady (magához beszélve.)
Magos reményim —
Fényes kivánatim s vad terveim
Tárgya fiam Ashdale — sarjadéka olly
Törzsnek, miből királyi udvarokban
Leltek menyasszonyt a nagy férfiak, —
Mikép dicsálom állt előttem ő
Ifjúi vágytul égve; és szemem
Jövőbe hat, midőn hamvadni fog
Már testem, s legdicsőbbnek látom őt
Az oroszlánok hadában, mellynek kardjai
És cimkoronái trón körül ragyognak, —
Őt, a királyi sziget védcsillagát.
Anyját királyok fogják üdvözölni!
S. Maur. (lassan lady Arundelhez). Figyelj, ő él!
Lady. Ő? kicsoda?
S. Maurice. Azon urfi, ki Percyd és öröksége közt áll! (Köhög.) Igen hideg van. (Mistress Prudencehez). Hátha egyet sétálnál fiatal növendékeddel, mistress Prudence; és hogy idődet ne vesztegesd, kegyelmet könyöröghetsz, hogy harisnyát köthess nekem Mihálynapra juhgyapjuból.
M. Prudence. Harisnyát, sir Maurice! Ez ám a gyöngéd célzás! (Violettel fenékszínbe távozik.)
S. Maurice (lady Arundelhez.) Mondom, — ő él; ő itt van; nem csecsemő többé, nem gyermek, nem gyámoltalan fiu; hanem erős férfi, hajóval, névvel, legénységgel, — és pénzzel, mennyire én tudom. Percy fiad csinos ifju. Kár, hogy atyja korábban megházasodott és más fiai vannak. Ashdale és Arundel jószágid nélkül Percyd olly szegény — olly szegény lenne, mint az öreg Maurice Beevor. A lég igen metsző. A szegénység alá van vetve láznak (borzad), szükmellüségnek (hörög), csúznak és köhögésnek (prüsszent), fájdalmaknak tagokban, ágyékban, derékban (dörzsöli testét); és midőn a szegénység könyörög, kutyák ugatják meg; és midőn a szegénység beteg, az orvosok megölik; és midőn a szegénység haldoklik, a lelkészek feddik, és midőn a szegénység meghal, senki nem könyez érette. Ha ezen fiatal ember bebizonyítja ügyét, ugy fiad, Percy Ashdale, igen szegény fog lenni!
Lady. Fiam, Percym! de a pap hű. Ő esküvék —
S. Maurice. Hogy megőrzi titkodat, mig atyád s férjed élnek: ezek meghaltak. De vajjon nincs é bizonyítványa a papnak vallomása gyámolitására?
Lady. Fájdalom, van!
S. Maurice. Van! miért nem mondád ezt nekem soha ez előtt?
Lady. Mert — mert (félre) inkább féltem fösvénységedtől, mint a pap lélekisméretétől.
S. Maurice (félre). Hm! most kénytelen lesz hozzám segélyért folyamodni. Megszerzem a bizonyítványokat. Ezen ügy fölülete alatt igen sok arany és ezüst halat látok. Hm! megkezdem a horgászást!
Lady. Gondolatim zavarodtak. Mit kell most tennünk?
S. Maurice. Csinos kis bérjószágot ismerek Ex folyam másik partján; de én igen szegény — igen szegény öreg lovag vagyok.
Lady. Játszol velem, mi tanácsod?
S. Maurice. Nagy erdő van ott, tele vadakkal; fogolymadarak, nyulak, vad ludak, szalonkák és bibicek (ajakit szijja); ezenkül még dicsőséges verébsereg, mellyből fillérért adhatnék százat a kis utcakölöncöknek. De én igen szegény — igen szegény öreg lovag vagyok!
Lady. Majd benn! Kapsz aranyat — a mit akarsz; de e veszélynek célt kell tüznünk!
S. Maurice. Ha mindjárt első szava „arany" lett volna, ugy épen egy és három negyed percet kimélendék meg! Asszonyom, követlek. Ne félj, biztositni fogom a bizonyítványokat.
Lady. Mult éjjel róla álmodtam; iszonyu volt álmam! (El a kastélyba. Mistress Prudence és Violet előre jőnek.)
M. Prudence. A vén zsugori! Majd meglátod, mikép fogom őt boszantani. (Mély bókolattal S. Mauricehoz.) Legtisztesb sir Maurice, szabad áldásodat kérnem?
S. Maurice (félre.) Soha sem hallék áldásért megszólítani olly férfit, kitől egyszersmind mást ne lehetett volna várni. (Hangosan.) Ej, ej! ugyan mit tennél az áldással, te vénülő pogány?
M. Prudence. Na, hiszen nem kerül pénzedbe.
S. Maurice (félre.) Ez gúny szegénységem miatt. Minden bolondnak van köve a szegény számára. (Hangosan.) Nem kerül semmibe! De mi hasznot hoz? Mit akarsz érte adni?
M. Prudence. E szalagot.
S. Maurice (elveszi a szalagot.) Hm! használom cipőkötésre. Légy tehát áldva, és javulj meg, és hajlintsd bűnos vén szivedet az én juhgyapju-harisnyáimhoz! Kivánod, hogy téged is megáldjalak, gyermek?
Violet. Valóban nem, sir!
S. Maurice. A lyányok naponként furfangosabbak! A képmutató Jezabel még vigabbnak látszik áldásom után. Félek, hogy cserénkben ő a nyertes. (El a kastélyba. Mistress Prudence és Violet maradnak.)
M. Prudence. Oda adnám legszebb barackszin selyem szövetemet, ha megtudhatnám, miért van ezen gonosz vén zsugorinak olly nagy befolyása lady Arundelre.
Violet. Feleded, hogy rokona; sőt Ashdale lord nem léte esetén, jogszerü ura az arundeli birtoknak? — Ah, mistress Prudence, mikép köszönjem eléggé, hogy segélyemre vagy ezen fiatal lord kellemetlen udvarlásit elhárítani?
M. Prudence. Drága gyermek, bőven jutalmaz engem ezért lélekisméretem — (félre) és a fiatal lord anyja. (Hangosan.) Sohajtasz, édes szivem — most is távul tengerészedre gondolsz?
Violet. Mikor szüntem meg róla gondolkozni? — és most szegény atyám halála után még inkább.

Az ő büszkesége tilalmazta volna összekelésemet homályos születésüvel — de most —

M. Prudence. Ő valóban igen szép magaviseletű úr! Milly nemes volt tekintete, midőn a martalóc hajóján termett, — bátor legénységétől környezve e kiáltással — „Anglia és Erzsébet — Norman, szabadításra!“ Mintha most is látnám őt — szemeit villogva a füstből. Oh, Mária madárkája, neki köszönhetjük, hogy mi ártatlan szüzek nem állíttattunk ki a tunisi szépségvásáron! Ej, te egy szót sem hallasz beszédemből. Jól van, ha magányt ohajtasz, tehát elhagylak kissé, minthogy a fiatal lord ma dél előtt távol lesz; be kell végeznem nagy szőnyeghimzésemet, melly Salamon király és Saba királyné szerelmét ábrázolja; miután megszüntünk szerelmet érezni, igen kényelmes és megnyugtató azt legalább teremteni — tőszurásokkal. (El.)

Violet. Oh, bár varázserő büvölne föl
Vágyó szememnek, bájalak, miért
Epedek! Pedig szerelemben e kemény
Szót: távollét nem ismerik! — Szerelmesünk
Őrszellemével kiséri lépteinket, —
Minden sugárban az ragyog — virágban
Bájillat az — s minden kebelben az sohajt!
Ittléte a világot ugy diszíti,
Hogy minden, a mi szép, csak árnya annak;
És a mi hangban édes, és szemeknek
Legkedvesebb, az csak szavát lehelli,
Vagy arca édes mosolyát tükrözi. (Norman föllép.)
Csak képzelet beszél igy, nem szivem!
Hol vagy, feledhetetlen Normanom?

Tizedik jelenet.

Violet. Norman.

Norman. Itt, lábaidnál! — Oh, tehát megértem,
Hogy lássalak még egyszer? És együtt
Leheljünk? — Drága kincsem, egyetlen üdvem!
Tekints föl — oh, tekints föl — e karok
Öleltek a viharzugásban, és
Ez ajkon a komoly szent búcsucsók
Epedve ég most is — mint illatos
Szellő, mit angyalok terjesztenek,
Érintve és elhagyva földgolyónkat.
Tekints föl! — Éj soha nem ohajtja ugy
A napsugárt, mint én szemed, szerelmem! —

Violet.
Örvendetes nap! Normanom! — Te vagy?
Oh, Normanom! —

Norman. Tekints föl, oh, tekints föl;
Sirsz, Violetem? fuj! s remegsz, holott
Itt keblemen nyugszol? Valóban, igy
Illy durva ótalomra gyönge vagy!
Tekints föl — tengerre jövék vinni téged,
A tengerész menyasszonyát — pirulsz csak
És nincs szavad? Hagyd e rózsákbul a
Rejtett édet kiszínom méh gyanánt!

Violet. Hány gondolat volt kész nyilatkozásra,
Ismét találkozván veled; de most
Eltüntek — és minden, mit érzek, ez: te
Nálam vagy!

Norman. És többé nem távozom.

Tizenegyedik jelenet.

Előbbiek. M. Prudence.

M. Prudence.
Mit látok itt? — Beszédet gondolék
Hallani. Hogyan, Norman kapitány! Talán
Kisértet!

Norman. Ah, szép nevelőné! — Kezére,
S ez igen szüz üdvözletre mondom, én
Testestül itt vagyok! Valóban ugy van!

M. Prudence.
Fuj, kapitány, fuj! De menj el innen — a
Grófnő — ha jőne — kérlek —

Norman. Oh, előtte
Kisértetté leendek!

M. Prudence. A korábbi
Vig urfi most is! Ámde gondolóra
Vegye felelősségemet. Ugyan mit is
Mondhatna a grófnő, ha enszememmel
Nézném, mikép beszél vidékivel
Gyámlyánya?

Norman. Miss Prudence, csak ez bajunk? —
Mondád, ha néznéd! Mit látsz most szemeddel?
(Aranyat nyom bal szemére.)

M. Prudence.
A balszememmel semmit — jobb szememben
Még beteg az érzés!

Norman. Oh, szegényke, íme
Ez arany kenőcs meggyógyitandja majd.
(Más aranyat jobb szemére nyom.)
Látsz, jó Prudence?

M. Prudence. Egy lelket sem!

Norman (félre.) Valóban
Szerencse a szegény férfiakra nézve,
Hogy az öreg asszonyok nem több szemüek!
(M. Prudence fenékszinbe vonul.)

Violet.
Csitt, kedvesem! — Nem hallasz lépteket?
Norman, ha most azon iszonyú asszony talán —

Norman.
Asszony! minő édes szó, Violet!
Iszonynak ez fölötte édes!

Violet. Oh, de
Arundel asszonyát nem ismered —
Neve iszony! Elvarázsolás lakik
Sötét szemében; lámpa fényinél
Virasztja át magányban éjszakáit,
S kecseit sötét emlékezet rabolja el,
Melly bünhödésre büszke — bánkodásban
Szigoru. — Ah, elvesztett atyám!

Norman. Te, Violet,
És én, talán mindketten árvaságra
Jutánk e földön: azért együtt azon
Nagy anyához forduljunk el innen, el,
(Csak e szülét ismertem én), kinek
Bájarca mindig csillagok sugáritól
Ragyog — a tenger-anyához; — s atyánkhoz, Violet,
Az égbe nézzünk! (Fenékszinbe vonulnak.)

Tizenkettedik jelenet.

Előbbiek. Lady Arundel. Sir Maurice.

(Mistress Prudence elsompolyog.)

Lady. Nincs egyób segédszer!
Csak igy lehet!
S. Maurice. Ha nincs tanúlevél,
Csak hasztalan szél a vén pap szava —
Okulva éhség által elhozandja
Onslow lakából a tanúirást
Azon kemény gazember —
Lady. Oh, hamar! — hamar! —
Siess utána, jó rokonom!
(Sir Maurice el. Norman és Violet visszajőnek.)
Violet. Ez ő!
És itt! Ne lépj elébe — nem ismered
Nagy büszkeségét!
Norman. Büszkesége nem baj
Nekem! — Mutass be bátran! — Vagy pirulsz
Miattam? — A ki hajótetőn király,
Az szárazon mindenki társa rangban.
Hozzá megyek!
Lady (hirtelen hátra fordul.)
Boszúnak angyali,
Kiméljetek!
Norman. Bocsánat, vakmerőnek
Tetsző ittlétemért.
Violet. Nemes hazánkfia,
Kiről atyám annyit beszélt, ki egykor
Algíri martalóctul életünket
S szabadságunkat visszavitta.
Lady. Ah, — neved,
Sir?
Norman. Igen igénytelen nevem, mylady: —
Norman.
Lady. Valóban! (Félre.) Asszonyok ravasz
Nemtője, tettetés, segíts! (Hangosan.) Uram,
Légy üdvöz. Jőjj be, és mulass csekély
Lakunkban itt, meddig kedvedre lesz.
Norman.
Oh, asszonyom, hosszabb idők után is
Kevély leszek, hogy vendéged valék.
Lady (félre)
Nem ismer. Elhárítom a veszélyt. (Hangosan.)
Szép sir, kövess! (El a kastélyba.)
Violet. Norman — csodálatos!
Norman. Mi?
Violet. Nem láttam őt idegen iránt soha
Illy udvarisnak.
Norman. Ah, szelid leányka!
Nemde igazat mondék? Vizek királyi
Nem megvetendők, mint szerelmesek, mit?
Hah, milly örömtús gondolat! — Mi egy
Födél alatt, — hol látni, hallani
Foglak, kezed szoríthatom, s körülted
Tünendnek el szerencsés perceim!
A lady fönséges tekintetü!
Bájarca megremegteté szivem,
És régi álmokat hivott elő —
Igen — van é fia?
Violet. Oh, van!
Norman. Valóban,
Az boldog ember!
Violet. De irigyed lehetne!
Norman.
Pajzán kis gáncsoló, — igen, ő irígyem
Leend, mikép magok királyok is
Irígyeim, ha így ölel karom. (El együtt a kastélyba.)

Második felvonás.

(Szoba a kastélyban.)

Első jelenet.

Szolga. Utána Sir Maurice.

Szolga. Leülhetsz, sir Maurice; mylady el van foglalva. Akkor akar téged látni, midőn kényelme engedni fogja.
S. Maurice. Milly szerény, tiszteletteljes, udvarias fickó! Látom, tudsz főrangu férfival bánni; ha erkölcsösségéd megrontásától nem tartanék, e világra mondom, egy fillérrel ajándékoználak meg.
Szolga (félig félre.) „Főrangu férfi!“ — Kolduszszegény rokon — uram légy velem! (El.)
S. Maurice. Ah, ime itt vagyon, kolduszszegény Rokon! Szegény s koldus rokon vagyok Bölcsőmtül óta! Céllap a mylordnak — A lady alkalomszövője, gúnya Szolgáinak. S gáncsolnak engemet, Mert szeretem a pénzt! Ifjuságom érc Iga volt szegénységnek függésiben — Férfikorom a kincshalmozásnak élt, S most ősz fejem hatalom után eseng. E síma gazfiak csusznának a Szegény rokon lábai előtt, ha pénzes Ládái belsejét látná szemök! Csak hozza Gaussen a tanúlevélt, S e büszke grófnő fél birtoka alig Fogja kicsikarni tőlem! Ám legyen Örököse aztán a pazardi Percy, S enyim leend másik fele zálog és Kölcsönvevés által. Ha, ha! Ki lesz Kolduszszegény rokon azután?

Második jelenet.

Sir Maurice. Lady Arundel.

S. Maurice. Kiküldtem
Onslow lakába már Gaussent. — Hogyan,
Te illy halálszinü?
Lady. Lakomban ő —
Azon ifju — Norman, — oh, vendégem ő!
S. Maurice.
Vendéged? (Kárörömmel.) Ugy hálóban a bogár!
Lady. Alig menél el, s ime ő — előttem
Állott. Megismerém őt még beszédje
Előtt — az atyja szeme kővé mereszte
Szemébül engem — s még sem reszketék,
S nem ájulék el.
S. Maurice. Úgy, úgy! Tettetéd
Magad — hisz asszony vagy!

Lady. Milly vész borong
Körültem!
S. Maur (sugva.) El kell távolítnod őt,
Mig ideje van.
Lady. Mit, — távolítsam őt?
Sugallatod megfagylalá erem.
Eltávolítsam őt? — Igen, van egy
Tervem, ez egészen biztosit. Tudom
Prudencetul — ő szerelmes Violetbe —
Több hó előtt buzgott szerelmeért
A távol indiai sik tengeren.
Az atyja visszatértekor sziget
Kormányzatából ő mentette meg
Algíri martalócoktul hajóit.
S. Maurice (türhetlenkedve.)
Jó — jól van, — értem — e frigyet segitni
Szándékod?
Lady. Ugy van, és szökésöket
Könnyitni! Nyájasb ég alá, az uj
Világba tünjenek a habok velök, —
S nyugottan alhatom.
S. Maurice. Szerelmes a
Lyánykába! Mit fog szólni tüzagyú
Percyd, ha megtudja?
Lady. Mielőtt szerelmöket
Kitudja, távol tengeren leend
Hajójok. Én nem késhetem. Fiam
Megérkezett már — és velök mulat —
Féltő kedélyét szikra is kigyujtja.
Légy itt közel, talán segélyre hilak.
S. Maur. Mélység előtt állasz!
Lady. De lépteim
Szilárdak, és agyam nem szédül el. (El.)
S. Maur. Szerelmes a lyánykába! Látom, értem;
A lángoló Percyt vetélkedő
Társára ingerlem. Ha egyikét
Kard ejti el, törvény ölendi meg
A másikat. Tanulevelek segélyivel
Majd megteszem, hogy a vetélkedők
Vivása orgyilkos kelepce lesz
Világ előtt. Ha, ha! Ashdale és Arundel
Enyim, ha meghal e kettő. Myladyt
Mi illetendi — féreg rágja már
Rég óta szivét. Ah, fukar leszek
Még akkor is? — Hollá! mylord cselédi! —
Helyet Arundel grófnak! — Te tegnap a
Grófnál ebédeltél? Igen érdemes
Uraság! — Kecses fiatal menyasszonyom
Leend, fiúkat nemzek, és sovány
Öreg rokont tartok játszó bohócul
Kicsinyke Móricaimnak.

Harmadik jelenet.

Sir Maurice. Ashdale lord (ingerülten.)

Lord. Hah, az égre!
Ezen idegennek szemtelenkedése
A legnagyobb türést is lángra gyujtja;
Halál reá! Kezét szoritgatá,
Lehelletével fürtit lengeté.
S. Maurice. Szemem világa, Hektorom, mi baj?
Gyémántkövem, mi baj? Harag, boszú?
Lord. Haza, haza, csontváz, s űzd az egereket
Szalonnakamrádbul.
S. Maurice. Egereket! — Ugyan
Mikép maradna meg az egér körültem?
Nem tarthatom; valóban, éhhalállal
Hullottak el mind! — Három éve mult
Karácsonéjjelén, hogy megtaláltuk —
Csonttá soványkodottan, oldalán
Elnyúlva, hosszu bojtolés miatt —
Az utolsót; szinte kinos volt reá
Tekintni! Testét szeszbe tettem, és
Kiállitám kapumba — ünnepélyes
Intésül a zsiványok s koldusoknak. (Félre.)
Legyen boszúm — legyen ezért? (Hangosan.) Jöszte,
jöszte,
Szép Percy, elbeszélem, hogy miért
Tigriskedel: koncod kutyák akarják
Elkapni. Violet szerettetik
Azon idegentől.
Lord. Norman szereti őt?
S. Maur. S eléri célját vele — ha nem segitlek;
Mert (ámde csitt! egy szót sem errül!) az
Anyád segíti őt. — Egy asszony ellen
Sem elég ügyes vagy, ártatlan fiú,
S kettő — szüz és özvegy — Salamon királyt
Magát is összezúzta volna.
Lord. Hah!
Zavarja meg minden egyptusi csapás
Fejét ezen fickónak! Ő siket
Minden gyaláztatásra. Gúnyomat
Matrózi durva s átkozott vidor
Kedvével útasitja el, hogy a
Boszus vetélytársból már szemtelen
Pimasz levék magam szemében is.
S. Maurice.
Te csak hideg légy — csak hideg — de most
Jer el velem, s szólni fogunk a dologrul.
Lord. Szolgálatomra kívánsz lenni?
S. Maurice. Még
Pedig nem is pénzért, — ingyen! Türelmes
Védszenteink csodát tesznek. Ha, ha!
Te szereted a vén sir Mauricet gunyolni,
És minden ember gunyt üz a szegény
Öreg rokonbul — ha, ha, ha! Tűzagyú, jer!
(Mindketten el.)

Változás.

(Gót terem. — Egyik oldalon nagy kandalló, fölötte paizs és régi zászló; a falakon fegyverzetek s régi arcképek. — Élőszinen terített asztal gyümölcsökkel, borral.)

Negyedik jelenet.

Lady Arundel. Norman. Violet.

Norman.
Ha, ha! Valóban nyomoru volt tekintetünk
Hajótörés után.
Lady. Balsorsodat
Nevetve gúnyolod.
Norman. Ez szokása a vad
Tengerfiaknak; ők mindent tuloznak.
De szomoru is tudok azért lenni néha.
Lady. Sokáig útazál: hazatértedet
Szüléi áldás várja?
Norman. Oh, soha
Nem ismerém e szót!

Lady. Nyugott szavadbul
Szivbánatod hangzik. Ha tán miben
Szolgálhatok, csak add bizalmadat.
Violet.
Bizd rá magad, Norman; hiszem, hogy ifju
Évid bús költeménye mindenütt
Barátokat szerez neked, hol a
Némberkebelben szánat él.
Norman (a ladyhez.) Nemes
Hölgy, szód varázszenéjü kulcsa rég
Zárt rejteket nyit meg szivemben; és ha
Egy számüzött történetét kivánod
Megtudni, elmondom kevés szavakkal.
Gyermekkorom tizennégy éve egy
Falusi öreg papnál, nem távol innen,
Tűnt el. Szivemben akkor nyugtalan
S mély vágyak ébredének. A dicső
Öszhangzatú világban mit hibázni
Érzék — nevezni nem tudám — mig egy
Szélcsöndes éjszakán, midőn habok
És föld fölött tömérdek csillagábul
Mosolyg az ég szerelme ránk —, nem alva,
S alig pihegve, rögtön vágynak édes
Érzete dagadt bennem, s kikérdezém
Az agg papot: mért vagyok anyátlan?
Lady. És
A pap?
Norman. Könyűzve szólt: „Magas szüléktül
Származtam.“
Lady (félre.) Áruló!
Norman. S hogy elhozandja
Az idő azon napot, mi meg vala
Tagadva eddig, és elmult borúmra
Fényes jövő derülend. E szavára
Sugár hatá meg lelkemet, sötét
Emlékezet gyanánt mutatva egy
Halványos arcot gyermekéveimbül. —
Fátyol födé az arcot; ámde ajka
Olly szót lehelt, minőt csak érező
Anya rebeg!
Lady. Oh, szűm, csöndesülj!
Norman. Kemény
Vig tengerész termett lakunkban akkor,
Nyájas tekintettel köszönte engem,
És vad kalandokat regéle távol
India vidékiről, s szomjan nyelék
Füleim az illy irigyletes csodákat.
Röviden, meséi feltüzeltek, és
Fenéktelen tengerbül, ablakunk
Alatt, porondmosó habok közől,
Illy csábító szót hallék: a dicső
Raleigh hirére uj világ csodái
Között jutandsz, mik hősöket teremtnek
Vénekbül, ifjuból ábrándozót!
Igy hagytam el hazámat a kemény
Vad tengerésszel.
Lady. És elútazásod
Előtt nem áraszta születésed éji
Titkára fényt a pap?
Norman. Nem; és nem is
Fojtotta el buzgalmamat. „Szerezz
Magadnak — igy szóla — nevet, mellyet a
Büszke is irigyeljen, s megismerend
A büszkeség, melly most nagy ellened!“

Lady. Lélekzetem szabadabb!
Norman. Olly szívesen
Figyelsz az ismeretlen életére?
Halványodol?
Lady. Mélyen megindított
Történeted: kérlek, beszélj tovább.
Norman. Azon gazember, a kiben hivék,
Mihelyt hajójában valánk, bilincsben
Hajófenékre záratott, s tova
Tengerre szálla. Végre eltünék
A föld, s legényi, mind mogorva barna
Fickók — sok ország számüzöttje, mert
Ő martalóc volt, — fölhurczoltak a
Födözetre, s láncomat leoldva igy
Vigyorga főnökük: „Fiú, nem én
Vagyok oka: békóidat arany veré,
Saját szüléid aranya!“
Lady. Ez valótlan!
Undok hazudság! Bizonyosan hazudság!
Norman. Igy válaszoltam én, s kezébül a
Kardot kirántám s a rágalmazót
Átszurva lábaimhoz fektetém.
Kiáltozás hangzott és száz gyilok
Fénylett körültem; de letörölve a
Vért homlokárul igy kiálta föl
A martalóc: „Megálljatok, neki
Csak irgalom meghalni igy.“ S azonnal
Reám rohantak, egy deszkára fűztek —
És szél feszíté a vitorla-vásznat
És engem elhagyának — a habokban,
Egyedül az istennel!
Violet (megragadja kezét.) Szememben olvad
Szivem — és az isten ím megtarta téged!
Norman. Azon nap és egész éjjel vizen
Élet s halál között uszott törékeny
Deszkám. Az ég elaltatá szelét,
S a csillagok föltüntekor kecses
S olly kellemes volt minden a szememnek,
Hogy sirtam, és a martalóc szavára
Emlékezém, rebegve: a habok
S szelek szüléimnél irgalmasabbak. —
Te is zokogsz, mylady?
Lady. Én? Nem.
Csak mondd tovább!
Norman. Viradt, s vitorla és
Lobogó jelent meg a napfényben!
Violet. Oh,
Dicső! Tovább!
Norman. De a hajó letünt
A láthatárrul, és nem láta meg.
Dél lőn, s az éhség és szomj megjelentek;
Kiaszott ajakkal kértem a halált,
S kibontakozni törekvém a husomba
Vágó feszes kötélbül, és leszállni
Mélységbe; aztán látni véltem a
Nyugott s tükörtiszta viz alatt mi undok
Feketét mozogni, üvegesült meredt
Szemekkel, — a tengeri szörnyet, mi a
Hajók után prédára várva úszik.
Most életem szeretni kezdtem ujra,
És rettegő meredt szemmel tovább
Usztam, hajam borzonga s gyöngülének
Érzékim, és iszonyatos álomérzet

Csöndében a szörny feketesárga rút
Szeme szüntelen felém merenge, és —
Violet. Szólj!
Norman. Ébredék, s hazámnak nyelve érte
Fülem. Barátilag néztek reám:
Hajótetőn fekvém, megmentve a
Szörnyű haláltul; isten őrködék
A szunnyadó fölött!
Violet (félig félre.) Oh, Normanom!
Norman. Raleigh alatt szolgált hős tengerész
Volt az, s tulajdona a hajó. Dolog
S harc védtekintete alatt rangot adtak
Nekem. Halála — e halál, minőt
Magamnak óhajtok: vitézi volt!
Mert győzelem kék zászlaja lobogott,
Fölötte — engem egész tulajdona
Egyetlen örökösévé tön; arannyal
Tölt zsákok, és derék fregátja, — jó
Neve, mind enyim! (Violethez.) Szép lyány, szerelmesem,
Te ismered legboldogabb napom
Tettét, melly díszesíti éltemet.
Lady. És a papot távoztod óta nem
Láttad?
Norman. Nem; oh, rövid két napja csak,
Hogy e becses partokra visszajöttem. (Lassan Violethez.)
Ezen szemek vezércsillagzatim,
Mik után eveztem.
(Norman és Violet lassan beszélnek egymással.)
Lady (rájok figyelve.) Szereti — ugy van, ez
Reményem. Oh, fiam szava, — erre jő!
Meg kell vakítnom s csalnom őt. Csak egy
Nap — s mentve minden. Kedves úr, ezennel
Itt termek ismét. (El.)
Violet. És te engem igy
Szerettél?
Norman. Violet, valóban igy; — de
Mikor önti minden titkait szavakba
Hű szerelem? Éj legszebb szakában, a
Sik tengeren, szélcsöndben, és midőn
Majd mozdulatlan s békecsillagokkal
Lepetve a lég, hosszas hallgatás
Után nyugottan mint az ég, de telve
Szerencse érzetével, mint fölötted
Szent angyalokkal a menny, akkor, akkor,
Ha majd szemembe mélyedend szemed,
Tanulni fogsz sugáriból magányos
Szerelmet.
Violet. Oh, Norman, magányosat
Nem, nem magányost már ezentul: én
Nálad vagyok! S ha bár hová menendsz,
Lelkem követ, s szerelmed életem
Egyetlen élete. Látni téged és
Hallani szavad, rólad távullevőrül
Álmodni — tűrni mindent, és dacolni
Mindennel, édem, oldalodon, — csak ez
Leend jövőre majd természetem.
Árnyad leszek, letünő, ha napod hanyatlik,
És elhaló, ha lenni megszünendsz.
Norman. Ég hagyjon engem el, ha valaha egy
Hideg tekintetem fagylalja női
Szüdet!
Violet. Helyes, Norman; de halld szavam:
Napfényben, árnyban, munka s nyúgalomban,
Bár gyönge és erőtlen lyány vagyok,
Tapasztalandod elszántságomat:
Én eltürök bár millyen változást —
Csak érzeményidben nem; és soha
Lélekzetem se legyen meghallható,
Kivevén, ha Normanomra esdekelne
Az égtül áldást!
Norman. Oh, menyasszonyom,
Üdvem, szivem bálványa!

Ötödik jelenet.

Előbbiek. Ashdale lord.

Lord. Hála égnek!
Ügyesen menekvém nagyságos szülémtül.
A vén lovag beszéde föltüzelte
Véremet, anyámat látni illy kedéllyel
Nem akartam —
(Visszafordul s megpillantja Normant Violettel.)
Égre mondom, még susognak!
S minő bizalmasan! (Hozzájok közelít.) Bizalmas úr,
Bocsánat: én nem látom a vitézi
Díszjegyet, arany sarkantyut —
Norman (félre.) E szegény
Homoklakók, ámbár remegnek a
Széltől, hatalmas veszekedők. — Arany
Sarkantyu! Véli tán, hogy méneken
Nyargaljuk át a tengert! (Hangosan.) Fájdalom,
Mi tengerészek nem birunk elég
Arannyal, és igy azt sarunkra nem
Pazaroljuk el.
Lord. Gunyolsz?
Violet. Oh bátya, menj,
Szégyeld magad!
Lord (utánozva őt.) Oh menj, szégyeld magad,
Hugom! Jegyezd meg, sir, hogy itt fölösleg
Egyikünk —
Norman (félre.) Lelkemre, én is ugy hiszem!
Ellenfelét eltávolítni vágyik.
Lord. Jó master Norman, udvarmesterünk
Lakában illő társakat találsz
Magadhoz.
Norman. Oh, nem ugy, te büszke lord.
Ki magát egyenlőnek tekinti vélem,
Előbb karom súlyát kisértse meg,
Kardom hatalmát s szívnyugalmamat
Veszély között. De csöndesülj, hüvelybe
Kardoddal. Az hasonló nem lehet
Hozzám, ki vendégét igy sérti meg,
És hölgyszemekben óhajt biztosulni.

Hatodik jelenet.

Előbbiek. Lady Arundel.

Violet. Vedd ótalomba vendéged szeles
Fiad ellen!
Lady. Ashdale lord —! Rangodhoz e
Kedély nem illik. Idegen, annyira
Vétkezhetém, hogy a fiában az
Anyát akarhatád büntetni?
Norman. Kérdd

Fiadat, siettem é felelni karddal
A bántalomra.

Lord. Valóban nem, fölötte
Gyors ő gunyolni; ámde büntetésre
Rest.

Norman. Hallod ezt, mylady?

Lady. Légy nyugott,
Ashdale, szerelmes gyermekem, kiméld —

Lord (föllobban.)
Gyermekkoromban oktatott anyám
Nem félni ellent, és vetélkedőt
Nem tűrni el! Megváltozásra már
Igen koros vagyok. Figyelj reám:
Te gáncsolod szerelmem Violethez —
E szemtelent ótalmazod, — fogadd
Tanácsomat: ha gyorsan el nem üzöd
Ezen idegent, anyám, bőcsületemre:
E pillanatban vér folyand előtted. —
Gondold meg ezt!

Lady. Vér! vér! Ki vére? Szólj!

Lord. Enyim nem — illy szolgai fegyverre szent
A főnemes lovagiság! — Nem fiadnak
Fog folyni vére —

Lady. Fiamé!

Lord. Légy figyelmes,
Anyám! — Viszonlátásra, sir. Anyám,
Halványul arcod? Szégyen! — Átkozott
Legyek, ha nyájasan nem néze e
Gazfira! (El.)

Lady. Kigyó fogánál élesebb!

Norman. Szep házi asszony, engemet ne félts;
Tekintetedben valami van, mi engem,
Férfit, megint gyermekké lágyit el.
Pattogni bátran hagyhatod fiad,
Mert a szegény idegen csapása őt
Nem éri.

Lady. Menj, leány; de nem, megállj —
Közelits; tudom titkod, te kedveled
Ezen idegent?

Violet. Én — ő az éltemet
S bőcsületem mentette meg, mylady —

Lady.
Öröm! Oh, öröm! Menj, s hígyj nekem! (Violet el.)
Tehát —
Sir — (Félre.) Jaj nekem, mikép hasonlit elhunyt
Atyjához!

Norman. Oh, szólj, adj parancsot, és
Lásd, milly igen megindítál.

Lady. Anya
Vagyok! E fiúért élek; életembe,
Lelkem s szivembe van szövetve képe!

Norman. Milly édes azt halleni, mint kedvelik
Fiaikat édes anyák!

Lady. Kevély, tüzes
Ő, bántalomra gyors, de késkedő
Engesztelődni. És, mi több: azon
Szivért eseng, mellyben tied helyet
Bir már tulajdonul; szememnek a
Lég vérvörös, mit egy helyen leheltek.
El vele! — Ez éjjel, fuss!

Norman. Ez éjjel, és
Vele? Violettel! Oh kéj!

Lady. Megteszed?

Norman. De szüléimet föl nem födözhetem —

Lady. Oh, kétesért e biztos üdvödet
Ne hagyd el; — és, figyelj, én dús vagyok,
Gyorsítom a törvényt, s ítéletét
Hatalmam által érlelem; — kikémlem
Ezen titok-tömkeleget — én keresni
Fogom szüléidet!

Norman. Kegyes mylady!
Mit tettem én, hogy igy gondoskodol
Rólam? Szüléimet! Oh, anyát találj
Nekem, tiéidhez hasonlitó
Szemekkel, és habár legaljasabb
Kunyhó szülöttje is, cserélni még
Királyfiakkal sem fogok.

Lady (félre.) Hatalmas
Természet! Igy szólsz nála, és miért
Vagy néma nálam? (Hangosan.) Mi van ezen sovány
Arcban, mi téged elvarázsol, ifju?

Norman. Oh, asszonyom, midőn reád tekintek,
Angyalkezektől vélem fátyolát
A multnak ellebbentve látni, és
Az idő varázskörében a tiedhez
Hasonlitó arcot bölcsőm fölött
Látok merengni, és — bocsánat — ez
Csak alaptalan vad ábránd, — én tudom,
Hogy az — de még is, bőcsületemre, én
Azt gondolom, hogy anyám hozzád hasonlit.

Lady. Hozzám! Igen különös ábrándozás,
Ha, ha, ha! (Félre.) Megőrülök ez iszony miatt,
Ha még tovább itt késik. (Hangosan.) Hagyjuk ezt; —
Hajód közel; ma éjjel elmehetsz.

Norman.
Olly gyorsan, olly hamar enyim ő! Sok év
Után, habár nem látjuk is talán
Egymást, midőn te, szép hölgy, rég egészen
Feledted a szegény Normant — magas
Tenger szinérül éjjel és korán
Értted repül imám az égbe föl!

Lady. Te, te fogsz könyörgni érttem? (Félre.)
Elfogadja
Imáit a menny? Mint viharzik
Természetem! (Hangosan.) Bocsáss meg, én — igen —
Én — távozásod előtt — találkozunk,
És — majd — (Elsiet.)

Norman. Midőn imát igértem érte,
Ajaki fehérültek! Mi az, mi e
Hölgyben megosztja Violet szerelmét
Más érzeményimmel? Szivembe, némi
Időtül, ünnepélyes és hideg
S idegenitő iszony lopózkodott.
De, helytelen sejtelmek, el, csak el!
Kedves nevedre, Violet, tova
Röpülnek agyrémim, s kecses jövőm
Varázssziget gyanánt merül szemembe, —
Mellyben szavad zeném, mosolyod egem!

Harmadik felvonás.

(Kastély körüli kert; — de nem az első felvonásbeli hely.)

Első jelenet.

M. Prudence (egyedül.)

Ki gondolta volna, hogy a büszke grófnő olly nagy örömet találjon e vad kapitány szerelmében fiatal ladymhez? Ugy gondolom, neki is kapni kellett arany kenőcsébül! De hiszen minden kedves neki, mi az ifju lord szerelmét gátolja. Véleményem szerint azt várja, hogy fia legalább is hercegnőt vegyen nőül.

Második jelenet.

M. Prudence. S. Maurice.

S. Maurice (sietve jő.) Láttad erre jőni Ashdale lordot?

M. Prudence. Nem, érdemes úr!

S. Maurice (bizelgve.) Tehát ezen tengerészkapitány mint szerelmes udvarolgat szép védencednek, mistress Prudence? Köztünk mondom, ugy hiszem, házasság lesz a családban.

M. Prudence. Biztosítlak, sir Maurice, hogy tőled semmit nem tagadok meg.

S. Maurice. Tőlem? Én neked semmi ajánlást nem tevék.

M. Prudence. Gondolám, hogy ezt mondád: „Köztem és közted házasság lesz a családban.“ Kábaságot követhetnénk el, sir Maurice. Jobb megházasodni, mint roszabbat tenni.

S. Maurice. Roszabbat! — Menj és tedd a legroszabbat. Dacolok csábjaiddal, vén Dalila! El innen, és ha véletlenül Ashdale lorddal találkozol, mondd, hogy látni akarom őt.

M. Prudence. Ha komoly akarnál lenni ajánlatodban, sir Maurice —

S. Maurice. Csitt! — Még te is gunyolsz? (M. Prudence kacagva el.) Minden ujabb gyaláztatást, mit e házban kapok, ide, ide rejtek! (Keblére mutat.)

Harmadik jelenet.

S. Maurice. Gaussen.

S. Maurice. Hah! olly gyorsan visszajövél? Láttad a papot? — Megszerzéd a bizonyítványokat? — Meg — —

Gaussen. A pap ma reggel, érkeztem előtt egy órával, elhagyá házát egy idegen kiséretében, ki, mennyire megtudhatám, tengerész; de leirása nem hasonlit ahoz, kit keresünk.

S. Maurice. Kisiklani látom kezeim közől az arundeli birtokot — de nem — nem! Ha nem kaphatom meg a bizonyítványokat, tehát a követelők ellen fogom magamat biztosítani. Giles Gaussen, ma huszonöt éve, hogy olly bünt követtél el, melly téged vérpadra juttatna, ha felfödöztetnék; — emlékszel? Előre tehát! Ha ezen Norman nem hal meg, ugy meg van fonva azon kender, melly téged bitóra kötend.

Gaussen. Bár még egyszer markomba kerülne azon fickó! Gondolod, hogy megbocsátám neki e sebhelyet? Előbb a lyányok — átok rájok! — nem üztek gúnyt belőlem, — koránsem! De minek említéd most azon holt férfit? Magad mondád, hogy a szülék pénze volt az, mellyért el kelle tüntetnem a fiút.

S. Maurice. Figyelj, megmondom — csitt! Mi ez? — Félre innen — itt jő — ő maga — csitt! — (Bokrok mögé rejtőznek.)

Negyedik jelenet.

Norman. Violet.

Violet. Mit, Norman, ő megengedé?
Norman. Igen,
Ne félj, szerelmesem.
Violet. De reszketek,
Hogy vakmerőnek tartasz engemet
Utóbb.
Norman. Bizalmasnak, minő valódi
Szerelem, de nem soha vakmerőnek. — Oh,
Légy csak nyugott, s gondolj azon hires
Országra nyúgat partvidékin, a hol
Hont alapitandunk, ha az idő szemeddel
Megúnatá tengert s hajót, hol a
Szép föllegek, mik egykor Édenünkre
Borongtak, olly bájkellemű világot
Alkotnak, és ezt sürü pálmalomb
Árnyéka kedvesíti meg; hol a
Természet, a fiatal korúk hevét
Követve, tékozló kezekkel önti
Az idő ölébe kincseit; hol a
Tündérek által átszökelt mezőken
Minden virágit elteríti Flóra;
És a közel tengerrül illatos
Körébe hijja az esti szelletet.
Ez alatt alant körben, és arany gyümölcsü
Ágrul magosban, melly vidor madárka
Édesgetője, zene emelkedik,
Mikép szerencsés szellem, a magosban
Kis láthatatlan szárnyakon lebeg,
És kéjözönt remeg le!

Ötödik jelenet.

Előbbiek. L. Arundel.

Lady. A hely és
Idő szökésre meg van állapitva
Ez éjre már?
Norman. Nincs, lady, még; szemérem
Pirját epeszti a szökési eszme
Arcára még, mint égi harmatot;
De mint az ég mosolya követni szokta
A harmatot, szintúgy lesz e szemérmi
Pirúlat is mosoly s megegyezés.
Lady. Könnyelmüségre nincs idő — fiam
Nem zárt szemü vetélkedő; ha ő
Gyanakszik —
Norman (föllobbanva.) És mi több?
Lady. Minő heves

Kitörés! Feledted már szavad: kerülni
Az összeütközést? Nem — a szemed
Azt válaszolja, hogy „Nem!“ — Most tehát,
Szép sir, fogadd ez iratot kezembül,
Aranymüves Trezzi Paolo, Velence
Piacán ezért ladyd menyasszonyi
Ajándokát fizeti ki; mert lakombul
Nem távozott jegypénztelen menyasszony
Soha.

Norman. Lady, aljas föld lakója vagy,
Örök csatában pénz s hiány között,
S nem foghatod meg, mint gunyolja a
Viz vad szülöttje szárazunk lakóit,
Kik gondözönben csak vagyonnak élnek.
Oh, szörnyü lelki baj: szerelmet itt
Pénzért beváltva látni, és egész
Égbolt alatt az isten udvlakában
Tözsérkedést — aranyért. Szerelmet álmodom,
Enyimmel egyesült szivet, szilárd
Hüséget, és halhatlan é etet
Örökül, mit elvihetek mocsoktalan
A csillagokhoz, majd, midőn az égbe
Szólítja emberfiait a teremtő; —
És ime a mennyei dicsálmaimból
Arany, a gonosz lélek, az arany riaszt föl!
Oh, hite az álnok földnek!

Lady. Egykor én is
Igy érezék! Boldog leány! (Hidegebben.) Ezekrül
Később. Legénységed s hajód parancsra
Kész melly idöben lesz?

Norman. Frigyes világa
A holdnak egy órával éjközép
Előtt ragyog ma.

Lady. Ott, hol a vadak
Kertje az utolsó kapuval a porondra
Ereszkedik, — találkozástok ott
Legyen —

Norman. Helyes — midőn ma reggel arra
Jártam, ledőlt romját találtam egy
Templomnak; — ott találkozunk, szerelmem —

Lady. Hah! e mohos kápolnaomladékban?

Norman. Nem szent hely az?

Lady (türhetlenül.) Jól van, helyes; de el,
El innen, — egy órával éjközép
Előtt helyen legyetek —

Violet. Reménylve, drága
Norman, maradjunk —

Lady. Lyány, reménylve? Még ma
El kell ezen lakból sietnie —
Ha nem kivánod életét.

Violet. Szerelmem
Ollyan parányi földi részbül él,
Hogy én hibát nem vélek elkövetni,
Mivel szivem bizalma nem szüle
Félelmet; — éjjel — oh! de nézd, mikép
Borúl az ég! Sötét leend az éj!

Norman. Nem, mert szerelmesek szent csillaga
Fog utunk fölött lebegni: és, jegyezd meg
Azon becses gyémántkövü fehér
Tollat, mit egykor a kalóz fejéről
Tépék le napjaim legszebbikén —
S jegyül ragyogni a sötéthen azt
Veended észre majd.

Violet. De —

Norman. A hajón
Tisztes pap is leend velünk, ki szűnk
Eskét megáldja.

Lady. Jer, lecsöndesítem
Aggályidat szobádban, és — de csitt —
Léptek! Siess, sir — itt ne leljen Ashdale! —
Szavadra emlékezz; — szerencse véled,
Élj boldogúl — és —

Norman. Ah! Ne lássuk egymást
Többé? Az ég áldása rád! Nem áldasz
Meg engem? (Kezét csókolja.)

Lady. Én! — Megáld az ég!
(Görcsösen szoritja meg kezét és Violettel távozik.)

Norman. Egész
Órákat ábrándozhatok, ha kell,
Most álmodozva el. — S miről? De Falkner
Már visszatérhetende —

Hatodik jelenet.

Norman. Szolga.

Szolga. Futva jött
Egy úr, veled kiván beszélni, sir.

Norman. Velem?

Szolga. Sietve. Falkner a neve.

Norman.
Falkner! Segélyre kész mindig, ha sorsom
Kivánja. Menj, bocsásd be: a szilárd
És hü barátság bűvölő, s előzi
Kivánatinkat.

Hetedik jelenet.

Norman. Falkner.

Norman. Üdvöz, számtalanszor
Üdvöz! Figyelj — dereglye várjon a
Parton reám, hol a kápolna romja
Lenyúlik és habok verik szegélyit
A vadtanyának, — éjközép e'ött
Egy órával; — papunkra is leend
Szükség. Hamar — csak lass utána — el!

Falker. Piano, jó barátom, igy tanácsol
Az olasz ajak — csak lassan és veszély
Nélkül. Igen nevezetes híreket
Hozok: — a papot kerestem és meg is
Lelém, s közel hagyám el öt. Irásid
Mind nála vannak és szüléidet
S neved kivánja felfödözni. — Néma
Levél, — mi ez?

Norman. Oh ég, ez egy napoddal
Az élet áldásit böcsükre nézve
Mind megszegényited! Ő? Tehát valóban,
Onslow?

Falkner. Neved tudhatja más, habár
Te nem tudod még. Maga az agg
Onslow beszéle igy.

Norman. Hol látom öt?

Falkner. A régi kápolnácska part fölötti
Romjai között szólsz véle.

Norman. Végzetem
Intése ez?

Falkner. Parancsidat betöltsük
Még is?
Norman. Bötű szerint. Dereglye — pap —
Küldj a hajóra, hogy az öböl körül
Legyen kitűzött pillanatban; — el!
Falkner. Mint értsem ezt? Szólj —
Norman. Nincs idő szavakra,
Jó Falknerem. Menj! (Falkner el.)

Nyolcadik jelenet.

Norman. M. Prudence.

M. Prudence. Sir Maurice! Hol ő?
Nem láttad itt sir Mauricet?
Norman. Ej, figét
A vén vitéznek! Ah, Prudence, becses
Mistress, ha ismét látjuk arcainkat,
Norman szegény kapitán talán hatalmas
Krézus leend! Oh, Violet! Minő
Édes leendne rang s vagyon, ha engem
Kezedre érdemesbbé is tehetne! (El.)

Kilencedik jelenet.

M. Prudence. S. Maurice (elősompolyg.)

M. Prudence. Hol rejtezél, sir?
S. Maurice. Rejtezém? Nem olly
Ember vagyok, hogy rejtni kellene
Magamat.
M. Prudence. Mylady akar beszélni véled
Tüstént; — megemlitém előtte, hogy —
De íme itt jő. (El.)
S. Maurice (Gaussenhez, ki előbukik.)
Rejtekedbe; vissza!

Tizedik jelenet.

Sir Maurice. Lady Arundel.

Lady.
Nem félsz reám tekintni? — Mit? Neked
Én pénzt adék — pénzt, mennyit agg szived
Kivánt —, hogy Arthurt messze földre vidd;
Pénzt a jövendőjére — nem halála
Díjára! Martalócnak árulád
El őt! — Kitették vad habok közé!
Oh, áruló!
S. Maurice. Mit sem tudék ezekrül.
Csitt! csitt! Beszéljünk csöndesen! Segédem
Volt áruló, nem hű szegény vitézed;
De halld szavam, hugom: felényi sem
Volt akkor a komoly veszély, mikép
Most. Röpül időnk, mig szólok itt. Alig
Menél el innen, és egy ismeretlen
Szép híreket hozott a tengerésznek!
A vén papunk, Onslow, közel van, és
Az íratok mind nála! Én — s csak én
Menthetlek e hinárbul! — És ki most
Az áruló?
Lady. Iszonyt uj iszony tetéz
Fejemre, mint hullám boritja el
Az elmerültet!
S. Maurice. Gyors határzatú
Légy, és figyelj! Drágán fizetteti
Magát az emberem!
Lady. Szerezd meg a
Tanúirást, pap hallgatási szent
Igéretét, s bár mit kivánsz — tied.
S. Maurice. Botleigh jószági, háza —
Lady. Mind tied —
Tied!
S. Maurice. Megalkudtunk! Mehetsz nyugottan
Már most, s reám bizd dolgaid.
Lady. Fiam,
Oh, Percy! Értted ezt — csak értted! És
Nem érttem — ég tanúm! Imádkozom! (El.)
S. Maurice.
Imádkozol! Helyes! Midőn rosz asszony
Nagy bűnt nyel el, tüstént imát harap
Emésztetül utána! Igy falánkok
Torkig tömik magokat husételekkel,
S javitni aztán egy darabka sajttal
Vélik hibájokat. Ki rejtekedbül,
Tengeri sakálom! (Gaussen előjő.) Menj hamar, hamar
Föl a romok közé: hisz ismered
Azokat! Rohand meg a fehérhajút,
Kit ott találsz: ragadd meg őt s vigyed
Kötözve partüregbe. Ott rabold
El tőle a hártyát — papirt, mi nála
Van! Hozz nekem mindent el és — ezer
Arany tiéd. — A tengerész kerül,
Hosszabb uton ment; — erre, látod itt,
Ez útat — a térnek felét nyered
Meg rajta.
Gaussen. És, ha ellenem szegül? —
S. Maurice.
Ellenkezésrül mit beszélsz; csak azt
Parancsolom, hogy a papirokat
Vedd tőle el. Ne tedd, de tudd, hogy a
Titkod hatalmamban! S ha megteszed,
Halálodig dús vagy — siess! (Gaussen el.) Ha nem
Sikerül is, évrül évre tizezer
Fonttal vagyok melegebb. S legjobb esetben —
Meglátjuk. — Ismerek türelmes és
Szelid szegény rokont — egek, mikép
Gyötrendem őt! (Midőn távozni akar, belép Ashdale lord.)

Tizenegyedik jelenet.

Sir Maurice. Ashdale l.

S. Maurice. Hamarább jövén, szerelmi
Jelenést zavartál volna meg.
Lord. Tanú
Valál te itt?
S. Maurice. Igen, zugolyban, a
Leselkedő Tamás gyanánt. Ugyan
Jól jégre vittek téged.
Lord. Tréfa most
Fölingerel; hagyd el.
S. Maurice. Megesküszöl
Titkolni elhatározásukat
Anyád előtt?
Lord. Bocsületemre!
S. Maurice. Még
Ez éjjel elszöknek. Találkozásuk
A régi kápolnában éjközép

Előtt egy órával leend. Pap és
Dereglye várja őket — a leány
Normanra tolla gyémántjárul ismer:
Tűzz a tiedhez is — olcsón adhatok
Egyet neked.
Lord. Kápolna romja közt!
Ez éjjel! Oh, ég, föld! Ezen leányt
Én nem bocsátom el! Köszönöm, lovag! (El.)
S. Maurice. Hálóban a két légy. Én ismerek
Egy pókot — ez mindkettejét halálra
Vérezi. Mikor lesz enyim a grófi cím? (El.)

Változás.

(Fenékszinen gót kápolna, részenkint romokban; — összeomlott boltozaton át csekély távolban a tenger látható. Előszinen szirtes erdő, tengerbe ömlő kis patak. Oldalt kis torony, melly a kastélyhoz vezet. Alkonyat.)

Tizenkettedik jelenet.

Onslow (a kápolna előtt.)

Tiz éve már, hogy láttam a nemes
Fiút; — az eskümet lerontja most
Az idő, s föloldja őt keservei
Alól! Szerencsétlen romok — valóban
Villámerő sujtá ezen falak
Véres kövét, melly a halálnak és
Szerelmi frigynek volt szentelve, mint
Az ajkimon remegő hir. Ime, most
Rút béka hízik ott, hol a becses
Oltár emelkedék! De íme a
Sírt megkimélte a romlás! Igy épen
A földön is tovább marad meg a
Sír, mint sok emberi szerelemnek
Szentelt s ledőlt oltár!

Tizenharmadik jelenet.

Onslow. Gaussen (a toronyból.)

Gaussen. Magát lelém?
Jókor jövék! (Onslowra rohan.) Ne szólj, megálj. Ide
Az oklevélt — papírokat, miket
Hozál, ha nem — meghalsz!
Onslow. Te gyilkos, el —!
Ismerlek én; — halál riad föl itt
Ellened.
Gaussen. Ugy? ismersz engemet? Valóban?
Ismerd tehát ítéleted s birádat!
Onslow. Bocsáss, gazember! Hah!
(Kiszabadítja magát és a boltozaton át a kápolnába siet.)
Gaussen (követi.) Saját fejedre
Véred!

Tizennegyedik jelenet.

Norman. Előbbiek (a kápolnában.)

Norman. Kiáltás! Gyilkolás! Megállj!
(Végig rohan a boltozaton. Gaussen visszatér fegyver nélkül.)
Gaussen. Fegyvertelen vagyok! Kemény karom
Bénult! (Norman megjelenik, mintegy Gaussont üldözve, ki a romok mellett ellopózva észrevétlenül a toronyba jut.)
Norman. Mi ellen ez, — föld nyelte el?
Onslow (belől nyög.) Oh! (Norman visszatér a kápolnába.)
Gaussen (a toronybul.) Még találkozunk!
Norman (a sebesült Onslowt vezeti.)
Onslow. Az élet olly
Gyorsan mulik! Engedj reád tekintnem —
Ah! Láttalak még egyszer, és nyugottan
Meghalhatok! —
Norman. Oh, csöndesülj! Ne szólj!
Onslow. Kell szólanom. Pedig fogy a szavam.
Találkozásra híttalak; — hol a
Gyilkos reám talált — amott — ezen
Napon, husz és öt év előtt — atyád —
Norman. Atyám? Beszélj! Atyám?
Onslow. Kimult! Gyilok
Végezte életét.
Norman. Vért — véreért —
Vért — mondd nevét orgyilkosának!
Onslow.
Figyelj. — Egy apród volt, derék, csinos
Szép, kellemes, de nemtelen szüléjü; —
Ezt a nemes háznak leánya, kit
Szolgált, szerette: titkon összekeltek,
E szent falak között ezen kezek
Áldák meg őket; — titkon összejöttek —
Én — én — elál szavam!
Norman (a patakhoz siet, kezével vizet merít és megnedvesíti az öregnek arcát.)
Onslow. Szerelmöket
Az atya kitudta — de házas éltöket nem —
Ő böcstelennek hitte gyermekét.
Itt jöttek össze a szerelmesek,
Megszökni készülők. Szerettem a
Fiút — gyámatyja voltam — és kisérni
Akartam őket.
Norman. Szólj! Tovább!
Onslow. Az éj
Vad s rémitő volt — szörnyü vész — s vihar! —
Ők még is eljövének — és kemény
Gyilkos kezek ragadák atyádat, és
Felesége kebléről fölrángaták! —
Oh! rémitő kiáltozása még
Most is fülemben! — Ő azon gazember
Kezei alatt halt meg, ki most az én
Orgyilkosom.
Norman. Hah! A te gyilkosod?
Leleplező ég, hála! Egy halál —
Egy tett, s ez egy kar megboszulja a
Kettős halált!
Onslow. Atyád ezen karok
Közt hunyt el — ott, az oltárhoz közel —
Azon magányos sír előtt, hol a
Bárói ős pihen; — vérjel mutatja,
Hová temették csontjait nyugonni.
Norman. Oh szörnyü! Szörnyü!
Onslow. Erre harmadik
Éjjel világra szült anyád; — lakomba
A gyermeket rokon hozá, kinek
Hideg szivét pénz lágyitá könyörre
Az anya keserve iránt.
Norman. S anyám — anyám?
Él még az én anyám?
Onslow. Tulélte a

Veszélyt — erőszak által egy magas
Lordnak nejévé lőn, — s titok temette
Történetét!
Norman. Látá vonásait
Gyermeki szemem?
Onslow. Titokban özvegy és
Anya volt — igen! De uj kötése uj
Gerjet hozott. A második szerelmi
Frigy második fiút adott, — s igen
Szerette ezt, jobban mint tégedet —
Mint lelke üdvét.
Norman. Oh, szegény anya!
Onslow.
Most csak kevés szót még. Én — oh — —
Norman. Ne szólj
Olly hangosan. Lelkem fülemben ül.
Onslow. Könyör megindított, s remegve, hogy
Hatalma téged elszakítna tőlem, —
Szent ünnepélyes esküvel fogadtam,
Titkát takarni s rejtni jó jogod,
Mig atyja s második ura s férje él.
És igy megengedém az ifjunak
Elhagyni házamat: — kihaltak ők —
Az atyja s férje; — te messze útazál —
Szólék anyáddal, és tapasztalám,
Hogy szíve márvány. — Oh! Fogadd —
(Papirokat ad neki.) Fogadd, —
Menj és keress törvényes útakon
Ótalmat; oh, de fusd e tornyokat! —
Anyád —
Norman. Csak egy szót még! Anyám nevét!
Onslow (a papirokra mutat.)
Ott! (Hirtelen erőködéssel fölegyenesedik.)
Végszavam hallgasd meg, ég! Segitsd
Az elnyomottat! — Vedd fejedre egy
Ősz férfi áldását. — S élj boldogul! (Meghal.)
Norman.
Maradj — maradj —! Eltűnik a nemes
Lélek! Lehellete már elálla — néma!
Meghalt! Helyettes atyám, halott! — Pokol
Koholta tett! Nem birta irgalomra
Ez ősz haj ércszived? — Boszú! Ne adjon
Ótalmat e vérszörnynek a világ!
Végzés igazgatója, lépteit
A visszatorló vérhalálra vidd;
És eszközöddé engedd lenni e
Kart! Csal szemem, vagy azon vörös sugár,
Melly a sötét ívboltozatban ott
Halad, vonásit láttatá velem? —
Igen! Oh, az ég irgalmas, — és mi még
Találkozunk! — Isten legyen veled!
Te szentje léssz az égnek! — Él anyám!
Mit árt, ha másik gyermekét szivébe
Zárja? Nem elég nagy az anya szive több
Gyermeket ölelni? E hazából egy
Csekélyke résszel is beérem én.
Ha karja majd ölelni fog, szemébe
Hőn mélyedő tekintetem meleg
Könyűkkel olvasztandja el szivén
A multat és fájdalmait! (Fölbontja a papirokat.) Mi ez? —
Az ő — az ő fia! Oh, titokba szőtt
Természet, első pillanatban is
Szerettem őt! Pénz, birtok és cimek,
Név, melly ragyog Britthon kevély családi
Között, miként téjút sugárövezte
Csillaga; — sajátom, mind sajátom ez!
Oh, Violet —! Menyasszony! — és anyám!
Szivemből eltünt minden aljasabb
Kivánat és remény — vad ifjuság
Korláttörő szülöttje! Lelkemet
Győzelmi eszme töltse el, mi nagy
Tettet teremtve, hagyjon a becses
Hazának olly ragyogó tanúsitást,
Miben a valódi nemes örökre él! —
S midőn keservimről panaszkodám
Előtte, ő sirt! — Áldja őt az ég!
E kedves irás itt övé! Imé,
Ő engem Arthurnak nevez, s fiának —
Fiának, édes egyetlen gyermekének,
Reményinek! Kedvenc fiának! Oh,
Anyám — szerelmes jó anyám! Anyám!!

Negyedik felvonás.

(Nagy csarnok az arundeli kastélyban. Éj. Gyertyák.)

Első jelenet.

Sir Maurice. Gaussen.

S. Maurice. A papirokat nem kaptad meg; gyilkosságot követtél el; és, mi legroszabb, nem azt ölted meg, kit kellett volna. —

Gaussen. De —

S. Maurice. De semmi de; hanem te megrontál engem. Állj félre és hagyj engem gondolkozni. (Félre.) A bizonyitványok az örökösnél vannak — az világos. Ő nem fog visszajőni e házba, melly természetelleni üldözőinek valódi tanyája, — ez világos! Ő a törvényeknél keresend menedéket — ez is világos, világos! De ő szereti Violetet! Ő megtartandja igéretét; elviszi a lyányt, és aztán Londonba siet jogait követelni: mind ez fényes nappalnál világosb! Gaussen, te mindent jóvá tehetsz. A tengerészkapitány a romokba jő ez éjjel — pontban tizenegy órakor —, hogy titkon összekeljen a kápolnában.

Gaussen. Mind ezt kihallgatám a kertben — (félre) és talán még többet is, (hangosan) és már elkészülék. Bátor legényim a papot s hajóslegénységet fogják el, én pedig a vőlegényre várakozom.

S. Maurice. És hogy késed ez uttal ne hibázza el célját, kezedet emlékezeted fölelevenitésével erősitem meg. Huszonöt év előtt — akkor még fiatal fickó voltál, és magos tengeren az első merész martalóckodásodon elfogattál — e palota börtönibe zártak téged, hogy másnap a megyei fogházba szállitsanak, kötéllel, melly kalandidnak véget vetett volna. Éjjel megszabadittatál: napköltekor már ismét a vig hullámokon usztál, övedben arannyal tölt erszényt viselve. Mi volt életed és szabadságod ára?

Gaussen. Egy férfi vére, kit a komor öreg lord, mint legnagyobb ellenségét, általam megöletett.

S. Maurice. Ugy van, és ez embernek fia azon

fiú, kit te a tenger habjaiba vetél! Mondád, hogy Onslow rád ismert. Bizonyos lehetsz, hogy a haldokló férfi megmondá a fiúnak, melly arcban kell atyja gyilkosát keresnie. Ha te ez éjjel jól nem végzed dolgodat, varjak étke leendsz.

Gaussen. Bizzál bennem. Megragadom őt, mint párduc a szarvast.

S. Maurice. És — lépj félre! — hagyj gondolkoznom! hagyj gondolkoznom! Látom! — Látom! Nemcsak a tettet fogod véghez vinni, hanem egy másikra találandsz, kire a bűn súlya esni fog. A vakmerő szeles Ashdale, a fiatal lord, szinte megjelenni szándékozik azon helyen. Ő szereti a lyányt, Norman pedig nőül akarja azt venni; ők összeszólalkoznak s talán meg is verekednek. Légy készen cimboráiddal, tizzel vagy huszszal, robanjatok elő, mintha el akarnátok őket egymástól választani, és — döfd — döfd le mind a kettőt! Holtak nem beszélnek: és te és embereid tanúságot tehettek, hogy küzdés közt egymás kezeitől estek el.

Gaussen. Ez egy halállal több, mint alkudtunk. Az ára?

S. Maurice. Kettős leend — kétezer arany!

Gaussen. Kezet reá. Hozz ez éjjel ötszázat a régi kápolnához embereim számára. A többiért majd saját házadba jövök holnap alkonyatkor.

S. Maurice. Ötszázat ez éjjel! Ötszázat, vasgyúró Gaussen, és előlegezve! Ez ocsmányság, — uzsoráskodás, undok uzsoráskodás!

Gaussen. Meg kell lenni, embereim fizetést kívánnak, és már zendülőfélben vannak. Vér és sebek, öreg vitéz! — Kemény munka ez, mellyre őket kívánod: egy csapat matrózt elfogni, kik harcolni fognak, mint ördögök, és egy lordot ledöfni, nem is említvén a másikat, mert azzal én végzek; — ötszáz aranyat, vagy fölvonom vitorláimat, és fogd el aztán magad a matrózokat és öld meg a lordot.

S. Maurice (nyögve.) Ötszáz piciny, gyönyörü, mosolygó, aranyarcu Kerubim: ez második gyilkolása az ártatlan gyermekeknek! De legyen, megkapod. (Félre.) A gróftól által visszafizettetem magammak. (Hangosan.) Tizenegy óra előtt nálad leszek; de te mind a kettőt megölöd — mind a kettőt, lordot és kapitányt; ne hagyj nekik időt nyilatkozásra halál előtt.

Gaussen. Nem fogják hallani az éjféli óraütést. (El.)

S. Maurice. Ugy én még reggel előtt Ashdale báró és Arundel ura vagyok. A lordság és ashdalei birtok törvény szerint azonnal egyenesen a férfi örökösre száll. Igen, bizhatom e férfiban, hogy megöli őket; de bizhatom é benne tett után? Gyönyörü iemeretség Giles Gaussen és egy hatalmas lord között! — Eh, elég időm lesz szabadulásra tőle.

Második jelenet.

Sir Maurice. Ashdale lord.

Lord (még kivül.) Igen, a vad pejt. (Föllép.)

S. Maurice. Elkészitéd terveidet, tüzagyúm?

Lord. Igen; legényim s lovaim a bokorban
Várnak reám, — egyébiránt — atyám
Kardját viszem magammal.

S. Maurice. Oh, bizony
Ölelni tudnálak! Vitézi dísz
Sarkantyuimra mondom: én igen
Kedvellem a bátort! Tied lesz a
Leány, — tudom, hogy elnyered. Valóban,
E zord tekintet illik néked! Ámde,
Nem kárpitok vitéze ő — egész
Erődre szükséged leend!

Lord. Az illy
Tüzelgetés fölösleg.

S. Maurice. Boldog éjt!
S szerencse véled! (Félre.) Most enyim! Enyim!
Már lordnak érzem magamat! (Hangosan.) Ej, világot! (Szolga jő.)
Előre a világgal, itt arany
Számodra, jó gazember! (Félre.) A nagy ur
Nagylelkü légyen! — (Hangosan.) Hektorom, segitsen
Isten! (Dúdolvn.) Kocsim megérkezett? — De oh!
Feledém! (El a szolgával.)

Lord (meglepetve néz utána.)
Megőrült! A koros vitéz
Annyira sanyargatá magát, hogy a
Fejébe félelem tapad s meginti.
Ha, há! Kaland a szerelem éltető
Szele és csel a hulláminak szava!
Ha, há! igy e lyányt nem szerettem én
Még soha, mikép most, félve veszteséget
És győzelem reménye közt.

Harmadik jelenet.

Lady Arundel. Ashdale lord.

Lady. Fiam —
Percym —

Lord. Ugy, ugy, asszonyom; de most sietnem
Kell —

Lady. Percym, oh, szólj nyájasan, fiam!

Lord. Anyám, ha tán zavart ma a szeszélyem,
Bocsásd meg azt! — Szóljak? Hamar kitűnt
Gondoskodásod e kalandorért,
Párulva vad szavaid emlékivel,
Miket gyakorta ejte szád — kemény
Mély bánkodásod, böjtjeid, magányos
Éjféli virrasztásid, és könyűid, —
Mind ez, hasonlitás s megfontolás
Után, anyám, ollyanok előtt, kik azt
Nagyobb szigorral itélnék, mint fiad,
Nehéz gyanút gerjesztne —

Lady. Szólj, tehát —
Sir —

Lord. Hogy letűnt idődet olly nehéz
Vétek homályositja el, minek
Leplét ezen kapitány emelte föl.

Lady. Percy, szavaid gyilokszurások — oh!
Ha a lehangolt elme műve néha
Zürhangot ad — ha őrülés zavart
Agyréme, melly megszállja a világ
Viharától üldözött szivet — pedig
Én szenvedék, Percym, sokat türék —
Gunyolva faggat gyászutamban, — ez
Mind csak kiméletet, könyört, szelid
Vigasztalást költhetne szüdben, és
Nem kétkedést. Hol a könyörnek angyala,
Ha nincs tulajdon gyermekink szivében?

Lord. Anyám, bocsáss meg! Oh, ha a velem
Született kirontó gáncsoló kedély
Azon nem ellenében, melly, mikép
A hölgymenyét, halálra bánkodik
Egyetlen egy mocsok miatt, — talán
Igen keménnyé tette szómat — oh,
Bocsáss meg!
Lady (közelit hozzá.) Éltemben te nem fogod
Megtudni, milly mélyen szerettelek!
Atyád — ki rangra gróf s királyi házhoz
Vér s harchir által bár közel vala —
Korábbi házasságban élve más
Fiaknak örvendett, szülöttinek,
Te csak egyedül tőlem kapod javad,
Öröködet, és lordságodat.
Lord. Való, —
De mi több?
Lady. Te pompát s fényüzést szeretsz;
És én zsugorgtam, hogy vad ifjuságod
Határtalan tékozlatát segitsem —
Nem tettem ezt, Percy?
Lord. Te irántam olly
Kegyes valál anyám!
Lady. De még is, ugy
Hiszem, te a dolog felületes
Színére többet adsz, mint kellene. —
Nem birsz lelépni — hisz te ifju és
Ép vagy, szerencsés, és erős, arany
Kincsei ezek természetünknek itt: —
Nem birsz lelépni a szerencse e
Kevély tetőpontjárul, a hol a
Szegény csalódás tornyokat rakat,
Mik nem lakatnak szívek által; — és
Nem birsz szerényebb életü, kevésb
Pazarral étkező, — kivánatiddal
Korlát között lenni születési jog
Szerint — de nem grófi, hanem egyszerü
Nemes szerény rangjában, a kinek
Érdem s vitézi tett teremti itt
Helyét? Van é erőd ez utra térni?
Lord. Ezt nem teszem soha! Nem! Mi én vagyok,
Azzá atyám s te tettetek, — pazar,
És nagyravágyó! — Dicsreményimet
Valódi életem gyanánt tekintsd!
Ha én leeshetném magas helyemrül,
Csak — Róma hőseként — az én saját
Kardomba esném. Mért fehérül arcod?
Mért kinzod enmagadat az illy üres
Agyrémmel? És ki foszthat engemet
Meg jogszerü örökömtül? E nagy és
Régi uribirtok címe már enyim
S számomra biztositva volt, mikor
Még e világon sem valék, — s enyim
Leend, midőn majd eljövend azon
Idő — maradjon még sokáig el —
Melly őseink koronáját, mellynek ékes
Gyémánti homlokod diszitik, onnan
Nekem, a nem épen méltatlan örökösnek
Adandja!
Lady. Büszkeségem ez, mi most
Belőle szól, az én királyi szivü
Fiambul! Ám jer bün — halál — gyalázat,
Jer szégyen — és itélet, én ezentul
Kivüle más fiat nem ismerek!

Negyedik jelenet.

Szolga. Előbbiek.

Szolga. Mylady, itt azon ur, kivel ma reggel
Jövél föl —
Lady. Én nem akarom látni őt!

Ötödik jelenet.

Norman. Előbbiek.

Norman. Kegyes mylady! Tolakodásomat
Ügyem kimenti majd. Magánosan
Engedj beszélenem veled.
Lady (félre.) Hiú
Minden remény! Segíts, szilárd szivem!
Norman (félre.)
Milly idegenül tekintenek reám
Mindketten, — és én — karjaik közé
Rohanni vágyom!
Lord. És minek vele
Beszélni? Mit? Ki ő?
Lady. Kihallgatom, —
Te csöndesülj, fiam; nem ülsz le, sir?
Ashdale, magunkra hagyj!
(Norman kalapját és köpenyét asztalra teszi és széket húz lady Arundel mellé.)
Lord (könnyelmüleg.) Hitemre! nem
Szándékom e jó társaságot itt
Zavarni. Szép sir, megvető szavakkal
Még tartozom neked, — kevés idő
Mulva kifizetlek.
Norman (félre.) Szeretem e tüzes
Szellemet! Egyenlő majd korunk — szerelmes
Öcsém!
Lord (asztalhoz megy és a kalapot s köpenyt fölcseréli.)
Hah! Ime itt a jelt adó
Toll — ez derék csere, ah, ha tetszik — a
Köpenyt is. És már most maradj akár
Meddig, az alatt személyedet fogom
Viselni másutt. (El.)
Norman. Mint beszéljem el,
Hogy ártalommá ne legyen a szives
Öröm?
Lady. Szavadra várok itt, uram.
Norman (nagy megindulással.)
Szereted fiad?
Lady. Jobban, mint éltemet!
Norman. Nincs más fiad — kit már előbb szülél?
Lady. Sir!
Norman. Gyermeked, kire előbb néztek e
Szemek, kinek siránkozásai
Először érinték az isteni
Szent húrt az asszony szive mélyiben,
Gyöngéd zenéit költve életünknek?
Arcod ne fordítsd tőlem el. Tudom
Gyászéleted titkát. — Nem érezendsz
Tetszést — nem é — ha hinned engedem,
Hogy azon fiad még él?
Lady. Uram — mi ez?
E vakmerőség? Türni nem fogom!
(Föláll, s menni akar.)
Norman.
Nem, nem, te nem fogsz menni tőlem! Én

Mondom, te nem fogsz menni! Térdemen
Mondom, te nem mégysz el!
Lady. Bocsáss, különben
Cselédimet hivom, büntetni e
Gyöngédtelen viseletet!
Norman. Én fiad
Vagyok — tulajdon gyermeked, fiad,
Arthúrod, — és sajátodat te igy
Tagadhatod meg?
Lady. Más fiam nekem
Nincs — nincs, csak egy: Percy!
Norman. Ne halld, oh, ne halld
Szavát, igazságos biró az égben!
Te, ki égi szent Szeráfsereg között
Az atyai névnél nem viselsz soha
Szentebbet! — Oh, ne szólj, tekints ezen
Tanuiratokra; — nászi oklevél!
A meghivottak eske, és azé,
Ki nászi frigyedet beszentelé!
És e levélcsomót, látod? Tekints
Ide, a bötüket nem törölte el
Az idő! — Atyámnak, volt szerelmesednek
Irtad! Fogadd, olvasd, mikép szeretted.
Ezen szerelmedre, igen, és magára
Még arra is, kit elnyomának és
Megöltek, és ki most az égbül is,
Hallgatja szódat, kényszeritlek — oh,
Anyám, ne vesd el fiadat!
Lady (félre.) A nagyobb
Rosz már kiállva. (Ismét leül; hangosan.)
És ha ugy van, és
Megvallanám, hogy volt fiam, hol a
Tanúsitás, hogy az te vagy?
Norman. Hol a
Tanúsitás? Oh! Enszivedben és
Szemedben is, melly rám tekintni fél;
És reszkető tagjaid — ezek, valóban
Ezek tanúim! Arcodat fehér
Szinnel lepé a természet s feszíti
Gondülte kebledet! S tudod, hogy én
Fiad vagyok!
Lady (félre.) Beszéde közben elhagy
Bátor tökélletem! Pedig fiamnak
Minden reménye meghiúsul, édes
Percymnek, a kinek éveit viritni
Saját szememmel láttam! Oh, nem! Ez nem
Lehet!
Norman. Habozni látlak! Oh —
Lady. Uram,
Ha te e napig, mint idegen, undok és
Gaz kémeket tartál, s korábbi éltem
Gyászos szakából adatokat tudál
Szerezni e vad s képtelen mesére, —
Menj, és keress törvényeket, s regédbe
Nagyobb ügyességgel tapaszd, s kevésb
Ábrándozással. — Menj elölem!
Norman. Én —
Nem — nem akarok!
Lady. Nem akarsz? Hah, jőjetek!
Norman. Csak rajta, hidd cselédidet, szavam
Majd hallja mind! (A kandallóhoz lép.) Ezen teremben
— ősim
Szent tüzhelyénél — lovagi paizsaik
Alatt — s alakjaik körében itt,
Honnan fiú üdvözletére majd
Leszólitom rémvásznaikrul őket —
Itt foglalok helyet, kivánva szent
Jogaimat! Ám csak jőjenek cselédid!
Úzd el tulajdon tüzhelyérül e
Vár örökösét!

Hatodik jelenet.

Szolgák. Előbbiek.

Lady. Vigyétek őt! — De nem!
Nem — nem! (Félre.) Az atyám uralkodó szemével
Bir. Nem merem!
1ső szolga. Hivál, kegyelmes asszony!
Norman.
Igen, hivott! Osszad tehát parancsid,
Arundel asszonya!
Lady. Menjetek, reátok
Szükségem itt most nincs!
(Szolgák el. Föláll és gyorsan közelit Normanhoz.)
Fiam! — Ha az
Vagy — Arthurom — könyörülj!
Norman. Ne térdepelj,
Ne térdepelj — ez az én helyem!
Lady. Figyelj
Reám: tegyük föl, hogy fiam vagy — a
Leggyászosabb frigy üldözött gyümölcse;
Gondold, hogy én gyermekkorom parányi
Képzeletiből alig menék az ifju
Kor édes ábrándiba, midőn szivem
Lekötém — feledve tartozásimat
Multnak s jövőnek, mint nemes szüléjü; —
Hogy ollymi történt, mi ha tudásra jő,
Gyilkos bünével undokítaná
Atyámnak emlékét, anyád nevét
Bepiszkolandná — égető sötét
Szégyenpirúlatot lehelne a
Pórnép szemébül arcaimra, és
Gyilkolva dúlna szümben; — ezt, igen,
Gondold meg ezt, — s azután, fiam, te azzal
Akarod viszonzani éltedet, mit én
Adék neked, mi a halállal is
Fölér — örök gyalázatommal? Oh,
Felelj!
Norman. Tovább! Nem szólhatok! — Tovább!
Lady. Az ég tanúm, mint küzde s bánkodék
Lelkem, minő szidalmakat türék,
És milly iszonyt szenvedtem el miattad,
Mig engedék szigoru atyámnak, és
Hazudó ajakkal másodeskümet
Kimondva illy szentségtörő levék!
Igen, anya voltam, gyermekem vala; —
De mertem é gondolni erre nyiltan?
Ha nyughelyére surranék sötét
Titokban; ugy remegtem és iszonytul
Borzadva, ingva lépteték, mikép
Gonosztevő bünútakon, ki még
Tulajdon árnyékától is remeg! —
Ezen fiamnál endicsérzete
Öröme, s kevélysége az anyának egybe
Nem is szövődtek, — csak gyalázat és
Emlékezet, félelmek és azok
Halálos ijedelme, kik bün és
Itéletök közt élnek. Oh, de én

Szerettelek téged, szerettelek
Egykor! —
Norman. Tudom — tudom, istenemre! én
Hiszem.
Lady. Szerettelek, mig ujra egy
Fiat szülék, kit e komor magányom
Közepett az ég áldása látszaték
Nekem adni. Gondold meg, te el valál
Vitetve tőlem — messze — általam
Csak olly igen ritkán ölelve, és
Idegen szerelme védte éltedet; —
De az olly igen kedvelt mosolygva néze
Szemembe mindig — életet szivott
Keblemből — és karom között alutt; —
És mig könyüket hullaték becses
Kincsem fölött, illy szent szerencse közt
Embereket és az égnek angyalit
Mind, mind egyenlőknek hivém! — Fiam
Életet, egészséget, táplálatot
Mindent nekem köszön. Anya s gyermeke
Mindent kipótoltak magok között!
Norman.
Nem vagyok irígye — im sirok veled,
Anyám, — sirok, nézd! Oh, minő nagy e
Szeretet! S nekem már semmi nem jutand?
Lady. Ezen fiú — Percym — magosra nőtt.
Minden, ki látta őt, magasztalá
Anyját. Igen szép s gyönyörü volt, s egész
Világ magas remények érdemes
Örökösének bőcsülte őt. Azon
Időben én már nem szerettelek
Téged, zord szellemed fiam s jövendő
Között komor fölleg gyanánt merenge.
És igy —
Norman. Te nem tevéd — iszony — te nem —
Természet elleni ez! Te nem —
Lady. Kalóznak
Adtalak el? Oh, nem — illy kegyetlen én
Nem voltam, Arthur. Csak határozám,
Hogy szent jogoddal ismeretlenül
Foglak neveltetni. — Bün, igen bün ez, —
S én bünhödém. Történetemnek ez
Vége. Követeld jogodat — anyádon és
Fián, boszuld meg atyádat és saját
Keservidet; — már nem kivánhatok
Tőled könyört, és e gyülölt világbul
Örökre sirba költözöm, hol a
Gyalázat is védhelyre jut!
Norman. Te nem
Isméred e szivet, mit igy sebez
Szavad! Oh, anyám, én — Arthurod, fiad,
Én álljak itt boszút? Anyámon, én?
Soha! Élj szerencsésen — szeresd öcsémet —
Feledd, hogy én születtem. Itt, fogadd
Itt e tanúirásokat, (átnyujtja a papirokat,) fogadd!
Oh, látod e könyüim által itt
Annyira eláztatott bötüket? Én
Sirtam — örömemben: névre, birtokidra,
Születésjogomra én nem gondolék,
Hanem csak arra, hogy karom ma még
Anyát ölel! Nincs már becsök — vegyed. —
Nem képzeled, hogy árva ifju szüm
Mikép epedt azon indulat miatt,
Mit tőlem elvonsz. Oh, anyám, csak egyszer
Fond karjaid körülem, és csak egyszer
Hagyd csókodat homlokomon érzenem?
Csak egyszer! És sok év után is ezt
Mondom: „Az anyám megálda engemet!“
S emlithetem, hogy én is éltem!
Lady. Oh,
Ha szólanom lehetne — és ha őt
Keblemre vonhatnám! — Az érzemény
Szivemben őt itt tartaná; — de — Percy,
Percym, szerelmem, mellyet értted érzek,
Embertelenné tön!
Norman. Elútasit —
Nem akarja áldni számüzött fiát!
Ő félelem miatt remeg, hogy én
Majd meggyalázom őt! Szerencse véled —
Élj boldogúl — örökre! Béke és
Ég csöndesitse szenvedésidet,
És tegye szerencsés Percydet, kit olly
Igen szeretsz, örökös vigasztalás
Forrásaul számodra! És mi engem
Illet — mivel szerinted igy leend
Legjobb —, tehát gondolj siromban engem,
Mert, álmidat kivéve, látni nem
Fogsz soha! — Anyám, utolszor ejtem e
Szót — én — lehetlen mondanom, mit érzek —
Én — én — (Elrohan a szobából.)
Lady. Fiam! Fiam! Arthurom, mégállj!
Jer vissza, oh, jer, fiam! — áldott fiam!
(Az ajtóküszöbnél lerogyik.)

Ötödik felvonás.

(Terem Arundel kastélyban, mint az előbbi jelenetben.)

Első jelenet.

Lady (egyedül.)
Eltávozott — eltávozott! Ezen
Helyen álla áldva azon anyát, ki nem
Áldotta meg fiát! — Bocsáss meg, ég!
Illy tettbe kelle üdvömet helyeznem,
Mit most magam bünösnek ismerek!
Az emberek szive tűz gyanánt lobogva
Ég, és midőn kialszik a magos
Láng, már csupán hamvában él!

Második jelenet.

S. Maurice. L. Arundel (elrejti a papirokat.)

S. Maurice. Hugom,
Már rendben áll minden, ne félj. Szabad
Vagy ijedelmidtől kakas szava
Előtt! Az agg lovag még is csak ér
Valamit, — hogyan?
Lady. Mi vétkes eszme szól
E jós vigyorgásodban?
S. Maurice. Igy gunyolsz?
Ha sértesz, én elnémulok; pedig
Tudod, hogy én csak néked élek, és
Mindent megadhatok neked — vidor

Napokat — nyugalmas éjeket; de e
Világban olly fukar gazemberek
Élnek, hogy íme most — valóban én
Szégyenlem ..... a bérlett gazemberünk
Kétezer aranyt kiván ez éjre még —
Lady. Ne szólj! — Iszonnyal lep ravasz tanácsod,
Rablói csalfaságodat soká
Követém, mikép sötétben a vezér
Bolygótüzet! Most tűnik a komor
Felhő, s helyette rettegésimet
Hajnal derüje váltja föl. Nekem
Már semmi nem kell tőled!
S. Maurice. Ej, valóban
Nem kell?
Lady. Nem, éhes zsugori! Szörnyü és
Fekete bünöd, még az enyim éjszinét
Is meghaladva majd fenéktelen
Tengerbe ölte lelkemet, nagyobba
Annál, hová elsőszülöttemet
Kitette árulásod! El, csak el
Ezen terembül, és azon tele
Ládáidon koplalj, fukar Judás,
Mellyekbül a mennyei biró előtt
Minden aranyod vádló gyanánt röpül
Föl ellened!
S. Maurice. Fukar! Judás! Na jó!
Köszönöm — de nem, köszönni majd ez éj
Után fogok — holnap! — Gyaláztatásom
Tetejére ez teve koronát! Te és
Tieid, makacs lelkü atyád, paraszt
Születésü kedvesed — bolond fiad —
Cselédcsoportod, egészen a piciny
Konyhakölyökig, ki a szeméteden
Hizik — reám mind — mind — goromba gúnyt
Szórtak, reám, ha nem élnél, Arundel
Urára! Ámde mind hizelgtek a
Vén jó lovagnak, ha esze működésit
Kiványa tompa fejök. De — döghalál
Az illy haragra! Nem vagy érdemes
Reá! Szobáidat elhagyom. Ha majd
Ismét találkozunk, te büszke hölgy,
Meg lesz töretve gőgöd. — Én, fukar, —
Judás! (El.)
Lady. „Ha majd ismét találkozunk“,
Mondá; „Ha majd ismét találkozunk!“
Uj és halálosb bünre célozott
Szándéka szemtelen dacában? — Oh!
Az idő halad — ki van itt, — cseléd —!

Harmadik jelenet.

Lady Arundel. Szolga.

Lady. Az óra?
Szolga.
Most üte tizet s egy negyedet, asszonyom.
Lady. Ah, olly igen késő? Hol a fiam,
Ashdale, az ifju lord?
Szolga. Alig lehet
Öt perce még, hogy elhagyá szobáit:
Szolgái és lovai előtte mentek
Tova
Lady. És hová?
Szolga. Én nem tudom, mylady;
De mondanom parancsolá, hogy ő
Napköltekor jő vissza csak.
Lady. Tehát
Holnap! Fölöttem vész gyül össze most.
Megsugta Percynek a szerelmesek
Szökési tervét, — és találkozandnak —
Ők, mint vetélkedők, holott pedig
Testvérek —! El! Szövétneket hamar —
Hamar — cselédim fegyverezd föl! És
Kövessetek gyorsan — világot! — Ég
Szabadits meg e csapástul, és bocsásd
Meg az anya bűnét —, fiait oh ne hagyd el!
(Mindketten el.)

Változás.

(Romladozott kápolna külseje; a kápolna tornya tág gót kapukkal a fenekszint képezi. Éj — a szinpad sötétes.)

Negyedik jelenet.

Gaussen. Két martaló c.

Gaussen. Minden legény helyén?
1sö martaló c. Igen, vezér; —
Luke tiz derék fickóval a magos
Szirtnek tövében áll, s rohanva tör
Majd a dereglyének legényi ellen,
Mihelyt porondra szállnak.
Gaussen. Ez helyes.

Ötödik jelenet.

Előbbiek. Luke.

Luke. Befogtuk a gazfiakat — egy vidor
Hajópapot s négy vad legényt — csak egy
Vágá magát keresztül — a vezérök,
És elfutott!
Gausseen. Halál reá! De nem
Tesz semmit, elvégezzük a csapást,
Mielőtt fecseghetne.

Hatodik jelenet.

Előbbiek. Sir Maurice.

S. Maurice. Ezen asszony éles
Gúnyszava kedélyemet magán kivül
Ragadta; ámde már emelkedésem
Küszöbére léptem — a szegény lovag
Holnapra Ashdale lordba öntetik,
Mikép parányi csepp viz egy pohár
Szeszbe.
Gaussen. Ez igen helyes, lovag! De nálad
A pénz?
S. Maurice (erszényt ad neki.)
Parányi kedvesim! Tekintsd
Őket lapulva s mélyen alva ágyban —
Mint fáj szivem, hogy egy illy egyérzetü
Boldog családnak most világba kell
Eloszladozni, és pedig talán
Többé nem is tér vissza! — Oh, szegény

Pénzem! Te ember, kérlek, oh, ne bánj
Durván velök!
Gaussen. Mióta nem valánk
Együtt, jelenték kémeim, hogy a
Törvény kopói már nyomunkat érzik.
Legjobb leend tengerre szállanom,
Mihelyt bevégezzük ez ügyünket itt.
S. Maurice. Helyes, helyes!
Gaussen. Hozd el tehát ez éjjel
Még a hiányzó bért. Az alku rám
Eső kötése teljesitve lesz
Fél óra mulva, és aláírottan
Meg is pöcsételtetve.
S. Maurice. Olly hamar? — Mi
Vaddá, dühössé s nyugtalankodóvá
Teszi pénzem őt! — Jól van, legyen meg ugy;
Hozom a hiányzót —
Gaussen. Várj; ha már ledöftem
Normant, papirjait —
S. Maurice. Nekem hozod —
Ez az alkuval jár.
Gaussen. Mit, lovag — s ha én
Majd a magas grófnő kezébe adnám
Azokat amott? —
S. Maurice. Grófnőnek? Ej, te gaz —!
Én — én —. (Félre.) Tekintete fenyeget, bizony
Nyájas leszek! (Hangosan.) Én azt hiszem, barátom,
Hogy böcsületes jó szivü társak épen
Nem e tiedhez mért szokással élnek
Egymás között —
Gaussen. Gyanúm valósula:
Arundel asszonyának érdeke
Rejlik ezen ügyben. A papirokat
Átolvasom, mielőtt ezen fukar
Kezébe adnám. (Hangosan.) Életed kezem
Közt van — korán hozd pénzemet! Nyugalmas
Éjt!
S. Maurice. Böcsületemre, igen hizelg ezen
Gazemberem. — Jó éjt! Vigyázz! Feledni
Ne merd, hogy esni kell mindkettejének.
Ezer külön mindenikért! — S holnap én
Mi leszek" (El.)
Gaussen. Tehát mindkettejét? — De mi
Bajom ezen ifju lorddal itt, hogy őt
Miattad öljem meg? Ezeret külön
Mindegyik élteért! Talán hiszed,
Hogy az egyik ezret visszakaphatod,
Ha majd tanyámra két ezerrel érsz?
Hm! Éljen a lord — ámde a gyülölt
Fiú, ki homlokomra e jegyet
Vágá — az elhunyt fia — erős szurás
Letörli majd a régi tartozást,
És új adósságtól föloldozand.
Csupán nekem szabad kitudnom e
Fontos iratok titkát! — De a fiú
Használni tudja fegyverét! — Nem árt, —
Harcolni nem fog! Majd orozva! — Luke,
Add kardodat kölcsön nekem, ma én
Az enyimet elvesztém, s csupán gyilokra
Nem bizom éltemet; — világot adj!
Figyelj te itt, s ha egy lovag jövend
Fehér köpenyben s fövegén becses
Gyémántdiszü tollal — karán leány, —
Mondd: várja már kápolna belsejében
A pap, legénysége pedig a közel
Parton — s mihelyt kimondtad ezt, vonulj
El gyorsan a sötétbe, hogy ne lássa
Meg ismeretlen arcodat — kalap
S köpeny helyes takarók.
Luke. Ne félj miattam, —
Már régi fickó vagyok.
Gaussen. Elég. S ha másik —
Fényesb ruhában jöne majd, az ifju
Lord, azt ne sértsd; de fogd el, élete
Dús váltságdijt hozand. Ezen jegyet
Most megboszúlom én — hol atyja vére
Folyt, ott ölöm meg a fiút. (El a kápolnába.)
Luke. Tunya
Vén holdvilág, hálósüvegbe bútt!
Álmos, sötét; de fiúk, ki tör s bitó
Közt él, az éles érzékü — bagolyszemü
És nyúlfulü. Csitt! Mi ez? Ajtósarok
Nyikorga ott — ah, a csapókapu!

Hetedik jelenet.

Előbbiek. Ashdale (Norman köpenyével s kalapjával.) *Violet.*

Violet. Szólj! E sötét csend rémitő!
Lord. Okod
Nincs rémülésre, kedvesem.
Violet. Szavad
Hangja idegen s kemény. Szivem remeg!
Lord (félre.)
Pedig megeskünném, hogy épen igy
Szólt volna Norman is.
Luke. Hajópapod
Kápolna belsejében áll — legényid
A szirt mögött —
Lord. Aha! A papom — megállj,
Fickó — pap és kápolna — esküvő —
Hogyan?
Luke. S mi más, sir?
Lord. Van világ belől?
Luke. Egy pislogó mécs. (El.)
Lord. Minden kedvező —
Nagyobb szerencse mint reménylhetém!
Mindent tudok már! Esküvő — utána
Szökés! Igy illik. — Édesem, be, — csitt!
Jerünk!
Violet. Fülem csal; de gonoszúl üzi
Játékit érzékimmel ijedés!
Norman, habár testem remeg, — szivem
Bátor, s hitedben nem kéteskedik!
(Ashdale lord és Violet a kápolna ajtaján távoznak.)

Nyolcadik jelenet.

Falkner (kivont karddal.)

Falkner (suttogva.)
Norman! Ki itt? Kapitány? Kiáltanom
Itt nem lehet. Normanra is kezet
Emeltek e gazemberek? Ki jő?

Kilencedik jelenet.

Falkner. Norman.

Norman. Nem látom őt. Hol Violet?
Falkner. Te vagy,
Norman?
Norman. Te — Falkner?
Falkner. Szörnyü gazkodás
Akasztja meg szelünket! A midőn
Porondra szálltunk, vad csoport rohant
Ránk, — a legények és papunk kötözve; —
Csak én magam nyiték futásra jó
Kardommal útat, és siettem e
Kaland hirét meghozni néked —
(Kiáltás a kápolnában.)
Norman. E hang! (El a kápolnába.)
Falkner. Pokolra, ez dicső! Ez éjjel
Elememben úszom! (Norman után el.)

Tizedik jelenet.

Luke. Utána lady Arundel. Szolgák (fáklyákkal a szirtüregből.)

Luke. Hej! Ki szóla itt?
Megállj! — Mikép ha hang ütötte volna
Fülem —
Lady. Tekintsetek körül! Közel
Kell lenniök — szobáit elhagyá
Már Violet is. Ez a kitüzetett
Idő. Ki lappang itt? Fogjátok el!
(Szolgák elfogják Lukeot.)
Violet (a kápolnából kijő és lady Arundel lábaihoz omlik.)
Ments meg!
Lady. Leány, szólj, mit jelentsen ez?
Hol ő — az én — Norman?
Violet. Ne zajgj, — ezen
Hely itt ma megfertőzteték. Az én
Hitem szerint varázslat és ölés
Üté fol itt lakát!
Lady. Nekem tilos
Átlépnem e küszöböt.
Violet. Ha tán kacagsz is,
Lelkemre mondom: én az áldozó
Oltár előtt két Normant véltem állva
Szemlélni!
Lady. Elhunyt atyja hagyta el
Sirját!
Violet. Homályban lépdelénk előre:
És — hirtelen világ — alak — kivont
Tőr tünt szemembe — én kiáltok, a
Gyilkos karába esem — s im erre más
Norman jelent meg: — s földre volt terülve
Az előbbi — ez pedig iszonyún boszulta
Estét, mikép földtúli lény magosra
Emelkedetten a sötét falak
Között!
Isö szolga. Segítség asszonyunknak!
Lady (elutasitólag.) El!
Nem kelletek. Csak el. — S mi lőn tovább?
Violet. Én nem tudok többet — sietve jöttem;
Természet elleni rettegés üzött
Keresztül a sötét tornácokon. — (Szünet után.)
Oh, esztelen! Mit jajgatok, mig ott
Körülte vész és gyilkos áll? — Be — be! —
Szövétneket! Kardot!
Lady. Ki tiltja meg,
Hogy a halott elébe álljak ott?
(A kápolna ajtaja megnyilik — a fáklyavivők bemennek — Norman láthatóvá lesz egy régi gót sir mellett, kivont karddal Gaussen holtteste előtt.)
Ez itt azon hely, hol saját szemem
Előtt esett el vőlegényem — és
Most, mintha élne, ugy áll előttem!
Violet. Oh,
Norman! Te élsz — te élsz!
Norman. Tekints ide,
Hol az atya vérzett, gyilkosát fia
Ott ölte meg! (Ashdale l. és Falkner előlépnek.)
Lord. Te itt, anyám! Ki óvta
Haláltul éltemet? — A vidéki ur?
Norman (előszinre jő.)
Öleld fiad — halljad szavát, az élte
Én általam maradt meg!
Lord. Ugy van, a
Kés torkomon volt már, midőn keze
Elháritá a gyilkoló döfést.
Majd a verembe estem, a mit én
Magam ástam, — e tollad csalá meg a
Döfést, mi néked szánva volt. Igen,
Anyám, fiad sértetlen.
Lady. Ő — igen,
Ő mente téged meg! (Szolgák a holttestet elviszik.)
Luke. Uraim, ha mi
Tán vétkezénk, Beevor szerezte meg
Pénzzel vezérünket. — Mindkettejének
Kivánta vérét a lovag — valóban,
Lordságodét s az idegenét.
Lord. S ez ugy
Van?
Lady. Könnyen elhiszem. Világosan
Látom sötét tervét! —
Falkner (Lukehoz.) Böcsületes
Matrózaink — szólj fekete gégemetsző —
Hol vannak? Adj választ. Ha bár csak egy
Hajszála sérüle meg egyiknek, ugy —
Luke. Meghalt vezérünk — vége dolgainknak,
Matrózaid sértetlenek.
Falkner. Vezess. —
Előre a szövétnekekkel, és
Kövessetek.
Norman. Valamennyi szolga — mind
Kövessen. (Félre.) Itt zsoldos tanúja most
Ne légyen e beszélgetésnek — e
Földön fiú és anyja közt utolsó
Lesz ez!
(Szolgák az erdőszín szirtjei közé fáklyákat tüznek, s Falkner és Luke után távoznak.)

Tizenegyedik jelenet.

Lady Arundel. Ashdale l. Norman. Violet.

Lady (a kápolnához közelit.)
Hamú gyanánt pihen jelenleg
Itt az, mi egykor hő szerelmi láng
Volt! Mennyben él talán szerelme még —

S az angyalok varázs hatalmu szent
Áldása a bánat imaszózata!
(Bemegy és letérdel a régi sirnál. A hold föltünik.)
Norman. Szólj Violet, te is csalatva vagy?
Violet. Szégyen reád, Ashdale!
Lord. Derék vidéki,
Szerelemben a csel is szabad; mai
Vad hirtelenkedésimet bocsásd meg —
Add kezedet — igy; megmentéd éltemet —
Tégy többet: önkényt mondj le e leányrul, —
Magas szülektül származott, saját
Családkörünkből, és olly ifju még,
Hogy szive titkait nem ismeri.
Téged nemessé tesz ugyan érdemed;
De még előbb sarkantyukat szerezz.
Ha a leányról most lemondasz, ugy
Háromszoros lesz mátkapénzed.
Norman (félre.) Oh,
Név és szerencse, az anya szive, birtok, —
Ez mind övé — s most azon egyetlenegy
Szivet is, mi szivemhez hajolt — magának
Elveszi! —
Lord. Te hallgatsz, és megegyezel.
Oh, Violet, hallgass meg engemet!
Magas szerencsémben fölötte büszke
Valék — igen hevesen esengtem értted.
Bocsáss meg, és mondj le ezen tengerészrül, —
Ő jó, de származása nem tiedhez
Illő. Te Anglia legnemesbjei
Közt légy kecsekre s fényre hölgyeink
Vezére!
Violet. Norman, Normanom! miért
Illy néma szád? Miért mered reám
Tekinteted? Mért nyugszanak keresztben
Karjaid? Ez által engemet kivánsz
Szüdről talán eltávolitni?
Norman. Csak
Tekints reá! Sokkal delibb alakja,
Mint az enyim, és sokkal magosb reményi
Vannak. Hitem nincs már az emberi
Szeretetben! És mikép lehetne is; —
Midőn fiárul az anya is lemond,
Miért ne kedvesérül a leány?
Violet.
Ez gúny. Figyelj, Ashdale. Te jobbomat
Kivánod — és pompát, vagyont, hatalmat
Igérsz; ez itt csak fáradalmat és
Veszélyt!
Norman. Te mondod ezt!
Violet. Tekintsd tehát
Határzatom! Sorsom van ott, hol ő!
Vigy, oh, vigy engem, Normanom, magaddal!
Asszony szerelme nem szünik soha,
Ha egyszer azt elnyerhetéd, szive
Szakadjon is meg bár — szerelme csak
Végső fohásszival repülhet el.
Norman.
A hűtlenek között, te hűm! Remény
Deriti ismét föl magányomat.
Oh, jöj közelb, s hagyd hallanom szived
Gyönyörzenéjét, melly enyimnek olly
Valón felel!
Lord. Lehetlen! Nemtelen!
Az életem, mit általad birok,
Nélküle semmi, hasztalan kopár
Adomány. Ragadj fegyvert — kiállva sikra,
Bátor legyen jutalmazott!
Norman. Nem, én
Nem sértelek meg.
Lord. Szemtelen! Hogyan?
Te kérkedő, te sértnél meg engemet?
Hátrálni nem fogsz, s ótalomra nincs
Kedved? Tehát mit akarsz?
Norman. Hogy ölj meg itt,
Ezen karokban, s megbocsátom azt
Neked! Tehát tedd, s mondd anyádnak el,
Hogy én, midőn te pompakardodat
Csapásra fölfogád, ledobtam e
Katonai kardomat — igy!
Lord. Türelmet adj
Szentek csoportja!
Lady (a kápolnából közelit.) Igen, azon kövön
Mi alatt alusznak örökre csontjai,
Imádkozám, s erőt nyerék, mi nem
Ezen világbul származott. Hogyan,
Percym? Kivonva kardod a te —
Norman. Csitt!
Titkod megőrizém!
Lady. Szegény fiú!
Lord. Mért tér szemed rám róla? És miért
Rá vissza ismét?
Lady. Percy, jer fiam,
Közelits — Te Ashdale lord ezentul
Már nem lehetsz többé — tekints ide,
Bátyádra! Ugy van, lélekismeret
Kikényszeríti végre a valót:
Bátyád, — szerencsétlen családom
Egyedüli jogszerű örökösse ő!
Lord. Ez őrülés!
Lady. Nem az, te tiszteletlen!
Ime, Arthurom, kezedbe visszaadja
Anyád papirjaid, jogodnak e
Hü biztositójait — elsőszülöttem
Sokáig eltitkolt de áldva volt
Szent nászkötésembül Le Mesnil Arthur
Férjemmel! Oh, keblére, Percy, nem
Találsz nemesbre!
Norman. Te nem akarsz, öcsém?
Minden, mi most enyim —
Lord. Az tied. Hiszed
Talán, hogy én jóságodért neked
Koldus gyanánt hizelgek itt? S mikép
Sarkad cselédje majd lehullt csekély
Morzsák után kapok az idősb fivér
Gazdag rakott asztala alatt? Ha, ha!
Vadkannal alszom inkább mély üregben,
És koplalok makkon, nehogy kiáltsa
Majd rólam a világ: „Tekintsd az egykor
Olly büszke Ashdalet, — most alázatos
Ifjabb fiú!“
Lady. Percym, legkedvesebb
Fiam!
Lord. Való ez, anyám? Te csak kevély
Indúlatommal játszol, és csupán
Kedélyemet tevéd próbára, nemde?
Oh, mondd, hogy igy van!
Lady. Oh, jaj, fájdalom,
Minden való!

Lord. Mindent világosan
Érték. Tanúirást ezentul én
Már nem kivánok, mert tekinteted
Elég tanúság! Nem akarok regét —
Talán gyalázatról — kitudni! — Most,
Anyám, sokáig élj szerencse közt!

Lady. Ne hagyj el, oh, ne hagyj el engemet!
Vedd gondolóra, mint szerettelek!
Milly vétek érte lelkemet miattad,
S mikép takartam, gátolám s leküzdni
Vágytam jogát, — mind csak miattad!

Violet (félénkül.) Oh,
Mi fiatalok vagyunk, szeretjük is
Egymást. Nekünk nem kell cim és arany,
Jó Normanom!

Lady. Mondd: megbocsátasz — és
Még is, mi vár bocsánatodra itt?

Lord. Itt? Minden, asszonyom. Ha ifjuságom
Szegény s szerény sorsra neveléd vala,
Minőre most juték, magas kivánat
Nem élne bennem és pazarlatim
Nem válhatának második makacs
Természetemmé: kardom és szabad
Szűm lenne boldogságom angyala.
Oh, undokul vétkeztél ellenem!

Norman. Szégyeld magad, fiú, — gyalázat; illy
Hálátlan és könyörtelen kemény
Váddal felelsz e bánatos könyükre?
Ah, jó anyám! Jobban szeretlek én,
Mint tőle várhatnád! — Te vádodat
Szánod? Kezét megragadod? Oh, bocsáss
Meg néki! (Ünnepélyesen.) Boldogult atyám! Soha
Nem láttalak; de gondolom, hogy itt
Szűmet jelenléted foglalja el! —
Remegő szegény özvegy! ha — mint hiszem —
Pór származásu atyám nem a vagyont
S aranyt szerette benned, ugy fiára
Sirjában is fölingerülne még
Szelleme, ha az szerelme zálogát,
Mit most neked szentel, gyalázat és
Bánat keservforrásaul teszi,
Örömé helyett, — illy semmiségekért! —
Halld most tehát belőlem szólni őt:
Olly könnyeden, mikép ezen köpenyrül
Lerázom a harmatnak gyöngyeit,
Ugy űzi szivem el sötét szülöttit
Földünknek, a lealjasult gonosz
Gondolatokat. (A fáklyákhoz megy.) Nézz ide — kihaltak ők
Mind, a pap és atyám, — ki mind, kik itt
Jogaim kiküzdhetnék! Szilárd kezekkel
Im tüzre tartom azt, mi még maradt —
Ez oklevél-csomót! S mikép ezek
A lángban elpusztulnak, ugy legyen
Most vége mindennek, mi még gyötörni
Vagy megbusitni birja szivedet,
Anyám! —

Lord. Megállj, megállj, — nem igy! Nem, illy
Igen aljas én nem vagyok — ez épen egy
Kis gyöngeség volt csak. Szerencse a
Jogos örökösnek! (Keblére borul.) Bátya! Bátya! Oh,

Norman. Testvér s anyám! Enyim mindketteje!
Oh, mi öröm!

Lady. Egymást már ölelve tartja
Két gyermekem!

Lord. Most jőjenek barátim
S lássák meg a jogos örököst.

Lady. Igen,
Győzzön az igazság — szörnyü életem
Titka, de azért hallják meg azt! (Akadozva.) Szegény
Percym, az atyámnak bűne ez —

Norman. Vigyázz
Most ide, öcsém! Legyen meg!
(Fáklyára tartja az irásokat, mig elégnek.)
Ime, vége
Már! és ezentul soha ne zárja el
Korlát szivedtől szivemet! — Karod
Forrón ölel most, jó anyám — szivem
Mélyébe hat csókod!

Lady. Fogadd szivem
Áldásit!

Norman. Ő megáldja már fiát —
Halljátok ezt! Légy, csöndes ég, tanúm,
S te lengeteg lég: a vizek fohásza
Ismétli és a lombozat suhogva
S örvendve zengi üdvömet. Maga
A nagy teremtés hangosan beszéli
Az örök atyánk fülébe, hogy fiát
Az anya megáldá!

Lord. Mennyivel nemesb
Saját nemességünknél!

Norman. Eleme meg van
Mindenkinek! Természeted silány
Föld alakitá, mikép enyimet a
Kemény s szilárd tenger. Nem áldozat,
Mit most tevék. Az emberekre mondom,
És angyalokra, többet ér nekem
Repkénylevél, mit jó s derék kezek
Szakítanak, mint holtak homlokárul
Rablott akár hány korona — igy beszél
Apám fia! Ha előttem állna mind,
Ki a kereskedés ezen nagy és
Iparkodó vásárterén — hazánkban —
A sárga pénznek hódol, én igen
Nagy ércigazsággal rendíteném
Most meg királyi székén a hatalmas
Uralkodó Mammont! Szivünkben a
Kincs, mit csalás nem ronthat el; — miből
Tulajdonunk annál nagyobb, minél
Több részt adunk belőle; — édes érzet,
Vallása a szivnek, s szent ösztön arra
Ez, hogy minőkké kell leendenünk,
Ha már por a világ! Nem ugy, leányka?

Violet. Soha nem szerettelek — nem igy ez óra
Előtt! Midőn romlott világi színben
Nagygyá levél, nekem te nem valál
Egészen Normanom!

Lord. Nem igy, ez igy
Nem lehet! Igényidet nem égeti
El semmi tűz — éljünk tehát együtt
Legalább, vagyonban osztakozva.

Norman. Ám
Legyen nagylelküségre kedvező
Alkalmad. Adj nászpénzül Violettel
Annyit nekem, mennyit kivánsz, öcsém,
Ha fájdalom nélkül nekem lehet
Most hagynod e kincset!

Lady. Az egész örök
Felét vigyed nászpénzül.
Lord. Adj nekem,
Édes hugom, bocsánatot! Vad és
Korlátlan érzetim tüzét ezen
Nemes kebelnek fénysugárzata
Lecsillapítja; — s leghatalmasabb
Királyi hölgy kezére még lovag
Soha nem szorítá hódolólag ajkit
Szentebb, nagyobb s hübb tisztelettel, igy,
Mint én ezen tiszta öleléssel a
Bátyám menyasszonyát köszöntöm itt.

Tizenkettedik jelenet.

Előbbiek. S. Maurice (erszénnyel.)

S. Maur. Már mindenek megesheténk eddig! —
Az oklevél számomra kész. De jaj,
Költségim ám igen nagyok! — Mi ez?
Szövétnek? Árulás! (Elejti az erszényt.)
Lord. Gazember, a
Bérgyilkosod meghalt. Vigyed tova
Bündijadat.
Lady. Hálátlan, illy dologra
Kivántad a pénzt! Kétszeres bünöd.
S. Maurice. Meghallja majd, — csitt!
Lady. El!
S. Maurice (a lordhoz simulva.) Neked bizony
Olly jót akartam, tűzagyú!
Lord. El innen,
Véreb, vagy eltiporlak.
S. Maurice. Eltiporsz,
Engem! Megéled még, hogy én előttem
Majd csúszni fogsz. Arthurnak üdv! Arundel
Örökös urának. Jogod —
Norman. Az semmivé lön.
S. Maurice.
Hogyan? De a tanulevelek?
Norman. Csak ollyan
Van még, mi vétkedet mutatja meg.
S. Maurice.
Boldogtalan! (Norman jelentőleg mutat a fáklyákra.)
Látom — kiloptak és
Megöltek engem!
Norman. El! S ne szólj azokrul,
Mik nem reád tartoznak — és ha még is;
De ősz fejed nem fenyegetendem. — El,
S szánd bűnödet!
S. Maurice. Sir, szives hála néked:
Igen szegény öreg vitéz vagyok! —
Mylord, fölötte mély alázatú
Rokonod! — Koporsómig fukar, cudar,
Lepökött, boszultlan s gaz szegény rokon! —
Igen, megyek, pénzemet elásom — és
Fölakasztom aztán magamat, és ezen
Községnek itt temetkezési
Kiadást okoz testem. Hah, én dacolni
Fogok velök! (El.)

Tizenharmadik jelenet.

Előbbiek. Falkner. Hajókáplán. Matrózok.

Falkner. Kapitány, papunk előtted,
Hajónk közel — szél s viz helyes —
Lady. Lehetlen
Most tőled elválnom, soká tova
Volt jó fiam!
Norman. Nem távozunk! Arám
Azon kapocs, melly most lekötve tart
Házadban engem, és szerelmedet —
Mert az igaz ok titok marad — világ
Előtt nem olly idegenitőnek
Láttatja majd; — frigyünk nehány hetét
Itt töltjük el. S aztán, ha vizre hí
A hon s dicsőség engem — évrül évre
Visszaidézend szemed.
Lady. Ha tettedet
Megbánod egykor —
Lord. Birtokom fele
Születésjogoddal a tied.
Norman. Nem úgy; —
Születésjogom szerelmed, és ugyan
Végre, ki kivánhat már nagyobbat,
Mint hű szivet, mi örökre párosul
Övével; áldást, hogyha távul él;
Üdvözletet, ha visszatér; derék
Hajót, Britannia zászlajával árbocán;
Dicső jutalmat a reményiért,
És bánatában egy szerette nőt? —

Vége.

Jegyzetek:

—

1) A „Színmütár“ első kötetét olly hő pártolásra méltatá a t. közönség, hogy teljes bizalommal vélem e 13ik füzettel a második kötetet megindithatni, annál is inkább, mivel az eddigi füzetek keletéből meglehetősen kiismerém tisztelt olvasóim izlését s kivánatit, mikhez alkalmazkodni mindenkor legkedvesb kötelességem leend.

2) Tapasztalás tanita, hogy rendezetlen könyvárusi közlekedésink mellett igen bajos a külön füzetek árát az ivek száma szerint meghatározni, és igy minden füzet árát két pengő huszasra kényszerültem szabni, mit e második kötetnél is követni fogok, azon megjegyzéssel, hogy eredeti szinmüvet magokban foglaló füzeteim mindenkor legalább 32, a forditásokat adók pedig legalább 48 hasábra fognak terjedni, és többször tetemesül többre, sőt kétszer annyira is.

3) Hogy kisebb vigjátékokat is közölhessek, tehát ezentul egy füzetben két, sőt három színmüvet is adandok, mig tudniillik a fönebbi pontban kijelölt hasábszám betelik.

4) Mi Bulwer jelen drámáját illeti, az Londonban 1839. octob. 31kén olly tetszéssel adaték, hogy gyüjteményemben közlétét minden esetre célszerünek tartám, annyival inkább, mivel tudtomra e nagyhirü angol irónak eddig még semmi nagyobb munkája nem jelent meg nemzeti nyelvünkön. A forditásra nézve azon egyet vélem itt megjegyzendőnek, hogy leginkább az eredetihez hü és igen könnyen érthető törekvém lenni, minek következtében verseim száma, az eredetiekéhez képest tetemesül megszaporodott.

5) Az e drámában előforduló angol szavak kimondása: Arundel — Erőndl; Ashdale — Essdél; Beevor — Bivor; Botleigh — Batli; Ex — Eksz; Gaussen — Gásszn; Lady — Lédi; Leicester — Leszter; Lord — Lárd; Luke — Lúk; Master — Miszter; Maurice — Morissz; Mistress — Misztrisz; Mylord — Milárd; Onslow — Onszlau; Percy — Perszi; Prudence — Prúdensz; Raleigh — Rálí; Sir — Szőr; Violet — Veiolet.

IIdik kötet.

XIVik szám.

Corday Charlotte,

eredeti dráma 4 szakaszban; irta **Eördegh István.**

Személyek:

Jean Paul Marat, Cordeliersek feje.	*Charlotte*, lyánya.
Brissot	*Corneille*, caeni várőrtiszt.
Barréres	*Gervaise*, creuillyi polgárnő.
Gensonné } Cordeliersek.	*Florian*, fia.
Payne	*Cheauvau Lagarde'*, ügyész.
Vergniaudes	Testőrtiszt Maratnál.
Guadet	Hirnök.
Barbaroux } követek a Gi-	Vérbiró.
Louvet } ronde pártból.	Első } bérgyilkos.
Corday Pierre, st. saturnini polgár.	Második } Polgárok. Cselédek. Szolgák. Nép. Katonák. Örök.

Történik 1793ban, az első szakasz Caenban, a második Creuillyben előbb, aztán Caenban; a harmadik és negyedik Parisban.

Első szakasz.

A zsarnok.

Személyek:

Marat, Cordeliersek feje.	*Guadet* }
Corday Pierre, st. saturnini polgár.	*Louvet* } követek a Gi-
Charlotte, lyánya.	*Barbaroux* } ronde pártból.
Corneille, caeni várőrtiszt.	Első } bérgyilkos.
	Második }

Corday cselédi.

(Szoba Corday házában.)

Első jelenet.

Charlotte (egyedül.) Később *Pierre*.

Charlotte. Még sem jönek, az ohajtva várt testvérek. Hol maradhatának? Ha tudnák, mi nyugtalanul kering ereimben a vér, midőn őket nem láthatom. Az ég megveré a hont, s olly átkos kort külde reá, millyent csak a pokol kiszabadult ördögei teremthetnek. S mikor derülend majd egy jobb jövő hajnala? Mikor vakitandja el a szabadság napja zsarnokainkat? (Kinéz.) Még sem jönek; lépteket hallok. (Ajtóhoz megy, kinéz, egy szolga látszik, ki levelet ad át.) Mi ez? (Olvas.) „Ma végzé ki őket a nyaktiló!“ (Elejti a levelet.) Isten! s te engedéd ezt! Testvérim! ti sem kerülhetétek hát ki a Parisban dühöngő vészt. Annyi ezrek sorsára kellett jutnotok? Annyi ezrek? Oh igen! egy pár embermillió vére kiált fel sirjából halált a zsarnokokra. S a hon még is tűri azt? A gyáva nép a halálos csapást várja? Nem mozog, nem mer, nincs senki e széles Franchonban, ki éltét adná honáért! Testvérek! oh volnék én férfi, testvérek! ti nem maradnátok boszúlatlanul!

Pierre (belép.) Miért illy hevülten, lyányom, mi történt?

Charlotte. Megátkozám e hont, melly szabadságát önkényt nyujtja zsarnokainak, hogy játszanak azzal, s béken eltűri, ha bár szerte rombolják is azt. Ég, miért is születtem itt, miért csak itt, hisz Európa csöndesen nyugszik a szabadság édenében, csak itt vannak tipró zsarnokok, csak itt ápolja őket maga a tőlök nyomatott nép.

Pierre. Igaz, lyányom, igaz, mert ha nem ápolná, nem volna é a hon már rég szabad? Hiszen a hon pusztitóit gyilkolni, a honért áldozni enmagát olly dicső!

Charlotte. Olly dicső! de a romlott francia, ki polgártársit tudá egyedül valláskülönbségért gyilkolni sz. Bertalan éjén, most vak buzgalmában reszket a gyilkosságtól, habár honát menthetné is meg azzal. Oh, volnék csak férfi, atyám!

Pierre. Te mernél tenni, lyányom! ugy öntsd e férfierőt testvéreidbe —

Charlotte. Hogyan? te nem tudod? Isten! megmondjam? Atya! ne kiváud tudni, ha eddig nem tudád.

Pierre. Szólj! ne tarts kétségben! Szólj!

Charlotte. Kérd vissza fiaidat Marat kezei-

ből, vagy a haláltól, mellynek Marat adá át, kérd vissza őket, s ők tenni fognak; a kényur letiprá az ifju hajtást, mert félt a férfi erőtől.

Pierre. Gyermekim! Kedves gyermekim! megfosztatott tőletek az atya! Reményteljes ifjak, a haza elveszte titeket? Oh, miért, miért nem egy év után, ha már dicsekhettem volna, hogy a hont ők menték meg a kényuraktól, akkor örömest, akkor magam áldoztam volna fel őket a megszabadított honnak. De most, illy némán, igy tettek nélkül leszállni sirba. Isten, küldd te mennyköveid; embereid gyöngék e rabigában.

Charlotte. Atyám, honodat siratod, vagy gyermekidet?

Pierre. Oh, rázhatnék le ezen agg vállakról csak husz évet, felelnék kérdésedre, s tettel felelnék. Akkor nem siratnám egyiket sem, hanem megmenteném a hont, s megboszulnám a fiakat. De most — — Isten, miért nem adál még egy fiat, hogy érzelmimet bele önthetném! Igy nem lesz enyim az öntudat, hogy én adék a honnak szabadítót.

Charlotte. Istenemre, volnék férfiu, megszerzeném neked ez öntudatot.

Pierre. Lyányom! férfiakat szeretnék ide állítani, hogy pirulnának el a gyönge nő előtt.

Második jelenet.

Guadet. Louvet. Barbaroux. Előbbiek.

Guadet, Louvet, Barbaroux (belépnek, kölcsönös üdvözletek, s mind leülnek.)

Pierre. Barátim! engedjétek meg elfogultságomat, hisz e nap engem fiaimtól, s mi több, reményimtől foszta meg.

Guadet. Fiaidtól?

Charlotte. Marat, az orgyilkos, kivégezteté testvérimet! (Félre.) Oh, s én értök mit sem tehetek!

Guadet. Mindenünnen csak illy hirek; sebzett hon, győzhetlen hatalom, melly önkény vezérelte lábakkal tapod szabadságot, törvényt, s a reménynek legcsekélyebb sugára sem ragyog.

Pierre. Még is csak gyáva a francia nép; ezen kor próbálja meg a nemzeteket, s mi nyomorún álljuk ki a próbát!

Guadet. Szüzeiben több még az erő, mint ifjaiban. Példát ad erre egy parisi lyány merészlete, de példa ez Marat ujabb kegyetlenségire is.

Charlotte (mélyelmün.) Szüzeiben? Kérlek, szólj!

Guadet. Elmondom. Robespierre palotájában kevés nap előtt a testőrök egy lyányra akadtak, s ennél két késre. Robespierre elébe vezeték a lyányt, de ez Maratra, a zsarnokra bizá az itéletet. A lyány bátran kivallá, hogy a kések egyike Robespierrenek, másika enmagának vala szánva, kivallá, hogy atyja s testvéri e merényről semmit sem tudnak. Marat ezt nem tekintve, a lyányt egész családjával kivégezteté. Egy ifju ki akará őt az örök közöl ragadni, de elfogatván, éltét együtt veszté el a lyánynyal.

Charlotte (gondolkozva marad.) Hogy hitták a lyányt?

Guadet. Regnault Cecilia.

Charlotte (félre.) Marat! szüntelen csak Marat! ő, ezen zsarnokok legundokabbika.

Louvet. De most már félénkebbek is a kényurak, kivált mióta Marat életveszélyben forgott.

Pierre. Oh, gyermekim! oh honom! igy még is boszulva lesztek. Hogy történt az?

Louvet. Egy ifju, midőn Marat az utcán ment, környezve testőreitől, rálőtt, s egyik testőrét találá, Marat a házat körülvéteté; de az ifju önkényt adá magát át a katonáknak.

Charlotte. S büntetése nemde halál volt?

Barbaroux. Igen, Marat saját kezeivel lőtte keresztül.

Pierre. Iszonyu! De uraim, végezzük dolgainkat. (Mind el.)

Harmadik jelenet.

Charlotte (egyedül.)

Regnault Cecilia a bajnok nő, mi csöndes lehete nyugtod, mi büszke lehetél, bár merényed nem sikerült, a vérpadon; nyugodjál békében, neved élni fog. Egy nő tehete ennyit — egy lyány, talán ifjabb mint én, talán gyöngébb, — s nem sikerülhetne é másnak — — mit ő véghez nem vihete — — de találkozik é más — — hátha — — de el, el agyrémek, el! majd feledém testvérimet is, az elvesztett jó testvéreket. Ők boldogok, nem kell könyüzniök honuk boldogtalan sorsa fölött; de lesz még egy kor, lesz egy jobb, boldogabb kor. — (Ablakhoz megy, kinéz.) Jaj nekem! Amott azon főur közelg, ki engem sötét rémként üldöz szüntelen, komor arcának vészt jósló tekintete olly borongó félelemmel tölt el, Én félek tőle, atyámat hivom, ah! de előtte eltitkolám az ismeretlen látogatásit, félve gyanujától. Mit tegyek? Ah! már itt van! (Jobbra el akar menni.)

Negyedik jelenet.

Marat. Előbbi.

Marat (akkor lép be, midőn Charlotte távozni akar, s megfogván kezeit, tartóztatja.) Hová, Charlotte? Te futsz tőlem? távozol, midőn jövök? Maradj, szerelmemre kérlek, maradj.

Charlotte. Atyámat akarám hini, midőn közelgni láttalak.

Marat. S rettegsz velem egyedül lenni, Charlotte? velem, ki elhagyám fényem díszes termeit, s hozzád jövék, istenülve érezvén magamat, ha körödben lehetek; ki lehányva rangom aranytól nehéz köntösét, s az azt kisérő súlyos gondokat, ez öltönyben, ismeretlenül, egyedül jövék, csak szivemet hozva, melly értted lángolván egyedül, mint sziklai forrás, tiszta, s mint nap heve nyári déleken, forró szerelemmel, nem tekinti a vészeket, mellyek e lépést követhetik. S te kerülsz engem, Charlotte?

Charlotte. Uram, te megszégyenitesz, egy főur, mint mondád, egy méltóságos férfi, s a közrendű polgárlyány, és illy nyilatkozatok, uram!

gondold meg, te egy polgárlyánynyal szólsz, gondold meg, hogy én el vagyok jegyezve.

Marat. Eljegyezve, Charlotte? eljegyezve? Égi üdvödre kényszerítlek, ne mondd e szót többé, ne ismételd! életölő ez, mint a haragos föllegek sujtó villáma. Honomat adnám Charlotte, s nemzetemet rá, ha ez ördögi való csak álom lenne, vagy őrjöngő képzelet.

Charlotte. Uram! te kevésre becsülöd a hont, kevésre nemzetedet, s az illy férfi érdemetlen a boldogító szerelmet birni.

Marat. Oh, Charlotte! te eljegyezve? Sebzőleg hatott rám e szó, mint ellen mérges fegyvere, te szétzúztál, mint férget szertezúzni szoktunk. Nem tudom, mit szóltam, engedj meg, s nevezd ördögömet, ki éltem főjavát rablá el, nevezd vágytársomat!

Charlotte. Vágytársodat, uram? Ő nem az, te egy főur, ő jegyesem, te egy álköntösü ismeretlen, ő itt várőrtiszt, neve Corneille; a sors rejtélyes útain találkozánk, aztán gyakran láttuk egymást, s a szerelem lángja hevitőleg lobbadozott összse sziveinkben, s a két tüz egymást éleszté, mig olthatatlan lön. Atyám most egybefüzé a már rég egygyé lett lelkeket, s igy, uram, én szabad nem vagyok, Corneille jegyesem, s jövendő férjem.

Marat. Corneille! Hah, a pokol kárhozatának neve édesb csengésü ennél. S ő birja szerelmedet?

Charlotte. Igen. S atyám akaratja szerint kezemet is. De különben az álköntösü főurat....

Marat (örömmel félben szakasztva.) Különben szeretnéd?

Charlotte. Különben megvetnélek, mint most teszem azt. Uram! én polgárlyány vagyok, és anyátlan árva, te főur, aranyba öltözött; de a szegény és dús között is létezik egyesitő lánc: az erény; de csak ritkán talál az ápolást sziveitekben, főrangú urak. Az erény dús teremekben ritkán lakozik, a szoros aranykapcsok a dús öltönyön kiszoritják a kebelből annak végszikráját is. — Én, uram, bár csak polgárnő vagyok, érzeni, mint te, vagy tán nemesebben tudok, s bár kincseim nincsenek, van elmém azt átlátni, miért jár egy főur álköntösben egy polgárlyányhoz. (Mérges tekintetet vetve Maratra, el.)

Ötödik jelenet.

Marat (egyedül.)

Várj! az ördögbe, lyány, drágán adózol minden szavadért, nagyon drágán, e megszégyenitésemért; nem, nem, adósod nem fogok maradni. Corneille tehát várőrtiszt itt Caenban, az, kiért Marat könyörgése hallgatatlan maradt; Marat könyörgése? könyörgött é a polgár-képviselő Marat valaha? Hah, gyalázat! igen, s egy lyány előtt, de e szégyenért most büntetni fog, s a lyányt látandja előtte térdelni, s önkényt ajánlani szerelmét, mert az akadály, a szerető, el lesz hárítva. (El.)

Hatodik jelenet.

Charlotte (kémlődve jő.)

Charlotte. Elment tehát, eltávozott, olly pokoli sötét s irtózatos tervvel talán, millyen szorongó kebellel maradtam én. Irtózom, ha elömbe varázslom azon sátáni tekintetet, azon ördögi mosolyt, melly ajkain átvonult, midőn Corneillet említém. Ő tán veszélyben is forog? Oh! miért is mondám azt neki — — ah! de hiszen olly örömmel mondanám az egész világnak, milly boldog vagyok általa; s ha most, — egek, hiszen a mosoly ama szörnynek ajkain a komolyság után a komor föllegek szétvonulta volt, nem hogy a nap éltető sugárai, hanem, hogy a romboló villám halált szóró szikrái hassanak azokon át. — De nem, nem! hiszen emberi alakja van, ördög egészen nem lehet, azt ő nem teheti. Ah! de nem jő. (Kinéz.) Amott, ő az, ő; lám nem feledkezett el szaváról; mi boldog lesz, ha atyám megegyezését hallani fogja. — Corneille jő, most mindent feledek (azon ajtóra mutatva, mellyen Marat elment) s ama szörnynek is legyen megbocsátva.

Hetedik jelenet.

Corneille. Előbbi.

Charlotte (tárt karokkal Corneille elébe megy.) Corneille! Kedvesem! mi rég várlak, minden perc rákként haladt a mult sötét éjébe, midőn téged nem láttalak, midőn téged vártalak. Oh, mondd, „szeretlek"; e rövid szóban mennyem, üdvöm egyesülve van.

Corneille. Charlotte! Édes Charlotteom! Szerelmem örök, mint teremtője, tiszta, mint az angyalok serege, végtelen, miként hatalma. Charlotte, szeretsz é?

Charlotte. Jobban, mint éltemet.

Corneille. Oh, mikor teendsz hát boldoggá, mikor mondhatlak enyimnek, mikor kiálthatom neked a gyöngéd szerelem és mennyei üdv öszhangján: nőm, édes nőm!

Charlotte. Látd, Corneille! ha veled vagyok, ha mondod, hogy szeretsz, mint feledek mindent, feledem magamat, s csak azt tudom, hogy boldog vagyok, mert veled vagyok. Atyám megegyezett egybekelésünkben, atyám boldoggá tett engemet.

Corneille (örömtül elfogultan.) Megegyezett? Oh, isten, álom ez? Charlotte enyim. Oh, ha ez álom, istenem, adjad, legyen ez egy örök felbonthatlan álom. De nem, én eszmélek, Charlotte mellettem, (Pierre az ajtót kinyitja,) s azt nekem ő mondja, hogy ő enyim; én élek, ez való, a legédesb, legboldogitóbb, legmennyeibb való. Charlotte! engedd mondanom, nőm!

Charlotte. Férjem!

Nyolcadik jelenet.

Pierre. Előbbiek.

Pierre. Gyermekim!

Charlotte (Corneillet atyjához vezetve.) Atyánk!

Corneille. Elég! keblem elégtelen ennyi öröm elfogadására, az öröm elkábít, én mondhatom neked: (Pierrehez) atyám, s neked (Charlottehoz) nőm, — oh ez több, mint mennyit csak reményleni is merészlettem. Atyám, oh engedd, hogy igy nevezzelek, add kezedet (megcsókolja,) e kéz adjon áldást reánk, s a mennyei meghallgatandja azt. Jer, Charlotte. (Megfogja Charlotte kezét.)

Charlote. Atyám, áldj meg minket, tégy egészen boldoggá.

Pierre (égre emelt szemekkel.) Isten! te vezérled legjobban az emberek lépteit, add, hogy e lépés boldogságukat eszközölje, s akkor én is boldog leszek. Gyermekim, e frigy az égben köttetett, legyetek egymásé, ti pótolandjátok ki fiaimat.

Corneille (Charlotteot magához vonja.) Enyim vagy, hol találjak szavakat e boldogság kifejezésére, ki mondhatja nekem, hogy nálam boldogabb? Atyám! engedj az örömittasnak, ő nem talál szót, melly kifejezhesse háláját iránta, szerelmét Charlotte iránt, és boldogságát, mellyet neki e szavak: atyám, nőm, szerzenek. Oh, engedjetek családotok körében maradnom.

Pierre. Ha tiszted nem hí, maradj itt velünk.

Corneille. Oh, hol örömestebb, mint veled, atyám, és nőm.

Pierre. Jertek, dolgaim hinak, segélni elvárlak. (El.)

Corneille. Milly édes leend a munka veletek. (Menni akar.)

Kilencedik jelenet.

Corneille. Charlotte.

Charlotte. Jer, jer, Corneille, halld, mit atyám előtt titkolok: ama rémes férfi, kiről már szólék neked, ismét itt volt. Kevéssel jöttöd előtt ment el, szerelmemért esdekle, s állítá, hogy ő nagy ur, aranyban jár, hogy álköntösben jö hozzám, s hogy mindezt azért teszi, mert végtelenül szeret. De én mondám neki, hogy már tied vagyok, szerette Corneillem. S midőn nevedet említém, olly mérgebe látszott jőni, elmélyedt szemeit forgatá, a legvadabb, legaljasb gazság és düh harcolának belsejében, végre vadul mosolyga, s elégülten enmagával; én távozám, szólva, nem tudom már mit, visszatérék később, s már nem találám.

Corneille. Charlotte! leirásod, szelid aggodalmad, bennem is félelmet gerjeszt; főurnak mondá magát? álköntösben? Mondd, mondd, ird le alkatát, tán ismérem őt, ugy eltünnék egemről, mellyen te most szelid, elevenítő napként vidámitsz és éltetsz, a komor gondnak végföllege is.

Charlotte. Oh, Corneille! hagyjuk ezt most, búsit ez engem és komorrá tesz, rettegtet téged is, s vészt jósol lelkednek, pedig ma Corneillem a bútlan gyönyörnek van napja, ma az ohajtott célt értük el, mint hajós végtelen hánykódás után a nyugpartot, hol ölelő karok várják, s mint az ott, üljük mi is az öröm derítő ünnepét, mellyet fényessé szerelmünk tegyen, s áldásunk tömjénezzen a mindenhatóhoz hálaoltárunkról, ennyi csak érezhető, s nem mondható gyönyörért. Hadd a bút, Corneille, jer, örvendj velem.

Corneille. Nem lehet, kedvesem, lásd, te vagy, kivel örömimet először osztom meg; mert veled örvendve, az örömnek kéje kiesb, nemesb, te, ki előtt semmi tettem, gondolatom nem ismeretlen, halld szivem titkát, mi nyugtalanit. Te hallád Marat embertelen zsarnoklatai mellett azon alávaló szenvedélyét, mellynek önkénye előtt Franchon lyányainak nincs menedéke. Szülői mentő karok, saját büszke fenérzetök, szépség, ártatlanság nem védhetik őket a zsarnok indulatainak erőszakosan ragadó hullámai ellen. Te hallád ezt, nemde? de azt nem, hogy Marat, pártját nagyobbitandó, néhány nap óta itt van Caenban.

Charlotte. Marat itt?

Corneille. Igen, s ez nyugtalanit; mert tudod, a mód, mellyel Marat más helyeken is a legboldogabbak közé minden szent láncokat széttépő s a boldogság gyönyörét irigyen szétzuzó ördögkint csúszott, ugyan az, mellyet te előmondasz.

Charlotte (megrettenve.) S te gyanitnád, hogy ... ama főur ... oh ez szörnyű volna; nem, nem, a pokolnak nincs annyi ördöge, hogy ezt végbevihetné, a gondolat erre, csak a gondolat kinzóbb a tulvilági kinoknál — mert neki gyönyöre vért, kéjérzete halált látni — s igy nemde te sem lehetnél biztos gyilkos kénye előtt... oh vond vissza szavadat, mondd, hogy hazudtál, oh! mert ezen képzetek az őrültség testvérei.

Corneille. Nyugodjál meg, hisz az egész csak puszta gyanu.

Charlotte. Oh, de egy a legkinzóbb valónál kinosb gyanú; mondd csak, nem egy alacsony, zömök alak é Marat, hangja ércnélküli s tompa, mint síri nyögés, szemei mint két pokoli égető láng, mint két szűrő tör, csillámlanak elő mély gödreikből, s ezek fölött magas homlok, ráncoltan, mint midőn a förgeteges ég föllegeit az orkán szétszaggatja, s vészt jósló, mint mikor a szétdult föllegzet alól villám hullatja szikráit; e homlokon dac ül, erőszak és boszuvágy?

Corneille (közbe szól.) S egy jel?

Charlotte. Igen, egy vágás jele bal szemölde fölött, melly tekintetét csak rémitőbbé teszi? Igen, s miért?

Corneille (ki a leirás alatt fokonként növekedő irtózását fejezi ki, most kétségbe esve kiált.) Egek!

Charlotte (az irtózás reszketeg hangján.) Ő? ... Ő?.. Testvérim gyilkosa?... Szólj, ő?...

Corneille (ez alatt rendbe szedé magát, s kevéssé habozva bár, de nyugtatólag szól.) Testvérid gyilkosa? Igen, tudom e gyászos valót; de nem, nem Charlotte, ő nem Marat, nyugtasd meg magad, ő nem Marat, bárki inkább, de az egekre, ő nem, nem Marat. Menj, menj, Charlotte, atyád vár, tüstint követlek.

Charlotte. Corneille! te nem szólsz igazat, de te kivánod, s a szerető Charlotte engedelmeskedik, és megy.

Corneille. Charlotte, higyj nekem, szerelmemre! ő nem Marat.

Charlotte (nyugottan.) Én hiszek neked, kövess, mert látd, minden percem egy végtelen örökség nélküled.

Corneille. Tüstint.

Charlotte. Elvárlak. (El.)

Tizedik jelenet.

Corneille (egyedül.)

Őrjöngő sejtelem, te sokkal rémitőbb valóvá korcsúltál! Vágytársam, nőm imádója Marat, Franchon ama zsarnoka, kinek neve rettegést önt a pórnép minden osztályába, s mint erőtvevő méreg lefegyverkezteti a bátorságtól, kinek neve megreszketteti a Convent leghatalmasb tagjait, s egyetlen szava, mint pyrenaei dördület a sziklák odvaiból a zsarnokok szirtkemény sziveikből egyetértést viszhangoztat. Ki, céljához törekvő, nem kiméli sem polgárnak, sem családegyesületnek életét, annak vagyok én most utjában gátja. Charlotte! a kezdet szép vala; de félek, a vég szomoru lesz, mint honunk sorsa, s rettenetes, mint eszköze, Marat. (El.)

Változás.

(Balfelől Corday Pierre háza, jobbfelől több ház, Corday háza mellett szűk utca, mellyben a két bérgyilkos tőrrel fegyverkezve leselkedik; a szin elsötétül.)

Tizenegyedik jelenet.

Két bérgyilkos.

Első bérgyilkos. Hány óra, Aubry?

Második b. Nem tudom, de mint látom, alkonyodik, nem sokára jövend.

Első b. Még jó, hogy ide látád jöni, a vár mellett bezzeg állhattunk volna.

Második b. A hely is alkalmasb itt, szűk utcában senki nem jár.

Első b. Nem; csak ő erre jőne.

Második b. Hiszen már többször láttam őt erre haza menni.

Első b. Annál jobb. Aztán, ha jő, csak egyszerre szurjunk, az Orneon csolnak vár, fél óra alatt a part melletti tanyán vagyunk, s azután varju sem károg utánunk. Hát, Aubry, csak szivébe szurjunk egyenesen.

Második b. Ne tanits, cimbora, együtt tanultuk mesterségünket, és mióta Marat jól fizet, gyakorlásunk is van.

Első b. Ha jól felgazdagszom, becsületes emberré leszek. (Nevet.)

Második b. De vajjon miért kívánja Marat e várőrtisztet tulvilágra küldeni?

Első b. Azt mondá, hogy a respublika ellen összeesküvék. De nem hiszem, hogy nem a szép lyányka van rejtve ez oknak leple alatt. —

Második b. Ej, Etienne, mi gondunk rá, csak a husz frank legyen markunkban.

Első b. Be soká jő!

Második b. Pszt... a kapu nyilik...

Tizenkettedik jelenet.

Corneille. Előbbiek.

Corneille (kilép Cordaytól a kapun, a két bérgyilkos hátravonul, — visszakiált.) Nyugodjatok jól, csöndesen, álmodjál jót, kedves nőm, isten veletek. (Köpenybe burkoltan a szűk utcába indul.)

Első, második bérgyilkos (rárohannak, Corneille kardot akar rántani, de lenyomatik, több tőrszúrásoktól gyöngülten földre terűl.)

Corneille (kiált.) Segítség! Gyilkosok!

Első b. Szivébe, hogy ne kiálthassa, hogy őt Marat gyilkoltatá meg. (Szúr.)

Második b. Ne félj! ennek vége. — Jőnek már, jer, siessünk a csolnakra. (Elfutnak.)

Tizenharmadik jelenet.

Charlotte (kifut.) Ez Corneille szava volt, segítséget kiálta. (Keres.) Itt vérfoltok. (Rátalál.) Corneille! Férjem! — Ő meggyilkoltatott! — Corneille — csak egy szót.

Corneille (haldokolva.) Nőm... en... gem... .. Ma... rat... gyil... kol... ta... tott... meg.. ... állj ... bo... szút ... éret... tem ... Char... lotte... (Meghal.)

Charlotte (sikoltva ráborul.) Atyám! Corneille meggyilkolva. — Átok Maratra! (Elájul.)

Tizennegyedik jelenet.

Pierre, cselédek (kirohannak, Charlotteot fölemelik.)

Pierre. Lyányom, térj magadhoz. Ő éled. Isten! hála neked, ő nem halt meg.

Második szakasz.

Boszúterv.

Személyek:

Marat, Cordeliersek feje.	*Gervaise*, anyja.
Corday Pierre.	*Barbaroux.*
Charlotte, lyánya.	Szolga Cordaynál.
Florián, creuillyi ifju.	

(Középszerüen butorzott szoba Creuillyben Gervaisenál, balról asztal, szék, középen ajtó.)

Első jelenet.

Florian (egyedül.)

Láttam őt. Ismét láttam az angyalt. Ah, de milly kín remény nélkül szeretni. Őt más szereti,

e gondolat széttépi valómat; ő mást szeret, ezen eszme életoltó. Tompán viszhangzik ez keblemben szüntelen, mint sír sötét üréből emelkedő fohász; szivem rideg tanyája búnak, reménytelen szeretetnek. Oh! ha ő Corneilleé leend, ha az őt magáénak fogja mondani, lesz é ember boldogabb nála, s boldogtalanabb nálam? Oh, Charlotte! (Fájdalomtól nem szólhat, leül, kezét fejére hajtja.)

Második jelenet.

Gervaise. Előbbi.

Gervaise (belép, fiát nézdeli, ki őt nem veszi észre, hozzá megy.) Fiam!

Florian (föltekint, anyját látva, ujra lehajtja fejét, s gondolatokba merül.)

Gervaise. Édes fiam! még is a régi bú és panasz emészti szerelemmel teljes kebledet? Még sem szűnnek siralmid végtelen árjai? Jer anyai szivemre, nyugtot lelendsz ott, feledd őt, ő nem leend ez életben senkié.

Florian (ezen végső szavaktól illetve, hirtelen fölugrik.) Mit szólsz, anyám? ő senkié? Hát Corneille? Szólj, anyám? Oh, kérlek, szólj, önts irt sebzett szivemre.

Gervaise. Őt Corneille nem birandja, Corneille nincs az élők között.

Florian (felindulva.) Nincs?

Gervaise. Ma Caenban valék, s ott épen temettek; kérdém, kit? Corneillet, felelének, a várörtisztet, ki Corday Pierre háza mellett meggyilkoltatott. Koporsaját Charlotte követé gyászban, halálhoz hasonlóbb, mint élő lényhez. Arcának rózsáit bú és siralom lehervasztá, hódító szemei könyűk alól csillámlának, mint gyöngy a tengerből, súgár termete, mint aggé, roskadozni látszék; szóval, nem ismernéd meg őt.

Florian. Köszönet, anyám, e hirért; még egyszer köszönet. (Asztal mellé ül szótlanul, fejét lecsüggesztve, gondolatokba mélyen elmerül, nagy tervvel látszik foglalatoskodni.)

Gervaise (magában.) Már most, reménylem, el fog tűnni homlokáról a búnak komor föllege, siralmai megszünendnek, elméjét más tárgyakra is forditandja, mellyet eddig Charlotte tölte be, minden egyebet kizárva; ő meg fog változni, ha Corneille halálával a féltés gyötrelmei megszünendnek. ... Fiam! de mennyire el van merülve, nagy tervvel látszik foglalkozni. — Florian! Nem eszmél, nem hall engemet, anyját. Isten! mivel lehet ennyire elfoglalva; az illy elmerülések veszélyesek, gyakran őrülést okoznak, felköltöm őt. (Hozzálép, kezét vállára teszi.) Florian!

Florian (felugrik.) Isten veled, anyám! (Elrohan.)

Gervaise. Nagy isten! Megőrült! (Utána el.)

Változás.

(Az első szakaszbeli szoba, benne asztal, rajta könyvek, papir, irószer, mellette szék; Charlotte egyedül ül és olvas, gyönge hangon.)

Harmadik jelenet.

Charlotte (gyászban, halványan, beesett szemekkel és arcokkal, rendetlen hajakkal.)

D' Arc Johanna első fegyveres tette volt, melylyel az angolokat Orleansból kiveré. Ő Bloisból tizezer emberrel ment oda, és győzött. A király koronázásakor mellette állott. — Bátran ment a máglyára, mellyen meg kellett égettetnie, végszava volt: „Még ma a paradicsomban leszek". (Leteszi a könyvet.) Dicső szűz, milly szép, dicsteljes volt élted; ah, de halálodat nem érdemléd! (Mély fohásszal siránkozólag.) Az én Corneillem sem érdemlé azt, és még is meg kellett halnia; gyilkos, bérlett gyilkos kezektől kellett elesnie. S a drága jó testvérek, a reményteljes ifjak, ők is, mind, mind lehunytanak; a zsarnok tiprá szét ifju éltöket. — — A zsarnok? Hm! s én még is siránkozom, mint tehetlen gyermek, s könyűim özönében nem hányom az átkot villámként a kényurakra? Mert kába vagyok, mert nem tudom még a véres hont egész iszonyában, mint képet, szemem elébe terjeszteni. — A testvér halálát csak tudnám tűrni... hisz e széles honban annyi testvért találhatnék; minden jó polgár, minden honfi testvér a jogkormányozta honban ... de itt ... itt csak kémeket lelhetni. — Ég! — mentsd meg e hont, s egy sohaj sem fog többé keblemből feléd röpülni.

Negyedik jelenet.

Barbaroux szolgája. Előbbi.

Szolga. Asszonyom! Corday Charlotteot keresem. Uram, Barbaroux, ezen iratot küldi, egyedül neki szabad átadnom.

Charlotte. Corday Charlotte én vagyok. (Szolga átadja.) Mit irhat ő? (Felbontja.) Sietve van irva. (Olvas) „Charlotte! Ön az, kiben bizalmamat helyezem először kijelenteni, hogy rám, Guadetre, és Louvetra, majus 31ikén kimondatott a halálos itélet, azon vadért, hogy a respublika ellen összeesküttünk, de ennek leple alatt rejtező ok, hogy a Gironde pártnak vagyunk tagjai, mellyet lenyomni a Cordeliersek minden ügyekezete. Marat aláirása hiányzik még csak, s fejünk a nyaktiló vasa alatt hull el." (Elveti.) Ők is tehát, ők is, kik még kedvesebbek valának nekem ez életben, a vérivó dühös kegyetlenségnek levének áldozatai. (Asztalhoz ül, ir.) „Polgár! — olvastam — a sorokat — mellyeknek minden — betüi — boszút — vért — kiáltanak — a gyilkosra. Ő volt a lenyomó — de — a — Nemesis én leszek." (Behajtja a levelet.) Vidd uradnak, mondd neki, hogy azt, mi benn irva van, esküvel pecsételém. — (Szolga el.) Lesujtva tehát már minden barát-

tom, lesujtva szent elvekért zsarnok kezektől, s én egyedül állok e puszta világban, megfosztva mindentől, mi nekem kedves vala, egy utált által; lehet é más érzelem keblemben a boszunál? Elnyomott honom képe, polgártársim jajjai dulongnak keblemben, erőt öntve tagjaimba, erőt, melly életoltó legyen, és rettenetes annak, ki ellen fordittatik. (Mindig bátrabb s erősebb hangon.) Mint a tiszta forrásból eredő, de magasról hullva szaggató bérci folyam, legyenek tetteim, ragadjanak magokkal akaratomnak zajgó hullámai minden akadályt, hogy az ellenálló legerősb szirtet is ledöntve, magammal ragadjam a mélybe. — Igen, Marat! a dúló habú folyam én, de a ledöntendő s magammal ragadandó bére te leendsz, s a mély mindkettőnk halála. — Parisba menendek hát. — De elfognak... megölnek... mindegy, az áldozat csak én leszek, de a tettből háramló jó ezreké. — De mint adjam ezt atyámnak tudtára? Szegény öreg, ő siratni fog; de el kell neki engem ereszteni; ezt én kivánom, s a hon s polgárai fogják azt megköszönni.

Ötödik jelenet.

Pierre. Előbbi.

Pierre. Lyányom, olly rég kereslek, s nem találhatálak. —

Charlotte. Jó, hogy jösz, atyám! fontos dolgot kell veled közlenem, bárha egész terjedelmében nem közölhetem is.

Pierre. Lyányom, figyelmessé teszesz.

Charlotte. Atyám, én még ma elhagyom Caent.

Pierre. S atyádat?

Charlotte. Őt is, ezt a közjó kivánja, melly mindig előbb való egyesek körülményinél; én Parisba megyek.

Pierre. A halálos vészekkel teljes barlangba, hol barát barátnak, nő férjnek, gyermek atyának, nem hihet? hol, ha barátod kezeidet szoritja egyik kezével, vigyázz, a másikkal gyilkol, ha a nő mondja: szeretlek, nézz szét, mert megöl; oda? a dögleletes légü Párisba mennél é?

Charlotte (figyelt, magával látszék tusakodni, mintha nem tudná magát elhatározni, végre elhatározottan mondja.) Oda.

Pierre. S nem tekintenéd é atyádat, nem néznéd őszfejemet, melly miattad gondokban őszült meg? Nem tudod, hogy az a téged szerető testvéreidtől megfosztott atyád szivére olly benyomást tenne, melly tán betegséget, sőt halált is okozhatna? Mind ezt nem tekinted é?

Charlotte. Atyám! Eressz! én mindent hidegen megfontoltam; de ha téged illy szivrehatólag hallak beszélni, ha szemeidben az atyai szeretet könyüit látom, tán erős szándékomtul is el tudnék állani, s ez bün volna. Atyám! kérlek, eressz.

Pierre. Oh, miért nem támaszthatom fel Corneillet, hogy egyesülve kérnénk, hogy az atyai és nemi szeretet egyesült hangján csengne füledbe e szócska: maradj.

Charlotte. Elhatározásom erős. Atyám, nem maradhatok, ha Corneille kérne sem maradnék. Atyám, engedj, félvilág kérése sem maraszt meg.

Pierre (félre.) Ő nem akar maradni, egy vére hatóbb szót kell használnom. — Kövessen hát utadon, hálátlan lyány, atyai átkom.

Charlotte (sikoltva.) Atyám! vond vissza e rettenetes szót, rettenetesbet világvesztét jelentő dühös orkán orditásánál; vond vissza e szót, nem illy atya szájába illő. —

Pierre (elforditja képét.) Nem.

Charlotte (térdein.) Itt lábaidnál, atyám. (Térdeit öleli.)

Pierre (félre.) Ő szenved, vigasztalnom kell.

Charlotte. Te nem szólsz, atyám? Oh ne kinozz tovább, e szó viperaként marcangolja keblemet. Atyai átok! E hang felforgatja a természetet, letiporja az emberi méltóságot, elnyomja az érzelmek legszentebbikét — a szeretetet. — A természet adott az atyának gyermeket, s ez azt eltaszitva kizárja é szivéből? A vad állat éltét veszélyeztetve óvja kisdedeit, s az állatok legnemesbike az ember, önkényt taszitja azt átkával a kétségbeesésnek kora sirjába? A szeretetnek első törvénye rendeli a kölcsönös szeretetet szüle és gyermek között, s egy atya azt gyülölséggel, az áldást átokkal váltva fel, a szeretetnek ezen szent törvényét lábaival tapodja? Atyám! lyányod térden kér, átkozod é őt?

Pierre (Charlotteot fölemeli, átöleli.) Nem, édes lyányom, soha! Azon szót az atyai szeretet csalta ki belőlem.

Charlotte. S eresztesz hát, atyám?

Pierre. Szólj! miért e rögtöni elmenetel. Oh, volnál fiam, nem kérdeném. —

Charlotte. Röviden, atyám, nekem Marattal van dolgom, ő hozzá, Parisba!

Pierre. A zsarnokhoz! oh mi örömest követnélek, de éveim nem engedik, én nem mehetek, de én eresztelek.

Charlotte (örömmel.) Atyám, ezt vártam tőled.

Pierre. Lyányom! remegve eresztelek, előérzetem ritkán csal, s én roszat sejtek; de ha kivánod, menj.

Charlotte. Atyám. (Megöleli.) Isten veled, ha rólam hirt hallasz Parisból, jöj utánam, nem szeretném, ha ezen ölelés utolsó lenne; de ha még is a sors ugy rendelte volna, én nyugottan követem intését, ugy, atyám, istenünk kegyébe ajánlak. Bár milly állapotban találkozunk is, bár milly esztelen merénynek nevezd is tettemet, ha valami történni talál: lyányod kér, bocsáss meg akkor neki, s ő nyugottan költözik majd örök lakába, ejts egy könyüt akkor utánam, és én tulvilágon is boldog leszek. Atyám, ne sirasd lyányodat, mert neki most erő kell, s attól megfosztják könyüs szemeid, s most utamról rendelkezem, addig isten veled. (El.)

Pierre. Oh, nagyon félek, lyányom, de te kivánod, s én... engedek. Menj, s járj békével. (El.)

Hatodik jelenet.

Marat (egyedül, kémlődve kinyitja az ajtót, nem látván senkit, belép, körül néz s előre lép.)

Ő nincs itt. Valóban, ezen lyány lelkének fen-

sége tulhágja minden képzetimet az erényről, s ha ennek vak méltánylója lennék, egyedül ő volna az, kinek kecsei, bátorsága, bennem azon eszmét birhatnák fölgerjeszteni, hogy fényemet egy emberi lénynyel megosszam. Ugy de szerelem é az, mit iránta érzek, vagy csak vérhevülés, izmaim ingerültsége? Ezt nem mondhatom, mert érzem, jól érzem, ennél több; de nem szerelem, istenemre nem, illy aljas szenvedélynek Marat nem lehet rabja, bár mi inkább, de hatalmamra mondom, nem szerelem, nem szabad annak lenni. Igen, de mi késztet még is szüntelen hozzá? mi az, mi elrablá nyugtomat, s mi csak akkor nyugszik, ha vele vagyok, mi most is késztet vele szólanom? Vigyázz, Marat, s légy erős, mert e szenvedély végveszélybe dönthetne; fojtsd el magadba e bódító érzetet, s aljasitsd olly indulattá, millyent mások iránt érzesz. (Távozni akar.) Nem lehet, nem ereszt, itt valami, (baloldalára üt) ez nem ereszt; átkozott! Kimarcangollak keblemből s némberébe sujtlak, ha gerjedezni, érzelegni akarsz. De még is látnom kell őt, látni a változást, mellyet a szeretett halála okozott, s aztán el Parisba, éreztetni, hogy Marat még él. Egy emberéletet olték el itt; ezen tett rosz talán ... mindegy, ez célhoz vezet.

Hetedik jelenet.

Charlotte. Előbbi.

Charlotte. Zörejt hallék. (Kilépvén, meglátja Maratt, megretten, vissza akar lépni, de Marat megfogja kezét, s félig erőtetve kihuzza.)

Marat. Jöj, kérlek, én holnap távozom, ne tagadd meg tőlem a végbucsút. Oh, Charlotte, milly örömest távoznám, ha szerelmed, mint napot fény, mint holdat csillagok, elválhatlanul követne. — Te szeretsz, Charlotte szeret engem; ezen eszme poklomat menynyé, szenvedésimet égi üdvvé, éltem végóráját édeni percé változtatná, s volnék bár pokol ördöge, ég s föld istenévé dicsőülnék.

Charlotte. Oh, uram, szépen fűzöd te szavaidat össze, de az arany köntös alatt csáb lakik, s a valódi érzés néma — mint Corneille sirja.

Marat. S szüntelen e hideg, érzéktelen szózatot kell hallanom, Charlotte; nem tünik é lelkedben a szerelemnek egy sugára föl, melly felém lövelne, s megtörödvén, szivárvány-gyönyörün varázslaná elé a kölcsönös szerelem édenét? Illy hideg vagy é, Charlotte?

Charlotte. Oh, uram, éreztem én is egykor olly forrón, mint csak ember érezhet; hő volt szerelmem s éltető, mint a nap ragyogó sugára, melly uj éltet lehel a növények ezreibe; ah! de fölleg vonult egemre, sürü s áttörhetlen, s elboritá napom fényét s kifonnyasztá mérges lehelletével a növény életnedvét, s az, mintegy földbe kivánkozva, lehajtja fejét, porhanyúl!

Marat. Nem, Charlotte, az egekre, nem, neked élned kell, boldogabbúl mint eddig, eged föllegei szétvonulandnak, s napod tisztábban s fényesebben fog ragyogni a homályos ború után. —

Charlotte. Soha, uram, ez életben soha.

Marat. Orkán leszek, Charlotte, s szétszaggatom a borító föllegeket, s darabokban röpítendem le egedről, vagy szeliden térdelve előtted (letérdel) esengek szerelmedért, mellyet megtagadál eddig, hogy szerelmed üdvöt árasztó langy lehellete lengjen föl, s a szelid boldogság napja viszonszerelem derüjébe sugározzék le reánk boldogokra.

Charlotte. Uram, az özvegy fájdalma nem pillanatnyi.

Marat. Feledd öt; egy nyomoru várörtiszt volt csak, feledd érttem, kincseimért, rangomért. (Félre.) Ha ez nem használ, ugy minden hiában.

Charlotte. Ő várőrtiszt volt, uram, s nem tagadá azt. —

Marat. Én sem titkolom többé, Charlotte, Marat, a francia polgárképviselő, a Cordeliersek feje, Franchon határtalan ura áll előtted.

Charlotte (sikoltva.) Jaj nekem! Corneille gyilkosa, átok reád! Szálljon reád minden általad elhunytnak véres átka; pokol tárja ki előtted kinjainak kapuját, mint te a halálét sokaknak megnyitád. Átok reád, gyilkos zsarnok, átok reád, kedvesem éltének elrablója, átok reád, Guadet ellene!

Marat (félre.) Ez talán használhat. Hogyan, s Guadet olly kedves előtted, hogy értte is átkozol? (Irást vesz elő.) Nézd.

Charlotte (hirtelen elkapja.) Pokol! van é több ördögöd, ez Guadet halálos itélete!

Marat (hidegen.) Csak alá kell irnom, s fejök a porba hull, de csak egy szót, hogy szeretsz, s ő mentve van, ő, Louvet, és Barbaroux.

Charlotte (az érzelmek legbensőbb harca között.) Jó, én ... de nem, Corneille, neked esküvém, s az eskü, mint isten igéje szent, s felbonthatlan. De Guadet, három ember élete, három barátom élete kezeimben, én segithetnék, s nem segitek; oh isten! bocsáss meg, mert én vétkes, nagyon vétkes vagyok; ha én azt tenném, Corneille megfordulna sirjában, s a nyöszörgés, melly abból felszállana, átok lenne reám! (Kezeivel tapogatja magát.) Hisz ez csak álom, s én fel akarok ébredni e nehéz álomból, ez kifonnyasztja agyamat, ez az őrültség szülöttje! (Körül néz.) Jaj nekem, hiszen ez való, én eszmélek, oh ez egy a világbomlásnál rettenetesb való. (Marat felé kinyujtja kezét.) Jer hát, jer, én hivlak, jer Marat. (Mintegy visszaborzadva ezen névtől.) Marat! a kárhozatos pokol testvére, s én fertőztetném meg e kezet érintéseddel, e kezet, melly Corneilleé vala ... de te gyilkolni fogsz; (letérdel) nem érinthetlek, de kérlek, könyörülj, anyád sirjára, üdvödre, istenedre kérlek, mentsd meg barátimat, a hon férfiait.

Marat (félre.) Célomnál vagyok. (Hangosan.) Szeress!

Charlotte. Ölj meg, de könyörülj rajtok, a haza férfiain. Kivánd éltemet, ez még tulajdonom, s érttek örömmel áldozom föl, csak szerelmemet ne, ez már nem enyim, s hideg, mint Corneilleom sirja, ezt nem adhatom.

Marat. Legyen tehát. (Alá akarja irni, az asztalhoz lép s tollat vesz.)

Charlotte. Megállj, megállj, irgalmazz!

Marat. Igy kiálték én is lábaidnál szerelmedért, de te hideg maradál, mint fagyos szirt a hó je-

ges leple alatt, s rendithetlen, mint én most. Szeress, vagy... (Irni készül.)

Charlotte (nagy küzdés után.) Legyen tehát ... én... nem szerethetlek. (Le akar rogyni.)

Marat (megragadja, s fölemelvén az ablakhoz hurcolja s egyik karján tartva másikkal mutat kifelé.)

Charlotte (sikoltva elfordul.) A nyaktiló!

Marat. Rajta a hóhér, a bárd kötelét tartva, mellette (hangosan) Guadet, Louvet és .... Barbaroux.

Charlotte (összerogyik.) Engedjetek meg ... nekem... s haljatok meg... hazá...tok...ért.

Marat. Itt minden hiában. (Aláirja s hirtelen el.)

Charlotte (lassan fölemelkedik, ki akar nézni, de nem mer, nincs ereje, künn a nép zúgása hallik; aggodalmas várakozásban áll.)

Nyolcadik jelenet.

Florian. Előbbi.

Florian. Charlotte! tekints ki s látnod kell ama szörnyű tetteket, mellyekre a napnak sötétülnie kell.

Charlotte. Irgalmas isten, Barbaroux?

Florian. Nézz ki.

Charlotte (küzd magával, de nem mer, Florianhoz fordul, nem tud mit szólni s csak int.) Menj. (Florian el.)

Kilencedik jelenet.

Marat. Előbbi.

Charlotte (az ablak felé közelit, de rémülve elfordul, mielőtt kitekintene, s az ajtóig hátrál.)

Marat (ezen pillanatban jő be és Charlotte elébe lép, látván kétkedését.) Láttad?

Charlotte (rámereszti szemeit.)

Marat (átkarolja Charlotteot, s az ablakhoz hurcolván ugy áll, hogy Charlotte épen kiláthasson.) Nézz oda.

Charlotte. Jaj nekem! három fejetlen test!..

Marat. Guadet, Louvet, Barbaroux. —

Charlotte. S a gyilkos?

Marat. Te valál, szerelmedet tagadva meg, s én csak eszközöd! (Gúnykacaj közt elrohan.)

Charlotte. Boszú, kétszeres boszú! (Elsiet.)

Harmadik szakasz.

Némberhős.

Személyek:

Jean Paul Marat, Cordeliersek feje.		*Charlotte.*
Brissot		*Pierre*, atyja.
Barréres		*Florian.*
Vergniaudes	Cordeliersek.	Testőrtiszt Maratnál.
Payne		
Gensonne		Szolgák. Nép. Apród.

(Egyszerüen butorzott szoba Parisban; asztallal, székkel, a szoba közepén nyiló ajtóval.)

Első jelenet.

Charlotte (egyedül.)

Charlotte. Itt vagyok tehát Parisban, egy városban a zsarnokkal, kinek éltére törekszem. Corneille lelke, erősits tervem kivitelében; törvénytelenül szenvedett Guadet, lelkes barátom, emléked bátoritson. Isten! te, ki vezérled az emberek lépteit, te, ki látod a szivek rejtekit, e tiszta forrásból eredő cselekvényemben vezérelj, hogy gyönge kezeim alatt a zsarnok vesszen el, hogy a hon, mellynek terhére él, tőle megszabadulhasson. —

Második jelenet.

Florian. Előbbi.

Florian. Charlotte! engedj meg, atyádtól hallám ide jöttödet, lehetlen volt maradnom, atyád vigasztalhatlan, és én is az valék. Látnom kelle téged, hogy nyugtom megtérjen, kivánatom teljesült, s én nyugott vagyok.

Charlotte (félre.) Szegény ifju! (Hangosan.) Köszönöm gondodat, Florian, köszönöm a hirt, nem legörvendetesb ugyan, de nekem kedves, mert atyámról van.

Florian. Oh, Charlotte, te azt köszönöd, mit másképen tenni nem áll vala hatalmamban. Szerelmem ösztönzött idejövetelre, szerelmem adott erőt jó anyámtól megválhatni, szerelmem bátorita e vészbarlangba, Parisba jöni, s szerelmem boldogit most, midőn veled lehetek. —

Charlotte. Jó Florian! szünjél szeretni engem, látd, én szerelmedet nem viszonozhatom.

Florian. Mondd a napnak: szünjék melegiteni, mondd a csillagoknak, szünjenek fényleni, mondd a gyöngének: győzzön ezreket; nem tehetendi azt. Látd, te vagy a nap, melly nem szünik engem irántad szerelemre hevitni, te vagy a csillag, melly keblemben, mig lehelek, fényleni, kiolthatlanul fényleni fog, s a gyönge én vagyok, ki nem ezre-

ket, de enmagamat is meggyőzni képtelen vagyok, de meggyőzni nem is akarom. Mert téged szeretve legkeservesb pillanatom is édesebb, mint leggyönyörteljesb napjaim, téged nélkülözve. —

Charlotte. Florian, te mélyen tudsz szeretni.

Florian. Végtelenül, mint a földet övező tenger árjai, de reménytelenül, miként az azokban eltévedt hajós.

Charlotte. S te e reménytelen szenvedélynek való képes mindent feláldozni, ennyire engedéd attól magadat ragadtatni?

Florian. Szivemben csak egy érzelem hevül, de ez határtalan, eltölti ez keblem minden üregét, egész valómon végig ömleng, s kitiltja lelkemből csak árnyát is azon szeretetnek, mellyet más tárgyak gerjeszthetnének ott. — Szerelmem tárgya csak egy lehet, s az te vagy.

Charlotte. Hibázsz, Florian, a férfiszivnek meg lehet, meg kell szerelmét osztnia, s mig annak érzelgőbb része sohajokban röpül tárgya felé, addig a másik fönséges tetteket árasszon a honra. Férfikebelben a lyányszerelem ábránd, de az édes honért lobogó láng való. Ha te ezt nem ismered, Florian, ugy nem tudod, mi azon keserv, melly dúlja keblemet, midőn e letiport honra tekintek; nem tudod, mit tesz e szó szeretni, ha számúzve van kebledből a honszerelem.

Florian (eszmélet után.) Istenemre! Charlotte, egy eszmét gyujtottál fel érzelmim forrongó lángtengerében, mellyet nem valék képes eddig felfogni. Még alig lett ifju a gyermekből, midőn szeretni kezdtelek, s azt hivém, vétek más iránt érzeni, midőn téged imádlak, mert a más alatt csak nőt tudék képzelni; de most látom át, hogy szabad, hogy kötelesség szeretni rajtad kivül a közös anyát, a drága hont; mert csak igy van pótolva azon hiány, melly észrevétlenül rejtezett valómban. Te egy húrt penditél meg szivemben, mellynek rezgése ismeretlen érzést idéz elő, s e húr bár eddig illetetlen maradt, nem veszté el hatását; zenéje uj érzelemvilágba vezet, hol csak te lehetsz az ismeretlennek kalaúza.

Charlotte. Lásd, Florian, ez volt oka érzelgő szerelmednek, hogy nem vala más dicsőbbről fogalmad. — Oh, ha te érezhetnéd, mi a honszerelem?! Egy nemzetet minden erényivel és hibáival együtt egy szük kebelbe szoritni a szeretet láncával, s mindenkit e nemzetből, mint rokont, mint testvért, mint minmagunkat tekinteni, velök együtt örvendni, együtt sirni, együtt tenni; s hol e nemzetet vész fenyíti, ott félrevetve minden személyes érdeket, a közjólétért enmagát vetni áldozatul a hon oltárára, s meghalni azért, hogy a nemzet éljen, — ez a honszerelem!! — Oh, Florian, illy érzelmet többet nem adtak az égiek!

Florian. Te kiforgatál engem enmagamból, nem lelhetem fel többé bennem azt, a ki valék. — Igen, Charlotte, érzem, egy fokkal ismét közelebb állok hozzád; mert most képes vagyok téged fölfogni, megérteni. Oh, folytasd, olly édesen hangzanak szádból e hő szavak, végezd munkádat, te álombul életre ébresztél, s az érzelgő ifjut férfiuvá, honfivá kezdéd képezni, végezd be e nagy munkát.

Charlotte. Az nem áll hatalmamban, Florian, azt csak tenmagad teheted. — Tekints szét e puszta honban, s gondold fel jól magadban, hogy azok, kik itt izzadva vonják a zsarnokok igáját, testvéreid, hogy egy anya szült mindnyájotokat: e kedves hon; gondold meg jól, hogy azok, kiket naponkint fejez a nyaktiló, mind olly emberek, mint te, s hogy azok, kik biboraik közől nézik a lehulló véres fejeket, épen olly emberek, mint millyenek azon csonka testek voltak; s ha ez sem támasztandja fel benned a hon szeretetét, ugy azt e földön semmi nem tehetendi.

Florian. Ez iszonyu, Charlotte, ennyire nem mertem gondolatimmal hatni, eddig megnyugottam abban, ha téged láthatálak, s feledém azt, hogy hozzád a vesztőhelyről jövék, hol, mint mondád, rokonom, testvérem veszté, jogtalanul, visszaadhatlan életét! — Nem értém e szót akkor: hon. De most, most, jól tudom, s teendek, tenni akarok; szólj, mit kell tennem; kivánj, parancsolj, s én honomért meghalok.

Charlotte. Ne olly hevesen, ifju, Franchon most is sir számtalan halottja fölött, kiket a zsarnoklat dögvésze ragadott ki az életből. Élned kell, mert a hazának most csak az élő használhat.

Florian. Legyen tehát, én élni fogok, a néphez csatlom magamat, ledörgöm a zsarnokokat bitorlott trónjaikról s az igazságot ültetem föl oda, hogy az kormányozhassa honomat... vagy —

Charlotte. Elég, ifju, heved tova ragad a céltól. Ha tenni akarsz, férfiunak kell lenned, s hogy ez légy, éretten, hidegen fontolj, fontolj meg mindent. — Mit rögtöni hevülésedben tenni akartál, azt végbevinni lehetlen; erről ne is gondolkozzál, hanem, Florian, egyet kell nekem igérned.

Florian. Szólj.

Charlotte. Te átlátod, hogy a milly keserves honunk mostani sorsában a honszerelem, olly boldogító az máskor. S ezért igérd nekem, hogy megegyezésemen kivül semmit nem teendesz, mi veszélybe dönthetne.

Florian. Te voltál vezetőm a honszeretet kies világába... én igérem.

Charlotte. Köszönöm, Florian. S most figyelj! Rég óta készíték már tervet, mellyet némelly körülmény közbenjötte hamarább megérlelt, mint vélém. E terv hozott ide. Igérd nekem, hogy ha e tervben nem kedvezne a szerencse, s ollymi érne, miről tán nem is álmodál, te nem fogsz követni engem, hanem élni fogsz honodnak; érted? Élni fogsz anyádért és érttem.

Florian. Semmit nem tudnék megtagadni, de ....

Charlotte. De? Florian, gondolj anyádra!

Florian. Charlotte....

Charlotte. Ezt én kivánom, Florian, s a hon...

Florian. Legyen, érttetek mindent! Én nem ellenkezhetem tovább. — Ha te élsz, én is élni fogok.

Charlotte. Igy is jó, Én győztem. — Florian! te megteréd az első lépést, hagyj magamra.

Florian. Most el szabadba, mert érzelmimnek szük e falak közé szorított lég. De ha valamit

fogsz hallani, zsarnokhalált, vagy hasonló mást, akkor gondolj rám.

Charlotte. Emlékezzél igéretedre.

Florian. Fogadd rá eskümet. (El.)

Harmadik jelenet.

Charlotte (egyedül.)

Charlotte. Floriánnal tehát már végeztem, megtartám őt anyjának, s talán — ha heve olly hamar le nem csillapuland, mint felgerjedt — honának is. Most tehát föl munkára! föl! Most érzem, erős vagyok halált adni, s szenvedni is. Oh, tűnjél föl e pillanatban egész iszonyodban véres képe honomnak, s erősíts; értted ezen áldozat csekély, de fogadd el, mert többet nem nyujthatok. (Tőrt vesz elő kebléből.) Egyetlen fegyverem, te a zsarnok szívének vagy készítve, rendeltetésed nagy! Légy hegyes, hogy a vétkek undok paizsát, a zsarnok mellét fedőt, átjárhasd; légy mérges, hogy egy csöpp megmérgezett vér halált terjesszen a zsarnok minden tagjaiban; légy erős, mert a zsarnok szivét kell átjárnod, s az márvány! Kemény! (Sebesen el.)

Változás.

(Marat szobája.)

Negyedik jelenet.

Marat (egyedül.)

Marat (nagy léptekkel föl s alá jár.) Legyilkolvák hát fő elleneim, legyilkolvák nyilván s alattomban. Főnöküktől nem félhetek; de a pórnépnek veszélyes ingerei vannak, rokonszenvei, mellyek, ha más népek fölindulásának zajgó hullámival egyesülnek, annál ragadóbb, szilajabb leend árja e folyamnak, minél többen gyülendnek össze. Kevesíteni kell tehát őket, törvényeket szigorúbbnál szigorúbbakat ellenök hozni, és az ellenök vétőknek büntetése halál, ha gyönge, nyilvános, ha erős, kitől tarthatok, fizetett latraimra bízom; jó kopók, addig űzik a vadat, mig nyomát érve utoknak, élve vagy halva elhozzák. De törvényim még nem emberiség nélküliek. Mire a kímélet? Mire az emberiség? Ha ellenem szól valaki, tarthatok tőle, s magamat csak jobban kell szeretnem, kímélnem, mint másokat; ha pór, élte csak kínnak, szenvedésnek hosszú felbontatlan sora, s a halál egy ezen keserves sorsnak végét szakasztó jóltevő szellem. De az öntudat? Annyi embervér nem fog é nappal irtóztatni, éjjel álmaimban nyugtalanítani? Marat! Marat! Szégyeld magadat illy gyöngének lenni. Öntudat? Emberi képzelgés bábjátéka, a gyöngének lelke, kalauza, az erősnek szolgája. Buborék, melly a tűkörsima folyón feltűnik, de ott is csak pillanat létele, s aztán az enyészeté, a zajgó tengeren, mielőtt eredne, egy erősb habtorlás eltemeti. Felhő, melly a tiszta égen a láthatárt homályosítja, eltünve csak gőz, pára, semmi; a förgeteges égnek tornyosuló föllegei közt csak a cikázó villám tünteti föl néha, mig a romboló vész vagy eloszlatja, vagy a vészhozó föllegheez kapcsolva, annak sujtó erejét sokasítva, rettenetesbé teszi. Irtózás? Azt mondják bűn lyánya; én mondom, nem az. Pórlelkek aljas tulajdona, mellyet nagy lélek nem ismer, nem ismerhet: gyáva féreg, melly mocsárban lakik, csak ott talál ápolásra, a ragadó habú folyamot kerüli, mint magának vészest, mint hol hont nem talál; lágy női szíveket átható, de a férfiszivben, mellyet bátorság paizsa védelmez ellene, nem honoló érzelem. De még is, mint mondják, a tulvilágon, a siron túl, halálunk után számolunk majd tetteinkért, (megáll s gondolkozik) ha... ha talán ez igaz volna, mit szólnék a szigoru itélő biró előtt? Nem sodorna é büntető mennyköve a poklok fenekére? — Tulvilág?... Pokol? (Gondolkozik, mérgesen nevet.) Ha! ha! ha! agyrémek, a régi bölcsek vizsgálódásiktól fáradt elméjök csalárd képzete, mellyet a durva vak pórnép imád; — imádni is kell neki azt, hogy jobban félve attól, mint uraitól, vakon higyjen; s igy mindentől, mi nekünk ártalmas lenne, irtózzék; de a férfi, a valódi férfi azt, mint mocsárból keletkező bolygó fényt, néha megpillantja, de átlátva, hogy eredete mocsár aljas párolgása, neveti; átlátva, hogy minél inkább ügyekszik azt megfogni, annál távolabb röpül, végre egy erősb lehellet, s ... elalszik; maga hiú képzetnek megismeri, de a pőrt hitéből kiragadni nem akarja, nehogy magának ártson. S igy mitől féljek, midőn minden merő képzelődés, álom, mit kezünkkel nem foghatunk? Ügyekezetem csak enhatalmam fentartása legyen, hogy itt ne ártson senki, a tulvilág ugy is csak kérdésjel. — Lépteket hallok, szeretem, hogy jőnek, az illy elmélkedések igen fárasztók, s a nagylelket is megfosztják erejétől.

Ötödik jelenet.

Brissot. Barreres. Vergniaudes. Payne. Gensonné. Előbbi.

Marat (elébök megy s köszönti őket.) Köszöntlek, urak, lakomban, köszöntlek, hogy a hon javát eszközlendők egybegyültetek.

Brissot. Viszont üdvözöllek, Marat, honunknak őre e zavaros időben, te szabj nekünk törvényt, s mi elfogadjuk azt, tudva, hogy Franchon boldogsága, mellyet mind ohajtunk, neked, mint atyának gyermekeié, mint családatyának családjáé, sziveden fekszik.

Marat. A hon polgára vagyok, s igy annak java enhasznom is.... Urak, foglaljatok helyet. — (Mind leülnek az asztal körül.)

Marat (föláll.) Polgárok! minden nemzetnek van egy kora, mellyben magát szabaddá teheti, ha okosan vezérli lépteit; de szolgává, rabbá is alacsonyulhat a nép e korban, ha roszul intézi dolgait. Ezen korban van most a francia nemzet. A népnek e szolgaságát nem a nyilvános elnyomók okozzák, nem, hanem az alat omos árulók, azon söpredék nép, mellynek tettei, mint lelke, szennyesek, melly mint a nadály, más vérével hízik, de nem, mint

amaz, erővel jutalmazza a vér elszivását, hanem hogy enmagát éltethesse, másnak halált szerez. Kigyó, melly kezedet nyalva ejti rajtad a halálos szurást. Alattomos, leselkedő, kinek ha jól fizetsz, egész honát elárulja, ha más jobban fizet, téged árul el annak, s halálos torodon táncolva ordítja füledbe: mért hagyád magadat elcsábittatni? Az ilyenek mindig, de főkép az illy zavaros időben, midőn a zavarban nem látva, az igaz, jó polgárok, mint hal zavaros vizben a hálóba, önként rohannak vesztökbe, legveszélyesebbek. S igy nekünk, kik honunknak őrei, védei vagyunk, kell ezektől azt megszabaditanunk, hogy kik mézet nyujtnak elől, midőn hátul kötél, békó várja a mézhez nyulót, enmagok essenek a vas nehéz zárai közé, s az ezreknek épitett tömlöcöket ők töltsék be. Azokat értem, polgárok, kik árulók, kik polgártársikat veszélybe döntik, őket hitetve, hogy respublikát akarnak, midőn az ellen összeesküvének, és azokat, kikre illy alávaló gyanu csak háramlik is. Polgárok, határozzátok el büntetésöket, itéletemet végre én is kimondandom. (Leül.)

Vergniaudes. Véleményem ez: polgárok, büntessük azokat, kikre ez alávaló vád bebizonyult, de a gyanu alatt levőket hagyjuk sértetlenül; hány szenvedne ártatlanul akkor, ha ellensége hozzánk jőne, őt vádolná, s mi őt azonnal büntetnők; higyjünk é egy állitónak, egy tagadó ellen, — itéletem szerint a gyanús szabad! (Leül.)

Barréres (föláll.) Vergniaudes! Polgártársam! hallám véleményedet, de kimeritőnek nem találom. Büntetést mondál a bünösre, ez igazságos; fölmentéd a gyanust, ebben véleményem tieddel egy. De a büntetést nem határozád meg. Ki a respublikát ellenzi, vagy az ellen épen összeesküt, honáruló, ennek pedig, bármelly történeteket tekintsünk, büntetése halál vala, ezen elvből indulva: minden összeesküvőre halált mondok; a gyanust fölmentem. (Leül.)

Payne (föláll.) Véleményeket s itéleteket hallék, enyimmel egyezőt egyet sem. Ha a régi történeteket vizsgáljuk, halált lelünk arra, ki honát ellennek elárulá, vagy harchan a csatarendet elhagyá, vagy fölbontá. Itt egyik eset sincs, mert azért, hogy valakinek a respublika elve s meggyőződése ellen van, őt büntetni, annál kevésbbé halállal, nem lehet; mindazáltal, mivel két szerepet vitt s mindkét pártot megcsalá, legyen büntetése tömlöc, bünéhez mérsékelt. (Leül.)

Gensonne (föláll.) Hallátok Paynet, polgártársamat, véleményem egészen övével egyező. (Leül.)

Brissot (föláll.) Véleményem az, mi Barréresé: büntessük halállal a bünösöket, de fölmentem én is a gyanúsokat; mert hány szenvedne akkor büntetést minden bün nélkül! (Leül.)

Marat (föláll.) A gyanusokat eddig fölmentették, én vagyok első, ki rájok büntetést mondok, kisebbet mint azokra, kikre a vád bebizonyosodott, mert azok bizonyosan bünösek, ezek csak néhányak vádja után; amazokra ezért halált, ezekre tömlöcöt. Mert ha ezek nem érdemlik a büntetést, a tömlöcből később kiszabadulhatnak, ha a vád hamissága kijő; ha érdemlett büntetésök, igazságos, s csak azért kisebb, mert nem tudjuk bizonnyal, érdemlik é vagy nem. (Leül.)

Mind (Paynet kivéve.) Igaz.

Payne (méreggel fölkel.) Pórlelkek! gyáva bérlelt gyilkosok! féltek é egy polgár szent nevét bitangoló előtt véleménytek mellett állani? A mit ő szól, törvény az nektek? Férfiak vagytok, leláncolt szolgalélekkel, melly mozog, de ha urát látja, érzeni is remeg. Bátor lélek illeti a férfit, ki érzetét kinyilatkoztatni ne féljen a vérpad mellett, midőn a halált hozó bárd feje fölött villog. Ez tesz férfinak lenni, s ha nem vagytok illyenek, öltsetek némberruhát, s a hang, melly szátokbul jő, legyen gyönge női hang, nem itélet, nem törvényhozás! Böcsületes urak! ti a respublika szine alatt tiporjátok a népet, s a szent szabadság zászlója mellett gyilkoltok. Illy gyülekezetben egy véleményt mondhatok csak, s az: hogy gyávák vagytok! (El.)

Marat (föláll. Mind elhagyják helyeiket.) Hagyjátok őt, amerikai ő s quaekkeri elveit meg kell neki bocsátani, noha, hogy Franchonból eltávozzék, gondom leend reá. — Polgárok, a törvény hozva van. Brissot hirdettesd ki azt.

Hatodik jelenet.

Szolga. Előbbiek.

Szolga. Egy nő várakozik kün, beereszthetem?

Marat. Mit kiván?

Szolga. Veled magánosan beszélhetni.

Marat. Mondd, várjon. (Szolga el.)

Marat. Uraim, én fürdőmbe megyek. A viszonlátásig.

Mind (el, kölcsönös üdvözletek után.)

Hetedik jelenet.

Marat (egyedül.)

A törvény hozva van, s az én hasznomra, az én erőm fentartására van hozva. A törvény értelmében fél millió polgár, mint gyanús, tömlöcbe fog záratni, s igy az ellenem munkáló erő ismét kisebb, mert barátimat kimenteni hatalmamban áll and; vagy ha támadnak ismét hatalmas ellenim, millyenek Guadet, Louvet és Barbaroux valának, néhány tanút fogadok ellenök, és bezáratnak. Be leendnek záratva olly tömlöcbe, mellyből a jajszó nem hatand föl könyörülő fülekhez. Egyik bérgyilkosom is elég leend ott a megkötözött rabot kivégezni. S azután, ki fog engem számadásra vonni tetteimért? ki fogja kérdeni: hová tevéd rabodat? Vagy ha kérdenék is: hiszen tömlöcben fojtó a lég, ártalmas a síri büzhödt párolgás, mérges férgek vannak, miknek csipése halálos, — ezer meg ezer a felelet. Sokáig kellett, az igaz, munkálódnom, mig ezen urakat annyira le tudám kötelezni magamnak, de végre sikerült. Payne eltávozand és én nyugott lehetek; nincsen erő most nagyobb enyimnél. (El.)

Változás.

(Fürdőszoba, a nézőkkel szemben ajtó, s jobbról egy másik; az ajtónál apród áll. Két csöngetyüzsinór, egyik jobbról, másik balról.)

Nyolcadik jelenet.

Charlotte. Apród.

Charlotte (belép.) Ide jövend Marat?

Apród. Ide, polgárnő.

Charlotte. Szólhatok vele?

Apród. Hihetőleg, szép nő, neki az illy látogatók mindig kedvesek.

Charlotte. Itt egy levél, ha nem engedne magához, átadod neki. Érted?

Apród. Igen, polgárnő, de nyaktörő próba ám nekem a szerelmi Merkúrt játszani, ha a levél más illy szép vendég kezébe akadna, ki szinte Maratnál tisztelkedik most, s ki talán közelebb viszonyokban van vele; félek, ez tisztemet vesztetné velem.

Charlotte. Semmitől ne tarts.

Apród. Hiszem ugyan, hogy ezen két fénylő szem, rózsaajkak s ölelő karok segédével jó szónokok a polgárképviselő itélőszéke előtt, ki minden szép szemnek, s azok birtokosnéjának hő barátja; de némelly kormány előtt ő is meghajol, s ha ez int, ő engedelmes szolga, mert van oka miért ... s ollykor kétkedem, ha tehetne é valamit a fő kivánata ellen az illy mellékes...

Charlotte (hévvel.) Szemtelen! Urad kicsapongási föloldák nyelvedet a tisztelet kötelékei alól. — Szót sem, vedd e levelet, egészen más tárgyról szól.

Apród. Ha erről bizonyos lehetnék; de istenemre, illy gyönyörű szarvasi termet, illy hajnalarccal, s ez Maratnál (gúnymosollyal,) ez kissé kétes....

Charlotte (erszényt vet neki.) Vedd ezt, s eskümet vele, hogy bántalmad nem lesz, csak add neki a levelet, ha engedni nem akar.

Apród. Ah, ez már másként hangzik, jó, én megteszem, ide a levéllel. (Elveszi.) Lesz gondom rád.

Charlotte. Hajő, bejelentesz.

Apród. Itt van már, távozzál! —

Charlotte (jobbra el.)

Kilencedik jelenet.

Marat. Apród.

Marat (a középajtón lép be.) Kész fürdőm?

Apród. Igen, polgár. Jelentnem kell, hogy azon lyány is itt volt, kit már bejelenték; csak pillanatnyi kihallgatást kér.

Marat. Neve?

Apród. Nem kérdezém, igen sürgetős dolgot kiván közleni, s csak néhány szavakkal. —

Marat. Fürdés után vezesd ide, de látatlanúl, érted?

Apród. Jó; de ő most akarna szólni, mondá, pillanatig sem várhat.

Marat. Én most nem akarom. —

Apród. E levelkét hagyá itt, hogy adjam át, ha nem bocsátanád magadhoz.

Marat. Add ide.

Apród. Fogd. (Átadja.)

Marat (olvas.) „Polgár! most jövök Caenből, szorgos titkokat kell előtted a calvadosi gyülésekről felfödnem.“ — Ez szorgos követség. Itt van é még, nézd. (Apród el.) Hát ha csak szín arra, hogy egy nő hozzám férhessen, ki tán imád, ki értem él, ez természetes. —

Apród (jő.) Itt van; beereszthetem?

Marat. Menj, küld be, s te kün maradsz az ajtó előtt, bezárod azt, és senki ne háboritson; érted?

Apród. Meglesz, uram! (El.)

Marat (várakozva bámul az ajtóra.)

Tizedik jelenet.

Marat. Charlotte.

Marat (megismérve őt.) Charlotte, szerelmem, te itt?

Charlotte. Igen. Marat, bocsáss meg, hogy olly visszataszító valék, a szeretett halála facsará azt ki belőlem; látd, most jóvá teszem azt, most egyedül értted jövék ide.

Marat (elragadtatva.) Angyal, oh, mondd, hogy szerelmed szárnyain repültél hozzám, mint mennynek angyala, távol lakodból szerelmet hozva szivedben, egész özönnel rám háramlót; mondd, hogy a levél csak szín vala s eszköz hozzám juthatni —

Charlotte. Félig szín, Marat, de félig legundokabb való. —

Marat. S tehát igaz...?

Charlotte. Hogy vesztedre törekszenek? Igen, Marat. A Gironde s ti egy célhoz ügyekeztek, de az út különböző. —

Marat. Hagyjuk ezt, s élvezzük kölcsönös szerelmünk első égi pillanatának mondhatlan édeit.

Charlotte. Nem tudnám nyugottan üritni az égi örömek kéjpoharát addig, mig felfödözve nincsenek a gyilkosak, — elleneid.

Marat. Igy csak te szólhatsz, mindenem! Pedig éltem veszélyének engem kellene érdekelni. — Már ma is majd elvesztém azt.

Charlotte (félre.) Egek! — Mikor?

Marat. Csak néhány perce még. Lakomtól a fürdőig csak néhány perc az út. Alig indulék el, három négy őrtül környezve, midőn egy emeletből golyó süvölte felém. —

Charlotte. S te még is élsz?

Marat. Gyakorlatlan gyermeknek kelle lennie, hogy illy közelről sem talált. Mellettem süvölte a golyó, s egyik őröm holtan rogyott mellém, a golyó koponyáját hasitá ketté.

Charlotte. S a gyilkos?

Marat. Nem tudatik.

Charlotte (félre.) Ez Florian, most értem végszavai talányát. —

Marat. De mit töltjük ezzel az időt. Ezen órát a szerelemnek áldozhatnók.

Charlotte. Nem, neked hallani kell elleneid törekvéseit. Halld.

Marat. De röviden.

Charlotte. Calvadosban, mint tudod, összegyültek Petion, Buzot, Salles és társaik a hegyi párt erejét ledöntendők. Petion álla föl első, ki Robespierret nyilván, gyalázatosan rágalmazni kezdé, romlott légből eredett lánghoz hasonlitá őt, melly mindent egyaránt emészt. Ekkor Buzot szólt; beszéde rágalomteljes volt, s gyalázó téged, Marat; engedd néhány szavait elmondanom. — „Marat — mondá ő — egy azon alávalók közől, kik, mint a kerékről felhányatott sár, büszkén emelkednek társaik fölébe, de súlyok lenyomván őket a sárral, mellyből eredtek, ujra egyesülnek; ekkor pályájok egy kör az alacsonyból magosba, s onnan vissza a mélybe; a szerencse és erőszak fölemelék őt magasb polcra, de ha elvesztve az egyensulyt porba hull, e két szellem ráhunyorogva, őt, mint áldozatját tekintendi.“ Ezek az ő szavai, itélj fölöttük, és siess, mert ők nem késnek, mind halált zúgtak fejedre.

Marat. Hah! halált mindnyájokra! — De most szerelmünkre... Szeretsz é engem, Charlotte?

Charlotte. Oh, igen, Marat, igen! De nézd, itt két csöngetyüzsineg függ két oldalról, mi ez? látd minden kicsinség érdekel, melly körülted van.

Marat. Balról ez a lármaharang, jobbról ez a kieresztésre ad jelt. De mire ez? Éljünk szerelmünknek, oh, mondd még egyszer, hogy szeretsz, lásd, én imádlak. (Átöleli.)

Charlotte (ekkor arccal feléje fordul, mintha ráborulni akarna, s tőrét hirtelen kirántja, és átszurja őt.) Utállak, szemtelen zsarnok!

Marat. Ezt nekem! (Lerogyik.)

Charlotte. Ah, milly nehéz volt tettetve beszélnem. Most töltek be képzetim, álmaim. Lábaimnál fekszik a zsarnok, ki előtt ezren hasztalan térdeltek; halállal küzd, mellyet olly bőven osztogatott; a hon megszabadult tőle, mellynek terhére élt, s a szabadító én vagyok!

Marat (haldokolva.) Halál... te ... ir..tó.. za..tos vagy ... ne..kem. (Meghal.)

Charlotte. Zsarnokok, bár láthatnátok, igy halm:g Marat! S most el, mert a hon nem szabad még, s neki szabadnak kell lenni. (Csönget.) E tőrt elteszem, nagy munkára volt e műszer szentelve. (Kün lárma.) Mi ez, hol csöngettem én? Itt — egek! Ez a lármaharang. — Legyen, én nyugottan halok meg, hiszen Corneillehez megyek, s honomat már megmentém a zsarnokok főbbjétől.

Egy hang (kivül.) Törjétek be az ajtót. (Az ajtót feszegetik.)

Charlotte. Jőjetek s lássátok Maratt porban.

(Az ajtó betöretik, a nép bezúdul.)

Tizenegyedik jelenet.

Charlotte. Testőrök. Szolgák. Később *Florian* és *Pierre.*

Első szolga. A lármaharang szólott.

Második szolga. Urunk halva a földön, s vére foly sebéből.

Harmadik szolga. S e lyány itt a véres tőrrel. Ő a gyilkos! (Körül veszik.)

Florian (az ajtónál.) Egek! Marat élt? Charlotte! te vagy a gyilkos?

Charlotte. Atyám! édes atyám,

Pierre (kün.) E hang! — Lyányom!

Charlotte. Atyám, te itt!

Pierre. Igen, Charlotte, nem csalatkozám benned, te lyányom vagy, kedves lyányom, egy francia nő, millyenek hajdan az amazonok voltak. Lásd, én vesztelek téged, de nyugott leszek mégis, hiszen egy hon áldása fog sirodhoz kisérni, s a késő utókor énekben dicsőitendi tettedet.

Charlotte. Oh, atyám!

Pierre. Légy erős, mint eddig valál.

Florian (előtör; az őrökhez.) Eresszetek, nekem szólnom kell vele. Charlotte, hozzád jövék, hogy megmondjam...

Charlotte. Mit?

Florian. Hogy megmentelek, vagy meghalok veled.

Negyedik szakasz.

A nyaktiló.

Személyek:

Brissot, *Barréres*, *Vergniaudes*, *Gensonné* } Cordeliersek.

Corday Pierre.

Charlotte, lyánya.

Florian,

Cheauvau Lagarde, ügyész.

Hóhér. Hirnök. Vérbiró. Nép. Katonák. Örök. Parisi polgárok.

Első jelenet.

Brissot, *Barréres*, *Vergniaudes*, *Gensonné* (asztal körül ülnek.) *Cheauvau* (belép, mélyen meghajtja magát s állva marad.)

Brissot. Az ügyész jelen, birák itéljetek.

Cheauvau. Kénytelenitetém megelőzni nyilatkozatommal az itéletet. Voltam Corday Charlottenál a tömlöcben, ő elmonda mindent, mit tett. Mondá, hogy tette hideg megfontolás következménye volt. Mondá, hogy célja hona rosz állapotját javítni,

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

s hogy élte végpillanatában is csak az nyugtalanitaná, ha terve nem sikerült volna; mondá végre, hogy ha még egyszer vissza lehetne tettét vonnia, ujra azt lenne teendő. Engem ügyészének elfogadni nem akart.

Brissot. Jól tevé, ő a halált megérdemli; de ha ügyészt nem fogadott el, magát kell kihallgatnunk. Szolga! (Belép.) A fogoly jöjön. (Szolga el.)

Gensonné. Csak sietve, mert a conventben is várnak ránk barátink.

Brissot. Tüstint bevégezzük. Birák! lélekisméret szerint itéljetek!

Második jelenet.

Charlotte. Előbbiek.

Charlotte (őrök között gyászba öltözve vezettetik be, arcán nyugalom s bátorság jelei.)

Brissot. Bünös! itéletedet jöttél meghallani; de mi vakmerően itélni nem akarunk; ügyészt, ki téged védjen, nem akarál elfogadni, mondd elő tehát magad tettedet.

Charlotte (bátor hangon.) Maratt meggyilkoltam, ez elhatárzott szándékom, akaratom volt; s nem egyéb, mint kölcsön, mint tartozásimnak lefizetése. Kegyetlenségének vezuvkebléből kirohanó lávafolyama magával ragadá világom minden díszét. Corneillet, kedvesemet, férjemet; Guadet-t, Louvet-t, Barbaroux-t, kiket becsültem — s mi a fő inditó ok volt — drága honomat zsarnokként tiporta lábai alá, s megfosztá nemzetemet életétől, mert a népnek élete szabadságával forr össze, s ő a szabadságot elrablá a franciáktól. A lávafolyam eltünt, de világomat pusztán, eltarolva hagyá, s benne csak szi szegő viperákat láttam, mérges gyomrukat embervérrel ápolókat. A hon siralmas állapotja nem hagyott tovább kétkednem, s honszerelmem világot hinte elmémbe, mellynél láthatám, hogy a vezúvkebelből is kioltja a lángot egy éles, hegyes, rövid vas. A terv sikerült, mellyet, mint látjátok, hideg megfontolás következményének, és a hon java fölött őrködő szellem intésének kell tulajdonítani. Ezen intés vezérlett a tettre, melly fölött itélni akartok. Most, polgáresküttek, mindent tudtok, itéljetek.

Brissot. Itéletem, halál.

Mind. Halál.

Charlotte (ezt hallván, örömindulatot fejez ki, s elragadtatással mondja.) Köszönöm!

Cheauvau. Hallátok, polgáresküttek, a bevádoltat magát, láttátok azon hideg nyugalmat, mellyel meggyőződésből eredt tettét előadá. Mint egy áldozó Veszta a szent tüz előtt áll ő asztalotok előtt, mellynél reá halált harsoga egyesült hangotok. Illy jelenetet némbereknél nem mutat a természet; ez természetfölötti látvány. Most polgáresküttek! most itéljetek, de vegyétek a vádlott viseletét szemetek elébe.

Mind. Halált reá!

Cheauvau (Charlottehoz.) Minden hiában!

Charlotte. Isten! hála neked, én honomért halhatok meg; dicső álmaim, mennyivel dicsőbb valóvá értetek! Cheauvau Lagarde! nincs semmim itt, mit önnek hagyhatnék emlékül, hálám jeléül, de nyugottabban halok meg, tudva, hogy lesz, ki részvevő könyűt fog ejteni emlékemre. Vagyonom nincs, mit önnek hagyhatnék; hanem vannak csekély adósságim, azok teljesitésének terhét hagyom önre, nemeslelkü férfi! S most visszalépek tömlöcömbe, melly kedvesb leend, tudva, hogy belőle a nyaktilóig leend végutam, mint mig félnem kelle, hogy ez maradand lakom. — Isten veletek! (El, örök utána.)

Cheauvau. Derék férfiak! ti a nép előtt istenitek a respublikát, s zárt ajtók közt halálnak adjátok legfőbb hősét; s igy csaljátok a buta népet, hogy cimet, hatalmat, szerezzetek magatoknak, de majd jövend idő s akkor — reszkessetek. (El.)

Brissot (megvetőleg néz utána.) Az itélet ki van mondva. Uraim, oszolhattok. (Mind el.)

Változás.

(Utca.)

Harmadik jelenet.

Polgárok. Nép.

Első polgár. Tudjátok é, hogy Marat legdühösb ellenünk volt, s Robespierre is az, noha el akarja velünk hitetni, hogy jóakarónk.

Polgárok. Tudjuk.

Első polgár. S hogy igy az volt barátunk, ki minket Marattól megmente, azon lyány, ki Marat-t megölé!

Polgárok. Igen, igen!

Első polgár. Azon hős lyány, azon népbarát, most szenved legdicsőbb tettéért, mellyet elkövethete, börtönben ül, kinek dicsőülni kellene. Ez nyilvános igazságtalanság.

Polgárok. Ugy van.

Első polgár. S ha leverjük elleneit, Robespierret, s a többit, ő szabad lesz, s mi is. Azt pedig csak elhiszitek, hogy mi egyesülve tehetünk annyit, mennyit egy gyönge hölgy tehetett.

Polgárok. Igaz!

Első polgár. Rajta tehát, föl zsarnokvadászatra.

Polgárok. Le a zsarnokokkal!

Negyedik jelenet.

Florian. Előbbiek.

Florian (berohan.) Megálljatok, hallám kiáltástokat, s azért jövék ide; ti a zsarnokokat akar-

játok lehányni bitorlott trónjaikról, s még legundokabb tettöket sem tudjátok, ők Marat gyilkosát halálra itélték.

Első polgár. Halálra?

Florian. Igen, halálra, még ma öt órakor a guillotine-on veszti életét, Franchon boldogságának nemtője, leghathatósb eszközlője.

Első polgár. A szabadság szent nevére, abból semmi nem lesz.

Florian. Hogyan, s ti akarnátok?...

Első polgár. Igen, elébb megmásszuk a Notre-Dame tornyát, s kőzáport öntünk a gyilkosokra, mintsem őt engedjük; neki élni kell! Nemde, társaim, mi védjük őt?

Polgárok. Igen!

Florian. Köszönet. Én leszek vezértek, Charlottenak élni kell. Isten veletek. Hol találkozunk?

Első polgár. Ismeritek a faubourgi tanyát?

Polgárok. Ismerjük.

Florian. Én is tudom a helyet, várjatok ott rám, senki ne lépjen ki, mig én nem jövök.

Polgárok. Elvárunk! (Florian egy, polgárok más oldalon el.)

Változás.

(Börtön.)

Ötödik jelenet.

Charlotte (egyedül.)

Charlotte (oszlophoz láncoltan a földön ül.) Ime, halálra itélt rab vagyok most, gyönge virág a pusztában, melly az őt lerágandó férgeket, enkellemeivel csalja magához, csillag, melly föltünik a láthatárra, de tüstint visszasülyed a végtelen ürbe, mellyből eredett — S én hálát adok istenemnek, hogy illy dicső végre teremte engem, áldom a halált, melly addig nyujtá éltem napjait, mig a szándék, a terv valósult; most nyugottan halok meg, halálom csak egy kivándoroltnak édes honába, kedvesei körébe visszatérése, csak két szerelmesnek végtelen viszontagságok utáni összejövete leend ott, hol nincs többé elválás, hol a halál hideg karja, kiket szeretünk, többé el nem választja tőlünk, ott, hol egyedül van igaz, örök és fölbonthatlan boldogság. Oh, ne kivánkozzam é most, midőn már a zsarnok döntve van, azon honba, hol kedvesemet, Corneillet, ismét meglátandom; hol tán szellemi hatalommal őrködhetem honom java fölött. De atyámat itt hagyom, ő sem sokkal fogja túlélni halálomat, ő engem igen szeret, bánatja sirba döntendi őt. Hát Florian, ki engem annyira szeret; ő... ő holtom után honának fog élni, és még boldog lesz. Zörgést hallok, tán atyám — de nem, ő nem jöhet, olly gyöngén vivék el tegnap tőlem, hogy eddig föl nem üdülhetett.

Hatodik jelenet.

Florian. Előbbi.

Florian. Oh, Charlotte! tekints le tetteid magas honából, a törpére, ki hozzád soha nem emelkedhetik föl.

Charlotte. Ne e hangon, Florian! tettem nem olly dicső, mint te azt álmaidban képzeled; ez csak kötelességem volt, s mennyivel inkább fogod te, mint férfiú, kötelességidet betölteni... midőn azt tenni, már kezdéd is. —

Florian. Nem, Charlotte, a férfiu szerelmes ábrándozóvá alakult, ki ha a honért tett is, más célja nem vőlt, mint tetszésed megnyerhetése. — De te meghalsz, s én veled halok.

Charlotte. Nem, Florian, neked élned kell, élned, s boldogabbnak lenned, mint valál. Meghalni csak én fogok.

Florian. Vagy veled halok, vagy megmentelek. Ha drága éltedet enyimmel vásárolhatnám meg, volna ezer, mind, mind értted áldoznám. De ha szabaddá kivánlak tenni, élnem kell; tudd meg, hogy Paris polgárinak egy része átlátja már, hogy a rémkormány férfiai ellenök munkálnak; s Paris utcáit eltöltik zsarnokhalált harsogó kiáltásikkal. Ezekhez szövetkezém én, hogy megmentselek.

Charlotte. Ez hiú remény, Florian. Az erő nálok van most, s a gyöngévé törpült nép az óriás erejű zsarnokok ellen mit sem tehet; s ha tehetne is, erőszak által szabad lenni nem akarok. De te élni fogsz. Neked élned kell, hiszen azt nekem igérted. Oh, Florian; a honnak szüksége van polgárira. E korszakban drágább egynek élete, mint máskor egy seregé. Te honodnak tartod meg éltedet.

Florian. Nem tehetem. Lelkemben szerelemmel a honszeretet küzd. S minek éljek én, ki olly gyöngének érzem magamat, hogy hozzád emelkedhetni reményem sincs. Törpeségem öntudatában pedig az élet vajmi keserű!

Charlotte. De neked nem szabad meghalnod. Te ezt nekem igérted, midőn, mint mondád, először kezdted ismerni a honszerelmet.

Florian. Igértem, hogy élni fogok, ha te élsz; de halálod fölment igéretemtől.

Charlotte. S így halnál é meg, férfiu, így, tettek nélkül, gyáván, henyén, akkor, midőn a hon annyi munkát kiván?

Florian. Mennyit tehettem, tettem. Elkövettem, mit lehetett, hogy téged megmentselek, s ezt, istenemre! meg is teendem. S majd ha te élni, tanítni, buzdítni fogsz tettekre, végbeviendem azt is, mit egy egész világ lehetlennek kiált.

Charlotte. Ne áldozd föl magadat a zsarnok boszújának kivihetlen tett csalóka reményiért. Ne

tégy érttem semmit; mert ha tán megmentve élnék is, nem távoznám addig Parisból, mig ujra halált nem érdemlenék. Florian! fogadd nekem, hogy élni fogsz, s bevégzed megkezdett munkámat.

Florian. Nem tehetem.

Charlotte. Megtagadod é utolsó kérésemet?

Florian. Semmi mást, csak ez egyet.

Charlotte. S nem leend é örvendetesb a tulvilági viszonlátás, ha honodat zsarnokaitól szabadulni segélnéd, ha halálod után az utóvilág áldása, dicsőitése közt szállna lelked azon jobb honba, hol tetteid entudatában boldogságod felbonthatlan lenne?

Florian. Elég, Charlotte, ha tehetem, élni fogok, ha halálod nem ragad önkénytelen utánad. Élni fogok, s tenni, s gyilkolni, mig lesz e honnak ellene; ha majd honom, s te, elégülten fognak reám mosolygani: akkor ... csak akkor halok meg érttetek. —

Charlotte. Köszönöm, Florian. — Hány óra?

Florian. Mindjárt öt.

Charlotte. Florian, az idő itt, kérlek, hagyj magamra; halálra akarok készülni, hálát adni az istennek, hogy a zsarnokot lesujtva célomat érhetém; kérni őt, adjon erőt. Atyámat ha látandod, mondd neki, legyen nyugott, én honomért szívesen, nyugottan, bátran halok meg; mondd, legyen olly erős, mint én vagyok; mondd, mi többé itt soha, csak ott az örökkévalóságban látandjuk egymást.

Florian. Csak egy vigasztaló szót még, Charlotte, melly védelmedre bátoritson; ne mondd, hogy szeretsz, mert akkor hazudnál, s ezt vég órádban ne tedd.

Charlotte. Jó Florian, én szivellek. —

Florian (elragadtatva csókolja Charlotte kezét.) Megmentelek! (Elrohan.)

Hetedik jelenet.

Charlotte (egyedül.)

Isten! ki éltemen átvezérléd lépteimet, engedd, hogy lelkem olly tisztán térhessen vissza honába, hová kivánkozik, mint milly tisztán onnan kiröppent, földi pályáját végzendő. — Áldd meg a most szenvedőt, édes honomat, áldd meg békével, egyességgel, mint egy nemzet legfőbb kincseivel. Sujtsd le zsarnokait, a honpusztitókat, a nemzetet elnyomókat. Áraszd reá jóvoltodat. Atyámat őrizd rövid napjain a büntől, küldj vigasztaló irt sebzett szivére, töröld le könyüit, édes reménnyel táplálva őt, s vezesd mennyedbe holta után. A jó Florian fölött, ha meghal érettem, itélj kegyelmesen. (Az óra ötöt üt.) Világ! isten veled! (Őrökhez.) Menjünk! (Bátran el; őrök utána.)

Változás.

(A grévei piacon tág tér, a városház előtt. Két oldalról nép gyülöng, férfiak, asszonyok beszélgetnek; katonaság ügyekszik a rendet föntartani. Hirnök belép iratokat vesz elő.)

Nyolcadik jelenet.

Hirnök. Polgárok. Nép.

Hirnök (olvas.) „Folyó év julius 17dikén Brissot elnöklete alatt a polgáresküttek összegyültenek, itélet alá vonandók Corday Charlotteot. A bünös semmit nem tagada; kivallá, hogy ő, és csak egyedül ő, ölte meg Maratt; ezen törvényes itélet végrehajtása mai öt órára rendeltetett.“ (Elteszi az iratot.)

Nép. Halál! (Baloldalon két férfi beszélget.)

Első (jobbra mutatva.) Hah! ott áll a nyaktiló, de ő meg is érdemli a halált, ő Franchon boldogságának leghatalmasb őrét, korunk legnagyobb emberét gyilkolá meg.

Második. Marat halálával a mi boldogságunk, erőnk is hanyatlani fog. Ő vele sirba szállt reményünk egy boldogabb idő felől.

Első. De azon valódi férfinak, igaz polgárnak, honfinak, érdemét mennyire becsüli a nemzet, s emléke iránt mennyi hálával viseltetik, kitetszik onnan, hogy szive a királyi kincstár legdrágább szekrényébe tétetett.

Második. Ezt meg is érdemli ő.

Első. S holt teteme a Pantheonban, királyoké, hősöké között nyugszik.

Második. Nyugodjék békével. (Zúgás, moraj a nép között; „Jő már!“ kiáltják.)

Első asszony. Nézd, Fleurette, milly bátran lépdel az örök között, mintha örömtorba menne.

Második asszony. Illy bátorság halál előtt csak kétségbeesés munkája lehet.

Kilencedik jelenet.

(Az őrök a népet két oldalról oszlatják, s ezek közt bátor tekintettel lép föl *Charlotte*. Utána még nép tódul be; Charlotte veres köpenybe van takarva. A nép között zaj, melly halálát sietteti.) *Vérbiró* (Charlottehoz lép.)

Vérbiró. Még egyszer a nép előtt mondd el bünödet.

Charlotte (bátran.) Én Marat-t megöltem, s igy mentém meg honomat. — Igaz — de tettemet vissza nem vonom, sem meg nem bánom, mert meg-

győződésből tevém, s ismét azt lennék teendő. S most, franciák, ezek végszavaim hozzátok: bár most tettemet kárhoztatjátok, engem szidalmaztok, Marat-t siratjátok, ki elhiteté veletek, hogy bátor léteteknek őre, midőn elnyomótok vala, jövend idő — s ez idő, hiszem, nem messze van, midőn Marat-t jobban fogjátok szidalmazni, kárhoztatni, mint most engem.

Vérbiró. Előre, el, el!

Nép (zúgva.) Halált! (Charlotte jobbra elvezettetik.)

Tizedik jelenet.

Pierre (a nép közt előre tör.) *Előbbiek.*

Pierre. Eresszetek, eresszetek! én látni akarom őt, látni halálát . . . én férfi vagyok, elég erős leszek azt eltürhetni; eresszetek, eresszetek! (Előjő.)

Vérbiró. Mi zaj ez, mi csőcselék nép tódul amott? A bünös nevét ordítják. Hóhér, tedd, mit tiszted rendel.

Pierre. Hah! ott áll már, ott, dicsősége trónján . . . ez jutalma a honszabadítónak . . . a hóhér az, ki hozzá közelit . . . egy percet még . . . csak egy percet . . . vagy nem, ha halni kell . . . jobb elébb. — A bárd villog, s nyugott arcán egy dicsőültnek fénye ragyog. — Egek! a bárd mozog, most . . . most . . . . nincs többé! (Barátjaira hanyatlik.) Ő nincs többé!

Florian (jő egy sereg polgárral.) Egek! mi elkéstünk! (Elrohan jobbra.) Veled halok! . . .

Vége.

IIdik kötet.

XVik szám.

Semmi roszat,

vigjdték 3 *felvonásban* **Bon Ferenc** *után olaszból fordítá* **Császár Ferenc.**

Személyek:

Claudius, gróf.
Irene, nője.
Jusztí, szobalyány.
Henrik, a gróf komornoka.
Lőrinc, inas.

(A színhely olasz város.)

Első felvonás.

(Földszinti terem, a szin közepén nagy ajtó, mellyen bájos kertbe mehetni. Négy mellékajtó. A színész baljára eső felső ajtó a gróf szobáiba vezet. Jobbra az első a nézőhely felé a grófnő szobáiba nyilik; a felső közös. Zongora, hárfa, hangjegyek, stb.)

Első jelenet.

Gróf (egyedül, ujságot olvas; azután félretevén azt.)

Milly kiállhatlan a félszeg tudóstól irt ujság! . . . Lássa bár az ember egy munkácskában, melly alig él huszonnégy óráig s melly rendeltetése szerint mindenki kezébe jutandó, illy számtalan kruskai virágot, idézést, csipősséget, s más egyéb szép dolgokat találni elszórva, mellyek végre siralmas képzetet adnak az iró velőcskéjéről. (Ismét olvas.) Ihol, megint egy vers Danteből! . . . aztán meg egy Horachól . . . jók ezek előfizetői három negyedének! (Olvas.) Szegény ördög! mint csigázza eszét ezen két sorban, hogy elméncséget mutasson.

Második jelenet.

Henrik. Előbbi.

Henrik. Nagyságos uram! (Búsan.) Azt jövök kérdezni, vajjon parancsolja é, hogy befogassak a szomszéd vásárra?

Gróf. Nem, már igen késő, s aztán ma kiállhatlan hőség van.

Henrik (menőfélben.) A mint tetszik nagyságodnak.

Gróf. Henrik, jer ide.

Henrik. Itt vagyok, parancsoljon.

Gróf. Mi bajod, hogy olly bús vagy ma? (Mosolygva.) Alkalmasint Jusztí hordott le böcsületesen?

Henrik. Eh, nem ollyan igen! . . . de . . . (Kiömléssel.) Ah, gróf ur, minthogy mindeddig olly kegyes volt iránta, s megengedte, hogy megnyissam szivemet, könyörüljön rajtam már egyszer, s engedje Jusztit elvennem.

Gróf. Épen bizony! . . . Sőt e felől tilalmazva lesz többé szólanod. Én szeretlek, s szolgálatomba vettelek, ugy szólván, még gyermek korodban, nagy gondom volt rád mindenkor, s nem akarom látni szerencsétlenségedet esztelen, hiúcska feleség által, kinek, igaz, nem vethetek szemére nagy bűnöket, de kinek magaviseletével épen nem elégszem meg.

Henrik. Minthogy a grófnő nagy szivességet mutat iránta . . .

Gróf. Igaz: nőm őt szereti, mert ő volt első szobalyánya, kit kapott a klastromból kijötte után. Más részről érti a módját, szolgálati készsége, szép arcvonási s elevensége által magát másoknál kedvessé tenni.

Henrik. Ah, bár úgy ne volna, s én megeskünném, hogy szemei megigéztek. Midőn esténkint tőle elválok, ugy tetszik, hogy ő szép, igen szép! . . . Mikor pedig reggel viszont látom, találja el nagyságod? . . . Még szebbnek lelem.

Gróf. Mi patvar nagyitások ezek? Mi engem illet, én nem látom benne ezen érdemeket . . .

Henrik. Megengedem én is, és épen azért mondom, hogy meg kellett általa igéztetnem.

Gróf (magában.) Szegény ördög! . . . Majd, nem . . .

Henrik (csengve.) Nagyságos uram! . . .

Gróf. Most elég. Menj, nézd meg, fölkelt é a grófnő, s küld ide Lőrincet.

Henrik. Lőrinc kevéssel előbb itt kün volt. (Azon ajtó felé megy, mellyen bejött.) Lőrinc! a nagyságos ur hivat.

Harmadik jelenet.

Lőrinc. Előbbiek.

Lőrinc. Készen vagyok.

Gróf (Henrikhez.) Mondd meg a grófnőnek, hogy honn maradok, s ha még nem reggelizett, együtt reggelizhetünk.

Henrik (búsan.) Igen is.

Gróf (elevenséggel.) Siess, mozdulj, ne légy aluszékony, mert esküszöm . . .

Henrik. Ne háborodjék föl nagyságod, mindjárt ott leszek. (Magában.) Megigézett! (El.)

Gróf. Valóban? Milly nevetséges tárgy a szerelmes ember? Mondd meg: meddig szolgáltál a grófnő házában klastromból kijötte előtt?

Lőrinc. Két esztendeig, nagyságos uram.

Gróf. S a szobalyány, Jusztí?

Lőrinc. Mintegy nyolc, kilenc hónapig.

Gróf. Mint viselte magát ezen lyány a családra nézve?

Lőrinc (félre.) Értem, mire céloznak a kérdező pontok; de Jusztinak enyimnek kell lenni.

Gróf. Nos nem felelsz?

Lőrinc. Megvallom uram, én ugyan tulajdon dolgaim után szoktam látni, de ugy tetszik, hogy az öreg grófnő megelégedett vele. Igaz, hogy a gazdák nem juthatván mindenhez, nem láthatnak mindent . . . egyébiránt, a mi Jusztit illeti, felőle mindig több jót hallottam mondani, mint roszat.

Gróf. Te egy kevéssé zavarva beszélsz. — Mindenek előtt: voltál é valaha szerelmes belé?

Lőrinc. Én, — oh nem, nagyságos uram. Egy feleségem volt, s hála istennek elég.

Gróf. Mert beszéded szerint ugy látszik, mintha te szerencsétlen szerelmes volnál. — S miben állt a kevés rosz, mellyet felőle hallottál?

Lőrinc (tartózkodólag.) Hm . . . csak abban, a mit közönségesen hallani az egy kevéssé elevenebb asszonyokról. Hogy sok szeretője volt . . . hogy őket gyakran változtatta . . . hogy szerette az ajándékokat . . . hogy . . .

Gróf. Elég, elég, mert már is több roszat mondasz felőle, mint jót.

Lőrinc. Meg kell jegyezni, nagyságos uram, hogy én mások szava után beszélek; de hogy én, lelkemre mondhatom, soha semmit nem láttam. Más részről, tessék megengedni merészségemet, hogy egyre figyelmessé tenni bátorkodom nagyságodat, ha Juszti bőcsületes személy nem lett volna: az öreg grófnő nem adta volna gyermekének szobalyányul.

Gróf. Jól van; de te különben már előbb azt mondád, hogy a gazdák nem érhetvén mindenre, nem láthatnak mindent.

Lőrinc. Az való, igaz.

Gróf. Te tapasztalt ifjunak látszol, s ismered a világot.

Lőrinc. Hm, egyegy kicsinyt.

Gróf. Ha még házas nem lettél volna, elvenned Jusztit?

Lőrinc (félre.) Ez háló. (Hangosan.) Ah, mentsen isten, az ollyan lyány, ki örömest kacsingat, rosz jövendőt igér házassági korának.

Gróf. Derekasan! Van eszed, s jól ki tudod fejezni a jellemeket. — Menj, s ne szólj arról, a miről beszéltünk.

Lőrinc. Csodálkozom! tudom kötelességemet. (Félre.) Hm, igen, majd bizony Henriknek: egy esztendő mulva Jusztinak enyémnek kell lenni. (El.)

Gróf. Mentsen isten, feláldozni azt a szegény, tapasztalatlan Henriket? Legszebb az, hogy még nőm mellett sem fogom szenvedni. — Vettem már észre különösségét, könnyelmüségét, hogy ő nem mintája a gyöngéd érzésnek, s bőcsületnek. Kacsingató, ajándékra vágyó, s egy uj nő szobalyánya? — Rajta! a dolog bibéje: módot találni, mellynél fogva nőmet rábirjam, hogy őt elbocsássa. Az én kedves Irenémnek még az a hibája, melly meg van minden az anyjoktól fölötte elkényeztetett lányokban, hogy egy kevéssé fejes, mi okból, hogy meggyőződhessék szobalyánya hibáiról, tettlegi próbára volna szükség. Majd meglátjuk. A körülmények majd nyujtnak alkalmas eszközöket. — Legjobb lenne, ha azon egy időben fölvilágosithatnám azt az egyszerű Henriket, kit szeretek, s nem akarnék elveszteni, mert bőcsületes, hü és buzgó . . . S ritkán juthatván illy jó tulajdonu szolgához, ugy vélem, nem elmulasztandó tárgy megtartását kivánni.

Negyedik jelenet.

Grófnő. Juszti. Henrik. Előbbi.

Irene. Mért nem adád tudtomra fél órával előbb, hogy nem mégysz ki, örömest vártam volna a reggelire, hogy azt társaságodban vegyem.

Gróf. Csötörtökön el szoktam menni megtekinteni a villanuovai vásárt, de ma olly nagy hőség van . . .

Irene. S nem fogathattál be nagy kocsidba? (Gúnynyal.) Igy legalább, történetből valamelly a déli nap perselő sugáritól lankasztott parasztlyánykát találván, fölvehetted volna magad mellé.

Gróf (nevetve.) Ha ha! El kezdesz ismét pirongatni jótéteményimért, mellyet szegény Margit iránt mutattam, kocsimba véve őt, nehogy vesztét lássam az omló zápor miatt.

Irene. Szegényke! . . . De épen milly jókor hajtatott arra az a jó ur, hogy segitsen rajta! . . . Az ég jutalmazza meg, jó ember, felebarátod iránti jószivüségedet! S csodálom, hogy olly szemtelen volt az együgyü; azután egy nappal még hozzám mert jőni kosárka körtvélyévei s kötetke virágával.

Gróf. Ez tanuja a dolog valóságos ártatlanságának.

Irene (gunyolva.) Ártatlanság! . . . Igen egy részről, de részedről? S aztán minő ártatlanság,

ártatlanság! ... Mondd meg az igazat, Juszti, nem volt é egy pár igen hamis szeme annak a lyánynak? . . .

Juszti. És mint iparkodott azokat hosszu szemhéja alá rejteni; de mind a mellett is hamisságot szikrázták minden részről.

Irene. S azok a szép lábacskák! . . . Oh, azokat ugyan nem feledem el soha többé!

Gróf (mosolygva.) Oh, igen, mikor jótéteményről van szó, akkor a szemekre s lábacskákra kell ügyelni!

Irene. Azt ugyan nem, de ha egyesül mind a kettő, a jótétemény kéje még kedvesebb.

Gróf. Győződjél meg, nekem mindegy.

Irene (gúnynyal.) Oh, neki, egy minden próbára elkészitett bölcselkedőnek, elgondolhatni, épen annyi egy ifju lyányka, mint egy elaggott! ... Mindazáltal mikor együtt kocsizunk ki, tapasztalom, mint köszöntnek engem is az öreg parasztok, s mint sütik földre szemeiket a lyánykák előtted.

Gróf. Ez fölötte természetes: te bátoritasz, s én tiszteletre intek.

Irene. Jól van, jól; azonban ugy vigyázz, hogy cselbe ne essél, mert! . . . (Henrikhez.) Megérkeztek már a hangjegyek, miket a városbul várok? — Hej, hozzád szólok.

Gróf. Henrik!

Juszti (Henrikhez.) Meghaltál?

Henrik (föleszmélve.) Nagyságos asszony ... parancsoljon . . . igen is.

Irene. Mit, igen is?

Henrik (zavarral.) Igen is, nagyságos asszony, itt vagyok.

Irene. Azt kérdem, hogy hoztak é a városból hangjegyeket?

Henrik. Hangjegyeket? Nem; azaz, ott vannak.

Irene (türelemvesztve.) Igen is, igen is, ott vannak . . . Férjem, ezen te pártfogoltad napról napra ostobább lesz.

Gróf (komolyan.) Nekem is ugy tetszik, de fogadom, fölébresztem.

Henrik (Jusztihoz.) Látod! miattad!

Juszti. Miattam?

Henrik (mint fölebb.) Igen, mert mikor téged meglátlak, eszem vesztem s elkábulok . . .

Juszti (hangosan nevetve.) Ha ha ha! . . . Nem nevetne nagyságod? (A grófnőhez.) Henrik azt mondja, hogy én vagyok oka ámulásának: mert midőn engem meglát, felakad szépségemen, s elkábul.

Irene Az esztelen!

Gróf (Juszti felé.) Szemtelen! (A grófnőhez.) Ugy tehát most érkezett hangjegyeid átnézésével fogod magadat mulatni.

Irene. Igen; s te hová mégysz?

Gróf. Öltözni; hogy még is, ha érkeznék valami vendég mulattatásunkra . . .

Irene. Végezd hamar, s aztán jöj hozzám egy kis időre. Ha tán itt nem találnál, ott leszek a remetemagányban a kert alján. Az igen jó hely, hűvössége szinte enyhíti az embert. Én rajzolok, s te olvasni fogsz.

Gróf (udvariasággal.) Midőn veled vagyok, nem vesztem időmet olvasással.

Irene (viszonlólag.) Azt teszed, mi tetszeni fog.

Gróf. Jól van. Megyek.

Irene. Iparkodjál.

Gróf. Ah, tudod, mit fogunk csinálni? Margit szépségéről fogunk beszélgetni. (Távozik.)

Irene (nyomában.) Csintalan! . . . ha szerit tehetem, rajta kapni . . .

Gróf (nevetve.) A remetemagányban, a magányban. — Henrik, jer velem. (Be balra, Henrik utána.)

Irene. Mennyire megelégszem sorsommal! ... A hányszor férjem társaságában vagyok, vele nevetközöm s tréfálok, olly nagy örömet érzek, hogy vele szivem egészen eltelik. (Zongora mellé megy.)

Juszti. S nagyon helyes nagyságod elégedettsége. — Gróf ur jó, szeretetre méltó, bájos szép termetü . . .

Irene. Mérsékelje lyányasszonykám magasztalásit; nekünk nincs olly sokra szükségünk.

Juszti (nevetve.) Csak azért mondtam, hogy megmutassam, hogy bennünk szobalyányokban sem hiányzik azon értelmesség, melylyel meg szokták különböztetni az érdemteljes embereket: azaz, hogy jól kifejezzem magamat, azon érdemekről van szó, mellyek személyeseknek neveztetnek, hogy épen össze ne keverjük azokkal, mellyek a tanult s bölcs emberek tulajdoni, minthogy ezen rész kizárólag a véneknek joga.

Irene (nevetve.) Ostoba! . . (Hangjegyeket forgatva.) Mayer, Rossini, Generali.

Juszti (folytatólag.) Egyébiránt gróf urról némi jogom is van beszélni.

Irene (álláról.) Mint értenéd ezt?

Juszti (negéddel.) Mi a kő! Tán nem kérte ki nagyságod előbb voksomat, mintsem őt elfogadná férjének? — Nem emlékezik már a szavakra, mellyeket mondott a gróf első látása után. Juszti! Juszti! szólj igazat, mint tetszik neked a gróf, mint tetszik neked a gróf?

Irene (mosolygva.) Még emlékezel?

Juszti. S mivel én valamelly kivételt tettem; nagyságod kipirongatott, hogy nem vizsgáltam meg jól; azért is második látogatásakor szorosan nagyságod széke mögé kellett állanom, hogy aztán képes lehessek este tulajdoniról részenkint s teljesen ítéletet hozni.

Irene (mint fön.) Igaz, igaz.

Juszti. Ugy hiszem tehát, hogy most is szabadon kimondhatom bár milly ítéletemet.

Irene (előre jövve.) Ezen bár milly ítéletét, módos lyányasszonykám, korlátolja kérem itélői tehetsége közé.

Juszti (nevetve.) Oh, az volna még szép, hogy még Zuzannává legyek Figaro menyekzőjében, azaz, hogy szerelemféltővé tegyem asszonyságomat.

Irene (visszaemlékezőleg.) Ah, Beaumarchais vigjátéka, mellyet férjem este olvasott. — Be szép dolog! . . . de nagyon rosz ember az a gróf!

Juszti. Rosz? Fontolja meg nagyságod az apród epizódját, s ugy fogja találni, hogy a gróf legderekabb ember a földön.

Irene (nevetve.) Ah, igen! igen, igen; végre is arra jut, hogy mindenkinek játékul szolgál. Add ide napernyőcskémet.

Juszti (kezébe véve.) Itt van; de nem tetszik átjátszani valamelly hangdarabot.

Irene. Még most nem: későbben.

Juszti (odadja az ernyőcskét.) Azt mondá nagysád, hogy férjére fog várakozni.

Irene. Mondtam, hogy itt, vagy a remetemagányban fogom várni.

Juszti. Ha itt tetszik maradni, addig le fog jőni.

Irene. Jobb lesz, ha a magányban talál. (El a kerthe.)

Juszti. Szolgálója nagysádnak;... ha valamit parancsolandj, méltóztassék hivatni. — Milly szép házasság! Valóban boldog! De ha én is bizonyos volnék, hogy megelégedett állapot vár reám, nem mulasztanék egy percet sem, s Henriknek adnám kezemet. De mit Henriknek!... Oh, igen, majd bizony ő reá vártam! Több volt tiz kérőmnél, s a jövendő félelme miatt egyikhez sem akartam menni. A férfiak olly könnyen változnak! Ellenmondhatlan igazságnak hiszik a költők ama fonákságát, mellyel ezek bennünket fejünkön zászlócskával föstöttek, s kiknek a hűséget kutyával tetszett jelképezni!... Szóval: az ő rosz indulatjok s a mi csekély jó véleményünk közt olly zavar támadott a dologban, hogy ha hajadon maradnunk nem épen jó, a férjhezmenés nem mutat bizonyos boldogságot.

Ötödik jelenet.

Gróf. Előbbi.

Gróf. Hol a grófnő?

Juszti. Lement a kert aljába, s ott várja nagyságodat.

Gróf. Hallottam; megyek, hogy utólérjem. (Indul.)

Juszti (álnokul.) Az istenért, gróf ur, ne nyugtalanitsa hovatovább az asszonyságot, Margitról beszélve.

Gróf. Őt nyugtalanitni?... Nem hittem volna soha, hogy ezt tegyem. Egy neveletlen parasztlyány...

Juszti. Neveletlen, igen, abban magam is megegyezem; de két nagy fekete szem, szép fogak...

Gróf. Eh, hagyjunk fel ezzel. (Félre.) Ugyan, tán még képes is lenne e személy nőm szivében éleszteni a szerelemféltést? Csak ez volna még hátra! Annyival is inkább iparkodnom kell módot találni elküldésére.

Juszti (félre.) Dörmög magában, zavartnak látszik! Talán bizony eltaláltam a dolog bibéjét? Margitocskám, csak készülj egy nyugtatványt adni a veendő arccsapásokrul.

Gróf. Tán folytattátok a grófnővel e tárgy fölött a beszélgetést?

Juszti (titkolózva.) Volt szó, nem volt szó... ennek gróf urat nem kell érdekelnie: elég, hogy tudja nagysád, mától fogva sok órt állitandunk kémpontra.

Gróf (gúnynyal.) Igazán?

Juszti. Bizonyosan. (Komolyan.) Mi nagyon féltjük tulajdonunkat.

Gróf (nevetve.) Tulajdonotokat? Szép a mondás, fölötte udvarias. (Félre.) Vakmerő; de minthogy alkalmat nyujtasz, majd igazitok rajtad, a mint illik.

Juszti (félre.) Dörmögj, dörmögj! de a dolog már jól megy, s világos.

Gróf. Épen egyedül kivántalak találni, hogy egy kérdést tegyek.

Juszti. Tessék parancsolni.

Gróf. Az a szegény Henrik halálba szerelmes beléd.

Juszti (meglepetést tettetve.) Halálba? Szegényke! s még is, látom, az asztalnál jó izün eszik, iszik. S mind e mellett is holt? Oh, lássa csak az ember, milly uj neme ez a halálnak!

Gróf. Ne veszitsünk időt hasztalan tréfákkal. Henrik szeret téged; kevéssel előbb is beszélt velem felőled: el akarna venni. S te tehát kész vagy é hozzá menni?

Juszti. Nem tréfál nagysád?

Gróf. Nem tréfálok; valót szólok.

Juszti. Még most nem.

Gróf. S miért?

Juszti. Mert akarok élni szabadságommal.

Gróf. Tehát miért mutatsz iránta hajlandóságot?

Juszti. Milly nyájas nagyságod! Ha egy lyánynak nőül kellene menni mind azon legényhez, ki iránt hajlandóságot mutat: az asszonyoknak több férje lenne, mint a hány zultánnéja van a török császárnak.

Gróf. Ugy tehát neked csak tréfálni s szeretkőzni tetszik, és soha semmit nem végezni?

Juszti. Épen igy: és soha semmit nem végezni.

Gróf (félre.) Most az ideje. (Rá kacsintva.) Csintalanka.

Juszti. Ki?

Gróf. Te.

Juszti. Én? (Kissé meglepetve.) Hm, fölösleg szóejtés lesz azok közől, mellyek Margit számára vannak szánva.

Gróf (magában.) Még az hiányzanék, hogy szerelemféltő lenne.

Juszti (gúnynyal.) Nem találtam el, gróf ur?

Gróf. S miért hiheted, szivecském, hogy eltaláltad?

Juszti (félre, fölötte meglepetve.) Jaj nekem! Mi ez a te?... Szivecském?

Gróf (hozzá közelitve.) Nos, mi bajod?... Elnémultál?... Nem szólsz többet?...

Juszti (zavarodva.) Eh, nem ... de ... (Meghajtva magát.) Szolgálója nagysádnak.

Gróf (tüzzel.) Ezt előre gondoltam! de én nem bocsátlak el, mig bizonyossá nem téssz arról, hogy elértettél.

Juszti (magában.) Ah, szegény asszonyságom!

Gróf (magában.) Tetszeskedő! mi jól játsza a szerény szerepet! de hálóba keritlek. (Hangosan.) Nos?

Juszti (összeszedve magát.) Nos, nos? (Nevetve.) Nos, hiszen csak ollyan eset, melly gyakran történik. Nyájas uraság, fiatal szobalyány...

Gróf (erőtetett nevetéssel.) Derekasan, igy tetszik nekem!

Juszti. Oh, igen, tettetni fogjuk magunkat, mintha tegnap születtünk volna, azt akarván elhitetni, hogy nem értettünk némelly dolgokat! . . .

Gróf. Tehát megegyezünk?

Juszti. Hogy megértettem nagysádat? Igen is.

Gróf. Én azonban titkosan kivánnék veled szólani egy családot érdeklő tervecskémről . . .

Juszti (nevetve.) Igen jól értem; ez magától jő, szinte előre kellett volna látni.

Gróf. S mikor beszélhetek veled?

Juszti. Később megfogom mondhatni nagysádnak. — Addig is tessék menni, s ne hagyja magát tovább váratni a grófnőtül.

Gróf. Helyesen mondod. — Isten veled, csintalanka!

Juszti (szemeit lesütve.) Csábító!

Gróf (enyelgve.) Ah, szomoru! . . . (Mentében.) Még e napon távozol örökre e házból. (El a kertbe.)

Juszti (utána nézve.) Várj, hadd beszélhessek csak feleségeddel, majd rendbe szedlek, a mint illik. (El.)

Második felvonás.

(Szoba, mint az első felvonásban.)

Első jelenet.

Henrik (egyedül.)

Henrik (boszusan jő a gróf szobáiból.) Nincs, nincs mód benne. Vérző szivvel, s könyező szemekkel, de el kell tökélnem magamat, hogy uramtól elbocsáttatásomat kérjem. Kimegyek a házból, s igy megszünöm őt látni, meg kinlódni. Én, ki azt hittem, hogy soha nem fogok megválni a gróftól; én, ki a mennyire csak tőlem kitelhetett, mindig iparkodtam kötelességemet pontosan teljesitni, csakhogy örökre ;nála maradhassak, enmagamnak kell most távozásomat sürgetnem! S ki miatt? egy boszorkány, egy lidérc miatt, melly által, miután mód fölött szerelmessé tett magába, a legostobább, leggyügyűbb szeretővé lettem, minden még csak volt szeretők között a világon.

Második jelenet.

Lőrinc. Előbbi.

Lőrinc. Mi ördög bajod, hogy olly dühösen s szokatlan állapotban talállak?

Henrik. Azt könnyen képzelheted; eszem vesztém azért a hitetlen Jusztiért.

Lőrinc. Sajnálom, pajtás, hogy meg kell vallanom, de ha össze nem szeded eszedet s nem vered ki fejedből azt a lyányt, nem adok egy hónapot, a bolondok házába vezetlek.

Henrik. Halljad csak, mit csinált velem az imént is.

Lőrinc. Hála isten! elkezded megint szokásod szerint; vagy hogy jobban mondjam, minden szerelmesek szokása szerint. Ezek alig jönek össze az emberrel, előbb hogy köszöntsenek, elkezdik a szokott siralmas nótát: halljad, mit csinált velem szeretőm. S szükség, hogy az ember meghallgassa őket, s figyelmezzen szavokra, másként nem barátjok, hanem gazember, kutyaszivű.

Henrik. Igazad van, Lőrinc. Mind egyformák vagyunk! De te sem voltál jobb.

Lőrinc. Én?... Te nem ismersz engem. Halljad csak, mit csinált velem most esztendeje egy szeretőm.

Henrik. Ah, ha egy esztendős történetről van szó, hallgass, s türjed, hogy elmondjam enyémet, melly uj adatú.

Lőrinc. Én szivesen fölmentlek az enyim hallgatásától; de könyörülj rajtam, s ments föl engem is a tiédétől.

Henrik (kérő hangon.) Csak ez egyszer! . . . utólszor, édes Lőrincem!

Lőrinc. Jól van, jól, csak kezd el.

Henrik. Kevéssel előbb Juszti utánam jött, a gróf szobáiba.

Lőrinc. Ha utánad jött, a dolog nem roszul kezdődik.

Henrik. Nevetett teljes erejéből.

Lőrinc. Sok kacagás, semmi végzés.

Henrik. Kérdezém tőle nagy örömének okát, s ő magábazártsággal mutatja, mintha titkot akarna belőle csinálni. Én haragra gerjedek.

Lőrinc. Hibáztál.

Henrik. Hibáztam?

Lőrinc. Te szeretője vagy, s még megbizottja is akarnál lenni? De ha minden szerető tudná kedvese titkait, akkor a megbizottnak tisztsége nem lehetne egy harmadiké, s nyereség s valóság nélkül maradna.

Henrik. Én nem értlek.

Lőrinc (szemügyre véve.) Ha majd jobban megnő szakállad, megértesz; azonban csak folytasd.

Henrik. De végre engedve unszolásomnak ...

Lőrinc. Derék gyerek vagy; unszolni, mindig unszolni. Mi lehet következése? Vagy célját érni, vagy arcát fájlalni.

Henrik. De te többet beszélsz nálamnál, s pedig, ha el akarom mondani a történetet, nekem kellene beszélnem.

Lőrinc. Csak azért teszem, nehogy egyhangu legyen az elbeszélés: tovább.

Henrik. Engedve tehát kérésimnek, közlé velem, hogy a gróf kevéssel előbb, meg méltóztatott őt kérni számomra.

Lőrinc. Oh! (Félre.) Mondtam én, hogy a gróf hálót vetett nekem.

Henrik. Találd el.

Lőrinc. Mit?

Henrik. S ő olly kegyetlen volt, hogy kosarat adott.

Lőrinc. Igazán?

Henrik. Képzelheted, milly dühössé lettem, mit nem mondtam, s mit nem tettem! . . .

Lőrinc. S Juszti?

Henrik. Folyvást nevetve, engedte, hogy kiöntsem mérgemet, s aztán egészen szokása ellen megfogott kezemnél, s komoly hangon kezde szólani: „Derék ember!“

Lőrinc. A cim nem csúnya; de nem kell soha kérdezni, mit jelent.

Henrik (nyughatlankodva.) Hadd végeznem.

Lőrinc (természetesen.) Végezd; derék ember!

Henrik. „Köszönd istenednek, hogy bennem egy böcsületes s okos asszonyra találsz.“ — S én tüstint: „Boldogits tehát jobboddal, ha ugy van a dolog, annál is inkább, minthogy a grófnak annyira szivén fekszik házasságunk!“

Lőrinc. És ő?

Henrik. Kacagni kezdvén, mint előbb, azt mondá, köszöni grófunknak a szép menyekzői ajándékot, mellyel neki akart kedveskedni; s aztán összeszedve magát, folytatá: „Őrizkedjél a grófnak elbeszélni, mit mondottam! s ha igazán szeretsz: ugy táncolj, mint én fütyölök.“

Lőrinc (magában.) Ha ha ha!

Henrik. Mit szólsz erre? szeret, s nem akar férjének! Nevet, komoly, ismét nevet, előz magától . . . egy szó mint száz, nem sokára megbolondulok; nem is tudom, mit gondoljak felőle.

Lőrinc (mint fen.) Ha ő olly sokat kacag, ugy látszik, hogy a hamis fogásocskák már elkezdődtek. Hm, itt szemmel kell lenni, s maga hasznára forditni a körülményeket.

Henrik. Te elnémultál? Hiszed é, hogy állapotom még csiklandósb s ördögibb lehessen?

Lőrinc. Hogy igazán megvalljam, nem a legboldogabb; de figyelj reám: ne vedd semmibe, mit Juszti mond; látszik, hogy ő veled játékot akar üzni s kétségbe ejteni. Szégyenljed magadat, hogy bábja vagy egy kába lyánynak: föl se vedd, vesd meg őt, s lehet, hogy még ennmagától jő téged keresni.

Henrik. Hm! ez nem lenne első eset! Lelkemre mondom, mint csak birom, követni fogom tanácsodat.

Lőrinc. Vigyázz, s látni fogod a jó sikert.

Henrik (elégedéssel.) Csaknem bizonyos vagyok benne! (Hangosabban.) Addig is az ördög vigye Jusztit, s a mennyin hozzá hasonlitanak! Hamis! hazug! kacsingató!

Harmadik jelenet.

Juszti. Előbbiek.

Juszti (kilépve.) Gazember még az is, ki e szép cimekre tanitott, hogy nevemhez ragaszd őket; goromba, faragatlan!

Henrik. Oh, ezer mennykő! meguntam már a türést! Tettel mutattad meg, hogy nem gondolsz egyébre, mint játékot üzni velem, s ugy bánom veled, mint megérdemled.

Juszti. És én azt mondom, köszönd az istennek, hogy még eszem van, különben . . .

Lőrinc (sebesen s lassan Henrikhez.) Felelj neki kadenciákban.

Henrik. Mit tenne csevegő asszonyom?

Juszti. Csevegő, én nekem csevegő? . . .

Lőrinc (mint fen.) Gyujts rá.

Henrik. Igen, csevegő s még annál is roszabb.

Juszti. Takarodjál innen.

Lőrinc (mint fen.) Rajta!

Henrik. Kofa, csunya!

Juszti. Ah! lelkemre mondom! . . .

Lőrinc (mint fen.) Mostanra elég. (Fenszóval.) Menj!

Henrik. De ha . . .

Lőrinc. Menj! (Lassan.) Jól viselted magadat. (Hangosan.) Eh, menj már egyszer! (Kihajtja a szinről.)

Juszti (boszankodva.) Gazember.

Lőrinc (hozzá közelit.) Örvendek, hogy megszabaditottalak azon semmirekellőtől.

Juszti. Menj pokolba te is.

Lőrinc. Én?

Juszti. Igen, te: tán azt gondolod, nem vettem észre, mint sugtad fülébe azon mocskos beszédet, mellyet tartott?

Lőrinc (zavarodva.) Oh! . . .

Juszti. Ismerjük, ismerjük a rókát; de velem, mondtam már ezerszer, soha nem fogsz boldogulni. — Láss magad dolgához, s ne keverd magadat az enyémbe, ha hogy szolgálni akarsz ezen házban.

Lőrinc (gúnynyal.) Teregettét! te már ugy beszélsz, mintha asszonyom volnál.

Juszti (elevenséggel.) Akár mint gazdasszony, akár mint szobalyány, ugy beszélek, mert módom van benne.

Lőrinc (ravaszsággal.) Eh, ha azt mondod, hogy módod van benne, senki nem tudhatja azt jobban, mint te.

Juszti. Mint értenéd ezt?

Lőrinc. Hm, semmi, én dolgom után látok, s nem elegyedem másokéba. Szolgája az asszonynak. (Félre.) Menjen pokolba a paszomántos ruha, de megboszulom magamat. (El.)

Juszti. Oh, lássa csak az ember ezt a semmirekellőt! Elrontani annak a jó ifjunak szivét! Ellenem fölingerelni, s aztán még kétértelmü szavakkal rajtam packázni! . . . Tán csak nem gyanit valamit a gróf gyöngeségéről? vagy tán az ajtóban közölte vele, a mit én meggondolatlanul mondtam neki? Nem szeretnék zavarba jöni. (Ismét szokott vidámsággal.) Eh, ne tartsunk semmitől. Most igen itt az ideje, hogy legalább egy két szóval értesitsem a grófnőt. Látom előre, mi lesz következése: egy szép utilevél. De ha nem szólnék, ugy is elmennének enakaratomból. Szegény, igen, de böcsületes. Szobalyány édes örömest, de . . . eh, igen! az is bolond, kinek csak eszébe is juthat illy valami.

Negyedik jelenet.

Grófnő. Gróf (a kertből.) *Előbbi.*

Irene (daccal.) Nem, nem, nem.

Gróf. Eh, rajta! ne dacoskodjál.

Irene (mint fen.) Ugy, de ha olly telhetlen vagy, soha nem elégszel meg.

MTAKADÉMIAI KÖNYVTÁR

Gróf. Mondd inkább, hogy te vagy ollykor ollykor valóságos ellenmondó viszketegü. Ugyan bizony nagy dolgot is kérek töled? Gyönyört lelek a vadászatban, s majd hogy engedelmért nem könyörgök, hogy elmehessek a jövő héten Moraldi herceg nagybátyád kertjébe, s te visszaélve udvariságommal . . .

Irene (mint fen.) Azért sem; itt kell maradnod: vadászni voltál mult héten is, s ez elég. — Oh, igen szép! Kijöttünk falura, hogy mennél ritkábban távozzunk egymástól, s te el akarsz menni? — Végy tőlem példát. Kivánok é én más mulatságot, más örömet, mint veled lenni? Nem; tehát neked is azt kell tenned. De tudod, miért sietsz olly nagy vággyal vadászatra? Mert meguntál, mert nem nézhetsz, mert nem szenvedhetsz engem . . . De én is követni fogom kényemet. Oh, igen, én is.

Gróf. Minő lesz az?

Irene. Elmegyek én is vadászatra nagybátyámhoz.

Gróf. Oh derekasan!

Irene. De nem; ott van most falusi mulatságon Zófia rokonom, ő sokkal jobban énekel nálamnál, s én nem szenvedhetem. (Leül.)

Gróf (hizelgve.) Mennyire szeretem ezen őszinteségedet.

Irene. Menj menj, te neveletlen, goromba, hamis. (Dacosan marad.)

Gróf (félre.) Magára kell hagyni, hogy megbéküljön enmagával. (Hangosan.) Hallod, fölmegyek megtekinteni a házmester némelly számadásit, tüstint visszatérek.

Irene (dacosan.) Igen, igen, menj, csak eredj; lesz még idő, hogy lássuk egymást.

Gróf. Isten veled. (Félre.) Az első hat hónapban ezen kis dacosság nagyon kellemes! . . . De utóbb? Hm, majd találunk módot. (El.)

Juszti (magában.) Szegényke! olly jó, s ugyan meg van csalatva.

Irene. Elment?

Juszti. Igen is.

Irene. Higyjed, édes Jusztim, napról napra veszem észre, mint enyészik iránтam férjem gyöngédsége.

Juszti (magában.) Hát ha mindent tudna!

Irene. Oh, nagy a különbség az első hónapok óta . . . Szörnyü nagy a különbség!

Juszti (mint fen.) Magam is hiszem.

Irene. Milly igazságtalanok az emberek! kevés szerelmet kellene iránтok mutatni, hogy annál szorosabban lehessen őket békózni! (Jusztihoz.) Mit szólsz erre, Juszti? Mi a patvar, alszol te is?

Juszti. Ah, nem, nagyságos asszony; azon igazságokról elmélkedem, mellyeket mondani tetszett.

Irene. Még te is vetted észre?

Juszti (mérgesen.) Erővel kellett észrevennem. Midőn tettlegi próbák is vannak!

Irene. Ugy van! . . . (Gondolkodva.) Próbák?

Juszti (félre, zavarban.) Oh, szegény fejem! nem tudom, hogyan kezdjem?

Irene. Te hallgatsz? . . . Oh, istenem! te engem halálos szorultságba helyzesz . . . Juszti, édes Jusztim, te bizonyosan tudsz valamit! Az istenért, ne tarts tovább ezen bevezetésben. Szólj, miben vétkezett férjem irántam? — Mellyek bünei?

Juszti (mint fen.) Igazán mondom, nagysás asszony, nem tudom! . . . történetből mondtam . . .

Irene (sürgetőbben.) Nem, te tudsz mindent, te nem szóltál történetből, te tudsz valamelly nagy titkot. (Hizelgve.) Kérlek, az egekre kérlek! . . . Szánd meg bánatomat, indulj könyörre iránтam!

Juszti (megindulva.) Oh, istenem! . . . édes jó asszonyságom, ön szerencsétlenebb, mintsem gondolja! (Összeszedve magát.) Azaz, még nem az, mert mások bőcsülete . . . Ah, bizony magam sem tudom, mit mondok.

Irene (haraggal.) Te tehát nyakasan akarod a dolgot titkolni előttem? — Jól van, hozzá megyek, s meg fogom tudni . . .

Juszti. Álljon meg nagysád; akkor én ártatlan még bűnösnek látszathatnám.

Irene (megütközve.) Te?

Juszti. Igen, drága grófnőm . . . férje . . . egy órája . . . de én ártatlan vagyok . . .

Irene. Tovább az isten szerelmeért! . . .

Juszti. Nem merek. (Sir.) Emlékezik még Figaro menyekzőjére, mellyet a gróf olvasott tegnap este?

Irene (nagy nyughatlanságban.) Nos, hát?

Juszti (sirva.) Én . . . Zuzánna vagyok.

Irene. Te?

Juszti. Ki nem egyezett meg; de ki után a gróf ur incselkedik.

Irene. Oh egek!

Juszti. Figarot akart ő csinálni a szegény Henrikből.

Irene. Mit mondasz?

Juszti. Igazságot.

Irene. Oh, én boldogtalan!

Juszti (sirva.) Igen, én Zuzanna vagyok.

Irene (lankadtan.) Szegény fejem! . . . S én vagyok a grófnő. (Székre dől.)

Juszti. Legyen nyugott szivvel nagysád. Még ideje megakadályozni bármi rendetlenséget. Én mindjárt elmegyek a háztól.

Irene (mint fen.) Méltatlan, istentelen, áruló! És te szemtelen, mint hallgathattad beszédét?

Juszti. Én? . . . Olly egyszerre, olly váratlan volt . . .

Irene. De mit mondott, hogyan mondta? (Parancsolólkép.) Felelj, ismételd szóról szóra, mind, a mit mondott.

Juszti (tévelygve.) Valóban nem jut eszembe . . . mert én szabadulásomról gondolkodtam.

Irene (keserün.) Azzal kezdte beszédét: hogy szép vagy?

Juszti (tüstént.) Nem, bizony nem . . . csöndesedjék nagysád, ezt nem mondta.

Irene. De hát mit mondott? Hogy — ?

Juszti. Higyje nagysád, csak néhány szót. Az előszobába való cseléddel az illy urak nem sokat ceremoniáznak. Azt mondta, csintalanka . . .

Irene. Méltatlan! tovább —

Juszti. Szivecském . . .

Irene. Ah gonosz! Szivecském? Azon szivecském, mellyet olly sokszor mondott nekem! . . . S aztán?

Juszti. S aztán azzal végezte, hogy egy családját érdeklő tervet akara velem közleni, s hogy...

Irene. S hogy te egy negyed órát találnál!... Meghalok, de megboszulom magamat. Igen, szégyentől és gyalázattól lesujtva akarom őt látni. — Menj, keresd föl, találd meg minél előbb. Ne, ne mozdulj egy nyomot sem mellőlem! ... Maradj itt a teremben, várd be őt. — (Félre.) Ha szobájába megy, vége mindennek. (Hangosan.) Én ama szobákba búvok. Mihelyt jő, adj neki összejövetelt ez este ... épen azon szobában.

Juszti (bódulva.) Soha, nagysás asszonyom, soha! Mit kiván tőlem?

Irene (lassankint földerülve.) Hallgass reám, Juszti, én hiszek neked, s hiszem, hogy böcsületes lyány vagy.

Juszti (magát ajánlóképen.) Az vagyok, nagyságos asszony, igazán az vagyok.

Irene. Az ég tartson meg, mint ollyant. Vigyázz jól. A grófnak összejövetelt fogsz adni ...

Juszti. Nem, kérem nagysádat! ... Kiméljen attól.

Irene. Hagyd végeznem. A rendelt óra előtt én megyek helyetted azon szobába.

Juszti (visszaemlékezőleg.) S ugy fog vele bánni, a mint megérdemli? (Lélekzetet vévе.) Oh, igy szivesen szolgálok, s nem egy, tiz összejövetelt adok neki, ha a szükség ugy hozza magával. (Örömmel.) Igen, igen, nagysád fogja őt megbüntetni! Megaláztatása által meg lesz boszulva a grófnő! Oh, szeretett asszonyom, engedje csókolnom kezét.

Irene. Ölelj meg, Juszti!... Mért nem vehetek részt örömedben? ... Ah, fölötte boldogtalan vagyok!

Juszti. Véget, véget ér szerencsétlensége, higyje nekem nagysád. Ezen lecke után a gróf magába szállandi, s tán jobban fogja szeretni nagysádat, mint valaha szerette.

Irene. Hallok valakit!

Juszti. A gróf maga jő alá a lépcsőkön.

Irene. Visszavonulok ezen szobába... Legyen eszedben, hogy pillantatid s szavaid közől egyet sem fogok elszalasztani!... Viseld magadat, a mint illik ... Csintalanka, szivecském vagy? s hát nekem mi maradna?

Juszti. Bizza rám nagysád. (A grófnő el a mellékszobába balra.)

Ötödik jelenet.

Gróf. Grófnő (ki magát ollykor ollykor az ajtón mutatja.) *Előbbi.*

Gróf (kiáltva.) Henrik!... Lőrinc!... Péter! mi a patvar, senki sincs itt? — Juszti, tégy rendelést, hogy sürgessék az ebédet. — Falun, ha idején nem eszik az ember, meghal unalmában.

Juszti (félre.) Mit kell tennem? ha távozom s ő történetből utánam jő; nem szeretném, ha a grófnő ...

Gróf. Nos, ugy látszik, lesz kedved teljesitni a mit mondtam?

Juszti (félre.) Ugyan szép zavarban vagyok.

Irene (az ajtótól int neki, hogy ne menjen.)

Juszti (félre.) Mondtam én, hogy itt kell maradnom.

Gróf. Szabad tudni okát, miért nem akarod teljesitni, a mit reád biztam? Mi bajod? Zavartnak tetszel.

Juszti (lankadtan.) Semmi, gróf ur!... (Félre.) S még csak fél udvariságot sem mond? ... Ugyan szép lenne, ha most a grófnőtül hazugnak, gyalázónak, s ki tudja még mi roszabbnak kellene tartatnom.

Gróf (mintegy visszaemlékezőleg, félre.) Oh, ezer mennykő! egészen megfeledkeztem tervemről!.. most tudom!... A lyányasszony a bust, az érzékenyt játsza.

Juszti (félre.) Pokol, pokol, kisértsd őt. Csak egy udvariságra képes lennék lekötelezni magamat.

Irene (állásáról s magában.) Mit jelent ezen hidegsége? Tán nem is igaz, mit Juszti mondott?

Gróf (magában.) Milly szép kincsecske volt házamban! Rajta! (Jusztihoz.) Nos, hát Juszti, gondolkodtál a felől, a mit mondtam?

Juszti (magában, kiömléssel.) Ah, szabadon lélekzem!

Irene (állásáról, magában.) Ah, bizony minden igaz s csak igen hamar vetém szemére hidegségét.

Gróf (Jusztira kacsintva, félre.) Földerül; félt, hogy megfeledkeztem róla?... Orcátlan!

Juszti (félre.) A grófnő kinlódik, de ha ő nem szóla, ugyan szép bajba jöttem volna ám még én is.

Gróf. Tehát nem felelsz, szivecském?

Irene (háborgva.) Ah, imé a szivecském, melylyet én egészen magamének hivék, s mellyet ő most olly méltatlanul pazarol!

Gróf. Eh, édesecském, félre a szeméremmel; ha szép vagy, légy jó is.

Irene (mint fen.) Ah, bizony már nem türhetem tovább.

Juszti (félre.) Pokol, nagyon is meghallgatál: most többet mond, mint kellene.

Gróf. Tehát?

Juszti. Tehát ez este?... (Félre.) Nem jő szó nyelvemre!

Gróf. Jól van, ez este?

Juszti. Ha gróf ur akar velem beszélni, s akarja közölni azon bizonyos tervet.

Gróf. Igen, igen: siess. (Körülnéz, a grófnő visszahuzza magát.)

Juszti. Egy óra tájban, éjfél után.

Hatodik jelenet.

Lőrinc (a kertből jöttéből megáll hallgatózni.) *Előbbiek.*

Gróf. Jól! egy óra tájban éjfél után.

Juszti (reszketve.) Ott azon szobában... (Arra mutatva, mellyben a grófnő van.)

Gróf. Épen egy óra tájban éjfélkor a grófnő sétálni szokott a tó körül.

Juszti. Én majd iparkodni fogok tőle elválni.

Lőrinc (állásáról, félre.) Jól megy.

Gróf. Én majd találok kifogásokat...

Juszti. De az istenért, hogy a levegő se tudja!

Lőrinc. Teljesedni fog kivánatod, semmit se félj.

Gróf. Azt elgondolhatod! Értjük egymást.

Juszti. Okosan.

Gróf (félre.) Méltatlan! (Hangosan.) Viszonlátásra. Vigyázz, ne tévedj el. (Magában, méreggel.) Csaknem kedvem volna ... de legyen; menjünk, sürgessük az ebédet, mert még most ez a fő gondolat. (El.)

Juszti (lélekzetet véve.) Erőtetem magamat, annyira erőtetem...

Lőrinc (előre jőve.) Derekasan, ezer villám!

Juszti. Mit csinálsz te itt?

Lőrinc. Oh, nem most jövök, már jó ideje, hogy itt vagyok.

Juszti (félre.) Oh, szegény fejem!

Lőrinc (csipősen.) Éjfél után egy órakor? azon szobában?...

Juszti. Mit mersz mondani?

Lőrinc. A mit tulajdon fülemmel hallottam.

Juszti. Semmirevaló!

Lőrinc. Megyek tüstént elbeszélni a grófnőnek.

Hetedik jelenet.

Grófnő. Előbbiek.

Irene (nyughatlanul.) Hallgass!...

Lőrinc. Tudja meg nagyságod...

Irene. Hallgass, mondom! (Jusztihoz.) Ah, Jusztim, mennyit szenvedtem.

Lőrinc (sürgölődve.) Éjfél után egy órakor... abban a szobában...

Irene. Nem hallgatsz?

Lőrinc. Mig nagyságod a tónál fog sétálni...

Juszti. Ez még elárul bennünket.

Irene (parancsolólag.) Ha te csak egy szót mersz szólni a felől, a mit hallottál, esküszöm, keservesen fogom torkodra forrasztani.

Lőrinc. Nem szólok, de...

Irene. Menj föl szobáimba, s ne merd mutatni magadat egész nap!

Lőrinc. A mint nagyságodnak tetszik.

Irene (búval.) Juszti, menjünk.

Juszti. Szegény grófnőm!

Lőrinc (méreggel.) De hisz épen Juszti a nagyságos asszony ...

Irene. Hallgass, mondom!... Jöszte velünk. (El Jusztival.)

Lőrinc. Nem szólok többet. (Elszánva.) Ha ő meg van elégedve, mindnyája meg lesz elégedve.

Harmadik felvonás.

Első jelenet.

Juszti. Henrik.

Juszti. Már hiában, beszélhetsz, tehetsz, a mit akarsz, mentheted magadat, a mint tetszik, én többé nem hallgatok rád.

Henrik. Higyjed, édes Jusztim, az a semmirekellő Lőrinc tanácsolta, hogy gázolódjam rajtad. Ő tett bizonyossá engem, hogy az asszonyok, ha az ember illetlenül bánik velök, s megveri őket, végre magok futnak a férfi után. Én, ki nem gondolok egyébre, minthogy magaménvá tegyelek, látván, hogy sikeretlen minden tisztelet, szerelem, s kitűntetésem iránt, elhatároztam magamat gorombaságra és keménységre. De ebben is csalatkoztam; azonban mondom, és esküszöm, hogy illy méltatlan eszközhez többé nem folyamodom.

Juszti. Hasztalan mentségek. Eleinte, megvallom, csalatkoztam; — hogy te is csak olly emberke vagy!

Henrik. Ha bár egy kis időre ollyannak látszottam, higyjed, egész oka az a semmirekellő volt, ki azt tanácsolta. Akarod, hogy tettel bizonyítsam be szavam igazságát? Az a gazember, féltében, hogy összetalálkozik velem, elbútt s még szolgálni sem jött az asztalhoz.

Juszti (magában.) Azt szeretném meglátni, hogy az asztalhoz jőne szolgálni! Szobám kulcsa nálam van, s ő reá kettőt fordítottam.

Henrik. De ugyan lehetnek é e világon gonoszabb emberek! Nem elégülnek meg tulajdon rosz természetökkel, még minden kigondolható módon azon vannak, hogy rosz fénybe hozzanak másokat is! Bizonyossá teszlek arról, Juszti, hogy én nem vagyok képes valakinek ártani, arra törekszem váltig, hogy alkalmatlanságot ne szerezzek senkinek; s ha annyira vetemültem, hogy téged korholtalak, gyaláztalak: ez csak az ördög sugallása lehetett.

Juszti (mosolygva.) Az ördögé?... Oh igen: hiszem, hogy igazad van. Valóban, az ördög ma szép dolgokat sugallott!

Henrik. Ha én bűnös nem vagyok, mért nem akarsz megbocsátni olly érzést?...

Juszti. Jer ide Henrik, vigyázz szavamra. Én szeretlek ... s neked azt hinned kell, mert már többször is mondtam. Ha a végzet ugy akarja, hogy te tovább is ártatlanságodban megmaradj, s megtartsd jó elveidet, nem sokára megegyezem benne, hogy nőd legyek. De ismétlem, ne sürgess ezen lépésre. Adj elég időt, hogy benned nemcsak a szerelmest, hanem takarékos s erényes ifjut is tapasztalhassam, kiből egykor jó férj váljék; s én ellenben igérem, hogy nem bánod meg, ha feleséged leszek.

Henrik. Jól! Ha ugy van, várni kell: türelem! Te azonban igérd meg, hogy nem leszesz másé, mint enyim.

Juszti. Azon föltéttel, hogy te ollyan maradsz, mint a millyen most vagy.

Henrik. Esküszöm!

Juszti. S én igérem, hogy nőd leszek. (Kezét nyujtja neki.)

Henrik (megcsókolva azt, érzékenyen.) Drága kéz!... Imádott kéz!... Az én Jusztim keze!...

Juszti (visszahuzva kezét.) Az istenért! kificamitod!

Henrik. Ha te éreznéd azt, a mit én!...

Juszti. Héj, héj! Ne rettents el szerelmeddel, mert semmire sem megyünk.

Henrik. Iparkodni fogok elnyomni örömemet kedvedért; de lehetlen, hogy szivem azt mód nélkül ne érezze!

Juszti (magában.) Be szép lélek! (Két inas világgal.) Oh, mi a patvar, már este lett! Szunyadva hagytam a grófnőt, tán fölébredvén szüksége lesz rám. (Indul.)

Henrik. El ne feledj engem szeretni.

Juszti. Igen, igen; de ne mondd olly sokszor! A gyakran ismételt dolog végre unalmassá lesz. (El.)

Henrik. S ismét ott vagyunk, hol voltunk! Száz szép szó, száz udvariság, s aztán meg valami ostobaság. De föl sem veszem: természete neki; nagyon eleven, furcsa, különös, csipős ... de szive legszebb a világon! Imé, egészen boldog vagyok! Azaz, nem egészen: annak fogom nevezhetni magamat, ha ő feleségem lesz, s a gróf mindkettőnket megtart szolgálatjában. — Ha majd azon nap föltünik, mi fog hibázni nekem? mit fogok még kívánhatni?

Második jelenet.

Gróf (szobáiból.) *Előbbi.*

Gróf. Hová patvarba bútál? Százszor is kiáltottalak, s nem hallottad?

Henrik. Bocsásson meg nagyságod, én itt valék ... elmerülve boldogságom érzetében!

Gróf. Örülök javadon. De szabad tudni, minő forrásból ered ezen uj megelégülésed?

Henrik. Engedjen meg a gróf: szükséges é azt kérdezni? Lehet é rám nézve boldogság, melly Jusztitól nem ered?

Gróf. Jusztitól?

Henrik. Igen is, oh nagysás uram! ezen szempillantásban tett bizonyossá keze birtokáról.

Gróf. Juszti?

Henrik. Ő, ő ... Mit? hát csodálkozik ezen nagyságod? — Részint igazsága van nagysádnak. Tudom, hogy ma reggel olly kegyes volt, szólott vele ügyem miatt, és ő tagadva válaszolt; de napközben megváltoztatá vélekedését, s megigérte, hogy enyim lesz.

Gróf. És te?

Henrik. Képzelheti nagysád!... nekem ugy tetszett, mintha koronás királlyá lettem volna! S megesküttem, hogy övé, s másé nem leszek soha.

Gróf (félre.) Szegény ördög!

Henrik. Csak az hiányzik még, hogy nagyságod méltóztassék jóvá hagyni...

Gróf (kissé komolyan.) Én, jóvá hagyni ezen házasságodat? Soha, soha!

Henrik. S miért? (Félre.) Az lesz vége, hogy majd itt hagyom.

Gróf. Botor!

Henrik. Nagyságos uram!...

Gróf. Együgyü, megvakitott!

Henrik. Oh, de legalább magyarázza meg nagysád...

Gróf. Köszönd az istennek, te esztelen, hogy olly urad van, ki szeret.

Henrik. Még eddig nem köszönhetek neki egyebet, mint hogy olly uram van, ki szüntelen korhol.

Gróf. Tehát eltökélt szándékod őt elvenni?

Henrik. Tessék megengedni! Látom, hogy feleletem nem fogna tetszeni...

Gróf. Jól van, vedd el őt szabadon; de készülj tüstént elmenni házamból.

Henrik (nagy illetődéssel.) Senki nem bánhatnék roszabbul velem! — Nagysád elűz engem!

Gróf. Nem, én nem űzlek; de igen természetes, hogy nődet kövesd.

Henrik. Hogy, hogy?

Gróf. Jusztin egy óra mulva ki fog adni a grófnő.

Henrik. De az oka?

Gróf. Ő egy méltatlan személy, ki nem tekintve enbecsületét, sokat árthat az enyémnek s feleségemének, mint szinte egész családoménak.

Henrik. Nagysád kiforgatja velőmet, elannyira, hogy...

Gróf. Anyád egy becsülésre méltó asszony, az ő állapotjában, ki ápolta ifju koromat, s ki házamban vénült el, rám bizta gondodat, s én meg akartam mutatni iránta hálámat, szépen bánva veled, s váltig magam mellett tartva; de most, minthogy látom, milly nyakasan sietsz vesztedre, csak menj, szomoru sorsodra bizlak...

Henrik. Ne tovább!... Mondja meg legalább nagysád, mellyek Juszti hibái. Mutasson próbákat.

Gróf. Próbákat? — Jól. — Azt mondtad, hogy kevéssel előbb jegyesi hüséget igért?

Henrik. Igen is, ugyanezen helyen. (A pallóra mutatva.) Azon az álláson... olly hanggal, olly módossággal!...

Gróf (majdnem nevetve.) Gyermek, te!... Nyisd föl egyszer szemedet s fontold meg azt, mit mondok. Fél óra mulva meg fogod látni, mint menend be azon szobába.

Henrik. A szobába? és miért?

Gróf. Ott fog ő lopva várakozni egy nyájas társalkodóra.

Henrik. Oh egek! S lehetséges?

Gróf. S én igérem, hogy a másik helyett téged foglak illő ügyességgel bejuttatni, hogy ekkép őt megszégyenitsd, s ugy bánjál vele, a mint megérdemli.

Henrik. Oh gonosz! ... oh istentelen!... oh boszorkány!

Gróf. Ha lármázni kezdesz, és esztelenkedni, tüstént pokolba kergetlek.

Henrik. S ki azon ökörhajtó, kit ő elömbe tesz? Ki az a semmirevaló, ki vetélkedőm?

Gróf. Oh, ha nem végzed, tüstént széket fogok!

Henrik. Öljön meg, öljön meg bizvást nagyságod; én magamon kivül vagyok.

Gróf. Eh, már egyszer ideje, hogy férfiasan láss a dologhoz! — Tudd meg, hogy midőn téged föl akarlak világositni, egyszersmind magam hasznára kivánok munkálkodni.

Henrik. Hogy érti ezt nagyságod?

Gróf. Ezen tett arra szolgáland a grófnőnek, hogy megváltoztassa eddigi jó véleményét szobalyányáról; s minthogy az ő szolgálatja egykor kárára fogna válhatni, tettleg meggyőződvén, nem fog [mulasztani egy pillantatot is, hogy tőle menekedjék.

Henrik (lehajtott fővel, az ajtóra bámulva.) S nekem azon szobába kell mennem?

Gróf. Épen abba!

Henrik. S ő ott lesz?

Gróf. Igen; egy másikra várakozva.

Henrik (föleszmélve.) Elhatároztam; megölöm.

Gróf. Oh, ne, mi a patvar!... S aztán ismerlek s bizom benned. Te nem vagy képes illy tulságokhoz folyamodni. Annál is inkább, mert alig ölnéd meg őt, ha meg nem gyilkolod magadat is, nehezen menekhetnél meg.

Henrik. Magamat megyilkolni? ... Oh, erre még nem gondoltam, s nem fogok gondolni soha. De még is valami kis emlékemet...

Gróf. Te sötétben fogsz bemenni; ő kezét nyujtandja, s a helyett, hogy csókot nyomnál rá, jól megharapod.

Henrik. Helyesen, ezer mennykő!

Gróf. Ő sikoltani fog; mi majd világgal sietünk be: s a dolog szép és szembetünő lesz.

Henrik. Nagyon jól! ... (Lelkesülve.) Egész szerelmem gyülölségre változott. Oh, az én fogaim, az én fogaim!... Ő rájok fog majd emlékezni.

Gróf. Csitt! Ihol jő, nőmmel együtt.

Henrik. Méltatlan.

Gróf. Vigyázz: el ne áruld magadat.

Harmadik jelenet.

Grófnő. Juszti. Előbbiek.

Gróf (elébe menve a grófnőnek.) Mint érzed magadat?... Használt a nyugalom?

Irene (leülve.) Elegendőképen.

Gróf. Olly igen roszul érzed magadat! Olly keveset ettél az ebédnél...

Irene. Nem érezheti az ember magát mindig jól: holnap tudom teljesen meg leszek gyógyulva.

Gróf (mosolygva, magában.) Még is neheztel. A vadászati terv nagy nyughatlanságára szolgált.

Juszti (Henrikhez, félig hallhatólag.) Mi bajod, hogy olly rosz kedvü vagy? A gróf szidott ki?

Henrik (visszatartóztatva magát.) Egy kicsinyt; de föl sem veszem. (Magában.) Bizony mindjárt megeszem egy fülét!... Jobb, hogy kimegyek. (El a kertbe.)

Gróf (a grófnőhez.) Halljad, jól megfontoltam, a mit mondtál. Átláttam, hogy fölötte igazságtalan lennék, ha neked legkisebb bút okoznék; elhatároztam tehát, hogy nem megyek vadászni, hanem inkább itt maradok veled.

Irene (a nélkül hogy ránézne.) Nagyon lekötelezve érzem magamat e figyelemért.

Gróf. Minden kitelhető módon azon iparkodom, hogy a legcsekélyebb dologban se panaszkodhassál ellenem.

Irene (mint fen.) Csak ezt várhatám én egy a tiédhez hasonló nemes szivtől.

Gróf (egy kicsinyt megbántatva.) Látom, még most semmire sem megyünk. (Megfordul, s lassan Jusztihoz.) Juszti, segélj valamiképen megbékéltetnem őt.

Irene (észreveszi, hogy a gróf Jusztival lassan beszél; magánkivüli mozdulattal.) Ah! (A gróf megfordul s összeszedi magát.)

Gróf (kedvezőleg.) Még méregömléseket is ... Eh, hagyj föl! ez már sok!... egy egyszerü mulatsági föltételért... nem szeretem, hogy ki kell mondanom, de ezek csakugyan gyermekségek. (Érzékenyen kezét fogva.) Vigan, vigan, szivecském...

Irene (fölkel daccal.) Ah! (Magában.) Érzem, nem birom tovább.

Gróf (komolyan.) Reménylem, most legutólszor bántál illy neveletlenül velem. Ezt mind annak tulajdonitom, hogy elmulatták érzékeny s hajszálhasogató természetedet javitani. De ezentul ugy vigyázz, hogy ne kelljen ismételnem ezen leckét. (Távozik tőle.)

Irene (magában.) Még ki is szidatni! Mit várhaték még ennél roszabbat?

Juszti (a grófra kacsintva.) Várj csak egy kicsinyt, fogadom, majd kapsz te leckét!... (A grófnőhez közelebb megy s lassan beszél vele.)

Negyedik jelenet.

Henrik (a kertből.) *Előbbiek.*

Henrik (búba merülve közelit a grófhoz, s lassan szól hozzá.) Ah, nagyságos uram, az istenért, mentsen meg egy kétségemtől.

Gróf. Mi baj?

Henrik (lassan a grófhoz.) Tán csak Lőrinc, az enyelgő, kinek összejövetelt igért Juszti?

Gróf. Oh nem, egészen más.

Henrik. Ah, istentelen! Tehát egy meg egy az kettő.

Gróf. Mint értenéd azt?

Henrik. A kertbe mentem, olly szépen világit a hold, azt gondolná az ember, hogy nappal van... Találja el nagyságod? Láttam, mint könyöklött Lőrinc nyugottan Juszti ablakán.

Gróf (meglepetve.) Oh!

Henrik. Egyik a szobában, s a másik ott... oh, átkozott boszorkány!

Gróf. De hogyan, Lőrinc?...

Henrik. Még ebéd előtt eltünt, s ott fen van bezárva!... oh, nem, fogaim nem elegendők!

Gróf. Annál jobb, annál jobb: csak bizd rám.

Irene (lassan.) Juszti, nézd csak a grófot és Henriket; mondom én, azon Henrik, kinek bőcsületét olly igen magasztalod, egyet ért vele.

Juszti. Lehetlen!... De ha még is ugy volna, igérem, velem lesz dolga.

Irene. Menjünk tehát, távozzunk; én aztán bejövök titkosan.

Juszti. Én addig is elmegyek, a kertbe vivő lépcsőn kieresztem Lőrincet, hogy legalább, midőn én elbocsáttatom, útilevelet kapjon az a gazember is.

Irene. Helyesen: jer velem. (Megindul Jusztival.)

Gróf (a grófnőhez.) Hová mégysz?

Irene. Szokásom szerint egyet sétálni a kis tó körül.

Gróf. Akarod, hogy én is veled menjek?

Irene. Köszönöm, a lecke fölött kell elmélkednem, mellyet kevéssel előbb adál. (Ki a kertbe.)

Juszti (Henrikhez.) Te rád gyanum van. (El.)

Henrik (utána nézve, magában.) S én szépet tudok felőled ... (A grófnő után menve.) De ne búsulj, mert legalább is egy újad díjába jő.

Gróf. Meg nem foghatom, hogy a patvarban lehetne Lőrincnek szövetsége Jusztival. Azon ellenszenv, mellyet iránta mutatott? Azon rosz, mellyet felőle olly szépen elmondott...

Henrik. Az lesz, mellyet imént Juszti Lőrinc felől nekem beszélt?

Gróf. A mi annyit tesz, hogy e két semmirevaló egy húron pöndül, s viszonyos gyülölségöket tettették, hogy minket annál inkább megcsaljanak.

Henrik. Ugy van; nincs másképen. S mint fogja végezni az a gazember?

Gróf. A hajtókás ruha el fog tőle tüstént vétetni, s megparancsolom a házmesternek, ha hogy viselete felől valaki bizonyságlevelet kérne, készitsen egyet érdeme szerint, teljesen a szabályok után. De Juszti nem fog soká késhetni, ő ügyesen fog lopózni tudni asszonya mellől. Oltsd el a gyertyákat.

Henrik (elmerülve.) Ah, édes jó uram, minő szempillantat ez! Eh! ki hitte volna! Olly gonosz sziv, illy deli külső alatt!...

Gróf. Ej, ne boszants ostoba jajjaiddal; oltsd el a gyertyákat, mondom.

Henrik (próbálva, aztán édes hangon.) Higyje nagyságod ... nem nagyitom a dolgot: nincs lélekzetem ...

Gróf. Nincs lélekzeted, s még csak kevéssel előbb boszuról s halálról beszéltél?

Henrik. Igen, mert csak bünös alakban tekintettem őt.

Gróf. S tán most ártatlannak nézed? Most, midőn, hogy mást ne említsek, Lőrincet ablakán láttad?

Henrik (megütközve.) Az istenért, ne többet, mert tigrissé leszek... (A gyertyákat eloltva.) Hitetlen!... méltatlan!... engem igy elárulni? (Az utolsót eloltva.) ... Megcsalni? (A grófhoz.) Nagyságos uram, hol van?

Gróf. Itt vagyok; közelits hozzám, vonuljunk ezen ajtó mögé. (Jobbról az elsőhez.)

Henrik. Hány órakor kell érkezni a nyájaskodónak?

Gróf. Nem sokára itt kellene lennie.

Henrik. Vizsgáljuk csak meg, gróf ur, egy kissé: ha történetből mig én ben volnék, ott érne?

Gróf. Nos akkor?

Henrik. Nem szeretném, ha a dolog zavarba jőne. Lehetlen, hogy ember, ki vidéki házba lappangva jő, fegyver vagy bot nélkül legyen, hogy magát menthesse, ha szorul a kapca. Az lenne ám még szép, ha én azon egy időben...

Gróf. S nem maradok én itt kün épen azért mentségedre? S aztán az egész dolog legfölebb is csak egy szempilantásig tarthat.

Henrik. Értem: egy harapás, és hamar vissza.

Gróf. Maradj...

Henrik. Valaki jő a kertből.

Gróf (kifelé.) A hold az ellenfalról ütődik visszsza, s nem vehetem ki.

Henrik. Ugy tetszik, mintha egy fehér alakot látnék, melly ugy vonja magát, mintha csusznék másznék.

Gróf. Bizonyosan Juszti. Bukjál le mögöttem, szoritsd el lélekzetedet.

Ötödik jelenet.

Grófnő (feje fehér kendővel takarva, a nézőhelyhez közel álló ajtó felé; balra.) *Előbbiek.*

Irene (nagy nyughatlansággal.) Alig van annyi erőm, hogy járhassak.

Gróf (jelt adva.) Pszt! pszt!... Juszti?

Irene (magában.) Ah, istentelen!... (Vigyázva előbbre halad.)

Gróf. Pszt, pszt!... Juszti!

Henrik (lassan a grófhoz.) Ne hallassa magát nagyságod.

Gróf. Azért teszem, hogy szerelmesének gondoljon. Juszti?!

Henrik. Hiszen igy megismeri szavát.

Gróf. Ne törődjünk vele.

Henrik. Ne törődjünk vele? (Megütközve, magában.) Jaj nekem!

Irene (elérve a kijelölt szobához, ajtaját kinyitja, s előbb mint bemenne.) Hm! Hm!

Gróf (ollyképen, mintha értésére akarná adni, hogy elértette.) Hm!

Irene. Ég, légy velem! (Be.)

Gróf (Henrikhez, lassan és sürgetőképen.) Rajtad a sor.

Henrik (zavarodva.) Attól tartok, nagyságos uram, hogy az összejövet nyájaskodója igen igen közel van.

Gróf. S nem vagyok én itt mentségedre?

Henrik. Igen, igaz... de félek, hogy a mentség, szinte mint a megbántás, csak ugyanazon egy részről jöhetnek.

Gróf. Mit beszélsz, te, esztelen!

Henrik. Mondjon nagysád a mit akar, de én erősen hiszem, hogy Juszti csak nagyságodra várakozik.

Gróf. Bár mint legyen is, én téged küldlek. Enmagadnak kell őt leálorcázni, megalázni, s tulajdon boszúd eszközének lenni.

Henrik. Tehát menjünk... (Átbotorkálva a szinen.) Ki látna annyit, hogy el ne hibázhatná az ajtót. Nagysád addig is ...

Gróf. Más szobába szököm, s gyertyát hozok.

Henrik. Én harapok, a lármára...

Gróf. Lassan beszélj, mert ha rád ismer...

Henrik. Hol az ajtó, vigyázzon nagyságod. (Kinyitja s be.)

Gróf (a kert felé indulva.) Hamar, hamar, hijuk nőmet ... (Világot látván a grófnő szobái felől.) Világosság azon részről? Ki az?

Hatodik jelenet.

Juszti (világgal.) *Előbbi.*

Gróf (Jusztit látva.) Hogyan! Juszti? Te itt!

Juszti (mosolygva.) Szolgálatjára nagyságodnak.

Gróf. S azon fehérszemély, ki oda bement?

Juszti. A grófnő . . . (Nevetve.) Nagyságod nője.

Gróf. Az én nőm!... (Lármázva s azon szoba felé szaladva, mellybe Henrik ment.) Ne harapj, ne harapj, az istenért! (Az alatt ben a szobában pofoncsapás hallik.) Ne gorombáskodjál ...

Hetedik jelenet.

Henrik (kezét arcára tartva.) *Előbbiek.*

Henrik. Van eszemben harapni! Egy hatalmas poflevet kaptam.

Gróf (bemenve a szobába.) Édesem...

Juszti (a szin hátuljáról, Henriket nézve, kacag.) Ha ha ha!

Henrik (megpillantva Jusztit.) Oh egek! mit jelent ez?...

Juszti (mint fölebb.) Jól sült ki?

Henrik (az ajtóra mutatva.) De a másik?

Juszti. Az asszonyság.

Henrik. Teremtőm! milly nehéz keze van.

Nyolcadik jelenet.

Grófnő. Gróf. Előbbiek.

Gróf (kijőve átsugárzó örömmel.) Boldog családás!

Irene. Nem, te rám ismertél ...

Gróf. Ne mondd azt, az egekre!

Henrik. Engedelmet kérek nagyságodtól, de van már fél órája, hogy a gróf engem személyviselőjének választott; s mint a tett mutatja, nekem kellett nyugtatványt adni nagyságodnak.

Irene. De hát miért vetettél illy hálót Jusztinak?

Gróf. Mert nagyon, s igazságtalanul tették őt gyanussá előttem: mert neked tettleg meggyőződve kelle elbocsátnod magad mellől; s végre, mert Henriket akartam fölvilágositni iránta vakultából.

Irene. S a böcsületes, hozzám vonzó, Juszti felfödözte tüstént az egész dolgot, kérvén egyszersmind szolgálatjából elbocsáttatását.

Henrik (kiömléssel.) Oh, még mindig szerettem!... (Összeszedve magát.) S Lőrinc, a ki szobájában van?

Gróf (a grófnőhez.) E felől azonban, ugy hiszem, te még is fogsz tudni valamit?

Irene. Lőrinc felfödözte, hogy nekem is részem van az összejövetelben, s félvén, hogy ő veled közlendi s ekkép elrontandja az egész dolgot, bezárattam Juszti által, ennek szobájába. (Szerelmességgel.) Én teljességgel hálóba akartalak keriteni! ...

Gróf (megölelve őt.) Más hálóba mint ez, én soha nem fogok kerülni! —

Henrik. Oh Juszti, milly szép látni egy valóban boldog hitvespárt!

Juszti. Ah igen, s ideje, hogy én is részesüljek ezen édes örömben. (Kezét nyujtja Henriknek.)

Henrik (megszoritva azt.) Hol a perc, melly ohajtásimat teljesen kielégiti?

Kilencedik jelenet.

Lőrinc (világgal a grófnő szobáiból.) *Előbbiek.*

Gróf (meglátva őt.) Mit keressz te itt?

Lőrinc (egy kicsinyt megzavarodva.) Én? . . . Világot hozok.

Gróf. Tudod te, hány igazságtalan gyanunak voltál oka?

Lőrinc. Nem tagadom, nagyságos uram ... de végre mind nem szolgált egyébre, mint jobban megerősitni a viszonyos jó véleményt.

Gróf. Nem nézek a legjobb következésre, midőn legroszabb ok ...

Lőrinc. Ah, nagyságos uram, engedje, hadd hozzon a grófnő itéletet fejemre.

Irene (lassan a grófhoz.) Szegény ördög! — Mersz még gyalázni valakit?

Lőrinc. Isten mentsen meg attól!

Irene. Megbánod a mit tettél?

Lőrinc. Szivemből, nagyságos asszonyom: sőt már el is kezdtem bünbánásomat, mert egész nap éhgyomorral vagyok.

Gróf (nevetve.) Korhely!

Irene. Tartsd meg cimruhádat. (A grófhoz érzékenyen.) Oh, édes férjem, milly gyötrő órákat éltem!...

Gróf. De hány boldog fogja azokat követni?

Irene. Igaz! A bú órái után, oh, milly kedvesek, milly édesek lesznek az örömek!... s annál inkább nálunk, kik visszaemlékezve szomoruságunk kezdetére, mit lelhetünk? Semmi roszat. —

Vége.

Színmütár, kiadja **Nagy Ignác.**

IIdik kötet. **XVIIik szám.**

Lignerolles Luiza,

dráma 5 felvonásban, ***Dinaux*** *és* ***Legouvé*** *után fordítá* ***Tompa Imre.***

Személyek:

Miré, herceg.	*Jozefin*, Luiza dajkája.
Givry, gróf, unokaöcscse, ezredes.	*Békebiró.*
Cecilia, neje.	*Károly, Ferenc, György* } Henry cselédei.
Lignerolles Henry.	
Luiza, neje.	*Herceg szolgája.*
Mari, lyányok.	*Lagrange szolgája.*
Lagrange, Luiza atyja.	*Gróf szolgája.*
Romain, a herceg segédtisztje.	*Szobalyány.*
	Vadászok.

(Hely: lignerollesi és miréi kastélyok, nem messze Senlistől. A 4dik felvonás esztendővel későbbre.)

Első felvonás.

(Szabad tér a lignerollesi kertben, balra mulatóház. Asztal, székek reggelizéshez.)

Első jelenet.

Károly, Jozefin (jőnek.)

Jozefin. Károly, itt asztalnemű.

Károly. Köszönöm, Jozefin. (Asztalt terit.)

Jozefin. Elhozta a hirlapokat?

Károly. El. Im 1823. september 30dikáról a Courrier français, és a Constitutionnel, ellenzési hirlapok.

Jozefin. Ezek Lagrange ur számára valók?

Károly. Természetesen, hiszen ő a Convent tagja volt és száműzetett.

Jozefin. De hát Lignerolles uréi?

Károly. Azok is itt, fogja. A hirlapot vagy folyóiratot, Jozefin, mindig ugy nézem, mint képét annak, ki azt járatja: lám, „Játékszini hirlap“, „Szinházi szemle“; igen természetes — drámairó. —

Jozefin. S milly heves pedig! milly gyönyörű darabokat irt! mint megtapsolták; milly boldog a nagyságos asszony! —

Károly. Csodálom, mert mindig ugy hittem, hogy jó költő soha nem lehet jó férj.

Jozefin. Mit gondol? Lignerolles ur nejével nőtt fel, kis koruktól ismerik egymást. Ah, ha látta volna ön, midőn Lagrangené őket összeadta!

Károly. Ön jelen volt? De hogy ne, a nagyságos asszony dajkája levén, kit még most is azért tegez, ugy é?

Jozefin. Igen.

Károly. Rég holt meg Lagrange asszony?

Jozefin. Igen; ön azután jött a házhoz. October tizedikén épen hat éve lesz.

Károly. Sirja ott alant a parkban?

Jozefin. Igen, ott!

Károly. Lagrange ur nem volt Franciahonban, ugy é, midőn lyányát Lignerolles ur nőül vette?

Jozefin. Nem; még számkivetésben volt akkor. Csak két hónapja, hogy visszajött; de lyányát hideg komoly vonásai dacára is olly forrón, olly forrón szereti.

Károly. Az uraság jő.

Második jelenet.

Luiza. Henry. Lagrange. Előbbiek.

Károly (a reggelizö asztalhoz megy.)

Luiza (belépve.) Jozefin, hozd el lyányomat.

Jozefin. Értem, Luizám, azonnal! (El.)

Henry. Darabom terve tehát visszavettetett! Ez annyi, mintha kifütyöltettem volna, nemde, kedves ipam?

Lagrange. Eduardja jellemével én nem tudok megbarátkozni.

Henry. És te sem, Luiza? Te is pálcát törsz fölöttem?

Luiza. Mikép birhassak ollyan iránt részvét-

tel, ki nem léptetve, hanem nagyokat ugorva akar haladni.

Károly. A reggeli behozva már.

Luiza (Henryhez.) Jer, jer, ülj le, te szegény meggyőzetett!

Henry. Ej, meggyőzetve semmiesetre nem vagyok, csak előled vonultam vissza, mert te mindig győzesz, ha rám tekintesz. De atyáddal akarok még kevéssé pörleni, s gondolom, bátran kimondhatom azután, hogy nem sokat bizom drámai izlésihez; így beszéltem vele néhány nap előtt is azon jelenésről, melly, tudod, annyi főtörésembe került.

Luiza. Mellyik?

Henry. Emlékezzél csak. Két testvér összeesküvés feje, az idősbet tudósitják, hogy öcscse egy asszonyért az ügyet elárulta; hozzá megy, nincs honn, — de árulásának bizonyitványait leli: most belép a bünös . . . Nos, mit tegyen ekkor bátyja? Találd ki, mit felelt atyád?

Lagrange. Hogy ölje meg!

Henry. Végül igen helyesen; de mindjárt eleinte? Valamit csak kell előbb mondania! —

Lagrange. Semmit; menjen rá s ölje meg!

Henry. Az még is igen sok! Minden előzmény — minden habozás nélkül?

Lagrange. Mért habozzék?

Henry. Mivel testvére.

Lagrange. Nos, mit tesz az?

Henry. Az ember csak nem öli meg testvérét, hogy keze ne reszketne.

Lagrange. Ha tette helyes, miért reszkessen?

Henry. Mit mondasz te, Luiza?

Luiza. Asszonynak itt itélni nehéz feladat, élet s halál forog fön! De mivel e halál nem kerül senki életébe, tehát én is atyám véleményén vagyok.

Henry. Derekasan felelve, Spartakus lyánya! (Lagrangehoz.) Parancsol ön még theát, tetétől talpig vértezett lovag, ki nem foghatja meg, mikép lehetnek különböző természetű anyagból alkotott emberek?

Lagrange. Az igaz: ön igen kevetkezetes, midőn olly jellemeket ad, mellyek tulajdonképen nem jellemek!

Henry. Ez vágás! ej, ezt nem tűröm el, ellene mondok! s állitom, hogy az egy anyagu emberek közől csak vagy egy olly vasgyúró, mint ön, igen tisztelt ipam uram, szenved kivételt. — A legtöbb jellem ollyan, melly szüntelen gyöngeségit árulja el, ezért igaz jellem Eduard is, ezerféle ellenkező szenvedélyivel.

Lagrange. Igaz? Meglehet! de erő és hatás nélkül.

Henry. Erő nélkül! az, ki egészen tűz és láng! egész lelkesülés!

Lagrange. Épen azért; erényei gyöngések, mellyek csak szenvedélyei hatalmának hódolnak. Lássa kedves fiam! Eduardja ön maga, s úgy tetszik, sokat hasonlitnak mindketten az éji lepkékhez, mik a világosság körül röpkedve, magokat megégetik.

Henry. Édes atyám!

Lagrange. Lehet, hogy igen szigoru vagyok, de annak oka, hogy olly időben éltem, midőn minden kötelesség és jogszerinti tettem áldozatomba került; ezerszer is leroskadtam volna azok súlya alatt, ha két erős támaszom nem lett volna: lélekismeretem, és anyád, Luiza! Igen, ő mindig, mindig szeretett engem — de ne beszéljünk róla.

Henry. Nem, nem! beszéljünk róla, kedves atyám! mert hiszen ő nekem is anyám volt; ő engedte meg nekem Luizát szeretni; ő most is, mint láthatlan őrangyal, lebeg házunk fölött.

Lagrange. S jól tudja é, mit adott önnek, midőn lyányát adta?

Henry. Igen is, tudom! az ő és ön képét; mert Luiza tőle jóságát, öntől erejét öröklé.

Lagrange. S ön nagy adósságot vállalt magára, midőn illy szív zálogát vette át, ne feledje ezt!

Harmadik jelenet.

Jozefin. Marit (vezetve.) *Előbbiek.*

Jozefin. E levelet egy földmüves hozá a nagyságos urnak. (El.)

Henry (olvassa,) Ah! tudom már! (Föláll.)

Luiza. Mégysz, Henry?

Henry. Igen, foglalatosságim —

Luiza. De nem sokára! (El.)

Lagrange (magában.) Különös, három nap óta marad már igy ki egész délelőtt.

Mari. Jó reggelt, anyácskám! jó reggelt, nagy atyám!

Lagrange (megcsókolja.) Luiza, kivánom, legyen hozzád hasonló. (Kürtszó hallatszik.)

Luiza. Szomszédunk, Miré herceg, ma ujra vadász!

Lagrange. Igen, már három nap óta. Ismered őt?

Luiza. Nem, csak azt tudom, hogy irgalmatlan vadász, ki az őzek és vaddisznók iránti szenvedélye mellett igen is gyakran elfeledi, hogy a szomszédok nem vazalljai.

Lagrange. S egyedül lakik?

Luiza. Rendesen, a mint tudom, unokaöcscse, ezredes Givry gróf van mellette, derék bőcsületes ember, ki valódi angol hidegvérüséggel harcol minden közönségesen fölvett vélemény ellen, mihelyt azt jog és okosság elleninek találja; de darab idő óta nincs már itt.

Lagrange. Házas é?

Luiza. Rendszere következtében, minden gondolkozás nélkül egy szép olasz hölgyet vett el, ki Anglia magosb köreiben nagy szerepet játszott szinészi tehetségeivel.

Lagrange. Hogy hogy?

Luiza. Fiatal, szegény, s mint mondják, varázshanggal birva gyakran énekelt a nagyobb mesterek dalmüveiből, mint primadonna; sőt egész daljátékokat is — szóval, a müvészi világnak élt.

Lagrange. S mikor vette el őt Givry?

Luiza. Ez előtt három évvel, s azóta nem énekel.

Lagrange (fölkel.) Pillanatig szobámba megyek; és te, Luiza, mit dolgozol?

Luiza. Marimat oktatom.

Károly (elszedi az asztalt, s el.)

Luiza (valami tanitáshoz szükségest vesz elő.)

Lagrange (Luiza és Mari felé megy, Luizának megcsókolja homlokát.) Éljetek boldogul, gyermekim! (El.)

Negyedik jelenet.

Luiza. Mari.

Luiza (gondolkodva.) Látszott atyámon: valami nem tetszett neki. (Végig huzza kezét homlokán, leül leánya mellé, s varást vesz elő.) Elhoztad a földabroszt?

Mari. El, anyácskám! ah, kérlek, mutasd meg azon országot, hol atyus született, s honnan négy esztendő előtt ide jött.

Luiza. Itt van!

Mari. Ez a sok kis vonás itt mind víz, ugy é?

Luiza. Az a tenger.

Mari. S e vizen kellett keresztül jőni atyusnak?

Luiza. Igen, gyermekem, el tudod olvasni az ország nevét?

Mari (hangosan szótagolva.) Martinique. Ez Martinique? S mit csinált ott?

Luiza. A fekete embereket védelmezte, kik ott igen szerencsétlenek; tizenkét gyermeket hozott onnan.

Ötödik jelenet.

Károly. Ferenc. György. Előbbiek.

Károly. Nagyságos asszony, nagyságos asszony!

Luiza. Mi baj?

Ferenc. Nagyságos asszony, Miré herceg egész sereg kutyával a parkban van.

Luiza. Lehetlen; mi azt megtiltottuk.

Ferenc. A vadászok már a közép sétányban vannak.

Luiza. Ő hercegsége tehát zsarnoka a közönségnek, lábbal tapos minden törvényt és igazságot?

Ferenc (folyvást a szinfalak közé nézve.) Három perc alatt ide jőnek.

Luiza. Nem fognak ide jőni. (Károlyhoz és Györgyhez.) Ti ide, vegyétek férjem fegyvereit! Ott függnek a mulatóház falán. Ferenc, te öcséddel azon utat állld el, mellyet a vadászok választának, s kutyáikat fogjátok el — hányat csak lehet. Menj!

Ferenc. (El.)

Károly, György (a fegyverekkel lejőnek.)

Luiza. A közjó kivánja, hogy tanulja meg ő hercegsége mások tulajdoni jogát is böcsülni. (Marihoz.) Ne félj, gyermekem, maradj csak ülve, légy csöndesen és nyugottan.

Mari. Igen, édes anyám!

Károly. Két lovag erre tart, lovaikat a rostélyzatnál hagyták. — Itt vannak már.

Luiza. Állj a sétány nyilásához.

Hatodik jelenet.

Romain (vadászköntösben.) *Vadász. Előbbiek.*

Luiza. Ne tovább, uraim! Kérem, ne fáradjanak tovább.

Romain. Hogy hogy, asszonyom?

Luiza. Mondom, ne tovább!

Romain. De csak ezen egy ut van, s ön az egész vadászatot megakasztja.

Luiza. Tudom.

Romain. Az őzet elvesztjük.

Luiza. Örvendek rajta.

Romain (a vadászhoz.) Hagyjuk itt, menjünk.

Luiza (folyvást varva.) Bizonyosan tudom, hogy azt az urak nem teendik, először e töltött fegyverek iránti tiszteletből, (szolgákra mutatva,) másodszor különösen irántami udvariságból.

Romain. Visszavonulunk, asszonyom.

Luiza. Előre tudtam.

Romain. Minő asszony! (Visszamennek.)

Luiza (a szolgákhoz.) Mehettek!

Ferenc (belép.) Nagyságos asszony, a legszebb két kutyát elfogtuk.

Luiza. Jól van, zárjátok a virágházba.

Ferenc. De egy hajtó is itt van, ki azokat visszakéri.

Luiza. Hajtó?

Ferenc. Igen, nagyságos asszonyom, s azt mondja, hogy ő hercegsége igen csodálkozik, mikép merészeltük ...

Luiza. Ah, jó, jó — csak küld el a hajtót.

Ferenc (el.)

Hetedik jelenet.

Luiza. Mari.

Luiza. Nos, gyermekem, hol állottunk meg?

Mari. Martiniquenál, — mennyi idős volt atyám, midőn először Parisba jött?

Luiza. Fiatal volt még, igen fiatal, mint te.

Mari. Nem volt ott sem apja sem anyja?

Luiza. Nem, gyermekem; de többi rokoni irtak mellette anyámnak, ki őt mint tulajdon fiát nevelte, s ugy szerette, mint engemet; ki téged is annyira szeretett érettünk; látod e levéltáskát?

Mari. Ah! már ismét jő valaki.

Nyolcadik jelenet.

Romain (formaruhában.) *Előbbiek.*

Romain. Nagyságos asszonyom, a herceg nevében jövök, —

Luiza. És kihez van szerencsém?

Romain. Én segédtisztje vagyok.

Luiza. Segédtisztje? Ah, tehát egy fokkal fölebb léptünk.

Romain. Engedjen meg nagyságod, de a hajtó csak hibából, ...

Luiza. Ne mondja azt, tiszt ur; hisz ön épen

ugy fogja tudni, mint én, hogy ha egy hatalmasság erővel beüt valahová, a többi hatalmaknak első tettök képviselőiket visszahini; de ha megismerését kivija, a consulok és követek ujra megjelennek. A segédtisztet tehát én is consulnak tekintem most, s kész vagyok meghallgatni. De ha nem csalatkozom, volt már szerencsém e hangot hallani.

Romain. Egyike valék azon két vadásznak, kik imént...

Luiza. Ah, látja!

Romain. Nagyságos asszonyom, ő hercegsége igen zavarodva van.

Luiza. Zavarodva? Örömmel értem, hogy változtatja ő hercegsége a hangot. — Néhány perc előtt még csak csodálkozott... azt mondja tehát ön, hogy ő hercegsége...

Romain. Nagy zavarodásban van a történetek miatt. Bocsánatot kéret általam, és...

Luiza. Kivánja kutyái kiadatását, nemde?

Romain. Igen, ezt várja az ön jóságától.

Luiza. S én nem fogom azokat visszaadni.

Romain. Látom, nagyságos asszonyom, hogy a dolog jelen állása sok csábitóval bir egy lelkes nőre, s magam is képes valék méltánylani —

Luiza. Ej, uram! azon mód, mellyel fogadám, érdemli é, hogy ezt mondja?

Romain. Vannak hölgyek, kik mindent kellemmel tesznek.

Luiza. Valóban? tehát mondhatom az urnak: tudtomon kivül tevék ugy. De hogy visszatérjünk követsége tárgyára, vagyis: az ebekre... én nem adom azokat vissza, mert Miré herceget ugy tekintem, mint a vidék ellenségét, — én foglyokat vettem tőle — megtartom azokat, s mi több? minthogy nem olly polgárisult nemzetbeli vagyok — mint ön is meggyőződhetik róla — tehát foglyaimat elitélem —

Romain (közbevágva.) De nagyságos asszonyom, ezek ő hercegségének legszebb kutyái, a legjobb fajból.

Luiza. Valóban?

Romain. Stentortul és Delilától származnak.

Luiza. Miért nem mondta ezt mindjárt, tiszt ur! Tehát ezek nagy házból való ebek, igen ősi családhoz tartoznak, és a családból nem ütöttek ki? Már ugy...

Romain. Ah!

Luiza. Igen, ugy . . . még inkább meg kell őket tartanom: ön átlátja, mennyire neveli az elfogatások dicsőségét. —

Romain. Hogyan, nagyságos asszonyom?

Luiza. Tiszt ur! ön katona, s tudni fogja, hogy ha az ember egy előkelő személyt elfog, azt csak nem bocsáthatja el ugy ingyen.

Romain. Helyes, nagyságos asszonyom, igen helyes! Én balga, ki nem vevém mindjárt észre, hogy ez mind csak tréfa.

Luiza. Nem tréfálok s kérem komolyan venni szavaimat.

Romain (meghajtván magát.) Jól van tehát, de kérem nagyságodat, halassza el legalább kevés ideig itélete kimondását.

Luiza. Megadatik.

Romain (el.)

Luiza. Ugy tetszik, legjobb utat választám, midőn a kutyákat támadám meg. Im az egész kis udvar rémülésbe jött, — a hajtótól a segédtisztig — s még tovább is fog menni.

Kilencedik jelenet.

Luiza. Mari.

Mari. Hála istennek, hogy elment; nos, édes anyám, a levéltáska?

Luiza. Máskor, édes Marim, máskor, vannak dolgok, miket illy silány beszédek után nem szabad emlitni.

Mari. Oh, kérlek, édes anyám, mutasd meg a levéltáskát.

Luiza. Kivánatod mellett akarsz maradni, gyermekem? jól van, tekintsd tehát mély tisztelettel azt, s szedd rendbe magad, mintha imára készülnél. Találd ki, mi van a levéltáskában?

Mari. Nos?

Luiza. Egy levél, mit nagyanyád irt neked.

Mari. Nekem?

Luiza. Igen, kevéssel halála előtt irta azt. Látod é? „Kedves unokámnak, Marinak.“

Mari. Oh, add ide!

Luiza. Nem tudnád elolvasni, gyermekem: te még csak nyomtatást olvashatsz.

Mari. Olvasd el hát te nekem!

Luiza. Nem, Mari! Legyen e levél jutalmaztatásod valamikor; — ha majd több értelemmel birsz, bemegyünk mélyen egy reggel a parkba, hol anyám emléke áll, s ott, ott olvasd el magad ezen nekünk szent levelet.

Mari. Oh, anyácskám, annak minél hamarább kell történni.

Tizedik jelenet.

Miré herceg (ezredes Darbois név alatt.) *Károly. Előbbiek.*

Károly (jelentve.) Ezredes Darbois!

Luiza. Ezredes? (Marihoz.) Menj be, gyermekem!

Mari (el.)

Miré (köszöntés után, félre.) Magunk akarjuk az ellenfelet kikémlelni, és azután itélni. (Hangosan.) Asszonyom! van szerencsém magam, mint a herceg felhatalmazottját bemutatni.

Luiza. És a felhatalmazott kiván...?

Miré. Egyezkedni.

Luiza. Ah! mi alkudozunk, mint ország országgal; igen kedves!

Miré. Olly bünösök vagyunk é asszonyom? Megszenvedhettük volna é, hogy illy kártékony vad duljon az ön kertjében?

Luiza. Köszönöm e nyilatkozatát ő fenségének, s én is tudom Lafontaine meséit. Mit kiván tovább ő fensége?

Miré. Hogy ön maga irja elönkbe a kötés pontjait.

Luiza. Ugy előre jelentem, ezredes ur, hogy én igen sokat fogok kivánni.

Miré. Tudni fogjuk mi is ótalmazni magunkat. (Magában.) Lássuk, mi lesz belőle?

Luiza. May és Mordineau falvak közt van egy ut, melly a földmüvelőkre nézve télben egészen járhatlanná lett. Miré herceg csináltassa azt meg.

Miré. Lignerolles ur talán a közönség polgármestere kiván ott lenni?

Luiza. Oh nem! a cél sokkal nemesb! A herceget áldatni kivánom ott az emberektől.

Miré. Ön élénk részt vesz a herceg jó hirében.

Luiza. Valakinek csak kell tenni azt!

Miré. S ha a herceg megegyeznék az ut megcsináltatásában? —

Luiza. Akkor a kötés első pontjának eleget tett.

Miré. Hogyan, még második is van?

Luiza. Igen, sőt harmadik is De menjünk rendre. A herceg nem messze innen néhány nyirerdőt vágatott le. Negyedrészét a közönség szegényinek adja.

Miré (magában.) Ezt merőben megtagadjuk. (Hangosan.) Az lehetlen, nagyságos asszonyom! Ön visszaél... Az ember nem szokott enmaga venni elégtételt... a herceg azt gondolhatná, játékát akarja ön üzni vele. —

Luiza. Én tisztelem ő fensége nevét és helyzetét; de a herceg illetlenül viselte magát.

Miré (előre lép.)

Luiza. Igen, igen, ezredes uram, illetlenül! midőn tilalmam ellenére kertembe rontott. A kárpótlás, mit kivánok, annyiába sem kerül, mint egy vadászata; s bizonyosan nem veszt vele, ha egyszer életében, történetből — nagy erővel — mint veszi — egy őz leejtése helyett kétszáz szegénynek nyujt segedelmet.

Miré (magában.) E leckét jobb hogy magam hallom, mint más fülei által. (Hangosan.) Talán messze mentem — de most már kész vagyok mindenben megyegyezni.

Luiza. Mindig hallottam, hogy ha a követek tűzbe jönek, bizonyos jel az a békességre.

Miré (asztalhoz megy és ir.) Tovább, nagyságos asszonyom! —

Luiza. Illy megelőző engedékenység a harmadik pontról lemondanom parancsol.

Miré (átadja az irást.) Azt hiszem, nem hiányzik semmi, még — az aláirás sem.

Luiza olvassa.) Mit látok? — Fenségel?

Miré. Megbocsátja é, szép asszony, ez incognitot?

Luiza. Ej, ej, fenség — ez szinte árulás — s a mit mondottam ...

Miré. Igazság volt! mindig nyerünk, ha igy hallhatjuk s kivált illy bájos ajkakról

Luiza. Legalább jó izlést árul el, igy kivánn hallani.

Tizenegyedik jelenet.

Henry. Lagrange. Előbbiek.

Henry (sebesen jő.) Luiza, Luiza, hol vagy? Ah, itt? Engedd, hogy bámuljalak, Luizám, te hős harcosnő!

Luiza. Henry!

Henry. Oh, keblem dagad! Szólanom kell! Erről ismerek rád, Luizám! Milly boldog vagyok férjed lehetni.

Luiza. Henry, Henry! a herceg!

Henry. Ah! mit herceg! — Kedves atyám, ön is mindent hallott; mondja, nem nemes, nem hős tett volt é ez?

Lagrange. Igen, lyányom, te jól viselted magadat!...

Luiza (atyját a hercegnek bemutatva.) Fenséges uram, az atyám!

Lagrange (hidegen.) Lagrange!

Miré. E név nem viseltetett mindig barátilag irántunk, de tiszteletre méltó.

Tizenkettedik jelenet.

Givry grófnő (lovagöltözetben.) *A vadászat többi személyzete.*

Grófnő. Itt vagyunk, kedves bátyám, itt vagyunk.

Miré. Mi baj, kedves hugom?

Grófnő. Igen nyugtalan kezdék lenni, bátyám, midőn olly hosszasan látám tartani a beszélgetést. A nagyságos asszony olly jól tud foglyokat venni, hogy majd hinni kezdém, önt kezesül akarja megtartani. Ezért egész hadsergünkkel kiindultunk megszabaditására.

Miré (a grófnőt Luizának bemutatva.) Nagyságos asszonyom, unokahugom, Givry grófnő.

Henry (köszönti a grófnőt.)

Miré. Ej, ej, kedves hugom, ugy tetszik, ismerősökre talál itt?

Henry. Midőn ő nagysága a lorei kastélyban mulatott, szerencsém volt nekem is akkor egy hónapot ott tölteni.

Lagrange (magában.) Ezt eddig soha nem említé.

Luiza. Ez olly szerencse, mit mindnyájan irigyelhetünk; mert a grófnő neve hirben ragyog, nem kivánva cimet, melly fényét növelje.

Grófnő. Ah, kedvesem! mire emlékeztet? Győzelmem évei, a boldog ámulás édes napjai, eltüntek! Ah, azok aranyidők voltak!

Miré. Hugom!

Grófnő. Igen, azt csak ön is megvallhatja, hogy én lealáztam magam, midőn kedves unokaöcscséhez mentem. Azelőtt én, hol hősnő, és hercegnő, hol Julia, Dido és Semiramis valék. S ő — ő — csak egy grófnővé tett! Nem degradatio ez?

Miré. Hugom, hugom!

Grófnő. Bocsásson meg! de én most első vitézi tettem lelkesülésében merengek.

Luiza. S az?

Grófnő. Három nap óta vagyok már bátyámmal vadászaton —

Lagrange (félre.) Három nap óta?

Grófnő. De csak ma kisértem először lóháton! A kellemes idő, mozgalom, kürtök robaja, édes an-

dalodásba ringatott el. Hadsereg vezérének képzelém magam, annyira, hogy midőn a park sáncához értem, hatalmas sarkantyut adék lovamnak, s én valék első, ki keresztül ugratott.

Miré. Min nem kevéssé bámulok, mert különben ön nem igen szokott bátor lenni.

Grófnő. Igaz, de ennek oka mostani öltözetem; a vadászöltöny, amazonruha, melly ugy áll, mint valamelly fegyverzet. Tancredot képzelém játszani, s valahányszor Tancredot játszám, mindig olly bátor valék, mint egy hős.

Miré. Jó, jó, bohó asszonyka! de hagyja azt most, s kérje inkább velem a ház asszonyát, hogy látogatásával szerencsésitsen egyszer kastélyunkban.

Luiza. Fenséges uram, mi soha nem megyünk ki.

Miré. A győzőnek nem szabad meggyőzöttjétől e kegyelmet megtagadni.

Luiza. Férjem szerencséjének fogja tartani, ha e meghivásnak eleget tehet, — de engem lyányi és anyai kötelességim honn tartanak.

Miré. Mentségek! puszta mentségek! — Hozza el kedves lyánykáját is; atyja pedig nem fogja társaságát megtagadni, azért, hogy hercegeket számlálok őseim közé.

Lagrange. Nem, fenséges ur!

Miré. Tehát lesz szerencsém, ha ugy tetszik, mához tizennégy nap mulva.

Luiza. Mához tizennégy nap mulva.

Miré (köszön s el.)

Henry (a grófnőhez simul s lassan mondja.) Cecilia! az amazonruha fölségesen áll önnek.

Második felvonás.

(Terem, Miré herceg kastélyában.)

Első jelenet.

Henry (belép lovagkorbácscsal kezében.) *Szolga.*

Henry (félre.) Látni fogom őt! látni! magánosan. — Szivem dobog, mint első összejöttünkkor. (Szolgához.) A kastélyban a herceg?

Inas. Nem, a parkban van ő fensége, mindjárt megjelentem!

Henry. Nem szükség! Lehet à grófnővel találkozni?

Inas. Megtudakozom, — de talán ő nagysága is a parkban! (El.)

Henry (egyedül.) Milly boszantó! — Előre ide sietek azon reményben, hogy egyedül találom, és senki sincs itt. Nem találta ki gondolatimat! — És ma, a sok ember között, lehetlen együtt magánosan szólanunk! Olly közel látni öt, a nélkül, hogy lelkem gondolatit közölhessem vele. Ez akadályok boldog szerelem helyett, csak öregbitik szenvedélyét szivemnek és lelkemnek. Igen, látnom kell öt, még holnap látnom! (Asztalhoz ül és ir.) Levelet irok! Látni fogom; ő el fog jőni. —

Második jelenet.

Henry. Grófnő.

Grófnő. Itt van már?

Henry. Itt végre, végre!

Grófnő. Van é engedelmesb nemtő nálamnál? Csupán gondolatja hi, s már itt vagyok.

Henry. Kétségbe kezdettem esni.

Grófnő. Ön mindig azt mondja.

Henry. De gondolja meg: tizennégy nap óta nem láttam önt, s a költöt annyi ideig nem sugározta körül napja! — Ha tudná, hogy lelkesülése, a mindenre fényt lövelő, s azon képek és emlékek ereklyéi, mellyeket egy boldogabb honból hozott le számunkra, mint bájolnak, ragadnak és részegitnek el! A legszebb dalokat irom, ha önt láthatám. Oh! mivel köszönjem, hogy jöttömre várt?

Grófnő. S én nem egész fél óráig állottam é függönyeim mellett, mint szerelemléltő spanyolnő? átkozva magamban az időt és tért, s kevéssé önt is — s még is ugy nyugtalanit e nap.

Henry. Miért?

Grófnő. Oh, ön ma nem fog verseket irni! Olly szorongó vagyok! — Félek...

Henry. Fél? és kitől?

Grófnő. Azon márványhomlokú ősztül, kinek tiszta kék szemei olly mozdulatlanok. Tizennégy nap óta gondolatok villantak lelkemben, mik eddig idegenek valának. Lignerollesi látogatásom előtt csak önt ismerém — de akkor nejét is látám.

Henry. Oh, ne beszéljünk róla, kérem mindenre! Ön ma énekelni fog, ugy é? Oh, ön énekel.

Grófnő. Igen; kedvelt magándalát, az „Ombra odoratat“ Romeoból.

Henry. Oh, köszönöm, köszönöm!

Grófnő. Sőt nekem kell köszönni, mert rég nem csaltam szemekből könyüket.

Henry. Hogyan?

Grófnő. Ah! nem képzeli ön, milly nehéz itt nekem élni.

Henri. Kevély, gőgös a herceg?

Grófnő. Az nem! s nem is lobbantja soha szememre, hogy unokahuga lettem. De e kastélyban nem találok sohol viszhangra; nem tapsol senki elömbe. Legyen a gróf Francia- vagy Angolhonban, mint most is, én egész nap magamra vagyok, s este, ha a vadászatról visszajöve fáradtan pamlagra vetik magokat, nekem ásitozó szájokból kell hallanom: „Cecilia, énekelj valamit!“ Én hozzá kezdek, s néhány percre elaluttak.

Henry. A barbárok!

Grófnő. Én, kinek hangja népséget hatott meg villanyszikraként — minden szemet könyüben fürösztve, én, ki annyinak valék bálványa,.. most vadászoknak énekeljek, kik csak kutyákról és vadakról álmodoznak. Ah, mi szerencsétlen vagyok! — Megvalljam é, Henry? mint lélekzés, olly szükségessé vált a másokra hatás: sziveket kell könyükben usztatnom, vagy gyönyörre ragadnom! — Ah!

nem onthatva több könyű árjat — megfúlok enkönyüimben!

Henry. Ah, milly szép igy ön!

Grófnő. Henry! midőn a lorei kastélyban, hol egy hónapot tölténk, azon este énekelve arcára pillantottam, melly olly részvevő lelkesült, magasztas vala, s a zongorához ülve, égő szemeit rajtam nyugodni látám, s szavaiból az ittas bámulat és lelkesülés hangját hallám, igen, Henry! akkor szerétém önt, mint férfit, ki visszaragadott az életre, ki fiatalkorom szép álmait varázsolta vissza; Henry! nekem megbocsátható, hogy önt szeretém.

Henry. És én, és én! Tudja é, mi volt rám nézve ön? Angyal, ki újaival a vaknak szemeit illeté, s felnyilt a világ! — Mig önt nem hallám, nem értém, mi a dal, Gluck, Mozart, Beethoven! Mind e lángelmék Memnon szobrai valának napkelte előtt. — De hallám önt, s felviradt a reg. Ön uj érzéket adott nekem!

Grófnő. Csöndesen! Jőnek!

Szolga (jelentve.) Lignerolles ur neje, és Lagrange ur!

Harmadik jelenet.

Luiza. Lagrange. Mari. Jozefin. Károly. Előbbiek.

Grófnő (az érkezők elébe menvén.) Épen elébök akaránk. Lignerolles ur most mondá érkezésöket. (Lagrangehoz.) Lagrange ur, bátyám rendkivül fog örülni látogatásának. (Luizához.) Kellemes volt é utjok?

Luiza. Igen kellemes, nagyságos asszonyom! Az ut igen jó! Oh, a herceg ritka példánya az embereknek, olly követ, ki szorosan tartja szavát; még fákat is ültettetett az ut mellé, mi nem állott a kötésben.

Henry. Sebesen jöttetek utánam, mert én csak most érkezém.

Lagrange. Nem jöttünk sebesebben, mint rendesen.

Grófnő. De az istenért! itt tartóztatva önöket, bátyámat fosztom meg azon gyönyörtől, hogy minél előbb üdvözölhesse. — Szabad é, nagyságos asszonyom, a palotába vezetnem?

Mari. Mehetek én is, anyácskám?

Luiza. Maradj te itt Jozefinnel, én visszajövök mindjárt, s magammal viszlek.

Lagrange (midőn mennek, Henryhez.) Henry! nézze meg lovát, félek, beteg; egészen tajtékkal van boritva.

Henry. Nem tesz semmit, hamar izzad. (El.)

Negyedik jelenet.

Jozefin. Károly. Mari.

Mari. Mit csináljak most, Jozefin?

Jozefin (az asztalra mutat.) Nézt, ott könyvek vannak, forgass bennök.

Mari (leül az asztal mellé s nézegeti a könyveket.)

Károly. Hallotta, mit mondott az ur? Lova könnyen izzad! — Elhiszem, két mérföldet egy óra alatt!

Jozefin. Nos, mit ért az alatt?

Mari (böteszi a könyvet.) Nincs kép benne.

Károly. Csak azt, hogy az ur hamar ide akart érkezni.

Jozefin. Hallgasson! milly gonosz nyelvű.

Károly. Az nem, csak jó szemű!

Mari (az asztal mellett.) Ah, ez itt irás! megpróbálom, el tudom é olvasni? —

Károly. Mondja meg igazán, Jozefin, hiszi é, hogy a nagyságos asszony vett volna valamit észre?

Jozefin. A nagyságos asszony azt sem tudja, hogy lehessenek, kik csaljanak.

Károly. De abban bizonyos vagyok, hogy Lagrange ur legalább vett észre valamit; nem látta é, milly hosszu arcot csinált előbb? Vigyázzanak magokra!

Jozefin. Jő a nagyságos asszony!

Ötödik jelenet.

Luiza. Szobalyány. Előbbiek.

Luiza (a grófnőhez visszaszólva.) Nem engedem tovább; könyörgök! Elég a szobalyány! — Csak cselédimnek adok parancsokat, s azonnal visszatérek. (Károlyhoz.) Mondd meg a kocsisnak, hogy este kilenc órakor haza megyünk, addig mulathatsz!

Károly. Köszönöm, nagyságos asszonyom! (El.)

Luiza (Jozefinhez, ki kalapját s napernyőjét átveszi.) Jozefin! vidd kalapom azon szobába, mellyet e lyány fog kimutatni: vezesd azután Marit a herceg kis hugaihoz.

Jozefin. Tüstént. (El a szobalyánynyal.)

Mari (az asztalnál félig hallhatólag szótagol.) Ce—ci—li—ám!

Luiza. Mit olvassz ott, gyermekem?

Mari. Várj csak, anyácskám! (Olvas.) Ceciliám!

Luiza. Miféle papir az, mellyen olly szorgalmasan tanulsz?

Mari. Ah, te meg fogsz dicsérni; mert most irást is tudok olvasni.

Luiza. Azt nyolc nap óta hatszor is hallám.

Mari. De most valósággal! (Elébe tartja az iratot.) Halld csak! (Olvas.) Ceciliám!

Luiza (kikapja kezéből,) Henry keze! — Igen, igen, az övé! Hol kaptad ez irást?

Mari. Ah, istenem, elijesztesz!

Luiza. Mondd, kiadta kezedbe e papirt?

Mari. Senki, én ott lelém az asztalon.

Luiza (olvas.) „Ceciliám! Te nem vagy itt, te nem vársz rám! Tehát nem szeretsz többé? Tizennégy nap látásod nélkül. — Ah, eddig nem tudám, mi tizennégy nap!“

Mari. Mi van oda irva? én azt hivém, megleplek vele.

Luiza. Meg is lepél vele, gyermekem, valóban meg! Oh, istenem! (Marihoz.) Hagyj magamra! (Fejét kezébe hajtva.)

Mari. Ide hivom mindjárt nagyatyust! (El.)

Hatodik jelenet.

Luiza (egyedül, feláll.)

Cecilia! Cecilia! Ki lehet az? Nem ismerek senkit e néven! De talán ok nélkül is kinzom magam. (A levelet nézi.) Ez egész levél? — Alig pár sor — annyi, mint semmi. De hogy jött ide? Mért nincs bevégezve? Nem foghatom meg! Ha a grófnőhez lenne? Igaz, előre sietett! — De még sem! nem lehet hozzá, hisz együtt valának. — Ah nem, én balgatag, mért reszketek? Bizonyosan valami regényből van e levél, — költői szeszély, s Cecilia nevét épen ugy irhatá oda, mint akármi mást — (Ujra olvassa.) „Ceciliám!“ És te? Igy csak kedvesünknek irunk. Fölkeresem Henryt, megmutatom neki e levelet.

Hetedik jelenet.

Luiza. Lagrange. Mari. Jozefin. (Azon pillanatban, midőn Luiza menni akar, jő Lagrange Maritól vezettetve.)

Luiza. Az atyám! hah, miért épen ő?

Jozefin (megjelenik egy átelleni ajtón.)

Mari (hozzáfut, s Jozefinnel el; mentében Lagrangehoz.) Nézd csak, millyen szomoru.

Lagrange (sebesen Luizához lép.) Mi bajod, kedves Luizám?

Luiza. Nekem, kedves atyám? semmi, épen semmi!

Lagrange. Lyányod rémülve futott hozzám, és ide vezetett — most is reszketsz — s még sem lenne semmi?

Luiza. Tudja jól, kedves atyám: mi asszonyok gyakran nyugtalankodunk minden ok nélkül is. Csak gyöngülés volt.

Lagrange. Az asszonyok — igen; de te, Luiza, nem! Te csak akkor sirsz, ha szenvedsz, ha fájdalmasan szenvedsz.

Luiza. Kedves atyám! hiszen nem sirok.

Lagrange. Hallám utolsó szavaidat, mért akarod e levelet megmutatni férjednek?

Luiza. Csak valami fölvilágositás végett, mire kiváncsi valék.

Lagrange. Ugy irántadi aggodalmam tehát alaptalan volt?

Luiza. Az, kedves atyám!

Lagrange. S nincs szükséged segitségemre?

Luiza. Annyira nem vagyok.

Lagrange. Tehát jól vagy, és nyugottan?

Luiza. Nyugottan, édes atyám.

Lagrange (magában.) Vigyázni fogok, s ha gyanum megvalósul, jaj akkor neki s azon asszonynak!

Luiza (félre.) Én ismerem kötelességemet, Henry! Közünkbe senkinek, még tulajdon atyámnak sem szabad lépni.

Nyolcadik jelenet.

Henry. Grófnő. Miré. Előbbiek.

Henry. Luizám, édes atyám! segitsenek, nyerjük meg a grófnőt.

Luiza. Ki részire?

Miré. Tizenkét szerecsenére, kiket Lignerolles ur hozott Martiniqueből, mint Armeniából szoktak ifju oroszlánokat, próbára, hogy megszelidithetők é?

Henry. Fönséges ur, tréfát üz a szegény négerekből.

Miré. Kevéssé.

Grófnő. S magam is.

Henry. Oh, majd megalázná az én öreg martiniquei dajkám europai gőgjöket, ki állitja, hogy a fehérek elfajult négerek.

Miré. S mint pártolná most önt, ha itt lenne, unokaöcsém, Givry, az előitéletek esküt ellensége, — mivel — nincs igaza!

Luiza (magában gondolatokba sülyedve.) Cecilia!

Henry. S ennek ellenére is állitom, fönséges uram, hogy azon tizenkét gyermek közől, kiket a gyarmatból ide szálliték, öt évi jó nevelés után akármellyik is alkalmas lesz, bármi tetszés szerinti életpályára lépni; de a grófnőnek segitni kell ebben engem.

Grófnő. Lehetlen!

Luiza. Mit kivánsz a grófnőtül, Henry?

Henry. Hogy egy nemzetet böcsületnévre emeljen, polgárisulást mozditson elő. —

Grófnő. Oh, Lignerolles ur!

Henry. Oh, igen, igen: minden bizonnyal! Ha kihirdetik, hogy Givry grófnő, Miré herceg unokahuga, a feketék számára zenét ad, a város rohanni fog oda, mert ön mint a mesebeli lányka, minden szavával gyöngyöket és rubinokat hullat.

Miré. Igérje meg már, kedvesem, igérje meg!

Grófnő. Igen, de megvallom, hogy félek.

Luiza (mintegy álmaiból ébredve föl.) Fél? ki Londonban bámultatott! Nem, nem! ő fensége mellé állunk, s mindnyájan szivesen kérjük. (Megfogja kezét.)

Miré. Rajta, rajta! nem kell szerénynek lenni! Énekeljen a hangversenyben, kedves Cecilia!

Luiza (elbocsátja a grófnő kezét, s elsikoltja magát.) Ah! —

Grófnő. Mi lelte?

Lagrange (félre.) A Cecilia név rázta meg.

Henry, Miré. Mi történt?

Luiza. Semmi, semmi! — Nyilaló fájdalom! már elmult! (Magában.) Ah, keblem!

Henry. Tehát annál maradunk? a zene, a zene!

Luiza (némi hévvel.) Nem illő annyira erőtetni a grófnőt, ha okai vannak azt megtagadni.

Grófnő (Luizát kémlelve, annyira, hogy utolsó szavait enmaga sem látszik hallani.) Félek! Ez az egész: a gyertyák, a hangászkar, közönség, mind szorongat. Három évi távollét után föllépni ismét azon világban, melly elfeledett szeretni — s azóta

másoknak tömjénzett, most tán nem annyira lelkes, nem annyira pártoló ... nem, nem!

Miré (Henryhez.) Engedjük neki az örömet, hogy tagadhassa meg azt most, mit negyed óra mulva talán önkényt fog ajánlani önnek! Nos, mit tegyünk még ebéd előtt? (Luizához.) Parancsoljon, nagyságos asszonyom, ön a nap királynéja.

Luiza (magát mosolyra erőtetve.) S én fönségedet első ministeremnek nevezem ki.

Miré. Tehát én ajánlom, sétáljunk a buryi apátsághoz, melly olly sok érdekes emlékkel bir.

Luiza. Igen örömest.

Miré. Ezennel parancsokat adok.

Henry. Kétségkül meg lesz hercegségednek könyvtárában az apátság leirása.

Miré. Oh, megvan! ott, balra! (Oldalajtóra mutat.)

Henry (lassan a grófnőhez.) Maradjon itt! — (Luizához.) Nem készülsz, Luiza?

Lagrange (magában.) El akar tőlünk maradni.

Luiza (Ceciliához.) Bocsánatot, pillanatra távozom. Jő édes atyám is? (El.)

Lagrange. Kevéssé még a kertben sétálok. (El.)

Henry (el, balra.)

Miré (el, Luizával a középajtón.)

Grófnő (egyedül marad.) Luiza gyanakodnék?

Kilencedik jelenet.

Grófnő. Henry.

Henry (sebesen visszajő.) Nincs itt senki?

Grófnő. Henry, mért kivánta, hogy itt maradjak? Mit akar tőlem?

Henry. Egy pillanatig látni, s öntől esdekelni. —

Grófnő. Távozzék, távozzék!

Henry. Mi baja, Cecilia?

Grófnő. Reszketek.

Henry. Miért?

Grófnő. Nem hallá é sikoltását imént nejének, midőn a Cecilia név hangzott? Nem látta é, mint ragadta el kezét, mintha kigyóhoz ért volna? — Oh, ő mindent tud.

Henry. Sőt ha gyanúja lenne, nem fogta volna meg olly szivesen önnek kezét. — Nem, nem! nyugtassa meg magát.

Grófnő. És Lagrange nem hallgatott é szüntelen, engem élesen szemmel tartva? Pillantási önről rám, nejéről önre szálltak! Ez alatt valami fekszik.

Henry. Semmi, épen semmi!

Grófnő. Igen, igen, csak el most! minden pillanatban itt lehetnek.

Henry. Tehát eljő!

Grófnő. Elmenjek? Hová?

Henry. Hol nincs mitől félni, Lignerollesbe.

Grófnő. Hah!

Henry. Igen, a park legtávolabb végén, nem messze Saint-Maur tavától egy kis ajtó van — ott fogom várni két órakor.

Grófnő. Lehetlen!

Henry. Nincs mit félnie veszélytől, két órakor ipam mindig szobájában, — nőm lyányával foglalkozik, s a dolgosok akkor ebédelnek; de különben is majd negyedórányira esik a kastélytól, a kis erdőben. — Tehát eljő, ugy é?

Grófnő. El, el! csak most távozzék az istenért!

Henry. Oh, köszönöm, köszönöm! (Megcsókolja kezét.)

Tizedik jelenet.

Lagrange (megjelenik a közép-) *Luiza* (kalappal az oldalajtóban.) *Előbbiek.*

Grófnő (lassan.) Nagy isten, Lagrange!

Henry. Luiza!

Lagrange (sebesen előlép.) Henry! (Meglátja Luizát.) Ő is itt?! (Megáll.)

Luiza (előlép.) Nagyságos asszonyom! bocsássson meg, hogy szemrehányásokat teszek.

Grófnő (megütközve.) Hogyan, asszonyom?

Luiza. Igen, igen! látám, a mint Lignerolles köszönettel vivé kezét ajkihoz; azt hiszi, nem találtam el, miért. —

Grófnő. Eltalálta?

Henry (magában.) Mit fog mondani?

Luiza. Igen, eltaláltam: hogy kérései végre rábirák arra, mit tőlünk előbb megtagadott. Vallja ki csak; ugy é, megigérte neki az emlitett zenében énekelni?

Henry (félre.) Meg vagyunk mentve.

Grófnő. Én — nem tudom?

Luiza. Oh, vallja csak meg, különben igazán nem tudom, mit gondoljak e csókról; én már is szerelemféltő kezdek lenni, hogy csak az ő kérései nyerheték meg.

Grófnő. Lignerolles ur valóban olly tüzzel beszélt e szerencsétlenekről, hogy nem állhaték tovább ellent.

Luiza. Oh, igen, nem kétlem: ezen költő urak mindent kivisznek, mit akarnak.

Lagrange (félre.) S csalódtam volna?

Luiza. Utunkban az apátság felé, tartalmát is elkészitjük tehát hangversenyünknek. — Kedves atyám, a herceg épen tudakozza, minden bizonynyal a séta iránt.

Lagrange. Megyek! (El.)

Luiza. Légy olly szives, Henry, hozd ide Marit, elvárlak!

Henry. Mindjárt! (A grófnőhez.) Ismételt forró köszönetem! (El.)

Tizenegyedik jelenet.

Luiza. Grófnő.

Luiza. Hány órakor lesz holnap összejövetele férjemmel?

Grófnő. Mit?

Luiza. Láthatja grófnő, mindent tudok. — Azt hivé talán, hogy imént valóban elámitottak? Oh, nem! de atyám is együtt találta, s veszve vannak, ha nem teszem azt, mit magamért soha nem tettem

volna! — Én hazudtam, hazudtam! De csak hamar az órát! az órát!

Grófnő. Ki mondotta, hogy...?

Luiza. Lignerollesnek e levele.

Grófnő. E levelet én nem ismerem.

Luiza. Ismeri vagy nem, mindegy; de a grófnőnek szól.

Grófnő. Mondom, hogy...

Luiza. Önnek szól! — Félelme, elsáppadása, minden kiáltja, hogy ide szól!

Grófnő. Oh, isten, isten! — Imé! — Fogadom, hogy nem fogok megjelenni.

Luiza. És én kérem minden jogaimra, mint sértett nő, hogy jelenjék meg.

Grófnő. Mindenható ég! mit akar tenni?

Luiza. Elmegyen?

Grófnő. Nem, soha!

Luiza. El fog menni! igen, el kell mennie, mivel bünös, mivel boldogságomat dulta föl, mivel tartozott legalább ennyit tenni nekem, ki önt soha nem bántám meg.

Grófnő. Én, én menjek oda? kézen vezetve menjek s csaljam őt oda? nem, nem!

Luiza. Ne tagadja meg ezt, ha szereti ön magát! ne kényszeritsen, hogy kétségbeesésem hangja birja rá! Csak egy szó, s én rettenetesen boszulva vagyok!

Grófnő (magával küzdve.) De árulás, mit tőlem kiván.

Luiza (kitörve.) Ha az is! mint tetszik! De nézzen rám, nagyságos grófnő, nézzen rám, s mondja meg, olly asszonynak látszom é, ki hűtelen lehetne?

Grófnő. Oh, isten! oda vagyok!

Luiza. Lépteket hallok . . . keresnek . . . feleljen!

Grófnő. Elmegyek! —

Luiza. Az óra?

Grófnő. Kettő.

Luiza. A hely?

Grófnő. A kert végén, a kis ajtónál. —

Luiza. Az anyám sirjánál! — Oda megy tehát, s ott bevár!

Grófnő. Bevárom!

Luiza. De szót sem róla Lignerollesnek!

Grófnő. Nagyságos asszony!

Luiza. Ugy kell lenni.

Grófnő. Oh, ez megöl!

Luiza. Kettőnk közt magát tartja talán szerencsétlenebbnek? (Kétfelé fordulva a fenékszinen elmennek.)

Harmadik felvonás.

(A kert vége Lignerollesben, hátul fal, kis ajtó vágva rajta. Jobbra sürü bokrozat, mellyből ciprusok és szomoru füzfák nyulnak fel.)

Első jelenet.

Lagrange (gondolatokba merülve jő.)

Nem! nem csalódtam, hasztalan törekvék Luiza nyugottnak látszani, szemeimet nem kerülék ki harcai, mellyek keblében dultak, bár mint iparkodott is magán uralkodni. Tanácsra felsőbb kéztől van szükségem, s önkénytelen vezettek lépteim e magános helyre, hol Adelem nyugszik, a legerényesb nő s a legjobb anya. (Szünet, a bokrokhoz közelit.) October tizedike! Ma épen harminc éve! Akkor még azon asszony, ki ott szunnyad, fiatal és szép vala, bájoló enszülte boldogsága érzetében! huszonnégy évig maradtál hű fogadásodhoz, s hat év óta vagy mennyei hazádban, és hat év óta először ma ünnepelhetem egybekelésünk évnapját ott, hol hamvaid pihennek: a számüzés még halottainktól is elszakaszt. Adél, Adél! poraiddal beszélgetésem fájdalmasan szoritja keblemet, de a nemeslelkü anya szelleme legjobb tanácsot adhat szeretett gyermeke iránt. Adél halva! Luiza kétségbeesve! nem! ez fölötte sok lenne! (Eltünik a bokrok közt.)

Második jelenet.

Henry. Mindjárt *Grófnő.*

Henry (sebesen jő s hallgatózik.) Két óra! ugy tetszik, mintha — (három kopogtatás hallik az ajtón.) Ó itt! (Kinyitja az ajtót s bevezeti a grófnőt.) Bájló Ceciliám, milly halaványi! Mi kellemetlenség érte?

Grófnő. Semmi. A gróf ma reggel megérkezett!

Henry. Talán történt valami a kastélyban?

Grófnő. Nem!

Henry. Tehát mi baja? mi lelte? már a tegnap esti hidegségét sem fejthetem meg; és — ma e szorongást —?

Grófnő. Miféle emlék az, melly ott a fák között áll?

Henry. Sir.

Grófnő. Sir?

Henry. Menjünk el innen.

Grófnő. Nem, nem! maradjunk!

Henry. E hely itt szent a család előtt — de jöjön.

Grófnő (élénkül.) Nem, itt kell maradnunk! e sirnál kell maradnunk!

Henry. Milly sötét gondolatok! — Szorongása engem is megkapott.

Grófnő. Szomoru előérzet! — Henry — készüljön — veszély fenyegeti! — Hah! nem látja é, mint mozognak a falevelek? Valaki jő.

Henry. Cecilia!

Grófnő. Lassan! — Hallja é? (A bokrok felé mutat, s mig arra tekintnek, Luiza, egészen fehérben, közükbe lép.)

Harmadik jelenet.

Luiza. Előbbiek.

Henry (megfordul.) Én senkit sem látok! (Megpillantja Luizát.) Nagy isten! Luiza! (Zavarodva.) Te . . . itt . . . miként? —

Grófnő (reszketve.) Asszonyom, én eljövék.

Henry. Mit, mit mond? — Ön tudta? Mi titok?

Luiza. Megigérte.

Henry. Megigérte? megigérte? és kinek?

Luiza. Nekem.

Henry (fellobbanva.) Neked? — Hah! most világos előttem a grófnő félelme, s ügyekezete engem itt marasztani!

Grófnő. Ne tegyen szemrehanyásokat.

Henry (indulatosabban.) Önnek nem is teszek! (Luizához fordul.) De ez asszony! szabad é tudnom, milly szerepet készül itt játszani? Mi célból, mi joggal hozott ebbe?

Luiza. Mi joggal? — Itt hárman vagyunk — és még is kérdheted, mi joggal.

Henry (kitörve.) Igen, s ha mindjárt hibáztam is, nem lehetett volna é egyedül bennem bizodalma? Ki engedte meg, hogy férjével illy játékot üzzön? Engem illy nevetséges hálóba keritsen? Mért e légyott, hogy engem hálóba kerits!

Luiza. Oh, nagy isten! mit csinált szivéből ez asszony?

Grófnő. Irgalom, bocsánat! megöl a félelem, megbánás.

Henry (a grófnőhez.) Ne alázza meg magát előtte, mert én nem engedem önt megaláztatni. Jöjön, nagyságos asszonyom, én itt vagyok, bennem ótalmazóra talál.

Luiza. S te e gyalázatot tehetnéd ellenem?

Henry. Gyalázatot, gyalázatért.

Luiza. Oh, ne szólj! ne szólj! Ott szunnyad anyám, nem félsz, hogy meghall téged?

Henry. A szégyen rád háramlik.

Luiza. Rám?

Henry. Igen, rád! ki e jelenésnek e helyet választád.

Luiza (kifakadva.) Nem! ezzel nem engedem magamat anyám közelében vádoltatni. Igazolnom kell magamat. — Igen! (Grófnőhez.) Legyen tehát ön bíránk.

Grófnő. Én?

Luiza. Igen, ön! Ön igazságosb fog lenni irántam e férfinál, kinek én egész éltemet, egész lényemet áldozám. Mondja, mondja! midőn tegnap e levelet kapám, nem mehettem volna é azon pillanatban a herceghez, hogy élte boldogságát vele felduljam, mikép ön az enyimet?

Grófnő. Oh, igen! ön nagylelkű vala!

Luiza. Tegnap, midőn felvilágult előttem, hogy ön azon Cecilia, ki lelkemet meggyilkolá; — lényem föllázadt, keblem feszült, hogy igy kiáltsak; „Oh, vígy el innen atyám!“ És én nem fojtottam é vissza könyüimet, nem nyomtam é el szivem kiáltását, azon veszélyre, hogy az még keblemet repeszthetí?

Grófnő. Igen, azt tevé, azt tevé!

Luiza. S tegnap, midőn atyám együtt találta, ki mentette meg?

Grófnő. Ön, ön!

Luiza (Henryhez.) Hallod ezt, s még is vádolhatsz, hogy megaláztatásodat ármánynyal szövém! — Ki vagyok én, mi? Én?! Becsületed nem enyém is? (Henry elfordul.) Igen, én mondtam a grófnőnek, hogy jöjön el! igen, én választám e helyet e jelenésre; de tudod é miért? tudod é?

Grófnő. Oh ég! mit kell itt kiállnom?

Luiza. Nem boszú, nem kárhozatos szerelemféltés! — Mert ez érzetek nem számodra valók! — Az anyám sirjánál akarom őket összehozni, s ha e szent helyen lesznek, azon szent árny közelében, kinek Henry megesküdött, hogy engem boldoggá tesz, akkor hozzájok lépek, s szemrehányások s bántalom nélkül igy kiáltok: „Adja vissza nekem Henrymet, adja őt vissza nekem! én szeretem őt lelkem mélyéből! Nem élhetek nélküle! adja vissza nekem! én neje vagyok!“

Grófnő. Luiza!

Luiza. S ha szive nemes — gondolám — és előtte földult lelkemet, széttépett éltemet, s azt lefestem, hogy meghalok, ha nem válik el tőle, s mind ezt könyező szemekkel, vérző kebellel, — ah! a könyük megfojtanak!

Grófnő. Jaj nekem!

Luiza. Igen, ez vala célom! s ezért kelle ennek itt az anyám sirjánál történni! Az anyáméná, Henry, ki azt mondá: „Nyugottan hal meg, mert téged lyánya férjének tud“. És te azzal vádolsz, hogy meggyaláztalak, — tisztelet volt, s szerelem, mi e lépésre vitt; és te csak hálóba keritést látál ebben. — Oh, élj boldogul, élj boldogul! (Menni akar.)

Henry. Jaj nekem!

Grófnő. Maradjon, nagyságos asszonyom! Nem ön tartozik távozni. Oh, éltemet adnám, ha általa bünömet visszaválthatnám. Minő lelki nagyság! Leborulnom kellene szégyenem érzetében előtte: s engem bámulat és hála ragadnak hozzá.

Luiza. Ön sir! Oh, tudtam én, hogy könyörülend rajtam.

Grófnő. Nemes lélek, megbocsáthat é? — Oh, mondja, hogy nem vet meg!

Luiza. Én szánom, és megbocsátok. (Kitárja karjait.)

Grófnő (Luiza kezeit könyűkkel öntözve.) Oh, Lignerolles, mikép szerethetett engem! Én megyek, s mi nem látjuk soha többé egymást! — (El a kis ajtón.)

Negyedik jelenet.

Luiza. Henry.

Henry. Luiza, Luiza! térdeidet átkulcsolva lábaidhoz borulok; oh, mint utálom, gyülölöm magamat!

Luiza. Állj föl, Henry!

Henry. Nem, nem állok föl, lábaidnál helyem! Milly nemes, milly magasztas szép valál! Ezen asszonynak egy szót sem mondál, mi megpiríthatá! s nekem végtelen bünösnek semmi szemrehányást. Oh, nyomaidat csókolnom, térdeidet könyüimmel áztatnom, s elsülyednem kellene megbánásom s lélekisméretem mardosó érzetiben.

Luiza. Nem győzének é meg szavaim, hogy megbocsátok? Igen, ügyekezni fogom el is feledni tettedet.

Henry. Oh, feledd el, és bocsáss meg, mert a kétségbeesés rettenetes lenne; én bámullak s ez azt sugja, hogy nem vagyok egészen érdemetlen hozzád. Látod, bennem két ember uralkodik, egyik szerény, nyilt, egyszerü, tartozását ismerő, szivében oltár emelve minden szépnek, nemesnek: ez a jobb rész, melly téged imád! — De melléje egy más is társult, melly könnyelmü, ingerlékeny, fellobbanó, mindentől szédíthető; a körülte lengő lég adja élvezetét: müvészet, lángész elragadják, s a vágy annak tetszeni, mit szeret, bámul, égeti és epeszti. Ez az ó ember, ki téged is megcsalt, s kit gyülölök.

Luiza. Henry!

Henry. Ez a gyarmat hév ege, melly véremben most is szökell, ez boldogtalan fejem! — De a szív, Luiza, a szív, e forrása minden szeretetnek, ezen mélyen kebelbe rejtett kincs, esküszöm, csak tiéd, s nem zárt soha más képet szentségébe. Igen, most egész szivem, éltem, tiéd, csak szerelmednek szentelve. Igen, én szeretlek, én szeretlek téged!

Luiza. Oh, ne mondd ki e szót, Henry, mert ez sebesit!

Henry. Kimondom, s vele egész lelkületem. — Mélyen érzem most: nem vétkezem többé. — Mámoromban elfeledtem fájdalmamat, hiszen nem ismerém soha könyüidet. Oh, e könyük ujjá szültek; minden csepjei szivemre hulltak, széttörtek ott, és megtisztiták azt. — Igen, ujjá szültek. A változékony botor lény halva bennem, te ölted meg, s egyedül te élsz bennem!

Luiza. Mikép hihessek szavaidnak?

Henry. Oh, isten, adj bizonyitványt, bizonyitványt! — Mért rejtél annyit e kebel mélyébe, ha ki nem mutathatni azt. — De még is, nézz, hallgass rám! E szemekben, e hangban fekünni kell valaminek, mi tolmácsolja a lelkemben történteket. — Oh, nézz rám! Nem mondja é hangosan egész valóm, hogy szeretlek?

Luiza. Henry, ne csalj meg! Vágyod engem vigasztalni ne engedje túl csapongni iránt am érzelmidet! Mert annyi szenvedés után, ha kéjpohárt nyujtanál, csak hogy ujra elragadd — oh, érzem, — akkor nem állanám ki.

Henry. Te élni fogsz, élni! Ez első bánat, mit szivednek okozék, s utolsó is leend. (Lelkesülten.) Anyád itt, Luiza! Úgy áll ő közöttünk, mint dicsőült szellem, mint békeangyal! Te hiszed, hogy lát, hall minket, s im előtte, sirjánál esküszöm, hogy soha több könyűt nem sajtolok ki szemeidből.

Luiza. Oh, én kezdek hinni!

Henry. Lelkem legparányibb gondolatát sem áldozom másnak.

Luiza. Oh, beszélj, beszélj tovább is igy.

Henry. Véremet, egész életemet csak arra szentelem, hogy sebedet gyógyitsam.

Luiza. Én hiszek! hiszek neked!

Henry. S ha kétkednél?

Luiza. Soha, soha! — Feledve minden! kitörlesztve emlékezetemből; uj életem derül, most hallom először ajkidról: „Szeretlek!“

Henry. Luiza ujra enyim!

Luiza. Igen, tied Henrym! tied! — Oh, milly édes boldogságom! — Henry, jer, jer! öleld meg gyermekünket!

Henry (vezeti.) Igen; jer, jer, szerelmesem, anyja gyermekemnek. (Karon fogva el.)

Ötödik jelenet.

Lagrange. Később *Givry* gróf.

Lagrange (lassan kijő a sürüből, utánok néz.) Kéjelegj hosszasan édes ámulásodban, gyermekem! Az esküt, mit Henry halottnak tett le, élő vette át: én hallám őt! s ha valaha megszegné — (Az ajtón zörgetnek.) Mi zaj? Ki van ott? (Az ajtó felé indul.)

Givry (belépve.) Nem mondhatja meg, uram, kié e park?

Lagrange. Lignerolles uré.

Givry. Ah, köszönöm.

Lagrange. Szabad é kérdeznem, kihez van szerencsém?

Givry. Én Givry gróf vagyok.

Lagrange (önkénytelen mozdulattal.) Hah! (Köszönnek.)

Givry. (Elmegy.)

Lagrange (szemeivel kiséri, s miután eltávozott.) Milly halvány vala! — Most már ketten vagyunk, kik lyányomat védelmezzük.

Negyedik felvonás.

(Szoba a lignerollesi kastélyban.)

Első jelenet.

Henry (egyedül.)

Henry (asztal mellett ül, feje kezére hajtva.) Jaj, jaj nekem! A szózat, melly belölről vádol, szüntelen füleimben hangzik! — Éve most — igen, épen ma egy éve, hogy ünnepélyesen megesküvém a . . . nem, nem! nem merem kimondani az üdvezült nevét, kit megbánték. — Cecilia! Cecilia! miért kelle téged tiz hónap mulva ismét látnom, téged hirben ragyogót, azon ünnep pompájában, mellynek királynéjává hangod varázsa emelt? Miért hozá ezt igy a sors? Boldogtalan — ne a sorsot vádold, szerencsétlen képzelő erőd szült minden vészt. Büsz-

keséged ujra magáévá tenni akará azon szivet, melly sziveket hóditott — Ő küzdött — ellenszegült — futott tőled! De te elaltatád lélekismerete hangját! — Te, és mindig csak te! — Oh, milly szörnyü szenvedésem! Mindenható, ha megtudná Luiza! — Nem, nem akarom többé látni Ceciliát! — El innen! még holnap el . . . el, el! —

Második jelenet.

Károly (kezében levél.) *Henry.*

Henry. Mi kell?

Károly. Nagyságos ur, az . . .

Henry. Ne háborgassatok!

Károly. Az épitő mester itt!

Henry. Nőm dolga: ő pedig nincs itt, jól tudod.

Károly. De a nagyságos urral akar szólani.

Henry. Mondd, hogy én sem vagyok itt! Nőm után mentem, Sinlisbe, Lagrange urhoz.

Károly. Szeretné tudni, mikor jő vissza a nagyságos asszony.

Henry. Négy, öt nap mulva. — De hagyjatok békén. Mi van kezedben?

Károly. Egy levél, az épitőmester hozta.

Henry. Add ide hát. (Károly átadja, s el.)

Harmadik jelenet.

Henry (egyedül.)

Milly durva, barátságtalan lettem már! (Feltöri a levelet.) Istenem, Ceciliától! (Olvas.) „Férjem mindent tud! Már egy éve — igen, azon nap óta, hogy az ön kastélya mellett a parkból kijőni látott, mindig üldöz gyanuja, — de tegnap mindent felfödözött! — Én testvéremhez szaladék Prygnibe. Ön tanúja vala könyüimnek, miket egy hónap óta hullaték, s azon kinoknak, mellyek lelkemet furdalák. De mind ez nem elég! — Mi lesz már most belőlünk? Ugy tetszik, mintha eszem is zavarva lenne néha. Meghalok, ha ujra látnom kell önt". (Görcsösen összenyomja a levelet.) Oh, sors! sors! Az ég vesztünket határozá. Elzárva az ut már visszalépésre! Most kezdődik még a rémitő tusa! — Igen, első kötelességem tehát Ceciliát szabadítni meg.

Negyedik jelenet.

Henry. Grófnő (az ajtó sebesen felnyilik, a grófnő fátyolosan belép, s a fátyolt hátra veti.)

Henry. Egek, Cecilia!

Grófnő. Igen, Henry!

Henry. Ön itt?

Grófnő. Igen, itt! de mikép jövék ide, nem tudom. El vagyok veszve! Ótalmazz, védelmezz engem! földön nincs senkim kivüled!

Henry. Minő merény! Oh, szólj, szólj!

Grófnő. Tegnap, mint irám, férjem dühe elől félelemben testvéremhez szaladtam, hol az éjt töltém. Már szabadabban kezdék lélekzeni, midőn ma reggel — ah! most is reszketek —

Henry. Ma reggel?

Grófnő. Füleimbe hang rivallott.

Henry. Melly övé volt!

Grófnő. Igen, Henry, Givry grófé volt, ki dühösen kiáltozá nevem, s szórta rám borzasztó fenyegetésit; ah! — a félelem lelkemet elfogta: elmém megállt! — E fátyolt fölragadva, kirohantam a mezőre, szaladék erre, s most lábaihoz omlom és kiáltom: ótalmazzon, védelmezzen engem!

Henry. Igen, ótalmazni, védelmezni fogom! — bár ki ellen. — S fenyegetése?

Grófnő. Nem csak halál; de rettenetesb annál, örökös megbecstelenités, iszonyu gyalázat!

Henry. Oh, mért nem hihatom párbajra!

Grófnő. Szent isten! Henry, meg akar verekedni? párviadalra . . . s talán meghalni? Nem! el . . . el! (Távozni akar.)

Henry. Oh, maradjon, maradjon!

Grófnő. Ah, lélekismeretem mardos; és neje, Henry?

Henry. Nincs itt, a mint tudja; s kötelességem önt ótalmazni.

Grófnő. Oh, én önt is szerencsétlenné teszem.

Henry. Mindegy!

Grófnő. Bocsásson engem!

Henry. Nyugtassa magát, Cecilia! egyedül vagyok honn, s reménylem, megszabadítom. — Két órányira ide egy öreg néném lakik . . .

Grófnő. Hagyjon sorsomra.

Henry. Senki nem fogja megtudni menedékhelyét, s néhány nap alatt . . .

Grófnő. Jó, tehát — de mindjárt e pillanatban! Ah, Henry, jőnek! (Zaj kivül.)

Henry (az ajtóhoz rohan, nyugtalanul.) Mit akarnak itt?

Ötödik jelenet.

Károly. Előbbiek.

Károly. Nagyságos ur!

Henry. Mi baj?

Károly. Lagrange ur s a nagyságos asszony megérkeztek.

Henry. Lehetlen!

Károly. Megismertem a kocsit, midőn a templom előtt hajtott el, — eddig a kastélyban lesznek.

Henry. Siess, mindjárt megyek én is!

Károly. (El.)

Grófnő. Elvesztem! menthetlenül elvesztem.

Henry. Csak bátorság, bátorsag! erre szükség van!

Grófnő. Nem, nem bátorság! halál, halál!

Henry. Cecilia! nem vagyok é én itt? Menjen csak most be ide a könyvtárba.

Grófnő. Oh, leroskadok.

Henry. Az istenért, csak hamar be! (Egy oldalszobába vezeti, az ajtót rázárja, a kulcsot kiveszi s a középajtó felé indul.) Igen, e sok kinnak véget kell egyszerre szakasztanom!

Hatodik jelenet.

Henry. Luiza. Lagrange. Jozefin.

Luiza. Henrim, kedves Henrim!

Henry. Luiza!

Lagrange. Nem várt még illy hamar haza, ugy é?

Luiza. Nem állhatám ki a hét végéig! nyolc egész napot látásod nélkül; oh, az szörnyü lett volna.

Lagrange. Hálátlan! pedig az atyjánál volt!

Henry. Köszönöm, Luiza!

Luiza. Ne köszönd, Henry; hiszen önzésből tevém. Egy év óta annyira boldogsághoz szoktam, hogy már nyolc napig sem nélkülözhetem.

Lagrange. Ha három ember közől kettő nagyon szerelmes, a harmadik többnyire néma szemlélő. Magatokra hagylak tehát s Marival szobámba megyek.

Luiza. Jozefin, rakj le mindent szépen a szekérről — a papirostokokat, könyveket —

Jozefin. Értem, Luizám!

Luiza. Mindjárt megyek én is, édes atyám.

Lagrange. Ne siess, gyermekem, én nem unom magam, csak téged tudjalak boldognak! (El Jozefinnel.)

Hetedik jelenet.

Luiza. Henry.

Luiza. Tehát ismét együtt vagyunk, Henry, együtt! olly boldognak érzed é általam magadat, mint én?

Henry. Luiza!

Luiza. Csak ha távol vagyunk, tanulhatjuk szivünket ismerni. Oh, mint szeretlek én, Henry; és te?

Henry. Kivánhat még e kérdés feleletet?

Luiza. Igazad van! Ah! milly édes a viszonlátás!

Henry (félre.) Öröme mélyen nyilaz.

Luiza. Mondja csak, kedves költő ur, mit dolgozott ezen idő alatt! mert én egyedül hagyám itt, hogy háborithatlanul dolgozhassék. — Nos, kész már negyedik felvonásunk? (Az iróasztalhoz megy.)

Henry. Még semmit nem irtam.

Luiza. Ah, hagyj, kedvesem, ez irások és könyvek közt forgatni. Engedj e nyolc nap alatti életedben is részesülnöm. — Mi ez?

Henry. Tacitus fordításának kezdete.

Luiza. Tacitus! e latin név sok asszonyt viszszaijesztene, de tudod, én még is szeretem; sőt a görögöt is, csak te fordítsd azt! Ah, itt versek is vannak.

Henry. Kérlek, Luizám, ne olvasd!

Luiza. Miért ne?

Henry. Még nincsenek készen!

Luiza. Nos, talán nem szoktam meg munkáidat pongyolában is látni? (Olvas.) „Biankához!“ Más név, nem enyim! Igen, hűtlennek kell lennie, ha mindjárt csak versekben is.

Henry. Luiza!

Luiza. Láthatod most, hogy nem pöngethet az többé fájdalmas húrokat keblemben, mivel magam tréfálok fölötte. — Hiszed é már? Féltem igaz, hogy évek telnek, mig azon szörnyü nyomok lelkemből kitörlődnek. De lám, alig egy év, — s minden elmult, minden: bizalommal bocsátkozom karjaidra, mintha semmi nem történt volna. — Igen, én bizom benned, én olly boldog vagyok.

Nyolcadik jelenet.

Jozefin. Előbbiek.

Jozefin (beszalad.) Ah, istenem, mit jelentsen az?

Luiza. Mi lelt? Reszketsz.

Henry. Végre kapok segélyt.

Jozefin. Ah, édes Luizám, tudod a könyveket, miket hozál, kelle elraknom. — Lagrange ur nehányat felölelt, mert egész csomó volt, s ment előttem. Én épen akkor léptem a folyosóra, midőn ő annak másik végén a könyvtár hátulsó ajtaja előtt volt.

Henry (félre.) Nagy isten! el van veszve!

Jozefin. Az ajtót kinyitja, belép, de sebesen megint becsapja maga előtt, pillanatig gondolkozni látszott, s a nélkül, hogy észrevett volna, szobájába ment.

Henry (magában.) Vajjon meglátta é?

Luiza. Nos, mi rettenetes van ebben?

Jozefin. Várj csak, gyermekem, várj! én is az ajtóhoz megyek — fölnyitni akarom — forditom a kulcsot — s hát zárva belőlrül. Nos, mit mondasz?

Luiza. Csak azt, hogy atyám sebesen csapván be az ajtót, a zárt elrontotta.

Jozefin. De hát miért nem ment be?

Luiza. Mivel bizonyosan mást gondolt. De várj csak, te félénk vén gyermek; ez ajtón mindjárt bemehetünk a könyvtárba.

Henry. Hm! — A kulcs valahová el van téve, reggel is kerestem már, sehol nem találhatám.

Luiza. Semmi, — itt kis aranykulcsom, ez kinyitja, bizonyosan tudom.

Henry (félre.) Oh, isten, könyörülj! (Fönhangon.) De Luiza —

Luiza. Engedd, hogy győzzem meg e bohó öreget! (Az ajtót próbálja kinyitni.) Kár! kulcsom még sem nyitja föl.

Henry (félre.) Ujra éledek!

Jozefin. Látod, Luizám!

Luiza. Nos, mit? azt, hogy e kulcs nem nyitja ki. — Talán csak nem hiszed, hogy a kulcslyukba gonosz lélek rejtezett volna?

Jozefin. Mindegy, Luizám, de valami van benne.

Luiza. Tőlem lehet. Most jer, segits Marit levetkeztetni, azután lakatosért küldünk a faluba.

Oh, te még mindig csak dajka vagy! Nem jösz te is, Henry?

Henry. Megyek, mindjárt.

Luiza. De mindjárt! (El Jozefinnel.)

Kilencedik jelenet.

Henry. Károly.

Henry. Luiza! Cecilia! Oh! mit tegyek. (Asztalhoz ül.) Mindenek előtt nénémhez egy levelet irok. (Csönget. Károly jő; beszél és ir.) Tiz perc alatt fogjanak kocsimba, melly álljon a park kis ajtaja elébe.

Károly. Értem, nagyságos uram!

Henry. Ha előáll, add tudtomra.

Károly. Parancsa szerint.

Henry. E levelet egy asszonyság fogja kezedbe adni, kivel oda hajtatsz, hová a cim szól.

Károly. Igen is!

Henry. De addig ne szólj velem, mig egyedül nem látsz, és senkinek hangot sem rola.

Károly. Nem, nagyságos uram.

Henry. Most siess! (Károly el. Összehajtja a levelet.) Megyek már, hogy megnyugtassam. — Igen, megszabaditom; érzem, megmentem őt.

Károly (visszajő s jelent.) Givry gróf!

Henry. Givry gróf? Átkozott! egyszerre minden. Ah, mint gyülölöm őt.

Tizedik jelenet.

Henry. Givry gróf.

Gróf (szolgája kiséri, kinek lassan hátra szól.) Maradj közel! (Szolga el. Henry s a gróf egymásnak köszönve néhány pillanatig némán tekintik egymást.) Lignerolles ur, mi ma először találkozunk ugyan ez életben; de azért már ismerjük egymást.

Henry. Hogyan, gróf ur?

Gróf. Érthetőbben szólok. Az ur nőmnek szeretője.

Henry. Ki meri azt állitni?

Gróf. Előre tudtam, tagadni fogja; de a mit mondék, nem is kérdésül tevém, (két levelet mutat,) mert bizonyitványim vannak.

Henry. Mit akar tehát a gróf, megverekedni? Annál jobb! — A fegyvert? helyet?

Gróf. Az ur akar még engem kihini? Furcsán változnak a szerepek. — Én nem verekedem.

Henry. Pedig azt hallottam, hogy a grófnak van bátorsága.

Gróf. Jól hallotta, épen mivel van bátorságom, mellynek a harcmezőn tiz évig adtam bizonyságjelét, mondom, hogy nem kockáztatom életem azon asszonyért, ki iránt sem becsülést, sem hajlandóságot nem érzek többé, s kinek megbüntetésére más eszközökkel is birok.

Henry. S a gróf egy magát védni nem tudó nőt akar megtámadni, mig itt egy férfi áll?

Gróf. Talán tréfálni tetszik e lovagi kitételekkel? Kicsoda az ur? Mi? Talán azért, hogy házamba lopózott s nőmet elcsábitotta, még azzal tiszteljem meg, hogy párviadalra keljek az urral? — Oh, mondja csak, hogy valaki nem boldogságomat, nem életörömömet, hanem csak pénzemet lopja meg: elfogadjam é annak is kihivását?

Henry. Gróf ur, ezek csak félelme elménckedései. — Tehát párviadal.

Gróf. Oh igen! párviadalt szeretne, hiszem: vagy ejtene, vagy kapna sebet, s mindkettő dicsőségire válnék, vagy épen meg is ölne, és jó izűn nevetne utána a bús özvegygyel az üdvözült fölött. Nem, uram, több józan észszel birok. — Én nem verekedem azokkal, kiket börtönbe zárathatok.

Henry. Mit? Képes lenne ön illy alacson gondolatra?

Gróf. Igen, illy alacson gondolatra, hogy magam megboszuljam. Elég hosszasan volt divatban a férjeket bolondokká tenni, jöjön már a sor a szerető urakra is. — Végre kell, hogy egy férj, kinek szive, esze, maga helyén, leckét adjon, s érdemetek szerint büntessen. Kereset! érti é, kereset az, melly szerelmi kalandjokat költői álmaikból felrázva, próbára tegye: s erre csak az kell, hogy a bolondsipka a ti fejetekbe huzattassék. Igen, — én akasztom a csörgőt rá, én; s a többek követendnek.

Henry. De mit kiván hát tőlem? mit keres nálam?

Gróf. Nőmet!

Henry. Itt?

Gróf. Igen itt, mivel itt van!

Henry. Ki azt mondotta, hazudott!

Gróf. Ne siessen, uram; én mondottam és mondom! Sinlistől fogva vagyok nyomában, embereim ide látták jőni, tehát itt van s kivánom őt.

Henry. S ha itt lenne is, olly alacsonnak tart é, hogy önnek kiadjam?

Gróf. Ön elég alacson volt őt elcsábitni.

Henry. Uram, ez sértés!

Gróf. Oh, még sokkal vagyok adósa.

Henry. Hah, inkább véremet ontom!

Gróf. Nekem nem kell vére! nekem nőm kell! Kiadja é?

Henry. Parancsolom, távozzék házamból.

Gróf. E szerint tudom, mit tegyek! (Kiált.) Antal! (Szolga belép, kivel lassan beszél.)

Szolga (el.)

Henry. Mi ez?

Gróf. Majd megtudja! Most pedig, mivel nem szeretném, hogy elszöktesse, nem távozom innen oldala mellől.

Henry. Mit mond?

Gróf. Azt, hogy itt ön előtt leülök s egy lépésre sem bocsátom, hogy mint árnyéka ne követném.

Henry. S azt hiszi, elszenvedem azt? Tehát mondom én is, ha mindjárt nem megy, tudni fogom kényszeritni, hogy velem megverekedjék; illy nyilvános megbántás ...

Gróf. Csak nem akar talán arcon csapni? E kar, melly tiz évig hordozta a szablyát, izekre zúzná amazt, melly csak tollat forgatott.

Henry. Meglátjuk! (Rá akar rohanni.)

Tizenegyedik jelenet.

Lagrange. Előbbiek.

Henry. Az ipam!

Lagrange. Beszédem van veled! (Grófhoz.) Gróf ur! Lignerolles urral akarok szólani.

Gróf. Tessék! de én innen nem mozdulok.

Lagrange. Egyedül kell vele szólanom.

Gróf. Jó! ugy kinyitjuk az ajtót, s kimegyek, de ezen urat nem bocsátom szemeim elől. (Kimegy, s az ajtó előtt sétál, a másik kettő halkkal beszél.)

Lagrange. Azon asszonyt, ki ott volt, láttam, és megismertem.

Henry. Tudom.

Lagrange. Később megmondom az iránt gondolatomat. Most lyányom megszabaditása forog fenn. Elment a grófnő?

Henry. Még nem!

Lagrange. El kell mennie.

Henry. Igen, még ma este.

Lagrange. Ezen pillanatban. A lakatos után már elküldöttek, tiz perc mulva kinyitják az ajtót — ezért el kell mennie.

Henry. Jó tehát — ha meg akarja szabaditani —

Lagrange. Nem értte, nem is önért; hanem lyányomért.

Henry. A park kis ajtajánál szekér vár reá, eressze ki azon ajtón, melly a folyosóra nyilik.

Lagrange. Az nem lehet; a cselédek mind a folyosóban: itt kell elmennie!

Henry. Itt sem lehet! Nem látja a grófot?

Lagrange. Én nem látom a grófot.

Henry. De tud mindent; tudja, hogy itt neje, s azért jött, hogy visszakivánja.

Lagrange. Én is tudom, hogy öt perc alatt megnyittatik túl az ajtó, és lyányom akkor a grófnőt meglátja.

Henry. De itt e szörnyeteg vár a szerencsétlenre.

Lagrange. Ez asszony bűnös, ha lakol, megérdemlette, de az én lyányom ártatlan.

Henry. Hallgasson meg: mondom, hogy itt egy könyörületlen férj kezei közé esik.

Lagrange. S én is mondom, hogy ha nem itt megy el, lyányom kétségbeesés áldozatja! Itt kell!

Henry. Jól van, ha minden ellene esküt is, én védelmezem, történjék bármi.

Lagrange. Nyissa fel az ajtót, vagy én teszem mindjárt.

Henry. Oda nem megy ön.

Tizenkettedik jelenet.

Luiza. Jozefin. Előbbiek.

Luiza. Henry, szólj, mi történik itt? Törvényes emberek jőnek a kastélyba, s úgy tetszik, mintha katonákat is láttam volna a rostélyzat előtt. — Mi történt? Isten szerelmiért, szóljatok. — Nem felelsz, Henry? és te sem, atyám? Oh, e kétség megöl.

Lagrange. Menjünk el, lyányom.

Luiza. Nem, nem!

Lagrange. Tehát légy erős.

Luiza. Erős? talán el akarnak fogni, Henry? vagy téged atyám?

Henry (a grófhoz, ki az ajtó előtt látszik.) Givry gróf, ön nyomorult ember!

Gróf. Azt hiszi?

Luiza. Givry gróf?

Tizenharmadik jelenet.

Békebiró. Előbbiek.

Békebiró. Lignerolles ur!

Henry. Itt vagyok, de mi joggal...?

Gróf (békebiróhoz.) Tegye kötelességét, uram.

Luiza. A gróf ugy szól, mintha ur lenne itt.

Békebiró. Lignerolles, ezennel fölszólitom a törvény nevében, hogy azon asszonyságot, kit magánál elrejtett, adja ki kezünkbe.

Luiza. Asszonyságot! Hallod Henry? Egy asszony! Ki ezen asszony?

Gróf. Én meg tudom mondani.

Henry. Mit? Nem néz semmire?

Gróf. S ön nézett é valamire? E nő, asszonyom, az én feleségem, férjének kedvese.

Luiza. Vannak é bizonyitványi?

Gróf. E levelek.

Luiza. Iratásuk napja, iratásuk napja?

Gróf. Egy hónap, az első tizennégy, a másik hét nappal ez előtt.

Luiza. S ez asszony itt? Nálam? Oh gyalázat! (Atyja karjai közé esik.) Oh, atyám! (Nem messze az asztaltól székre rogyik.)

Henry (a grófhoz.) Hah, ezért halállal lakol.

Gróf. Megválik. (Békebiróhoz.) Folytassa, uram!

Békebiró. S azon esetben, ha vonakodnék Lignerolles ur, Givry grófnőt kiadni, erőnk és hatalmunknál fogva házvizsgálatot tartunk. Engedelmeskedjék tehát, uram, a törvénynek.

Henry. Soha, soha! azon hölgy nincs itt! nincs jogok erővel házamba rontani. Nem engedem.

Békebiró. Csalatkozik, uram. Ellenállás itt hasztalan. Kiméljen meg olly erőszaktól, mit kikerülhetünk, jőjön velünk, mint vezető.

Henry. Gyalázat, gyalázat mindenfelől! (Luizára tekint, a levelet s kulcsot görcsösen szoritván kezében.) Nagy isten, az utolsó reménysugár! (A békebiróhoz.) Kész vagyok, uram! — (Luizához közelit, ki nem messze egy asztaltól székre dőlt — a kulcsot és levelet az asztalra teszi, lassan mondja.) Ő ott! Szolgám vár rá — e kulcs, e levél s mentve lenne! (Néhány pillanatig Luizát kémleli, ki lassan fejét föleméli. — A békebiróhoz.) Most jöjön, uram! (El; a gróf és békebiró követik.)

Lagrange (valamivel előbb eltávozott.)

Tizennegyedik jelenet.

Luiza. Károly. Később *Grófnő.*

Luiza (csönget.)

Károly (belép.)

Luiza. Urad parancsokat adott neked, kész minden az elutazásra?

Károly. Kész, nagyságos asszonyom!

Luiza (veszi a kulcsot s kinyitja a könyvtár ajtaját.)

Grófnő (magán kivul a szinpadra rohan.)

Luiza. Fusson, grófnő asszonyom, fusson!

Grófnő. Ön? — Ön?

Luiza. El, el! E szolga vezetni és kisérni fogja. Itt a levél.

Grófnő. Oh, nagyságos asszonyom!

Luiza. Szót sem, szót sem!

Grófnő (el. Károly utána.)

Tizenötödik jelenet.

Luiza. Lagrange.

Luiza (szünet mulva.) S most még csak lyányomért!

Lagrange (sebesen kilép a könyvtárból.) Nincs itt többé! (Luiza felé megy.)

Luiza (meglátja atyját, kiterjeszti karjait.)

Lagrange (elfogulva magához szorítja.) Titokteljes mély vigasztalás rejtezik a kötelesség teljesitésében, bár milly súlyos és kínos is az. Éltem mostoha szakaiban mindig nagy enyhülést nyujtott annak tudása, hogy volt valaki, ki fájdalmimat ismerte, azokban osztozott, s büszke volt engem illy nehéz csapások elől vissza nem rettenni látni. Engedd mondanom, hogy nemesen, nagylelküleg cselekedtél, s boldognak érzem magamat, atyád lehetni.

Luiza (hálateljes pillanattal köszöni.)

Tizenhatodik jelenet.

Henry. Gróf. Békebiró. Előbbiek.

Henry. Meg vannak elégedve, uraim?

Gróf. Nem találtuk meg, igaz, de ne örvendjen korán győzelmének.

Henry. Ne feledje, hogy elvárom.

Gróf (el a békebiróval.)

Henry (az asztalhoz siet, mellyen a kulcsot és levelet nem találván, hálaérzettel lassan mondja.) Megszabaditotta! (Luizához szalad.) Luiza!

Luiza (e szóra föláll, megvető pillanattal visszataszítja, s felelet nélkül el.)

Ötödik felvonás.

(A kastély mulatóháza, melly Lagrangenak szolgál lakásul. Hátulsó és oldalajtók, balról asztal; fenékszinen más.)

Első jelenet.

Luiza. Jozefin.

Jozefin (szorongva nézi Luizát.) Tegnap este óta nem nyugodott már. Ide, e mulatóházba vonult atyjához s nem akarja látni férjét, s azon parancsok, miket adott — azon készületek. — Oh, nem merem eltalálni céljokat.

Luiza (nem ügyelve Jozefinre.) És atyám még sem jő.

Jozefin (hozzá lép.) Luizám, gyermekem, szegény jó gyermekem. Nem felel. Oh, istenem! — s lyányod atyját, férjedet?

Luiza. Ne mondd ki nevét.

Jozefin. Semmiképen nem akarod látni?

Luiza. Őt látni!

Jozefin. Oh, irgalmas ég! — Milly indulatba hozza ez! Mint reszket. Mi lesz ebből?

Luiza. Nem, nem maradhatok itt; itt semmivé leszek! Jozefin, hol atyám? hivd ide, jöjön, siessen! (Jozefin el.)

Második jelenet.

Henry. Luiza.

Henry (sebesen belép.) Mit hallok? Igaz é, mit mondanak? — Rendelések, készületek?

Luiza. Elutazom atyámmal!

Henry. Útazol?

Luiza. Mi elválunk.

Henry. Elválunk! hallgass meg, Luiza! bár nagy lépés két olly lénynek elválni, kik annyi évekig valának egymás társai: én még is, ha csak a te boldogságod, vagy az én boldogtalanságom függne attól, midőn igy szólanál: „elhagylak!“ igaz, szivszakadva — de engednék. — Most azonban egy szent, egy feloldhatlan lánc köt össze minket — gyermekünk.

Luiza. Gyermekem; — én magammal viszem.

Henry. S tőlem lyányomat el akarod szakasztani?

Luiza. Igen, épen hogy tőled elszakasszam, viszem magammal.

Henry. Az nem lehet! a gyermeket nem ragadják csak ugy el atyjától.

Luiza. Az atya feláldoz mindent, hogy gyermeke büszke lehessen rá; az atya nemesen és feddhetlenül él, hogy gyermeke is ugy éljen; az atya becsültetni ohajt, hogy értte gyermekét is becsüljék. Mersz é e föltétel alatt az atyai névre jogot tartani?

Henry. Igen, merek! s jogot tartok, hogy

gyermekem védelmezzem. Nem tudod é, milly szoros számadást kiván a világ egy gyermektől szüleinek elválásáért? s hogy az elválás, melly mindig a szülék bűne, a gyermeken örökös homályfolt marad?

Luiza. Inkább szenvedje azt, mint olly atyával éljen, kinek tettei előtt pirulni kénytelen.

Henry. Pirulni előttem?

Luiza. Igen, mert te gyermeked böcsületét is olly kevésbe vennéd, mint a hogy nőd boldogságát nem kiméled.

Henry. S azt hiszed, megengedem magam egész életem boldogságától fosztatni?

Luiza (kifakadva.) Boldogtalan! hallgatni akarék, vagy csak annyit szólani, mennyit emberi méltóságom és az okosság parancsolnak; — de mivel bátorkodol eljátszott boldogságunkra hivatkozni, tehát magam szaggatom ízekre lelkületem, hogy egész inségemet tüntethessem szemeidbe! — Tudod é, hogy ugy szerettelek, mint soha ember nem szerettetett! — hogy üdvem, büszkeségem valál, annyira imádtalak, hogy magam elrémülék szerelmem fölött, s igy kiálték: Oh, isten, bocsásd meg, azt hiszem, inkább szeretem őt, mint gyermekem!

Henry. Luiza, szünjél meg!

Luiza. Nem! csöppenként lásd sebem vérét tova ömleni! — S ez imádásom bálványa helyett kit találtam? — Egy mindennapi embert, ki azt hiszi, hogy e szavakkal „hiában, már illyen természetem van“ kicsapongásit feloldja, s hibáit ez alacson elvetemült világ elveivel kimentheti. (Henry Luiza felé fordul.) Igen, alacson, elvetemült! Ha egy szerencsétlen asszony gyarlóságból vagy talán kétségbe sülyedésből bűnös vonzalmának áldozik — szégyen, megvetés sujtja: — de ha a férj ágyasát házához keríti, erkölcstelenségre törvényszolgákat hoz lakába — az semmi. — Neje, kinek lelke szeplőtelen, egész lényében meggyaláztatva érezheti magát, s nem tesz semmit! — Éltünk elsötétül, szivünk vérzik, szenvedünk, meghalunk — és semmi, mind semmi. Mondom, ezért illy férj alacson, elvetemült!

Henry. Vádolj, kárhoztass; de ne menj el — hallgass meg!

Luiza. Távozzál, nem hallgatlak meg! — Nem hiszek többé — Te hazudtál, hazudtál anyámnak! — Te, kit őrül ada szivem tisztasága mellé, bemocskolád azt, bűnt tüntetve föl elébe, mit eddig nem ismert. Te elraboltad hitemet, szerelmemet! Most már kétkedem atyámban, lyányomban! Megölted lelkemet! — Oh, távozzál, távozzál! nem maradhatok körödben.

Henry. Nem, nem távozom töled! Én atya, én férj vagyok; nem engedem magamat nőmtől, gyermekemtől elszakasztatni. — Luiza! ne taszits kétségbeesésbe, — ne kényszerits e gondolatra, hogy urad vagyok, s e szóra „megtiltom!“

Luiza. Én dacolnék parancsoddal, mivel elvesztéd jogodat parancsolhatni.

Henry. Vigyázz! ha akaratod makacs, enyim még inkább az; van hatalom, melly mindkettőnk fölött parancsol, én ahoz folyamodom ellened, hogy gyermekem magamnál tartsam.

Luiza. Azt nem mered tenni!

Henry. Mindent merek, hogy mindent ne veszitsek.

Luiza. Én megyek.

Henry. Luiza!

Luiza. Változhatlanul!

Henry. Jól van tehát! (Megragadja kezét.) Azt nem teszed! Megyek, lyányomat keresem föl! (El.)

Jozefin (már előbb bejött s rémülve áll meg hátul.)

Harmadik jelenet.

Luiza. Jozefin.

Luiza (pillanatig mintegy lesujtva áll.) Lyányom! — ah, még ennek iszonyu vége lehet!

Jozefin (Luizához siet.) Szegény gyermekem! halálig akar kinozni — parancsolja, hogy vele maradj — pedig te nem lehetsz tanúja azon meggyalázó keresetnek.

Luiza. Keresetnek?

Jozefin. Igen! — Fenyegetését a gróf, mit tegnap mondott, teljesülésbe vette, a nagyságos urat törvény elébe idézte! — Még ma . . .

Lagrange (belép, Jozefin el.)

Negyedik jelenet.

Luiza. Lagrange. Később *Jozefin.*

Luiza (elébe szalad.) Oh, atyám, atyám! vigyen el innen! el akarok, el kell innen mennem!

Lagrange. Mi bajod, Luizám?

Luiza. Meg vagyunk gyaláztatva! Tanúja volt, atyám, tegnapi jelenésünknek! — Henry megcsalt, elárult, e fölött parancsolja, hogy vele maradjak. — De mind nem elég! Még egy gyalázatos pör . . .

Lagrange. Én látám fölvonulni a vihart, s akarám is szétoszlatni . . .

Luiza. Oh, mindent eltűrtem volna, szerencsétlenséget, kétségbeesést, örökös könyüket; de ezt! ezt!? Az én nevemet, atyám nevét a törvényteremben hallani! házamat a világ kacajának, keblem kinjait a gúny martalékának kitéve látni! — Oh, jöjön, atyám! jöjön! rejtsük el magunkat százezer mérföldre! —

Lagrange. Végy erőt, Luizám, végy erőt!

Luiza. Erőt? Lehet é erőt venni a szégyen elhordozására? — Oh, ha lyányom nem lenne!!

Jozefin (jő.) Givry gróf!

Luiza. Hah! (Sebesen egy oldalszobába.)

Jozefin (utána.)

Ötödik jelenet.

Lagrange. Givry gróf.

Gróf. Itt vagyok, uram, kivánsága szerint!

Lagrange. Engedje meg, hogy ide fáraszt tám; én . . .

Gróf. Könnyen elhiszem, midőn az ember Lignerolles urnak ipja, lyányát nem hagyhatja —

Lagrange. A gróf igazságos, böcsületérző férfi!

Gróf. Arról mindig meg valék győződve, uram!

Lagrange. A grófnak tegnapi tette gyöngéd-telen és heves vala, igaz, de olly szivre mutat, mellyhez lehet szólani. Minden tartózkodás nélkül egy szivességre kérem.

Gróf. Nyiltan szólva, sajnálom, mert aligha teljesithetem.

Lagrange. S én ellenkezőt reménylek: a pör iránt kivánok szólani.

Gróf. Gondoltam.

Lagrange. Gróf ur, ön katona, ezredes; — ha holnap egy katona megsértené?

Gróf. Megölném őt!

Lagrange. S ha azon pillanatban, midőn őt keresztül szurni akarja, gyermekét ragadja föl, s keble elé tartja; keresztül döfné é kardját e gyermeken, hogy azon átmártsa az atyja szivébe?

Gróf. Uram, én sem bölcselkedő, sem szónok nem vagyok — tegyük tehát e gyermeket és kardot félre, s szálljunk a dologra. — Ön azt kivánná, hogy a pörrül mondjak le? — Hallja tehát feleletem! Egy francia tábornagybotot adjon . . . s még sem! —

Lagrange. Tábornagybotért nem, elhiszem; de hogy egy családnak éltét adja meg, azért le. — Igen, adja meg! — Olly ügyben szólok, gróf ur, melly élet s halál körül forog; olly biró előtt állok, kitől három ember sorsa függ! Tudom én, mit szenvedett a gróf böcsülete.

Gróf. Az én böcsületem? Legkisebbet sem veje által, higyje el! — Hála istennek, böcsületem sokkal erősebben áll, sem mint ettől félhetnék. — De ő szivemen metszett sebet, s én azt akarom visszafizetni.

Lagrange. Nem mutogatom a grófnak, hogy e pörrel magának árt többet, mint neki, de ő nem csak egyedül áll.

Gróf. Nos, annál jobb! boszúm igy még teljesb! Mert, hogy kimondjam: én gyülölöm Lignerollest, jól értse meg! gyülölöm őt, s miért választám épen e büntetést? — Mivel tudtam, hogy igy legérzékenyebbül találom; megsebesitvén őt büszkeségében, meg övéiben.

Lagrange. Ön magát árulja el, gróf ur . . . Nem, nem! önt nem boldogithatja az, ha egyetlen bünösért egy egész családot áldoz föl. Nem, nem! A gróf nem folytathatja e pört.

Gróf. De miképp boszuljam külömben magam? megöljem őt? Igen! ez által tennék, hiszem, önnek szolgálatot — de nekem is saját elveim vannak már.

Lagrange. S ez elvek megrendülnek, ha látandja a gróf a végtelen veszélyt, mit boszúja teremt. Én hatvan éves ősz vagyok, gróf ur, éltem tisztán és feddhetlenül folyt le, s bizonnyal nekem is vérzik keblem, csak legkisebb sértés karcolja is azt, — s még is, ha csak engem illetne, nem kérném önt; de áll mellettem egy, kit éltemnél inkább szeretek — lyányom. Tapintsa kezeimet, gróf ur! nedvesek azok még könyüitől, miket kétségbeesése sajtola itt — itt — kevés pillanat előtt — midőn a borzasztó hir fülébe hangzott.

Gróf (zavarodva.) Uram!

Lagrange. Mert lyányom nem közönséges nő! lelkülete nemes és méltóságot érző! Oh, egyetlen vonás jobban lefesti őt, mint minden szavaim! — Igen, gróf ur, lyányom volt az, ki tegnap Givry grófnőt innen elszöktette.

Gróf. S ezt ön felhozza, mint erősséget, melly engem lyánya részire nyerjen meg?

Lagrange. Igen, gróf! mert azon asszony, ki férje kedvesét házánál elrejtve találja, kinek e vágytársa hatalmában, kinek csak egy szavába kerül azt semmivé tenni, s még is megszabaditja — azon asszony bámulásra és tiszteletre méltó. — S most mondja meg ön maga, gróf ur, mit érezhet ez asszony illy pör által? — Ez asszony, kinek szemérme s méltóságos érzetei tiportatnak általa le, — ki enszemeiben látja lealacsonyitva magát? Oh, gróf, nem mindennapi tünemény az, hogy egy ősz, fiatal ember előtt hajoljon meg, s igy kiáltson kozzá: „Kérlek tégedet!“ De én most sem ősz, sem polgár nem, csak atya vagyok! s az atya, ki kétségbeesve kiáltja: „Ne öld meg lyányomat!“

Gróf. Szünjék, szünjék meg! — Lelkemig hatnak szavai! tisztelem, szánom önt — de hiában — minden ember ótalmazza böcsületét: szembetünő lépést tettem már — maga utján kell menni — kimondhatlanul sajnálom, de nem lehet másként.

Lagrange. Jó, tehát, gróf ur, kövesse boszuérzetét, s fojtsa vissza, mit nagylelkűség s emberiség kivánnak! (Székre rogyik, s zokogása elnyomására kezeivel elfödi arcát.)

Gróf (elindul, de sebesen visszatér.) Legyen hát! — Ne mondhassák, hogy egy ősz szemeiből könyüket sajtoltam. Adjon tollat, papirt, visszaveszem vádamat!

Lagrange (karjai közé zárja.) Oh, köszönöm, köszönöm, gróf ur!

Gróf (irni készül.) Hiszem, hiszem! De most takarodjék innen veje! Egyetlen kikötésem, hogy soha szemeim elébe ne kerüljön! (Leül.)

Hatodik jelenet.

Henry. Később *Szolga.* *Előbbiek.*

Henry (grófhoz.) Hallám, hogy itt ön — im a fegyverek!

Lagrange (kettőjök közé rohan.) Álljon meg! Semmi sértő szót! Semmi kihivást! Minden bántása, mivel a grófot illeti, tudja meg, engem talál.

Gróf (ir.) Ne féljen, én tovább irok!

Henry. Nem, engem semmi nem tartóztat, én megölöm őt!

Lagrange. Boldogtalan! midőn épen ön megszabaditásán dolgozik?

Henry. Én nem kivánok semmit, mint öt percnyi bátorságot, ha van?

Gróf (vállat vonit.)

Henry (rá akar rohanni.)

Lagrange (közükbe szalad, feltartva Henryt.) Ne mozduljon, esztelen! — Atyai jogomnál fogva parancsolom, engedelmeskedjék! Nem bátorságról, nem ifjui hősködésről van itt szó, itt a böcsület forog fenn! értsen meg! a böcsület! — s ezen urnak kezében az ön böcsülete, — egy szó tőle, s megfosztva attól ön és büntársa, — semmivé téve ön

és neje! — Igen; tudja, mit ir ott a gróf? Vádja visszavételét.

Gróf. De győződjék meg róla, hogy nem önért teszem.

Lagrange. S csak azt kivánja értte, hogy Franciahonból távozzék.

Gróf. Igen, azt kivánom!

Henry. Kivánja? Nem megyek.

Lagrange. Mit? Nem megy? S azt hiszi, hogy miután én vétke jóvátételeért s lyányom élte megtartásaért kérésig aláztam le magamat: elszenvedem, eszelőssége által, munkámat rontatni? (Grófhoz.) Istenemre! nem! — Ő elhagyja Franciahont, igérem én a grófnak.

Henry. S mit tenne, ha . . .

Lagrange. Ön csak megverekedni akar! Jó! — itt vannak a fegyverek, s ha nem utazik el, akkor nem a gróf, hanem én leendek ellenfele. — Tudja, hogy én nem játszom szavaimmal?!... Hallja tehát — megesküszik é ezen pillanatban, hogy még ma elhagyja örökre Franciaországot, vagy ha nem, ugy tekintem, mint lyányom gyilkosát, s bocsületemre, akkor nem távozik innen élve.

Szolga (jő.)

Lagrange. Mi kell?

Szolga. Egy lovas sietve hozá e levelet a gróf urnak. Miréi kastélyból jő, s a mint mondja, fontos a tárgy! (El.)

Gróf (olvassa.) Ah! — Hah! —

Lagrange. Mi történt?

Gróf (átnyujtva a levelet.) Fogja, olvassa! olvassa hangosan! átlátja talán végre ez ember, hogy kicsoda ő?

Henry. Reszketek.

Lagrange. A levél Miré hercegtől! (Olvas.) „Kedves öcsém! Borzasztó, a mi ért! — Cecilia tegnap Lignerollesból Beaumont asszonyság kastélyába futott, de ennyi rémületes tolongván lelkére, a szégyentőli félelem s lélekismérete mardosási eszétől megfosztották.“

Henry. Nagy isten!

Gróf (rárohan, s kezét megragadja.) Hallotta, uram, hallotta?

Henry (némán elfordul.)

Lagrange (megragadja másik kezét.)

Gróf. Most két biró közt áll.

Lagrange. Két férfi közt, kik áldozatjokként ragadják meg.

Henry. Bocsássanak!

Lagrange. Luiza, olly nemes, olly hű!

Gróf. Cecilia, olly szép, olly boldogtalan!

Henry. Bocsássanak.

Lagrange. Luiza a kétségbeesés szélén!

Gróf. Cecilia eszétől megfosztva!

Henry. Megyek, utazom!

Gróf. Nem, most már ne utazzék el!

Henry. Végre! — Életre s halálra?

Gróf. Életre s halálra.

Henry. Mindjárt?

Gróf. Mindjárt.

Henry. Hah! Illy boldognak még soha nem érzettem magam. Jöjön, jöjön! (Oldalszobába huzza.)

Lagrange. Nem hagyhatom őket! Utánok! Egek, Luizát hallom!

Hetedik jelenet.

Luiza (sebesen jő.) *Lagrange.*

Luiza. Nincsenek itt többé! Atyám, hol van ő?

Lagrange. Mit akarsz vele?

Luiza. Hallám a gróf szavát — mindketten itt valának. — Hol Henry?

Lagrange. Légy csöndesen, Luizám!

Luiza. Párviadal?

Lagrange. Nem, nem!

Luiza. Ők megverekednek! s atyám eleresztheté őket? Oh, atyám, siessen! — Az istenért, siessen! (Az oldalszobából lövés hallik.) Istenem! Lövés!

Lagrange. Már . . .

Luiza. Ott, azon szobában?

Lagrange. Ne lépj be!

Luiza (a szoba felé szalad.) Oh, Henry, Henry!

Gróf (az ajtó megnyilik, a gróf kilép.)

Luiza (atyja karjai közé esik.) Meghalt! —

Vége.

és neje! — Igen; tudja, mit ír ott a gróf? Vádja vizsgálvételét.

Gróf. De győzőjjék meg róla, hogy nem ünért toszem.

Lagrange. S csak azt kívánja értte, hogy Franciahonból távozzék.

Gróf. Igen, azt kívánom!

Henry. Kívánja? Nem megyek.

Lagrange. Mit? Nem megy? S azt mszi, hogy ellátán és vétke jóvátételéért s lyányom élte megtartásáért, térésig alaztam le magamat; elszenzedem, eszelősége által, munkámat rontatni? (Gőgösen istenemre! nem! — O elhagyja Franciaországot, ha a grófnak.

Henry. S mit tenha, ha...

Lagrange. Ön csak megverekedni akar! Jó! — Ha vallnak a tegyverek, s ha nem utazik el, akkor kell a gróf, hanem én lesznek ellenfelei. — Ha ha, hogy ön nem jóiszom szavaimmal?!... Hallottak! — megeskúszik ezen pillanatban, hogy még ma elhagyja örökre Franciaországot, vagy ha nem, ugy tekintem, mint lyányom gyilkosát, s bőcsületemre, akkor nem távozik innen élve.

Szolga (jön).

Lagrange. Mi kell?

Szolga. Egy jóras szolga hozá e levelet a gróf urnak. Mirei kezdi vuol jó, s a mint mondja, lentos a tárgy! (Ki.)

Gróf (olvassa). Ha! — Igen! —

Lagrange. Mi történt?

Gróf (átnyújtva a levelet.) Fogja, olvassa! olvassa hangosan! átlátja talán végre ez ember, hogy kimsoda ő?

Henry. Reszketek.

Lagrange. A levél Miré hercegtől! (Olvas.) „Kedves bosém! Borzasztó, a mi ért! — Cecilia tegnap Ligneroltesből Beaumont asszonyság kastélyába futott, de ennyi rémületes tolongván leikére, a szégyentől félelem s félelemtelte maradósási eszétől megfosztottak.

Henry. Nagy isten!

Gróf (rárohan, s kezét megragadja.) Hallotta, uram, hallotta?

Henry (némán elfosdul.)

Lagrange (megragadja másik kezét.)

Gróf. Most két biró közt áll.

Lagrange. Két férfi közt, kik áldozatjokként ragadják meg.

Henry. Bocsássanak!

Lagrange. Luiza, olly nemes, olly há!

Gróf. Cecilia, olly szép, olly boldogtalan!

Henry. Bocsássanak.

Lagrange. Luiza a kétségbeesés szélén!

Gróf. Cecilia eszétől megfosztva!

Henry. Megyek, utazom!

Gróf. Nem, most már ne utazzék el!

Henry. Végre! — Eletre s halálra?

Gróf. Eletre s halálra.

Henry. Mindjárt?

Gróf. Mindjárt.

Henry. Hah! Illy boldognak még soha nem érzettem magam. Jójön, jójön! (Oldalszobába lamva.)

Lagrange. Nem hagyhatom őket! Utánok! Egek, Luizát hallom!

Hetedik jelenet.

Luiza (sebesen jó.) Lagrange.

Luiza. Nincsenek itt többé! Atyám, hol van ő?

Lagrange. Mit akarsz vele?

Luiza. Hallám a gróf szavát — mindketten itt valának. — Hol Henry?

Lagrange. Légy csöndesen, Luizám!

Luiza. Porvidal?

Lagrange. Nem, nem!

Luiza. Ok megverekednek! s atyám elereszthete őket? Oh, atyám, siessen! — Az istenért, siessen! (Az oldalszobába lövés hallit.) Istenem! Lövés!

Lagrange. Mar...

Luiza. Ott, azon szobában?

Lagrange. Nézlepj oh!

Luiza (mezőbe lelő szalmát.) Oh, Henry, Henry!

Gróf (az ajtó megnyílik, a gróf kilép.)

Luiza (atyja karjai közé esik.) Meghalt! —

Vége.

IIdik kötet.

XVIIIik szám.

Sziv és trón,

dráma 3 *napban*, 4 *felvonással*; ***Hugo Viktor*** *után fordità* ***Nagy Ignác.***

Személyek:

Mária, királyné.
Johanna.
Gilbert.
Fabiano Fabiani.
Renard Simon.
Farnaby Josua.
Zsidó.
Clinton } lordok.
Chandos } lordok.
Montagu } lordok.
Dulverton Aeneas mester.
Gardiner, lord.
Tömlöctartó.
Nemesek. Apródok. Őrök. Hóhér.

(London. 1553.)

Első nap.

A nép embere.

Személyek:

Gilbert.
Fabiano Fabiani.
Renard Simon.
Chandos } lordok.
Clinton } lordok.
Montagu, lord.
Farnaby Josua.
Johanna.
Zsidó.

Első felvonás.

(Temze partja. Sik magányos táj. A folyam partját egy régi roskadt fal rejti. Jobbrul egy nyomoru ház. Szögletén a szent szüz szobra, s ennek talapján, vas rostély mögött, égő lámpa. A fenékszinben, Temzén túl, London. Két magas épület, a Tower s Westminster leginkább szembetünő. A nap hanyatlik.)

Első jelenet.

Csoportozatok a parton, közöttük *Renard Simon*, *Bridges John*, *Chandos lord*, *Clinton Róbert*, *Brown Antal*, *Montagu lord.*

Chandos. Igaza van, mylord. Ezen 'átkozott olasz bizonyosan megbűvölé a királynét. Nem lehet soha nélküle. Csak benne él, csak érte vannak szemei s fülei. Ha csak egy nap nélküle van, olly epedők szemei, mint midőn Polus bibornokot szereté. Ön kétségkül emlékezik?

Renard. Való, fölötte szerelmes, s következőleg fölötte féltékeny volt.

Chandos. Az olasz megbüvölé!

Montagu. Meglehet. Nem hiában vádolják ezen olaszokat szerelmet gerjesztő italok beadásáról.

Clinton. A spanyol ügyes méregkeverő, az olasz szerelmet szülő ital készitéséhez ért.

Chandos. Ezen Fabiani spanyol is, olasz is. Királynénk szerelmes és beteg. Mind a két italból ivott.

Montagu. Komolyan, spanyol Fabiani, vagy olasz?

Chandos. Bizonyosnak látszik, hogy Olaszországban, nápolyi birodalom a szülőhelye, és Spanyol honban nevelteték. Nagy spanyol családból erősiti magát származottnak. Clinton lord körülményesen el tudja ezeket beszélni.

Clinton. Kalandor ő, sem spanyol, sem olasz, s még sokkal kevésbé angol, hála s köszönet istennek! — Ezen földönfutók, kiknek nincs hazájok, szives indulatot egy hon iránt sem éreznek, midőn hatalomhoz jutnak.

Montagu. Nem betegnek mondá ön királynénkat? Ez azonban nem hátráltatja őt kegyencével vig életet élni.

Clinton. Vig élet! Vig élet! — A királyné nevet s népe sir. A kegyenc zsebel, ezüsttel tölti gyomrát s aranynyal mossa torkát, ezen sehonnai. Királynénk neki ajándékozá Talbot lord jószágát, s ezen kivül Clanbrassil grófságot Dinasmonddy bárósággal együtt, ezen Fabiani Fabianonak, ki Pennalver spanyol családból állitja magát származottnak, — gyalázatos hazugság, ő nem Pennalver! s egy illy ember Anglia pairje, mint ön Montagu, mint ön Chandos, mint Stanley, mint Norfolk, mint én, mint a király! — A térdszalag rendét viseli,

mint Portugal infantja, mint Dania királya, mint Percy Tamás, Northumberland hetedik grófja! Gyalázat a zsarnokra, ki a királyné ágyából uralkodik fölöttünk! gyalázat ránk, kik nyugottan tűrjük! illy rút járom soha nem nyomá Óanglia szabad vállait. Hetven új akasztófa Tyburnban, mindig égő máglya, a hóhér bárdja minden reggel éles, s minden este tompult! Nincs nap, mellyen egy hatalmas nemes a hóhér keze által nem végzi életét. Tegnap előtt Blantyre, tegnap Northcurri, ma South-Reppo, holnap Tyrconnel! jövő héten ön, Chandos, jövő hónapban én, Clinton! — Mylordok, mylordok! Szégyen, gyalázat reánk, kik ezen jó angol főket vérzeni engedjük, miként tetszik egy nyomorult sehonnai kalandornak. Kiállhatlan tekintet egy óangol szivnek, midőn látni kénytelen, mint huzza egy olasz kegyenc egymás után ki a sok vérpadot ezen királyi asszony nyoszolyája alól! — Igen, már ez csakugyan vig élet, mellyet együtt élnek! — Szégyen s gyalázat! — vigan él a szerelmes pár, mi alatt a királyi lak kapuja előtt özvegyeket s árvákat csinál mindennap a hóhér bárdja! — Láncscörgés kiséri olasz guittarejok buja-kéjes hangjait. Hah! királyné! ön dalnokokat hozat Avignonból, mindennap hanga, tánc s vigjáték van fejedelmi lakában! Kevesbé legyen ön vig, hogy köztünk ne uralkodjék olly rémitő szomoruság! Önnél kevesebb komédiás és hangász, nálunk kevesebb hóhér! Westminsterben kevesebb színpad, Tyburnban kevesebb vérpad legyen.

Montagu. Őrizkedjék, Clinton, hiv angolok vagyunk. Semmit királynénkról, Fabiani ellen tetszés szerint szólhat ön.

Renard (kezét Clinton vállára tevén.) Béketürés!

Clinton. Béketürés! ön birhat vele, Renard ur! Ön amonti Bailly a Franche-Comtéban, a császár alattvalója s követje Londonban. Ön a spanyol herceg, királynénk jövendő férjének, személyét viseli, következőleg sérthetlen, a kegyenc hatalmas nyilai eltompulnak önön. Velünk ellenben egészen másképp áll a dolog. Fabiani önnek pásztor, nekünk farkas. (Éjjeledni kezd.)

Renard. Ezen ember nekem ugy terhemre van, mint önöknek. Önök csak életökért rettegnek, én hiremért, mint követ. Ez több életnél. Én cselekszem, nem beszélek. Kevésbé haragszom, mint ön, mylord, de annál erősebben gyülölök. Ezen kegyencet megsemmisitendem.

Montagu. Mint történhető az? már egész nap gondolatim tárgya volt.

Renard. Éjjel, nem nappal lesznek s enyésznek el királynék kegyencei.

Chandos. Ez éj alkalmas illy tettre, mint látszik, igen sötét készül lenni.

Renard. Tervemhez illő.

Chandos. Mi önnek célja.

Renard. Körülmények határozandják. Chandos lord, hol asszony vezérli a kormányt, szeszély uralkodik. Politikai cselek mindenkor véletlenség szüleményei, előre kiszámolni hatásukat nem lehet soha. Ennél igazabb állitás nincs. Tudjuk, mint áll ma dolgunk, mint álland holnap, mérhetlen titok. Nem schakkot játszunk, hanem kockázunk s kártyázunk.

Clinton. Ez mind jó, de a dolog velejéhöz. Mikor szabaditand meg ön a kegyenctől bennünket? — Késni vészes, mert holnap fog Tyrconnel lefejeztetni.

Renard. Ha az ég megtaláltatja velem azon férfit, kit keresek, holnap este körünkben mulatand Tyrconnel.

Clinton. S Fabiani? —

Renard. Jó szemekkel bir ön, mylord?

Clinton. Igen, korom s a sötét éj dacára jól látok.

Renard. Látja ön a folyam tulsó partján Londont?

Clinton. Igen is; miért?

Renard. Figyelmesen nézzen ön oda, ott láthatja ön minden kegyenc sorsának magasságát s mélységét, Westminstert és a Towert.

Clinton. És?

Renard. Van egy ember, ki e pillanatban itt van, (Westminsterre mutat,) s holnap isten segedelmével ott leend. (A Tower felé int.)

Clinton. Az ég sikeritse s áldja tervét, Renard ur!

Montagu. A nép ugy gyülöli őt, mint mi. Miként örvendezend esése napján London.

Chandos. Parancsoljon velünk, Bailly ur, mindenre készek vagyunk, mit tegyünk?

Renard (a folyam melletti házra mutatván.) Látják e házat? Itt lakik Gilbert — jegyezzék meg önök jól e házat, s távozzanak embereikkel, de igen távolra ne menjenek. Mindenek előtt pedig nélkülem ne cselekedjenek semmit.

Chandos. Ugy legyen! (Mind elszéllednek.)

Renard (egyedül.) Férfi, millyent én keresek, nem könnyen található. (Eltávozik. Johanna s Gilbert karon fogva belépvén, a ház felé mennek. Farnaby Josua köpenybe burkoltan kiséri őket.)

Második jelenet.

Johanna. Gilbert. Farnaby Josua.

Josua. Itt válnunk kell, kedves barátim. Éj van már, s a kötelesség visszaparancsolja a Tower kulcsőrét. Látjátok, én nem vagyok szabad mint ti. Egy börtön kulcsárja mindenkor maga is fogoly. Éljetek szerencsésen Johanna, Gilbert! szerencsém boldogságtok szemlélésén alapul. S mikor lesz menyekzőtök, Gilbert?

Gilbert. Nyolc nap mulva, nemde, Johanna?

Josua. Holnapután karácson, akkor szokás ajándékokat osztogatni s szerencsét kivánni. Én nem kivánhatok nektek semmit, mert lehetlen a menyasszonynak több szépséget s a vőlegénynek több szerelmet kivánni. Ti szerencsések vagytok.

Gilbert. Jó Jósua! s te nem vagy szerencsés?

Josua. Nem vagyok szerencsés, de szerencsétlen sem. Mindenről lemondék. Látod Gilbert (köpenyét kinyitja, s egy csomó, övéről függő, kulcsokra mutat,) börtönkulcsok, szünet nélkül füleim körül

csörgők, szolgáltak nekem oktatóul az életbölcseség iskolájában. Ifju koromban, mint minden más hozzám hasonló, szerelmes valék egy napig, dicsvágyó egy hónapig, s bohó egész éven át. Akkor VIII. Henrik uralkodék. Ezen király változtatá nőit, mint ezek ruháikat. Az elsőtől elvált, a másikat lefejezteté, a harmadiknak fölhasittatá hasát, a negyediket csak elkergeté, az ötödiknek pedig ismét fejét véteté. Nem regét, guzsaly mögött koholtat, beszélek, hanem VIII. Henrik Anglia királyának történetét. Vallási háború dühönge akkor; én, ma egyik, holnap másik pártért verekedém. Ez legjobb vala, mit azon időben ember tehete. Fő kérdés volt, hogy pápa mellett vagy ellen harcol é valaki? A király emberei felakaszták azokat, kik a pápával tartottak, ki pedig ellene volt, megégetteték. Ki ellenben sem mellette, sem ellene nem nyilatkozék, vagy felakasztatott, vagy megégettetett, mint épen a vak történet akará. Már most igazodjék ki ebből valaki; igen: kötelet, nem: máglyát, sem igen, sem nem: kötelet, meg máglyát! Én, ki most hozzátok beszélek, igen közelről szagoltam a máglya füstjét, kötél alól pedig háromszor osontam el. Az majd ollyan idő volt, mint a mostani. Verekedtem, s ördög vigyen el, ha tudom miért, vagy kiért. Ha nekem most valaki Luther mesterről, vagy III. Pál pápáról szól, csak vállat vonitok. Midőn már hajunk őszül, nincs helyén elvekről gondolkozni, mellyekért ifjuságunkban harcolánk, s bohóság asszonyokra kacsintni, kiknek huszadik évünkben hódolánk. Asszonyok s elvek véneknek, fogatlanoknak, ráncos és ostobáknak látszanak akkor. Ez történetem. Most mindenről lemondék; nem vagyok sem király, sem pápa katonája többé, hanem porkoláb a londoni Towerben; nem verekedem már senkiért, s becsukom, kit azért hozzám hoznak. Tömlöctartó vagyok, s aggott öreg, egyik lábom börtönben van, másik sirban. Minden minister, s kegyencnek csontjait halomra gyüjtöm, kik a királyné udvarában nyakukat törik. Ez igen mulatságos. Azonkivül egy kis gyermekem van, mellyet szeretek, titeket is szeretlek, s ha boldogok vagytok, én is az vagyok!

Gilbert. Igy bizonyosan szerencsés vagy Jósua! Nemde, Johanna?

Josua. Én nem adhatok semmit szerencsédhez, Johanna mindent. Éltemben nem szolgálhatok neked semmiben, mert szerencsédre nem vagy olly nagy ur, hogy valaha Tower tömlöctartójára szükséged lehetne. Johanna magáéval együtt szolgálandja le tartozásomat, mert mindketten mindent neked köszönünk. Johanna elhagyott árva volt, te fölfogád és neveléd őt. Én halállal küzdék Temze habjai közt, te éltemet megmentéd.

Gilbert. Minek ezt emliteni, Josua?

Josua. Annak emlékezetéül, hngy Johanna s én szeretni tartozunk téged; — én mint bátyád, Johanna . . . nem mint hugod.

Johanna. Nem, hanem mint nő. Értelek, Josua. (Előbbi álmodozásiba merül.)

Gilbert (lassan Josuahoz.) Tekints rá, Josua! milly szép s kecses ő, illenék bármelly király mellé. Nem képzelheted, mint szeretem őt.

Josua. Vigyázz magadra, légy bölcs! gyermeket szerethetünk mindenek fölött; nőt, asszonyt, nem.

Gilbert. Mit akarsz ezzel mondani?

Josua. Semmit. Nyolc nap mulva megjelenendek menyekzőtökre. Addig, reménylem, elmúlik minden, s az ország dolgai nem fognak tiltani tőlem néhány szabad órát.

Gilbert. Mit, hogyan, mi múlik el?

Josua. Hadd el, Gilbert, te nem bibelődöl illyes dolgokkal, te nem csinálsz egyebet, csak szeretsz, s a nagy tömeg közé tartozol. Mit gondolsz te az ország felső köreiben történő cselszövényekkel, midőn alsó körében boldog vagy. De mivel kérdesz, tehát megmondom, miként minden reményli, hogy nyolc nap, vagy talán huszonnégy óra mulva Fabiano Fabiani helye a királynénál más kegyenccel leend kipótolva.

Gilbert. Ki ezen Fabiano Fabiani?

Josua. Királynénk kedvese, egy szép, szeretetre méltó férfi, egy kegyenc, ki olly emberi főt, melly neki nem tetszik, sokkal hamarább leüttet, mint egy városi polgármester egy kanál levest szájába önthet, a legjobb koma, kit tiz év óta birt Londonban a toweri hóhér. Tudnod kell barátom, hogy a hóhér minden nemes főért tiz ezüst tallért kap, s néha huszat is, ha a fő nagy hirű s érdemü. Minden ohajtja Fabiani vesztét. Az igaz, csak olly embereket hallok a Towerben ellene zúgolódni, kik nem igen hajlanak hozzá, elégületleneket, kik mindig várják, hogy ma vagy holnap elesik fejök.

Gilbert. Miattam megehetik egymást a farkasok, — mi közünk nekünk alrendüeknek a királynéhoz s szeretőjéhöz? Nemde Johanna?

Josua. Hah! barátom, derék összeesküvés létesült ezen Fabiano Fabiani ellen. Ha kimentheti magát, ugyancsak szólhat szerencséről. Talán még ez éjben történik egy csapás. Gondolatokba merülten látám Renard mestert itt bolyongni.

Gilbert. Ki ezen Renard mester?

Josua. Azt sem tudod? Renard Simon a császár jobb keze Londonban. Királynénknak spanyol herceghez kell férjhez menni, s Renard Simon annak küldöttje itt. A királyné gyülöli Renard Simont, de retteg is tőle s nem tehet ellene semmit. Renard Simon már két, vagy három kegyencet külde hóhér bárdja alá. Ez csak ollyan mellékes foglalatossága. Ki szokta időről időre söpreni királynénk hálótermét. Finom tapintatú alattomos fickó ő, mindent tud, mi történik, s mindig három emeletre épülnek agyában a titkos cselszövények. Mi Paget lordot illeti — nemde Paget lord iránt is tudakozál? ez egy furtagyú nemes ember, ki jól kitanulá VIII. Henrik alatt iskoláit. Tagja a titkos tanácsnak, s olly erkölcsi erőt gyakorol a többi minister fölött, hogy alig mernek lélekzeni jelenlétében, kivévén Gardiner lordot, a kancellárt, ki utálja őt. Erőszakoskodó férfi ezen Gardiner, de magas születésü. Paget ellenben semmi, épen semmi, egy szappanfőző fia. Jelenleg beaudeserti bárónak teendik a staffordi grófságban.

Gilbert. Mint tud mindent, s beszél el, ezen Josua.

Josua. Ez magától jő, ha az ember olly sok-

szor hallja a magas rangú foglyokat illyesekről szólni. (Renard Simon a szinhelyen megjelenik.) Látod, Gilbert, a Tower kulcsárja legjobban tudja a jelenkor történetét.

Renard (ki e szavakat hallá, a szinpad szélső oldaláról.) Hibázsz, jó barátom, a hóhér még jobban tudja.

Josua (lassan Johannához s Gilberthöz.) Lépjünk vissza kissé. (Renard Simon elmegyen.) Épen ez Renard Simon.

Gilbert. Mind ezen emberek, kik házam körül ólálkodnak, gyülöletesek előttem.

Josua. Mi patvart keres ez itt? Gyorsan lakomba sietek, úgy vélem, foglalatosságot szerzend nekem. Élj boldogul Gilbert! isten veled szép Johanna! — Ha rá gondolok, milly kicsinek láttalak egykor!

Gilbert. Élj szerencsésen Josua! — Eh, eh, ugyan mondd meg, mit tartsz rejtve köpenyed alatt.

Jósua. Hja, barátom, nekem is van saját összeesküvésem.

Gilbert. Ugyan millyen?

Josua. Ti szerelmesek mindenről megfeledkeztek. Nem tudjátok, hogy holnapután karácson lesz? — Az ország nemes oszlopai uj kegyencet akarnak a királynénak adni, s én gyermekemnek uj bábot. (Kivesz egy bábot köpenye alól.) Egészen uj, mint látjátok. — Meglátjuk majd, ki boldogul előbb bábjával, a királynő é, vagy gyermekem? Isten veletek, kedves barátim!

Gilbert. Viszonlátásra, Josua. (Josua távozik. Gilbert megragadja Johannának kezét, szenvedélyesen csókolja.)

Josua (a fenékszinen.) Milly nagy még is az isteni gondviselés! mindennek játszó eszközt ajándékoz; a gyermeknek bábot, férfinak gyermeket, a férfit asszonynak, s az asszonyt — ördögnek. (Eltünik.)

Harmadik jelenet.

Gilbert. Johanna.

Gilbert. Most nekem is távoznom kell. — Jó éjszakát Johanna.

Johanna. Nem jösz ma velem lakunkba, Gilbert?

Gilbert. Nem mehetek. Mondám már, Johanna, hogy ez éjjel mühelyemben egy munkát kell elvégeznem, egy törmarkolatot, bizonyos Clanbrassil lord számára; nem ismerem őt, erővel készen akarja látni reggel a tört.

Johanna. Tehát aludjál békével Gilbert! holnap ismét látjuk egymást.

Gilbert. Csak egy pillanatot még, Johanna. Tőled váljak, ha bár csak kevés órára is! szivem, s életem! s még is dolgoznom kell, hisz olly szegények vagyunk! ha követlek, nálad maradok. Gyönge ember vagyok, s nem válhatnék el tőled. Üljünk kissé e padra, az ajtó mellett. — Nyujtsd kezed, Johanna. (Leül, s megfogja előtte álló kedvese két kezét.) Szeretsz engem, Johanna?

Johanna. Gilbert, mindent neked köszönök! Soká titkolád előttem, de már tudom. Elhagyott árva valék, még bölcsőben, s te magadhoz vevél. Tizenhat évig dolgozék érettem karod, mint atyáé — s viraszta szemed fölöttem, mint anyáé. Mi volnék nélküled, igazságos isten! mindent, mim van, te adál, te tevél azzá, mi vagyok.

Gilbert. Szeretsz engem, Johanna?

Johanna. Mi hasonlithat irántami szerelmedhöz, Gilbert! éjjel, nappal éreztem munkás karod. Ez éjjel ismét dolgozni akarsz. S nem éreztetéd velem soha, mennyit köszönök neked, s mi vagy nekem! Minden kivánatimat teljesited, s asszonyi hiuságim legkisebbikét is figyelemre méltatod. Te sokszor kenyér nélkül valál, én soha szalag s pipere nélkül. Oh, Gilbert! háladatosság könyűje rezeg szememben, valahányszor rád gondolok.

Gilbert. Szeretsz engem, Johanna?

Johanna. Gilbert, lábaidat csókolni sem vagyok érdemes.

Gilbert. Szeretsz engem, Johanna? — Mind ebből, mit mondál, nem érthetém, szeretsz é? csak ezen egy szót akarom hallani, Johanna! háladatosság s mindig háladatosság! szerelem kell nekem, nem hála, szerelem vagy semmi! szerelem vagy halál! Johanna, tizenhat évig valál lyányom, most nőmmé kell lenned, menyasszonyom vagy, s nyolc nap mulva nőm leendsz. Te megigéréd, hogy hitvesem leendsz, akkor szerettél . . . Emlékszel azon időre Johanna? szemeidet égre emeléd, s szép ajkid e szót rebegék: szeretlek! igy kellene mindig lenned, igy szeretnélek örökké látni. — Hónapok, leginkább pedig néhány hét óta elváltozottnak találtam. Szeress Johanna, mert igen rá szoktatál szerelmedre. Mért vagy most olly gondolkozó, s szomorú? mi bajod? nem szeretsz engem többé? Én jó ember vagyok, derék dolgozó; jól van, ezt nem kivánom tőled hallani! Ohajtanék rabló, vagy gyilkos lenni, s tőled szerettetni. Johanna, te nem tudod, miként szeretlek!

Johanna. Tudom, Gilbert, s azért könyezek.

Gilbert. Örömkönyűket! ugy é? mondd, hogy örömkönyűket. Szükségem van ezen hiedelemre. Számomra nincs e világon semmi szerelmeden kivül. Csak szegény kézmüves vagyok, de királylyal sem cserélek, ha Johannától szerettetem. Miért emlegeted mindig, mit értted tevék? Nem akarok semmit háláról hallani, csak szerelemről szólj. Ha engem szeretsz, adósod vagyok. Gonosztévő legyek? leszek örömmel, csak szeress. Egy tekinteted, egy mosolyodért kész vagyok életemet feláldozni, egy csókért lelkem üdvösségét.

Johanna. Nemesszivü férfi!

Gilbert. Johanna, én szeretlek; én féltékeny vagyok. Bizonyos idő óta nemes ifjakat látok házam körül ólálkodni. Johanna, én harmincnégy éves vagyok. Én szegény, bárdolatlan kézmüves vagyok; te tizenhat évet számlálsz, s ezen fiatal urfiak szép ruhákban pompáznak. Érzed, mit szenvedek? Gondolattal sem vádollak, te ártatlan s tiszta vagy! de te gyermek vagy, s a gazdag ruhák tetszenek szemeidnek. Bocsáss meg! szeretnék ifju, szép, gazdag, szeretnék nemes ember lenni! de én csak Gilbert, a szegény kézmüves vagyok! Chandos lord, Arundel gróf, Norfolk herceg, mint gyülöllek mindnyá-

jotokat! éltemet számotokra kardmarkolatok csinálásával töltöm, pedig jobban szeretném vasát gyomrotokba temetni.

Johanna. Gilbert.

Gilbert. Megengedj, Johanna! szerelem s féltékenység szivet rontók.

Johanna. Nem, Gilbert, te jó vagy.

Gilbert. Johanna, mindennap hevesebben szeretlek. Bár meghalhatnék éretted! őrült vagyok, bocsáss meg, nem tudom, mit beszélek. Már késő van, távoznom kell. Élj boldogul! milly nehéz a válás! menj be! Nálad a kulcs?

Johanna. Nincs, több nap óta hiában keresem.

Gilbert. Itt enyim. Holnap reggel ismét látlak. Johanna, gondold meg jól, ma még atyád vagyok, nyolc nap mulva férjed leszek. (Homlokát megcsókolja s eltávozik.)

Johanna (egyedül.) Férjem! Nem, e bünt nem követem el soha. Szegény Gilbert, te szeretsz engem, s azon másik . . . ! Hiuság, s szerelem, s hiuság! Kit szeretek a kettő közöl? Én szerencsétlen, hálátlan, büntetésre méltó teremtmény! Ki jő? — Távozom. (El a házba.)

Negyedik jelenet.

Gilbert. Egy férfi (köpenybe burkoltan, sárga süveggel fején, a férfi Gilbert kezét tartja.)

Gilbert. Ismerlek, te vagy azon kolduló zsidó, ki néhány nap óta házam körül barangol. Mit akarsz tőlem? mért ragadád meg kezem, s vezetél ide vissza?

Férfi. Mert csak itt mondhatom meg, mit mondanom kell.

Gilbert. S mi az, mit mondani akarsz? szólj szaporán.

Férfi. Tehát hallja ön. Tizenhat év előtt, azon éjszakán, midőn a waterfordi gróf, Talbot lord, pápistaság s pártütés miatt, szövétnekfénynél lefejezteték, párthivei tönkre verettek London utcáiban a király emberei által. Egész éj alatt tartott a véres csata. Ezen éjben egy fiatal kézmüves szorgalmasan dolgozék mühelyében, ezen mühely a londoni hid elejénél állott, jobbra alacson ajtó, a falon régi föstvény maradványa vala látható. Két óra lehetett éjfél után. A harc e tájon dühönge. Borzasztóan süvöltének keresztül a golyók a Temzén. Ekkor hirtelen kopogás hallatszék az ajtón, mellynek nyilásin kihatának az utcára a kézmüves mécsének sugári. A szorgalmas dolgozó kinyitá a zárt. Egy ismeretlen férfi lépett be. Karján pólyákba takart gyermeket tartott. A gyermek ijedtnek látszék, s hangosan sirt. Az idegen, asztalra tevén a kis kiáltozót, ekkép szóla: „Itt egy gyermek, kinek már nincsen sem atyja, sem anyja.“ Ezután lassan eltávozék, s az ajtót maga után behuzá. A kézmüves neve Gilbert vala, s ő maga is árva. Az árva elfogadá az árva gyermeket, atyja s anyja lön, táplálta, ruházta, s szerette. Egész életét a szegény kis teremtménynek áldozá, az elhagyatott árvának, kit a szabadon bocsátott polgárháború mühelyébe taszitott. Mindenét örömmel áldozatul hozá ennek: az ifjuság, s szerelem örömeit, fáradhatlan munkáját, szóval, egész lételét. S ez már tizenhat év óta tart ugy. Ön azon kézmüves, Gilbert, — s a gyermek . . .

Gilbert. Johanna volt. Igazat mondál, de tovább.

Férfi. Feledém mondani, hogy a gyermek párnái közt egy levélke találkozék, mellyen e szavak valának olvashatók: „Legyetek könyörületesek Johanna iránt!“

Gilbert. Vérrel valának irottak. Birtokomban van azon irat most is, mindenütt magammal hordozom. De, mi célja mind ennek?

Férfi. Jó. Ön látja, Gilbert, miként tudvák előttem körülményei. Gondosan őrizze ön ez éjjel házát.

Gilbert. Mit akarsz ezzel mondani?

Férfi. Egy szót sem többé. Ne menjen ön mühelyébe, hanem maradjon e ház közelében. Jól figyeljen! Én önnek sem barátja, sem ellene nem vagyok, csak puszta jó tanácsot adok. Már most távozzék, további maradása önnek magának is káros lehetne; ha segitségért halland kiáltani, siessen e helyre. —

Gilbert. Mit jelent mind ez? (Lassan el.)

Ötödik jelenet.

Férfi (egyedül.)

A dolog jól van elrendelve. Szükségem van egy izmos fiatal emberre, ki veszély esetében védelmezzen. Erre ezen Gilbert jó. — Mintha evezni s guitarre hangokat hallanék a vizen. Ugy van. (A roskadt fal mögé lép.)

Szózat.

Ha rengve karjaim közt dallasz esten át
Hallod szivem titkon felelő válaszát?
Dalodra visszajő
A régi jó idő . . .
Szépem dalolj,
Dalolj tovább.

Férfi. Az én emberem!

Szózat (minden versszak után közelit.)

Mosolygasz, ajkidon
Virúl a szerelem.
Emberfutó gyanu
Letűnik hirtelen.
Ki mosolyg nyájasan,
Őszinte szive van.
Szépem mosolygj,
Mosolygj tovább.

Alszol feddhetlenül
Előttem, árny alatt,
Lehelleted susog
Zenés hangzatokat.
Lepletlen, egyszerün
Szép alkatod kitün.
Szépem! aludj,
Aludj tovább.

Mondod: szeretlek, s én
Oh szépem! elhiszem;
Fölöttem az eget
Megnyilni érezem.

Szerelmek lángja gyúl
Nézted szikráitúl . . .
Szépem szeress,
Szeress tovább.

Mi jót az élet ad,
Miért a szív remeg,
Hol rosznak árnya sincs,
Négy szócska mondja meg.
Minden, mi elragad,
Minden, mi élvet ad —
Dal, és mosoly,
Álom, s szerelem. *)

Férfi. Ő az. Most partra száll. A hajóst visszaküldi. Igy jó. Itt jő már.

(Fabiano Fabiani (köpenybe burkoltan belép, s a ház felé megyen.)

Hatodik jelenet.

Férfi. Fabiano Fabiani.

Férfi (Fabianit föltartóztatván.) Egy szóra, ha ugy tetszik.

Fabiani. Ki beszél velem? Mit akarsz gazember? ki vagy?

Férfi. Csinálhat ön belőlem, mit akar.

Fabiani. Átkozott homályosan ég e lámpa. Ha nem csalatkozom, sárga süveget viselsz, tehát zsidó vagy. Beszélj, az vagy?

Férfi. Zsidó vagyok, s valamit akarok önnek mondani.

Fabiani. Mi neved?

Férfi. Én ön nevét tudom, ön enyimet nem. Részemen a szerencse, s ön meg fogja engedni, ha meg akarom tartani.

Fabiani. Te, nevemet tudod? hazugság.

Férfi. Bizony nem hazugság, mindjárt meglátja ön, milly jól tudom nevét. Nápolyban signore Fabiani, Madridban don Fabiano, Angliában Fabiano Fabiani, clanbrassili gróf, önnek neve.

Fabiani. Vigyen el az ördög!

Férfi. Isten legyen önnel!

Fabiani. Megveretlek semmirekellő. Nevemet nem szabad senkinek tudni, midőn kedvem jő éjjel sétálni.

Férfi. Kivált midőn oda sétál ön, hová most szándékozék.

Fabiani. Mit akarsz ezzel mondani?

Férfi. Ha ezt a királyné tudná.

Fabiani. Én nem megyek sehova.

Férfi. Még is, mylord, ön Johannához, Gilbert szép jegyeséhez megyen.

Fabiani. Ördög és pokol! ez veszedelmes fickó.

Férfi. Még többet mondjak? Ön ezen lyánykát elcsábitá, s egy hónap óta már kétszer vala éjjel lakában. Ma harmadszor akart hozzá menni. A kedves szép várakozik önre.

Fabiani. Hallgass! fogd be szádat! pénzt akarsz hallgatásodért? mennyit akarsz?

Férfi. Még arról most nem lehet szó. Előbb meg akarom önnek mondani, mért csábitá el ezen lyánykát.

Fabiani. Miért? — Mert szerelmes valék bele.

Férfi. Nem, — az ön nem volt.

Fabiani. Nem valék szerelmes Johannába?

Férfi. Épen olly kevéssé, mint a királynéba. Szerelem, nem; kiszámolás, igen!

Fabiani. Gazember, te nem vagy ember, hanem lélekismeretem, zsidó alakban.

Férfi. Mylord, szólni fogok önhez, mint tulajdon lélekismerete. Önnek egész története következő: ön a királyné kegyence. A királyné önt a térdszalag rend lovagjává, nemessé, gróffá csinálta. Ez mind haszontalanság; a térdszalagrend, rongyszalag, — gróf, üres szó; — ön alaposabb dolgokat ohajt: földeket, jobbágyokat, várakat s pénzt. Henrik király elfoglalá tizenhat év előtt a lefejezett Talbot lord jószágait. Ön ezen jószágokat magának ajándékoztatá a királyné által. Hogy azonban az adomány jogos legyen s maradjon, szükségképen örökös nélkül kellett Talbot lordnak maradni a vesztőhelyen. Ha Talbot lordtól bárminemű örökös megjelennék, tehát, minthogy Talbot lord Mária királynéért, s anyjáért arragoni Katalinért halt meg, minthogy Talbot lord pápista volt, minthogy Mária királyné is pápista, tehát mondom, Mária királyné, noha kegyence ön, kétség kivül visszaveendené azon jószágokat, s kötelesség, hála, hit érzelmeitől legyőzetve, a törvényes örökösnek adná. Ön ez iránt eddig egészen nyugott vala. Talbot lord csak egy kis gyermeket hagyott maga után, melly kivégeztetése utáni napon eltünt, s mellyet egész Anglia holtnak vél. De önnek kémei rövid idő alatt kitudák, miként azon éjjel, mellyben Talbot s párthivei VIII. Henrik által megsemmisittetének, egy gyermek, titkosan, egy a londoni hid mellett dolgozó kézművesnek átadaték, hogy ezen gyermek Johanna név alatt neveltetek, s hihetőleg a holtnak vélt Talbot Johanna legyen. Ezen eset nem tetszék önnek, valaha talán kénytelen lenni, ezen gyermeknek Schrewsbury, Wexford, melly igen szép város, nagy birtokokat, s Waterford gyönyörű grófságot, visszaadni! valóban nem csekély áldozat. Mikép lehete e bajt orvosolni? Ön eszközt keresett az ifju lyánka megrontására. Böcsületes ember gyilok, vagy méreg által segit vala a dolgon. Ön, mylord, jobban értett a megrontáshoz, ön elcsábitá s böcstelenné tevé az ártatlan lyánykát.

Fabiani. Szemtelen gazember.

Férfi. Lélekismerete szól belőlem, mylord! Más életétől fosztotta volna meg a lyányt, ön böcsületét, s azzal egész élete jövendőjét orozta el. Mária királyné sok szeretője dacára is szereti az ártatlant játszani.

Fabiani. Ezen ember mély belátással beszél.

Férfi. A királyné beteges, meghalhat, s akkor a kegyenc összeroskadna sirhalmán. A lyánka magas származását bizonyitó oklevelek napfényre juthatnak, s akkor, a királyné halála után, Johanna, noha ön által megbecstelenitteték, minden ősi jogaiba visszaiktattatnék. Ezen esetet ön előre látá. Ön szép, fiatal s nemes. Ön szivébe lopódzék, s a lyánka egészen öné lön, legroszabb esetben

*) Hugo V. e szép dalát Erdélyi fordítása szerint közlöm. N. I.

nőül veszi ön, s vele atyja birtokait. Nem fölséges terv ez? Valóban irigylem, s ha nem volnék én, szeretnék ön lenni.

Fabiani. Köszönöm.

Férfi. Ön ügyesen munkálódék s biztosított a királyné féltékenysége ellen, mert Amyas Pawlet Sommerset grófságbóli lovag neve alatt csábitá el a szegény gyermeket.

Fabiani. Az ördög cimborája, mindent tud. Most végezz, jó barátom! mondd, mit kivánsz tőlem?

Férfi. Mylord, ha valaki azon okleveleket birná, mellyek Talbot lord örökösének születését, életben létét s jogait bebizonyitni képesek, ugy azon ember olly szegénnyé tehetné önt, mint valaha Jákob patriarkánk volt. Akkor ismét a vagyontalan don Fabiano leendne ön, s birtokai csak holdban fekünnének.

Fabiani. Igazad van, de azon irományok nincsenek senki birtokában.

Férfi. Még is, mylord.

Fabiani. Kinél?

Férfi. Nálam.

Fabiani. Hazugság! egy olly nyomorult koldus, mint te! s olly drága oklevelek! Hazugság, mondom. Valahányszor zsidó száját megnyitja, hazugság özönlik belőle.

Férfi. Birtokomban vannak azon oklevelek.

Fabiani. Hazugság! — Hol vannak?

Férfi. Zsebemben.

Fabiani. Nem hiszem. Rendben vannak az oklevelek, nem hiányzik semmi?

Férfi. Minden rendben van.

Fabiani. Ha ugy van, tehát add ide.

Férfi. Csak lassan, lassan!

Fabiani. Zsidó, add ki azon okleveleket!

Férfi. Igy jó ni! Kolduló zsidó, add nekem Shrewsbury, s Wexford városokat, add nekem Waterford grófságot! alamizsnát isten nevében!

Fabiani. Ezen oklevelek nekem sokat, neked semmit nem használnak.

Férfi. Renard Simon és Chandos lord annyi nehézségü aranyat, ezer örömmel adnának értte.

Fabiani. Renard Simon és Chandos lord, két kutya, kik közé föl foglak akasztatni.

Férfi. Ugyan úgy é? Más ajánlata nincs önnek számomra? Éljen boldogul!

Fabiani. Maradj, zsidó! Mit kérsz okleveleidért?

Férfi. Valamit, mi önnél van.

Fabiani. Erszényemet?

Férfi. Félre azzal! Akarja ön enyimet?

Fabiani. Tehát mit akarsz?

Férfi. Ön egy pergamentet hord magánál, a királynénak egy charta-blancheja ez, mellyben katolikai koronájárá esküszik, hogy annak előmutatója mindent, bár mit kérjen is, megnyerendő lesz. Adja nekem ön a pergamentet, s én átadom Talbot Johanna okleveleit.

Fabiani. Mit kezdenél ezen charta-blanchesal?

Férfi. Igaz játékot akarok önnel játszani, mylord, elbeszélém ön körülményit, most már hallja az enyimeket. Én, egy az első zsidó pénzváltók közől vagyok, Brüssel Kantersten utcájában. Pénzemet kölcsön adom. Ez mesterségem. Én adok tizet, s tizenötöt adnak értte vissza. Én mindennek kölcsönzök, pápának, ördögnek, nekem mindegy. Két hónap előtt egy adósom meghalt, a nélkül, hogy pénzemet megadta volna. Egy öreg száműzött, Talbot család szolgája, volt. Szegény ördög, csak néhány rongy maradt halála után, s ezeket elfoglaltatám. A rongyok közt egy szekrénykét, s benne okleveleket találtam, Talbot Johanna származatát kétségtelenül bebizonyitókat. Mária királyné épen akkor ajándékozá Talbot jószágait önnek. Nekem szükségem vala Máriára, Anglia királynéjára, egy 10,000 márka aranyból álló kölcsön ügyében. Azonnal átlátám, hogy önnel jó lesz a dologrul értekeznem. Angliába jövék tehát ezen álruhában, kikémlém ön lépteit, s meglelém Talbot Johannát; én mindent magam szoktam cselekedni. E szerint mindent megtudék, s már most itt állok. Ön megkapja tőlem Talbot Johanna irományait, ha nekem engedi a királyné charta-blanchesát. Én rairom, hogy a királyné megadja nekem a 10,000 marka aranyat. Tiz ezer marka aranyat, annyit akarok. Nem öntől kérem, mert csak koronázott fő adhatja. Nem böcsületesen s kereken szólék? Két olly ember, mint én és ön, nem nyer semmit, ha elámítni törekszik egymást. Ha a nyiltszivüség számüzetve lenne is földünkről, vissza kellene térnie, midőn két gazember meghitten beszélget. Ugy van, mylord!

Fabiani. Ezen charta-blanche megböcsölhetetlen rám nézve, nem adhatom. Lehetetlen. Tiz ezer marka arany! mit mondana a királyné? s aztán én holnap kieshetem kegyéből, s akkor csak ezen charta-blanche menthet meg. Ezen papirtól függ fejem.

Férfi. Mi gondom nekem arra!

Fabiani. Kérj mást.

Férfi. Csak azt akarom, más nem kell.

Fabiani. Zsidó, add ki Talbot Johanna okleveleit!

Férfi. Mylord, adja ki a királyné charta-blanchesát.

Fabiani. Átkozott zsidó! már látom engednem kell. (Egy iratot vesz ki zsebéből.)

Férfi. Mutassa, mylord, a királyné charta-blanchesát.

Fabiani. Mutasd Talbot Johanna okleveleit.

Férfi. Majd aztán. (A lámpához lépnek. Fabiani, a zsidó mögött állva, bal kezével szemei elébe tartja az iratot. A zsidó olvassa.)

Férfi (olvasva.) Mi, Mária királyné . . . Jól van! Látja Mylord, nem engedek önnek semmiben, mindent okosan kiszámolék, mindent előre tudtam.

Fabiani (jobb kezével tőrt ragadva, s a zsidót torkon kapva.) Csak ezt nem.

Férfi. Hah! áruló! Segitség, segitség! (Lerogyik. Esésekor egy bepecsételt levélcsomót hátra vet a ház árnyékába, a nélkül, hogy Fabiani látná.)

Fabiani (a holtra hajolva.) Kifujta lelkét! hamar az okleveleket! (Vizsgálja a zsidó köntösét.) Ördög és pokol! nincs nála semmi. Még csak egy makszemnyi papirdarabot sem lelek; vén gazember! hazug, csalárd, tolvaj, átkozott zsidó! nem érdemlé a tördöfést. Ugy van az: csalfaság s hazugság a zsidó eleme. El az undok holttesttel! Nem hagyhatom ez ajtó előtt. (A fenékszin felé megyen.) Talán

itt még hajósom, segíthetne Temzébe dobni a rut zsidót. (Eltűn a roskadt fal mögött.)

Gilbert (tulsó oldalról belépvén.) Nagyon csalódnom kellene, vagy kiáltást hallék. (Meglátja a holtat.) Valaki meggyilkolva! mit látok? a koldus zsidó!

Férfi (félig fölemelkedve.) Ah, későn jő ön, Gilbert! (Újával azon helyre mutat, hová a levélcsomót dobá.) Vegye azon iratcsomót, okleveleket foglal magában, mellyek bebizonyitják, hogy menyasszonya, Johanna, lyánya s örököse az utolsó Talbot lordnak. Gyilkosom Clanbrassil lord, a királyné kegyence. Ah, megfulok! Gilbert, állj boszut érettem s éretted! (Meghal.)

Gilbert. Megholt! boszút álljak magamért, s érette! mit akar ezzel mondani? Johanna, Talbot lord lyánya! Clanbrassil lord! a királyné kegyence! gondolatim zavarba jőnek. (Rázza a holtat.) Szólj, csak egy szót még! Megholt!

Hetedik jelenet.

Gilbert. Fabiani.

Fabiani (visszajőve.) Ki vagy?

Gilbert. Egy ember megyilkoltatott.

Fabiani. Nem ember, csak zsidó.

Gilbert. Ki gyilkolá meg e férfit?

Fabiani. Ki? Én, vagy te.

Gilbert. Hogyan?

Fabiani. Tanúk nincsenek, egy holttest földön hever! két ember mellette áll! Ki a kettő közöl gyilkos? lehet az egyik, lehet a másik.

Gilbert. Ön a koldus zsidó gyilkosa!

Fabiani. S ha én volnék?

Gilbert. Poroszlókat kiáltok ide.

Fabiani. Segits e holtat vizbe dobni!

Gilbert. Milly szemtelenség!

Fabiani. Hidd el! neked inkább kell iparkodnod e tett minden nyomát eltörleni, mint nekem.

Gilbert. Rendkivüli orcátlanság.

Fabiani. Kettönk közöl egyik követé el a gyilkosságot. Én förangu úr, s nemes lord vagyok. Te közönséges szegény ember. Nemes ember, ha zsidót öl, büntetésül négy fillért fizet. Egy ember a nép tömegéből, ha gyilkol, fölakasztatik.

Gilbert. S ön bátorkodnék?

Fabiani. Ha engem bevádolsz, én téged vádollak. Vallástételem előbb nyerend hitelt, mint tiéd. A veszély minden esetre nem egyenlő. Én négy fillért fizetek, te fölakasztatol.

Gilbert. Nincsenek tanúk! nincsenek bizonyitványok! Fejem szédül. A gazembernek igaza van, meg vagyok fogva.

Fabiani. Segits e holtat vizbe dobni.

Gilbert. Sátán.

Fabiani (Gilbert fejét, Fabiani lábait fogja a holtnak, s part felé viszik.) Igy, jó barátom, igy ni, lelkemre mondom, nem tudom, kettönk közöl ki ölé meg ezen embert. (Eltünnek a roskadt fal mögött.)

Fabiani (visszatérve.) Ugy, már most megvan. Jó éjszakát, pajtás, elmehetsz dolgodra! (A ház felé megyen, de látván, hogy Gilbert nyomban követi, megfordul.) Mit akarsz még? borravalót fáradozásodért? Nem tartoznám ugyan semmit adni, de még is, itt van valami. (Erszényét nyujtja Gilbertnek. Ez vonakodik, de még is, jobbat gondolván, elfogadja.) Most már elmehetsz. Mire vársz még?

Gilbert. Semmire.

Fabiani. Maradj tehát, ha kedved van, nem bánom. Neked csillagos ég, nekem szép lyány. Isten veled. (A ház ajtaját ki akarja nyitni.)

Gilbert. Hová akar ön menni?

Fabiani. Házamba.

Gilbert. Hogyan? — házába?

Fabiani. Igen!

Gilbert. Mellyik álmodik kettönk közöl? épen most mondá ön, hogy én gyilkolám meg a zsidót, most pedig e házat mondja tulajdonának!

Fabiani. Enyim, vagy kedvesemé, mindegy.

Gilbert. Ismételje ön, mit most monda.

Fabiani. Halld tehát, jó barátom, ha már erőszakosan tudni akarod, ezen ház egy szép lyányé, neve Johanna, s ez kedvesem, ha megengeded.

Gilbert. Gyalázatos hazugság. Rágalmazó, orgyilkos vagy, kinek anyját hóhér korbácsolá, én pedig le fogom tépni vállaidról átkozott fejedet, s nyelvedet tulajdon fogaiddal kell megenned.

Fabiani. Hisz átkozott tüzes fickó ez! Mi neved?

Gilber. Nevem Gilbert, Johanna pedig menyasszonyom.

Fabiani. Én Amyas Pawlet vagyok, s Johanna kedvesem.

Gilbert. Hazudol! mondom, hazudol! te Clanbrassil lord vagy, királynénk kegyence. Otromba, vélted, hogy azt sem tudom?

Fabiani (lassan félre.) Ma minden ember ismer. Ezen pimaszt el kell takarittatnom.

Gilbert. Valld meg tüstént, hogy alávaló hazug, rágalmazó vagy, s Johanna nem vala soha kedvesed.

Fabiani. Ismered irását? (Zsebéből levelkét húz ki.) Olvasd! (Magában, mig Gilbert a levélkét görcsösen felbontja.) Jól van, ha bemegyen a házba Johannával kocódni, elhivatom embereimet.

Gilbert (olvasva.) „Ezen éjjel egyedül leszek, eljöhetsz“. — Ég és pokol! menyasszonyomat elcsábitád, szörnyeteg, elégtételt adj.

Fabiani (kardját húzva.) Örömest, hol kardod?

Gilbert. Hah! meg kell őrülnöm! szegény kézmüves vagyok, nincs kardom, nincs töröm! Sátán! körmeimmel szaggatom össze béledet!

Fabiani. Ne olly hevesen, kedves barátom!

Gilbert. Lord vagy, de rettegj boszumtól!

Fabiani. Te, ki vagy te? én lord, te féreg, kacaglak!

Gilbert. Kikacagsz engem?

Fabiani. Téged.

Gilbert. El fogod a kacagást feledni.

Fabiani (magában.) Ezen embernek nem szabad többé a nap feljöttét látni. (Fönhangon.) Menj házadba barátom, sajnálom, hogy megtudád a dolgot, a lyányt azonban átengedem neked, ugy is meguntam már. Menj házadba. (Egy kulcsot vet Gilbert lábaihoz.) Ha nincs kulcsod, itt van egy. Vagy, ha ugy inkább tetszik, kopogj háromszor az ablak

táblájáu, s Johanna, engem vélvén jöni, azonnal beeresztend. Jó éjszakát.

Nyolcadik jelenet.

Gilbert (egyedül.)

Elment, nincs már itt! nem fojtám meg! nem tiprám lábaim alá ezen embert! el kellett őt bocsátnom, mert fegyver nélkül valék. (Meglátja a tőrt, mellyel Fabiani a zsidót meggyilkolá, földön heverni, s dühösen fölemeli.) Hah, későn jövél! akár égből hullottál, akár pokol hányt ki, áldlak! Johanna által elárultattam! Johanna e gazember kéjének átengedé magát. Johanna, Talbot lord lyánya, örököse! Johanna rám nézve elveszett! — s mind ezt egy óra alatt kelle megélnem. (Renard Simon megjelenik a fenékszinen.) Boszút ezen gazemberen! boszút Clanbrassil lordon! Ha a királyné palotájába megyek, mint kutyát, lábaikkal rugdalnak ki az inasok. — Meg akarok halni, de előbb boszút állni! minden véremet boszuért! — nem akarja senki véremet megvásárolni? — Ki akarja boszumat teljesitni Clanbrassil lordon, s fizetés helyett véremet, éltemet elfogadni?

Kilencedik jelenet.

Gilbert. Renard Simon.

Renard (előre lép.) Én.

Gilbert. Te? Ki vagy?

Renard. Azon férfi, kit keressz.

Gilbert. Tudod, ki vagyok?

Renard. Azon férfi, kire szükségem van.

Gilbert. Csak egy gondolatom van még, tudod, ismered azt? Clanbrassil lordon boszút állni, s meghalni.

Renard. Boszút állandsz Clanbrassil lordon, s meg fogsz halni.

Gilbert. Bár ki légy, vedd köszönetemet.

Renard. Boszút nyerendsz, de díjul éltedet kivánom.

Gilbert. Vedd éltemet.

Renard. Top!

Gilbert. Top!

Renard. Kövess!

Gilbert. Hová?

Renard. Meg fogod tudni.

Gilbert. El ne feledd igéretedet, hogy megboszulandsz.

Renard. El ne feled igéretedet, hogy meg fogsz halni!

Második nap.

A királyné.

Személyek:

Királyné.	*Renard Simon.*
Gilbert.	*Johanna.*
Fabiano Fabiani.	*Nemesek. Hóhér.*

Második felvonás.

(Szoba a királyné lakában. Nyilt Evangyéliom, s királyi korona egy alacsony asztalkán. — Oldalajtók. A fenékszinben nagy szárnyajtó. Egy része a fenékszinnek domborhimzetű nagy szőnyeg által födve.)

Első jelenet.

Királyné (pompásan öltözve, nyugágyon fekszik.) *Fabiano Fabiani* (széken mellette ülve, dús öltözetben, térdszalagrenddel.)

Fabiani.

Alszol feddhetlenül
Előttem, árny alatt,
Lehelleted susog
Zenés hangzatokat.
Lepletlen egyszerün,
Szép alkatod kitün.
Szépem! aludj,
Aludj tovább.

Mondod: szeretlek, s én,
Oh, szépem! elhiszem.
Fölöttem az eget
Megnyilni érezem.
Szerelmek lángja gyul
Nézted szikráitul . . .
Szépem! szeress,
Szeress tovább.

Mi jót az élet ad,
Miért a sziv remeg,
Hol rosznak árnya sincs,
Négy szócska mondja meg:
Minden, mi elragad,
Minden, mi élvet ad, . . .
Dal és mosoly,
Álom s szerelem.

Hah! ki nem mondhatom, miként szeretem önt, királyném. De ezen Renard Simon! ezen Renard Simon, hatalmasb önnél e honban, őt gyűlölöm.

Királyné. Mylord! jól tudja, hogy e részben nem segithetek! ő a spanyol hercegnek, jövendő férjemnek követe itt.

Fabiani. Jövendő férjének!

Királyné. Semmit erről, mylord, szeretem önt, s mit kivánhat ön többet? De most távozzék, ideje már.

Fabiani. Mária, csak egy pillanatot még!

Királyné. Titkos tanácsom egybegyül, eddig csak az asszony vala itt, most a királyné jő.

Fabiani. S én akarom, hogy az asszony várakoztassa a királynét.

Királyné. Ön akarja, ön! Lord, nézzen rám; ifju szép fejed van, Fabiano.

Fabiani. Mi más minden, ön szépségével szemközt! Önnek csak szépségére van szüksége, hogy mindenható legyen. Homlokára, nem koronájára van irva, hogy ön királyné.

Királyné. Ön hizelg.

Fabiani. Szeretlek.

Királyné. Te szeretsz engem, nem ugy mondád, csak engem szeretsz? Mondd még egyszer, s nézz e szemekkel rám! Mi, szegény asszonyok, nem tudjuk soha igazán, mi történik a férfi szivében. Szemeiteknek vagyunk kénytelenek hinni. Nézz rám, Fabiano! gyakran legszebb szemek hazudnak legtöbbet. De tieidben, lord, annyi őszinteség mosolyg, hogy nem tarthatom hazugoknak, ugy é, nem hazudnak? Rettenetes volna, ha e mennyei szemek hazugok lehetnének. Ha szemeid nem angyaliak, ugy ördög tulajdoni.

Fabiani. Sem angyal, sem ördög, hanem egy férfiéi, ki téged szeret.

Királyné. Ki a királynét szereti?

Fabiani. Ki Máriát szereti.

Királyné. Halld, Fabiano! én is szeretlek. Te ifju vagy, sok szép asszony szerelmes pillanatokat lövell rád, én tudom. Királynét is csak ugy meg lehet unni, mint bármelly közönséges asszonyt. Ne szakaszd félbe szavaimat! ha valaha más asszonyért hevülend kebled, add tudtomra, hallod? — talán megbocsátok az őszintén szólónak. Csöndesen, ne háborits! te nem tudod, milly igen szeretlek, s talán magam sem tudom. Vannak pillanatok, mellyekben inkább halva, mint más karok közt kéjelgve, szemlélni ohajtnálak, ellenben olly pillanatok is vannak, mellyekben örvendni tudnék szerencséden. Nagy isten! nem tudom, miért akarnak rosz asszonynak keresztelni!

Fabiani. Csak téged szeretlek, csak veled lehetek boldog.

Királyné. Való ez? nézz rám; néha féltékeny vagyok, s megcsalottnak képzelem magamat általad. Nincs asszony e földön illy képzeletek nélkül. Láthatlanná ohajtanám magam tehetni, hogy minden lépéseid követve, mindenkor tudnám, hol vagy, mit szólsz, mit mivelsz. Tündér regékben gyűrüt, láthatlanná tehetőt, hallék emliteni. Koronámat e gyűrüért! Gondolatomban látom, miként jársz London fiatal szép lyánykáihoz. Őrizkedjél, meg ne csalj!

Fabiani. Félre e gondolattal! Én téged megcsalni! királynémat, kedvesemet! ha ezt tehetném, leghálátlanabb, legnyomorultabb ember volnék e földtekén! Min alapul ezen gondolatod? Annyira szeretlek, Máriám, hogy látni sem ohajtok más asszonyt! vagy hazugok e szemek, nem szól igazat e száj? Tekints rám, árulóhoz hasonlitok é? Asszonyi éles tekintet kikémli a férfi legtitkosb belsejét. Szerelmedet általam elárultnak véled? s milly pillanatot választál, Máriám, illyenek mondására? éltem azon pillanatát, mellyben szeretlek, miként eddig még soha. Nem a királynét szeretem, mi közöm a királynéhoz, mit tehet nekem a királyné, fejemet leüttetheti. Mária szivemet tépheti el. Nem magas fényedet szeretem, hanem téged, Máriám! Nem királyi pálcádat szeretem, melly kezedben ragyog, hanem a szép hó kezet, melly azt tartja.

Királyné. Köszönöm, Fabiano! most élj szerencsésen! maradj egy pillanatig még! te igen ifju, s igen szép vagy! milly kecses fő! — Egy óra mulva jőj ismét. —

Fabiani. Egy óra mulva? Milly végtelen idő ez nekem! (El.)

(Eltünte után a királyné azonnal fölemelkedik, egy titkos ajtóhoz siet, kinyitja s bevezeti Renard Simont.)

Második jelenet.

Királyné. Renard Simon.

Királyné. Csak jőjön, Bailly ur! itt vala ön? hallá beszédét?

Renard. Igen is, királyné!

Királyné. Mit vél ön róla? nem leggyalázatosabb hizelgő a nap alatt? szóljon, mit vél ön róla?

Renard. Hogy kétszinü, hizelgő s áruló.

Királyné. S bizonyosan tudja ön, hogy éjjelenként azon asszonyhoz megyen? tulajdon szemeivel látta?

Renard. Nemcsak én, hanem Chandos, Clinton, Montagu, s tiz más tanu.

Királyné. Oh, a gyalázatos ember!

Renard. Egyébiránt más csalhatlan bizonyitványok hiányával sem vagyunk. Az ifju lyányka már itt van, mint előbb szerencsém vala mondani fölségednek. Ez éjjel hozatám ide lakából.

Királyné. S nem elég ezen egy vétkes tett a nyomorult ember fejére halált hozni?

Renard. Mivel az éjt szép lyánynál tölté? Nem királyné! Trogmortont hasonló tettért állitá ön itélőszék elébe, s ő szabadnak nyilatkoztaték.

Királyné. Megbüntetém Trogmorton biráit.

Renard. Őrizkedjék ön tehát, hogy ne kénytessék Fabiani biráit is megbüntetni.

Királyné. Mikép álljak tehát boszut az árulón?

Renard. Fölséged csak bizonyos móddal kiván boszut?

Királyné. Csak hozzám illővel.

Renard. Trogmorton szabadon bocsáttaték. Csak egy eszköz van tehát hátra, mint fölségednek már mondám; azon férfi, kit magammal hozék.

Királyné. Kész mindent teljesitni, mit tőle kivánandok?

Renard. Ha ön viszont megteendi, mit ő ohajt.

Királyné. Kész életét föláldozni?

Renard. Föltételek alatt.

Királyné. Mellyek azok, mit kiván?

Renard. Mit fölséged: boszút.

Királyné. Menjen ön s küldje be, de maradjon közel. Bailly ur!

Renard (visszajövc.) Királyné!

Királyné. Chandos lord, hat emberrel test-

öreim közől, a mellékteremben intésemre kész legyen. S azon asszony is közel maradjon, hogy minden pillanatban beléphessen. Távozzék. (Renard Simon elmegyen.)

Királyné (egyedül.) Ez rettentőn fog végződni. (Egy oldalajtón Renard Simon s Gilbert belépnek.)

Harmadik jelenet.

Királyné. Gilbert. Renard Simon.

Gilbert. Ki előtt állok?

Renard. Királyné előtt!

Gilbert. Királyné? —

Királyné. Igen, királyné, én vagyok a királyné. Nincs időnk azon csodálkozni. Te Gilbert kézmüves vagy, Temze partja körül lakol, bizonyos Johannával, ki menyasszonyod, s kitől megcsalattatál; ennek kedvese bizonyos Fabiani, ki engem csalt meg. Te boszut ohajtasz, én is. Hogy mindkettőnkért boszut állhassak, szükség tetszésem szerint bánhatni élteddel. Vallanod kell mindent, mit parancsolandok, bár mi legyen is az. Előtted ne legyen ezentúl semmi igaz vagy hamis, jó vagy rosz, igazságos vagy igazságtalanság. Boszum s akaratom legyenek cselekvésid egyedüli inditó gépelyei. Mindent, mit kivánandok, teljesitned kell. Megegyezel?

Gilbert. Királyné! . . .

Királyné. Meg leendsz boszulva, de meg kell halnod. Most mondd el föltételidet. Ha öreg anyád van, abroszát aranyrudakkal töltöm meg. Add el éltedet, olly drágán, mint akarod.

Gilbert. Már nincs szándékom meghalni.

Királyné. Hogyan?

Gilbert. Királyné! én egész éjjel gondolkozám a tárgy fölött, s még sem vagyok tisztában. Láték egy embert, ki dicsekszik Johanna kedvese lenni. Ki kezeskedhetik nekem, hogy állitása nem hazugság vala? Láték egy kulcsot. Ki kezeskedhetik nekem, hogy nem lopott? Láték egy levelet. Ki kezeskedhetik nekem, hogy nem erővel iraták vele? Egyébiránt nem is állithatom bizonyosan, Johanna irása volt é? Éj vala, s én zavarodott levén, könnyen csalatkozhattam. Életem Johannáé, azért nem adhatom oda olly könnyen. Nem hiszek semmit, nem tudok semmit bizonyosan, nem láttam Johannát.

Királyné. Látszik, hogy szeretsz, hozzám hasonlitasz, minden bizonyitványt megvetsz. De ha látni fogod Johannát, ha tulajdon füleid hallatára megvallja vétkét, kész leendsz azután parancsimat követni?

Gilbert. Igen is, egy föltétel alatt.

Királyné. Azon föltételt majd később megmondhatod. (Renard Simonhoz.) Azon asszonyt ezennel. (Renard Simon elmegy. A királyné Gilbertet szőnyeg mögé rejti.) Itt maradj. (Johanna halványan s reszketve belép.)

Negyedik jelenet.

Királyné. Johanna. Gilbert (a szőnyeg mögött.)

Királyné. Lépj közelebb, lyány! tudod, ki előtt állasz?

Johanna. Igen, királyné.

Királyné. Tudod, ki csábitód?

Johanna. Igen, királyné.

Királyné. Ő elámitott téged, Amyas Pawlet nemes embernek adván ki magát?

Johanna. Igen, királyné.

Királyné. Most tudod, hogy ő Fabiano Fabiani, Clanbrassil lord?

Johanna. Igen, királyné.

Királyné. Mult éjjel, midőn házadban elfogattatál, vártad őt?

Johanna (kezeit kérőleg fölemelve.) Istenem, királyné!

Királyné. Felelj.

Johanna (gyönge hangon.) Igen!

Királyné. Tudod, hogy sem te, sem ő, nem reménylhettek semmit?

Johanna. Csak halált, ez egyetlen s utolsó reményem.

Királyné. Beszélj el mindent, hol látád először azon embert?

Johanna. Először . . . de minek mind ez? egy szegény közrendü lyány hiú s kába, külfénytől megvakittatva, elcsábittaték egy főrendü urtól, ez történetem! most becstelen vagyok, s elveszve örökre. Mit mondjak tovább? nem látja fölséged, miként hasgatja hegyes tőrként szivemet minden szó?

Királyné. Elég.

Johanna. Hah! ön haragja rettenetes, tudom. Előre remeg fejem azon büntetés alatt, melly számomra készül . . .

Királyné. Én, téged büntetni! mi dolgom olly nyomoru teremtménynyel? egész hozzád véled leereszkedni a királynét? Boszum tárgya Fabiani. Téged, asszony, büntessen más.

Johanna. Büntetessen engem ön, ki által tetszik, csak egy kérelmem teljesitse. Él egy férfi, ki engem, elhagyott árva csecsemőt, nagylelküleg fölfogadva, nevelt, táplált, s szeretett, ki még most is szeret; egy férfi, kire érdemetlen vagyok, kit megcsalék; egy férfi, kinek háza most elhagyottan áll, ki nem tudja miért, s ki most kétségbe esetten tépendi haját. Ezen férfi képe tisztán ragyog szivemben, mint istené. Csak arra kérem önt, királyné, hogy ő soha ne tudjon meg semmit a történetekről, hogy eltünjék a nélkül, hogy gyanithatná, mi lőn belőlem, mit tevék, s mikép büntettetém. Ha asszony ön, érzendi, hogy olly barátomról szólok, kitől tisztának ohajtanám magamat tartatni, kinek bőcsülését elveszitni rettegek, kinek gyülölsége halált hozandna reám. Azért, királyné, könyörüljön rajtam! hisz ő nem sérté önt, ne tudasson vele semmit.

Királyné. Azon férfi, kiről szólasz, jelen van, hallja szavaid, birád, s boszút álland rajtad. (Gilbert kilép a szőnyeg mögül.)

Johanna. Egek! Gilbert!

Gilbert (a királynéhoz.) Kezeibe teszem éltemet, királyné!

Királyné. Jól van! Vannak föltételeid?

Gilbert. Igen, királyné.

Királyné. Mellyek azok? Királyi szavunkat előre, mindent teljesitendünk.

Gilbert. A dolog igen egyszerü. Hálatarto-

zásomat fizetem le ön udvara egyik főbb urának, ki sok munkával tisztelé meg csekély ügyességemet.

Királyné. Szólj.

Gilbert. Ezen úr titkos szövetkezésben van egy lyánykával, kit nőül nem vehet, mint számüzött család sarjadékát. Ezen lyányka, ki eddig visszavonulva élt, egyetlen lyánya s örököse az utolsó Talbot lordnak, ki VIII. Henrik alatt lefejezteték.

Királyné. Hogyan? bizonyosan tudod, mit most mondál? Talbot János, a jó papista lord, arragoni anyám derék védje, gyermeket, lyányt hagya maga után? nem igy mondád? Ha ez igaz, ugy azon gyermek, tulajdon gyermekem, milly igazán hordom Anglia koronáját! Mit Talbot János angliai Mária anyjáért tön, angliai Mária Talbot János lyányáért teendi.

Gilbert. Tehát, királyné, jó szivvel adandja ön vissza Talbot János lyányának, atyja jószágait?

Királyné. Igen, minden bizonyuyal elveszem azokat Fabianitól? de hol vannak bizonyitványok azon lyány életben léte felől?

Gilbert. Nálam.

Királyné. S ha nem volnának is, szereznénk mi, nem hiában vagyunk királyné.

Gilbert. Tehát, királyné, visszaadandja ön Talbot János lyányának atyja birtokait, cimeit, rangját, nevét s cimerét. Életét fölmentendi a vérítélet alól. Nőül adandja azon nemes embernek, ki csak egyedül lehet férje az elcsábitottnak. Ezen föltételek mellett, királyné, szabad kénye szerint rendelkezhetik ön szabadságom, akaratom s életem fölött.

Királyné. Történjék minden, mikép kivánod.

Gilbert. Koronájára s nyilt Evangyéliomára esküdjék meg ön, Anglia királynéja, hogy teljesitendi Gilbert a kézmüves kivánatit.

Királyné. Esküszöm koronámra, s ezen isteni Evangyéliomra!

Gilbert. Szerződésünk kész! Királyné, számomra a sir, a nászpárnak menyasszonyágy készitessék. A vőlegény Fabiano Fabiani clanbrassili gróf, s Talbot János lyánya itt áll!

Johanna. Mi ez? Mit hallok?

Királyné. Ember, őrült vagy? mit jelentsen ez? Vigyázz szavaidra, királynéval nem lehet tréfálni, s szavak királyi fülek hallattára mondvák, fejekbe kerülhetnek.

Gilbert. Fejem, királyné, öné; esküje enyim!

Királyné. Ember, jól meggondold szavaidat! Ezen Fabiani! s ezen Johanna! Te őrjöngsz?

Gilbert. Ezen Johanna Talbot János lord lyánya.

Királyné. Hazugság! álom, képzelödés! Bizonyitványid hol vannak?

Gilbert. Itt. (Iratcsomót veszen ki kebléből.) Tessék fölségednek ezen iratokat olvasni.

Királyné. Van é időm iratiddal vesződni? kértem tőled azokat? mi közöm nekem irományidhoz? Lelkemre mondom, ha valamit bizonyitnak, tűzbe dobom, hogy csak hamvok marad meg.

Gilbert. S az eskü, királyné?

Királyné. Esküm? Esküm!

Gilbert. Királyi koronájára, s a szent Evangyéliomra! éltére e földön, s lelke üdvösségére, esküvék ön!

Királyné. Ember, mit kivánsz tőlem! te egészen őrült vagy!

Gilbert. Mit kivánok? Johanna elveszté rangját, adja ön neki vissza! tegye őt Talbot lord lyányává, s Clanbrassil lord hitvesévé — azután vegye éltemet!

Királyné. Éltedet! mit tegyek azután azzal? Csak azért akarnám éltedet, hogy ezen emberen, ezen Fabianin boszut állhassak! tehát épen nem értesz semmit, sem téged, sem engem? boszuról szóltál! s igy akarod magad megboszulni? — Milly otromba ezen köznép! S véled talán, hogy hiszem regédet Talbot lord lyányáról? irományidat mutatod, nem akarok felölök tudni semmit. Hah, egy asszony által elárultatál, s te nagylelkük akarsz játszani? Cselekedjél tetszésed szerint! de én nem akarok nagylelkü lenni! düh s gyülölség uralkodik szivemben! Boszut akarok, s neked kell segédeszközül szolgálnod. Ezen ember bolond, őrült, valóságos bolond! mi szükségem a bolondra? kétségbe kell esnünk, midőn nagy dolgokban illy buta néppel kell vesződnünk.

Gilbert. Ön királyi szavát birom! Clanbrassil lord elcsábitá Johannát, tehát vegye hitvesül.

Királyné. S ha nem akarja?

Gilbert. Akkor Anglia királynéja tudni fogja őt kényszeritni.

Királyné. Nem! nem! légy könyörületes irántam, Gilbert!

Gilbert. Ha ellenkezik a gonosztevő, akkor történjék vele s velem a királyné parancsa szerint.

Királyné (kitörő örömmel.) Ez minden, mit kivánok!

Gilbert. Ha azon eset következnék, mindent kész vagyok elkövetni, mit királyném tőlem kivánand, azon egy föltétel alatt, hogy Johanna atyja örökébe visszaiktattassék.

Királyné. S mindent teljesitendsz, mit kivánni fogok?

Gilbert. Mindent.

Királyné. Akarsz mindent mondani, mit parancsolandok? Kész vagy bármilly halál által kimulni?

Gilbert. Bármilly halál által.

Johanna. Oh, istenem!

Királyné. Esküszöl ezeket teljesiteni?

Gilbert. Esküszöm.

Királyné. Igy lehet alkalmaznom tervemet. Igen, igy sikerülend. Szavadat adtad s bírod enyimet. Minden rendben van. (Gondolkozik, rövid szünet után Johannához.) Most fölösleges vagy itt. El, ismét hivatni foglak.

Johanna. Mit cselekvél Gilbert? én nyomorult teremtmény vagyok, nem merem szemeimet hozzád emelni, s te isten angyala vagy. (Elmegyen.)

Ötödik jelenet.

Királyné. Gilbert. Azután *Renard Simon. Chandos* lord. *Őrök.*

Királyné (Gilberthöz.) Van fegyvered? kés, tőr? vagy más illyes?

Gilbert (Clanbrassil lord tőrét kebléből kihuzva.) Itt egy tőr!

Királyné. Jól van, markold meg. (Megragadja karját s kiált.) Amonti Bailly úr! Chandos lord! (Renard Simon, Chandos lord s őrök belépnek.) Vigyázzanak önök ezen emberre, tőrt ránta ellenem. Épen keresztül akart szurni, midőn karját megfogám. Ragadják meg az orgyilkost.

Gilbert. Királyné? . . .

Királyné (lassan Gilberthöz.) Elfeledéd már egyezésünket? Nem esküvél mindenben megegyezni? (Fönhangon.) Önök mindnyájan tanuim, s bizonyitni fogják, hogy még kezében látták a tőrt. Bailly ur, mi neve a londoni Tower hóhérának?

Renard. Mac-Dermoti, irlandi fi.

Királyné. Hozattassék ide, szólni akarok vele.

Renard. Ön? Királyné?

Királyné. Én magam.

Renard. A királyné hóhérral akar szólni?

Királyné. Igen, a királyné a hóhérral akar beszélni, a fej öklével. Hivassa ön. (Egy testőr elmegyen.) Mylord Chandos, s önök jót állnak nekem ezen emberért. Őrizzék jól itt sorukban. Történendnek nem sokára olly dolgok, mellyeknél jelen kell lennie. Bailly ur, palotánkban van Clanbrassil lord?

Renard. Várakozik fölséged parancsira.

Királyné. Nem gyanit semmit?

Renard. Semmit.

Királyné (Chandos lordhoz.) Jöjön be.

Renard. Az egész udvar várakozik. Ne vezettessék be Clanbrassil lord előtt senki?

Királyné. Nemesim közől kik gyülölik leginkább Fabianit?

Renard. Mindnyájan.

Királyné. De még is, kik legengesztelhetlenebb ellenei?

Renard. Clinton, Montagu, Sommerset, Derby gróf, Gerard, Fitz-Gerard, Paget lord, s a kancellár.

Királyné (Chandos lordhoz.) Jöjenek mindnyájan, a kancellárt kivevén. Távozzék! (Chandos lord el. Renard Simonhoz.) Érdemes kancellárunk nem kevésbé gyülöli Fabianit, mint a többi, de igen kétségeskedő. (Megpillantja azon irományokat, mellyeket Gilbert az asztalra tett.) Ah, még is kell egy tekintetet vetnem ezen irásokba. (Mig olvas, megnyilik a fenékszini szárnyajtó. A királyné által nevezett nemesek mély bókok közt belépnek.)

Hatodik jelenet.

Clinton lord s a többi *nemesek. Előbbiek.*

Királyné. Jó reggelt, uraim! isten vegye szent ótalmába önöket, mylordok! (Montagu lordhoz.) Brown Anthony, nem feledem soha, milly érdemesen vezeté ön császárrali, Montmorency János és toulousei gróffali alkudozásomat. Paget lord, ön ma nyerendi staffordi grófságban Beaudesert báróságot. Ah, imé jó öreg barátunk, Clinton lord! mindig jó indulattal viseltetém ön iránt, mylord! ön az, ki Wyat Jánost, a sz. jamesi téren, semmivé tevé. Nem feledendjük e tettet soha. Azon nap Anglia koronája egy hid, melly seregimnek utat nyita a lázadokhoz, s egy fal által, melly a lázadókat gátlá hozzám férhetni, menteték meg. A hid, a londoni hid, a fal Clinton lord!

Clinton (lassan Renard Simonhoz.) Hat hónap óta ma szól először hozzám a királyné, s milly rendkivül kegyes.

Renard. Béketürés, mylord, mindjárt még megelégedettebb leend ön vele.

Királyné (Chandos lordhoz.) Clanbrassil lord jöhet már. (Renard Simonhoz.) Ha nehány pillanatig itt leend, azután . . . (füléhe sug, s azon ajtóra mutat, mellyen Johanna kiment.)

Renard. Jól van, királyné.

Hetedik jelenet.

Fabiano Fabiani (belép.) *Előbbiek.*

Királyné. Ah, itt van! (Renard Simonnal folyvást lassan beszél.)

Fabiani (miután mindentől köszönteték s körül tekinte, magában.) Mit jelentsen ez? csak ellenimet látom. (A királyné lassan beszél Renard Simonnal.) A királyné nevet; ez rosz jel!

Királyné (nyájasan Fabianihoz.) Isten vegye szent ótalmába önt, mylord!

Fabiani (kezet csókol.) Királyi asszonyom! . . . (Magában) Mosolyga rám, a veszély mást, nem engem illet.

Királyné (mindig nyájasan.) Beszédem van önnel. (Az előszinre lép Fabianival.)

Fabiani. S nekem is beszédem van önnel, királyném! engem olly hosszu időre boldogitó köréből távoztatni, számüzni! ez szemrehányást érdemel. Nem igy történik vala ez, ha távollétemben annyit gondolkoznék ön rólam, mint én önről.

Királyné. Ön igazságtalan, mióta tőlem távol van, csak önnel valék elfoglalva.

Fabiani. S igaz ez? hihetek annyi szerencsének? ismételje ön!

Királyné (mindig mosolyogva.) Esküszöm!

Fabiani. Ön szeret tehát engem, mint tőlem szerettetik?

Királyné. Épen ugy, mylord! s valóban csak önről gondolkozám, s még pedig annyira, hogy egy igen kedves meglepést szerzék önnek.

Fabiani. Hogyan? meglepést?

Királyné. Egy találkozást, melly önnek örömet szülő leend.

Fabiani. Találkozást? Kivel?

Királyné. Bizonyosan ki nem találja ön.

Fabiani. Valóban nem.

Királyné. Forduljon vissza ön.

Fabiani (hátrafordul, s a félig nyilt kisajtó küszöbén megpillantja Johannát, magában.) Johanna!

Johanna. Ő az!

Királyné (mindig mosolygva.) Ismeri ön e fiatal lyánykát, mylord?

Fabiani. Nem, királyném!

Királyné. Lyány, ismered e lordot?

Johanna. Az igazság éltemnél is becsesebb. Igen is, királyné, ismerem.

Királyné. Tehát nem ismeri ön ezen asszonyt, mylord?

Fabiani. Romlásomat akarják eszközölni. Ellenim környeznek mindenfelől. Ezen asszony bizonyosan egyetért velök. Nem ismerem őt, nem tudom kicsoda, minden szentekre esküszöm!

Királyné (fölkel s kéztyüjével arcon csapja.) Te gyalázatos ember! elárulod az egyiket, s megtagadod a másikat! hogyan? te nem ismered őt? nem tudod ki legyen? megmondjam? Ezen asszony Talbot Johanna, Talbot János jó pápista lordnak, anyámért vesztő helyen kimultnak lyánya. Ezen asszony Talbot, Johanna rokonom; Talbot Johanna, Shrewsbury grófné, Wexford grófné, Waterford grófné, angliai peernő! Tudod most, ki ezen asszony? Paget! ön pecsétőrünk, s hallá, mit mondánk. Mária, anglia királynéja, ezen fiatal lyánykát ünnepélyesen Johannának, az utolsó waterfordi gróf egyetlen lyányának, nyilatkoztatja. (Az irományokra mutat.) Itt vannak a bizonyitványok, nagy pecsétünkkel ön által ellátandók. Ezzel történik akaratunk. (Fabianihoz.) Igen is, ugy, hallod, Waterford grófné. S ez meg van bizonyitva! S te, nyomor ember, te vissza tartozol neki adni birtokait; ugy! te nem ismered ezen asszonyt; ugy, te nem tudod, ki ezen asszony! most tehát megértéd tőlem; s én még többet tudok. (Merően szemébe néz, s fogcsikorgatva, félig fojtott hangon szól.) Ezen asszony kedvesed . . .

Fabiani. Királyné! . . .

Királyné. Igen is, ő kedvesed, s már most halld, mi vagy te! — Te ember vagy, szellem s szív nélkül, egy lélek nélküli valóság, egy nyomorult csalfa gazember! te ... maradjanak uraim! ne lépjenek hátra! hallja bár az egész világ, mit ezen embernek mondok! mint vélem, nem beszélek csöndes hangon. Halld tehát don Fabiano Fabiani, te az emberek legalábbvaló gyáva söpredéke vagy, egy semmirekellő hazug, hizelgő bérszolga, s én, midőn clanbrassili gróffá, Dinasmonddy s Darmouth bárónővá tevélek, eszeveszett őrült valék; bocsánat, nemes lordok, hogy önökkel valaha illy embert egy rendbe álliték. Te nemes! te lovag, te lord! tekints csak ezen előtted álló lordokra, te nyomorult ember; ezek nemesek, te nem vagy az. Látod itt Bridgest, Chandos bárót, látod Seymourt, Sommerset herceget, látod a Stanleyket, kik 1485 óta Derby grófok, látod a Clintonokat, bárókat 1288 óta? — Ezek közől mellyikhez hasonlitasz te? Pennalver spanyol család sarjadéka kérkedel lenni! Hazudol, csak közönséges olasz vagy. Te nem vagy semmi, kevesebb mint semmi, egy harisnyakötő fia Larino helységből, — s én tudtam ezt, de elhallgatám, s tettetém magam, mintha hinném nemes származatát. Illyenek vagyunk mi, asszonyok! Gyalázat a nyomorultra! Egy asszonyt megcsalni, a másikat megtagadni! Hogyan, ember, még állni bátorkodol előttem? Le, térdre, térdre! taszitsák térdre ezen embert, mylordok!

Fabiani. Fölség! . . .

Királyné. Ezen nyomorult, kit jótéteményekkel halmozék! ezen nápolyi bérszolga, kit lovaggá s Anglia szabad peerjévé tevék! Többen ovakodást ajánlának, s tanácslák, ne higyjek a szolgaléleknek, többen előre jóslák a dolog mostani kimenetét. De én őrült valék, s nem adék hitelt senkinek. Most látom, mint végződék minden. Magam vagyok oka. Az olasz csalfa, s gyáva a nápolyi. Ezt tudnom lehet vala, mert atyám minden olasztól megcsalattaték, kire magát bizá. Ezen Fabiani! látod most lady, Johanna, szerencsétlen gyermek, milly ember áldozatja levél! de légy nyugott, megboszullak!

Fabiani. Esküszöm, királyné! . . .

Királyné. Eskünni akarsz, ember! hamis esküt akarsz tenni! semmirekellő maradsz végedig. S mi, mi szegény asszonyok, pirulni vagyunk kénytelenek, hogy egy illy embert szeretni képesek valánk, alávaló, nyomorult féreg, csak egyszer, csak egyetlen egyszer sem emelheted föl fejedet!

Fabiani. De még is föl fogom emelni. El vagyok veszve, igen jól látom. Halálom elhatározták. Ön minden módot s eszközt elkövetend, tör, méreg . . .

Királyné (megragadja karját s az előszinre huzza.) Méreg s tör! Mit mondasz, olasz? honod utálatos, alattomos boszuját! nem, signore Fabiani, sem méreg, sem tör. Véled, hogy, én Mária, Anglia királynéja, egy utcaszögletben boszulandom meg magam? olly mélyen nem szállok alá boszut veendő; fényes nappal, déli nap világánál, nyilvános helyen, bárddal s hóhér tőkével, az utcák, terek, ablakok, házhéjak, emberekkel tömve, százezer tanú: igy áll boszut Anglia királynéja. Minden rettegjen, akarom, minden pompás, nagyszerü s szörnyünek mondja, lássa, s kiáltsa minden: egy asszony megbántaték, s egy királyné boszut vőn! ezen annyira irigyletre méltónak hirdetett kegyencet, ezen embert, kit bársonyba, selyembe öltözteték, akarom, egész világ lássa, remegve s reszketve, fekete halotti leplén, összekulcsolt kezekkel, mezitláb, a nép salakjától gúnyoltatva, kétségbeesetten, fejét a hóhértőkén, s a hóhér bárdját feje fölött emelve! ezen fehér nyakra, arany lovaglánc helyébe szürke hóhérkötelet akasztandok. Hah! milly szépen fog ezen Fabiani, ki királyi trónunk lépcsőin fénylett, a véralkaton diszleni!

Fabiani. Királyné! . . .

Királyné. Egy szót sem, egy bötüt sem többé! el vagy veszve, isten sem segit rajtad. Vérpadra lépendsz, mint Suffolk, s Northumberland. Jó London városomat ez ünneptől meg nem fosztom. Tudod, mint gyülöl jó városom tégedet? Igen is, mindennek, ki boszut akar állni, jó volna, ha lehetne Maria, Anglia királynéja, VIII. Henrik leánya, s két tengeren uralkodó! S hallod, Fabiani, mi megengedjük, tarts a vérpadról hosszu beszédet hü népünkhez, mint Northumberland, vagy mondj el egy hosszu imádságot, mint Suffolk, hogy a kegyelem hirnöke még életben leljen. De mondom neked, valamint egy

isten lakik égben: nem fog eljőni! (Sommerset lordhoz.) Lord herceg, ön Tower parancsnoka, kérje ezen ember kardját.

Fabiani. Itt kardom, de mindennek ünnepélyesen ellenmondok. Ha bár valósulna is, hogy egy asszonyt elámíték, vagy elcsábíték . . .

Királyné. Mi közünk ahoz, csábita é el aszszonyt vagy nem! azzal mi nem gondolunk semmit. Ezen urak tudják, hogy nekem arra nincs gondom.

Fabiani. Egy asszonyt elcsábítni nem halált érdemlő merénylet. Trogmorton hasonló vádra nem ítéltethetéték el.

Királyné. Talán még végre dacolni akar ezen ember! a féreg kigyóvá alakul. S ki mondá neked, hogy azzal vádolunk?

Fabiani. S mi másért vádolnak tehát? nem vagyok angol, nem vagyok ön alattvalója, hanem a nápolyi királyé, s a szentszék jobbágya. A pápa követjét, Polus bibornokot szólítandom föl, szabadságom követelésire. Csak akkor tétethetem illy állapotba, ha valóságos gonosztettet követek el. Mi tehát vétkem?

Királyné. Tudni akarod, mi vétked?

Fabiani. Igen, királyné.

Királyné. Hallották e kérdést nemes lordjaim, a választ is hallani fogják. Látandják önök, miként csak lábam egy toppanására van szükség, hogy azonnal véralkat emelkedjék a földből. Chandos lord, nyittassanak meg a szárnyajtók! egész udvarom lépjen be. (A szárnyajtók fölnyilnak, az egész udvar belép.)

Nyolcadik jelenet.

Lord kancellár. Az egész udvar. *Előbbiek.*

Királyné. Közelebb, mylordok, közelebb! igen örvendek önöket ma nálam együtt láthatni. Úgynök urak, csak közelebb, egészen közel. Hol vannak a lordok kamarájának cimer altisztei, Harriot és Stanerillo? s hah! itt vagytok, hozott isten! huzzatok kardot, igy, álljatok jobbrul s balrul ezen ember mellé. Foglyotok.

Fabiani. Mi vétekért vádoltatom?

Királyné. Lord Gardiner, tudós barátom, ön Anglia kancellárja, s mi tudtára adjuk: hogy a csillag kamara tizenkét lordja ezennel gyülésbe idézendő. Ritka, különös dolgok történnek e palotában. Hallják, mylordok, Erzsébet hercegnő koronánknak már több mint egy ellent gerjeszte. Önök ismerik Pietro Caro összeesküvését, az exeteri zavarok forrását! ismerik Wyat Tamás árulását, melly a kenti grófságot lázadásba hozá. Ismerik Suffolk herceg pártütését, ki párthivei elszéledte után egy odvas fában megfogattaték. Ma uj fölségsértő merénylet történt. Jól figyeljenek önök. Ezen reggel egy ember közelíte hozzám, s néhány szót mondván, tőrrel megtámadott. Még elég jókor ragadám meg karját. Chandos lord s az amonti Bailly elfogák azon embert. Vallomása szerint Clanbrassil lord által ingerelteték e tettre.

Fabiani. Altalam? lehetlen. Olly ember nem él e földön. Ki azon ember? hol van?

Királyné. Itt van.

Gilbert (hirtelen kilép a testőrök közől, hol eddig rejtezék.) Én vagyok!

Királyné. Ezen ember vallomása következésében, mi, Mária királyné, fölségsértésről s fölkent királyi személyünk ellen célzott orgyilkos merényletről, vádoljuk csillagkamaránk előtt Fabiano Fabiani Clanbrassil grófot.

Fabiani. Én, királygyilkos! szörnyüség! érzékim elhagynak! milly kelepcét készitének számomra! Nyomorult, bár ki légy, bátorkodol a királyné által most ejtett szavakat igazolni?

Gilbert. Igen!

Fabiani. Én ingereltelek a királyné meggyilkolására? Én?

Gilbert. Igen!

Fabiani. Igen, s mindig igen; átkozott légy! Ember, pokolból jösz? engem akarsz vérpadra hozni, s nem gondolod, hogy velem lépendsz oda? Azon bűn, mellyel engem vádolsz, téged is terhel. Én általad halok meg, de neked is meg kell halnod. Eszeveszett, egy szóval két fejet viszesz hóhérbárd alá, enyimet s tiedet. Tudod ezt?

Gilbert. Tudom.

Fabiani. Mylordok! ezen ember meg van vesztegetve . . .

Gilbert. Ön által. Itt az arannyal tölt erszény, mellyet öntől a gyilkos tettért előre nyerék. Ön cimere s neve bele van himezve . . .

Fabiani. Igazságos isten! de hol azon tőr, mellyel mint állittatik, ezen ember a királynét meggyilkolni akará?

Chandos. Itt van.

Gilbert (Fabianihoz.) A tőr öné. E célra adá nekem. Hüvelye most is önnél leend.

Lord kancellár. Clanbrassil gróf, mit válaszol ezekre? ismeri ezen embert?

Fabiani. Nem.

Gilbert. Igaz, csak éjjel látott. Azonban mindjárt segitendek emlékezetén, csak két szót sugok fülébe. (Fabianihoz közelit s fülébe sug.) Te, mint látszik, nem akarsz ma ismerni senkit, sem az elcsábított asszonyt, sem a megbántott férfit! A királyné boszut áll, a pór ember is. Tegnap kihittál, itt vagyok! Két boszuló közt állasz! én Gilbert, a kézmüves vagyok! most ismerni fogsz.

Fabiani. Igen, most ismerem ezen embert, mylordok! minthogy ezzel van dolgom, nincs már mit mondanom.

Királyné. Ő bűnösnek vallja magát!

Lord kancellár (Gilberthöz.) Normann törvények s VIII. Henrik király 25dik rendelménye értelme szerint, első lépcsőni fölségsértés esetében, a kivallás nem menti meg a büntársat. Ne feledd el, hogy ez olly eset, mellyben nincs joga a királynénak kegyelmet adni, s azzal együtt, kit vádolsz, vérpadon kell halnod. Jól meggondold ezeket! s még is erősited előbbi vallomásidat?

Gilbert. Tudom, hogy halnom kell, s most is erősitem vallomásomat.

Johanna (magában.) Istenem, ha ez álom, ugy rettentő álom!

Lord kancellár (Gilberthöz.) Kész vagy vallomásidat Evangyéliomra teendő esküvel erősiteni? (Tartja az Evangyéliomot, Gilbert ráteszi kezét.)

Gilbert. Esküszöm, kezemet szent evangyéliomra s közel halálomat szemem előtt tartva: hogy ezen ember orgyilkos, hogy e tőr, melly övé, szolgált a gonosztettnél; hogy ezen erszény, melly övé, a gonosztett miatt adaték nekem. Ez tiszta igazság, s isten legyen irgalmas szegény lelkemnek.

Lord kancellár (Fabianihoz.) Mylord, mit válaszol ezekre?

Fabiani. Semmit, — el vagyok veszve! —

Renard (a királynéhoz.) Ön a hóhért hivatá, itt van.

Királyné. Jól van, jöjön be.

(Az udvarnokok sorai megnyilnak. A hóhér fekete s vörös öltönyben, vállán pallossal hüvelyben belép.)

Kilencedik jelenet.

Hóhér. Előbbiek.

Királyné. Mylord, Sommerset herceg, Towerbe ezen két emberrel! Mylord Gardiner, érdemes kancellárunk, holnap elkezdődjék pörök csillagkamaránk tizenkét peerje előtt, s isten legyen Óangliával! reményljük, hogy el leendnek itélve ezen emberek, mielőtt Oxfordba utaznánk, hol megnyitandjuk a parliamentet, s mielőtt Windsorba költöznénk, husvét napjait ünneplendők. (A hóhérhoz.) Lépj közelebb, örömmel látlak. Hiv szolgánk vagy. Már öregszel. Három uralkodó alatt viseléd hivatalodat. Szokás, hogy e hon királyai, trónra léptök alkalmakor, királyi ajándékot nyujtsanak neked. Atyám, VIIIdik Henrik, királyi palástja gyémánt csatját, bátyám, VIdik Edvárd, arany serleget ajándékoza. Most rajtam a sor, tőlem még nem kaptál semmit. Meg foglak ajándékozni. Lépj közelebb! (Fabianira mutatva.) Látod ezen szép fiatal fejet? Ma reggel még földi kincseim legszebbike, s kedvesebbje vala. Látod ezen fejet? legyen tied! neked ajándékozom!

Harmadik nap.

Kettőből melyik?

Személyek:

Királyné.	*Farnaby Jósua.*
Gilbert.	*Dulwerton Aeneas.*
Johanna.	*Clinton lord.*
Renard Simon.	*Egy tömlöctartó.*

Harmadik felvonás.

(Terem, a londoni Tower belsőjében. Ivbolt nagy oszlopokon. Jobbról s balról két börtönajtó. Jobbról a falban nyilás, Temzére vezető. Balról utcára vivő rés, Mindkét részről rejtett ajtó a falban. A fenékszinen karzat, nagy erkélylyel, melly Tower külső udvaraira szolgáló üvegajtókkal záratik.)

Első jelenet.

Gilbert. Josua.

Gilbert. Mit tudsz?

Josua. Oh, istenem!

Gilbert. Nincs semmi remény?

Josua. Nincs! (Gilbert ablakhoz lép.) Nem láthatsz semmit az ablakból.

Gilbert. Tudakozódtál, nemde?

Josua. Fájdalom, igen is, bizonyosan tudom!

Gilbert. Fabiani számára van?

Josua. Igen, Fabiani számára.

Gilbert. Milly boldog azen ember! átkozott legyek én!

Josua. Szegény Gilbert, majd rád is jő a sor. Ma ő, holnap te!

Gilbert. Mit akarsz ezzel mondani? nem értelek. Miről beszélsz?

Jósua. Azon véralkatról, mellyet épen most állitanak föl.

Gilbert. S én, én Johannáról szólok.

Josua. Johannáról?

Gilbert. Igen, Johannáról, csak róla! mi gondom minden egyébre! elfeledéd tehát már, hogy börtönöm rostélyozatán át, már egy hónap óta látom a kedves lyányt, miként jár fel s alá némán, halvány arccal s gyászöltözetben e torony körül, melly két foglyot zár: Fabianit s engemet? Nem emlékezel tehát már rettegésimre s kétségimre? kettőnkből mellyikért jő? Ezen kérdést megfejteni éjjel nappal törekszem. Tegnap megigéréd nekem, hogy fölkeresed őt, szándékát kikémlendő. Szólj, tudsz valamit. Értem jő, vagy Fábianiért?

Josua. Bizonyosan megtudám, hogy Fabiani ma minden esetre lefejeztetik, s hogy holnap követended őt. Ezen pillanat óta nem tudom, hol fejem. Csak a vérpadon, nem Johannán függének gondolatim. Halálod! . . .

Gilbert. Halálom! Mit értesz e szó alatt? — Az halálom, hogy Johannától már többé nem szerettetem. Azon nap óta, mellyen engem szeretni megszünt, halva valék. Érted, Josua, elevenen halva! mi még életből bennem van, ám vegye el holnap a hóhér — fáradságát alig érdemlendi! Te nem tudod, mint szerethet egy férfi! Ha két hónappal ezelőtt, valaki következő szavakat mondá vala hozzám: tiszta, szeplőtlen Johannád, büszkeséged, szerelmed más férfit ölelt: akarod, szereted még? — igy feleltem volna: nem, inkább mindkettőnknek halált! s a szerencsétlenség hirnökét lábaim alá tiportam volna! — Most, most ugy is akarom! ő nem tiszta, szeplőtlen Johannám már, ő más karjai közt pihent, jól tudom — s még is szeretem! szaggatott szivvel szeretem. Ha kivánja, kész vagyok hütlenségeért tőle bocsánatot kérni. Söt, ha nemének elvetemültjei legroszabbika lenne, még akkor is szeretném. Csak egy napom van ez életben, de száz évet adnék életemből, ha legalább csak még egyszer rám mosolygna! holnap az örök életbe költözöm; jól van, neki ajándékozom, legyen két örök élete ezen egy szóért: szeretlek! — Tudod most, Josua, érted most, mi a szerelem? Te gyöngének tartasz engem! nem, én meg tudok halni, de Johanna éljen! csak tudnám, hogy engem s nem azon Fabianit szereti, milly örömest halnék meg.

Josua. Fabiani ma kivégeztetik.

Gilbert. S én holnap. Ma én boszultatom meg rajta, holnap ő rajtam.

Josua. Barátom! itt jő a londoni Tower második örmestere, Dulwerton Aeneas. Térj vissza börtönödbe. Estére, barátom, ismét látlak.

Gilbert. Oh, meghalni szerettetlen! meghalni könyezetlen! Johanna! Johanna!.. Johanna! . . (Lassan börtönébe megyen.)

Josua. Szegény Gilbert! nagy isten! mért kellett nekem öreg embernek e keserüséget elérni? (El.)

Második jelenet.

Renard Simon s *Dulwerton Aeneas* (belépnek.)

Renard. Igaza van önnek, különös dolog, de hiában, ugy van. A királyné szerelmes bolond, s nem tudja mit akar. Asszonynál nem bizhatik az ember semmiben. Mit akar most itt a Towerben? a jó ég tudja! Az asszonyi sziv talány. Hallja Aeneas mester, mi régi barátok vagyunk. A dolognak véget kell ma érni. Itt minden öntől függ. Ha parancsolatot kapna ön. (Lassan fülébe sug.) Huzza, halaszsza a dolgot, s juttassa ügyesen tönkre. Csak két órányi időre van szükségem, s ezen este megtörténik, mit ohajtok, holnap nincs többé kegyenc, én mindenható vagyok, s holnapután ön baronet, s Tower hadnagya. Értett?

Dulwerton. Értem.

Renard. Jól van tehát. — Valaki jő. Itt nem szabad senkinek bennünket együtt látni. Erre menjen ön! én a királyné elébe megyek. (Elválnak.)

Harmadik jelenet.

Tömlöctartó belép, szorgosan körül tekint s bevezeti lady *Johannát.*

Tömlöctartó. Itt van ön, hová jutni szándékozék, mylady. Itt vannak a két börtön ajtói. Most, ha ugy tetszik önnek, jutalmamat . . .

Johanna (gyémánt karperecét leveszi s neki adja.) Itt van.

Tömlöctartó. Szépen köszönöm! bajba ne keverjen, mylady, vigyázzon! (El.)

Johanna (egyedül.) Istenem! mit kezdjek most? veszélybe taszitám őt, most megmenteni kötelességem. De miképen? mit tehet egy asszony? A vesztőhely, a vesztőhely! rettenetes! bátorság! egy könyet se többé, tetteket köny helyett, — de, mit tehetek én, egy erőtlen, tehetetlen teremtmény! légy velem, istenem! Valaki jő. Ki beszél itt? Ismerem e hangokat. A királyné szava. Ő! — minden elveszett! (Egy oszlop mögé vonul.)

Negyedik jelenet.

Királyné s *Renard Simon* (belépnek.) *Johanna* (elrejtve.)

Királyné. Ah! ön csodálkozik e változáson? ugy! én magamat sem ismerem már! de mi bajom azzal! már ez csak igy van. Most már nem akarom, hogy meghaljon!

Renard. Fölséged azonban tegnap határozá, hogy ma történjék a kivégzés.

Királyné. Mint tegnapelőtt határozám, hogy tegnap történjék, mint vasárnap határozám, hogy hétfőn történjék. Ma pedig holnapra határozom a kivégzést.

Renard. Valóban ugy van! második advent vasárnap óta, mellyen a csillagkamara hozá a halálos itéletet, s mellyen a két elitéltetett visszakisérteték a Towerbe, előttök a hóhér, bárdja élét arcuk felé fordítva, már három hét mult el, s fölséged minden nap más napra halasztja a kivégzést.

Királyné. Ej, mit, édes ur! még meg is mondjam önnek, mit jelent mind ez? föltárni legyen kénytelen egy szegény asszony ön előtt szivét, mert királyné a szerencsétlen, s mivel ön itt jövendő férjemnek, a spanyol hercegnek személyét viseli? A férfiak nem tudják, hogy az asszony szive olly szemérmes, mint teste. Azonban, minthogy olly igen együgyűnek tetteti ön magát, tehát hallja: igen, én Fabiani kivégzését egy napról másikra halasztom, mert egy reggel sincsen elég erőm a londoni Tower harangját, ezen ember halálához kongni hallani, mert elájulok azon gondolatnál, hogy a hóhér ezen ember számára feni bárdját, mert nem gondolhatok koporsójára, mert gyenge, eszelős asszony vagyok, mert ezen embert szeretem! elég ez most önnek? tud most ön mindent? s megértette jól? — Reménylem, elérkezend egykor azon nap, mellyen mindenért, mit most önnek mondani kénytelen valék, boszut állhatok önön, — most távozzék!

Renard. Még is, idején lenne már ezen Fabianival véget vetni. Ön királyi uramhoz, a spanyol herceghez, férjhez menendő.

Királyné. Ha a spanyol herceg, ön királyi ura, elégületlen, tehát megmondhatja. Mi majd azután más férjt választandunk. Nem szükülünk királyi kezünk kérőiben. Itt a római császár fia, itt Piemont hercege, Portugal infantja, Polus bibornok, Dania királya s Courtenay lord, s ezek épen olly jó nemes emberek, mint a spanyol herceg.

Renard. Courtenay lord, Courtenay lord!

Királyné. S mi tovább? egy angol báró annyit ér, mint egy spanyol herceg. Egyébiránt Courtenay lord keleti császárok sarjadéka. S egyátaljában, ha meg akar ön haragudni, tehát — haragudjék.

Renard. Minden, kinek szive van Londonban, gyűlöli Fabianit.

Királyné. Engem kivevén.

Renard. A polgárok e részben megegyeznek a nemességgel. Ha Fabiani még nem végeztetik ki ma, mint fölséged igéré, tehát . . .

Királyné. Tehát? mit?

Renard. Tehát, fölzendülendnek a polgárok.

Királyné. Vannak zsoldosim.

Renard. A nemesség összeesküszik.

Királyné. Van hóhérom.

Renard. Anyja imádságos könyvére esküvék ön, meg nem kegyelmezni neki.

Királyné. Itt egy charta-blanche, mellyet Fabiani kezemhez juttata, s mellyben királyi koronámra esküszöm, hogy megkegyelmezendek neki; atyám koronája csak ér annyit, mint anyám imádságos könyve. Egyik eskü semmivé teszi a másikat. Egyébiránt ki mondja önnek, hogy meg akarok neki kegyelmezni?

Renard. Ő igen ocsmányul elámitá önt.

Királyné. Mi gondom arra? férfiak mind olylyanok. De most nem akarom, hogy meghaljon. Lássa, mylord! . . . Bailly úr, akarám mondani . . . istenem, ön ugy kinpadra feszit, hogy már nem tudom, kivel beszélek. Lássa, én előre tudom, mit ön nekem mondani akar. Ön szólni fog: ezen Fabiani egy gyalázatos, alávaló ember. Olly jól tudom, mint ön, s pirulok értte, de — szeretem. Derék embert talán kevésbé szeretnék. Igy van épen a dolog, s nem másképen! Egyébiránt, egy sem jobb önök mindnyájok közől, kik itt vannak, mint ő. Ön ellenvetendi nekem, hogy ő kegyenc, s az angol nép nem szereti a kegyenceket. Mintha nem tudnám, miként csak azért akarja ön Fabianit megbuktatni, hogy Kildare grófot, ezen irlandi pimaszt ültethesse helyére. Ön mondani fogja: ezen Fabiani minden nap húsz fejet üttet le. Mi köze önnek hozzá? Spanyol hercegéről pedig hallgasson egészen. Ön alattomban maga is kineveti királyi urát. Ne szóljon semmit, Noailles francia követ kedvetlenségiről: ezen Noailles ur egy tök-kolop, s ezt magam is megmondom jelenlétiben. Egyébiránt asszony vagyok, ma akarok, holnap nem akarok. — Ugyan, az ég kedvéért, ne tettesse ön magát olly öszinte szívűnek s ártatlannak! ismerem önnek minden cseleit. Köztünk legyen mondva: ön olly jól tudja, mint én, hogy nem követé el azon gonoszságot, mellyért elitélteték. S most elég, átaljában nem akarom, hogy Fabiani meghaljon. Szeretném tudni, uralkodóné vagyok é itt, vagy nem? Most beszéljünk másról.

Renard. Fölséged megengedi, hogy távozzam. Egész nemessége szóla önhez számból.

Királyné. Mit nekem ezen nemesség.

Renard (magában.) Tehát a néppel teendünk próbát. (Mélyen meghajtja magát s elmegyen.)

Királyné (egyedül.) Különös módon távozék. Ezen ember képes valamelly lázadást inditani. Tüstént a tanácsházba kell sietnem. Ki jő itt?

Ötödik jelenet.

Aeneas mester s *Josua* (belépnek.) *Előbbiek*, Renard Simont kivéve.

Királyné. Ön az, Aeneas mester! Ön s ezen ember tüstént tegyenek rendelést, hogy Clanbrassil gróf kiszabaduljon börtönéből.

Aeneas. Királyné . . .

Királyné. Ah! nem hiszek önnek! emlékezem, ön is ellensége. Igazságos isten! csak azon ember ellenségitől környeztetem, kit szeretek! Fogadni mernék, hogy ezen ismeretlen kulcsár is gyűlöli.

Josua. Bizonyosan!

Királyné, Istenem, istenem! Ezen Renard Simon inkább király, mint én királyné. Hogyan, nincs itt senki, kiben bizhatom? nincsen senki itt, ki Fabianimat meg akarja menteni.

Johanna (az oszlop mögül előlépve.) Én, királyné!

Josua (magában.) Johanna!

Királyné. Te? te Talbot Johanna? mint jövél ide? mindegy, itt vagy, meg akarod Fabianit szabaditani? Köszönöm. Gyűlölnöm kellene téged, Johanna, féltékenynek kellene lennem; minden okom van ahoz, de nem, én szeretlek, mert őt szereted. A vesztőhely ellenében enyészik a gyülölség, csak a szerelem marad. Te, s én, mi ketten megbocsátunk neki. Ezt férfi elmék föl nem érik. Mi ketten összetartsunk, mert mindketten szerencsétlenek vagyunk. Fabianinak meg kell szabadulni. Csak tégedet birlak, téged kell birnom. Annyit legalább tudok, hogy te egész lélekből fogsz munkálódni. Önök lady Johannának mindenben engedelmeskedni tartoznak, s fejökkel állnak jót parancsai teljesülteért. Ölelj meg, lyány!

Johanna. A Tower ezen oldala Temze habjaitól mosattatik, egy titkos kijárást vevék itt észre. Hajón meg lehetne menekedni. Ez legbiztosabb leend.

Aeneas. Hajót egy óra lefolyása előtt itt nem kaphatni.

Johanna. Ez igen hosszú idő.

Aeneas. Egy óra hamar elsiet. Egy óra mulva éj lesz. Az jobb, ha titokban akarja fölséged a szökést tartani.

Királyné. Talán igaza van. Tehát egy óra mulva! Maradjon lady Johanna, nekem a tanácsházba kell mennem. Az alatt szabaditsa meg Fabianit.

Johanna. Bizzék bennem, királyné. (A királyné eltávozik. Johanna szemeivel követi.)

Josua (az előszinen.) Gilbertnek igaza van, Johanna csak Fabianiért él! —

Hatodik jelenet.

Előbbiek a királyné nélkül.

Johanna (Aeneas mesterhöz.) Hallá ön a királyné akaratját? Egy naszádot a rejtett kijáráshoz, a titkos folyosók kulcsait, egy köpenyt s kalapot.

Aeneas. Mind ezt az éj bekövetkezte előtt nem lehet megszerezni. Csak egy óra mulva, mylady.

Johanna. Jól van, távozhatik ön, ezen ember maradjon. (Aeneas mester elmegyen, Johanna szemeivel követi.)

Josua (az előszinen, magában.) Ezen ember! igen, ki Gilbertet elfeledé, nem ismeri többé Josuat. (Fabiani börtönéhez megyen, s ajtaját ki akarja nyitni.)

Johanna. Mit akar ön csinálni?

Josua. Kivánatit előzöm meg, mylady. Kinyitom ezen ajtót.

Johanna. Ki ül ott fogva?

Josua. Lord Fabiani.

Johanna. S itt?

Josua. Egy másik.

Johanna. Mi neve ezen másiknak?

Josua. Ez is halálra van itélve. Egy ember, kit ön nem ismer, bizonyos Gilbert kézmüves.

Johanna. Nyissa föl ezen ajtót.

Josua (az ajtót fölnyitva.) Gilbert.

Hetedik jelenet.

Gilbert. Előbbiek.

Gilbert (börtöne belsejéből.) Mi baj? (Megjelenik a küszöbön, meglátja Johannát, s bádjattan falhoz támaszkodik.) Johanna! Lady Talbot Johanna!

Johanna (térdre esik, földhöz szegzett szemekkel.) Gilbert, téged megszabaditni jövök.

Gilbert. Megszabaditani, engem!?

Johanna. Hallgass meg! könyörülj rajtam, ne taszits el magadtól! mindent tudok, mit nekem mondhatsz. Eleget nem mondhatsz soha; de ne szólj semmit, mert most meg kell téged szabaditnom. Minden készen van. Hagyd magadat általam megmenteni, mintha idegen volnék. Egyebet nem kivánok semmit. Ha meg leendsz szabaditva, taszits el magadtól, ne ismerj többé. Feledd, hogy Johanna él a világon! nem követelek bocsánatot tőled, csak meg akarlak szabaditani. Az isten irgalmasságára kérlek, engedd magadat megszabadítatni, általam megszabadítatni.

Gilbert. Köszönöm, nem akarok megszabadittatni. Mit ér nekem az élet, ha Johannától többé nem szerettetem?

Johanna. Hogyan, Gilbert? szerelmet akarnál tőlem kérni? a becstelen teremtmény még birna helyet szivedben? Gilbert! te nem gyülölsz olly igen, — s kérdheted, érzek é, s kiért, szerelmet? Ez sötét sorsomra derítő napsugárt vet. Halld tehát Gilbert; ha nem volnék érdemetlen előtted térdre hullni, ruhád sarkát érinteni, s szemeimet hozzád fölemelni, tehát sirva, porban térdelve, szaggatott szivvel rebegném e szót: Gilbert, szeretlek.

Gilbert (hevesen átkarolja.) Te szeretsz engem?

Johanna. Igen, szeretlek.

Gilbert. Te szeretsz engem! Ő szeret engem, istenem, igaz é? Ő maga mondá é, tulajdon szája szóla é?

Johanna. Gilbert!

Gilbert. Szökésemhez mindent elkészitél, nem igy mondád? Hamar, hamar! élet! akarok élni! Johanna szeret! — E börtönfalak fejemre szakadnak, s összezúznak. Levegőre van szükségem. Meghalok itt. Fussunk gyorsan, jer Johanna, élni akarok, mert szerettetem.

Johanna. Még nem mehetünk. Naszádra van szükségünk. Az éjt be kell várnunk. De légy nyugott, meg vagy szabaditva. Mi előtt egy óra elröpülne, mögöttünk leendnek e falak. A királyné a tanácsházban van, s nem tér olly hamar vissza. Én parancsolok itt. Mind ezeket meg fogom neked mondani bővebben.

Gilbert. Egy óráig várni, ez igen hosszu idő! ösztönöm kisztet ismét szerencsét s életet nyerni. Johanna! Johanna, te itt! én éljek! te szeretsz! pokolbul égbe jutok. Nem őrjöngök? te szeretsz engem?

Johanna. Szeretlek! s hidd el, örök üdvösségemre mondom, soha kivüled mást nem szerettem senkit. Még akkor is, midőn vétkeztem, értted égő szerelem lángolt szivem mélyében. Ördög karjai közé dőltem, s éltem angyalát sirattam!

Gilbert. Feledd azt, mint én feledem. Félre a multtal, csak a jövőnek akarok élni. Szeretlek, s mindent megbocsátok. Johanna, féltékenység s kétségbeesés könyeit hullattam, de megbocsátok mindent. Te vagy éltem csillaga, s szerencséje. Johanna, emeld hozzám fejedet, én szeretlek!

Johanna. Nemes férfi! Isten angyala!

Gilbert. Oh, bár távol innen, szabadon volnék már veled! nem akar ma éjjeledni? még sem közelg a szabadító naszád? Johanna, ezen éjjel elhagyjuk Londont, s kiköltözünk Angliából, Velencébe sietünk. Ott munkám meg fog fizettetni. Eltáplálhatlak, s te nőm leendsz. Istenem! feledém, ki vagy, milly nevet viselsz!

Johanna. Mit akarsz ezzel mondani?

Gilbert. Te Talbot lord lyánya vagy, s waterfordi grófné nevet viselsz!

Johanna. Én egy szebb nevet tudok! . . .

Gilbert. S melly az?

Johanna. Gilbert Johanna, hitvesed.

Gilbert. Johanna!

Johanna. Nem, Gilbert, ne gondold, hogy tőled ezen nevet követelem. Tudom, érdemetlen vagyok rá, annyira nem akarok bocsánatoddal visszaélni. A kézmüves Gilbert ne vesse le magát Waterford grófnéhoz. De követni foglak, szeretlek, s nem hagylak el többé soha. Nem testvéred, csak szolgálód akarok lenni, s ha nőt veendsz, őt fogom

szolgálni. Bünhődni akarok vétkemért, s türni siromig, de ne taszits el magadtól, Gilbert.

Gilbert (lábaihoz borulva.) Angyal! nőmmé kell lenned!

Johanna. Nőd? Te megbocsátasz! mint isten a megtérő bünösnek. Légy áldott, te vétkes tettemet lemosod. (Gilbert fölkel, s átkarolja. Josua megfogja Johanna kezét.)

Josua. Én vagyok, Josua!

Johanna. Jó Josua!

Josua. Kevéssel előbb nem ismert ön.

Johanna. Gilbert vala csak gondolatim tárgya. (Josua megcsókolja kezét.)

Gilbert (megöleli.) Milly boldogok vagyunk. (Távol moraj, zavart kiáltások. A nap hanyatlik.)

Josua. Milly lárma ez? (Utcára nyiló ablakhoz lép.)

Johanna. Istenem, csak valamelly akadály ne gátolja szándékunkat!

Josua. Sürü néptömeg a Tower előtt. Dárdák, fejszék, szövétnekek. A királyné lovas testőrsége csatarendben. Minden a Tower felé tolong. Milly lárma! ez népzendülés!

Johanna. Csak Gilbert ellen irányzott ne legyen!

Szavak (távolról.) „Fabiani! le Fabianival! halál Fabianira!“

Johanna. Hallja ön?

Josua. Igen!

Johanna. Mit mondanak?

Josua. Nem érthetem jól.

Johanna. Oh, istenem, istenem!

Nyolcadik jelenet.

Dulwerton Aeneas s egy *hajós* (a rejtett ajtón belépnek.) *Előbbiek.*

Aeneas. Mylord Fabiani! mylord! egy pillanatig sem lehet késni, kitudatott, hogy a királyné meg akarja önt menteni. A nép fölzendült ön ellen. Mi előtt egy óranegyed eltelnék, darabokra szaggatják önt a lázadók. Szabaditsa meg magát, mylord, itt egy köpeny s kalap, itt a kulcsok s a hajós. El ne feledje ön, hogy mindent nekem köszönhet. Siessen, mylord. (Lassan a hajóshoz.) Tartóztasd föl. Késedelmezd a szökést.

Johanna (gyorsan Gilbertre veti a köpenyt, s fejére teszi a kalapot. Lassan Josuahoz.) Istenem! csak ezen ember meg ne ismerné!

Aeneas (Gilbert arcára tekintve.) Mit látok? hisz ön nem teljesíti királynénk parancsát, mylady! ön mást szöktet el.

Johanna. Minden elveszett! — előre kellett volna ezt látnom! . . . istenem! — Uram, könyörüljön rajtam! —

Aeneas (lassan, Johannához.) Csöndesen, folytassa ön cselekedetét; én nem szólék, nem láték semmit. (Hátra vonul a fenékszinbe.)

Johanna. Mit hallok? részünkön a szerencse. Tehát minden Gilbert megmentését ohajtja.

Josua. Nem, mylady, minden Fabiani vesztét kivánja. (Ezen egész jelenet alatt növekedik kivülről a zaj és lárma.)

Johanna. Siessünk, Gilbert, jer hamar.

Josua. Eressze ön egyedül.

Johanna. Én elhagyjam öt?

Josua. Csak rövid időre. Nem kell asszony a naszádban, ha szerencsésen akar révbe szállni. Még nincs elég sötét, s ön öltözete fehér. A veszély után ön ismét megtalálandja öt. Jöjön tehát velem, ő menjen arra.

Johanna. Josua igazat szól. Hol talállak ismét, Gilbert?

Gilbert. A londoni hid első ive alatt.

Johanna. Jól van! hamar el! a zaj növekedik. Bár messze volnál már!

Josua. Itt vannak a kulcsok. Innen a folyam partjáig tizenkét ajtót kell nyitni, zárni. Egy óranegyed kivántatik ezen munkához.

Johanna. Egy óranegyed, tizenkét ajtó — ez szörnyüség!

Gilbert (megöleli.) Élj szerencsésen, Johanna! még néhány pillanatnyi elválás, és ismét megtalálandjuk egymást az egész életre!

Johanna Földi s örök életünkre! (A hajóshoz.) Hajós, vigyázz rá!

Aeneas (lassan a hajóshoz.) Ne siess, még valami jöhetne közbe.

Gilbert (el a hajóssal.)

Josua. Megszabadult. Most rajtunk a sor. Először be kell a börtönt zárnunk. (Bezárja Gilbert börtöne ajtaját. El Johannával a másik rejtett ajtón.)

Aeneas (egyedül.) Fabiani kelepcében maradt, a kis csalfa lady jól intézé dolgát, Renard mestertől dús jutalmat nyert volna érte. De mit fog a királyné szólni? Mindegy, csak rám ne essék haragja.

(A királyné s Renard Simon a karzaton sietve belépnek. A zaj kivülről mindig növekedik. Csaknem egészen éj van. Dühös kiáltozás kivülről, szövétnekek, fegyverzörej, egyes lövések, lódobogás. Több nemes, karddal kezében, kiséri a királynét; köztök Clarence, Anglia cimerheroldja, a királyi zászlót tartva, s Jarretiere, a térdszalag rend heroldja, ezen rend lobogójával.)

Kilencedik jelenet.

Királyné. Renard Simon. Aeneas mester. *Clinton* lord. A két *herold. Nemesek. Apródok* stb.

Királyné (lassan Aeneashoz.) Elment Fabiani?

Aeneas. Még nem.

Királyné. Még nem? (Rettentő tekintetet lövel rá.)

Aeneas (magában.) Ördög és pokol!

Népkiáltása (kivülről.) Le Fabianival! halál Fabianira!

Renard. Ezen pillanatban szükséges, hogy határozást tegyen fölséged. A nép ezen ember halálát akarja! egész London fölzendült. A Tower elzáratott. A lázadás rettentő. A nemesek fölkelt serege darabokra vágattatott a londoni hidon. Fölséged testőrsége tartja ugyan még magát, de még is utcáról utcára kellett mindenütt egész a Towerig hátrál-

nunk. Erzsébet hercegnő párthivei a nép közé vegyültek. A zendülés veszélyes alakja bizonyitja jelenlétöket. Mind ez szerencsétlenséget jelent. Mit határoz fölséged.

Nép kiáltása (kivülről.) Fabiani! Halál Fabianira! (A zaj mindig közelebb jő.)

Királyné. Halál Fabianira! hallják a nép orditását. Mylordok! egy embert kell elébe vetni. A nép enni akar.

Renard. Mit határoz fölséged?

Királyné. Önök reszketnek körültem, mint látom, mylordok; lelkemre mondom, mylordok, már látom, hogy asszonytól kivánják önök tudni, mi egy derék lovag kötelessége. Lóra, mylordok, lóra! félnek önök e pórnéptől? rettegnek bottól a kardok?

Renard. Ne engedje tovább terjedni a lázadást, királyné! teljesitse a nép kivánatit, mig lehet! most még mondhatja ön: pórnép; egy óra mulva kénytelen leend mondani: nemzet. (A zaj kivülről mindig közelebb jő s növekedik.)

Királyné. Egy óra mulva!

Renard (a karzatra lépvén, visszajő.) Egy óranegyed mulva, királyné, a Tower első fala már elfoglaltatott. Még egy lépés, s a nemzet itt van.

Nép (kivülről.) A Towerbe! a Towerbe! Fabiani! halál Fabianira!

Királyné. Igazuk van azoknak, kik mondják, hogy egész nemzet haragja rettenetes! Fabiani!

Renard. Szemei előtt akarja őt ön néhány pillanat mulva látni eltépetni?

Királyné. Gyalázat, mylordok, mondom, gyalázat! egy sem mozdul önök közől! az ég nevében, védjenek már!

Clinton. Önt, királyné, igen! — Fabianit nem!

Királyné. Igazságos isten! megmondok tehát mindent: Fabiani ártatlan! Fabiani nem követé el azon gonoszságot, mellyért elitélteték. Én s Gilbert, mi vagyunk a vétkesek, mi koholtunk mindent. Csupa komédiát! hazudtoljon meg Bailly úr, ha van bátorsága! Most, mylordok, még is csak védelmezendik őt? Ő, ismétlem, ártatlan. Fejemre, koronámra, istenemre, anyám lelkére esküszöm, ő nem követé el a gonoszságot. Ez olly igaz, mint hogy előttem áll ön, lord Clinton! védelmezze őt ön, semmisitse meg ezen embereket, mint Wyat Tamást, derék Clinton, öreg barátom, jó Róbertem! esküszöm, hogy Fabiani nem is gondolt a királyné meggyilkolására.

Clinton. Egy más királynét akart ő meggyilkolni: Angliát! (Növekedő zaj kivül.)

Királyné. Az erkély! nyittassék meg az erkély! magam akarom népem előtt bebizonyitni Fabiani ártatlanságát!

Renard. Bizonyitsa meg, hogy nem olasz.

Királyné. Ah, ah! ha meggondolom, hogy ezen Renard Simon, Granvelle bibornok teremtménye igy bátorkodik velem szólni! nyissák ki tehát ezen ajtót, Fabiani börtönébe vezet ez, látni akarom őt, s szólnom kell vele.

Renard (lassan.) Mit cselekszik ön, hisz tulajdon érdeke kivánja, hogy senki ne tudja hollétét.

Nép (kivülről.) Halál Fabianira! éljen Erzsébet!

Renard. Hallja most ön, mint éltetik Erzsébetet?

Királyné. Istenem, istenem!

Renard. Válasszon, királyné. (Egyik kezével Fabiani börtönére mutat.) Vagy ezen fejet a népnek, (másik kezével a királyné koronájára mutatván,) vagy e koronát Erzsébetnek.

Nép (kivülről.) Halál Fabianira! Éljen Erzsébet! (A királyné mellett egy ablaktábla kővel összezúzatik.)

Renard. Fölséged veszélyezteti magát, a nélkül, hogy őt megmenthetné! A második fal is bevétetett. Mit határoz, királyné?

Királyné. Mind gyáva bábok önök, s Clinton leggyávább! hah! Clinton, kipótlandom ezt rajtad!

Renard. Mit határoz a királyné?

Királyné. Ah, mindentől elhagyattam! mindent mondék s nem nyerék semmit. Oh, gyalázatos nemesek, csupán gaz nép! lábaim alá szeretnélek benneteket tiporni! Vannak tehát esetek, mellyekben a királyné, csak egy erőtlen asszony! drágán megfizettetem ezt veletek.

Renard. Mit határoz a királyné?

Királyné (egészen magán kivül.) Cselekedjél, mit akarsz, a mit akarsz, te orgyilkos! (Magában.) Ah, Fabiani!

Renard. Clarence, Jarretiere, mellém! Aeneas mester, nyissa fel ön a karzat nagy erkélyét. (Az erkély a fenékszinen megnyittatik, Renard Simon kilép, vele jobbrul Clarence, balrul Jarretiere. Szörnyü zaj kivül.)

Nép (kivülről.) Fabiani! Fabiani!

Renard (az erkelyről a néphez.) A királyné nevében.

Két herold. A királyné nevében! (Mély csend kivülről.)

Renard. Polgárok s lakosok! A királyné jelenti s hirdeti önöknek: ma, ezen éjjel, egy óra mulva, az esteli harangozás után, Fabiano Fabiani, clanbrassili gróf, fötől talpig fekete fátyolba burkoltan, bedugott szájjal s három fontnyi sárga viaszgyertyával kezében, fáklyafény közt, a Towerből Charing-Cross felé, az ó város vásárterére fog vezettetni, s ott feje nyilvánosan leüttetni, mint fölségsértőnek, s királynénk fölkent személye ellen orgyilkolást forralónak. (Iszonyú tetszéskiáltás kivülről.)

Nép (kivülről.) Éljen a királyné! halál Fabianira!

Renard (folytatva szavait.) Hogy pedig ezen jó London városának minden lakója tudja a mondottakat, következőket rendelt a királyné: az egész uton, mihelyest a bünös kiteszi lábát a Towerből, s mind addig, mig az ó város vásárterére nem ér, a Tower nagy harangja huzatni fog. A kivégzés pillanatában három ágyulövés dördülend. Az első, midőn a bünös vesztőhelyre lép, a második, midőn fejét a fekete posztóra hajtja, a harmadik, midőn feje leesik. (Szörnyü tetszés kivülről.)

Nép (kivülről.) Világitás! világitás!

Renard. Ezen éjjel a Tower s ó város London, nyilvános öröm jeléül ki fog világitatni. Hal-

lották önök? (Ismételt zajos tetszés kivülről.) Isten tartsa meg Anglia ősi alkotmányát!

Két herold. Isten tartsa meg Anglia ősi alkotmányát!

Nép (kivülről.) Halál Fabianira! Éljen Mária! éljen a királyné! (Az erkély becsukatik ismét, s Renard Simon a királynéhoz lép.)

Renard. Mit most tevék, soha meg nem bocsátandja Erzsébet hercegnő.

Királyné. Mária királyné sem. Hagyjanak most! távozzanak önök! (Jel által elbocsátja a körülte állókat.)

Renard (lassan Aeneas mesterhez.) Aeneas mester, vigyázzon ön a kivégzéskor.

Aeneas. Bizzék bennem!

(Renard Simon elmegyen. Midőn Aeneas mester követni akarja, a királyné utána fut, hevesen megragadja karját, s az előszinre vezeti.)

Tizedik jelenet.

(Királyné. Aeneas mester.

Nép (kivülről.) Halál Fabianira! Fabiani! Fabiani!

Királyné. Mit gondolsz, a két fej közől mellyik áll erösebben, tiéd, vagy Fabianié?

Aeneas. Királyné . . .

Királyné. Áruló!

Aeneas. Királyné! (Magában,) Ördög és pokol.

Királyné. Semmi mentséget. Anyám fejére esküszöm, ha Fabiani meghal, neked is meg kell halnod.

Aeneas. De, királyné . . .

Királyné. Szabaditsd meg Fabianit, s magad is megszabadulsz. Egyébkint nem.

Nép (kivülről.) Halál Fabianira! Fabiani!

Aeneas. Clanbrassil lordot megmenteni! a nép itt alól van. Lehetlen! Milly eszköz által?

Királyné. Keress eszközöket.

Aeneas. Mikép vigyem véghez, istenem!

Királyné. Cselekedjél, mint tulajdon éltedért!

Aeneas. De a nép fegyverben fog maradni a kivégzés végeig. Hogy megengesztelödjék, szükségképen le kell valakit fejeztetni.

Királyné. Fejeztess le, kit akarsz.

Aeneas. Kit én akarok? Meg van, igy jó lesz. A kivégzés éjjel történik, szövétnek fénynél, az elitéltetett fekete fátyolba burkoltatik, szája bedugatik, a nép, mint mindenkor, távol tartatik a vesztőhelytől az örség által, s megelégszik, ha fejet lát esni. A dolog lehetséges. Ha még itt a halász, — mondám neki, hogy ne siessen. (Ablakhoz megyen, mellyből Temzére láthatni.) Még itt van! (Egy szövétnekkel kinéz az ablakon, s kendőjével int.) Minden rendben van! Jót állok önnek lord Fabiani éltéért.

Királyné. Fejeddel?

Aeneas. Fejemmel!

Negyedik felvonás.

(Terem, két lépcsővel, egyiken föl, másikon le kell járni. A két lépcső eleje elfoglalja a fenékszin egy részét. A fölvezető lépcső gerendázat, a levivő pedig falak között tünik el. Nem láthatni, honnan jőnek s hova vezetnek a lépcsők. A terem különös módon van gyászba öltöztetve: a fal jobbrul, balrul fekete posztóval, nagy fehér kereszt által hasítottal van födve, a fenékszin, a nézőkkel szemközt, ellenben fehér posztóval s fekete kereszttel. A fehér s fekete függönyzet a két lépcső alatt tünik el. Jobbról s balról egy feketén s fehéren boritott oltár, mint temetéseknél szokás díszesitve. Nagy viaszgyertyák. Kevés lámpa, itt ott a boltozaton függő világitja gyéren a teremet s lépcsőket. Leginkább világitja a teremet a fenékszinben függő fehér posztó, melyen keresztül vereses tüz fénylik, mintha nagy láng égne mögötte. Midőn a függöny fölhuzatik, ezen átvilágló posztón a királyné mozdulatlan árnya fekete vonalokban látszik.)

Első jelenet.

Johanna. Josua (fölemelvén egy fekete szőnyeget, kis ajtót rejtőt, vigyázva belépnek.)

Johanna. Hol vagyunk, Josua?

Josua. Azon lépcső nagy nyughelyén, mellyen az elitéltek lemennek, midőn vesztőhelyre vezettetnek. Mind ez VIII. Henrik alatt rendelteték igy el.

Johanna. Nem hagyhatjuk el a Towert?

Josua. A nép minden kijárást zárva tart. Most bizonyos akar lenni az elitélt birásában. A kivégzés előtt nem hagyhatja el senki a Towert.

Johanna. A nyilatkozás, melly azon erkélyről tétetett, még most is füleimben zúg, hallotta ön, midőn ott alól valánk? az mind igen r.ttenetes, Josua!

Josua. Egészen más dolgokat láttam én már.

Johanna. Csak ha Gilbert szerencsésen megszabadult! mit gondolsz, Josua?

Josua. Tökéletesen meg vagyok róla győződve.

Johanna. Tökéletesen, jó Josua?

Josua. A Tower nem vala elzárva a vizi részről. S midőn Gilbert távozék, még nem volt olly nagy a lázadás. Derék lázadás volt ám ez!

Johanna. Bizonyosan hiszed, hogy megszabadult?

Josua. S hogy most önre várakozik a londoni hid első ive alatt, hol ön még éjfél előtt nála megjelenend.

Johanna. Istenem, ő aggódni fog érettem! (Meglátja a királyné árnyékát.) Egek! mi az, Josua?

Josua (Johannát karon fogva, lassan.) Hallga! ez a leselkedő oroszlánnő. (Mig Johanna rémülve nézi a fekete árnyékot, távolból következő szókat, fölülről jövőket, lehet hallani.)

„Az, ki utánam jő, ezen fekete fátyollal födötten, igen magas és igen hatalmas ur, Fabiano Fabiani, Clanbrassil gróf, Dinasmonddy báró, Darmouth báró, a devonshirei grófságban, ki London vásárterén fölségsértés, s királygyilkolásért le fog fejeztetni. Isten legyen szegény lelkének irgalmas!“

Más szózat. „Imádkozzatok érette!“

Johanna (reszketve.) Hallod, Josua?

Josua. Mindennap hallok illyest.

(A felső lépcsőn temetési menet jelenik meg, s lassan lejő. Elől egy feketén öltözött férfi, fehér zászlóval, mellyben fekete kereszt. Ezután Dulwerton Aeneas fekete köpenyben, fehér pálcával. Katonák vörös öltözetben. Ezután a hóhér bárddal, élét az elitélt felé fordítva. Ezután egy férfi, egészen fekete fátyolba burkolva. Csak meztelen karja látható, melly egy nyiláson kinyúl, s égő sárga viaszgyertyát tart. Mellette egy pap diszruhában. Ezután ismét vörösbe öltözött katonák. Ezután pedig egy férfi fehér öltözetben, fekete zászlót fehér kereszttel tartva. Jobbról balról katonák égő szövétnekekkel.)

Johanna. Jósua, látod?

Josua. Illyesmit mindennap látok. (A színpadra érkezvén a menet megáll.)

Aeneas. Az, ki utánam jő, ezen fekete fátyollal födötten, igen magas és igen hatalmas ur, Fabiano Fabiani, clanbrassili gróf, Dinasmonddy báró, Darmouth báró a devonshirei grófságban, ki London vásárterén, fölségsértés s királygyilkolásért le fog fejeztetni. Isten legyen szegény lelkének irgalmas!

Két zászlóvivő. Imádkozzatok érette! (A menet lassan a fenékszín felé vonul.).

Johanna. Ez rettentő, mit itt látunk. A vér megfagy ereimben.

Josua. Nem kár ezen alávaló Fabianiért.

Johanna. Alávaló, — de szerencsétlen!

(A menet a másik lépcsőhöz ér, Renard Simon, ki néhány pillanat előtt ezen lépcső elején megjelent, s mindenre figyelt, félre lép, a menetnek szabad utat nyitva. A menet fokonkint lassan eltünik a boltozat alatt. Johanna szemei követik a rémülés látható jeleivel.)

Renard (miután a menet egészen eltünt.) Mi ez? Fabiani volt é ez? Nem tartám őt olly magasnak. Talán Aeneas mester? . . a királyné, ha jól emlékezem, visszatartá őt néhány pillanatig magánál. Meg kell vizsgálnom a dolgot. (Lemegyen a lépcsőkön a menet után.)

Szózat (mindig inkább távozó.) „Az, ki utánam jő, ezen fekete fátyollal födötten, igen magas és igen hatalmas ur, Fabiano Fabiani, Clanbrassil lord, Dinasmonddy báró, Darmouth báró, a devonshirei grófságban, ki London vásárterén fölségsértés s királygyilkolásért le fog fejeztetni. Isten legyen szegény lelkének irgalmas!“

Más szózatok (alig hallhatólag.) „Imádkozzatok érette!“

Josua. Ezennel jelentendi a nagy harang kimenetelöket a Towerból. A pillanat talán kedvező most szökésre. Megyek kémleni, kimehetünk é? várjon ön rám itt.

Johanna. Magam maradjak itt, Josua? félek egyedül itt maradni.

Josua. Ön nem futhatja be velem veszély nélkül a tornyot. Előbb kémlődnem kell. Gondolja meg, hogy Gilbert várakozik önre.

Johanna. Gilbert! mindent Gilbertért! menj! Josua (el.)

Johanna (egyedül.) Milly iszonyu látvány! ha gondolom, hogy Gilbertet is igy vezették volna el! (Egyik oltár lépcsőjére letérdel.) Köszönet, isten, Gilbert megmentéséért! (A posztó kétfelé nyilik a fenékszinben. A királyné föllép, s lassu léptekkel az előszinre megyen a nélkül, hogy Johannát meglátná. Johanna elfordulva.) Egek! a királyné.

Második jelenet.

Johanna. Királyné.

Johanna (ijedten simul az oltárhoz, s rettegő pillanatot vet a királynéra.)

Királyné (néhány pillanatig némán áll az előszinen, halvány arccal, meredező szemekkel, komoly, sötét gondolatokba merülve, végre mélyen sohajt.) Oh, a nép! (Nyugtalanul körül tekint s meglátja Johannát.) Valaki itt! te lyány! Ön, lady Johanna! te félsz tőlem? ne félj! Aeneas tömlöctartó elárult bennünket, tudod? Ne félj tehát semmit! gyermek, mondám már, nincs tőlem mit félned. Mi egy hónap előtt veszted lett volna, ma szerencséd. Te szereted Fabianit. Csak mi ketten e nagy tágas földön, csak mi ketten szeretjük őt! Mi testvérek vagyunk!

Johanna. Királyné . . .

Királyné. Igen. Te s én, két asszony, más senki nem pártolja ezen férfit. Minden ellene van. Egy egész város, egy egész nép, az egész világ. — Egyenetlen viadala szerelemnek gyülölség ellen! a szerelem Fabianiért szomoru, retteg, vigasztalhatatlan, halvány homlokodon s könyes szemeimben látható, szájadból imádkozik, az enyimből átkokat szór. A gyülölség Fabiani ellen kevély, ragyogó, fegyverzett, győzelmes, az udvar, a nép, szolgálnak neki, halál s örömkiáltásokat egyszerre rivalg; szédelg mindenhatóságában, s egész várost kivilágosit egy vesztőhely szük határa körül! A szerelem itt van, két gyászban öltözött asszony egy sir szélén! a gyülölség, látod azt? (Fölrántja a fenékszinen függő fehér posztót. Egy erkély lesz látható, s mögötte távolban, egész London, a sötét éjben pompásan kivilágitva. Johanna csodálkozva nézi a ragyogó látványt, fényével a szinpadot is világossá tevőt.) Gyalázatos, pártütő átkozott város! ünnepi ruhádat vérbe mártod, s szövétneket tartasz a hóhérnak! Ez megrettent téged, Johanna, ugy é? Igen, ezen gyalázatos fölzendült város ránk tekint ezer villogó szemével, ránk, gyönge asszonyokra, kik elhagyottan egy siron ülünk! Johanna! hallod, mint kacag s ordit ezen undok város! Oh! Angliát, Angliát annak, ki Londont megsemmisiti! fáklyák, legyetek gyujtó kanócok, világok, legyetek duló lángok, s emésszétek meg ezen átkozott várost!

(Rettentő kitörése az örömnek kivül, zaj, iszonyu tetszés, kiáltások: „Itt van, itt van! halál Fabianira“ — A Tower nagy harangja huzatik. A királyné hirtelen rémitő kacajra fakad.)

Johanna. Nagy isten! most lép ki a szerencsétlen a Towerból, s ön kacag?

Királyné. Igen, kacagok! (kacag) bizony kacagok, s te is nevetni fogsz! de előbb ezen függönyt leeresztem. Mindig vélem, hogy nem vagyok egyedül, s ezen förtelmes város ezer fülével hallgatja szavaimat. (Leereszti a fehér függönyt, s visszatér Johannához.) Most, midőn már elment, s veszélyen tul van, most mindent megmondhatok neked. De nevess, nevessük ki együtt ezen utálatos vérszopó várost! Ez fölséges! Johanna! Te reszketsz Fabianiért, légy nyugott! nevess velem, nevess! Azon férfi, ki birtokukban van, azon férfi, ki meg fog halni, kit Fabianinak vélnek, nem az! (Nevet.)

Johanna. Nem Fabiani?

Királyné. Nem!

Johanna. Tehát ki?

Királyné. A másik.

Johanna. Melyik?

Királyné. Hisz tudod, ismered őt, azon kézmüves, azon ember. — De mi gondunk rá?

Johanna (egész testén remegve.) Gilbert?

Királyné. Eltaláltad, Gilbertnek nevezik.

Johanna. Királyné, istenért, királyné! mondja ön, hogy nem ugy van! Gilbert! ez rettentő volna! ő megszabadult.

Királyné. Valóban közel volt a szabaduláshoz, midőn elfogaték. Őt rejték Fabiani helyett a fekete fátyol alá. A kivégzés éjjel történik, a nép nem veend észre semmit. Légy tehát nyugott.

Johanna (rémitő kiáltással.) Oh! királyné! nem Fabiano az, kit szeretek, hanem Gilbert!

Királyné. Hogyan! mit mondasz? megőrültél? tehát te is elárultál? ah! te szereted ezen Gilbertet? mi gondom rá. (A nagy harang ezen egész jelenet alatt huzatik.)

Johanna (a királyné lábaihoz borulván, zokogva s összetett kezekkel.) Királyné, az isten irgalmáért! az ég nevében! Koronájáért, anyja lelkéért, a szent angyalokért! Gilbert, Gilbert! megtébolyodom! Királyné, szabadítsa meg Gilbertet! ő világom, életem! atyám, anyám! testvérem, kedvesem! az istenért, halassza el ön a kivégzést! könyörüljön egy szegény elhagyatott teremtményen, várhat ezen nép holnapig. Ne rázza ön fejét, királyné! Fabianit nem érendi veszély! helyette kivégeztethet ön engem. A fekete fátyol alatt éjjel ki ismerhetne rám? de mentse meg Gilbertet! oh, istenem! ezen harang! minden hangja egy lépéssel közelebb vezeti a vesztőhelyhez; minden hangja szivemet hasitja! porba borulva csókolom ön kezeit, nagy királyné! egy szó ön szájából, s Gilbert meg van mentve! még nem késő! A Tower távol fekszik a vásártértől, a menet lassan halad. Irgalom, királyné!

Királyné (megindultan fölemeli.) Milly örömest segitenék, szerencsétlen! minden érzelmedet érzem. Szived rettegésiben osztozom. Mást lehetett volna helyette választani, de épen ő volt kéznél. Szerencsétlenség, de már megtörtént.

Johanna. Halasztassa el ön a kivégzést! küldjön a menet után!

Királyné. Johanna, az lehetetlen!

Johanna. Lehetséges még! egy lovag könnyen utóléri. Magam futok utána. Még lehetséges. Könnyen elérem.

Királyné. Nem értesz? a nép mindent megtudván, dühösebben térne vissza, mint volt, a Towerben mindent meggyilkolna, s Fabiani még ott van. Reszketsz, szegény gyermek, én is reszketek. Látod, nem tehetek értted semmit. Engedj sorsodnak! mindennek vége!

Johanna. Vége! nincs vége semminek! mig e rémitő harang hangzik, addig nincs vége semminek; véli ön, királyné, hogy olly könnyen hagyom Gilbertet meghalni! ne vélje! ha a királyné nem akarja szavaimat hallani, meg fogja a nép hallgatni! még az udvarban van a nép. Lekiáltok, miként ámittatik el, hogy nem Fabiani, kit vezetnek, hanem Gilbert, egy férfi a nép köréből. Azután tehet ön velem mindent, mit tenni akar.

Királyné. Megállj, nyomoru gyermek! (Megragadja Johanna karját, s rettentő tekintetet lövel rá.) Ah! igy jösz nekem, igy? én jószivű, tébolyodott asszony, sirtam veled, s te most eszedet vesztve, dühöngsz ellenem! én is szeretek, s kezem hatalmasabb mint tied. Ne mozdulj. Kedvesed! mit gondolok én kedveseddel? én tulajdonomat, kedvesemet mentem meg, mint lehet. Szenvedjen általa bárki!

Johanna. Eresszen! átkozom önt! ön gonosz asszony!

Királyné. Hallgass!

Johanna. Nem, nem akarok hallgatni. Egy gondolat villant eszembe: nem hiszem, hogy az, kit halálra vezettek, Gilbert legyen.

Királyné. Mit mondasz?

Johanna. Nem tudom. De én láttam őt a fekete fátyol alatt erre menni, s nem éreztem semmit. Ha Gilbert lett volna, egész szivem s lelkem fölháborodik vala!

Királyné. Istenem! mit mondasz? nem, te örjöngsz, s még is borzadással töltnek szavaid. Mért nem engedé a zendülés, hogy mindenre magam figyeljek? mért adám Fabiani életét más kezeibe? magamnak kellett volna azt őriznem. Dulwerton Aeneas áruló. Talán nála volt Renard Simon. Talán másodszor megcsalattam Fabiani ellenei által. Ha Fabiani az, kit erre vezettek! . . Jöjön valaki! hamar! valaki! (Két tömlöctartó belép, az elsőhöz.) Te siess! itt királyi gyürüm. Halasztassék el a kivégzés. Az óváros vásártérén! Közelebb uton is mehetsz, a csatornán keresztül! hamar! lovat! (A tömlöctartó el. Társához.) Te siess, Edvárd tornyába, ott vannak a két halálraitélt börtönei. Egyikben egy férfit lelendsz, vezesd tüstént ide! (Tömlöcatartó el.) Ah, reszketek, lábaim roskadnak alattam! olly őrültté teszesz, mint magad vagy! átkozlak, mint te engem átkozál! istenem! csak jókor célhoz érhetne küldöttem! milly rettentő szorongatást érzek! éj lesz szemeim előtt! érzékim zavarodottak! Hol vagyok? kiért kong e harang? Gilbertért? Fabianiért?

Johanna. A harangozás megszünt.

Királyné. Mert vesztőhelyre érkezék már a menet. Hatalmas isten! küldöttem nem érhetett jókor céljához. (Egy ágyulövés hallatik a távolból.)

Johanna. Istenem.

Királyné. Most a vérpadra lép. (Második ágyulövés.) Letérdel!

Johanna. Rettenetes! (Harmadik ágyulövés.) Mindketten. Ah! . . .

Királyné. Most csak egyik él már a kettő közől. Ezennel meg fogjuk tudni, melyik. Istenem! kérlek, engedd Fabianit belépni.

Johanna. Istenem! kérlek, engedd Gilbertet belépni! (A fenékszini függöny kétfelé nyilik.)

Renard (belép Gilbertet vezetve.)

Johanna. Gilbert! (Egymás karjai közé rohannak.)

Királyné. S Fabiani?

Renard. Meghalt!

Királyné. Meghalt?.. Meghalt! Ki merészlé azt tenni?

Renard. Én! — Megmentém a királynét s Angliát!

Vége.

Színmütár, kiadja **Nagy Ignác.**

IIdik kötet. **XVIIIik szám.**

Cillei Fridrik,

eredeti dráma 3 felvonásban, irta **Szigligeti.**

Személyek:

Cillei Fridrik, herceg.		*Gyula*, Erzsébet nemes apródja.
Frangepán Erzsébet, hitvese.		*Verón*, Roberto lyánya.
Ulrik, fiok.		*Judit*, Erzsébet komornája.
Frangepán Miklós, horvátországi bán, Erzsébet atyja.		*Otto.*
Venccl, varnagy	Cillei-nél.	*Körbiró.*
Roberto, komornyik		*Két gyilkos.*
Antonio, kertész		*Násznép.*
Ottmár)		*Apródok.*
Konrád) inasok		*Inasok.*

Történik Cillei egyik várában. Idő a XVik század eleje.

Első felvonás.

(Terem.)

Első jelenet.

Ottmár. Konrád.

Ottmár (díszöltözetet rak az asztalra.) Rendben vagy, Konrád?

Konrád (vadászöltözetet rak az asztalra.) És te, pajtikám?

Ottmár. Ha ma is hibát lel a komornyik, megszököm. Két porzóvesszőt törtem össze a díszöltönyön és köpenyen, s addig keféltem, mig karom birta.

Konrád. Emésszе meg, kinek jobb gyomra van, e göndör hajú és pörkölt pofájú komornyik kapcaskodását, nem én. — Soha sincs velünk elégedve, mindig van fitymálni valója, holott a herceg nem győz dicsérni. — Aztán az a dölyf — no —

Ottmár. A gonosz hozta közénk. — A herceg előtt csuszik, mászik, hajlong, hizelg, de bezzeg előttünk inasok előtt feltartja orrát. Csak ugy fél vállról néz ránk, mint valami új nemes; pedig ökelmének nemesi cimére is kefe van festve paizs helyett, s porzóvessző kard helyett.

Konrád. Dehiszen esnék valaha kezem ügyében, majd kiporoznám ő komornyikságát, hogy szinte arról kolódulna! — Hanem, te, képzeld, Sebald, az a kis piszkos kukta, az a kotyvasztó kölyök, tegnap szembe mert velem szállani, velem, a herceg első rendü inasával, velem Konráddal? Hát már a kukták is nagyobb urak nálunk? — Ennek le kell törnünk szarvait!

Ottmár. Csitt! a komornyik.

Második jelenet.

Roberto (fényes szolgaruhában, kevélyen lépdegél.) *Előbbiek.*

Roberto. Kész minden?

Ottmár. Ott van ni!

Roberto. Paraszt! (A díszöltönyt nézve.) Ki tisztitá ezt? Azt kérdem, mellyik csufolta meg e drága öltönyt?

Ottmár (mérgét elfojtva.) Én.

Roberto. Ingyenélő! ennyit sem tanultál, mióta urunk kenyerét rontod? Piszkos kezedben a bársony daróccá, s a rojt cafranggá változik. — Menj, fiam, lovat vakarni és szamarat kefélni, úgy is szamárhajtó valál.

Konrád. Komornyik ur, poros a háta; ne keféljük meg?

Ottmár. Vagy, ne porozzuk ki?

Roberto. Lóduljatok! (Konrád, Ottmár el.) A buták elménckednek, ha ha ha! Hadd petyegjenek, nem sokára parancsolok. Az egész cselédség már is jármom alatt nyög. Csak a várnagy! . . E kopott szolga nagyobb ur nálam. Segitünk rajta! hivatalt cserélünk. (Leül, ásít.) Nagyon korán keltem.

Harmadik jelenet.

Vencel (az oldalajtón jő.) *Roberto.*

Vencel. Komornyik, máskor előbb kell ide látni, a herceg kénytelen volt maga öltözni.

Roberto. Még csak nyolc óra; a herceg kilenckor szokott kelni.

Vencel. Várj itt ötkor, és sohsem fogsz késni. (El.)

Roberto (egyedül.) Kevély bolond! Micsoda gőg, micsoda puffaszkodás! Nyakad törik még!... A herceg jő. Ugy látszik, borzasztó kedve van; most aligha meg nem szid. De semmi; senki sem fogja hallani, s igy annyi, mintha meg sem szidna; szépen a zsebembe dugom.

Negyedik jelenet.

Cillei (jő.) *Roberto.*

Cillei. Jó reggelt, Roberto! korán keltem, nemde? Rosszul aludtam... nem is aludtam.

Roberto (félre.) A vihar mellettem vonult el. — Uram, herceg, nem jól nyugvék? talán roszul van? ne hijjak orvost?

Cillei. Hadd — nem vagyok beteg.

Roberto. Vadászöltönyt vagy palástot parancsol?

Cillei. Egyiket sem! Még is... Adj palástot. Nem. Vadászni megyünk. Vagy, hadd. Nincs kedvem. Unatkozom.

Roberto (parancsit gyorsan teljesité.) Unatkozik? — Bátorkodjam mulatságot javalni? Herceg, milly ügyes öltöztető, szintolly remek mulattató vagyok. — Ha unalma boszúval vegyes, úgy vadászszék, uram; mert hová öntené ártatlanabbul boszúját, mint kürtriadás közt a kártékony-vadakra. Ha pedig unalma szelid természetü, ugy e palotát örröm, kéj és tánctemplommá büvölöm, s a vigalom tarka képeit mesterileg fűzve, előzöm a hivatlan vendéget.

Cillei. Mit használ, ha vendégül az elégedést nem hihatjuk?

Roberto. Nagysádnál legyen vendég az elégedés?... Nem házi barátja é?... Ön elégedetlen! mit mondjon akkor a szolga? — Elégedetlen a császár sógora és sok ezer jobbágy ura? Elégedetlen aranyos palotákban, bibor öltönyben, drága étkektől roskadó asztal megett? S ha illyes gyönyör nem csiklándozza többé érzékit: elégedetlen egy kedves fiunak atyja s erényes nőnek férje? — Oh, igy nincs boldog a nap alatt. —

Cillei. Igaz, Roberto!.. Még is, a multakban boldogabb vagyok, mint a jelenben. Rangomnak úgy látszik átka az unalom, vagy is: a munkátlanság... Különben jelen állapotom igen is emberi: mint atya, mint férj, mint gazdag ur, édenben vagyok, és... tiltott gyümölcs után vágyom. — Roberto!... Szemeivel méri, szünet mulva, igen halkan.) Te hü, ragaszkodó vagy és minden szolgálatra kész.

Roberto. Hü és ragaszkodó és minden szolgálatra kész!

Cillei. S nem valami mogorva, kopott, unalmas erkölcsi bolond

Roberto. Mindenre kész, uram!

Cillei. S a gyarlóságot meg tudod különböztetni a bűntől; tudod, hogy a félistenek sem voltak gyöngeség nélkül.

Roberto. Bár jobban ismerne nagysád!

Cillei. Lehetsz é olly titoktartó, mint hü; s olly hü segéd, mint kész szolga valál?

Roberto. Mért dicsérjem magam? jó bornak nem kell cégér. Tegyen próbára nagysád.

Cillei. Roberto, él egy gyönyörü lyányka, kit birnom kell.

Roberto. A bátor előtt nincs lehetlen.

Cillei. Birnom kell, bár mi áron, bár mi úton.

Roberto. De a hercegnő...?

Cillei. Ó ne tudja, ne is gyanitsa. Boldog szerető akarok lenni, de jó férj is. Ha kéjvágyam gyarlóság, botrány legalább ne legyen. Téged egyik távul eső váramban kedvesem őrévé teszlek — és parancsolóvá.

Roberto. S ki e lyányka? hol van?

Cillei. Nevét és származását még nem tudom.

Roberto. Tehát honnan ismeri nagysád?

Cillei. Tegnap előtt új apácát eskettek be. Ájtatos nőm, azon monostor pártfogó asszonya, a világért sem maradt volna el, sőt buzgalma engem is magával ragadott. S ott, a növendék lyánykák közt, egy angyalt láttam. Szemeim derült arcára tapadtak; mozdulatlan bámultam és csodáltam. Sok történt körültem: én csak őt láttam. Az ünnep soká tarthatott: nekem nagyon is rövid volt. Az első székben ültem, ő az oltárhoz jobbra térdelt. Midőn láttam, hogy éghez emeli nagy kék szemeit.... De, Roberto, szemén nem ült valami sötét ábrányos ájtatosság: mosolygva kérte ő istenét, mint bizalmas gyermek szokta nyájas atyját. Tehát mondom, imádkozott; s önkénytelen én is könyvet vettem, imádni azon istent, mellyhez ő könyörge...

Roberto. De valljon szereti é ő nagysádat? — A lyány nem madár, s nem minden kalitkában énekel.

Cillei. Reménylek, s az elég. Szemem szüntelen rajta függe, s egyszer találkozék is az övével; s ő, Roberto, fülig elpirult. — Kell é több? Midőn a növendékek az ünnep után a monostor belsejébe vonultak, ő kétszer visszanézett, mindkétszer rám, s mindkétszer elpirult.

Roberto. Ah, már ezek jó jelek! az illy piruló hajnal forró nap követje szokott lenni.

Cillei. Neked kell őt birtokomba ejtened.

Roberto. Ezer örömmel... De a nehézség... a rosz következés... Azonban, szolga tiszte engedelmesség.

Cillei. Gazdag lesz jutalmad. Minden rosz következést megelőz az okosság. Nőmtől leginkább őrizkedjünk; nem akarnám e jó lelket szomoritni.

Roberto (félre.) Hálómban vagy, nagyságos ur! — Szolgálatom fejében kérelmem volna.

Cillei. Kérj, hogy annál inkább bizzam benned.

Roberto. A várnagy gőgét rég tűröm: szerezzen nagysád nekem is némi örömet, ki előtte az

éden kapuját nyitom meg, s űzze el őt szolgálatából.

Cillei. De, Roberto, ő régi és hű szolga; atyámnak kedvence volt.

Roberto. Atyjának hű szolgája volt, de nekem régi kevély, gyülölt parancsolóm. Ne tagadja meg első kérelmem, nagysád, kérem.

Cillei. Legyen! (Félre.) Gazdag utravalóval bocsátom el.

Roberto. S e kedves hírt én akarom tudtára adni.

Cillei. Jó, jó!

Roberto. Köszönöm. Tehát melyik monostor? (Kivül kürtszó.)

Cillei. Mi ez? Vendég érkezik.

Roberto. Alkalmasint lyányom.

Cillei. Lyányod? Neked is van lyányod?

Roberto. Ő is monostorban növekedett.

Cillei. A nemes kisasszonyok között?

Roberto. Uram herceg, ezen lyány egyetlen örömöm. — Hat évi szolgálatom bérét mind értte fizetém, hogy szépségihez illő nevelést kapjon. — Szép ő uram, s most már müvelt is. Táncol, énekel, olvas, himez. Szemem világa, uram. Kissé el van kényeztetve, no, mert bálványozom; de azért engedelmes. De nem illik, hogy atyja dicsérjem.

Cillei. S nemde, jó bornak nem kell cégér.

Roberto. Ugy tetszik, azt mondám magamról is. Ma még hajnal előtt vőlegényét Gyulát küldém utána, hogy hozza végre atyai karomba.

Cillei. Tehát jegyben jár? Jegyajándékról hagyj engem gondoskodni.

Roberto. Köszönöm! — A gyermekek szeretik egymást. Mintegy három hónapja szövetkezének, midőn lyányom itthon mulatott. A lyánynak megtetszett a magyar ifju, s mint halljuk, nemes vérből származik.

Cillei. Egy szegény nemes fia; nőm kiséretében jött, mint nemes apród. — S miért nem mutatád be lyányodat nálam és nőmnél?

Roberto. Akkor a császár udvarában mulattak nagyságtok. S merhetné é bemutatni pórmagzatát az alacsony szolga?

Cillei. A hű szolga mindig.

Roberto. Most el nem mulasztom. — Ah! (Az ablakon lenéz.) Nézze nagysád maga, s mondja, nem angyal é?

Cillei. Hah! — Káprázat ez? — Roberto, ez lyányod?

Roberto. Igen, uram!

Cillei. Gyula jegyese?

Roberto. Min ütközik meg nagysád?

Cillei. Ő az!

Roberto (dühösen keblébe nyul, de tőrét nem találja.) Gyalázat!

Cillei. Feledd, a mit mondék. Igy nem mondék semmit. (Menni akar.)

Roberto. Veront? Hahaha!

Cillei. Roberto, küldd el őt... messze innen. Add Gyulának. Ha jót akarsz, küldd őket messze innen. (El.)

Roberto (egyedül.) A herceg szereti Verónt. ... A gondolatra is forr vérem . No, de nem történt semmi. Látom az örvényt, ki kell kerülnöm Még ma férjhez adom; még ma induljanak innen. — (Megy, de gondolkodva visszatér.) Mit mondott a herceg? — Verón elpirult, s kétszer visszanézett... Ha ő is szereti a herceget?... Ha a herceg nőtlen volna, mi boldog pár válnék belőlök. Verón hercegnő! — Mi varázs álom ringat, mi fénylő kép villan át lelkemen! — Verón hercegnő! — Látom őt gyémánttal körül ragyogva, mellynek fényét örömsugárzó arca még is elvakítja, mert ő boldog és elégedett! Látom körülte a bókoló szolgaseregt, látom az irigy barátnékat, kik mégis kolduljják barátságát, mert ő hercegnő! — S én, balomat hercegi vőm kezében nyugtatva, jobbomat a hatalmas császárnak nyujtom ... Fájdalom! mind ez csak álom! álom, mellyet örömest álmodom; álom, mellyel magamat csalogatom... De, ha az álmot valósithatnám?... Hogyan? lássuk. Szeretik egymást: ki áll útjokban? Erzsébet; ha Erzsébet nincs, semmi! — De a herceg tiszteli őt! — Meg kell utálnia! Verónnak tán tetszik Gyula?... nem, nem! hiszen a hercegre elpirult, és kétszer visszanézett; s olly kert é a lyánysziv, melly csak egy virágot terem? — Itt nincs lehetlen, csak akarni kell! Előttem a forrás, melly után sovárgék, s ne oltsam belé szomjamat? — Ha azt mondom: meg kell lenni! úgy már félig téve van; s én ismétlem: meg kell lenni!

Ötödik jelenet.

Vencel (jő.) *Roberto.*

Roberto. Épen jókor...

Vencel. Miért, komornyik?

Roberto. Voltam; te is csak voltál várnagy!

Vencel. Hogy érted?

Roberto. A várnagy ezentúl én vagyok.

Vencel. S én?

Roberto. El vagy bocsátva.

Vencel. Én?

Roberto. Vagy, ha inkább tetszik, elcsapva.

Vencel. Milly szemtelenség!

Roberto. A herceg nevében.

Vencel. Nem igaz. Én régi hű szolga —

Roberto. Hiában! a szerencse forgandó kerék; tegnap én alul s te fölül valál: ma fordult, s téged aláejtett, engem pedig fölemelt. — Isten velünk! Jó utat!

Vencel. Atyja régi szolgáját előzné a fiu, mint elvénült ebet? Magától a hercegtől akarom ezt hallani! (El.)

Roberto (egyedül.) Csak menj! Képzelem, mint bámul a herceg, midőn látja, hogy a lyányrablás díját elfogadtam. Természetesen reménylni fog: de teszünk róla! A gyermek előtt fölfujjuk a szappanbuborékot; midőn utána kap, elenyészend, s azzal a vágy tüzére olaj ömlend.

Hatodik jelenet.

Antonio (jő.) *Roberto.*

Antonio. Hol a herceg? a hercegnő tudakolja.

Roberto. A kertben van a hercegnő?

Antonio. Szokás szerint, Roberto.

Roberto. Antonio, mi régi cimborák vagyunk.

Antonio. Egy falubeli gazok vagyunk biz mi, Roberto. Együtt szöktünk biz mi Olaszhonból, Roberto; s azóta is elégszer árultunk biz mi egy gyékényen, Roberto.

Roberto. Tudod é, hogy ezentúl halálos ellenem léssz?

Antonio. Én? legjobb barátod?

Roberto. Csak szinleg

Antonio. Ismét valami gazságot forralsz.

Roberto. Egy házat döntünk össze, hogy romjaiból mást épitsünk. Az oroszlán felfalja az apróbb állatokat, hogy maga élhessen.

Antonio. S a gaz elnyomja a virágot, hogy maga tenyészhessék.

Roberto. Akár úgy, ha akarod. Most még többet nem mondhatok; gyülölj, hogy az egész világ ellenemnek gondoljon. Ezen gyülölség köpenye alatt titkon barátilag kezet fogunk nagy és igen hasznos tervhez.

Antonio. S mi a terv célja?

Roberto. Lyányom hercegnő lesz.

Antonio. O.. hohoho! — Sok egy húzomban, Roberto! — Halljuk, miként?

Roberto. Még nem vagyok tisztában. Te csak gyülölj. Egyik kéz a másikat mossa. Te csak gyülölj. A fonalat ügyes kéz vezérli. Te csak gyülölj.

Antonio. Bizd rám, utálatos, elrugaszkodott, szemtelen, korcsbolond! Utállak szivem pincéjétől padlásaig. Lelkem téged gyülölve már a fekete tengerré, és vérem a veres tengerré változott. S ha nem hiszed, fejedet úgy a csillagok közé rugom, hogy onnan lehullván, poklokig furja magát.

Roberto. Elég, elég! Már elhiszem. S ezentúl nyilván sohsem beszélünk egymással. Jer.

Antonio. Hoho, nekem a herceghez kell mennem.

Roberto. Ott mindjárt folytathatod szerepedet! (El.)

Antonio. Ügyes fő, benne bizhatom. (El oldalt.)

Változás.

(Roberto szobája.)

Hetedik jelenet.

Veron. Gyula.

Verón. Atyám! atyám! (az oldalajtón is benéz.) Hol az atyám?

Gyula. A hercegnél.

Verón. Hozzá, karjaiba!

Gyula. Légy türelemmel, Verón, atyád ott szolgálni van; a herceg megharagudnék. Várj béken; fél óra mulva végzi dolgát.

Verón. A herceg megbocsát; hiszen a gyermek siet atyját ölelni, kit három hava nem látott.

Gyula. De illy porosan, illy útiasan? S csak úgy berohanni nem illik a herceghez.

Verón. Igazad van; átöltözöm.

Gyula. Mire? Mig öltöznél, azalatt megjö atyád.

Verón. Ugyan ne mondj mindig ellent. Az úton is folyvást pöröltél.

Gyula. Én?... Hiszen csak nem mondhaték mindenre igent. Hát te nem vélekedel néha máskép, mint én?

Verón. Az más: én lyány vagyok, s te mint leventa, nyájas, engedékeny, udvari lehetnél.

Gyula. Nyelvem szivem tolmácsa, s a becsületes ember udvariságból sem hazud.

Verón. Nem is vagy leventa. Hiában! a leventa fényes köntöse s a ragyogó szolgaöltözet közt van némi különbség.

Gyula. Kedves Verón, ma sértést sértésre halmozál, mellyeket nem viszonzék, mert szeretlek. Szólj, mi a vétkem? mivel érdemlek illy bánást?

Verón. Ugyan ne duzmadj tüstint! — Látd, én nem vagyok bölcs, nem teszek latra minden szót, azért te se vesd igaz mértékre. Aztán, most épen nem mondék valami sérelmest; nem vagy é szolga?

Gyula. De az épen nem illik, hogy vak vesse világtalannak szemére a nyomort, mellyre születe. — Bennem hasonló sorsu atyádat és magadat gunyolod: pedig atyádat tisztelned, és magadat kimélned kellene. S végre minden szemérem és gyöngédség ellen is ki kell mondanom, hogy szégyenedre nem váltam: én magyar nemes vagyok.

Verón. Ah, a bölcs végre gőgös lett. Nemes szolga! hahaha! — Kedves barátom, most méltán neheztelnék rád legalább is három hónapig, de nem akarok; hanem a gőgöt csipős észrevétellel kisérem. Halld tehát: te nemesnek születtél, de én nemes kisasszonynyá nevelés és mivelődés által levék. Mellyik nagyobb érdem: nem kiván fejtegetést. S kedves barátom, lyánynak nem kell rang, cim, név, s a többi: rangja erénye, cime szépsége, s nevét érdemit méltányló férjétől kapja: s igy minden lyány nemes- gróf- herceg- vagy királynévvel születék, a mint szerencséje akad. S ha úgy tetszik, tehát én is kimondom, hogy neked igen igen sokat áldoztam; minden reményt, minden álmot, mellyek szebb jövővel is biztatnak. Mint látod, fiatal vagyok; még várhatnék más szerencsére is, magas tökélyim grófi koronához is adnának jogot: s én még is — megelégszem a nemes apróddal.

Gyula. Elég! Nem gátlom magas szerencsédet. Élj boldogul! Vérző szivvel, de lemondok rólad, mert látom, a csillagok közt nem úgy van megirva. — Gazdagabb, fényesebb ur nyujthatja neked kezét; de olly szivet, olly szerető hü szivet, nem nyujt kezével senki, mint én. Élj boldogul! Mi többé nem látjuk egymást. (El.)

Verón (egyedül.) Megy. Hála istennek! — De mit fog atyám mondani? — Hiszen akart menni; hadd menjen, isten hirével! — Úgysem valánk egymásnak valók... (Körül tekint a szobában.) Végre itthon vagyok. S mi sors vár reám itthon? — Szegénység! Az úri hölgygyé mivelt, szolga lyányaként élend; kényelmet szokva, szükséget szenvedend; fény és pompa után sohajtva, aljas munkát

üzend, s azzá durvuland, minek született!... Oh atyám, hálát nem adhatok, hogy e pávatollakkal ékitél, ha sorsom ujra kitépi! Jobb is lett volna, a világtól elválva, monostorban maradnom, mint fényét látva, nem birhatnom.

Nyolcadik jelenet.

Roberto, Gyula (jőnek.) *Verón.*

Roberto. Eh! ne vonakodjál.

Verón (karjaiba fut.) Kedves atyám!

Roberto. Hozott isten, kis csintalan! Napról napra szebb. Hölgyecske, veled mindjárt pörpatvar szállott házamba. Anyjának mása. Min vesztetek össze? Még egyszer meg kell csókolnom. S most adjátok birói székem elé a pört.

Verón. Ő mindig ellenmond.

Roberto. Barátom, az ellenmondás a nőket illeti.

Gyula. Ő mindig sért.

Roberto. Lyányom, a gorombaság a férfit illeti.

Verón. Nemességét hántorgatja.

Roberto. Ej, ej, Gyula! Igaz, nemes vagy — de lyányom nemes erényeiben.

Gyula. De ő gúnyolja állapotunkat.

Roberto. Igazán?... Lássa meg az ember! (Félre.) Ezt szeretem. — Verón, többé nincs mért pirulnod: sorsom növelésedhez emelkedett, kegyelmes urunk várnagygyá tőn. — De most szakadjon vége a csetepaténak; nyujtsatok egymásnak kezet. No, mért vonakodtok? — (Gyulához.) Nem szereted őt?

Gyula. Szeretem, de —

Roberto. No, mit de?

Gyula. Szeret ő engem?

Roberto. Felelj, Verón.

Verón. Mire ... e faggatás?

Roberto. Nemde, a jó gyermek szót fogad atyjának? (Egymás karjaiba taszítja.)

Gyula. Verón, bocsánat! Szeretlek!

Roberto (félre.) Igy van kedvemre: Verón nem szereti őt. (Elválasztja.) Elég, elég! — Verón öltözzél csinosan, a hercegpár látni kiván, tüstint bemutatlak. Öltsd fekete selyem ruhádat, az egyszerű, még is szép.

Veron. De a rózsaszinü gazdagabb.

Roberto. Az nagyon virító, nagyon lármás! menyasszonyi köntösül jobb lesz.

Gyula. Hadd, atyám, ha kedvét leli benne. Menyasszonyi köntösről hagyj engem gondoskodni. — Verón magyar nő lesz, magyar köntöst illend viselnie.

Verón. Tehát csak feketébe öltözöm.

Roberto. Úgy úgy. (Félre.) A fekete, hóarcával ellentétben érdeklöbb.

Verón (félre.) A fekete gyászszin!

Roberto. Selyem hajadba gyöngyöket találsz az asztalon, s aranyláncot hattyunyakadra.

Verón. Gyöngyöket?

Roberto. Atyád ajándokát.

Verón. Legjobb, legkedvesebb atyám! Tüstint kész leszek. — Ah, mint fog illeni! A hercegnőt is elhomályosítom. (El.)

Gyula. Ahoz gyöngyre nem volna szükség; a hercegnő minden piperéje egy önnevelte rózsa, mellyet keblén, vagy fürtjei közt visel.

Roberto. Eh, hadd! Látod, hogy gyermek, s a gyermek szereti a csillogást, maga sem tudva, mért. Hát te nem üztél kis korodban lepkét? s tudtad é mért üzöd? Üzted, mert fényes, vagy tarka volt.

Gyula. Verón nagyon is könnyelmű.

Roberto. Ugyan ne légy illy sötét bölcs. Végre magam is még gondolkozom, vajjon hozzá kössem é illy száraz kóróhoz rózsámat? A mogorva vőlegény unalmas valami, és szomoru kilátás a házas életre; mert a rosz kedv a gorombaság alapja, s a gorombaság keserű gyümölcs az édeshez szokott nőnek; s ha más, a gonosz kigyó képében édesebbel kinálja, mindent magának tulajdonitson férj uram!

Gyula. Oh atyám, nem vagyok én mogorva, életörömért eseng szivem is; játszó társa, gyermekes gondolatinak tükre ohajtok lenni: de Verón minden szava jéglehellet szerelmünkre. Ő változott; ő nem szeret. Egész úton alig szólt hozzám. Ha kérdezém, ritkán válaszolt. Ha szivemről szólék, a tájat magasztalá; s ha én is szépnek és bájosnak mondám azt, ellenmondott. Atyám! ő nem szeret, s mi nem leszünk boldogok.

Roberto (félre.) Eleget tudok: könnyen válnak, mint ecet olajtól. — Csak ez a baj? — Látd, a tenger hullámzik, a nap felhőkbe borul: de azért megszünik é a tenger mélye s a nap heve? A szerelem pöröl, de azért mély és hő lehet. Azonban majd szivére tapogatok. Ha nem szeret többé, isten mentsen, hogy erőtessük a dolgot. Akkor te, mint okos ember, lemondasz róla; mert hiában, a szerelem nem tür erőtetést. De ha csak gyermeki szeszély volt, abból a józan férj ki fogja gyógyithatni.

Gyula. Helyesen, atyám! Szerelme nélkül nem kivánom kezét.

Roberto. De, ifju barátom, más nagyobb vihar függ fejünk fölött ... Igérd, hogy min sem csodálkozol, és segéd kezet nyujtasz az atyának gyermekét megmenteni.

Gyula. Szólj!

Roberto. Verón még ma visszaútazik a monostorba.

Gyula. Miért, atyám?

Roberto. Mert itt ölyv lebeg a galamb fölött.

Gyula. S az ölyv?

Roberto. A herceg szereti Verónt.

Gyula. Honnan e gyanu?

Roberto. Nem gyanu, bizonyos. Tegnap előtt a hercegi pár az Erzsébet-monostorban volt; Verónt látta hercegünk, s képzeld, bünös szerelmét nem átallá megvallani nekem, az atyának.

Gyula. Verón azonnal utazzék vissza. De atyám... új gyanu támad bennem. Én a herceg háta megett állék, s Verón, midőn a szertartás után a monostor belsejébe távozott, kétszer visszanézett; s most nem tudom, engem, vagy a herceget illeté az?

Roberto. Te a herceg háta megett álltál?

Gyula. Igen, atyám.

Roberto (félre.) Igy bizonytalan. Végére járok. — Fiam, ő a herceget először látta, s olly hamar... minden esetre, aggodalomba ejt....

Gyula. E gyanut más körülmény fejti meg. Először, változott kedélye.

Roberto. Igaz, igaz.

Gyula. Másodszor — szinte átallom megvallani. — Tegnapelőtt még nem tudám, hogy esküvőnk holnap lesz; azon három hónap, melly elválasztott tőle, három évnek, s menyekzőnk bizonytalan ideje egész örökletnek látszott; a viszonlátás örömeit élvezni akarván, levelkét játszék Verón kezébe, mellyben kértem, hogy éjjel, midőn mindnyájan alusznak, jöjön a monostor kertjébe. Én átmásztam a magas falakon, de Verón nem jött el hivásomra.

Roberto. Ez gondatlan tett vala.

Gyula. Hibámat egyedül vak szerelmem menti; most bánom, mit akkor ohajték.

Roberto (félre.) Ezen levél hasznomra lehet. — Ha a fejdelemasszony kezébe jut... illetlen volt.

Gyula. Azelőtt is leveleztünk már; a kulcsárné vala bérlett biztosunk.

Roberto (félre.) Leveleit kézre kerítem. — Fiam, hogy kérelmedre nem hajolt, az érényének bizonyitványa. Most kérlek, rendeld elő ujra a kocsit. Szeressen, vagy nem, vissza kell utaznia; ha nem a jegyest, legalább az ártatlan lyányt kell megmentenünk. Az alatt — értem, ha szeret — kigondolom, hol és mikor tartsuk fel a menyekzőt. — Mihelyt bemutattam a hercegi párnak, indultok.

Gyula. Mire bemutatni? a herceg új ingert kap.

Roberto. Parancsolák, s a szolga engedni tartozik. Távozása különben is elszeli legkisebb reményét is. Menj, állitsd elő a kocsit.

Gyula. Öt perc mulva mehetünk. (Indul.)

Roberto. Podgyászai itt maradnak; a monostorba néhány napra megy. (Gyula el.) Igen, szivére tapogatok, vajjon téged, vagy a herceget szereti; az elsőt kitépem, a másodikat táplálom keblében. — Verón, készen vagy é? (Benyitja az ajtót.) Tudtam. Illyenek a lyányok. Rég kész, de a tükörtől nem győz búcsut venni. Fürtjeit hol előre, hol hátra simitja, s a nyakláncnak nem talál helyet egész nyakán. Úgy látszik, legszerelmesebb önmagába. — Verón, jöszte már. — Hogy megijjed, mintha az első csókon kapták volna. Ah, ah! Még egy epedő tekintet! Isten hozzád, édes enmagam!

Kilencedik jelenet.

Verón (jő.) *Roberto.*

Verón. Mehetünk. . . .

Roberto. Te kis tündér! Ha száz koronám volna, mind lábaidhoz raknám.

Veron. Egygyel is beérném.

Roberto. Miért nem élünk azon korban, midőn a szépség szinte koronát nyert.

Veron. Hiszed, hogy én nyernék?

Roberto. Kétség kivül.

Veron. Fájdalom! most myrtuskoszorúval is meg kell elégednünk, mellyet apród fon homlokunkra.

Roberto. Tudod é, hogy számvetésünk van?

Veron. Ahoz értek: semmiből semmi, marad semmi.

Roberto. Micsoda levelet kaptál mintegy harmadnapja?

Veron. Csak képzeld: Gyula azt merte irni, hogy 11 órakor várjam a monostor kertjében. Most itélj magad, nem méltán haragszom é? illy vakmerőség!

Roberto. S Gyula mondja hogy azelőtt is leveleztetek.

Verón. Azt mondja? — Most még jobban haragszom. — Illik é szerelmeshez kicsacsogni a szerelem titkait? Illyen emberre épitsek valamit? Most vége türelmemnek; többé nem békülök vele soha. Köztünk vége mindennek!

Roberto. Ehez tán nekem is volna egy pár szóm.

Verón. Kérlek, atyám, tudod hogy engedelmes vagyok, de ne erőtess illy hálátlanhoz. — Te nem fogsz erőtetni, mert szeretsz, s nem akarod, hogy boldogtalan legyek.

Roberto. Nem szereted Gyulát? Tudni akarom.

Verón. Nem. Azt hivém, szeretem; de az nem volt szerelem — őt soha sem szerettem.

Roberto. Tehát mért mondád? mért esküvéd?

Veron. Csalódtam. Ő szépnek talált, dicsért, magasztalt, s az tetszett nekem; tapasztalatlan szivemnek lépvessző volt; pedig most látom át, nem ő, csak hizelgése tetszett. — Ő itt a többi apródok közt a legszebb ifjú, s a mellett külföldi volt; más nyelvet beszélt, másféle ruhát viselt, s máskép táncolt mint mi: ezért, s több illy különcség miatt tetszett akkor, de többé nem. Ő nem is hozzám való. Én vig, ő komor; én koromhoz nagyon is gyermek, s ő korához nagyon is érett; midőn játszom, ő okoskodik; midőn tréfálok, komorkodik, s ezer meg ezer okért nem szerethetem őt. Azért, ha boldog jövőm kedves előtted, ne erőtess olly frigyre, melly bár nem okoz halált, de legalább 30 évvel előbb szánt arcomra redőt. Egy hamar ugy sem ér utól még a vénlyányi cim; akad talán jobb, fényesebb szerencse is.

Roberto. Én nem beszéltelek rá, mint sok atya szokta; szabadon választál, magad szövetkezél.

Veron. Engedj tehát válnom is szabadon.

Roberto. Pedig mint mondád: Atyám, szeretem! életemben először! örökké! — Ezt mondja minden lyány; s igaza van: örökké először! — Ti mindig gyermekek maradtok a szerelem világában: azt hiszitek, e világ csak a láthatárig tart, s más csillagok nincsenek, mint e láthatárt borító égboltozaté; pedig minden lépten új láthatár csalja a szemet, s mindig más és más csillagok tünnek fel. — Megvallom, sajnálom, szivemből sajnálom; Gyula jeles ifju: de, ha szived elnémult, ajkam nem pártolja. Válassz szabadon, s légy boldog!

Veron. Köszönöm!

Roberto. Hanem feltét alatt!

Veron. Szivesen.

Roberto. Most visszamégysz a monostorba.

Veron. Miért?

Roberto. Gyulának a kosarat adom ki; ekkor jobb távol lenned. Ő fog oda kisérni, s te meghagyod boldog hiedelmében.

Veron. De te tudtára adod?

Roberto. Bizonynyal.

Veron. Ezt már szeretem; kellemetlen jelenéstől kímélsz meg.

Roberto. Hol vannak Gyula levelei? azokat vissza kell adnom, különben némi zálogul maradnának.

Veron. Holmim közt vannak elszórva; némellyekbe szalagok, másokba csipkék takarvák.

Roberto. Más szive fölött hordja szerelmese leveleit.

Veron. Ott voltak, mig irójok a szivben ült.

Roberto. Még egyet. Én azt hiszem, midőn a lyánysziv kaput tár régi lakójának, egyszersmind új lakót bocsát be, s az első szerelem orcátlan lakó, sohsem távozik, mig az új lakó ki nem dobja: igy, azt tartom, midőn Gyulát szeretni szüntél, már más valakit szerettél.

Veron. Én? senkit! Minő gondolat!

Roberto. Nincs okod titkolni. — Gyula fényes ur háta megett állott a templomban, s te midőn távozál, kétszer visszanéztél: Gyula azt hiszi, mindkétszer őt illeté.

Veron. Visszanézni nem vétek; s azon fényes ur mellett, gyönyörű nő is ült.

Roberto. Az neje volt.

Veron. Neje? (Kedvetlenül.) Ne szóljunk erről.

Roberto. Gyula nem mondta nevét?

Veron. Nem kérdezém.

Roberto. S ez annyit jelent?

Veron. Hogy nem érdekelt.

Roberto. De ha nőtlen volna?

Veron. Mért képzelődjünk? mért játszunk álomképekkel? mért épitsünk fellegvárakat?

Roberto. Verón! lelkedet sok erénynyel ruháztatám: hiszed é, hogy az ok nélkül történt? hiszed é, csak bábnak nézlek, mellyet felcifrázunk, hogy vele játszhassunk? Rongyok közt születtél: biboron kell meghalnod. A mivé növeltelek, az léssz. Most a szerelem első heve után, reménylem, benned is hideg ész fog kormányt tartani, s nem sülyedsz alább, mint növelve vagy, s én szolganőnek nem növeltelek. Azért, fel a fejjel, nézz a csillagok közé, s adj szárnyat a legvakmerőbb reménynek: reményidet valósitni atyád gondja.

Veron. Szavadat nem értem!

Roberto. De akaratomat igen. Még ma visszamégysz a monostorba.

Tizedik jelenet.

Gyula (jő.) *Előbbiek.*

Gyula. A kocsi előállott.

Roberto. Előbb a hercegi párhoz kell mennünk.

Gyula. Azt hivém, már voltatok.

Roberto. Rólad szóltunk. Karodat, Verón! (Titkon Gyulához.) Reménylj, szeret, (félre) de nem téged! (El Verónnal.)

Gyula (egyedül.) Egyik szava eltaszit, másik lehálóz. Ha szeret, mért kivánt válni? s ha nem szeret, mért békült? Szeszély volna e derű és ború? — Vak a szerelmes, s csak az idő metszi le hályogát! (El.)

Változás.

(Kerti terem. Hátul kilátás csinos kertbe.)

Tizenegyedik jelenet.

Erzsébet (egyszerü öltözetben, pipere nélkül, keblén, vagy hajában rózsa.) *Ulrikot* (kezénél vezeti.)

Ulrik. Nem fogsz ismét lepkét?

Erzsébet. Hogy kitépd szárnyait?

Ulrik. Hogy tőre szurjam.

Erzsébet. Oh te kis kinzó mester! Nem szabad olly kegyetlennek lenni; látd, a lepkének fájna.

Ulrik. Hát aztán?

Erzsébet. Hát aztán? Jószte csak, szörnyeteg, hadd mossam meg fejedet. (Karszékbe ül, fiát maga elé állitja.) Már sok van a rováson. Te vagy é azon csintalan Ulrik, ki egész sorrózsát leszaggatott? — Igen is! — Te vagy é azon gonosz pára, ki a csiz nyakát letörte? Igen is! — Te vagy é azon borzasztó bünfia, ki a lepkék lábát és szárnyát letépi? Igen is! — Mit érdemel illy hármas bünös? Vesszőt, vesszőt, vesszőt! —

Ulrik (sirva.) Máskor nem teszem!

Erzsébet. Igéred, hogy megjobbulsz?

Ulrik. Igen!

Erzsébet. A kertben nem teszesz kárt?

Ulrik. Igen!

Erzsébet. Nem: igen, hanem mondd: nem.

Ulrik. Nem.

Erzsébet. Tehát, én most egyszer, és utószor, megbocsátok, s össze meg összecsókollak! (Csókolja.) Te, te, rosz fiu! (Vele enyeleg.)

Tizenkettedik jelenet.

Cillei (jő.) *Előbbiek.*

Cillei (jött, s hátul nézte a' jelenet végét.) Szép ő is az anyai öröm dicső fényében! Mint teremtő nap a földre, úgy mosolyg le gyermekére; s ha őszinteség s ártatlan játsziság a gyermekkor bélyege, úgy gyermekké változott a legjobb anya. — Illy nő mellett ne tudnék feledni? — Olly gyáva é lelkem, hogy az akarat vértében nem képes kiállani a csáb nyilait? vagy olly mélyen hatottak é azok, hogy kitépnem lehetlen? s ha kitépem, olly nagy seb szakad é utánok, hogy áldott nőm keblén sem forrad be? — Erzsébet! (Előlép.)

Erzsébet. Ah, Cillei! — Jer csak, épen most

tarték leckét drága fiunknak. Ez zsarnok, szörnyeteg, valódi töröktatár! Igen, igen, te gonosz sárkány!

Cillei. Szeretsz é?

Erzsébet. Én kérdhetném inkább: szeretsz é? Három napja bujdosol tőlem lesütött fővel, font karokkal s nagy komoran, mintha gyászt viselnél, — s most még is te kérded: szeretlek é? Ha kérdem, beteg vagy é? válaszod száraz: nem. Ebéd fölött alig szólsz; az esti órákat magányban kell töltenem: s most még is te kérded: szeretsz é? — Igazság ez?

Cillei. Szeretlek.

Erzsébet. Ha nem tudnám, rég féltő volnék. Ma épen azon gondolkozám, vajjon boszankodjam é rád? de tudja isten, sehogy sem haraghatom.

Cillei (megcsókolja.) Kedves nőm, bocsáss meg!

Erzsébet. Bocsánatról szó sem lehet; no — mert nem is haragvám.

Cillei. A rosz kedv . . . magam sem tudom okát.

Erzsébet. Te néha nagyon komor, s én néha nagyon is vidám vagyok, igy nem maradunk egymásnak adósok.

Cillei. Szeretni foglak örökké! esküszöm — örökké!

Erzsébet. Örökké! örökké! Csak ne esküdjél. A ki esküszik, vagy magában nem bizik, vagy nem érdemel bizalmat: s itt, úgy hiszem, egyik eset sincs.

Cillei. Én bizom benned.

Erzsébet. Hagyjuk annyiban. Végre mindketten neki búsulunk minden igaz ok nélkül. — Jer a kertbe, tekintsd meg virágimat; oh, nem, gyümölcsiskolámat nézd meg, a csemeték többnyire megfogamzottak. Akkor lesz öröm, ha szétültetve majd virágzani és gyümölcsözni fognak, s asztalunkra mind az én fámról jő a csemege. Hanem ezen kis Atila rettentő pusztitást visz véghez; ez igazi ostora a kertnek.

Tizenharmadik jelenet.

Vencel (jő.) *Antonio* (hátul.) *Előbbiek.*

Vencel. Uram herceg!

Cillei. Mi baj, jó Vencelem?

Vencel. Szájából akarom hallani, hogy el vagyok bocsátva.

Erzsébet. Elbocsátva? és miért?

Cillei (félre.) Ah, Roberto!

Vencel. Kérem, adjon útilevelet, adjon bizonyitványt, hogy 25 évig hiven szolgáltam e hercegi házat; a világ különben nem hiszi az elcsapottról, hogy becsületes.

Cillei (félre.) A rablás díját elfogadta.

Erzsébet. De ki bocsát el?

Vencel. A herceg; az imént tudatá velem az új várnagy, Roberto.

Antonio (előlép.) Az új várnagy, Roberto? — Uram, herceg, bocsánat, hogy bátorkodom, de úgy én is elbocsátásomat kérem, mielőtt az új várnagy el nem csapat.

Cillei. Micsoda vakmerőség?

Antonio. Uram, bocsánat! ő gyülöl engem, s addig nem nyugszik, mig meg nem buktat.

Cillei. Ha szegődött éved kitelt, mehetsz.

Vencel. És én? az én évem még nem telt ki, s idő közben elküldetni annyi, mint elcsapatni.

Cillei. Az más. (Félre.) Verőn az enyém!

Erzsébet. Mért küldöd el?

Tizennegyedik jelenet.

Roberto (jő.) *Előbbiek.*

Roberto. Bátorkodjam legmélyebb tisztelettel bemutatni lyányomat?

Cillei (félre.) A mai eset után! — Örömest látjuk. (Félre.) Mi kéj vár!

Erzsébet. Roberto! miért veszti kenyerét Vencel?

Antonio (fogai közt mormogva.) Nyomorult! mindenütt csak ő boldogul.

Roberto. Miért morogsz, barátom?

Antonio. Ne csufolj e névvel.

Erzsébet. S én nem kapok választ sem férjemtől, sem tőled?

Roberto. Miért veszti kenyerét? — Oka, jobb ha titokban marad.

Cillei. Szóra sem méltó. Vencel, el vagy bocsátva.

Vencel. Uram, becsületemet gyanusitni nem hagyom: azért kérem, adjon nagysád bizonyitványt, hogy nem bűn, nem hűtlenség, vagy restség miatt kell távoznom, hanem egyedül — mivel uramnak úgy tetszett.

Cillei. A bizonyitványt megkapod. — Roberto, hozd a lyányt!

Vencel. Ennyi elég! — Kegyes asszonyom, engedje csókolnom kezeit. — Jós nem vagyok, de előérzetem a legroszabbat sugja. Az ég angyala őrizze!

Cillei. Most lódulj, s többé ne merj mutatkozni. Ura vagyok tetteimnek, s pénzemért tetszés szerint választom szolgáimat. Mehetsz.

Vencel. Atyja illy méltatlannl nem bánt volna velem. (El.)

Roberto. Sajnálom, hogy e kedvetlen parancsot rám méltóztatott bizni, kire hivatalát is ruházta. E jó ember itt azt vélhetné, áskálódom; de uram tudja, hogy egészen akaratlan juték új szerencsémhez.

Antonio. Tehát a szerencse mindig, mindig veled?

Roberto. Barátom, megint morogsz?

Cillei. Vége legyen! Ez itt várnagy, utánam parancsoló.

Antonio. De mikor nem szenvedhetem.

Roberto. S mi oka ezen otromba dühnek? ha tudnom szabad.

Antonio. Mi oka? mi oka? — Már fickó korunkban egy urat szolgáltunk mint apródok, s te szüntelen borravalót, s én szüntelen verést kaptam.

Roberto. De hát oka voltam én annak?

Antonio. Az nem! Meg kell vallani, te be-

csületes jó szolga voltál, jobb mint én — a mi igaz, igaz. De később, midőn bajuszunk serkedezett, ugyanazon lányba szerettünk, s én kosarat kaptam, te pedig lányt.

Roberto. Ennek is én voltam oka?

Antonio. Oh nem! te becsületes ember vagy, s ajánlád, hogy visszalépsz, ha a lyány engem szeret. De hiában! a verést és kosarat még is csak én kaptam. S most ismét új szerencse?..

Cillei. Most már türelmem elfogyott. Ha e becsületes emberre tovább is morogsz, lódulj, merre szemed lát. Nem! lódulj tüstint.

Roberto. Bocsánat neki, uram! Ő jó és hű szolga. Hiában, az már gyöngesége. Nekünk, olaszoknak, vérünkben a gyülölség. Én megbocsátok neki.

Cillei. Legyen, de szemeim elé ne kerüljön. Hozd a lyányt!

Antonio. Roberto, te nemes ellen vagy és jó keresztyén: én kővel dobtalak, s te kenyérrel dobsz vissza! (Félig hallhatólag.) De azért gyülöllek. (El.)

Roberto. Hozom lyányomat. (El.)

Cillei (félre.) Verón az enyém!

Erzsébet. Kedves férjem, mik történtek itt?

Cillei. Semmi! — Hol késik? — Megérdemli, bűnös volt! (Szemei az ajtón függenek.) Jó! Mi szép, mi bájos!

Erzsébet. De ha Vencel bűnös, miért adsz bizonyitványt becsületes voltáról?

Cillei. Semmi, semmi! — Mi szelid! szinte szánom e rózsát letörni.

Erzsébet. Kérlek, mit vétett ő?

Cillei. Jó, jó! (Egészen elmerülve Verón látásában.) Igazán szeretem őt!

Erzsébet. Istenem! mint megváltozott!

Tizenötödik jelenet.

Roberto. Verón. Előbbiek.

Roberto. Van szerencsém bemutatni, s legmélyebb alázattal kegyeikbe ajánlani lyányomat, Verónt.

Erzsébet. Hozott isten!

Verón. Szabad é kezeit csókolnom? (Kezet csókol.)

Roberto. És ím urunk, a herceg!

Verón (bámulva és reszketve.) A herceg?

Cillei (félre.) Reszket.

Roberto. Ne remegj, Verón; ő hercegségök szivesen látnak.

Verón. Szolgálód, uram!

Cillei. Hozott isten, szép gyermek!

Roberto. Sajnálom, hogy még ezen percben bucsut is kell vennie.

Cillei (bámulva.) Mi az?

Roberto. A kocsi várja, visszamenend a monostorba.

Cillei (élénken.) Az nem lehet, nem szabad!

Roberto. Bocsásson meg nagysád, én, atyja, ugy látom jónak.

Cillei (félre.) Ördög! igy csalódni!

Erzsébet (félre.) Oh, mi gyanúk támadnak bennem.

Cillei. S te, Verón, kivánkozol é vissza?

Verón. Atyám parancsa.

Cillei (félre.) Igy megcsalatni.

Erzsébet. S mért nem marad várunkban, atyjánál?

Roberto. Bocsánat, kegyes hercegnő, a felelettel adós maradok.

Erzsébet (félre.) Válaszodat úgy is tudom. Kedves Verón! ha bővebben ismernők, szeretnők is egymást. Most fogadj el tőlem némi ajándékot, s egy pár búcsu szót. Válassz ékeim közől tetszésed szerint! (El Ulrik s Verónnal.)

Cillei. Mit jelent ez, Roberto? Miért távozik Verón?

Roberto. Szánja őt, szánjon engem, s ne kérdezze.

Cillei. Akarom tudni: mire e szembekötősdi?

Roberto. Uram, lyányom, egyetlen örömem . . . s ő oda, örökre oda . . . Gyulát többé nem szereti.

Cillei. Nem, istenemre nem, mert engem szeret!

Roberto. Nem tagadom, s azért monostorba kell zárkóznia.

Cillei. De hát miért fogadtad el a várnagyi rangot?

Roberto. Nem hűségem dija? — Oh, ha gyalázatom előpénze volt, vegye vissza.

Cillei. Ó szeret! ki gátolja, hogy birjam?

Roberto. Én.

Cillei. Te? — Te vagy illy erényhirdető, te? Ki ajánlkozott lyányt rablani?

Roberto. Kegyelmes ur, a mai eset jó lecke volt: más atya lyányát ajánlkozám elrablani, s az lyányom Verón volt. Ne tedd azt mással, mit magadnak nem kivánsz: ez életelvem lesz ezentúl. Verón monostorba megy; s vagy kigyógyul szivbajából, vagy ott sirja le boldogtalan napjait. S hercegséged sokkal jobb, hogysem erőszakkal háborgatna minket, s fényes nevét bemocskolnâ . . .

Cillei. Maradj magadnak, s iskolázd magadat — erkölcsös bolond! (El.)

Roberto. Hálómban vagy!

Tizenhatodik jelenet.

Erzsébet. Verón. Ulrik (jőnek.) *Roberto.*

Erzsébet. Kedves Verón! helyesen választál. E gyürün a hit, remény és szeretet egyesül. Higyj istenben; csak azt reményld, mit reménylned szabad, és szeresd az erényt. — Emlékül vedd e rózsát, magam ültetém, keblemen pihent. Ez el fog hervadni, s épen azért adom emlékül; mert ha rám és szavaimra csak akkor és addig emlékszel, mig az emlék jelét látod, úgy hamar feledsz, s én kivánom, hogy sohase feledj. A valódi és becses emlék a szív maga. Vedd tehát e rózsát. Emlékképünk ez: a szemnek csak nyilófélben tetszik: ha megnyilt, leveleivel elhúll varázsa is. Elhervad minden rózsa; de tövén nem olly hamar, mint leszakasztva, s fé-

regtől dulva legkorábban. Isten veled! — A rózsa tiéd: nekem tövisei maradtak. (El Ulrikkal.)

Roberto. Mit mondott mindent a hercegnő?

Veron (ámulva a rózsát tépdeli.) Hogy menjek Gyulához férjhez, ha szeretem.

Roberto. S te mit válaszolál?

Verón. Hallgattam.

Roberto. S Gyula?

Verón. Talán a monostorban maradok.

Roberto (félre.) Mig hercegnő lehetsz. — A kocsi vár. Karodat!

Verón (félre.) Feledni fogom.

Második felvonás.

(Roberto szobája.)

Első jelenet.

Roberto. Gyula.

Roberto. Mint mondám, kedves fiam, Verón a hercegtől nincs bátorságban. Midőn távozál vele, tajtékzott dühében.

Gyula. Mit tegyünk?

Roberto. Tegnap este is ide jött. Elönté az asztalt aranynyal, gyémánttal és gyöngygyel. Szemem káprázott. Értéke felért egy millióval. Kezem akaratlan a tömérdek kincs felé hajlott; de, hála isten! lyányom arca tünt fel lelkemben, s a gyöngyök Verón könyeivé, a gyémánt megtört szemévé, s az arany sáppadt halálszinévé változott. Ezentul tántoritlan szikla lettem. Végre, midőn látta, hogy az igéret, szó és ajándék mit sem használ: megeskiidött, hogy elrabolja.

Gyula. Minden azt mondja, egészen átváltozott. S a szegény hercegnő mennyit szenved!

Roberto. Hidd el, nekem is vérzik szivem. De midőn fejünk fölött ég, feledjük Jeriko pusztulását is. Ne itéld meg az atyát, hogy csupán lyányát törekszik a lángok közől kiragadni. Halld tehát kérelmemet. Ismered öcsémet, kihez minap, midőn Bécsből haza jövénk, beköszönténk?

Gyula. Ismerem.

Roberto. Levelemmel tüstént hozzá indulsz; de titkon.

Gyula. Most? miért titkon?

Roberto. Ne hogy a herceg megtudja és gátoljon. Ennyit sem látsz által?

Gyula. S mi dolgom lesz öcséddel?

Roberto. A menyekzőre mindent elkészitesz, s Verón keresztlevelét előszerzed. Holnap Verónnal utánad indulok, ha lehet elbocsátva, ha nem, szökve, s estve lakodalmat ülünk. Otalmat az erőszak ellen a törvénynél találunk; s ha azt a hatalmas, mint szokás, pókhálóként megszakasztja, elbujdosunk. — Irom a levelet. (Leül s ir.)

Gyula. Magyarországba megyünk, hová a herceg hatalma nem terjed; ott magyar nemes és ur leszek, mig a külföldi herceg semmi. — Egy ősi telek minden javam, mellyből ősz apám teng, a többit hajdan fényüző apáim zálogba veték; csekély vagyon, és szorgalmatlannak koldustanya; de rajta szabad és ur vagyok; s ha dolgozni nem szégyenlünk, kiválthatjuk zálogos örökömet, s az egy telek, negyed faluvá táguland, mert annyi volt őseim birtoka.

Roberto (levelét irva.) Szép, szép! majd gazdálkodunk . . .

Gyula. Atyám, mi boldogok leszünk, csak Verón —

Roberto. Ő szeret. A vidám lyányból többnyire szomoru menyasszony, s a szomoru menyasszonyból ismét vidám nő lesz: ez olly természetes, minthogy a hernyóból gubó, s a gubóból lepke válik. — Menj, nyergelj lovat.

Gyula. S ha nem szeretne is, hidd el, erényét szentül védeném. (El.)

Roberto. Csak menj! utad börtönbe visz. Hé, Antonio!

Második jelenet.

Antonio (oldalt jő.) *Roberto.*

Antonio (kezében levél.) No, mi baj, Roberto?

Roberto. Halld levelemet.

Antonio. Én is találtam egyre.

Roberto. Halld csak! (Olvas.) „Kedves öcsém! Ezen levél átadóját elzárod, hová nap nem süt, mig lyányom hercegnő lesz. Ez talány, nehány nap mulva megfejti a tett. Elég legyen tudnod, hogy ettől lyányom boldogsága, és egész családunk fényes sorsa függ.“ (Bepecsétli.)

Antonio. Bravo, bravissimo! Az urfiit megcsipik s elzárják. Öcsédben bizhatunk, tetétől talpig becsületes; egy húron pendül velünk. De im ezen levél sem mindennapi, s csak ez adja meg a valódi csapást. Halld —

Roberto. Azután. Gyula jő. Rejtezzél el!

Antonio (el.)

Harmadik jelenet.

Gyula. Roberto.

Gyula. Kész vagyok.

Roberto. Itt a levél! (Átadja.) Tehát bucsu nélkül —

Gyula (megszoritja kezét.) Isten velünk! (Elsiet.)

Roberto. Rabláncod utánad csörög. Antonio, jöhetsz!

Negyedik jelenet.

Antonio. Roberto.

Antono. Elment?

Roberto. El. A rágalom magvai elhintvék?

Antonio. El, s mondhatom, gyönyörűen viritanak; imitt amott hallani már kétes suttogást a cselédség közt.

Roberto. Nemde? a rágalom fogai jót roszat megőrölnek, s a legjobb ember is hord legalább egyet állkapcáján, mert örömestebb hisz másról roszat, mint jót.

Antonio. Lyányod levelei közt is ráakadtam az igazira. Halld csak! (Olvas.) „Kedvesem!“

Roberto. Nincs ott: Verónom?

Antonio. Nincs. „Három hónapja választ el tőled az irigy sors; három hónapja nem hallám szavad ezüst csengését, három hónapja nem dobogott szivem sziveden.“

Roberto. Ah, ah! — Corpo di Bacho! jól megy!

Antonio. „Nem csattant ajkam ajkodon, nem mondók egymásnak szerelmünket, reményinket; s ki tudja még, mikor üt a boldog óra, mellyben örökké egymásé leszünk.“

Roberto. Ez úgy magyarázható mint a sátán. ... Tovább!

Antonio. „Azért, ha szeretsz, ma éjjel 11 órakor, midőn a többiek alunni mennek, légy a kerti mulatóban.“

Roberto. A hercegnő bizonyosan ott lesz?

Antonio. Most mindig ott alszik. Tehát: „Én a magas falakat meghágva ott leszek. — Örökre hű Gyulád.“

Roberto (megöleli.) Bravissimo! — Hanem a kertajtót ma be kell zárnod.

Antonio. Mindig zárva van.

Roberto. Mintha csak tollába mondottuk volna.

Antonio. De csitt! utóirat is van. — „Kedvesem! ismered tiszta szivemet és ártatlan szerelmünket; félni nincs okod.“

Roberto (elkapja a levelet.) Ohó, az utóiratot lenyirjuk! (Lenyirja.) Igy! — Most már minden eszköz kezünkben. Csak te játszad jól a boszúállót. Most hirdesd, hogy Gyula megszökött. Mihelyt a herceggel magam leszek, jöhetsz. Még ez éjjel nőtlen lesz a herceg. Most vacsorálni fognak; vacsora után — érted a többit! Embereinkkel már végeztem. (Elmennek.)

Változás.

(Ebédlőterem. Hátul teritett asztal.)

Ötödik jelenet.

Konrád. Ottmár. Inasok. Cillei.

Konrád (Ottmárt félre vonja.) Ujság, azon frisen!

Ottmár. Csitt! a herceg.

Cillei (jő.) Hol a hercegnő?

Konrád. A kertben.

Cillei. Miért nincs itt? Hivtátok?

Konrád. Azt méltóztatott mondani, hogy nem méltóztatik vacsorálni.

Cillei (félre.) Mit? dacolni akar velem? Lódulj, mondd — hogy kérem — jöjön.

Konrád (el.)

Cillei (magában.) Illyen ő, s illyen volt! Sohasem járt kedvemben. S mióta Verón elment, többször láttam kisirt szemmel. Mért sír? Bántom én? Kit, mit sirat? Meghaltam é reá nézve? Kerülöm é? Nem mondja hazug ajkam, hogy szeretem? — Hogy szivem máshoz szít, hogy gondolatim másnál rajongnak, hogy vágyaim máshoz szárnyalnak: tőlem függ é? akarom é? vétkem é? Övé az egész férj, szivembe nem láthat: mért sir tehát? mért panaszol? — Nem akarom é szeretni? Nem akarom é Verónt feledni? Hogy Verón mellett elenyészik, az én bünöm é? — Oh, van más ur is bennünk az akaraton kivül! Ez mind mélyebben ásva magát a szivbe, gyöngíti az akarat hatalmát, mig nem a koronát teszi pártos fejére; szikra ez, de emésztő tűz lesz; gyermek, de óriássá nő; s ez: a szenvedély! — bennem a reménytelen szerelem! — Oh, Verón, mi bün volt irántad első gerjedelmem! s most mi tiszta érzetté mossák könyeid! — Lemondtam én is rólad! E lemondás emésztő láng, de világa fényesebb a napnál. — Most már méltó vagyok angyali szerelmedre! Te szenvedsz: de én kinlódom. Te szabad vagy: de én utált nőm rabja. Oh, inkább élve sirban, mint mást szeretve, undorító kéj között, megunt nő karjaiban!

Hatodik jelenet.

Konrád. Erzsébet. Előbbiek.

Konrád. A hercegnő!

Erzsébet. Jó estét, Cillei!

Cillei. Vegye hálámat, hercegnő, hogy méltóztatott magát kegyesen megalázni — valahára.

Erzsébet. Kedves férjem, vádad igazságtalan: nem reményltem, hogy vacsorálni fogsz; két napja nem is ebédlél, nem is láthatálak.

Cillei. S igy, nemde, a vétkes én vagyok? Természetesen! Ki is lenne más?

Erzsébet. Én nem vádollak.

Cillei. Nem? De szemeid igen! — Miért e kisirt szemek? Miért sirsz? Ki bánt?

Erzsébet. Senki!

Cillei. Tudni akarom, mi baja lőn egyszerre a mindig jó kedvű, mindig vidám hitesnek?

Erzsébet. Oh, ha könyeim szólni tudnának!

Cillei. Csak rajta! ne korlátolja magát! A panaszt, siralmat, pityergést, mint látom, ugy is meg kell szoknom ... Csak rajta!

Erzébet. E gúny ismét elnémit.

Cillei. Igy tehát várok, mig szeszélyével fel méltóztatott hagyni. Jó éjszakát.

Erzsébet. Cillei!

Cillei (eltávolitja magától.) Jó éjszakát! (El.)

Erzsébet. Örökre oda! (El.)

Konrád, Ottmár (elősompolyognak.)

Konrád. Ottmár, láttad?

Ottmár. Ma ismét senki sem vacsorál.

Konrád. Minket csak bolonddá tesznek. Felteritünk senki számára, s miután senki jól lakott,

ismét elszedjük az asztalt, s a sok drága étket a szakácsok, kukták és szeretőik falják fel, mi pedig, becsületes inasok, nyalhatjuk az üres tányért.

Ottmár. Hm! midőn vacsoráltak, mig egy tál az asztalra került, kettő a szekrénybe csúszott, s vacsora után mi inasok adtunk bálokat.

Konrád. Pajtás, mindennek van okafoka. A falevél nem hiában rezeg. De azt tartom, ne szólj szám, nem fáj fejem. Tudom én, a mit tudok. Pajtás! mikor fordul a vár tornyán a bádog kakas? he?

Ottmár. Mikor szél fuj!

Konrád. Okosan! Itt is fordulnak a dolgok, mert gonosz szelek fujnak.

Ottmár. Igaz, különös! A várnagyot elcsapják, a herceg mindig bús, a hercegnő mindig a kertben sirdogál, s ő hercegsége ki is tört vagy kétszer.

Konrád. Igen, barátom, a hercegnővel, mondhatni, gorombául bánt, s a hercegnő még sem mert visszaszólni, csak sirt. Nem mert visszaszólni! — Sokat jelent, midőn a nő a férj gorombaságit tűri. — Aztán tudod é a legújabb hirt? Hehehe! — Gyula, a büszke magyar apród, ama nyalka fickó, ama nemes szolga, hehehe! megszökött! — Rosz jelek, barátom! — Te, ha két lólábat látnál, rajtok két férficombot, azokon nőtörzsököt, ezen jámbor férj fejét, s e fön két szarvat: micsoda állatnak mondanád azt?

Ottmár. Szörnyetegnek.

Konrád. Nemde, a sátánhoz hasonlítna? — Ez ugy van most, a sátán elszabadult nálunk, s ugyan csak űzi játékát.

Ottmár. Barátom, ha tudsz valamit, szólj; égek a kiváncsiság miatt.

Konrád (poharat vesz.) Öntsd le! (Iszik s átadja.) Igy! — Most már szólok, s bár mit hallasz, ne csodáld, belőlem a bor fog beszélni. De azt mondom, tovább ne add. Én Félixtől a vadásztól tudom, meg is fogadtam, hogy tovább nem mondom; node te kivétel vagy: barátok közt minden közös, tehát a titok is. — No, de tovább ne add, Ottmár!

Ottmár. Ments isten! (Félre.) Csak Juditnak, szeretőmnek mondom el: szeretők közé nem illik titok.

Konrád. Tehát azt mondják — de aztán a bor beszél belőlem — azt mondják, hogy Gyula szerette a hercegnőt, szerette még otthon Magyarországban, s azért jött vele; ma a férj kitudta, s az apród tovább ugratott.

Ottmár. Ah, ne beszélj! — De hát a herceg mért nem tört ki vastagabban? Ha mind ezt tudja, mért nem űzi el a hercegnőt? Dehiszen, ha én valaha illyesmit hallanék Juditról, majd megmutatnám —

Konrád. Jaj, mindennek van okafoka. Először: ő herceg, te pedig szolga vagy, s a bibor mindig simább a darócnál. Másodszor: a herceg nem mer kitörni, mert ... Dehiszen tudom én, a mit tudok!

Ottmár. Kérlek, mondd!

Konrád. Mert ő is szerelmes a várnagy lyányába.

Ottmár. Ah, ne mondd!

Konrád. Hát mért lön a komornyikból egyszerre várnagy? he? Ez olly lépés, mint földszinről a toronyba.

Ottmár. Igaz; de Verón Gyula mátkája —

Konrád. Épen ez a szép, épen ez a dolog bökkenője: a nő a vőlegényt, a férj pedig a menyasszonyt szeretgeté, hehehe!

Hetedik jelenet.

Roberto. Előbbiek.

Ottmár. Nézd, a várnagy.

Konrád. Nagy ember nálunk; hajolj meg előtte.

Roberto. Még sem vacsoráltak?

Konrád. Nem is fognak.

Roberto. Hol a hercegnő?

Konrád. A kertben; tán nem tudja még, hogy a magyar apród megszökött?

Roberto. Ki szökött meg?

Konrád. Gyula.

Roberto. Lyányom vőlegénye?

Konrád (vigyorogva.) Igen, várnagy ur, igen

Roberto. Oh csalárd, csalárd! Az nem lehet.

Konrád. De megtörtént, várnagy ur.

Roberto. Szegény, szegény Verón!

Konrád (Ottmárhoz.) Jól esik a kevélynek! Jer, ki nem állom, hehehe! (El Ottmárral.)

Roberto. Hahaha! az ostobák hiszik. — A herceg.

Nyolcadik jelenet.

Cillei (jő.) *Roberto.*

Cillei. Roberto, nyergeltess! Apródjaim készüljenek. ... El innen, el!

Roberto. Hová, uram?

Cillei. A császárhoz; e rabláncot tovább nem tűröm ... De mit használ? mivel vádoljam? ... El, akárhová! csak itt e várban nem maradhatok.

Roberto. A hercegnő is?

Cillei. Némulj el! Őt, őt kell futnom; dögvészes a lég, mellyben ő lehel.

Roberto. De hát miért futja nagysád nejét?

Cillei. Még kérded? s te kérded, ki tudod, mi vihar dúl bennem? Mért kell futnom? Mert gyűlölöm, mert Verónt szeretem, s ő a gát, hogy nem birhatom. Ő oka, hogy Verón sir, hervad; ő a teher, ő a kereszt vállaimon, mellyet siromig cipelnem kell. S én hizelegjek s hazudozzam körülte? Lássam Meduzaarcát és csókoljam? ... Én nem vagyok képmutató: ha bennem vihar zúg, mennydörög az ajkamon, és villámlik szemeimből. — El innen! nehogy oda tévedjen dühöm, hová gondolni is borzadok ... Mert ő a gát ... keblem áradó tenger ... félek ... hogy a gátat megszakasztja.

Roberto (félre.) Bár jőne Antonio. — Uram! hát ama boldogtalan élőhalott atyja mit mondjon?

Cillei. Te atyja vagy, Roberto: te foghatod fel balsorsomat. Ő szeret, monostorban sir, s én nem törölhetem le érttem folyó könyeit, mert kezeim bilincset hordanak. Olly szép ő, mint a tavasz

rózsája; keblében a szerelem harmatja csillog, de fonnyasztó méreg az, nem éltető nedv, mert boldog nem lehet soha, soha.

Roberto. Uram! meg nem foghatom . . . e tiszta szerelem? — Nagysád kéjtársul kivánta, s most . . .

Cillei. Imádom! . . . Oh, tudtam é, hogy így szeretem? A kincset nem becsültem, midőn birni reményltem; de most, midőn örökre elvesztém... Akkor mint mosolygó tündér felé terjesztém ölelő karjaimat: most mint siró angyal előtt imádásra kulcsolom kezeimet. Akkor kéjt, most üdvöt szomjazom.

Roberto. Bizzunk a jövőben: hol most tövisbokor van, idővel rózsató illatozhatik.

Kilencedik jelenet.

Antonio (jő.) *Előbbiek.*

Antonio. Uram herceg!

Cillei. Mit akarsz? hogy mersz szemem elé jőni?

Antonio. Engedjen néhány szót. Minden szóm gyilok, de nem csupán nagysádat találja. (Robertora.) Ezt fogja százszor és ezerszer megölni.

Roberto. Ki vele! nem orozva ölsz.

Antonio. Uram herceg, ha csak nagysádat illetné, hallgatnék: de ezt — ezt kell látnom sirni és kétségbeesni.

Cillei. Szólj, mi illet engem?

Antonio. Szólok, uram, hogy e rég gyülölten kiöntsem mérgemet.

Cillei. Ne ingerelj, szólj!

Antonio. Tudja meg nagysád, a milly boldogtalan atya ez itt, olly boldogtalan férj nagysád; a milly csalódott ez, olly csalatott nagysád; balsorsuk egy törzsök ágai, s könyeik méltán fognak egy tengerré összefolyni, s jajaik összehangzani, mellyből én csak e gyülöltét akarom hallani.

Cillei. Szólj, fülembe csepegtetéd a mérget, s az szivemig ette magát. Mért vagyok én boldogtalan? mért csalatott férj? hogy érted e szót?

Antonio. Halld tehát, drága Roberto, lyányod vőlegénye, a nemes apród, megszökött.

Roberto. Jó Antonio, töröd megtört, döfésed nem talált, mert Gyula már nem volt vőlegénye Verónnak.

Antonio. Nem? Oh, én bolond! Itt is sérthetlen vagy? Mint kivántam látni, hogy átkozódva, kisirjad mindkét szemedet —

Cillei. Nőmről szólj. Hogy jött nőm neve ajakidra? Miért vagyok én csalatott férj? Mi köze Gyulának nőmhöz?

Antonio. Ne kényszeritsen, még mit sem tud; álmodja magát boldognak; az élet úgy is álom.

Cillei. Gyanúd van? Szolga, parancsolom, szólj!

Antonio. Gyanu? Vajha az volna. Oh, mért olly bizonyos, hogy örömest kétkedve is hinnem kelljen.

Cillei. Meddig óbégatsz még?

Antonio. Elmondom tehát egyszerűen a történteket. A hercegnő, mint tudni méltóztatik, a kerti mulatóban hált fiacskájával s egy komornával. A kis urfi néha értetlen, össze nem függő szókat ejte valami bácsikáról; s illyenkor a hercegnő rárivalt, s a komorna több izben befogta szájacskáját.

Roberto. Illyesmit én is hallék . . . De mi következik e semmiségből?

Antonio. Ez nekem mind nem tetszett; s a cselédség furcsa dolgokról suttogott.

Cillei. Ő hűtelen!

Roberto. Oh uram! mind ez gyanúnak is szegény!

Cillei. Mért hál a kerti mulatóban?

Roberto. Ott fris, egészséges a lég, s itt a vár belsejében szorult, nehéz. Aztán a hercegnő szenvedélyes kertész.

Cillei. Mért nem hagyták szólni a fiút?

Roberto. Mert tán illetlent szokott szólni. A gyermek a cselédség közt sok helytelent hall, mit ismételnie jó ha tilos.

Cillei. Láthatott is valamit, nemde?

Antonio. Még visszaléphetünk.

Cillei. Több is van?

Antonio. Oh, ha csak ennyi volna!

Cillei. Szólj, s ha e gyanút valósitod, kérj jutalmat.

Antonio. Díjt nem fogadok el rosz hiremért, de nagysád jósága szólni kénytet. Egykor nem tudék alunni, eszembe is jutott, hogy a dinnyét nem öntözém meg; fogtam tehát a locsolót —

Cillei. Ember, azt mondd: mit láttál?

Antonio. Tehát láttam egy árnyat a falon keresztül mászni, mert a kertajtót rendesen zárva tartom.

Cillei. Hová ment az árny?

Antonio. A mulató felé.

Cillei. Hol nőm szokott alunni?

Antonio. Arra tartott!

Cillei. Hahaha! — Ki volt az árny? Gyula?

Antonio. Nem láttam, mert sötét volt.

Cillei. Hah! újra kisiklik!

Antonio. Kiváncsi lettem, s vártam, mig visszajött, vártam szinte két óráig. Az árny végre jött. A hold kitakarózott felhőiből, s nappali fényt árasztott. Megragadtam az árnyat, ő is megragadott engem — hatalmasan a földhöz vágott, s ellillant.

Cillei. Ördög! — S te nem láttad arcát?

Antonio. De igen . . . Gyula volt.

Roberto. Gazember, mért nem szóltál akkor?

Antonio. Miért? — Kérdőre vontam, de azt mondta, hogy narancsot volt lopni; s én magam is azt hittem, hogy narancsot volt lopni, és hallgattam, mert jól meg is fizetett.

Cillei. Kell több? büne világos.

Roberto (félre.) Mi könnyen hisz, ki örömest hisz. — Ne higyjen neki nagysád, mit sem jelent. És hátha csakugyan narancsot volt lopni?

Cillei. Ne mentegesd szüntelen! — Bünös volt, ha mondom! S mért szökött Gyula? mért szökött?

Antonio. Tovább nem kinzom nagysádat, tudjon meg mindent. — Ma reggel asszonyunk a kertben sétált. Én azon tájon az útat nyestem. Kezében

fehér kendő volt, mellyet gondosan szorita markában, mint gyermek szokta az először kapott pénzt. Im az elől futkosó kis urfi orrára bukott. A rémült anya feledve magát, hozzá futott. A kendő szétbomlott, s belőle levelke esett ki, mellyet én felvevék. Később, midőn nem látott vészt az anya, a kendőt vizsgálta, s aggódva visszatért a levelkét keresni, de késő, mert az alatt elolvastam s elrejtém.

Cillei. Hol a levél? (Antonio átadja; Cillei olvassa.)

Roberto (félre.) Hálómba került! — Keble ingerlett oroszlán volt, mellyet csak nője hideg erényei korlátoltak; én rést nyitek, s most széttépi kalitkáját. Számolásom nem csalt: az erőszak örömest teszi föl az igazság álarcát.

Cillei. Fölséges! — Olvasd, és higyj te is. (Átadja.) Szivemről szikla hengeredett le; meg van mentve nyugalmam: joggal teszem, mit vétkezni akarék. Rettegtem néha e nő előtt, mint valami szent előtt, pedig minden erénye csak festett kép volt. Könyezett, midőn imént megbántám, mintha méltatlanul tűrte volna: pedig bűnét siratta. Roberto, mit tegyek? mint szégyenitsem meg? Te csöndes vérü, te érdektelen vagy: szólj, mit tehetek méltányosan, nehogy tettem boszúnak lássék.

Roberto (a levelet visszaadja.) Uram! ámbár, igen igen gyanus e levél, teljes hitelre még sem méltó.

Cillei. Szűnj meg örök kétkedő! Miért szökött Gyula?

Roberto. Épen azt nem foghatom meg. Kitől tudta meg, hogy titka elárultatott?

Antonio. Tőlem. — Hogy biztos legyek boszumban, mellyet rajtad akarék állni, Gyulához rohantam s megmutatám neki e levelkét; ő elsápadott, s kivallá, hogy már otthon Magyarhonban is titkos kedvese volt a hercegnőnek, s Veront is csak azért veszi nőül, hogy minden gyanut kijátszhasson. Ismét meg akart vesztegetni, de boszum lángja most egyszer erősebb volt a pénzvágynál. Ő ekkor lóra pattant, s elszökött.

Roberto. Most már gyanakodnom vétek volna.

Cillei. Magyarhonban is? Az nem igaz, nem, nem igaz!

Antonio. Azt mondá, uram!

Cillei. Igy Ulrik sem gyermekem.

Antonio (vállat vonít.) Bizony . . . nagysád szeme és a hercegnőé fekete, a Gyuláé kék, s az Ulriké pár nefelejts.

Cillei. Egy vonása sem enyém! — Hagyjuk ezt! Hol a nő, ki férjnek csúfolt?

Antonio. A levél szerint alkalmasint a kertben vár a szökevényre.

Cillei. S ott a várt helyett, boszuló ura, bírája fog megjelenni! — Mit tegyek vele? szólj, Roberto?

Roberto. Most már magam sem kétkedem ... Ha nőm ... no, de én szegény szolga valék — ha nőm igy vétkezék, ajtót nyitva elüzém —

Cillei. Én is ugy teszek! Kövessetek, legyetek tanúim! Hé, szövétneket! (El.)

Roberto (Antoniohoz.) Mit ohajtunk, nem keressük okát. Az éhes farkas rövid pör után széttépi a bárányt! (El.)

Változás.

(Kerti terem.)

Tizedik jelenet.

Erzsébet. Judit. Ulrik (az ágyon alszik.)

Erzsébet. Menj alunni, Judit, már késő az éj!

Judit. S nagysád nem nyugszik le?

Erzsébet. Még nem vagyok álmos. Nélküled is levetkezem.

Judit (félre.) Csak egy hanggal panaszolna! Ne boszankodjék nagysád alacson szolgálójára; de nem tudom, a történteken, vagy nyugalmán bámuljak; tanitson meg, hogyan türhetni olly némán és szeliden olly méltatlan bánást? (Félre.) Oh, ha meghittje lehetnék!

Erzsébet (félre.) Ennyire jutánk! — Még is itt vagy?

Judit. A herceg, midőn nagysádat sérti, magát sérti.

Erzsébet. Hagyj magamra!

Judit. Kedves jó nagyságos asszony, ne küldjön, szólnom kell, tán hasznára válik. A herceg méltatlanul sérté, de nem ok nélkül; ha tudná, mit beszél a cselédség?

Erzsébet. Utójára mondom, menj alunni!

Judit. Jó éjszakát! (Félre.) Ottmár azt mondá, a szökő kutnál várjam. (El.)

Erzsébet (egyedül.) Már a cseléd száján forog. Jó hirünk nem volt előtte szent. Úgy megfeledkezni!... De bár igy nevezhetném. Több volt: keresett gánes, hideg gúny, elszánt kötődés; akarva, nem indulatból tevé. Ez alatt kigyó lappang, mellyet nem látok, de a csipést érzem, s a seb még soká gyógyul be — talán soha! Felbomlott a frigy, melly szivünké volt: öszhangzatunk ajkán szidalommá, s lelkemben zokogássá vált. Jól mondád, Vencel: fejem fölé vész tornyosul! A távoli dörgést már hallám, a villámok sem maradnak el. De mért kinzom magam? Boldogságom hajótörést szenvedett, de egyes töredéki megmenthetők. Nem kivánom, hogy bocsánatot jöjön kérni, önként nyujtom békejelül kezemet: sokszor, mit a rosz szó vétett, a jó kieengeszteli. Az aggály megtört. Lenyugszom, s álmodom, ha tudok, boldogabb jövőről. — (Az ágy függönyeit szétvonja, Ulrik látható, egy ideig némán nézi.) Még minden jót reménylek. — Im ez szerelmünk záloga, frigyünk hű őre, s békeangyal köztünk örökre! Mindketten szeretjük e deli gyermeket: a szülei szeretet olvassza egygyé sziveinket! Még minden jót reménylek. (Az ágy szélire ül.) Nyugodjál, gyermekem, édes kis fiam! téged látva megnyugszom én is. Te vagy szivárványom, menedékem, őrangyalom! Oh, csak jöj még egyszer, férj, éles szavak nyilával sebzeni szivemet: ezen angyalkát ölelem mellvéd gyanánt; ezen megtörik mérges

nyilad, s az anyát becsülni és kimélni fogod, bár a nőt többé nem szereted.

Tizenegyedik jelenet.

Cillei. Roberto. Antonio. Judit. Ottmár. Konrád. Szolgák (szövétnekkel.) *Előbbiek.*

Cillei (még kivül.) Ide, nyomorult keritőné, ide, mered itt is tagadni?

Judit. Kegyelem! Ártatlanok vagyunk!

Cillei. Szállj poklokra, hazug teremtmény!

Erzsébet (bámulva fölemelkedik az ágyról.) Mi ez?

Judit (befut Erzsébet lábaihoz.) Segitség, aszszonyom! Meg akar ölni ...

Erzsébet. Nagy ég! Cillei!

Cillei (jő a többiekkel.) Nem menekszel! (Vont karddal.)

Erzsébet (elébe lép.) Cillei, az égre, állj meg!

Cillei. Te állod útamat, honod szégyene? Keritőnéd és haragom közé lépsz? szálljon hát fejedre minden mennyköve! —

Erzsébet. Magadon kivül vagy. — Cillei!

Cillei. Bámulsz, hogy férjed, s nem a kedves jő? — A férj van itt, törvényt tartani a hütlen nő felett.

Erzsébet. Mi tévedés! Kit vádolsz? engem?

Cillei. Kit vártál ide?

Erzsébet. Senkit; s ha vártam, kit mást, mint férjemet?

Cillei. Gyulát, bűntársadat.

Erzsébet. Küldd el a cselédeket: nőd becsülete, saját becsületed ...

Cillei. Maradnak! — Mért vagy itt? mért nem alvó termedben?

Erzsébet. Ez nem alvó szobám é? nem magad ajánlád azzá?

Cillei. Örömest töltéd itt az éjt, mert bűntársad könnyen ide bujhatott; a meglepés ellen is találtál óvószert: komornád őrzé e bünbarlang ajtaját; nem találtuk é most is lesben?

Erzsébet. Komornámat alunni, nem lesbe küldém.

Judit. Uram herceg! a kutnál jegyesemet vártam.

Ottmár. Engem várt, uram!

Cillei. Csak bizonyitsatok egymással, nyomorú bünösök! — S mért vagy még fen? mért nem ágyban? Éjfélkor kisértet, tiltott szerelem és bűn viraszt.

Erzsébet. Én akkor nyugszom le, midőn álom nehézkedik szememre. Ma viraszték, de nem egyedül: velem virasztott a bú, az aggodalom, s ezen vész előérzete, melly most fejemre tornyosult. Viraszték, hogy virágimat látva, feledjem boldogságunk hervadását; s a teleholdat látva, szerelmed apadását.

Cillei. Ennyi, s nem több nyomoru mentséged?

Erzsébet. S nem több a méltatlan vád?

Cillei (átadja a levelet.) Olvasd tehát vétked bizonyitványát. Lássuk, a szégyen nem pirul é arcodra?

Erzsébet. Ezen irat nem hozzám szól; név és cimtelen; vagy szerelmes bolond, vagy gazember firkája! (Visszanyujtja.)

Cillei. Te ejtéd el, ma; ezek tanúim!

Erzsébet. Roberto és Antonio? S te hiszesz nekik?

Cillei. S te mered tagadni?

Erzsébet. Hol a levél irója? hol van Gyula? Meri é szemembe mondani?

Cillei. Hol van? — Megszökött, asszonyom. — Ha tetszik, kövesd nyomdokát; nőm többé nem vagy, s váram nem bünösök menedéke. Ezen szolgák elkisérnek a várkapuig.

Erzsébet. Cillei, te elitélsz e kétes s hitelt nem érdemlő levélre? hiszesz a rágalomnak, s e hamis vádnak, melly olly gyönge, hogy csak fekete szándék tanúja lehet? Esküszöm, s úgy áldjon istenem —

Cillei. Ne esküdjék, asszonyom! a hamis eskü vétkesebb a hitszegésnél. Most már tudom, mit jelentének a kisirt szemek? E levél elvesztét siratták, melly bünödet napfényre hozta.

Erzsébet. Mért sirtam? kényszeritesz kimondanom? Siratám a boldog édent, mellybe öt év olly sok emlényt ültete, mellyből bünös szenvedelmed kiűzni készült; és nem ok nélkül sirtam, mert megszüntél szeretni, s nem én, magad levél esküszegő — Verón miatt.

Cillei. El innen, el!

Erzsébet. Nemde, tudom honnan e fergeteg? — Oh, bár gyanud miatt kellene távoznom! Vajha e tanuk nem bérletteid volnának! Szerelemféltésem nem olly kinzó, mint aljasulásod. Fáj, herceg, hogy illy tévutakra látlak térni hajdan egyenes lelkű férfiút. Mért nem mondod: elüzlek, mert többé nem szeretlek, mert unlak, mert teher és gát vagy útamon? Mire álokot keresni? az önkény ezen palástját felölteni? Mért retteg a bűn igazi alakjában mutatkozni? hiszen itt meztelenül használhatni az erőhatalmat; ámítni nem kell bértanúidat.

Cillei. El innen, mondom, ne ingerelj! Ha vétkes volnék is, te az valál már hazádban.

Erzsébet. Szűnj meg, hagyj fel a rágalmakkal! — Cillei, engem nincs ki védjen; idegen földön, rokon, barát nélkül vagyok; egyetlen földim is hazug árulóm: egyedül te ótalmazhatsz, s ótalmaznod csupán magad ellen kell. Térj meg, én megbocsátok!

Cillei. Szolgák! világitsatok a hercegnőnek!

Erzsébet. Oda, örökre oda! — Az ártatlan nem fog a bünös lábainál kegyelmet esdekleni. Ne hidd, hogy e gyalázat engem illet; azon felülemel büszke önérzetem, s azt hiában dobálja sárral a rágalom. De el se bizd magad büneid közepett; azok sötét fátyolát megszakasztja és biró lesz köztünk az idő, s ha más nem — az örök isten! (Megy.)

Cillei (félre.) Verón enyém!

Erzsébet (meglátja Ulrikot.) Gyermekem! ...

Nem, mi nem válhatunk! ... (Ölébe veszi.) Cillei! nézd e gyermeket, ennek atyja vagy, ezt szerelmem adta neked: ezt látva nem szól é szivedben semmi az anya mellett? — Nem kivánok igaz vallomást, nem hogy bocsánatért esdj; mindent megbocsátok, mert ennek atyja vagy: csak térj meg! — legyen ő köztünk a béke angyala!

Cillei (elveszi a gyermeket.) A gyermek marad, magad mehetsz!

Erzsébet. Magad mehetsz? — Oda, minden oda! — Add fiamat, s én távozom.

Cillei. A gyermek marad.

Erzsébet. Ha nem sajnálatból, add irgalomból. Hagyd nekem őt, s nem zúgolódom. Te nem szereted úgy, mint én anyja; hiszen szülőjét gyülölöd, gyülölnöd kell szülöttét is. Engedd őt nekem szenvedőnek, hadd pótolja ki, mit atyjában vesztek.

Cillei. Atyjában? Hahaha!

Erzsébet. Ne hagyj kétségbeesni!

Cillei. Egy vonása sem enyém! — Frigyben volt vele még otthon! — Nem az én fiam! — Im, vidd magaddal a bűn gyümölcsét is!

Erzsébet. Igy, igy! megtagadva mindketten! Jer, gyermekem! Van még nagyatyád; bizzunk benne, ő visszaszerzi jogainkat. — Jer hozzá! Ő nem taszit el, mint édes atyád. (El Ulrikkal.)

Roberto. Szolgák! világitsatok utjára a várkapuig. (Cillein s Roberton kivül mind el.)

Cillei. Tudod, miért történt mind ez?

Roberto. A hercegnő bűne miatt.

Cillei. S hogy Verónt birhassam.

Roberto. Legyen szabad, áldásom nem fog hiányzani!

Cillei. Nőm bünös, a törvény elválaszt tőle, s én szabad leszek. Vidd e gyűrüt jegyesemnek! (Gyűrüt ad, s el.)

Roberto (egyedül.) Minek azt oldani, mi ketté vágható? Pörre kerüljön az ügy? A vádak gyöngék — a bizonyitvány hamis — s az itélet bizonytalan ... Előbbi tervemnél maradok; az bizonyos, mert halál. (Tapsol.)

Tizenkettedik jelenet.

Két haramja (jő beburkoltan.) *Roberto.*

Roberto. Cimborák! a felpénzt megkaptátok, itt az egész dij. (Erszényt ad.) A hercegnő most hagyja el a várat, legyetek nyomában, reggelig holtnak hiszem őt, s titeket tul a határon. A soha viszontlátásig! Szerencse velünk! (Haramják elmennek.) Néhány nap mulva azt beszélendik ujságul, hogy a hercegnőt és fiát vadak tépték össze! (El.)

Harmadik felvonás.

(Várudvar. Hátul kapu.)

Első jelenet.

Konrád. Ottmár.

Ottmár. E kapun jő a nász.

Konrád. S mi az érkező vendégeket a palotába vezetjük. No, no! Nem jól jövendöltem? nem jó orrom van é? Pajtás, tele a begyem — de —

Ottmár. Hiszen ismersz.

Konrád. Tehát isten neki! Nemde, a komornyikból várnagy, s a várnagyból herceg ipja lőn, s a lyányasszonyból kisasszony s a kisasszonyból hercegasszony? Lásd, ezek a szerencse lépcsői; a bátor egyikről másikra hág; ha jól lép, palotába jut, ha roszul, botlik és bukik.

Ottmár. De, úgy látszik, a boldogság nem ment velök a szerencse lépcsőin karon fogva.

Konrád. Épen nem! ők a lépcsőn felfelé s a boldogság lefelé ment, középen találkoztak, s bucsut vőnek egymástól. Urunk, midőn nejét elüzte, szinte fürdött a borban, minden nap tivornya volt; de bezzeg, midőn hire jött, hogy a hercegnőt és fiát vadak tépték össze, mintha csak minden húr leszakadt volna, a zene elnémult, s a hercegnek nem esett jól a bor: azóta szive ritkán van helyén.

Ottmár. Igaz, sokszor csodás baja van.

Konrád. De mindig ott terem Roberto, s fontos okaival orrára üt a herceg lélekisméretének, s a herceg ismét iszik, ismét vig. Szóval, a herceg ollyan most, mint a tavaszi idő, hol tiszta, hol felleges. S tudod é, hogy vigasztalja Roberto a herceget? Egykor háta mögött állék, tányérral hónom alatt, s jól hallám. Igy szólott: Oka vagy é halálának? tudtad é, akartad é, hogy igy történjék? Nőd bűnös volt, fiát erőszakkal vitte magával, haláluk balsors, vakeset volt. Őt bűne választá el tőled: hogy a váló pert a vadak, s nem az illető birák dönték el, az mindegy! ... Roberto is fél valamitől. Fejét a kevélység miatt olly hátra viseli, mintha minden lépten hanyatt esnék. Ruháján az aranyat alig birják redves csontjai, s még palástot is hord, mintha nem tudnók, hogy csizmát tisztogatott. Azonban, midőn egyedül van — én már meglestem — lesüti a töksit, s megrázza, mintha valami nem tetszenék; aztán hirtelen felcsapja a buksit, mintha megnyugodnék, s mosolyogva tovább ballag.

Ottmár. Hát a szegény hercegnő? Vajjon igaz é, hogy vadak tépték szét?

Konrád. Azt mondják, — de inkább hiszem, hogy a válóper költségét gyilkosoknak adák bérül. — Rosz kezdetnek rosz a vége; gyilkos tettet a tyúk is kikapar. De nézd, az új várnagy, ollyan mint a paprika.

Ottmár. Ez is hamar felkapott az ugorkafára.

Konrád. Bérlett tanú volt; s most a bérből felöntött.

Második jelenet.

Antonio (ittas.) *Előbbiek.*

Antonio. Ah, itt is van két gaz kölyök. — No, mit csináltok itt, gazemberek? (Félre.) Fel kell tartanom a méltóságot.

Konrád. Vendéget várunk.

Antonio. Csitt! mikor a várnagy szól. Hát miért nem vitted szobámba a két üveg ciprusit? he?

Ottmár. Tán másnak parancsoltad?

Antonio. Másnak? hát te ki vagy? nem vagy é te más? he?

Ottmár. Ottmár vagyok.

Antonio. Ottmár?.. Ottmár? Ah! te vagy, gazember, ki azt mondtad, hogy Judit ... (Szájára üt.) Ohohoho! — Úgy é, mit sem mondék? he?

Ottmár Semmit, nagyra termett várnagy ur. (Mély hajlongás.)

Antonio. Igy, igy már tetszel, fickó! Látd, nem vagyok én ugyan büszke, hanem a méltóság kívánja. Különben ollyan jó vagyok... Jer, ölelj meg! — Én is voltam egykor szegény legény; kertész voltam; még más valami is voltam, hehehe! hol a fákat, hol a zsebeket vagdaltam ... Ohohoho! Úgy é, nem mondtam semmit?

Konrád (mély hajlongással.) Semmit, nagyérdemü várnagy ur!

Antonio. No, no, nem vagyok én büszke, nem kívánok ennyi bókot. Talán azért tartasz büszkének, mivel Roberto előtt feltartom az orromat? Oh, az csak tréfa. Mi régi cimborák vagyunk ... Ohohoho! — Ugy é, nem mondtam semmit?

Konrád. Semmit. De a ciprusi vár.

Antonio. Igen, a ciprusi. Te tetszel nekem, te velem iszol. Jer, egy dalra tanitlak fickó. No, danolj. O cara mia!... Tudod é, mit tesz ez? — Oh kedvesem! — Tudod, hogy nevezik nálunk a bort? Vino!... Barátom, nálunk minden szó O-val végződik, kivéve azokat, mellyek e-vel, i-vel, a-val végződnek. Oh, csak mi tudunk danolni.

Konrád. A ciprusi.

Antonio. Igaz, a ciprusi. (Danolva el.)

Konrád. Jó hogy elment; illy magasztosan a menyasszonyt is megöleli.

Harmadik jelenet.

Cillei. Roberto. Apródok. Előbbiek.

Roberto (egyik apródhoz.) Ciprián! a zöld hintóba hat fehér ment kell fogni, azon megyünk esküvőre. A diszteremben az első asztalt aranyra, másikat ezüstre kell teriteni. Nem, Rodrígo, te gyorsabb vagy, te menj. (Apród el. — Ottmárhoz.) Készek a hercegnő szobái?

Ottmár. Igen, uram!

Roberto. Két apród menjen a nagy lépcsőhöz, a násznépet a márványterembe kell vezetni. (Két apród el.)

Konrád (Ottmárhoz.) Tudott szót fogadni, tud parancsolni is. (Hátra vonulnak.)

Roberto. Herceg! végre felviradt a boldog nap. Hanem a násznép csupa szemét nép; köztök báró, gróf, vagy herceg egy sincs, mintha csak kötéllel fogdosták volna össze. Ennek más oka nincs, minthogy a császárt nem hitta meg. Herceg, én nem vagyok gyermek, kinek holdat igérhetni, hogy csöndesüljön: mit kivánék, lehetséges volt, s meg kelle lenni. Verón hitese lesz, kit szégyelnie nem szabad; hercegnő, kit pompa és fény illet; s mit ér maga a nap fénye is, ha senki sem látja; látnunk és láttatnunk kell. — Nem is figyel rám! — Szeme ismét vadul függ az üres légben. Cillei, ébredjen. Ismét komor? mi bántja megint?

Cillei. Hol a menyasszony?

Roberto. E kérdés, s e sötét arc, nem illő társak: illy arc koporsó mellé, nem oltárhoz való.

Cillei. Oh, Roberto, bár ne történt volna semmi! vagy, ne igy, ne igy! ... halniok nem kelle!

Roberto. Ismét gyermek? Elővegyem ismét szónoki tehetségemet, hogy érzelgő gyermekből férfiut faragjak? Mi megint szivének bibéje?

Cillei. Ne gunyolj, Roberto, szánj, ne gunyolj!

Roberto. Nem tud magán erőt venni? épen nincs akaratja? Ha én vig akarnék lenni, nem tudhatnék é? Aztán nem igérte, hogy kivet fejéből minden balgaságot?

Cillei. Roberto, nem lehet!

Roberto. Nem tud feledni egy bűnös, hitszegő asszonyt? Bal sorsa zavará meg? mi tán az ég büntető karja volt.

Cillei. Roberto, az őket széttépő vadak szivemen is gyógyithatlan sebet vágtak. Bűnös volt ő, s én válni akartam, de nem igy, nem igy!

Roberto. Nem látja itt a sors bölcseségét? az örök végzést? Elválasztá a mi össze nem illett, s egyesité, mit a legszentebb szerelem egyesitni akart.

Cillei. Oh, de Ulrik! Ulrik! ő ártatlan volt, s talán vérem... Nem, nem! — Roberto, altasd el e gondolatot! Úgy é, ő nem volt, nem lehet vérem? — Hol a menyasszony? keblén feledek mindent!.. Még is, Roberto, a fiút nem kelle oda engednem!... Többé nem panaszlok; Verón füszeres ajka pecsételje örökre ajkomat. Roberto, legyen gondod, hogy menyekzőnk vig és lármás legyen. Halld! — lódobogás!.. A násznép, s Verón! Jer, magam emelem ki hintajából.

Negyedik jelenet.

Frangepan. Biró. Vencel. Kiséret. Előbbiek. (Cillei visszahökken; Frangepan leverő tekintettel méri.)

Roberto (félre.) Hah! Erzsébet atyja!

Frangepan. Miért reszketsz, Cillei?

Cillei. Én? — Bámulok.

Frangepan. Hogy az atya eljő lyánya sirjához?

Cillei. Őt vadak tépték össze.

Frangepan. Ismerem azon vadat és körmeit Ki e palástos ur? Mi joggal visel illy palástot?

Cillei. Mátkám apja.

Frangepan. Talán kefélni viszi palástodat?

Cillei. Uram, semmi sértés! Vendégül, vagy ellenül jöttök hozzám?

Frangepan. Ellene vagyok minden hitszegőnek, s társam birája minden bűnösnek. A császár nevében betiltjuk e menyekzőt, míg társam az ügyet megvizsgálván, lyányomat ártatlannak vagy bűnösnek vallja.

Cillei (dacosan.) Ő bűnös volt. S mire ez ügyet újra fölélesztení? Halála által, úgy hiszem, minden pörnek vége.

Frangepan. Nincs vége, Cillei, nincs vége! — Ő meghalt, gyalázatba és hitszegésbe temetkezett; őt többé fel nem támaszthatjuk, de jó hirnevét igen, s ez több az életnél. Igaz, hogy az erény igazi gyöngye a szivben fekszik, mellyet csak a lélek szeme lát; ennek érzete megnyugtat élőt, s dicsőit halottat az égben: de a világra nézve a jó hirnév hóköntösét ölti fel, mellyet ha a rágalom bepiszkol, a világ leszaggat az ártatlanról. Lyányom ártatlan volt, s ha meghalt, dicsőülten tündököl felettünk: de sirjára töviset s bojtorjánt ültetett az árulás; én azt kitépem, s helyébe márványemléket, örököst állitok, mellyről a világ olvassa ártatlanságát s a te bünödet. Mert a hitszegő te vagy — sőt több! ... Az erény temploma magas hegyen van, hová csak lassú léptekkel juthatni fel: de a bűn pokla tátogó mélység, mellybe a megbotlott hanyatthomlok rohan le. Igen, ki olly gyalázatos tört tudott vetni, mint te, az kész tőrt is emelni; lyányomat nem vadak tépték össze, hanem meggyilkoltatott!

Cillei. Ez sok! Ha nem tisztelném keservidet, ha nem szánnám a bánkodó atyát —

Frangepan. Ne szánj; nincs miért szánnod. De szánlak én, bün fia. — Hamis tanúkat bérlél, hamis bizonyitványt koholál, hogy lyányomat, erényét gyanuba hozván, elüzhesd; hogy végkép szabadulj tőle, megöletted; s most, hogy minden nyomozást kijátszhass, azt hirled, vadak tépték össze. De számolásod megcsalt. Cillei, élek én, atyja, kölykevesztett oroszlán gyanánt mindenre, a legvégsőre kész, s ártatlanságát napfényre hozom, esküszöm.

Cillei. S én tagadom e hamis vádat; rágalmazó vagy; s ha mind azt, mit mondál, be nem bizonyitod, itt keztyüm!

Biró. Csöndesen, uraim! az ügyet előbb meg kell vizsgálnom.

Frangepan. Igen! s ha a pokol olly csomót kötött, mellyet az igazság meg nem oldhat, kardom vágja ketté. Igen, Cillei! ha a világ roszul lát és roszul itél; én az istenhez folyamodom. A párbajban isten itél, kit a világ hisz, szeret és retteg; a bajvivók karját isten vezérli, erősiti az igazét, lankasztja a bünösét: lehet é ezen keztyü zálogom, mellyel e magas és szent biró szine elé hivhatlak? Mered ott is állitni, tiszta meggyőződés után, hogy Erzsébet bünös és hitszegő?

Cillei. Igen.

Frangepan. Tehát előbb vizsgálat, azután, ha kell, párbaj!

Biró. Engedelmeddel, herceg, váradból minden kijárást elzártak embereim.

Cillei. Legyen! Magam is ohajtom, hogy minden méltatlan gyanú elenyészszék. Mikor kezdesz a vizsgálathoz?

Biró. A menyekző előtt.

Cillei. Nem maradok el. Most menyasszonyomat várom. — Ottmár, vezesd ez urakat a palotába.

Frangepan. Hű Vencel, maradj e kapunál, hátrahagyott kiséretem vezesd hozzám. — Cillei, ne várd a biró, ne az ég itéletét: az elsőnél nyerhetsz, de a másiknál meg kell halnod. Lépj ki a bün tömkelegéből, s valld őt ártatlannak; te tudod, hogy ártatlan: én csak ennyit kivánok, véredet nem szomjazom.

Cillei. Erzsébet bűnös, hitszegő vala.

Frangepan. Elvárlak! (Bibóval s Ottmárral el.)

Cillei. Menjünk a nász elé. Mi az? mért remegsz?

Roberto. Mi jut eszébe? De illy kellemetlenség ... a menyekző halasztása ... Mért kell a vizsgálatnak menyekző előtt történni, mért nem utána?

Cillei. Magam is úgy kivánom. Minden gyanútól tisztán akarom Veront oltárhoz vezetni. Mivel Frangepan vádol, azért bátran megvivok; envádjaim mások ... Ulrik örök égő folt lelkemen ... (Kivül vig zene.) A násznép! Ő jő! (El.)

Roberto (magában.) Egész lelkem remeg ... De nincs é rendin minden? Van é rés, mellyen az igazság áttörhet? Nincs. Gyula? — Csak öcsém ne lett volna olly gyáva, rég biztosabb börtön őrzené — a sir! De bátorság! nem félni több okom van, mint félni.

Ötödik jelenet.

Verón. Cillei. Otto. Násznép. Előbbiek.

Cillei. Verón, kedves angyal, végre karjaim közt vagy. Érzed é szivem dobogását? Boldog vagy é? Szenvedésinknek vége. A sors megszánt minket, az rontá le köztünk a válaszfalat. Reménylted é valaha a mai napot? Hidd el, a sors könyörült, engem megszabadított egy vétkes nőtől, hogy te reménytelenül hervadó általam ujra élj. — Oh, Veron, ha tudnád, mi drága, mi szükséges vagy most nekem! Vártalak, mint beteg orvosát, bús vigasztalóját, kétkedő őrangyalát, s kárhozott üdvezitőjét. Igérd meg, Verón, hogy mindig olly vidám, olly ártatlan gyermek léssz, millyennek isten előtt térdelve láttalak, úgy homlokomra sem borúl soha búfelleg. Igérd meg!

Verón. Uram herceg ...

Cillei. Ne igy e névvel! Köztünk elmult minden rang, nevünk egygyé forrt, mint lelkünk egygyé olvadott.

Veron. Tehát kedves Cilleim, mért állnak őrt várad körül?

Cillei. A rendet tartják fel. Kedves Verón, menj szobáidba, készülj az esküvőre. Drága ék, biborőltönyök és komornáid várakoznak reád. Menj!

Verón. Egyet még. Im, kegyedbe ajánlom ez ifjat, Otto a neve, most az úton fogadtam fel apródommá.

Otto. Érdemelje meg hűségem e kegyet!

Cillei. Fogadd és bocsásd szolgáidat kényed szerint.

Verón. Köszönöm, köszönöm!

Cillei. Ha időt lophatok, még látjuk egymást az esküvő előtt.

Veron. Addig isten veled! — Otto, kövess s várd parancsom az előszobában. (El Ottoval.)

Cillei. S mi, kedves vendégeim, menjünk a palotába. (Vencelen s az őrökön kivül mind el.)

Vencel. Csak menjetek! a nászt egyéb váltja föl. — Ki tántorog erre? — Jól látok — Antonio, az egyik tanú. És részeg. Ha néhány gondtalan szóval elárulná magát . . . (Őrökhöz.) Vonuljatok hátra. Lássuk, mire mehetünk vele?

Hatodik jelenet.

Antonio (jő.) *Előbbiek.*

Antonio (kezében üveg, danolva jő.) O cara mia!

Vencel (beburkolja magát.) Csitt! te vagy, Antonio?

Antonio. Igen, én vagyok Antonio. S te ki vagy?

Vencel. Nem ismersz? Hol Roberto?

Antonio. Roberto, Roberto? mit akarsz vele?

Vencel. Különös hírt kell tudtára adnom. Hanem jó helyütt járok é? Nemde, te is cimborája vagy?

Antonio. Igen, cimbora vagyok; hehehe! Mi jól értjük egymást. O sem volna az, a mi, én sem volnék az, a mi, ha én nem lettem volna az, a mi.

Vencel. Roberto a hercegnő megöletését rám bizta.

Antonio. Ah! te voltál a beburkolt gazember? Hanem, ha jól emlékszem, hárman voltatok.

Vencel. Csak ketten.

Antonio. Igaz biz az — ketten — csak ketten —

Vencel. Hanem érts meg jól, gyanu van ránk, a törvény kérdőre von.

Antonio. Dehszen vonhat már! Mindnyájan egy húron pendülünk. Te azt mondod a mit én, s én azt mondom, a mit Roberto, s Roberto, a mit te mondasz.

Vencel. De tudnom kell, honnan vettétek azon levelet, mellyet Gyula irt a hercegnőhöz?

Antonio. Nem a hercegnőhöz irta ő azt, hanem Verónhoz. — Mi azt mondók, hogy a hercegnőhöz irta — azután a herceg mindjárt elhitte — aztán pedig nem a hercegnőhöz irta —

Vencel. Hát Gyula hol van? miért szökött el?

Antonio. Nem szökött ő, hanem aprilisbe küldöttük, hahaha! — Roberto öcscsénél a pincében ül. — Hanem az az öcs cudar, gyáva, sehogy sem hagyta más világra küldeni.

Vencel. Igazán? él még?

Antonio. No, hát hazudtam én?

Vencel (mellen ragadja.) Igazat szólsz, s felakasztanak! Hé, barátim! (Őrök jőnek.)

Antonio. Mi az? engem? miért?

Vencel. Mert igazat szóltál! (Az őrökhöz lódítja.) El vele Frangepanhoz. Magam sietek Gyulát megszabaditni. (El.)

Antonio. Először most szóltam igazat, s mindjárt felakasztanak. Vegyetek példát! (Őrök elhurcolják.)

Változás.

(Pompásan butorozott szoba; hátul függöny, melly másik szobát rejt. Két oldalajtó.)

Hetedik jelenet.

Verón. Otto (oldalt jobbról.)

Verón. Ah, nézd, nézd, milly fölséges, mi diszes, mi pompás, mi fényes itt minden. — S ez mind, mind enyém! — Nézd ez ablak kertre nyílik. Mi gyönyorü kilátás! S meddig szemem lát, enyém minden!

Otlo. Kedves Verón, jobban örülsz te a fénynek, mint nekem.

Verón. Lassabban, apród uram!

Otto. Csak egy csókot! — Hányat irtál leveleidben; adj most egyet igazán!

Veron (balra mutat.) Még itt is szoba, és egészen bársonnyal bevonva; s az ott — ah! még öt szoba! (Balra el.)

Otto. Verón, hallgass meg! (Utána megy.)

Nyolcadik jelenet.

Cillei (a közép függönynél jő.)

Hol ő? — Jól látok? Az apródnak nyujtja kezét . . . epedőleg tekint rá . . . ha szereti! — Beszélnek! (Menni akar.) Gyalázat! Leskelődjem? — De ha szereti! — Kihallgatom, hogy ha ártatlan annál inkább bizzam benne. (A függöny mellé vonul.)

Kilencedik jelenet.

Verón. Otto. Cillei (a függöny mellett.)

Verón. Szót se többé!

Otto. Mindenre, mi szent, mondj le a hercegről.

Verón. Késő! atyám parancsa — a világ — nem lehet!

Otto. Szeretsz é?

Verón. Kelj fel — valaki meglát.

Otto. Oh Verón, te engem nem szeretsz.

Verón. Szeretlek, igazán, egyedül téged. De látd, engem atyám parancsa és sorsom fényre szólit.

Otto. De ő birjon?

Verón. Szivem tiéd, örökre tiéd. Most menj, menj!

Otto. Egy csókot, elsőt és utósót!

Verón. Barátom, nekünk válnunk kell, örökre!

Otto. A búcsucsókot!

Verón. Isten veled, örökre! (Otto megcsókolja.)

Tizedik jelenet.

Roberto (oldalt.) *Előbbiek.*

Roberto. Mit látok? Verón?

Otto (elfut.)

Roberto. Kicsoda ez? hol volt kezed?

Verón. Atyám, szeretem őt!

Roberto. S a herceg?

Verón. Nője leszek, mert parancsolod, s visszalépnem késő.

Roberto. De midőn utószor váltunk?

Verón. Azt hivém, szeretem; de nem volt igaz: Gyula különcsége, a herceg fénye miatt tetszett; ezt szeretem.

Roberto. De honnan ismered?

Verón. Az ablakból láttam őt, s ő engemet. Órákig állott ablakomra függesztve szemeit, s atyám, azokban a menny nyilt meg előttem. Később leveleztünk. Ma először szólék vele. Most válnom kell; pedig szivem azt sugja, hogy értte kész volnék a hercegről is lemondani.

Roberto. Ha Cillei csak gyanitná is ... első nejét elűzte ...

Verón. Engem merjen elűzni! Azt hiszed, mit sem gyanitok? hol van Gyula? szökött? nem! a herceg sikkasztá el.

Roberto. Hallgass, gondatlan! Frangepan itt van! s vérem jéggé fagy. — Tudd meg —

Verón. Nem akarok tudni semmit! Bünének nem leszek részese. Jer a palotába. (El.)

Roberto. Ama kölyöknek pusztulni kell! (El.)

Cillei (kezében tőr, előtántorog, s azt a távozók után hajitja, de a bezárt ajtóba felakad, összerogyik; szünet mulva eszmél.) Hol vagyok? (Fölegyenesedik.) Milly bágyadt!.. (Szeme a tőrre esik.) Tőröm... emlékszem ... Verón ... Otto ... Roberto! Megcsalatva olly csúfosan, olly gyalázatosan! (A tőrt felragadja.) Hogy öljem meg? egyszer kevés ... részekre szaggatva, ezerszer gyilkolom meg! Hahaha! Nője leszek, mert parancsolod! Tetszett fénye miatt! — Illy semmi lényt imádtam! — Olly szép, olly angyalnak látszó, s olly fertelmes! s én őrült mennyit áldoztam e kigyóért! nevemet, hiremet, s oh, nőmet! — Nőmet? — Gyula? Mit mondának ők? Gyula nem szökött. — Ha nőm ártatlan, s vele a vadak fiamat... Nem, nem, nem! Ulrik nem fiam! — Hol a levél? a levél megment! (Feltépi köntösét.) Itt van! szivem fölött hordám! (Keresztül futja.) „Ma éjjel 11 órakor, midőn a többiek alunni...“ (Csendesülten.) Ez nem csal: ezt Gyula irta. Nőm bünös volt, s Ulrik nem fiam! S ha egykor vádlókul lépnek ellenem, ezt mutatom, s a nő elsülyed, s a fiu megátkozza buja anyját. Még is, mért nem nyughatom? miért üti fel bennem ezerféle gyanú rémfejét? Gyula nem szökött, nem tisztán hallám é? ha ő is egyet érte ... Nem! ez Robertonak most is ellene. — Nőm bünös volt ... De Ulrik! — Ulrik Prométheus ölyve gyanánt szüntelen föltépi a sebet; mert ő még is lehetett az én fiam is! Az volt, vagy nem: csak a mindentudó mondhatja meg. Hányszor láttam álmomban véres árnyát, hányszor, álmomból fölriadva, mint iszonyú káprázatot még soká tünedezni! Oh, e lap, rám nézve védirat, vagy vádlevél: mindenkép egy ártatlanul megölt gyermek siremléke!.. Béke hamvaival! (Egészen elnémul.)

Tizenegyedik jelenet.

Ottmár (jő.) *Cillei.*

Ottmár. Kegyelmes herceg!

Cillei. Hah! Ottmár —

Ottmár (félre.) Tekintete milly borzasztó.

Cillei. Ottmár, hiszed az örök üdvet?

Ottmár. Bizom istenben.

Cillei. Szólj tehát, üdvödre, esküdjél: emlékszel azon éjre, mellyben nőmet elűztem?

Ottmár. Fájdalommal.

Cillei. Igaz é, hogy akkor Judit, jegyesed, téged várt?

Ottmár. Igaz, uram!

Cillei. El, el szememből!

Ottmár. Kegyelmes herceg, a társaság várakozik.

Cillei. S Frangepan, nemde? — Megyek ... De várj ... Mondd, itt várom a társaságot. Roberto, Verón, Otto, el ne maradjanak; ha vonakodnak, hurcoljátok ide! Menj! jöjön minden! (Ottmár el.) Mint boszuljam meg? — Boszum elevenre ható legyen ... De a szégyen ... Mint háritsam el fejemről? .. Igen!.. ah, úgy! ... De semmi boszú? .. Meg kell torlanom ... Igy, igy!.. Szerencsés ötlet! ez skorpiocsipés lesz a kigyófajon —

Tizenkettedik jelenet.

Násznép. Frangepan. Biró. Roberto. Verón. Otto.

Cillei. Kedves vendégim! szivemből üdvözöllek! (Verón kezét megragadva.) Im, ez itt a menyasszony; a vőlegényt is tüstint bemutatom. Nézzétek ezen alakot, szép mint ibolya, de harmatcsep rezeg kelyhe mélyében, a bánat és vesztés könye, ámbár mi nem látjuk azt. Szemeiből vidámság, elégedés, s kéj sugárzik; ajkain, mint üdvezültekén, teljesült remény pirul; s mi azt hisszük, a legboldogabb... (Dühösen.) Pedig álarc ez, álarc, ördögöt, kigyót, förtelmes férget rejtő ... (Csendesülten.) Nem, angyal ő, hanem égből letaszított angyal, kárhozat lyánya... mert reménytelenül szeret. De mért alakoskodom magam is? He, Otto, Otto! — Im, ez a vőlegény, nem én. Mért választanók el, kiket a szerelem egyesit? — Kedves vendégim, vigan! csak meglepés ... S te, kedves pár, légy boldog!

Otto. Ő szédül.

Cillei. Az öröm miatt; majd elmulik.

Roberto. Herceg! (Szólni akar, de nem tud.)

Cillei. Van ellenvetésed? — Csak nem akarsz zsarnok apa lenni? Hiszen magad is jelen voltál, midőn örök szerelmöket itt csókkal pecsétlék.

Roberto (folyvást eszmélet nélkül.) De, uram...

Cillei. S ha én nem akarom lyányodat, csak nem hurcolsz engem is erővel oltárhoz.

Roberto (félre.) Igy bukni, a célnál! — Uram, vigyázz!

Cillei. Fenyegetni mersz? le azon palásttal, bolond!

Frangepan. Le azon fővel, gyilkos! — Biró, végezd tisztedet!

Cillei. Ki a gyilkos?

Biró. Roberto, a császár nevében foglyom vagy!

Roberto. Én? Ki vádol?

Tizenharmadik jelenet.

Vencel. Gyula. Antonio (láthatók.) *E'őbbiek.*

Gyula. Mi hárman!

Roberto. Gyula?

Cillei. Gyula? Nőm bűntársa... Hozott jó angyalom! Te állitod vissza lelkemben a sulyegyent, vagy olly sziklát dobsz büneim mérlegére, mellyet az örök irgalom sem hengerit le. Rántsd ki szivemből a gyanu nyilát, vagy megszakad, vagy meggyógyul sebe; de igy, élethalál közt ne kinozzon többé. Bűnös volt é nőm? igaz é, hogy szöktél?

Gyula. Szöktem, e levéllel.

Cillei (a levelet olvassa.) „Kedves öcsém! Ezen levél átadóját elzárod, hová nap nem süt, mig lyányom hercegnő lesz.“ (Robertohoz.) Ismered ez iratot? — Reszketsz nyomorult? (A másik levelet Gyulának nyujtja.) S te ismered ezt?

Gyula. Igen, Verónhoz irtam.

Cillei. Nőmhöz irtad!

Gyula (Verónhoz.) Tagadd, lássuk, mennyire sűlyedél.

Verón. Hozzám irtad.

Cillei (Verónhoz.) S te adtad Antonionak?

Roberto. Verón ártatlan! Én adtam.

Cillei. Nem, nem, nem! Bár az egész világ mást mond, ezt nőm ejté el. Antonio, szabadits! — Ugy é, nőm ejté el?

Antonio. Roberto adta nekem.

Cillei. Ti ellenek valátok?

Antonio. Szinleg.

Cillei. Igy nőm ártatlan volt! — Oh, jaj, jaj nekem! a fiam volt, a fiam volt!

Frangepan. Igen, fiad volt; s te bódult, vétkes indulatodnak feláldozád.

Cillei. Oh! mi hatalmas volt bennem a természet szava, s én őrült nem hallgaték rá! Örömest hittem a rágalom szavának; de nem Erzsébet ártatlan tekintetének, nem bátor és lélekrázó szavainak. Bünös nem volt ő; úgy csak belső nyugalom és magasult erény szólhatott. De én... fiamat vadaknak vetém martalékul.

Frangepan. Azt hiszed, vadak tépték össze nődet és fiadat? — A vad e szörnyeteg volt (Robertora,) s körmei bérgyilkosok.

Cillei. Ez gyilkolta meg? — Le porba, féreg!

Frangepan. Ne avatkozzál hóhéri tiszthe.

Verón (ájultan elvitetik.)

Cillei. Frangepan, neked lyányodat, nekem fiamat ölte meg; egyesüljön é két boszú villáma fejére, s érezze a poklot minden kinjaiban, mellyet számunkra alkotott. Hurcoljátok el!

Roberto (szolgák karján.) Lyányom ártatlan! Ne bántsátok őt! (Elvitetik, vele Antonio.)

Cillei. S most lerovom én is bünömet. — Frangepan, lyányoddal méltatlanul bántam; ha elégtételt kivánsz, kész vagyok párbajra. — Esni akarok, s halnom kell: mert ügyem igaztalan, s párbajban isten a biró.

Frangepan. Én már kaptam elégtételt: lyányom ártatlansága napfényre jött; téged büntet az öntudat.

Cillei. Ők oda! örökre oda!

Frangepan. A bünösök fogvák, s törvényre várnak. Ennek büne nem tartozik törvény elé; ezt itéljétek ti! Szerette ő lyányomat, s boldogok voltak, s mi az első évben hiányzott, meghozá a második: vára falairól sürü ágyuszó hirdeté, hogy Cilleinek fia született —

Cillei. Oh, szűnj meg!

Frangepan. A szerelem bő marokkal szórta rá ajándokit, de ő vakon, vagy örömest szemet hunyva a rágalom szavára, eldobta magától, egy hiú lyányért, kinek szerelme folyvást vándorolt, kinek minden erénye az, hogy atyja büneinek nem volt részese, de hiuságának igen. E sem jó, sem rosz lyányért föláldozá nőjét, összetépte a természet legszentebb láncait is: megtagadta édes gyermekét! Itéljetek!... Az ég bocsássa meg büneit!

Cillei. Feltámaszthatom é a holtakat jajaimmal? Kimossák é könyeim sirjaikból? Ölj meg, csak ne gunyolj, ne vádolj többé.

Frangepan. Fel, uram herceg, feltámadnak, a nő, hogy boldogsága romjain erénye diadalmát ünnepelje, s a fiu, hogy visszakapja nevét, mellyet atyjától öröklött, s mellyet atyja rablott el tőle.

Cillei. Ne szánj meg, ne kivánj ámitva nyugtatni!

Frangepan. Nem neked, a világnak támadnak ők fel. (Vencelt kéznél fogva.) E hű és emberséges férfiu menté meg az elhagyottat. (Megcsókolja homlokát.) S e sebet ótalmában kapta.

Cillei. Élnek ők?

Frangepan. Élnek, de nem neked! — A hir halottnak mondá őket, s én nem cáfolám meg mind eddig a csalfa hirt, mert jó hirnevök meg volt gyilkolva.

Tizennegyedik jelenet.

Erzsébet. Ulrik. Kisérők. Előbbiek.

Frangepan (Erzsébet arcáról felfödi a fátyolt.) Jer, lyányom! Ezen falak közt haltál meg jó hired-

ben a világnak, ezen falak közt támadj föl a közbecsülésnek! Ó ártatlan, s a hitszegő ez! (Cilleire.)

Cillei (fiát magasan tartja, azután szivéhez szorítja.) Fiam! (Erzsébet lábaihoz omlik.) Erzsébet, bocsánat!

Frangepan. Soha! — Mit ellenünk vétél, azt szó nem teszi jóvá. Rád nézve ő meghalt. Jer, lyányom, boszud megvetés legyen!

Erzsébet (atyja keblére borul.)

Cillei. Bánatom könyei nem mossák le bűnöm szennyeit?

Frangepan. Békülj isteneddel!

Cillei. Vétkem nagyságát érzem, szóval sem mentem; de — Erzsébet! — nézd e gyermeket, ennek anyja vagy, ezt szerelmem adta; nem szól é szivedben semmi az atya mellett? nem lehet é köztünk ő békeangyal?

Erzsébet. Atyám, bocsáss meg neki! (Cilleire hajlik.)

Frangepan. Az atyához így szólt egykor az anya, s nem hallgattatott meg: az anya megbocsát. Szivemből mulik a boszú viharja. Legyetek boldogok! — Áldásomat hallgassa meg az ég!

V é g e.

IIdik kötet. **XIXik szám.**

A parisi adós,

vigjáték 1 *felvonásban*, *N** után franciából fordítá* **Szemere Pál.**

Személyek:

D' *Argentieres*, báró.
Sarassin, pénzváltó.
Hitvese.
Gusztáv, unokaöcscse.
Matild, fogadott lyánya.
Jenő, első segéde.
Mariána, gazdasszony.
János, *Viktor*) inasok.
Lelievre, váltószéki tiszt.
Kapus.

(Parisban, Sarassin házánál.)

Első jelenet.

(Díszes terem, közép és szögletajtókkal. Balra az urnak, jobbra Sarassin asszonynak nyilik ajtaja. — Itt az első színfalnál kandalló, gazdagon ékesitve bronze órával, medencékkel s a t., amott ablak. — Butorok tarkán összevissza hányva, mint bál utáni reggel, az ajtónál két felől székek.)

Báró (jobb felől, egészen bálöltözetben, alszik, asztalra könyökölve, mellyen részint üres, részint tele boros és puncsos poharak állanak, háta megett kalapja széken.) *Viktor*, *János* (a középajtón lépnek be, s asztalt takaritanak el, mellyen két gyertyatartó leégett gyertyákkal, s üvegek, poharak.)

Viktor. Nem! sehogy nem tudok lecsillapodni.

János. Mi miatt?

Viktor. A pompás bál miatt, mellyet urunk ada tegnap.

János. Tegnap? Mondd inkább ma; mert hiszen még nincsen három órája, hogy a keringőt járák, s nem sokára két óra lesz délután.

Viktor. Különös divat! Az istenadta fényes nappalt éjjé csinálni!

János. Parisi divat! (Észreveszi a bárót.) Nézd csak; ugyan mit csinál ez itt? — Alszik.

Viktor. Honnan vetődött ide?

János. Hm! hát ha el sem vetődött még innen!

Viktor. Ki a manó lehet?

János. Talán mindjárt kitapogathatjuk. — Nézd csak. E rakás papirt aligha ő nem hullatta ki zsebéből? alkalmasint köztök van névjegye is? (A báró mellett heverő papirokat fölszedvén, egyet olvas.) „Chreskowa grófnő kéreti önt, ne sajnálja mai nagy soiréját jelenlétivel megtisztelni.“

Viktor. Milliom adta! Nagy uraságnak látszik.

János (megforditván a levelet, a cimet olvassa.) „D' Argentieres báró urnak“. „Hotel de Flandres Rue St. Anne“.

Viktor. Lám, lám! Báró! Szerencse fia, ki aranyban duskál.

János (más levelet olvasva.) „Uram! tudtára adom“ — (Viktorhoz,) bizonyosan ismét meghivás, — (olvas,) „hogy nem szűnöm meg önt üldözni. Jól tudjuk, hogy ön a törvénykönyv 781dik cikkelyéhez képest, melly igy szól: nap költe előtt és mente után adóst fogságba tenni nem lehet — csak esténként járogat ki, s nappal szállásán rejtezkedik; azonban mind e mellett sem hagyok békét önnek, mig hatalmam alá nem kerithetem. — Szolgája: Chopin, tiszt a váltószéknél.“ (Viktorhoz,) Mi a patvar? — Csitt! valaki jő. — Szaporán, helyére megint a papirt! (A báró oldalzsebébe teszi vissza.)

Viktor. Gazdasszonyunk jő; Mariána asszony!

Második jelenet.

Mariána. Előbbiek.

Mariána (durcásan és patlogva.) No, mit állongatok itt? Henyéltek, ugy é? Tüstént két óra, s még semmi sincs rendében, semmi helyén. — Urunk már kabinetjében, ti pedig . . .

Viktor. Hiszen hozzá látunk, asszonyom. (A bárót mutatja neki.) Nézze csak!

Mariána. Soha bizony! Ugyan nagy csoda! Ember! Alszik! Dolga lehet urunkkal; várakozék reá s elalutt! — Nem költetik föl!

János. Mentsen isten! Ugyan csak pattog ma megint!

Viktor. Hát ha urunk barátja?

János (gonoszkodva mosolyogván.) Vagy asszonyunké!

Mariána (szigoruan.) Hogy volt? Semmi sértő észrevételeket; kikérem! Undorodom tőlök! — Asszonyunk talán kacérka, tetszeni vágyó, hiu, feledi, hogy tizenöt év óta harminckilenc esztendős; minden férfialakban imádót, s minden kifizetett varga-árjegyzékben szerelmes levelkét lát: de ahhoz nincs köze másnak, mint férjének.

János. Való, igaz — de urunk —

Mariána. Dicső ember! szerfölött becsült pénzváltó. — Egy kevéssé nevetséges, egy kevéssé önmagához szító, féltékeny, mintha hitvese fiatal és szép volna. — Természetes. Urunk maga is virgonc madár volt hajdan. — Tudja, mint forog a világ! Börze eleme, s halála a bukás! Készebb volna elveszteni mindent, mint hirét a börzén. Egyébiránt könyörületes szivű. Példa rá Matild kisasszony. Hiszen ez ugy neveltetett e háznál, mint saját édes gyermeke.

Viktor. Hát Matild kisasszony nem saját gyermeke urunknak?

Mariána. Arról szó sincs!

Viktor. S nem is asszonyunké?

János (mosolyg.) No ugyan lőttél bakot! Hiszen ha árva —

Mariána. Az még bizonytalan! Egyikünk sem ismeri atyját. Ez előtt, mintegy tizenhét évvel, még férjem életében, valamelly fiatal asszony köszönte be házamnál, lyánykáját gondviselésem alá hozván. — Három hónapra fizeté ki előre az élelempénzt, s szándéka volt visszatérni. Azonban nem jött többé. Végre urunk, Sarassin ur, jelent meg maga. Elbeszélé előttem, hogy a gyermek anyja meghalt, atyja pedig egyike kereskedésbeli segédeinek, ha jól emlékezem, s Amerikába költözött. Egyszersmind kinyilatkoztatá, hogy a szegény férgecskét, csupa emberi irgalomból saját költségén szándékoznék neveltetni. Nem sokára ezután házasságra lépett az érdemes férfiu, s engem mint gazdasszonyt fogada házához. Matildka együtt jött velem ide. Most már boldogul és megelégülten élünk; azonban él é, nem é, a gyermek atyja? erről azóta legkevesebbet sem hallánk.

Viktor. Az különös!

János. Meglátja majd! Egyszer csak előnkbe toppan atyja, mintha felhőkből esnék le. Itt terem Amerikából, zsebei milliókkal telvék.

Mariána. Isten őrizz!

János (gúnyolva.) Ahá! mert akkor Matild kisasszony számvevőnkhöz, Jenő urhoz, nem mehetne férjhez: pedig ezt sokkal inkább szereti, mint a ház rokonát, Gusztáv urat.

Mariána. Hallgass, szószátyár!

Viktor. Csekély itéletem szerint, nincs egészen igaza a kisasszonynak. Gusztáv ur, annyira csinos; tombol, szitkozódik, lármáz, perel; s mindennap szép summa pénzt ajándékoz az inasoknak.

Mariána. Pénzt ajándékoz! Pénzt ajándékoz! Kapnátok Jenő urtól is, volna csak neki.

János. De bezzeg, itt épen a bökkenő. Nem birni semmivel, s még is adni valamit: ez ám az igazi mesterség.

Mariána. Hallgass! Az a te csinos uracsod Gusztáv! Gyönyörű egy virág! Szeleburdi, nem egyéb! Alig húsz esztendős, s adóssága rakás s nagyobb mint maga; még nincs szakálla, de bezzeg nyelve! — Huh! Feleselő, politikus, mindentudó, bizonyozó! s ez legyen férj?! Szegény bárány feleség, neked ugyan kijut!

János, Viktor. Ej, gondolnám még is...

Mariána. Vége! Szót se többé! Okoskodjatok, de hallgassatok! Jegyezzétek meg tanitásomat: cseléd legfőbb erénye vaknak és süketnek lenni uraság hibái körül. Rólam vegyetek példát! s punctum!

Harmadik jelenet.

Kapus (kezében hirlappal.) *Előbbiek.*

Mariána (elébe.) Mit jelent ez, kapus? Miért hagyá el helyét? Mit keres itt? Mit akar itt?

Kapus (alázatos nyájassággal.) Engedjen meg. Hirlapokat hozok. És azután odalent erősen tudakozódnak valamelly ur felől. (D' Argentierest megpillantván.) Ennek kell lenni!

Viktor. Ahá! most már csakugyan kitudjuk. (Hátul csöngetés.)

Mariána. A hivatalszobában csöngetnek!

Viktor. Sietek! (Közép ajtón kiszalad. — Csöngetés balról.)

János. Ahá! urunk! Szaporán a hirlapokat. (Elveszi a kapus kezéből s balra elsiet.)

Mariána (a báróhoz közelg.) Igazán szólva, tulajdonképen még is kiváncsi vagyok. (Erős csöngetés jobb felől.) Ah, istenem! Asszonyunk fölkelt: most már kénytelen leszek tegnapi diadalainak regéjét végig hallgatni. Pedig ahoz türelem kivántatik és hideg vér. (El jobbra, az ajtó nyitva marad.)

Kapus (a báróhoz közeledik, ki megmozdul, s még erősebben hortyog.) Tehát nekem jut a szerencse. Uram! kedves ur! Alszik mint a bunda! (Fülébe kiáltva.) Uram!

Báró (álmosan.) He?

Kapus. Nem méltóztatnék?

Báró (fölébredve.) Mit? mi baj? hol vagyok?

Kapus (mosolygva.) Hihetőleg még a bálban!

Báró (álmélkodva.) Bálban? Mit mond? Hát nem szállásomon vagyok? De nem! Valóban. Ezen terem. Jut eszembe. Ide vezetének, mint vendéget, bálba. S itt töltém az éjt! (Ablak felé fordulván.) Ah, egek! világos tiszta nappal! (Feláll, s székét a kapus lábára dönti.)

Kapus. Jaj, jaj! Kérem alázatosan! (Lábát dörzsöli.)

Báró (falórára néz.) Két óra mult! Lehetséges

é? Na, eddig minden bizonnyal ört állanak ökelmek! (Ablakhoz szalad.) Mondom, az utca mindenik szögletén két két poroszló, szokott testőreim! (Boszankodva lép vissza az ablaktól.) Most már ostromállapotban vagyok. Tegnap veendettek üldözőbe, s ma reggel tudák meg, hogy nem menék haza; s hirtelen foglalák el a helyet! E fickók ugyancsak pontosak szolgálatjokban! Hogyan menekedem ki innen?

Kapus (magában.) Ugy látszik, valami nagy dolgon törődik. (Hangosan.) Uram!

Báró (megrettenve s visszadöbbenve.) Mit? Mit akar? kicsoda ön?

Kapus. Kapus a háznál, s üzenetem van önhöz. Ketten, barátai közől, kik nem bátorkodának ide feljöni, megszólitának, kérném meg önt, ne sajnálna a palais-royal kávéházba, reggelizés végett átfordulni.

Báró (utánozva.) Palais-royal kávéházba? Reggelizés végett? Tudjuk, tudjuk atyafi! Elnyűtt elmésség! Mondd nekik — azaz, semmit se mondj, minthogy eddig eltávoztak. (Ablak felé hunyorgatva.) Dehogy! még most is ott állanak, ólálkodnak a semmirekellők! (Hangosan.) Azonban, ha vissza találnának jöni, s utánam kérdezősködnének, mondd nekik, — (pénzt vesz ki zsebéből s kezébe nyomja) nem vagyok itt. Érted? Hogy megtévedtek. (Uraskodva s egyszersmind biztosan.) Okaim vannak hivásukat nem fogadni el.

Kapus (megvetőleg.) Természetes. Magam sem épen előkelő személyeknek látám.

Báró (épen ugy, halkal.) Egészen méltóságom alatt! s minthogy különben is ide vagyok meghiva reggelizni.

Kapus. Ugy! Ide van meghiva, reggelizni? Minden bizonnyal azért alutt itt, hogy el ne szalassza, nemde?

Báró. Nincs különben. Olly távol lakom...

Kapus. Természetes! E szerint egész alázatossággal ajánlom magamat. — A rám bizottat pontosan intézem el. (Távoztában a pénzt szemlélve.) De kedves egy uraság! (El.)

Negyedik jelenet.

Báró (egyedül, az óra felé nézve.)

Már ez átkozott egy eset! Átkozott balsors! Most bezzeg módomban lehet philosophi monologot tartanom, s ime cselekszem is. Én d' Argentieres Eduárd báró, fényes rang és nagyvilág fia, s fővárosunk első gavalléraival barát, cimbora és asztaltárs: én imé telindes tele vagyok adóssággal; s miért? mert pénzt szedegetek kölcsön. Szerencsétlen szokás bennem: fiatalsági hibám; mellyet azonban jónak láték férfi koromban is megtartani. Ha a világ igy szólana felőlem: d' Argentieres dib-dáb; minden támasz nélkül; mások pénzén élősködő; — akkor igy felelnék: nagyon helyes, nagyon méltó észrevétel. De nem! Én saját pénzemet fecsérlem, mintegy előre számolván jövendő örökségemre; s ez fordítást teszen a dolgon! Nagybátyám van, uradalmaim vannak. Nagybátyám meg van áldva hetvenkilenc évvel, meg van áldva harmincezer jövedelemmel évenként; s ez, gondolnám, vet valamicskét a latba. Tehát az ördögbe! várakozzatok, tűrjetek! hiszen magam is kénytelen vagyok azt cselekedni; én, kinek orrom előtt az örökösödés. — Egyébiránt legyen hála türelmemnek, életmódomat és költségeimet úgy intézém; hogy várakoznom lehet, mig kedves nagybátyámnak ugy fog tetszeni: miért is szorongatnám? — Élelmi jövedelmem négyezer forint, mellyhez nem szabad másnak nyulni, mellyet nem szabad semminemű halandónak zár alá vetni. E summa erejével módom van évenként nyolcezer forintnyi adósságot csinálni, s évenként tizenkét ezeret költhetni. Ennyiből állanak rendes jövedelmeim. Igy élek sorsomhoz illőleg, s rangomnak mindent megadva. — Részt veszek minden mulatság s társaságokban, notabene csak esténként, a midőn t. i életem télben négy, nyárban kilenc órakor, s nem hamarább veszi kezdetét. A nyár legroszabb évszak reámnézve. Ha csillagok ragyognak az égen, magam is ragyogok itt a földön; ha kél a nap, akkor én leáldozom. (Félig dalolva.) „Hold az én napom.“ De semmi sincs örök e földön, s tehát nagybátyám sem. Majd csak megérem egykor, hogy pénzével fizethetek, s lételemet biztos lábra állithatom, s osztályrészemet a jó isten világos napfényében szabadabban fogom éldelhetni, mint most kifelé az ablakok közől. De ma még korán van efféléről elmélkedni! Hogyan illanhatok el átkozott kopóim elől, kik itt állanak és leskelődnek, pálcával kezökben s fogház-parancscsal zsebökben? Ha csak egy könyörületes lélekre akadhatnék, ki mendemonda kedvelésből —

Ötödik jelenet.

Mariána (jő a jobbfelőli szobából.) *Báró.*

Báró (azonnal megpillantva.) Hah! Vén asszony! jó angyalom küldi segédemre. — Banyák már természetöknél fogva hirharangok. Ez ismerkedtessen meg a házzal.

Mariána (magában dörmögve.) Ha nem gondolta! é? szinte kiállhatlan! Ez a vén bolond aszszony azt képzeli, hogy minden fejet félre csavaritott. Szerelemvallástételeket remény!, szerelemkalandokról álmodik. Elég ostobául, dőrén és izetlenül. (Észreveszi a bárót, ki őt nyájasan köszönti.) Ah! mi tetszik, kedves ur?

Báró. Kisasszony. — (Félre.) Ez mindig hizelg nekik!

Mariána (fölemeli a széket, mellyet a báró döntött el.) Ugyan ki volt az az ügyetlen, ki e széket fölforgatta?

Báró (segitni akar.) Engedje, kérem —

Mariána (durcásan.) Szükségtelen. Nem szorultam segédre: magam is eljárhatok tisztemben.

Báró. Ah! — Ez mutatja, hogy ön itt komorna!

Mariána. Gazdasszony, s kisasszonyunk nevelője.

Báró (magában.) Tehát kisasszony is van a háznál? — Derék! (Hangosan.) E szerint szerencsém

csillagzata vezet együvé önnel: mert épen a kisasszony nagy érdemű nevelőnéje által ohajtanék holmi tudósításokhoz juthatni.

Mariána (fölemeli szavát.) Holmi tudósításokhoz? ki felől? mi felől? ha ugy tetszik?

Báró. Azaz, akarám mondani, ön szolgálatot tehetne nekem.

Mariána (még hangosabban.) Szolgálatot tehetnék? Önnek? S kinek és minek tart? — Tudja é, hogy soha sem szoktam holmi tudósításokat terjesztgetni? Senkiről, senki fölött, senki által? Szolgálatot pedig egyedül uraságomnak teszek. Értettük? (Távoztában duzzog; a báróra, ki hozzá szólani akar, nem ügyelvén.) Szolgálatot tenni; neki! Lássa meg az ember! Különös! Nevezetes! Egyetlen a maga nemében! (El.)

Báró (egyedül pillanataival kisérve.) Egész világon talán csak egyetlenegy asszony lehet, ki nem fecseg! s épen ennek kell előmbe vetődni. (Nyugtalanul.) Minden esetre szükség egy vagy más ághoz kapaszkodnom, hogy fentarthassam magamat. Bár csak juthatna időm valahol menedékajtót kémlelni föl. (Az órára nézvén.) Még fél órája sincs! Átkozott óra! Azt kell hinnem, hátra megy, s nem előre! (Az ajtó fél szárnya nyitva levén, Matildot pillantja meg.) Ah! a ház kisasszonya! (A szin eleje felé lépdel.) Fiatal korban örömest ömlik ki a sziv. Itt talán szerencsésebb leszek!

Hatodik jelenet.

Matild. Báró.

Matild (vizsgálódva lép ki a jobb oldali szobaajtón, de a bárót megpillantván, hirtelen állva marad.) Istenem! valaki van itt!

Báró (főhajtással.) Ne ijedjen meg tőlem, kisasszony!

Matild. Hihetőleg hivatalszobánkat tetszik keresni?

Báró. Hivatalszobát?

Matild. Vagy a pénztárt?

Báró (magában.) A pénztár nekem kedvesebb volna!

Matild (balra mutatván.) Tessék amott kilépni, a folyosón végig az utósó ajtó.

Báró (magában.) Tehát valamelly kereskedőnél vagyok? hihetőleg pénzváltónál? (Fenszóval.) A kisasszony a ház gyermeke, nemde?

Matild. Nem, uram! Sarassin urnak nincsenek gyermekei.

Báró. Ah! (Magában.) De hát mit monda a vén szatyor?

Matild. Csak unokaöcscse van.

Báró (álmélkodva.) Ugyan úgy é? s ön, szép gyermek? —

Matild. Csak árva vagyok, nemeslelkűleg neveltetve általa.

Báró (félre, újain számlálgatván elő.) Sarassin pénzváltó, unokaöcs, árva lyány, — hogy aztán összevissza ne zavarjam. — (Fenszóval.) A kisasszony annál érdekesebb, minthogy nőtelen agglegény, mint Sarassin ur.

Matild (nyugtalankodva.) Ej, dehogy! Hiszen házas!

Báró. Vagy ugy? Házas! Igen szép, igen derék!

Matild (félre.) Milly viszás kérdezgető! (Fenszóval.) Nem fogja uraságod eltéveszthetni: hivatalszobánk felirással van megjegyezve, az utósó ajtó balra! (Néhányat lép, mintha a balajtón kimenni akarna.)

Báró. Ez is, mint a gazdasszony! Ifja és örege, mindnyájan hallgatók, mint a sir! Mi a manó ház lehet ez? (Visszafordul, s megpillantja Jenőt, ki a középajtón lép be.) Ejnye! szerelmes találkozást akasztottam meg! Milly ügyetlenség!

Hetedik jelenet.

Jenő (irományokkal kezében.) *Előbbiek.*

Jenő (Matildhoz siet, nem látva a bárót.) Ah, kedves Matild! Bocsánatot, hogy várakoztatám — néhány szerfölött szükséges levelek ...

Matild (félig hangosan.) Vigyázzon, nem magunkban vagyunk.

Jenő (halkan.) Kicsoda ezen ur?

Matild (halkal.) Isten tudja! Egy rakás kérdést tőn előmbe. — Már két izben magyarázám az utat hivatalszobánk felé!

Jenő (a báróhoz közeledve.) Ha Sarassin urral személyesen tetszik szólani, szobájában van.

Báró (a kandallónál.) Nem örömest háborgatnám. — Hát ha valaki van nála?

Jenő. Mindegy, uram: csak tessék bemenni bizvást.

Báró. Épen nem olly szorgos.

Jenő (boszankodva.) De, uram ...

Báró (régi hirlapot vesz le a kandallóról.) Ne erőtesse magát miattam, oh, épen ne! — Az alatt hirlapot olvasok.

Jenő. Hiszen az régi hirlap, még majus hónapjáról.

Báró. Oh, nekem az mindegy. Különben is minden régi dolgok ujakká lesznek ismét! s azon gyorsaságnál fogva, melly szerint mai világban minden változik, az új régivé, s a régi ujjá lesz. (Mormog.) 77. — 5. fin courant 77. — 15.

Jenő (Matildhoz visszatérve.) Alkalmasint valamelly tőzsér — vagy ügyész. — Hagyján, mi közünk hozzá?

Báró (ül és olvas.) „Németalöldi dolgok“! Nem lehet többé világosan látni, s egy kevéssé már szürkűlni kezd. Hála istennek! (Az ifjak háta mögött megyen keresztül a szinen balra, az ablaknál leül, s a hirlapokat tovább olvassa.)

Jenő (félhangon.) S tehát drága Matild, képes lehetett erőt venni magán?

Matild (épen ugy.) Igen, Jenő; de nagy küzdésembe is került. Gondolja meg, illy fiatal létemre, jóltévőm előtt nyilatkoznom, hogy férjhez menni akarok! Hálátlanságnak látszik. Ő szivel engem: s én elhagyni szándékozom.

Jenő. Melly gondolat! Hiszen hálája s hűsége felől meg van győződve. S mi választ ada?

Matild. Eleinte redőzé homlokát —

Jenő (búsan.) Gyanítom! A könnyelmű Gusztávnak szánta ön jobbját: de el nem jesztetem magamat. Nem türök tovább, sőt, ha másképen nem lehet, kész vagyok cselekedni.

Báró (szemeivel kisérve.) Mi a tatár! Ugy látszik, kelet mozgásban van!

Matild. Nem, nem! Korán se higyje. Midőn unokaöcscse csapodárkodásairól tevék panaszt, midőn szerelemvallástéteit, mellyekkel minduntalan gyötör, közlém, igy szóla hozzám: „Semmit sem tesz! Nem engedem meg! Gusztáv oktondi, gubó, kinek mindene adósság és párviadal. Nem! olly férjet kell nyerned, ki rajtam segithet, ki munkálkodásaimhoz ért, s megvallom, hogy Jenő ismeretekben gazdag fiatal férfi!“

Jenő (magán kivül.) Azt mondá?

Matild. „Hanem — folytatá tovább nyugtalanul és szenvedőleg — nem tudhatni hol atyád, s megegyezése nélkül nem lehet jobbod felől intézkednünk. Ezennel irok, s kérdezősködöm.“

Jenő (kézcsókolással.) Oh, melly remény!

Báró (mint előbb.) Ibrahim basa! a kölyök legkisebb időpercet sem veszit el!

Matild (észreveszi, hogy a báró rájok figyel.) Csitt! ismét résen áll!

Jenő (mérgelődve.) Fatalis ember! Egy szót sem mondhatni egymásnak.

Matild (lassan.) Egy óra mulva, itt e teremben — de szépen, csinnyán bánva Gusztávval! (El rohan jobbra.)

Jenő (a báróhoz.) Ha már eltökéllé, hogy itt várakozzék, tehát ide küldöm Sarrassin urat! (El a bal szobába.)

Báró (utána iramodván.) Szükségtelen, fiatal ember, korán sem unatkozom még. De hallgasson rám tehát. — Mondom önnek, épen nincs szorgos dolgom. (Sarassin szava hallatszik a színfalak mögött. „Jól van, jól; mindjárt megyek“!) — Ihol ha! megjárom most. Hát amazok? (Az ablakhoz futva.) Oh, még most is itt állonganak, mint bástyafalak! Mit szóljak pénzváltó uramhoz? Ej, patvar vigye! Hát ha szenvedéseim történetét amugy egyszerűen beszéléném el? A pénzváltók átaljában érzékenyek, ha pénzbe nem kerül. — S mit is kockáztat, ha szorosan vesszük? Széket ad ülésre, könyvet kölcsönöz, s asztalához hiv meg, ha társaságom illendő hozzá. — Résre, imhol jő!

Nyolcadik jelenet.

Sarassin. Lelievre. Báró.

Sarassin (belép, Lelievre-nek beszédben háttal fordulva.) S a leglehetségesebb szigorúságot, drága kedves Lelievre, a leglehetségesebb szigorúságot. Ez fő kérésem! kivált gonosz adósinkra nézve.

Báró (hirtelen fordul meg, Lelievre-t megpillantván.) Hopp! s még itt is az igazság végrehajtóinak egyike! Lelievre ur; Bourdonnais-út, numero 17. Ismerem midnyájokat együl egyig!

Sarassin (távolról a báróhoz.) Engedelmet, uram! E pillanatban szolgálatjára leszek.

Báró. Kérem, kérem! tessék végezni dolgait! (Ismét előveszi a hirlapokat s hátat fordit.)

Sarassin (Lelievre felé folytatva beszédét.) Különben a nép azon felül még ki is nevet bennünket! együgyüeknek fogunk tartatni, szóba jövünk a börzén, s ez fölötte kellemetlen, ha az ember, mint magam, mindennap megfordul ott. (Fogai között duzzogva.) Ez, és sátán feleségem kacérsága az leginkább, mitől e világon félek.

Lelievre. Igen; de midőn épen semmit sem tehetni?

Sarassin (a papirokat mutatván.) Ezen kis váltócskák — ej no, hagyján! ismeretlen nevek. Akár velök, akár nélkülök! De ez itt ezer tallér! És báró — ez fizethet!

Lelievre (mosolyogva vállat vonit.) Édes istenem! d' Argentieres báró!

Báró (fölugrik.) Ezer ördög! hát mindenütt sárkamban vannak?

Sarassin (Lelievre-hez.) Ismeri őt?

Lelievre. Oh, tetétől talpig! (a báró szögletbe vonul.) Vig cimbora! Nem épen fiatal, de szeretetre méltó, elméje és vidámsága miatt mindenütt kedves. Azon felül megrögzött tékozló, minden divatos adósok példánya.

Báró (magában.) Gyönyörű arckép.

Sarassin. De négyezer forint jövedelme van évenként.

Lelievre. Zárjövedelem. Illethetlen!

Sarassin. Na, na, na! majd személyét csipetem meg — akkor majd szerez módot.

Lelievre (fölkiáltással.) De hol kaphatni meg?

Báró (arcát kezeivel födözvén.) Édes istenem, ha most sejthetnék!

Sarassin. Már az baj! Akkor igen is. — Ha csak felét kaparithatnám is meg keresetemnek!

Báró (magában.) De semmit sem kaparitasz.

Lelievre. Ah! már ez fordit a dolgon. Ha 1500 forintot föláldozni kedve van; hisz ugy próbálhatni.

Sarassin (hirtelen.) Tudna módot?

Lelievre. Alkalmasint! Rajta leszek. (Köszön és megy.)

Sarassin (kisérve.) Igy helyes! Szilárdon, kérlelhetlenül! A költséget nem szánom; mert félek, majd jámbor bolondnak tartanak, kit könnyű megcsalni. Az efféle szóba jő a börzén, s fölötte kellemetlen, ha az ember, mint magam, mindennap megfordul ott. (Az utolsóbbat csak fél szavakkal ejti, Lelievre-t az ajtóig kisérvén.)

Báró (magában.) Most már lehetlen igazi nevemet mondanom azon embernek, ki illy igazságtalan előitéletekkel van elfogulva ellenem. (Fölkél, s a viszszatérő Sarassinnak indul elébe.) Uram!

Lelievre (visszajő.) Ugy bizony! szinte feledém a fődolgot!

Báró (egyet kanyarul, s ijedten ugrik vissza a kandallóhoz.) Hopp! . . .

Lelievre. S ügyvéde?

Sarassin. Laurent-Cleri ur.

Báró (magában.) Numero 12. Ismét régi ismeretség!

Lelievre. Tudom! Ajánlom magamat! (Elmegy.)

Kilencedik jelenet.

Sarrassin. Báró.

Sarassin (vidám arccal a báróhoz.) Ezerszer bocsánatot, — igen fontos dolgaim —

Báró. Kérem, kérem! Ne méltóztassék. — Minden a maga rendén!

Sarassin. Rosz adósok, kik nem fizetnek.

Báró. Magam is tudom. (Félre.) Lelievre eltávozott, s ismét vehetek lélekzetet.

Sarassin. Kérem, uram, tessék maradni! (Maga is széket vesz.) Fogjunk helyet, könyörgök.

Báró (magában.) A jó isten tudja, mit mondjak neki! (Leül.)

Sarassin (ülve.) Tehát mivel lehetek szolgálatjára?

Báró (zavarban.) Uram! (Hirtelen fölkél ismét.) De talán még van valaki szobájában?

Sarassin. Nincsen!

Báró. Végezzen vele előbb, kérem, — mert én várakozhatom; különben is dolgaim előterjesztése nem kevés időt kiván.

Sarassin. Ismétlem önnek, hogy egészen szolgálatjára állok.

Báró. Tehát valóban nem lesz terhére?

Sarassin. Legkevesebbé sem!

Báró (ismét leül, távolról kezdve.) No tehát, uram — (kitérve,) reménylem tudniillik, hogy Sarrassin urral van szerencsém szólani?

Sarassin (nyugtalanul.) Igen, uram! Igen is!

Báró. Ah! (Fontosan.) Uram! Sarrassin ur! Dolgom, mellyel önt mulattatni szándékozom, egész figyelmét kivánja. Pénzállapot forog szóban.

Sarassin. Intézkedés részvények iránt?

Báró (ránézvén.) Nem!

Sarassin. Valamelly ajánlat?

Báró. Nem szinte!

Sarassin. Egyesület, név nélkül?

Báró (késedelmezve.) Hm! — Némileg közel jár a névtelenséghez, annyi bizonyos! Előre mondhatom önnek, hogy a dolog be van bonyolítva, s ne tessék csodálkozni, ha előadásomból eleinte legkevesebbet sem értend meg. Azonban, lassan lassan, mind inkább világosabb lesz. Egyébiránt ne átaljon bármelly kérdéseket elömbe gördíteni; jelen vagyok, s mind azokra felelni, a mellék dolgokat kifejtegetni, s minden legkisebb részletet elébe terjeszteni el nem mulatom.

Sarassin (egy kevéssé nyugtalankodva.) Nem azért, hogy magamnak hizelkedném, de elég ismerettel s gyakorlottsággal birok, a dolgok fekvését azonnal megfogni. — Tehát, uram —?

Báró (komikai elgondolkozás után.) Dologra tehát! — Bourbillon Jakab, életében bizonyos rézhámor tulajdonosa Barry határában, kőszénbánya nyitására nézve társaságba állott Teodor, Teobald és Teofil fiaival.

Sarassin. Teod . . .

Báró. — dor, Teobáld és Teofil.

Sarassin. Bourbillon?

Báró. Mindnyájan Bourbillonok. De valahogy föl ne cserélje egymással. Teodor, Teobald és Teofil tehát a kőszénbányában egy egy negyednek, atyjok halála után pedig a rézhámorban egy egy harmadnak részesei.

Sarassin (egy kevéssé tétovázással.) Jól van!

Báró. Teodor meghal.

Sarassin. Atyjok?

Báró. Nem! Egyik a fiak közől.

Sarassin. Szép!

Báró. Szép, igen is. Azaz, nem épen fölötte szép! — Ugyanis. — De ez mindegy. — Hat gyermek marad utána.

Sarassin (megijed.) Oh jéh!

Báró. Lajos, János, Máté, József, Pál és Péter. —

Sarassin. Mindnyájan Bourbillonok?

Báró. Mindnyájan kisded Bourbillonok! Igy tehát, Lajos, János, Máté, József, Pál, és Péter, személy szerint, a kőszén harmadának hatodában, nem különben a rézhámor negyedének, egy egy hatodában, vagy is 24déig valának részvevők.

Sarassin (homlokát törölve.) De engedjen meg. — Ha atyjok még életben volna —

Báró. Nem, nem! Hiszen mondám meghalt!

Sarassin. Teobáld?

Báró. Nem; Teofil!

Sarassin. Vagy ugy? Most veszem észre. — Ön Teodort mondá!

Báró. Teodor később; de előbb Teobald! s utoljára Teofil.

Sarassin (zavarodásba jő.) Hogyan? ismét Teofil?

Báró. Majd arra is rá jövünk. Egyedül Teobald lépett második házasságra, s a második házasságból négy lyány gyermeke maradt: Cesarine, Felicité, —

Sarassin. Jaj istenem!

Báró. Ekkor, — ekkor — mit is mondék önnek? Már elveszté a beszéd fonalát, tehát elejétől kezdem.

Sarassin. Ugyde, uram, ez törvényes s nem pénzbeli tárgy!

Báró. Vagy igen. — Adósok, zálogra kölcsönözének, s több efélék fordulnak elő. Uraságod nagybátyja minden bizonnyal mondá önnek, hogy midőn a másik vállalatra pénzt —

Sarassin (csodálkozva.) Nagybátyám?

Báró. Igen, a bankir. Fogta önnek mondani?

Sarassin. A bankir? De engedjen meg, hiszen a bankir magam vagyok.

Báró. Hogy hogy? S a Sarrassinok is többen volnának, mint a Bourbillonok?

Sarassin. Igen ám! unokaöcsém, és én.

Báró. Unokaöcscse? s az itten van?

Sarassin. Nincs, kiment!

Báró (élénken.) Kiment? No lám! Pedig épen vele volna dolgom!

Sarrassin (kedvetlenül.) Unokaöcsémmel?

Báró (fölkél, székét félre mozdítja, magában.) Ez megszabadit egy pillanatra.

Sarassin (fölkél.) De mi köze unokaöcsémnek a dologhoz?

Báró (zavarral.) Ah — látja — minapában — váltólevelet irt alá, valamelly Bourbillonféle kötelezvényt. (Félre.) Most mindjárt összehadarom magamat.

Sarassin (kedvetlenül.) Ugy tehát kérnem kell, ne sajnáljon ide fáradni ismét, midőn unokaöcsém honn lesz.

Báró. Miért? Hiszen várakozhatom rá!

Sarassin. Az sokáig tarthat!

Báró (félre.) Magam is azt ohajtom!

Sarassin (kedvetlenül.) Mert ha a monsieur magához hasonló bolondocskákkal, vagy mint nevezni szokta, politikai barátival, sétányokon, teremekben, vagy a dalházban bódorog, akkor nincs vége hossza mulatásának.

Báró (ismét leül.) Mindegy; s ha mindjárt addig kellene is várakoznom, mig a nap lemegy —

Sarassin (kedvetlenül.) S tehát szerfölött fontos a tárgy? (Magában gyanakodva.) Nem tudom. — Hanem e nyakasság, ugy hiszem, kitalálám! (A báróhoz, hangosan és célzással.) Uram! Vannak emberek, kik fiatal könnyelmű fickóknak örökösödés rovására kölcsönözgetnek!

Báró (hidegen.) Illyenek kevesen találtatnak, uram.

Sarassin. Minden kitérengései mellett sem ámittatom el magam. Ön unokaöcsém hitelezője; ön pénzt fogott neki kölcsönözni.

Báró. Ugy roszul ismer! Én, fiatal embereknek pénzt kölcsönözni? Őket veszedelmükhöz vezetni — készebb volnék inkább tőlök kölcsönözni. Oh, én tudom mit jelentsen ez!

Sarassin. Bár mint legyen: rendelkezzék vele a hogyan tud, — én abba nem avatkozom. Üzzék együtt tovább is dolgaikat. Kölcsönözzön neki pénzt, ha eléggé oktalan arra; de azt mondom önnek, tőlem ugyan egy fillért sem kap.

Báró (magában.) No, ha szegénynek egyebe nincs, mint a mit tőlem kapna, ugy könnyen kész lehet számadásával.

Gusztáv (kivül.) Majd megtanitom a szemtelent.

Báró (fülel.) Mi volt ez?

Sarassin. Ahá! Szerencséje, uram! ez ő! (Az ajtó felé megy.)

Báró (meghökkenve.) Unokaöcscse? (Magában.) Ezt nevezi szerencsének? Már már reményem volt, hogy még is csak nyerhetek egy kis időt.

Tizedik jelenet.

Gusztáv. Előbbiek.

Gusztáv (fölindulva.) Ugyan lehetséges é efélét hinni? — Jó reggelt, kedves nagybátyám.

Sarrassin. Hát kivel van bajod?

Gusztáv. Azzal az ostoba tökfejjel, Bernáttal! Fölséges egy lovász, — kivált angol paripák mellett. Derekasan forgolódott fakóm körül — de gondolja csak, tegnap mondom neki, takarodjék pokolba, s ma reggel hűlt helye!

Sarassin. Ugy kell! Minek üzted el magad?

Gusztáv. Mert akkor épen rosz kedvem volt. (Közel járulván nagybátyjához.) Némelly pénzbeli zavarok —

Sarassin. Jól van, jól! Nincs szükségem részletekre!

Gusztáv (félig magához.) Ezen fölül a kis Estelle, a magántáncosnő, kinek olly hatalmasan udvarlok, ez is eléggé szemtelen volt az ajtót kimutatni.

Sarassin. Hé, mit jelent ez?

Gusztáv. Oh, azt is jól tudom miért. — D'Alcala markgróf, egy portugál, gazdagabbacska mint én, ütött ki a nyeregből. De ha összeakadhatok vele?

Sarassin. Fogsz hallgatni urfi? A kis Estelle! a magántáncosnő! s még is Matildot akarnád feleségül venni?

Gusztáv (nevetve.) No talán csak nem akadályoztat? Gondoljon vissza magára, kedves nagybátyám. Hiszen ön is átkozottul ledér egy fickó volt a maga idejében.

Sarassin. Hallgass!

Gusztáv (félhangon nevetve.) S ha ez a börzén szóba jőne, kellemetlenül esnék önnek.

Sarassin (haragosan.) Hallgass, oktondi! (Magában.) Már ez sok! Oh idők! oh erkölcsök! Szemtől szemben meri gúnyolni nagybátyját unokaöcscse. De majd megfizetek! (Hangosan csufolódva.) Nem leszek terhedre tovább. — Imhol valaki, kinek dolga van veled.

Gusztáv (könnyen.) Ah! tudom már, mi.

Báró (magában.) Ugy többet tud, mint én!

Sarassin. Magadat hagylak vele! (Magában.) S majd ha gyötri és nyakgatja, feszíti és faggatja, nem mutatom többé magamat. — Te, kölyök, te! (El.)

Tizenegyedik jelenet.

Gusztáv. Báró.

Gusztáv. Dicső egy ember nagybátyám. (A báróhoz.) A tudva lévő aláirás miatt tetszett ide fordulni; nemde? Hazafiui lakoma!

Báró. Nem, nem!

Gusztáv. Pedig azt hittem, hogy ön közénk tartozik.

Báró. Semmit sem tesz. Én azért csakugyan önök közé tartozom.

Gusztáv. Hadd hallom tehát, de szaporán, uram, szaporán, mert nagyon sietek!

Báró. Kétségbeesném, ha ...

Gusztáv (tükör előtt piperészkedve.) Tovább, tovább, tovább! — Hallom. — De nyomban mennem kell. Midőn nagybátyánk van, ki olly kevéssé szü-

letett nagybátyának — mint —. Na hiszen tetszett látni, ugy é?

Báró (kétértelmüleg.) Hjah!

Gusztáv. Igazi derék ember: de (fejére mutatván) féltékenység zavarja össze fejét. Nagynéném kacérsága — (nénjét majmolva,) ezen érzelgös Evelináé.

Báró (mosolygva.) Evelina?

Gusztáv (int.) Hm! regényes, mint neve — s nekem kell értte lakolnom. Bátyám mérgiben nem akarja kifizetni váltóleveleimet!

Báró (elevenen.) Váltóleveleit? — (Bizodalmasan.) Ah! s ön váltóleveleket adogat ki! (Félre.) Mesterségemet üzi, a mint látszik.

Gusztáv. De csak béken! a vének országa megszűnik! (Berzenkedve, kezével mellényében.) Én, uram, a romai lex agraria mellett állok, a szerencse javainak egyenlő osztályát pártolom.

Báró. A szerencse javainak egyenlő osztályát? Egészen tulajdon eszméim!

Gusztáv (fölmelegszik.) Nem szerfölött illetlen é, hogy a nagybátyák mindennel birnak, unokaöcscseik pedig semmivel?

Báró. Ez anarchia!

Gusztáv. A dolgok illy állása mellett —

Báró. Egyetlen egy országlás sem lehetséges.

Gusztáv (diadalmaskodva.) Saját gondolatom.

Báró (félre.) Hiszen ez dicső fiu!

Gusztáv (melegen.) Ön szivem szerint termett férfiu! — Ajánlhatom barátságomnt?

Báró. Elfogadom!

Gusztáv (kezét szoritva.) Életre halálra! Célhoz jutunk!

Báró (az ablak felé kancsalitva, félre.) Az adósok börtönibe.

Gusztáv. Most már vissza dolgainkhoz!

Báró (félre.) Rajta! Bizhatom benne! Érzéseink rokonok; egymás megértésire vagyunk teremtve. (Hangosan.) Ugy látom, ön, legalább jelenleg, némi pénzzavarban áll, s meg kell vallanom ...

Gusztáv (szózatját folytatva.) Lelkemre mondom, fél órával ez előtt még nem tudám, hol a fejem. Egy nyomorú váltólevél, 1500 frankról szóló.

Báró (gondolatlanul.) Ne menjen az utcára, én mulattatni fogom.

Gusztáv. Szerencsére a dőzsölőknek és adósoknak is van istenök.

Báró. Sőt a dőzsölőknek még inkább!

Gusztáv. Ekképen találkozám előbb házunk előtt Lelievre urammal. (Biztosan.) Lelievre váltószéki tiszt!

Báró (hidegen.) Nem ismerem!

Gusztáv. Vagy igen én, — mert ő maraszt másokat nagybátyámért, s engem pedig másokért. Gondolja csak, melly ajánlattal kisértett meg! „Sarassin úrnál, ugymond, ezer tallérról szóló váltója van olly embernek, kinek módja van fizetni, de kivel törvény utján nem boldogulhatunk, minthogy tartáspénze jár, s ahoz nyulni nem szabad.“

Báró (szemét meresztve.) Ahá! (Félre.) A tartáspénzes magam vagyok!

Gusztáv. „Ön — ugymond Lelievre — ön 1500 frankkal adós“ — tudniillik én — „1500 frankkal, miről nagybátyja semmit sem akar tudni; azonban kész vagyok az 1500 frank felét elveszteni, csak hogy a másikát megkaphassa.“

Báró (fülelve.) Nos?

Gusztáv. Nos? — folytatá szavait a nagyon tisztelt Lelievre ur — „hogy mindkettőjök iránt szivességgel viseltessem, csak egy eszközt, törvényen kivül eső egy eszközt látok, — minthogy pör útján semmit nem eszközölhetni. — (Mosolygva.) Uraságod leghiresebb vagdalkozásmesterünknek Grisiernek egyik tanítványa“ tudniillik én. — „Ön derekasint forgat fegyvert, s biztos vívó.“

Báró (félre.) Hohó! Ördöggel rokon ez az ember!

Gusztáv. „Tehát keresse föl nagybátyja adósát. Ezen dilemmának nem állhat ellent: vagy engedményt az ezer tallérnyi tartáspénzre, vagy pedig — Szt!“ (Vagdalkozás pantomimjával.) Érti?

Báró. Oh, különösen! (Nevetésre kényszeríti magát.) Pénz, vagy halál! (Félve.) Ez a váltótiszt veszett egy fenevad. Most már tulajdon négy falam között sem lehetek bátorságban.

Gusztáv (papirt von ki zsebéből, olvassa.) D' Argentieres báró, hotel de Flandres.“

Báró (gondolatlanul.) Szent Anna út!

Gusztáv. Mit? tudja?

Báró (zavarodva.) Tudom, hogy a hotel de Flandres a szent Anna úton van; hiszen azt minden tudja. S hozzá megy?

Gusztáv (nevetve.) Teringettét, igen bizony! nekem ez mulatságomra lesz! Egyszersmind módot nyujt nagybátyámat kifizettetnem, és pedig a nélkül, hogy sejdithetné. Ez tréfás, ugy é?

Báró (együtt nevetve.) Igen, igen! fölötte rendes történet! (Magában.) Boldogtalan ember!

Gusztáv. Azonban most már ideje van. Ön mindeddig sem mondá nekem...

Báró. Mit?

Gusztáv. Ej, mit velem akar?

Báró. Hogyan? még nem mondottam volna? Oh, semmit sem teszen, semmit sem! Azért ne tessék magának alkalmatlankodni.

Gusztáv. Épen nem, épen nem! De csak tudnom kell! (Óráját kivonva.) Mindjárt három óra!

Báró. Lássa! pedig sürgetős dolga van! Miért tekintget amarra oldalt?

Gusztáv (balra mutatván.) Hm! Ama fiatal ember, ki épen most kullog végig a folyosón —

Báró. Oh, hadd kullogjon isten hirével! — Édes órára van rendelve, s abban már egyszer háboritám is.

Gusztáv. Édes órára?

Báró. Igen! Előbb kettecskén állának itt szemtől szembe, ő — és (nevet keres) a kisasszony.

Gusztáv (dühösen.) Matild! Lehetséges volna? —

Báró (észreveszi balságát.) Oh jaj! mit cselekedtem ismét? Ez vágytárs!

Gusztáv. Szólandok vele egy pár szót. Ez koránsem maradhat igy!

Báró (csöndesitni akarja.) Fiatal ember!

Gusztáv (balfelé húzza.) Lassan, uram! s tappodtat se tovább e helyről!

Tizenkettedik jelenet.

Jenő. Előbbiek.

Jenő (a többieket észre nem véve a jobb oldalajtó felé megy.) Még sem jö az angyal!

Gusztáv (ironiával.) Oh, az angyal nem sokáig várakoztat magára.

Jenő (meglepetve.) Gusztáv!

Gusztáv. Nagyon példásan, uram! Dicsőségesen, uram! Mondhatom, derekasan felel meg nagybátyám bizalmának!

Jenő. Hogyan?

Gusztáv. Segédecske létire a termekben fel s alá járni!

Jenő (elevenen.) Jogom is van belépni!

Gusztáv (fölindulva.) Én pedig tiltom, ha Matild benn van.

Báró (le akarja csöndesitni őket.) Engedje, kérem ...

Jenő. Ön tiltja nekem?

Gusztáv. Igen; én!

Jenő. Ez már sok!

Gusztáv. Különben velem legyen dolga.

Jenő. Nem is kell más!

Gusztáv. Tüstént.

Báró. Hé, hé! Uraim, fiatal urak!

Gusztáv (Jenőhöz.) Van segéde?

Jenő (a hivatalszoba felé mutatván.) Egyik vagy másik társim közől. S uraságodé?

Gusztáv (a báróra mutatván.) Imhol enyém.

Báró (álmélkodva.) Én?!

Gusztáv. Nem barátom é? Tehát induljunk!

Jenő (Gusztávval egyszerre.) Induljunk!

Báró. Csak egy percet, csak egy percet! (Magában.) De a kölykök, kik a ház előtt leselkednek rám! —

Gusztáv (veszi kalapját, melly mindjárt eleinte d' Argentieres széke mögé vetődött, s a báró fejére teszi föl.) Imhol kalapja! Jöjön!

Báró (a kalapot, melly bősége miatt szemére süllyed, levevén.) Bocsánatot! nem saját kalapom; — a bál alatt cserélték el.

Gusztáv (el akarja vonni.) Jöjön, mikor mondom.

Báró (hatalommal.) Hallgasson rám, gondolatlan fiatal ember, mert jogom van önnel ekkép szólani! — Barátja vagyok! (Félhangon.) Vegye gondolóra — három párviadal! Először, D'Alcala márkgróffal, a kis Estelle miatt; másodszor, nagybátyja adósával; és harmadszor, ezzel akarna itten — Oh! hogyan győzi?

Gusztáv. Semmit sem hallok többé.

Jenő. Magam sem.

Gusztáv, Jenő (karon ragadják a bárót.) Kövessen bennünket!

Báró (kiszabadulni ügyekszik.) Uraim, csak egy pillanatot még! Nem lehet utcára mennem — fölötte fontos okaim vannak. Ne rángassanak! Egy lépést sem teszek a küszöbön túl. — Várjanak még egy óráckát — sötétben szolgálatjokra leszek! (Vonogatózása ellenére is kirángatják, s el mind a hárman.)

Tizenharmadik jelenet.

Mariána balról, utána *Matild* a középajtón, végre *Sarassinnő* saját szobájából, egymásután rohannak be.

Mariána. Uram teremtőm! Melly lárma! melly sikoltás!

Matild. Ugy tetszik, Jenő szavát hallám.

Nő (kacér pongyolában.) Mi történik itt? Nagy istenek! Zsibaj körülünk! Még pedig képes a hatalmasb alkatú idegeket is megrenditeni. — Szemléld meg Mariána! Kémlelj, vizsgálódjál.

Mariána (az ajtón keresztül nézvén.) Szóvita, asszonyság!

Matild (reszketve.) Szóvita?

Mariána (mindig az ajtónál.) Erőszakkal hurcolnak el valamelly ismeretlent.

Nő (magában.) Ismeretlent? Nagy istenek! — Hát ha azon kellemes ifjú találna lenni, ki a közelebb mult, s fájdalom, olly igen sebesen elenyészett, eltünt éjjel — jobbomat olly szives gyöngédséggel szoritá meg? Talán kisértetbe jött, még egyszer látni engem, s nyomába akadt Othellóm —

Mariána. Jenő ur ki akarja szabaditani.

Matild. Jenő?

Mariána. De Gusztáv? Oh, az én sejtésem! Ki veszi elejét e szerencsétlen villongásnak?

Báró (kivül harsányan kiáltva.) „Be az ajtót! Zárt reá.“

Matild. Erőm elhagy. (Közel a középajtóhoz székre hanyatlik.)

Gusztáv, Jenő (szózatjaik kivülről.) „Uram!“

Mariána. Ugy látszik, párviadalhoz készülnek.

Nő (megijed.) Hah! Nagy istenek! Melly szörnyüséges jelenet.

Gusztáv, Jenő (kivül.) Ki az ajtón, ki az ajtón!

Nő (a kandalló melletti székre hanyatlik.) Ah! halál környékez!

Mariána (mindkettőt megindulás nélkül szemlélvén.) No — no! Kisasszony! Nagyságos asszony! Most már az én lábszáraim is roskadni kezdenek. — (Sarassinnéval szemközt székre hanyatlik.)

Tizennegyedik jelenet.

Báró. Előbbiek.

Báró (egészen zavarban, elfuladva.) Huf! Kalapom oda! Szerencsére még is nem fejem. — Ördögszülte embere. Fél testemmel szinte kinyomott az ajtón, — s kémkutyáim kinyujtott körmökkel állának előttem!

Mariána (mélyen sohajt.) Ah!

Báró (felé tekint.) Mit?

Matild (sohajt.) Ah!

Báró (felé fordulva.) Mit?

Nő (sohajt.) Ah!

Báró (felé fordulva.) Mit? Mit látok! A grácziák mind hárman nyomorult helyzetben!

Matild (magához tér, s megpillantja a bárót, hozzá szalad.) Hah! ön volna tehát, uram? Szóljon, az isten szerelmeért! Mi lőn belőlök, mit akartak?

Báró. Mit akartak, kisasszony? Szétmarcongolni egymást fenevadak módjára.

Matild. Párviadal?

Báró. Rettentő párviadal; mellyhez segédül akarának kényszeríteni.

Mariána (szinte fölkél.) Nos? ön?

Báró. Én? Mennyei sugallat szálla reám. — Már a küszöbön állánk — már készülőben valánk átkelni a Rubikonon. Ekkor ugrást teszek hátra, kiáltom a kapusnak: be az ajtót: zárt reá! Senkinek sem szabad kimenni. — E hatalmas cselekedet megdöbbenti egy pillanatra, s állva maradnak; én előugrom, helyére rántom a tolózárt, s mind a kettőt berekesztem magammal.

Matild. Oh, uram, melly sok hálával tartozom önnek!

Mariána (Sarassinnőhez megy, ki ájultan vesztegel.)

Báró. Hála ékesszólásomnak. A párviadal, kisasszonykám, ön atyjának érkezéseig van elhalasztva, hogy a dolgot kettőjök között ő intézze el.

Matild (sohajtva.) Atyám érkezéseig? Ah! ugy egybekelésem még fölötte távol van.

Báró (szivességgel.) Miért, kedves jó lyányka? soha sem kell kétségbeesni.

Matild (élénken.) Hogyan, uram? Ön hihetné?

Báró (Matild kezét megragadva.) Hogy visszajő, gyermekem! Vissza kell jönie! Hiszen mind a két fiatal embert fölbiztattam. Tehát nyugodjék meg!

Matild (látván, hogy Sarassinnő mozdulni kezd.) Bocsánatot, kénytelen vagyok önt elhagyni. Megyek Jenőnek szemrehányásokat csinálni. De ismét látandjuk egymást!

Báró (újával ajka fölött.) Pszt! Szerelem, remény és hallgatás! — Menjen, szivecském! Atyja itt terem, mielőtt sejdithetné.

Matild magában, távoztakor.) E bizalom! Vajjon nem lappang é titok alatta? — Szivem reménylni bátorkodik, s vigasztalódva távozom el. (El Marianával a középajtón, barátságosan kiáltva vissza.) Ismét látjuk egymást!

Tizenötödik jelenet.

Báró. Sarassinnő (ki az előbbi jelenés alatt lassan lassan magához tért.)

Báró. Ismét látjuk egymást! Senki sem kívánhatja inkább, mint magam, — még pedig déltájban — mert olly valami ürességet érzek; a puncs hatalmasan emészt! (Sarassinnő felé pillantva.) Ah, a harmadik grácia még most is gyöngélkedik!

Nő (szenvedőleg.) Tőlem semmit sem fog föl többé! — Talán csak el fogott futhatni üldözői elől?

Báró. Aha! a vén begyes! az érzelgős nagynéne! Melly gondolat! Hát ha szépet csinálnék neki? Ej! — S miért ne? Ismét uj támasz fentartózkodásomra! és pedig e támasz ugyancsak erős!

Nő. Ah! szivdobogásom nagyobbodott erővel tért vissza! (Megpillantja a bárót.) Mit látok? Nagy istenek. Jövevény e terem falai közt — s pedig közel személyemhez!

Báró (szerelmesen szemlélgetve.) Végtére, ismét felnyiladoznak tehát e gyönyörü szemek?

Nő. Hogyan, uram? (Félre.) Nem ő! nem szőke ifjam! Aligha nem az, ki olly sok puncsot ivék, hogy annál tovább pillanthasson lopva reám? — A vigyáztalan! A vakmerő! s bátorkodik újolag jelenni meg! Ha most férjem — (Hangosan, nagy zavarodást mutatván.) Uram! Annyira meg vagyok lepetve...

Báró (titkolózva.) Az egekre, asszonyom, beszéljen halkal!

Nő (félre.) Nem sejditém? (Hangosan.) Meg nem foghatom!

Báró. Oh, melly nyugtalansággal epedeztem e pillanat elébe.

Nő (negédesen.) Hogyan? s tehát nem ma látjuk egymást először?

Báró (élénken.) Nem, oh nem! (Félre.) Manó vigyen el, ha emlékezem, hogy valahol . . .

Nő (mint felebb.) Hivtelen elmém ide s tova tévedez az emlékezet országában, hogy melly társalgásban, hol és mikor?

Báró. Többekben kétségkivül: mert számtalanokat látogatok meg. Sőt mondhatom, egész életem nem más, mint örök társalgás, mellyet ragyogó jelenléte által ön varázsol világossá, ön varázsol szebbé.

Tizenhatodik jelenet.

Sarassin. Előbbiek.

Sarassin (kalappal s pálczával jő ki szobájából.) Ezennel visszatérek ismét! (Megpillantja nőjét és a bárót, magában.) Hm! Mit látok? Hitvesem? s vele ama hóbortos idegen uracs?

Nő (illesztgetve magát.) Oh! ön igen udvarias! Fájdalom, az által még sem lehet megtudnom.

Báró (nagy megindulást mutatva.) Oh! kivánhat még többet megtudni?

Nő. Hogy mit keres nálam?

Báró (hosszúra vont pillanattal.) S te kérdezheted ezt, Evelina?

Nő (visszalépve.) Hogyan?

Sarassin (fölkiáltva.) Te kérdezheted?

Nő. Nagy istenek! Zsarnokom!

Báró. Átkozott! Hogy épen most hozá a sátán ide férj uramat!

Sarassin. Milly borzasztó cudarság!

Nő (megijedve.) Férjecském, kérem, ne higyje — ártatlan vagyok!

Sarassin (dühösen.) Hallgass, vétkes asszonyi állat! (Báróhoz.) Ön pedig, uram, — s tehát ezért lopózott be hozzám? — Holmi ajánlat — holmi

névtelen egyesületek felől beszélget ön! — Jól látom, miféle egyesület iránt szándékozik engem kicégérezni — nyomorult csábító!

Báró (fölemeli hangját.) Uram! Mérsékelje kifejezéseit!

Nő (megrettenve.) Nagy istenek! mi lesz ebből? (Férjéhez.) Adolf! Házi boldogságunk nevében ...

Sarassin. Szobájába, asszonyom, szobájába! Parancsolom!

Nő (torz kétségbeeséssel távozva.) Oh! Ah! Nagy istenek! Lélekzetem megakadt. Fuladok! — Idegláz környékez — szédülés —

Sarassin (vezeti nejét.) Későbbre, későbbre tartsuk föl magunknak. — Most be! (Kiált.) Mariána!

Mariána (megjelen az ajtónál, Sarassinné elébe tántorog, s vele vezetteti magát.)

Tizenhetedik jelenet.

Sarassin. Báró.

Báró. Ördögben, a dolog bonyolódni kezd.

Sarassin (neki bátorodva.) Nem tehetek másként! — „S te kérdezheted ezt Evelina!“ Mennynek és földnek ura! Ha ez a börzén, itt, meg amott szóba jöne? Becsületem gonoszabbul sülyedne, mint a portugáli papirok. — (Fölemeli hangját, s a báróhoz kiált, ki megmozdul.) Topp, uram! ön nem megyen ki!

Báró. Ez minden, a mit kívánhatok!

Sarassin (fölötte hangosan.) Uram! (Félre.) Ugy látszik, nincs bátorsága! — (Hangosan.) Uram! Nagyon messze mentek dolgaink.

Báró. Bizonyossá tehetem, hogy nem —

Sarassin. Mit saját füleimmel hallék?

Báró. Elszóródás!

Sarassin. S e szavak: s te kérdezheted azt, Evelina?

Báró. Költői szabadság!

Sarassin. Elég! Kövessen, uram! ki az ajtón, ki az ajtón!

Báró (félre.) Ne neked! Most már saját rovásomra vagyok kénytelen! Hisz ez emberevő család! (Hangosan.) Engedje, hogy nyilatkozhassam —

Sarassin (a báró kezét erősen megkapva.) A viadal mezején nyilatkozunk majd.

Báró. De kérem, hallgasson meg, uram! — Tegye kezét szivére. — Nézzen nejére, s mondja meg, ugyan lehetséges é. (Félre.) Villám és zivatar! Többet csak nem mondhatok neki.

Sarassin (dühösen.) Semmit sem hallok! Kövessen!

Báró (elszánva.) Én nem moccanok, meg sem mozdulok!

Sarassin (félre.) Szepeg! (Hangosan.) Tehát magam vitetem hintómba.

Báró (elevenen.) Hintajába?

Sarassin. Be van fogva. Börzébe szándékozám. Más utat veszünk! A boulognei liget felé!

Báró (az ablakon kitekintve.) Üveges hintó bevont ablakkal. Ah! már ez más. (Félre.) Melly dicsőséges volna, ha üldözőim orra elől elsuhanhatnék, s ha hitelezőm ön maga ragadna ki saját körmei közől. (Fenhangon.) Ha illy módon szándékozik, ugy társa vagyok! Menjünk tehát.

Sarassin (elbámulva.) S hát ha még is bátorsága volna?

Báró (sürgetve.) Csak ki az ajtón, ki az ajtón!

Sarassin (megszeppen.) Ön — ön, szinte csak elébb akara nyilatkozni —

Báró (erősen ragadván meg Sarassin kezét.) A viadal mezején nyilatkozunk majd.

Sarassin. Ha az egész dolog, mint mondá, elszóródás volt — költői szabadság...

Báró. Semmit sem tesz, uram! Igen messze mentek dolgaink; s most én akarok kimenni! (Vonja magával.)

Tizennyolcadik jelenet.

Gusztáv. Előbbiek.

Gusztáv (kalappal kezében, a báróhoz.) Megálljanak, uraim!

Báró (rá se hallgatván.) Nem érünk rá!

Gusztáv. Végtére ismerem önt! (A báró megállapodik.) Tudom, ki legyen!

Báró (magában.) A Grisier tanitványa! A hibázhatatlan vívó!

Gusztáv (a kalapot mutatván neki.) E név kalapjában, mellyet oda lent, a kapu mellett, versenygésünk közt ejtett el. (Olvassa.) „d' Alkala marquis.“

Báró (álmélkodva.) D' Alkala?

Gusztáv (sürgetve.) Ön a marquis!

Báró (gondolatlanul.) Ah, a kis Estelle!

Gusztáv (dühösen diadalmaskodva.) Látja? Ugy é bár?

Sarassin (Gusztávhoz.) Ej, dehogy! ez nem a marquis! Ördögbe! Hiszen azt jól ismerem. A tegnapi bálra is magam hivám meg. — Az parányi, rövid, és zömök!

Gusztáv. De hát kicsoda ez?

Sarassin (fojtott hangon.) Nőm imádója!

Gusztáv (nevet.) Hogy is ne!

Sarassin. Ugy, ugy! hát mit keresett volna különben itt egész nap?

Gusztáv (elhatározottan.) Mindjárt megtudjuk! (Báróhoz.) Uram, ön mondá, hogy dolgai volnának nagybátyámmal. — Jól van tehát, — imhol nagybátyám!

Sarassin (épen ugy.) Ön mondá, hogy dolgai volnának unokaöcsémmel? Jó tehát: imhol unokaöcsém! (Szünet.)

Gusztáv, Sarassin. No, szóljon már!

Báró (félre, zavarodva.) Persze! könnyű azt mondani.

Gusztáv (nagybátyjához.) Nem akar szólni!

Sarassin. Ez az ember nagyon gyanus előttem! Tessék, uram, házamból — még pedig e pillanatban ...

Báró. Ah! mentsen isten!

Sarassin. Hogyan?

Báró. Legjobb szivvel e világon. De lehetlen kimennem.

Sarassin. Mit? mit jelent mind ez? —

Báró. Mélységesebb okok. (Az ablak felé nézvén.)

Sarassin. Ah! ez már még is sok! Házamba fészkeli magát, tudtom és akaratom ellen! — Még egyszer és utójára! Ki az ajtón!

Báró. Szörnyen sajnálom: de Parisi Jánossal igy kell felelnem: (énekelve,) „Itt vagyok: s itt maradok.“

Gusztáv. Képzelhetetlen!

Báró. Nekem kedvem telik uraságod házában! — s naplemente előtt nem mozdulok.

Sarassin (magán kivül.) Jó, jó! majd meglássuk! A biztoshoz szaladok, hadd ugrassa meg ökelmét. — „S te kérdezheted ezt, Evelina?“ (El.)

Tizenkilencedik jelenet.

Előbbiek. Sarassin nélkül. Később *Matild. Jenő. Mariána.*

Báró (föl s alá járván.) Ah! komollyá kezd válni a dolog! Ez elől el kell illannom. (Az ablakhoz menve.) Komondoraim nem volnának többé itt?! Vagy igen! — A szöglet körül leselködnek. — S most még többed magokkal.

Gusztáv (csufolódva.) Ahá, uram! Ez bezzeg elevenre hat! — Igen, igen, a biztos eljő! akkor aztán a börtönben megbánhatja viseletét irántunk!

Matild, Jenő, Mariána (bejőnek s hátul hallgatóznak.)

Báró (megindulva Gusztávhoz.) Fiatal ember, mit akar? — Oh, miért kell hallgatnom? — Tudná csak, miért tartózkodom e házban —

Matild (lassan Jenőhöz.) Vigyázzon!

Gusztáv (álmélkodva.) Nos? szóljon!

Báró (biztosan.) Tehát legyen tudtára. Azért rejtőzöm itt, hogy előttem fölötte becses személyt, irtóztató kelepcéből szabadithassak meg. (Komikailag emeli föl szemét az ég felé.)

Matild (félre.) Mit hallok?

Gusztáv. Nyilatkozzék világosabban.

Báró (nagy megindulással.) Igen is, fiatal ember, a legédesebb viszonnyal vagyok kötve, e fölötte kedves lényhez. Boldogságom, szerencsém, életem, üdvösségem, mindenem itt! S leüzetnem e házból annyi, mint létemet végjavától fosztani meg.

Matild (lassan a többihez.) Hallották?

Gusztáv (kipattanva.) De hát kicsoda ön?

Matild (a báró karjába rohanva.) Atyám!

Mind. Atyja?

Báró (hüledezve.) Én?

Matild (élénken.) Igen, igen! Szivem mondá. — Szivének ömledezése árulta el önt!

Gusztáv. Mit hallok?

Matild (nyájassággal.) Előbbi kegyes szavai!

Jenő. Azon elhatározottság, mellyel az atya visszaérkeztét jelenté.

Mariána. Habozása.

Matild (a bárónhoz nyájaskodva.) Édes jó atyám.

Báró (félre.) Atyja? — Ha felvesszük, én csak ugy lehetek, mint akárki más. Ez utósó támasz, mellyhez tartózkodhatom. — (Kiterjeszti karjait, fönhangon.) Nem állok ellent többé! Kedves lyányom!

Mind. Ah, melly elragadó pillanat!

Gusztáv (félre.) Mit cselekedtem? Matild atyját sértém meg!

Matild (szemeit törölvén.) Ah, melly boldog vagyok!

Mariána. És én! (Együtt sir.)

Jenő, Gusztáv. És én! (Együtt sirnak.)

Báró (félre.) Mindnyájan sirnak! Ugy hiszem, magam sem tehetek mást. (Fenhangon, zsebkendőjét kivonván.) Kedves gyermekem! Igen is, te vagy! — Egészen anyád képe! Hah! mint törli el e nap bánatos éltem 38 évét!

Matild. De magyarázza meg már előttem is —

Mind. Igen, magyarázza meg előttünk!

Báró (gyönge hangon.) Oh, örömest szeretném — de e pillanatban — a megindulás — boldogságom — üres gyomrom! Olly hosszas koplalás! —

Matild. S nem reggelizett még, atyám?

Báró. Ugy tartom, hogy nem, kedves lyányom!

Matild. Oh egek! szaporán, Mariána!

Mariána. Tüstént! (Elsiet.)

Gusztáv. Csirkét, hidegen!

Jenő. Egy pohár maderait, vagy portóit!

Matild. Sietek, hozom! (Elsiet.)

Gusztáv (a báró kezét szoritva.) Melly gyönyörü nap!

Jenő (szintugy más oldalról.) Melly szerencse nekünk!

Gusztáv. De miért nem nevezé meg magát?

Jenő. Minek ezen tartalékok?

Báró (fontoskodással.) Magam akartalak megismerni, fiaim! Saját szemlélésem után akartam itélni. — Ismeritek é az atyai szivet? — Mint fél, mint reményl! (Félre.) Bárcsak érkeznék a reggeli.

Gusztáv, Jenő. Oh higyje el, hogy szerelmem...

Báró. Lassan, lassan, gyermekek! Nem csapodárkodások, nem hizelgések által juthatni lyányom jobbjához. — Tetteket kivánok. (Észreveszi, hogy reggelijét hozzák.) Nyomos tulajdonokat! (Félre.) Itt van a mit kivánok!

Matild (visszajő, s boros palackot teszen az asztalra.) Ide, édes atyám! egy pohár bort!

Mariána (jő, s tálat teszen föl.) Hideg sült!

Jenő (széket hoz.) Itt a szék!

Gusztáv. Nem inkább e zsellyére! — (Helyreteszi. Mindnyájan sürgenek körülte: kihuzzák a palack dugóját, töltenek, kenyeret szelnek, hust boncolnak.)

Báró (ül, eszeget és iszik.) Oh, természet! mi édesek éleményeid! az igazán érző férfiu előtt! — Csak ő képes jótéteményeidet teljesen méltányolni.

Matild. Tulajdonképen neheztelnem lehetne, kedves atyám. — Tizenhat év óta volt távol tőlünk.

Jenő. A nélkül, hogy legkisebbet tudatott volna maga felől.

Gusztáv. S hol járt, kelt, tulajdonképen?

Báró. Hol? — Ott — ott — távol — déli Amerikában!

Matild. Roszul folytak dolgai, nemde?

Báró. Ah! ollykor, ollykor nyomorultul! ki-

vált nappal — az égető napsugárok szinte megemésztik az embert! — Tölts, édes gyermekem!

Mariána. Pedig nem igen ismerni meg képén.

Jenő. Magam is ugy találom.

Gusztáv. Sokkal fiatalabbnak látszik, mint a millyen valósággal.

Báró. Ugy é bár? — De kimélem is ám magam. — Még egy combocskát.

Huszadik jelenet.

Sarassin. Előbbiek.

Sarassin. Igy la! A biztos ezennel itt leszen, s megkaparitja ő kegyelmét! (Nézi a mi történik.) Hogyan? mi ez itt?

Matild. Ah, kedves jó Sarassin ur! Jöjön, jöjön! Osztozzék boldogságunkban!

Sarassin. Mit?

Mariána. Hát nem sejti?

Jenő. Gusztáv. Ő ez, ő!

Sarassin. Kicsoda?

Matild. Atyám!

Sarassin (megdöbbenve.) Atyád?

Báró (fontoskodva, méltósággal.) Igen, uram! Vagy olly rendkivülinek találja azt?

Sarassin (magában.) Atyja? Nem; már ez csakugyan felül mul mindent! S mivel semmi más módom nincs megszégyeniteni —

Báró (fontossággal, ivás közben.) S mi kifogása lehet ellene, uram?

Sarassin (magában.) Oh, semmi! — Csak egyetlen egy nehézség forog fen.

Mind. És millyen?

Sarassin (kipattanva.) Ez — hogy Matild atyja én magam vagyok!

Báró (félre teszi poharát.) Micsoda?

Mind. Ön?

Báró (magában.) Most végem van!

Matild. Mit? — Sarassin ur?

Sarassin. Igen is, gyermekem! (Fél hangon.) Légy nyugott! Boldognak kell lenned. — Imé ezennel igérem. — Csak bohókás nőm miatt csinálék titkot születésedből; különben méltán támadt volna rám, s ez szóba jövén a börzén, nekem fölötte kellemetlen lett volna.

Báró (félre, fölkelve.) Olly derekasan folyt minden! s ezt az ördög Matild apjává kényteti!

Sarassin. Nos, uram?

Mind. Nos, uram?

Báró (összezavarodva.) Nos, nos? Mi bajok velem? Mit szóljak? — Én ... megtévedtem; ... s eféle mindennap történik!

Sarassin (dühösen.) Hah, a szemtelen!

Gusztáv. Bennünket orrunknál fogva hurcolni!

Sarassin. De hát kicsoda ezen ember? Ez alatt ördögi ármány lappang! (Csengetyü zsinórhoz ugrik, s keményen rángatja.) Hé! hollá! talpra, legények!

Mariána (reszketve csenget más oldalon.) Viktor, János, Paskál!

Matild (épen ugy az asztali csengetyüvel.) Be, be, szaporán!

Báró (kétségbeesve.) Most bezzeg megjárám! Házi lázadás! Belforradalom!

Huszonegyedik jelenet.

Sarassinné (szobájából.) *János. Viktor. Más szolga. Kocsis.* (Minden oldalról.) Végre a *Kapus. Előbbiek.*

János. Itt vagyok!

Sarassin. Nos, a biztos?

János. Fölötte szorgos dolgai vannak, a 14dik szám alatt: ott az éjjel tetemes tolvajság történt!

Báró (magához térve.) Hála istennek!

Inasok (mind berohannak.) Mit parancsol? Mi történt?

Nő (megpillantja a bárót.) Hah! szegény jövevényem, még most is itt?

Sarassin (embereihez.) Ismeritek ezen embert? Hogyan jött ide? Mióta van itt?

Viktor. Ma reggeltől.

János. Tegnap este óta.

Sarassin. Itt töltè az éjt?

Jenő. A nélkül, hogy valaki ismerné?

Gusztáv. Cselszövő, nem más!

Mariána. Világcsaló!

Sarassin. Ahá! melly gyanú! Szomszédunkban a 14dik szám alatt tolvajság történt, nemde?

Viktor. Talán ökeme a tolvaj?

Báró. Ezer ördög!

Kapus (ki egy kevéssé előbb lépett be.) Nem tolvaj, hanem alkalmasint még annál is gonoszabb — titkos policáj!

Báró. Villám és zivatar!

Mind. Titkos policáj?

Kapus. Biz ugy, uram! — Lent a kapu mellett áll egynehány fickó gyanus pofával, s ezek már több izben tudakozódtak utána.

Báró (félre, dühösen.) Zaklató kutyáim!

Sarassin (Gusztávhoz.) Ezt a te tulságos politikai véleményeidnek lehet köszönnöm.

Gusztáv (dühösen.) Kém közöttünk? Most már ne az ajtón lóditsuk ki —

Jenő. Nem! hanem az ablakon.

Báró (kiáltva.) Egy pillanatot — egyetlen egy pillanatot. (Szünet.) Szót kérek személyes ügyemért! Mindent kész vagyok elmondani önöknek! Hadd tudják meg ki vagyok.

Mind. Végtére!

Báró (félre, az óra és ablak felé tekintgetve.) Irgalmas isten! Hajótörést szenvednem a rév előtt! — Alkonyodik s tiz perc alatt lemegy a nap!

Sarassin (a bárót rohanván.) Nos, uram?

Báró (félre.) Csak ezen egy eszközöm marad! (Fenhangon.) Tudják tehát uraságaim — ah! (Sarassin karjaiba hanyatlik, mintha elájulna.)

Sarassin (nagy nehezen tarthatván fen a bárót.) No, no! mi ez ismét?

Nő. Érzékei sülyednek.

Sarassin. Össze meg össze nyom!

Nő. Széket a szenvedőnek. (Leültetik.)

Báró (szünet után, gyönge hanggal.) Bocsánatot! illy tömérdek — egymással küzdő — rázódások!

Sarassin. Tudjuk, tudjuk! — Hanem igérte...

Báró (erőtlenül.) Hadd tudjanak tehát mindent! — Helyzetemet — szenvedéseimet — egész éltem folyamatát! — De engedjenek időt. — (Félre.) Hanyatlik a nap. Rajta! hosszabbra nyujtsuk cikornyáinkat! (Fenhangon.) Mindnyájok előtt ismeretesek a zivataros ifjuság veszélyei: kivált ön, Sarrassin ur, ki —

Sarassin (halkal, nőjére mutatván.) Pszt!

Báró. Maga idején ön is űzte csinjait. — Ugyan is ...

Sarassin. Hallgasson, hallgasson!

Báró (halkal.) Értem! (Hangosan.) Melly szűk a pénz, szinte tudják! (Gusztávhoz.) Kivált ön, fiatal ember.

Gusztáv (halkal.) Pszt!

Báró. Ön szép rakáska váltólevelet ...

Gusztáv. Hagyjuk, hagyjuk!

Báró. Bocsátgatott ki mindenfelé. (E pillanatban kivül a toronyban négy órát ver, lassan lassan sötétedni kezdett, János gyertyát gyujta.) Hah, mi ez? (János ismét kimegy.)

Mariána. Négy órát üt!

Báró (felszökelvén, mindnyájába bele akad.) Hipp, hopp! Veri a négyet! Szabad a hon!

Mind (álmélkodva.) Mit?

Báró (az ablakhoz siet s lekiált.) Most már kinevetlek benneteket, ti, törvényszék kopói! — A nap lement! Országlástoknak vége! Most már világos nappal lehet mutatkoznom.

Sarassin (megrettenve döbben vissza.) Ah, szent isten! Pártütő.

Huszonkettedik jelenet.

Lelievre (ki a végső szavakat hallá.) *Előbbiek.*

Lelievre (nevetve.) Ej, isten őrizz! Nem más, mint ön adósa, d' Argentieres báró.

Mind. D' Argentieres báró?

Gusztáv. Hotel de Flandres?

Báró (főhajtással.) Szent Anna uton.

Lelievre. Kire a váltószék emberei ma reggel óta leskelődnek ön háza előtt.

Sarassin (toppant.) Lám, nem hiában sejtém. (Lelievre-hez.) Mindegy, nem bocsátom szabadon, mig váltólevelem —

Lelievre. Eressze bizvást. — Már kifizette.

Báró. Kifizette? Én fizettem ki? Ez fölöttébb hihetetlen!

Sarassin. Ki volnék fizetve?

Lelievre. Azaz, felében! Emlékezhetik saját föltételeire?!

Sarassin. Oh, még most is elfogadom!

Báró (Gusztávra.) Azaz, a másik fél részt ezen ur váltólevele födözé. Ismerem az alkut. De ki az ördög fizetett ki helyettem ezer tallért?

Lelievre. Nagybátyja.

Báró. Nagybátyám? Kegyelmes isten! Szegény, minden bizonnyal halálos beteg!

Lelievre. Oh nem! épen nem!

Báró. Ha nem is! Illy tett után bizonyosan végét érzi! (Szemeit égre emelvén.) Oh, nap! s tehát nem sokára együtt kelünk föl!

János (asztalkendővel karján.) Asztalon az étel.

Sarassin. Ön velünk eszik Lelievre.

Gusztáv (nevetve a bárónhoz.) S hát ha azon személy, kinek kevéssel ez előtt nyakát akarám kitörni, jelenlétével megtisztelne bennünket?

Báró (mosolygva.) Fölötte sajnálom. — Villarcay hercegnél várnak rám. Innen az olasz dalházba, a marquisnő erkélyébe. — Azután bálba a grófnéhoz! — Most kezdődik igazán életem! — (A kapushoz.) Rendeljen hintót számomra, kérem!

Kapus (elmegy.)

Báró. Most már, kedves Sarassin ur, csak nem neheztel reám?

Sarassin (kétértelmüleg.) Hm! kedves báró ur! — Ön — ön irgalmatlanul megtréfált! S ha ez szóba találna jőni a börzén, nekem fölötte kellemetlen volna.

Báró. Legyen gond nélkül; soha sem látogatom meg a börzét.

Sarassin. Böcsületére?

Báró. Böcsületemre! Világos fényes nappal sehol sem mutatkozom. Egyébiránt mi fölött lehetne panaszuk. Csak néhány órát tölték el itt, még is mindnyájokat boldogokká tevém. (Sarassinhoz.) Önt féltékeny gyanúiból gyógyitám meg. (Sarassinnéhoz.) Ön előtt a házas élet hármoniáját állitám ismét helyre! Matildhoz.) Önnel édes atyját találtatám föl. (Gusztávhoz.) Önnek váltólevelét segitettem kifizetni. (Jenőhöz.) Önhöz szive imádottját hajlitám. (Mindnyájokhoz.) Ezen fölül mindnyájoknak szerencséjök van, bennem díszes férfiut kötelezhetni le iránt ok, ki örökre hálás barátjok marad, s ki ezennel könyörög, hogy azon vendéglést, mellyel előbb őt kinálák, holnap tőle méltóztassanak elfogadni. Hitelem a „Cafe de Paris"nál határtalan. — Oda várom el mindnyájokat!

Mind (nevetve.) Elfogadjuk!

Báró. De — jól jegyezvén meg — nem előbb, mint — naplemenet után!

Vége.

Színmütár, kiadja **Nagy Ignác.**

IIdik kötet. **XXik szám.**

Kénytelen király,

vigjáték 2 *felvonásban*, **** után franciából fordítá* **Tóth Lőrinc.**

Személyek:

Valois Henrik, anjoui herceg, lengyel király.	*Laski Albert*) lengyel főurak.
Villequier, marquis.	*Lupanski*)
Caylus, gróf.	*Lovinski Alexia*, grófné.
Nangis, gróf.	*Minka*, rableány Laskinál.
Zborovszki, főkamarás.	*Lyancourt*) francia nemesek.
Alamanni gróf, kamarás.	*Elbeuf*)

Francia és lengyel urak. Cselédek. Katonák. őrök.

(Krakóban 1574ik évben.)

Első felvonás.

(Tág terem, középajtóval, s jobbra balra oldalajtókkal. Jobb felől ablak. Asztal irószerrel.)

Első jelenet.

Villequier. Caylus. Lyancourt. Elbeuf, s több francia nemes.

Caylus. Valóban, uraim, e reggel valami rendkivülit mutat. Nem azt hihetnők é, hogy Louvre termeiben vagyunk? Villequier marquis, Lyancourt, Elbeuf, Nevers — s egy név sincs köztünk, nelly szki-vel végződnék.

Villequier. Komolyabban, gróf ur, ha szabad kérnem, ön tudja, hogy a királyra várunk s a mágnások minden pillanatban beléphetnek.

Caylus. Nos, ha jönének is? mogorva tekintetöknek föl kellene vidulni; mert ha jónak találták, lengyel királyt francia honban keresni, s a koronát Valois Henrik francia hercegnek adni, illő az is, hogy egy kevéssé szokásainkhoz simuljanak.

Villequier. Bölcsebb lesz, ha az övéiket követjük.

Lyancourt. De szokásaik olly alkalmatlanok, mint a hajnali mesék.

Caylus. S nekem úgy tetszik, Valois Henrik ur már eléggé észrevevé.

Villequier. S önt ebbeni bizalmára is méltatá, gróf ur?

Caylus. Azt épen nem; de ha ki őt vizsgálja, jósló tehetség nélkül is kitalálhatja.

Villequier. Kérem, hogy jövendőben vizsgálata gyümölcseit magának tartsa. Két nap mulva ő felsége koronázása leend; el ne feledje ön, hogy Montlue nem csekély fáradsággal vezérlé e nemzetet az anjoui herceghez, s hogy Austria folyton szövi cseleit, s Erneszt herceg nagyszámu barátokkal bir Lengyelországban.

Caylus. Valóban, tegnap Laski Albert grófnak uj, titkos terveiről vala szó.

Elbeuf. Laski, Franciaország legnagyobb ellensége.

Caylus. Az országgyülésen leszavaztatván, nem is akart bennünket, hir szerint, látni, s már érkezésünk előtt eltávozott.

Villequier. De méltán félhetni visszatérendésétől, mert önkénytes számüzése alatt nem vala munkátlan.

Lyancourt. Bizonnyal nem.

Caylus. Átvándorlá az országot olly céllal, hogy ellenségeket gyüjtsön. Hallottak önök azon fiatal dámárul, ki, mint mondják, legbátrabb szövetségese.

Villequier. Ön az ifju Lovinski Alexia grófnét véli, ugy hallám, hogy nem kevésbé tündöklik szépsége, mint lelkülete s bátorsága által.

Elbeuf. S ő megvet minket.

Caylus. Valóban, igen nevetséges.

Villequier. Miért zúgolódik ön? hiszen még nem látta önt.

Caylus. Nevessen ön, mennyit akar — illy összeesküttekkel szeretem a bajt.

Villequier. De nem látom köztünk Nangis grófot, — vajjon hol lehet?

Caylus. Száz aranyban fogadnék, hogy kora reg óta a városban kalandoz, s minden elébe ötlő tárgyat megbámul s együgyü arccal szemlélget. A legkiváncsiabb s legegyügyübb parisi, kit ismerek.

Villequier. Úgy tetszik, az előszobában hallom nevetni.

Második jelenet.

Nangis. Előbbiek

Nangis (belépve.) Ez hihetlen — megfoghatlan!

Caylus. Mi baj, Nangis?

Nangis. Annyi minden, uraim, hogy előbb magamhoz kell jönöm. — Önök tudják, hogy ez országba érkeztünk óta legnagyobb örömem e hosszu szakállu s ruháju embereket szemlélnem, kik olly érthetetlen zürzavart beszélnek. De a mit mai napig meg nem foghatok: ugy tetszik, mintha értenék is egymást.

Mind (nevetnek.)

Nangis. Becsületszavamra, csaknem megesküdhetnék az ember, hogy értik egymást, ha ez lehetséges volna. Hát nem fog a király minél előbb parancsot adni ki, melly ezen embereket kényszeritse franciául beszélni? a manóban! az anjoui herceg lengyel király, vagy nem az; de ha alattvalói makacsul e zagyvalékot beszélik, lehetlen velök tisztába jöni.

Villequier. Helyes megjegyzés.

Nangis. Szólni fogok ez iránt ő felségével.

Caylus. Tanácslom, tedd ezt.

Nangis. Ez a legfontosabb; mert hogyan fogjuk különben e népet müvelni? — mondom önnek, valódi vadak, kiknek semmiről sincs fogalmuk. — Tegnap, például egy hidon állottam s néztem, mint foly a viz. Valaki hozzám jött, s anyai nyelvemen kezde velem beszélni. Végre még is valaki, gondolám magamban, kivel beszélni lehet. Ujammal a folyamra mutatva, kérdezém, hogy hijják azt lengyelül? — s képzeljék, uraim, mit felelt! — meg vagyok győződve, önök nem fogják hinni.

Villequier. Azt valóban, nem nagyon nehéz kitalálni.

Nangis. Először azt hivém, nem jól értettem, midőn azt mondá, hogy a folyam neve Visztula. De már ekkor nem nyomhatám el a nevetést, tudatlansága sajnálatra birt, s hogy jobbra tanitsam, megmondám neki: édesem, tanulja meg, hogy ezt Parisban mindenkor Szajnának hitták.

Caylus. Valóban? megmondád neki?

Nangis. Becsületemre — de mit sem segitett, ő még is bámulva álla ott.

Caylus (nevetve.) Bravo, Nangis, bravo! ez remeked volt.

Mind (nevetnek.)

Nangis. Csak tanitni kell a szegény jó embereket.

Villequier. No, ha illy módon folytatja tanitásait, édes grófom.

Nangis. Mindenki tesz, a mennyit tehet.

Caylus szünet után.) Hallják csak önök — mi szép ének.

Nangis. Mi az?

Caylus (az ablaknál.) Egy lyány énekel a palota ablakai alatt, s hangjait mandolinnal kiséri.

Nangis. Éneklő lyány? tehát zenészek is vannak ez országban?

Lyancourt. Körülveszik őt, ismételnie kell az éneket.

Caylus. Mi bájoló teremtés! — hátha felhivatnók, hogy éneke minket is mulattasson.

Villequier. Ugyan mire gondol ön?

Caylus. Csak addig, mig a király magához hivat. (A középajtóhoz megy s egy cselédnek parancsot ad.)

Villequier. S mit fog mondani a király kamarása, ha ezen személyt itt leli?

Caylus. Örülni fog, hogy olly szép arcocskát láthat, s csinos dalokat hallhat; az olasznak érteni kell a zenéhez, különben is reá bizta a király az ünnepek rendezését, s az uj énekesnő ohajtott segéd.

Villequier. Szüntelen illy pajzán!

Elbeuf. Imhol jő szép kegyencnénk!

Harmadik jelenet.

Alexia (cigánynénak öltözve, mandolinnal.) *Előbbiek.*

Alexia. Üdvözöllek, nemes urak!

Nangis. Ah, hiszen érthetően beszél!

Alexia. Ide hittak nevetekben; talán kedvetekre lesz egy dalocskát hallani?

Caylus. Csaknem olly nagyon, mint kedvünkre van téged látni.

Alexia. Ti csak parancsoltok!

Caylus. Nézzétek csak őt, nemde gyönyörű? (Meg akarja ölelni.)

Alexia (vonakodva.) Lassan, uracskám. Látni s hallani, ez minden, a mit kivántatok. Elégedjél meg ennyivel.

Caylus. Villám! hazád minden lyánya illy szigoru?

Alexia. Nekem nincs hazám.

Nangis. Édes gyermekem, igen nagy bohóságot mondtál; hazájának kell lenni az embernek, bár hol is —

Alexia. Nem látjátok öltözetemen ki vagyok?

Caylus. Csak azt látjuk, hogy szeretetre méltó vagy.

Alexia. Én a cigányok nagy családjához tartozom, kiknek hazájok egész világ.

Nangis. Igy tehát igen hosszú sétát tehetsz, s még is mindig otthon vagy. Ez igen kényelmes.

Alexia. Minden ember testvérünk.

Nangis. Minden, na, ugy bizony számos rokonságod van.

Alexia. Vannak titkaink fájdalmaikat enyhíteni, dalaink őket felvidítani; kik a jelennel elégületlenek, azoknak a jövő fátyolát emeljük fel.

Nangis. Mit? te jövendölsz is? ah, ez dicső!

Villequier. Lássa ön vigyázatlansága gyü-

mölcseit; illy teremtmény előtt nyitni meg a palota ajtaját.

Alexia (élénken.) S miért ne jöhessek én épen ugy be, mint annyi egyebek?

Villequier. Mit akarsz ezzel mondani?

Alexia (magát összeszedve.) Nekünk már kiváltságunk, nemes urak, mindenüvé mehetni.

Caylus. Minthogy szépség és elmésség mindenütt kedves vendégek.

Villequier. Nem hallá ön, hogy a kóbor cigányfajhoz tartozik?

Nangis. Cigány? oh én tudom, minő nép ez! — Dajkám sokat mesélt felőlök; lelkeiket az ördögnek adják el, gyermekeket lopnak s megeszik azokat, mint a hugonották.

Alexia (félre.) Ostoba!

Caylus. De minthogy én nem félek, hogy felfaljanak, inkább arra használom jelenlétét, hogy sorsomat megtudjam. Jer, szép gyermek, itt kezem, nézz belé.

Alexia. Szivesen. (Kezébe néz.) Nemes ur! te roszul tetted, hogy elhagyád Franciaországot; ezen haza levegője nem válik egészségedre.

Caylus. Valóban félek is, hogy az unalom megöl.

Alexia. Vannak egyéb okok is, mellyek ölhetnek.

Caylus. Talán a szép szemek.

Alexia. Azok nem ölnek meg franciát.

Caylus. Én is azokhoz tartozom, kik jobban szeretnek oldaladnál élni.

Alexia. Kiméld e szavakat francia nők számára, ha azokat valaha viszont látod.

Caylus. Az egekre, azt csak reménylem.

Alexia (kezét elereszti.) S én kétlem.

Nangis. Ugy látszik, szegény Caylus, nem igen vigasztaló dolgokat jósoltak számodra. Jer, cigánynő, s mondd el hamar, mit olvastat veled a sátán tenyeremről.

Alexia (kezét nézve.) Te, uram, nem élsz sokáig; mert igen okos vagy.

Mind (felkacagnak.) Ha ha ha!

Nangis. Önök nevetnek, uraim. Mondhatom, ezt már legkisebb gyermekkorom óta mondják nekem, s imhol, veszedelmemre van.

Alexia (Villequierhez.) S te, nemes uram, ki reám olly komolyan nézesz, nem akarsz tőlem valamit kérdezni?

Villequier. Nem vagyok kiváncsi.

Caylus. Különben sem hizelgők jóslataid. Hiszen csak halálról beszélsz. De miután szomorú jövőnket kimutattad, kérlek, derítsd legalább jelenünket verseiddel.

Alexia. Ti parancsoltok.

Caylus. Csak kérünk.

Alexia. S én engedek. (Szaval a mandolin kiséretével.)

Tőrrel kerítve látta a dicső sas,
A büszke bérckirály, üldött fejét,
És nélkülözve napfényt, tiszta léget,
Elhagyta búsan fönn ég mezejét;
S nem mentheté meg
A büszke magát,
Rabság vala sorsa
S tán életen át? —

Villequier (félre.) Mit jelent ez?

Mind. Bravo! bravo!

Alexia. Béketürést, nemes urak, még egy vers jő.

Villequier (félre.) E nő gyanút gerjeszt bennem.

Alexia.

Idők röpülnek gyors szárnyon zuhogva,
S felköltik a boszú szent istenét,
A sas reményl, hogy napja földerül még
S az égre szegzi ujra tűzszemét.
Ah! édes a boszú
S szent kötelesség,
S nem hal ki egészen
Az ősi nemesség!

Villequier. Elég. Nem türöm tovább, hogy itt a királyi palotában —

Alexia. Hogyan, nemes ur, dalom felboszanta?

Villequier. Valld meg, hogy Lengyelország békétleni által vagy megvesztegetve.

Alexia (hévvel.) Megvesztegetve, uram?

Caylus. Hagyj békét, Villequier, te minden bokorban összeesküteket látsz.

Negyedik jelenet.

Alamanni. Előbbiek.

Alamanni. Mit jelent e lárma, uraim? — a király azonnal megjelenik s mindnyájokat elvárja.

Villequier. Grófˇ, kezeibe adom e cigánynőt, ki Caylus vigyázatlansága által ide jutott.

Alamanni. Cigánynőt?

Villequier. Ez itt.

Alamanni (félre.) Mit látok, ő az!?

Villequier. Énekei, álszin alatt, zendülést rejtenek. Ön körébe tartozik őt kihallgatni s az igazság kezébe adni.

Alamanni. S legyen ön meggyőződve, hogy kötelességem teszem.

Villequier. Számolunk rá.

Caylus. Hagyjanak önök békét. Illy szép szemekkel lehetlen büntetésre méltónak lenni.

Villeqier. A szigoruság igen szükséges. Ez asszony ellenségeinkhez tartozik.

Caylus. Sokkal szebb, mintsem keményen lehetne vele bánni.

Alamanni. Tudom kötelességemet.

Villequier. Uraim, a király vár reánk. (Mind el, Alexián s Alamannin kivül.)

Ötödik jelenet.

Alamanni. Alexia.

Alexia (elveti mandolinját.) Végre elmentek, szabadon lélekzem.

Alamanni. Minő vakmerőség! — A Lovinskiak örököse, Alexia grófnő e palotában, s illy álruhában?

Alexia. Igen! — e palotában, a Jagellók palotájában, hol idegenek uralkodnak fölöttünk.

Alamanni. Önként akar a grófné veszélybe rohanni?

Alexia. Látni akartam e francia szolganépet, melly nekünk törvényeket adni jött.

Alamanni. S a nagy munka sikerét, mellyen olly sok ideig buzgalommal dolgozott, a történetre akará bizni?

Alexia. Az elválasztó pillanat elérkezett. Két nap mulva akarják megkoronázni Valois Henriket, s mi megesküvénk, hogy az ünnepélyt meggátoljuk.

Alamanni. Ön tudja, hogy az én legforróbb ohajtásom is —

Alexia. Igen; midőn a főkamarás méltóságát egy Zborovszkynak adták, ön buzgósága, hizelgései, alázatossága dacára is.

Alamanni. Tegye hozzá, grófné: szent jogaim ellenére.

Alexia. Annál jobb; az austriai főherceg, ha trónra lép, megadhatja önnek e méltóságot. Saját érdeke a kötél, melly önt hozzánk fűzi.

Alamanni. De hogyan fogunk a francia megkoronáztatásának ellenszegülni?

Alexia. Nem adhatna ön módokat? — két óra mulva mindnyájan a sötét menedékhelyre gyülendünk, hol Laski Albert visszatérte óta tartózkodik. Oda várjuk, gróf ur; mert e napnak kell az ország jövendőjét elhatározni.

Alamanni. De miért jött ön személyesen ide?

Alexia. Már megmondám, gróf; Medicis Katalin ezen asszonyos udvarnokit szemtől szembe látni, s néhány pillanatig az ijedtségen legeltetni lelkemet, mellyet bennök felkölték. Gyámom, a nemes Boleslav, számüzetett, idegen földön halt meg karjaim közt s örökbe hagyá nekem gyülölségét, megesküvém, hogy boszút állok értte, s meg fogom tartani esküvésemet.

Alamanni. Grófné, most távoznia kell, közelget az óra, mellyben a király ide jő.

Alexia. Mint szeretném látni az anjoui herceget, kit királyunkká akarnak tenni.

Alamanni. Miként lehetne az? ön szavai már is gyanút ébresztének Villequierben, ki reám bizta ön büntetését; — mit mondanék, ha önt még is itt lelné —

Alexia. Önnek igaza van. Megyek, gróf, két óra mulva.

Alamanni. Két óra mulva.

Alexia. S holnap, tudja meg Medicis Katalin fia, hogy nincs számára lengyel korona.

Alamanni. Ég hallgassa meg ez ohajtást.

Alexia. Olly hangosan fogunk beszélni, hogy kénytelen legyen meghallgatni.

Alamanni. Beszéljünk inkább halkal, hogy Franciaország kémei korán ki ne hallgassanak.

Alexia. Legyen. — Várjunk holnapig. Viszontlátásig, gróf! (Mandolinját veszi s elmegy.)

Alamanni (az ajtón kibeszélve.) Vigyázzatok, hogy ez asszony akadálytalan hagyja el a palotát! Ki látott valaha illy vakmerőséget! Miért is szövetkezett Laski e nővel? — Neve, ingerei, elméje, sok társat szerzének ugyan, de vakmerősége mindent elronthat. — A király! —

Hatodik jelenet.

Valois Henrik. Villequier. Caylus. Zborovszky. Nangis. Alamanni s több *francia* és *lengyel udvarnok.*

Henrik (a kisérethez.) Igen, uraim, megvallom, ma soká aluttam; de Franciaországról álmodtam.

Zborovszky. Sire, reménylem, uj alattvalói szeretetének sikerülni fog, hogy fölséged végre elfeledi.

Henrik. Elfeledni, uram? ez nehéz lenne. Kevély vagyok ugyan rá, hogy az ország választása engem ért, s élénken érzem illy szerencse becsét, de ha Franciaországtól távol van az ember, megnyugszik végre benne — de nem feledi azt soha.

Villequier. Engedje meg nekem azon megjegyzést, sire, hogy uj helyzet —

Henrik. Uj kötelességeket is szab s uj figyelmet kiván, nemde, Villequier? — igaz, király vagyok, s korona elűzi az álmokat, de még nem illette homlokomat a korona s akkorig élvezni akarom az álmot.

Villequier. Az anjoui herceg még sem alutt a jarnaci és mon-conturi napokon.

Henrik. Ott veszélyt kelle legyőzni s dicsőség kinálkozott.

Zborovszky. S nem kinálkozik é az a trónon is, sire? — A késedelmesség, mellyel fölséged országába jött, már okozott némi zúgolódást; s roszul értesített emberek azt merték állitani, hogy az anjoui herceg kelletlenül fogadta csak el a neki ajánlott királyi pálcát.

Henrik (félre.) Azon emberek soha nem mondtak olly igazat.

Zborovszky. Szükség, hogy efféle beszédek megszünjenek.

Henrik. Hadd beszéljenek, hadd beszéljenek. Az idő, mellyet bohóságok beszélésére fordítnak, elveszett nekik, hogy bohóságokat cselekhessenek; gyermekek kezébe játékszert adunk, hogy a házi butorokat össze ne törjék. Alamanni gróf, micsoda ünnepélyt készite ön ma számunkra? — Nem fordulhatánk jobb emberhez, hogy ittlétünket vidámmá tegyük, mint önhez, ki Olaszhonban született.

Alamanni. Később fölséged elébe terjesztendem az ünnepély tervét.

Henrik. Jól van, gróf uram, elvárom önt.

Villequier. Egy óra mulva összeül a tanács.

Henrik. Akkor ismét látandjuk egymást, uraim; akkorig isten önökkel. (Mind el.) Caylus, ön marad.

Caylus. Én, sire?

Henrik. Igen, veled kell szólanom.

Hetedik jelenet.

Henrik. Caylus.

Henrik (leül.) Már egy egész hónapig vagyunk Krakóban, édes Caylus.

Caylus. Még csak egy hónapig, sire?

Henrik. Igazad van. Mintha a napok 36 órából állanának.

Caylus. Felséged legalább trónon ül.

Henrik. Azaz, egygyel több unalom gyötör, akarád mondani.

Caylus. Mit hallok?

Henrik. Te ezen csodálkozol? — te, jó kedvű cimborám, te sem találod ki gondolatimat? — ah, Villequier és Zborovszky igazat mondtak.

Caylus. Hogyan? — egy koronát, mellyet fölséged egyenesen tetteinek, jeles sajátságainak köszön; egy koronát, mellyet fölségednek egy nemes és vitéz nemzet ajánlott.

Henrik. Ha magamra gondolok, meg kell vallanom, hogy Lengyelország nagy becsületben részeltetett, de még nagyobb örömet okozott volna, ha teljességgel rám nem gondola.

Caylus. Lehetséges é?

Henrik. Valóban ritka szerencse, s irigylendő helyzet! — Komor ég, merész és zajos fő urak által szüntelen zabolán tartott hatalom, félvad szokások, barbar nyelv, mellyet meg kelle tanulnom; — folyvásti hó és zivatar, s azon kecsegtető kilátás, hogy egy vén hercegnőt vegyek el. Ez azon sors, mellyet magas bátyám, kilencedik Károly király, számomra készitett. Valóban ugy bánt velem, mint gyanitható koronaörökösével.

Caylus. Könnyü megfogni, hogy jobban szereti fölségedet a krakói palotában tudni, mint a Louvre termeiben látni.

Henrik. Caylus, barátom vagy é?

Caylus. Fölséged kételkedhetik?

Henrik. Hadd most a fölséget; Franciaországban örülni tudnék egykor annak, itt csak unalmamra van. — Caylus, neked csak Valois Henrik vagyok, azt jegyezd meg. Néhány nap előtt nevezetes történetet olvastam, mellyet el kell neked beszélnem.

Caylus. Egészen fül vagyok, sire!

Henrik. Egy országban, mellynek neve nem jut eszembe, unatkozott s ásitozott a király trónján. Királyi méltóságát lerázni, ez lett volna legfőbb boldogsága, erre irányzá minden reményét, egyedül ez vala célja. De idegen levén országában, nem ismeré annak útait, nem lakosait — igazán, ő sajnálatra méltó volt, Caylus, — hanem végre egy hü barátot adott neki a jó szerencse; ekkor készületek tétettek, álruhába öltöztek, lóra ültek, s egy estén, a nélkül hogy valaki csak legkisebbet is gyanitott volna, szépen elillantak.

Caylus. Hogyan? elhagyá a trónt, mellyen annyi jót tehetett?

Henrik. A mit kelletlen tesz az ember, soha sem jó.

Caylus. Nem gondolt rá, mint itélend felőle az utóvilág?

Henrik. Az utóvilág csak azt csodálja, a mi jól sikerül.

Caylus. Igy tiporta lábbal dicsőségét?

Henrik. A dicsőség olly szeszélyes udvari, ki gyakran igen drágán fizetteti ki magát, s gyakran ingyen szolgál.

Caylus. Sire!

Henrik. Igy gondolkozott a király, kiről beszélek; ismétlem, hogy megmenté magát.

Caylus. De fölséged nem beszélte el, mi lön a király barátjából, ki őt futásában kiséré.

Henrik. Jött egy óra, midőn a király születése által, más korona viselésére hivaték, s kincs, cimek, méltóságokkal jutalmazá.

Caylus. Bocsánatot, sire; ugy hiszem, fölséged hibázott.

Henrik. Mit akarsz ezzel mondani?

Caylus. Én is olvastam a történetet, s ugy tudom, a vége következő: a hatalmas király, kinek érdeke kivánta a herceget, utódját, magától messze távolitni, egész boszuját a vigyázatlanra özönlé, ki akaratjával dacolni merészkedett, felségsértéssel vádoltaték, s a herceg, ki magát barátjának nevezé, nem vala képes őt védeni, s a szegény udvarnok feje lehullott.

Henrik. Ugy hiszed, Caylus?

Caylus. Meg vagyok győződve, hogy a kaland igy végződött.

Henrik. S ugy hiszed, hogy király semmi esetre nem számolhat illy hűségre?

Caylus. Szerencsétlen uráért, saját élte veszedelmével is, áldozatra menni kötelesség; de egy nemzet fölött uralkodni még nem nagy szerencsétlenség, sire!

Henrik. Igazad van, a hercegnek meg kell nyugodnia. Ne beszéljünk többé erről. — Egyedül akarok lenni, gróf uram, s kérem önt, hogy e beszélgetést feledje el.

Caylus. Győződjék meg felséged leghivebb hallgatásomról.

Henrik. Legalább reménylem, hogy magamat a felől biztosithatom. (Caylus el.)

Nyolcadik jelenet.

Henrik (egyedül.)

Ismét egy sikeretlen próba. Szegény Caylus, mint megzavarodott. Igaz, kilencedik Károly nem nagyon tréfás természetű, és soha nem bocsátna meg annak, ki futásomat segitné. Tehát uralkodnom kell ez országon? nincs mód a koronától menekülnöm. Egy lovat! s Franciaország határa nem messze van.

Nangis (a szinpadon kivül.) De a manóban! ha érti ön e zagyvalékot, hát adja tudtára, hogy itt nem lehet csak ugy könnyeden ki s bejárni.

Henrik. Mi baj, micsoda lárma ez?

Kilencedik jelenet.

Henrik. Nangis.

Henrik. Ön van itt, Nangis? Mi baja?

Nangis. Nem olly fontos, sire. Egy fiatal pórleány van az előteremben, s nem hagyja magát kiigazitatni.

Henrik. Fiatal pórleányka? Szép é?

Nangis. Igen szép, sire!

Henrik. S mért akarják elgazitni?

Nangis. Fölséged egyik apródjával akar szólani.

Henrik. Egyik apródommal?

Nangis. Fogadnék, hogy szerelmeskedés.

Henrik (félre.) Ej, ej! a gazfickók nem kénytelenek vén hercegnőt venni el! (Fenhangon.) Hadd jöjön be, Nangis, de ne feledje ön, hogy ismeretlen akarok maradni; magam fogom kikérdezni.

Nangis. Ön maga, sire? — De vad dialectje —

Henrik. Megtanulám nyelvét.

Nangis. Tehát valóban nyelv? ezt nem hittem volna, de mivel fölséged mondja, — s hiszi, hogy megértendi . . .

Henrik. Reménylem.

Nangis. Egy nagy fejedelemnek még is minden lehetséges. (El.)

Tizedik jelenet.

Henrik. Minka.

Henrik (kezénél fogja Minkát.) Csak közelebb, szép gyermekem.

Minka (vonakodva.) Ah, hiszen nem ő!

Henrik. Ne félj semmit. Kit keressz, az nincs itt, de én képviselem.

Minka. Az nem mindegy, mert én önt nem ismerem.

Henrik. Legalább nem az én hibám lesz, ha minél előbb meg nem ismerkedünk.

Minka. Szükségkép Entraigues urral, a király apródjával kell szólanom, s pedig azonnal.

Henrik. Entraigues? (Félre.) Szerencsés gazember! (Fenhangon.) Hát olly fontos, a mit vele közleni kivánsz?

Minka. Elhiszem biz azt. Ha ön tudná, mire vetettem fejemet.

Henrik. Ugy é? S ki vagy te?

Minka. Fájdalom, csak egy szegény rabszolgalyánya, s az ország egyik mágnása birtokában.

Henrik. Hogy ismerkedél meg azon ifjúval, kit keresesz.

Minka. Nagy szolgálatot tett nekem.

Henrik. Valóban? Ezt el kell beszélned.

Minka. Örömmel, mert jól esik nemes tettéről beszélnem. Egy este, lehet már egy hónapja, egyedül mentem Krakó utcáin; hirtelen két részeg katonától látom magamat megtámadtatva, kik megragadnak, s könyeim és kiáltásom dacára elhurcolnak. Ekkor megjelent egy fiatal francia, hatalmasan rohan üldözőimre, kiragad kezeikből, szerencsére csak könnyű sebet kap s elkergeti őket. Mondja meg ön maga, nemes ur, szabad é illy szolgálatot elfelednem?

Henrik. Soha sem. Reménylem is, hogy nem valál hálátlan.

Minka. Szegény Minka soha nem lesz az.

Henrik. Tehát Minka neved? Gyakran láttad őt azon történet óta?

Minka. Majd mindennap; de csak titkon; mert uram nem szereti a franciákat.

Henrik (mosolygva.) S te nem gyűlölöd őket?

Minka. Hogy tehetném azt? az egyetlenegy, kit ismerek, olly jó, olly nemes. Ah, uram, kérem, vezessen hamar hozzá.

Henrik. Lehetetlen, szép gyermekem. Szolgálata ma a király köréhöz bilincseli.

Minka. Istenem, mit tegyek?

Henrik. Holnapig várj, s holnap mondd meg neki, a mit olly örömest fog hallani.

Minka. Várnom nem lehet. Holnap talán minden késő lesz.

Henrik. Aggályos arcod után ítélve azt hinné az ember, hogy fontos felfödözést akarsz tenni.

Minka. Ki azt hinné, nem csalatkoznék.

Henrik. Valóban? talán épen a statust illeti?

Minka. Jobban, mint ön gondolja.

Henrik. Ez esetben, gyermekem, nem kell fontolgatnod s várakoznod. Kész vagyok kihallgatni.

Minka. De barátja é ön Lengyelország királyának?

Henrik. Ugy hiszem, nincs neki hivebbje.

Minka. Mert sok ember van e palotában, kiket ő barátinak tart, s kik még sem azok.

Henrik. Kétség kivül. — De beszélj nyiltabban, édes Minkám, kérlek.

Minka. Igen, beszélnem kell, mert a pillanatok drágák, s olly örömest bizonyitnám szabaditóm iránti hálámat egy nagy titok közlése által.

Henrik. Titok? — Ingerled kiváncsiságomat.

Minka. Hallja tehát ön. A király ellen összeesküttek.

Henrik. A király ellen?

Minka. Ugy van. Koronázását gátolni akarják, s magát minden franciájával, az országból kiüzni. Nem őrizkedtek szegény Minka előtt, ki egy szögletbe rejtekezve mindent hallott, s azonnal feltevé magában, hogy a cimboraságot felfödözendi, mert ha a franciák elüzetnek, én sem látnám többé jóltevőmet.

Henrik (félre.) Milly kicsinységen függ gyakran koronák sorsa. — (Fenhangon.) Urad neve? — Te hallgatsz? Gondold meg, hogy hatalmamban vagy, s kényszerithetlek.

Minka. Igaz.

Henrik. Tehát — urad neve?

Minka. Laski Albert.

Henrik. Laski! — Valóban, ő legmelegebb pártosa volt az austriai főhercegnek az országgyülésen. Tehát visszajött Krakóba?

Minka. Titkosan.

Henrik. Számosak é büntársai?

Minka. Néhány közölök e palotában tartózkodik.

Henrik. Hallottad neveiket?

Minka. Csak egyet. — Alamanni gróf.

Henrik. Alamanni? A kamarásom?

Minka. Jónak tartá a koronát másnak adni.

Henrik. Mérges kigyó! — S bizonyos vagy, hogy mindnyájunkat el akartak űzni?

Minka. Ma tartnak gyülést e miatt.

Henrik (félre.) Hát nem akarjátok látni koronázásomat, elégületlen urak? — Esküszöm, nem is látjátok azt, mert előtte való éjen mindnyájotokat felköttetem, s gróf Alamanni lesz az első.

Minka. De tettem díjául kegyelmet kérek.

Henrik. Beszélj!

Minka. Igérje meg ön, hogy uramnak nem lesz bántása.

Henrik. Olly kimélő volt é irántad, hogy e részvétedet érdemli?

Minka. Ő kemény és kegyetlen. Csekély vétség miatt megkorbácsoltatá atyámat; de hiszen rabszolgái vagyunk, s neki joga van hozzá.

Henrik. A zsarnok! Meg foglak boszulni!

Minka. Nem kivánok megboszultatni. Mentse meg ön a franciákat s én jutalmazva vagyok.

Henrik. Ártatlan gyermeke a természetnek. Fogadd el köszönetemet, s mig Valois Henrik maga megjutalmazná e szolgálatodat, im erszényem —

Minka. Nem veszem el. Azt hiszi ön, hogy uramat aranyért árulám el?

Szolga (jelentve.) Alamanni gróf.

Henrik. Ez jókor jő. (Minkához.) Most, édes gyermek, el kell hagynod e helyet. Ha szükség lesz reád, Entraigues urat küldöm utánad. Ő tudja, hol keressen.

Minka. Természetesen. De, uram, ön nekem jót áll értte, hogy Laski urnak semmi baja nem lesz.

Henrik. Ne aggódjál. (Az oldalajtón kibocsátja Minkát.) Hadd jöjön be! (Félre.) Most kettőnkre jő a sor, gróf uram!

Tizenegyedik jelenet.

Henrik. Alamanni.

Alamanni. Az ünnepély tervét lesz szerencsém fölséged elébe terjeszteni, melly e mai napot szépitendi.

Henrik. Adja ön ide, megvizsgálom. Én is tervet készitek, melly sok nevetésre adand alkalmat, s mellyet önnel közleni fogok.

Alamanni. Úgy én bizonyosan hátra lépek leleményeimmel, sire — bár nem kiméltem fáradságot s buzgalmat, hogy fölségednek tetszését nyerjem.

Henrik. Arról ön maga itélhet. Üljön le, gróf, s legyen szives irni.

Alamanni (leül.) Felséged engem azon magas kegyben részeltet, hogy szavait irhassam?

Henrik. Igen. Készen van?

Alamanni. Parancsait várom, sire.

Henrik. Irja ön: „Mi Valois Henrik, anjoui herceg, s Lengyelország királya, parancsoljuk testőrségünk kapitányának, hogy gróf Alamannit azonnal fogja el s nyakaztassa le.“

Alamanni. Oh, istenem!

Henrik. Leirta ön!

Alamanni. Nyakaztassa le, sire?

Henrik. Jobban szeretné ön, ha felakasztatnék? Nekem mindegy, önre bizom a választást.

Alamanni. Sire, kétség kivül kegyelmes tréfa; de bátorkodom megjegyezni —

Henrik. Béketürést, gróf uram; később teheti megjegyzéseit, ha vannak aféléi. — Most kérem, irjon tovább.

Alamanni. Mit jelent mind ez? (Félre.) Reszketek.

Henrik. Csak tovább: „Alamanni gróf lenyakaztatik, vagy felakasztatik, — tegye ön, a mellyik jobban tetszik, — minthogy felségsértést követett el Lengyelország királya ellen.“

Alamanni (feláll.) Én! Sire! én felségsértést?

Henrik. De kérem, üljön nyugton. Önnek valódi dühe van engem minduntalan félbeszakasztani. (Diktálva.) „S név szerint részt vett Laski Albert gróf összeesküvésében.“

Alamanni (félre.) Igazságos ég! mindent tud!

Henrik. Adja ön ide, hadd irjam alá. (Közelit az asztalhoz.)

Alamanni. Sire, lábainál —

Henrik. Mi ez? Itt a hely kevély pártos számára? Fel, uram, fel!

Alamanni. Mit valljak még ki felségednek, midőn már mindent olly jól tud?

Henrik. Úgy van, jól tudom, hogy még ma bizonyos helyre akar menni, hol ellenségeim rejteznek, s velök tanakodni, mellyek koronáztatásom megakadályozásának legcélszerűbb eszközei; s mint kell királyságombul elűzni —

Alamanni. Lehetséges é? Fölséged tudja —

Henrik. Mindent, gróf uram. Ne tagadja, mert vannak eszközeim ön ellen bizonyítni, s hazudsága nevelné bünei számát.

Alamanni. Igy nincs hátra egyéb, mint fölséged kegyelmeért esdeni.

Henrik. Kegyelmemért? s hiszi ön, hogy azt megnyerendi? — Ön, ki csak azért volt naponként körömben, hogy veszély nélkül fonhassa legfeketébb árulását? önnek kegyelmet, ki szivében gyülölséget, ajkain hizelkedést viselt?

Alamanni. El vagyok veszve!

Henrik. Az bizonyos.

Alamanni. S nincs remény fölséged méltó haragját enyhitenem?

Henrik. Ön tehát megvallja, hogy haragom méltó, s aláveti annak magát?

Alamanni. Van é módom alóla menekedni?

Henrik. Valóban igen kevés van — de én talán ismerek egyet.

Alamanni. Sire! mit mond felséged?

Henrik. Hallja, gróf. El vagyok keseredve, az igaz, de ön maga megvallja, hogy nem ok nélkül. Én nem vagyok kegyetlen, s ha feje nem ül többé vállain, az engem boldoggá nem tesz.

Alamanni. Engem sem.

Henrik (nevetve.) Mit is csináljak ezen fejjel?

Alamanni. Valóban, mig ellenben én —

Henrik. Az okosság parancsolja, hogy uralkodásomat kegyelemosztással kezdjem el.

Alamanni. Oh, sire! milly boldogitó gondolat!

Henrik. Egy pillanatnyi béketürést, gróf uram. Egy föltét alatt megkegyelmezek önnek.

Alamanni. Parancsoljon, sire!

Henrik. Ohajtom ellenségeimet szemtől szemre látni; ez a harcmezőn is szokásom volt. Ezért erős határozatom az összeesküttek közé menni s ön követni fog.

Alamanni. Mit hallok!

Henrik. Elleneim nem ismernek, mert egyik sem merészlett idejöttöm óta e palotában mutatkozni. Ők magok árulják el nekem terveiket s azok

végrehajtására kiszemelt eszközeiket, ezért gróf uram, ön tegyen engem cimborájokká.

Alamanni. Higyjek é füleimnek? fölséged a mi cimboránk?

Henrik. Fölségem mindent pontosan kiszámolt, s csak ezen föltét alatt bocsát meg önnek. Fél óra alatt kalapot s kardot fog ön nekem ezen mellékszobába hozni, hogy a palotát észrevétlenül elhagyhassuk; azután elvezet a helyre, hol az árulók tartózkodnak. Bemutat nekik, mint egy fiatal franciát, ki az anjoui herceg által megsértetvén, alig várhatja a pillanatot, mellyben a zsarnokon boszút állhasson. A továbbit majd meglássuk.

Alamanni. Hogyan, sire, ön —

Henrik. Hagyjon ön igy tennem, nekem épen olly fontos dolog fel nem akasztatni, mint önnek.

Alamanni. Engedelmeskedem. De micsoda név alatt kiván fölséged bemutattatni?

Henrik. Nangis gróf a nevem.

Alamanni. Nangis grófot ugyan nem ismerik az összeesküttek; de annyit tudnak, hogy ő egy fölséged legalázatosb alattvalói közöl; nem fogják hinni hütlenségét.

Henrik. Arról majd gondoskodom én.

Alamanni. De micsoda szándéka van fölségednek?

Henrik. Ön átkozott kiváncsi, gróf uram.

Alamanni. De ha ovakodásunk dacára is veszély fenyitné felségedet —

Henrik. Azért van ön, hogy érttem jót álljon.

Alamanni (félre.) Minő helyzet!

Henrik. Nos, uram, hát még mindig vonakodik? — Őrseregem kapitánya közelemben van.

Alamanni. Távozhatom é, fölséged parancsait teljesítni?

Henrik. Még nem, gróf uram; előbb teljesen biztosítnom kell magamat önnek engedelmessége s hallgatagsága felől. Önnél szükséges dolog az illő ovásokat megtenni.

Alamanni. Felséged kegyét újolag megérdemelni, sire, esküszöm, hogy —

Henrik. Semmi eskü! hallgasson reám: ön atya, gróf uram, s van egy fia, egyetlen egy fia.

Alamanni. Igen, sire.

Henrik. S ön szereti őt?

Alamanni. Mint utolsó reményemet.

Henrik. Jó, tehát üljön iráshoz.

Alamanni. Még többször is, sire?

Henrik. Szószaporitás nélkül! irja ön: „Kapitány ur, ön, ezen parancs vétele után, azonnal Alamanni gróf lakába megy, hatalma alá veszi a gróf fiát s titkon a palotába vezeti, hol mindakkorig szigoru őrizet alatt marad, mig egy általunk sajátkezüleg aláirt rendelés szabadságába vissza nem helyzi.“

Alamanni. Oh, sire!

Henrik. Mitől tart ön? legyen hiv és néma, s fiát veszély nem érheti.

Alamanni. Felséged szava biztosit.

Henrik. Szavamat rá. (Aláir, csönget s a belépő cselédnek átadja az irományt.) E parancsot azonnal testőreim kapitányának, ki a benfoglaltat azonnal hajtsa végre. (Cseléd el.) Igy, gróf uram, most bizhatom önben, zálogom van; fia napjai kezesek az enyimekért.

Alamanni. Sire, e kegyetlen gondoskodás valóban fölösleg.

Henrik. Meglehet; de ön is megvallja, hogy igy sokkal biztosabb uton járok. Most, gróf uram, távozzék s ne feledje, hogy fél óra mulva nem akarok e palota falai közt lenni.

Alamanni (jobbra el.)

Henrik. Ah, itt jőnek tömlöctartóim, s Nangis hihetőleg velök. Szegény bohó! kegyvesztésének most közhirré kell lenni.

Tizenkettedik jelenet.

Henrik. Caylus. Zborovszky. Villequier. Nangis. Udvariak.

Villequier. Sire, a tanács összegyült.

Henrik. Jól van, gróf, jól van.

Nangis (sugva a királyhoz.) Fölséged sajátszerü látványt pillant meg ott most! — Képzelje fölséged, több mágnás hizelgésből francia ruhában jelent meg, s olly különösen mozog benne, hogy megfúl az ember nevettében.

Henrik (hangosan.) Igen csodálom, gróf, hogy még hozzám közelitni merészel, s szavait fölségemhez intézi.

Nangis. Én, sire?

Henrik. Ön, gróf uram. Tudja é, mi vár önre magaviseleteért?

Nangis. Viseletemért?

Henrik. Az a legkeményebb fenyitéket érdemli.

Villequier. Sire, mi történt?

Henrik (Nangishoz.) Száműzöm önt körömből, s mig tanácsnokimmal sorsát elhatározandom, szobájában marad őrizet alatt.

Nangis. Lehetséges é? Mit vétettem?

Henrik. Még nemtudást tettet!

Nangis. Esküszöm felségednek, hogy semmit nem tudok.

Henrik (félre.) Én sem. (Fenhangon.) Majd meg fogja tudni, gróf.

Nangis. Istenem! bizonnyal azért, hogy ezen urak zagyva nyelvét nem értem; de igérem fölségednek, hogy azt minél előbb meg fogom tanulni.

Henrik félre, nevetve.) Szegény Nangis. (Fenhangon.) Egy szót se többé, kivánom, hogy parancsom azonnal végrehajtassék. Menjen szobájába, Nangis gróf.

Nangis. Engedelmeskedem, sire! (El.)

Henrik. Gondosan kell őt őrizni. Önre bizom, Villequier, hogy Nangis gróf kegyvesztését a városban megtudják, s alattvalóim meggyőződjenek, hogy igazságszeretetem mindenki iránt egyenlő, hogy a franciák, ha büntetésre méltók, nem mentek haragomtól.

Villequier. De, sire —

Henrik. El ne feledje ön, hogy Lengyelország királya vagyok. (Félre.) Most már nem fognak az összeesküttek Nangis gróf kegyvesztésén kételkedni.

Villequier. Tetszik felségednek a tanácsba jöni?

Henrik. Ah, a tanács rám vár?

Tizenharmadik jelenet.

Alamanni. Előbbiek.

Henrik. Ah, ön van itt, gróf? Kész é minden?

Alamanni. Igen is, sire.

Villequier. Már volt szerencsénk ő felségét értesiteni.

Henrik. Helyesen, uraim, de kamarásomra másnemü dolgot biztam. (Félre.) Nem hagynak el, hogy rázzam le őket nyakamról? — Ahá, tudom már!

Zborovszky. Csak fölségedre várunk.

Henrik. Azonnal, de nyilványitnom kell, hogy statustanácsom elébe egy igen nagy fontosságu dolgot akarok terjeszteni, mellynek fő pontjait itt részletekben kijeleltem. Kevés szabad pillanatunk van ugyan hátra, de még is ohajtanám, hogy mielőtt megfontolás alá bocsátom, nagyjából átnézzék önök.

Villequier. Parancsolatára vagyunk, sire!

Henrik. Nem szeretném, hogy e vizsgálat itt történjék, mert teljességgel nem akarom, hogy jelenlétem legkisebb befolyást is gyakoroljon a véleményekre. (Egy köteg tiszta papirt vesz az asztalról, s átadja.) Menjenek, uraim, ezen szobába, (az oldalajtóra mutat) vizsgálják s fontolják meg éretten a javaslatot, mellyet ezennel önökre bizok.

Villequier. Előre is meg vagyok győződve, sire, hogy fölséged véleménye a miénk is leszen.

Henrik. Semmi hizelkedést; elvárom, hogy a tárgy komolyan fontolóra vétessék. (Henrik átadja a köteget Villequiernek, ez és az udvariak elmennek a mellékszobába; a mint beléptek, bezárja a szobát utánok.)

Tizennegyedik jelenet.

Henrik. Alamanni.

Henrik (nevetve.) Fogva vagytok, tömlöctartó uraim! — most siessünk. Hol a kivánt álruha?

Alamanni. Ezen szobában.

Henrik. S az út a legkülső várkapuig?

Alamanni. Nyitva van.

Henrik (félre.) El tehát. Különös helyzet! egy király, ki fél a királyi pálcától, mint gyermek a vesszőtől. (Lárma a balszobában.) Már kezdenek nyugtalankodni; észrevették, hogy tiszta papirt adtam vizsgálat alá.

Villequier. Hogyan? be vagyunk zárva? Sire! sire!

Henrik. Minő lárma! felséges.

Mind (az ajtót rázva.) Sire! Sire!

Henrik (nevetve.) Kiáltsatok a mennyit tetszik, hijátok a lengyel királyt, ez uttal minden hiában, mert el kell mennem ő fölsége ellen összeeskünni. (A lárma folyton nő, Henrik és Alamanni el.)

Második felvonás.

(Nagy szoba Laski lakában, közép és oldalajtókkal. Balra ablak.)

Első jelenet.

Minka (egyedül, kinéz az ablakon.)

Nem jő; egész nap mult el, hogy őt nem láttam, ki egyedül boldogithatja örömtelen éltemet jelenlétével. Szegény Minka, meg kell nyugodnod — s még is olly nyugtalan vagyok, vajjon tudja é, mit tettem értte? Azon úr, kinek titkomat elárultam, barátja é a királynak, s elhárithatja é a veszélyeket, mellyek őt fenyegetik?! A gonosz fő urak ismét együtt vannak, csak Alamanni érkezését várják; oh, mint gyülölöm az árulót, s mint örülök, hogy rút terveit megsemmisithetém.

Második jelenet.

Laski. Alexia. Összeesküttek. Minka.

Laski (Minkához.) Mit keressz itt?

Minka. Nagyságos uram, azért jövék, hogy —

Laski. Neked való e hely? — Ki hivott ide?

Minka. De, nagyságos uram —

Laski. Egy szót se többé! lódulj, s ne feledd, hogy Laski gróf nem bocsátja meg a hibát s megbántást; apád büntetése szolgáljon intő például.

Minka (élénken.) Soha nem feledem azt! (Félre.) Oh, a kegyetlen! nem érdemel sajnálatot.

Laski. Hagyj el! (Minka el.)

Harmadik jelenet.

Előbbiek. Minkán kivül.

Laski. Alamanni még sem jő. Grófné, meg van ön győződve, hogy el fog jöni?

Alexia. Maga adá nekem szavát ma a palotában.

Laski. S ön merészlett azon veszélyes helyre belépni?

Alexia. Cigánynő álruhájában énekeltem az asszonyos udvariaknak. Mi örömest emeltem volna a mandolin helyett apám kardját.

Laski. Uraim, dobogott é valaha katonai páncél alatt bátrabb szív?

Alexia. De nem is szerette még asszonyi szív ennyire hazáját!

Laski. A honszerelem volt önnek első szerelme.

Alexia. Nem ismerek mást. Legkisebb csecsemő korom óta árva, egy öreg harcos gyámságára bizattam, s már bölcsőmben hadi lármát s gyülölet hangjait hallám; nevelésem, a veszélyek, mikkel küzdöttem, a bajok, miket eltűrtem, méltó részesévé tesznek szövetségteknek. Egyetlen gondola-

tom, kivánatom, reménvem boszútállni azokon, kik az ősz férfit, ki második atyám volt, száműzték s halálnak áldozták.

Laski. Meg leszek boszúlva! — A Jagellók koronája soha nem érinti Valois Henrik homlokát, erre esküszünk. Ő elhagyja Lengyelországot, vagy mi meghalunk.

Mind. Ugy legyen!

Alexia. S eltávozása kielégiti boszútokat?

Laski. Elegendő, célunkra

Alexia. Kétlem; azonban nincs még itt a pillanat végső határozásra; előbb azon legyünk, hogy e Valoist kezünkbe keritsük.

Laski. Közelget valaki. Lupansky jő, kit ma a sor ért gyülésünket őrzeni, vajjon mi hirt hoz?

Negyedik jelenet.

Lupansky. Előbbiek.

Lupansky. Alamanni gróf az előszobában várakozik.

Laski. Jöjön, türelmetlenül várjuk.

Lupanski. De nincs egyedül.

Laski. Hogyan?

Lupanski. Egy köpönyegbe mélyen burkolt férfi követi.

Laski. Mit jelentsen ez?

Lupanski. Azt mondja, hogy szándékunkba avatott cimbora.

Laski. Hadd jöjenek be, Lupanski, s kettőztesd figyelmedet. (Lupanski el.) Ki lehet azon ember? Már jönek. (Mozgalom az összeesküttek közt.)

Ötödik jelenet.

Henrik. Alamanni. Előbbiek.

Henrik (Alamannihoz halkal.) Csak hideg vérrel, gróf. El ne feledje, bár mit tegyek is, a mire tanitám, s gondoljon fiára!

Alamanni (félre.) Legyen fölséged gond nélkül. (Fenhangon.) Nemes barátim, ezen idegen tekintetére, kit ma közibünk vezeték, kétséget s aggályt olvasok szemeitekben. Nyugodjatok meg s vegyétek őt kértemre körötökbe, mint olly férfiut, ki egészen reményeiteknek szentelte magát, s kinek legforróbb kivánsága, veszélyeitekben részt vehetni, mert hasonérdek, rokon cél láncolja őt hozzánk.

Henrik (leveti köpönyegét.) Ő igazat mond, uraim, s reménylem, hogy meg fogunk egyezni.

Laski. Mit látok, francia?

Mind. Francia!

Henrik. Istenem, igen, igen, francia, ki veletek a lengyel király ellen össze akar esküni. Csodálkoztok — valóban én is.

Laski. Alamanni! ez árulás!

Mind. Halál az árulóra! (Tőrt rántanak.)

Henrik. Egy pillanatig, uraim, ha ugy tetszik. Olly könnyen nyulnak töreikhez. Engedjék meg, hogy magamat előbb kifejezhessem.

Laski. Szóljon ön és igazolja magát.

Henrik. Nincs könnyebb, mint ez. Gondolják meg, hogy ha Alamanni önöket elárulta volna, nem illy magánosan jelennénk meg e helyen; a ház s önök magok is francia katonák által lennének környezve.

Laski. De ki áll nekünk jót, hogy ön háta mögött —

Henrik. Egy lélek sem követ, szavamat adom; igen jól intézkedtem. Nem, mi önökhez gyanú és félelem nélkül jövünk, mint becsületes és vitéz cimborák, hogy szándékunk kivitelét egymásközt megfontoljuk; de megvallom, nem vártam, hogy illy szeretetre méltó társaságban fogok összeeskünni. Valóban, ha illy szép asszonyok számlálkoznak Valois Henrik elleneihez, ugy ő igen sajnálatra méltó.

Alexia. Ön itt csak Lengyelország barátit s az anjoui herceg ellenségeit látja.

Henrik. Kinek illy szép szemek ellenségei, az igen megérdemli a könyörületet.

Laski. Minden szószaporitás nélkül mondja meg ön nevét.

Henrik. Természetesen. — Nem hallották volna még önök Nangis gróf nevét s kegyvesztését?

Laski. Nem, uram.

Henrik. Önök megfoghatják, hogy ha egy zsarnok kevély szeszélye egy férfiut megsért, ezt csak olly érzelem lelkesitheti, melly a boszúval rokon.

Laski. Lehetséges.

Henrik. Bizonyos; mert igy gondolkodom én, gróf Nangis.

Mind. Nangis!

Henrik. Kit az anjoui herceg megfosztott méltóságától, hivatalától, becsületétől, s ki az által akarja lefizetni adósságát, hogy tőle királyi pálcáját ragadja el. Önök látják, hogy Nangis gróf lélekismeretes adós.

Laski. Alamanni!

Henrik. Ön azt kivánja talán, hogy szavaimat ő is bizonyitsa? — nem szoktam meg, hogy azokon kételkedjenek.

Laski. Ha igaz, hogy Valois Henrik igazságtalan szeszélye önt ellene lázitá — bár mennyire megzavart is bennünket egy francia udvarnok megjelenése — vegyen ön részt vészes vállalatunkban; de előbb esküvel kötelezze magát, mellyet mind letevénk. S ne feledje ön, hogy a pillanat óta, midőn e ház küszöbére lépett, ön egészen a miénk.

Henrik (félre.) Ördöngös helyzet!

Laski. Esküdjék meg a szentirásra, s lelke üdvére, hogy egyedüli kivánsága Valois Henriket megakadályozni, hogy Lengyelországon ne uralkodjék?

Henrik. Istenemre — esküszöm mindenre, a mire önök kivánják.

Laski. Esküdjék továbbá, hogy mindent, a mi erejében áll, célunk kivitelére fordítand, hogy tudniillik a Jagellok koronája soha ne érje homlokát, s örökre eltávozzék országunkból.

Henrik. Szivesen esküszöm! — Lelkem mélyéből!

Alamanni (félre.) Ha igy hallja az ember, azt hinné, hogy valóban ugy is érez.

Laski. E fölött tudtára adom önnek, hogy a leghalkabb mozdulat, legcsekélyebb gyanút ger-

jesztő szavaknál, húsz tőr van készen az árulót büntetni.

Henrik. Köszönöm az intést, megjegyzem magamnak.

Laski. Többi barátink elérkezendéseig e teremben fog ön várakozni.

Henrik. Annál jobb.

Laski. Ön, kedves grófném, kövessen.

Henrik (félre.) Mi kár! Elviszik legszebb ellenségemet!

Laski. Alamanni gróf, ön követni fog. (Mind el.)

Hatodik jelenet.

Henrik (egyedül.)

Meg kell vallanom, vendégszerepem nem olly rosz, s ohajtás szerint megy. Megesküvém, hogy minden erőmből hátráltatni fogom Valois Henrik megkoronáztatását, és semmit nem mulatok el őt minél előbb Franciaországba visszaszerezni. Többet nem kivántak. E mágnások igen derék emberek, megelőzik kivánságimat. Adja az ég, hogy eszközeik biztosak legyenek, hogy akadály nélkül a határig vihessenek, s egész hálámra tarthatnak számot. Villám! itt egy rejtekajtó nyilik. Ki az? — vigyázva — ah! az én csinos szolgáló lyánykám ma reggelről!

Hetedik jelenet.

Henrik. Minka (egy rejtett oldalajtón.)

Minka. Hangja nem csalt meg; ő az!

Henrik. Te vagy, gyermekem? mint örülök, hogy ismét láthatlak.

Minka (dacosan.) Ne közelitsen hozzám! — Ah, ez gyalázatos!

Henrik. Mi bajod?

Minka. Még kérdez, mi bajom? nem tudja ön, hogy mindent hallottam?

Henrik (nevetve.) Valóban?

Minka. Ezen mellékszobában, hol senki sem gyanitá ottlétemet, hallgatóztam s láttam, hogy Alamanni egy uj cimborát vezetett be, s ez ön vala — ön, uram!

Henrik. Nemde, ezen csodálkozol?

Minka. Fellázasztja lelkemet. Ő, kire ma reggel mindent biztam! — Oh, milly gyalázatosság!

Henrik. Kedves bohó, légy nyugott.

Minka. Nyugott? — Tehát minden szemérmet elveszte ön? — Összeesküszik a király ellen? — Hát mit vétett önnek a király?

Henrik (nevetve.) Mit vétett?

Minka. Még nevetni tud, az érzéketlen. Hát illy módon használta ön az intést, mellyet királya javára adék? — De még nincs ön gonosz céljánál s én akadályozni fogom rosz szándéka sikerét.

Henrik. A manóban! Nem reménylem.

Minka. Sietek a palotába, ez uttal fölkeresem fiatal bajnokomat; ő szereti a királyt, s hüséges ahoz; megmondom neki, hogy ön hitszegő lett, s önt, mint gyalázatos árulót, felakasztják.

Henrik (felkacagva.) Ha ha ha! ezt valóban szeretném látni.

Minka. Tudja ön, hogy igen rút dolog illy tett után nevetni! Oh, volna töröm, nem szánnám önt megölni!

Henrik. Lassan, lassan, gyermekem; a király elengedi neked barátságod ezen bizonyságát.

Minka. Oh, én tudom apródomtul, hogy ő nagylelkü és jószivü, s hogy csak a gondolat is, őt elárulni, ocsmány bün.

Henrik (félre, nevetve.) E jelenet valóban fölötte érdekes!

Minka. Várjon ön! majd meglássuk, fog é nevetni, midőn, mint király ellenségének, kötelet vetnek nyakára.

Henrik (még hangosabban nevetve.) Már az épen nevetséges volna.

Minka. Ugy é? azonnal meglássuk. (El akar menni.)

Henrik. Maradj még egy kevéssé, ha ugy tetszik, jó gyermekem, előbb értenünk kell egymást. Te a legvigabb tárgyat igen is komolyan fogod fel.

Minka. Aha! ön félni kezd! — Nem akarja, hogy eláruljam?

Henrik. Természetesen nem akarom.

Minka. Hát bánja meg ön tévedését, legyen ismét a király barátja, s megigérem, hogy ezuttal hallgatok.

Henrik. Bizd ezt csak rám!

Minka. Nem! abból semmi sem lesz; én a palotába futok. (Menni akar.)

Henrik (visszatartja.) A manóban, nem szabad oda menned!

Minka. Ön nem akar ereszteni?

Henrik (félre.) Látta magát valaki valaha igy szeretve? nincs egyéb eszköz kezemben. (Fenhangon.) Holla! ide, emberek!

Minka. Oh, az alacson lelkü! segély után kiáltoz! de előbb elszaladok. (Szökni akar, Henrik nem ereszti.)

Henrik. Ne vergődjél. Nem fogsz elmenni. Heh! holla!

Minka. Ön egy megvetendő ember!

Henrik. Meglehet. (Félre.) Alig hiszem, hogy valaha egy király annyira ügyekezett koronát nyerni, mint én az enyimet elveszteni. (Fenhangon.) Még sem jő senki?

Nyolcadik jelenet.

Laski. Alamanni. Alexia. Lupanski. Összeesküttek. Előbbiek.

Laski. Minő lárma! mi történik itt?

Henrik. Semmi egyéb, minthogy önök mindnyájan ügyetlen összeesküvők, s nélkülem minden veszve volna.

Laski. Mit hallok?

Henrik. Önök olly szép terveket koholnak; meg akarnak egy királyságot buktatni, s nem tud-

ják gátlani, hogy egy rablyány meg ne lesse, s el ne árulja önöket.

Laski. Egy rablyány?

Minka (félre.) A végső remény is oda van!

Henrik. Itt áll ő, nem tagadhatja, s ha ellen nem szegülök, Valois Henrik eddig már mindenről értesítve van.

Laski. Lehetséges é?

Alamanni (félre.) Mit nem beszél!

Henrik. Nélkülem már eddig a palotában volna, s az összeesküvést felfödözé; engem épen fel is akart köttetni, mert a királyt szereti.

Laski. E lyány?

Henrik. Később megmagyarázom ezt önöknek; de annyi igaz, hogy ha itt nem volnék, az összeesküvés ördögé volna, s önök látják ezen bizonyitványból, mennyire szivemen fekszik sikerülése.

Alamanni (félre.) Ezt lehetetlen megfogni!

Henrik. Egyedül én fordítám el a mindnyájunkat fenyegető veszélyt; kételkedhetni é tovább is becsületességemen, nem érdemlem é meg sarkantyuimat?

Laski. Teljes bizalmunkra érdemesiti magát.

Mind. Ugy van, ugy van!

Laski. Ő méltó, hogy velünk szövetkezzék.

Henrik (bókolattal.) Ön igen kegyes.

Alamanni (félre.) Én már nem is tudom, mit szóljak s tegyek.

Laski. Hát e nyomorult akart minket eladni? el nem kerüli igazságos büntetését.

Henrik. Nem igy, ha szabad kérnem, mint szolgálatom jutalmát kivánom önöktől, hogy ne büntettessék. Tegyék őrizet alá, ez elegendő.

Alamanni (félre.) Én meg nem foghatom; valóban komédiát játszik velünk.

Henrik (Minkához.) Látod, szép gyermek, hogy még sem vagyok olly igen rosz, mint minőnek látszom.

Minka. Ön a leghitszegőbb ember! (Elvezettetik.)

Kilencedik jelenet.

Előbbiek. Minka nélkül.

Laski. Üljünk le, barátim, Valois Henrik sorsáról végezni! most rajta a sor, hogy udvarnoki közt reszkessen.

Alamanni (félre.) Mindent felfödöznek neki, s mint viseljem magamat e mellett?

Henrik. A cél, uraim, az anjoui herceg megkoronáztatásának ellenszegülni, s őt az uralkodás unalmaitól megmenteni. Nem ugy van é? — Ezek igen keresztyéni célzatok, de micsoda eszközök által reménylenek önök célra jutni?

Laski. Azok már választvák, s az út nyilt. A főherceg gondoskodása egyesült a miénkkel. Biztos és hüséges embereink fognak kémkedni kisded helyközökön, s Henriket a határig kisérni; mindenütt készen állanak a lovak, sehol sem szabad neki csak egy pillanatig is késni, s még Krakóban fogják őt keresni, midőn már régen túl leend a lengyel határon.

Henrik. Az ördögbe! hatalmas lovaglási lecke két gondoltak ki számára.

Laski. Ha meg kell lenni, a lóhoz kötik.

Henrik. Annál jobb. Látom, mindenre gondolnak. De, hogy elküldhessük, előbb kezünkbe kell keríteni, s pedig nem olly könnyű hozzá közeledni.

Laski. Minthogy félelme palotájához kötve tartja.

Henrik (föláll.) Félelem? — Ki ezt önnel elhiteté, hazudott.

Laski (szinte föláll.) Uram!

Henrik. Félelem? Mi helyen s mi időben mutata Valois Henrik félelmet? Jarnacnál, vagy Moncontournál, vagy a rochellei ütközetben?

Alamanni (félre.) Elárulja magát.

Laski. Azért van ön itt, hogy Henrik ügyvéde legyen?

Alexia. Valoisnak barátja van é köztünk? (Mind fölkelnek.)

Alamanni. Uraim, csöndet kérek. Titeket nemes mágnások, talán igazságtalanokká is tesz az anjoui herceg elleni harag. Ön, gróf Nangis, hiszi, hogy ő vitéz, s nem ok nélkül, de itt nem az a cél, hogy erről vitatkozzunk.

Henrik (enyhülve.) Önnek igaza van, bohó valék. — Én összeesküttem Valois Henrik ellen, az igaz; de ő épen ugy francia, mint én; barátja valék; nem volt csatában, hol bátorsága tanuja ne lettem volna, s ezért kötelességnek tartám a méltatlan gyanút megcáfolni. Egy szót se többé erről.

Laski. S ha mi most őt egy erőtlen s érénytelen fejdelemnek ismerjük, ki csak könnyelmű mulatságokat vadászva, palotája belsejében asszonyi életet él.

Henrik Ki rajzolá őt igy?

Laski. Azon férfi, ki óránként oldalánál van, Alamanni.

Alamanni (reszketve.) Ki? én? — Én soha sem mondtam a félét, mert én őt vitéznek, igen vitéznek, a vitézség példányának tartom.

Laski. Hogyan? ön merészli saját szavait meghazudtolni?

Alamanni. Legalább visszavonom azokat.

Henrik (félre, nevetve.) Szegény gróf, még az eszét is elveszti.

Laski. Magyarázza meg gróf uram, mit jelentsen e rögtön változás?

Alamanni. Azt jelenti, hogy utósó találkoztunk óta, éretten megfontolám merényünket, s úgy találom, hogy örvény szélén állunk.

Alexia. Mi ez?

Henrik (félre.) Mi célja?

Alamanni. Önök összeesküttek a lengyel király ellen, ki akarják azt országából vitetni? De micsoda eszközökkel birnak személyéhez közeledhetésre?

Alexia. Micsoda eszközökkel? feledé ön, hogy egy csalhatatlannal birunk, s ezt ön maga javaslá.

Alamanni. Én?

Henrik. Ahá!

Alexia. Elfeledé ön, hogy a ma estére ön által rendelendő ünnep tizenkét legbátrabb mágnásnak alkalmat nyujtand, a palotába, különféle álru-

hákban belopózni? hogy ön azokat a herceg közelébe igérte vezetni, s mindent elkövetni, hogy az elragadás legkisebb robaj és akadály nélkül végbemenjen.

Henrik. Ej, ej, gróf uram, e lelemény önnek becsületére válik.

Alamanni. Ezt én soha — soha sem igértem.

Laski. Még tegnap is esküvel kötelezte magát.

Henrik. Ugy látszik, gróf uram, igen rosz emlékező tehetséggel bir.

Alamanni. Ha a tévedés és harag egy pillanatában illy igéretet tehettem is, megbánom s viszszavonom azt.

Alexia. Lehetséges é?

Alamanni. Sőt tovább megyek; azt tanácslom nektek, hogy a veszélyes szándékkal hagyjatok fel.

Laski. Ön?

Alamanni. Igen, én, kit az ég még jókor felvilágositott. Miért akartok olly bünös célzatok, olly vészes reményeknek áldozni, hogy más uralkodótól hivatalokat s méltóságokat nyerjetek? de ki mondá nektek, hogy Valois Henrik szinte nem ad nektek illyeket, ha tévedésteket megbánjátok s hozzá visszatértek? — Igen, én ismerem őt, lelkében olvastam, jó és nemes az. Én titeket lábaihoz vezetlek magamnak s nektek kegyelmet kérni. Hogy ő megadja azt, bizonynyal tudom.

Henrik (félre.) A bangó!

Laski. Eszét vesztette ön?

Alamanni. Akkor vesztettem azt el, midőn veletek azon derék fejdelem ellen szövetkeztem, kinek hüséget esküvém, de megbánom azt, halljátok, megbánom azt.

Laski (baraggal.) Alamanni!

Alamanni. Talán e pillanatban, midőn Valois Henrikről beszélünk, tudja már céljainkat.

Lupansky. Mit beszél ön?

Alamanni. Lehetséges, hogy csak ezen egy pillanatunk van tévedéseink megbánására. Kényszeritlek benneteket, ne hagyjátok ez egyet használatlan eltünni.

Lupansky. Ha ő igazat mondana?

Laski (Alexiához.) Ön határozatlannak látszik, grófné!

Alamanni (félre.) Reménylem, a király meg lesz elégülve.

Laski. Én nem jöhetek magamhoz bámulásomból. Ön, Alamanni gróf, ön beszél igy, kin egész bizodalmunk nyugvék? — De már fenvék tőreink önt megbüntetni.

Alamanni. Talán azért, hogy élteteket megmenteni törekszem? nem, látom, hogy szavaim több mint egy szivben viszhangra találtak; — a szerencsétlenség, a nyomor képe, melly hazájokat fenyegeti, ha bünös szándékunknál nyakasan megmaradunk, mélyen hatott önökre, Nem fognak többé ellentállani.

Henrik (félre.) Ha szabad kezet engedek neki, még valamennyit megtériti.

Alamanni. Ön maga is, nemes gróf Laski —

Henrik (élénken.) A manóban, kamarás uram, ön valóságos bolond.

Alamanni (bámulva.) Hogyan?

Henrik. Honnan egyszerre e nagy buzgalom Henrik királyi méltósága mellett?

Alamanni. Honnan e buzgalom?

Henrik. Azt kérdezem. Hallott valaha valaki illyest? illy jól rendezett összeesküvést megzavarni, a szerencsés siker pillanatában visszalépni.

Alamanni. A szerencsés siker pillanatában?

Henrik. Igen, igen. Nincs é minden készület megtéve? nincs é a király utazása a határig tökélyesen elrendezve? — s a mi a félelmet illeti, melylyet ön vitéz társaink lelkeiben ébreszteni akart, higyje el ön, gyümölcstelen simul le azokról.

Alamanni. Ön valóban ugy hiszi?

Alexia (félre.) Ez bizonynyal el nem árul bennünket.

Henrik. Uraim, a félelem megzavarta Alamanni gróf agyát, eszét vesztette.

Alamanni (félre.) Oka ugyan bőven volna rá.

Henrik. Ne hallgassanak tovább gyáva beszédeire, hajtsák végre a herceg — akarom mondani, hazájok megszabaditását.

Alamanni (félre.) Mellyik közölünk valóban a bolond?

Henrik. Mit tartozik mi ránk a gróf véleménye, ránk, kiket egy kivánság, egy remény lelkesit, hogy Valois Henrik ne uralkodjék Lengyelországon.

Alamanni (félre.) Ugy hiszem, álmodom.

Laski. Ön tehát nem ismeri e gyalázatos ijedelmet, e gyáva bánatot?

Henrik. Átkozom azt. S ha Alamanni gróf vonakodik nektek utat nyitni az anjoui herceghez, én ezennel kötelezem magamat, hogy őt kezeitekbe adom.

Alamanni. Ön?

Henrik. Én magam; vagy azt hiszi ön, nincsenek eszközeim?

Alamanni. Én semmit sem hiszek többé.

Laski (Henrikhez.) Nemes fellobogása minden kétséget eloszlatott.

Alexia (Henrikhez.) S bizalmunkat ujra megnyeré. Elfogadjuk ajánlatát; adja ön kezünkbe ma este Valois Henriket, s hogy Lengyelország töle örökre megmenekedjék, ne legyen életben, mikorra uj hajnal pirkad palotája fölött.

Henrik (félre.) Mi ez?

Alamanni (félre.) Aha!

Alexia. Mágnások, most van itt a szempillantás, előttetek legtitkosabb kivánságomat felfödözni. — Miért vetnők a biztos sikert történet játéka alá? — Ti kiüzitek őt az országból, s ő ismét visszajő.

Henrik (gyorsan.) Nem, valóban soha sem jő vissza.

Alexia. Mit tudja azt ön? — Francia katonákkal fog visszatérni s fáradozásink minden gyümölcse veszve van. Haljon meg! — E derék francia, ki mint mi, boszuért liheg, megigérte, hogy ma este kezünkbe adja őt; esküdjünk meg, hogy Valois Henrik meghaland!

Mind (kivevén Henriket s Alamannit.) Esküszünk!

AKADÉMIA KÖNYV-

Alamanni (oldalra.) Ugy látszik, nincs többé olly jó kedve.

Alexia. Hallám esküvésteket, s mostantól kezdve az összeesküvés feje leszek.

Henrik (félre.) Ez az asszony igazi sátán.

Alexia (az összeesküttekhez.) Távozzanak néhány pillanatra, uraim; s gondosan őrizzék Alamanni minden mozdulatát. Egyedül kivánnék Nangis urral szólani, hogy értesitsen az eszközök felől, melylyek által Valois Henriket kezünkbe adandja. (Az összeesküttek el.)

Henrik. Igen szivesen. (Félre.) Szép tömkelegbe bonyolódtam, mellyből alig tudok szabadulni. Alamanni nem menthet meg többé, s kedves rablyányomat magam záratám be. Most azon kell lennem, hogy szép ellenségemet megszelidítsem, csupán ez menthet meg.

Tizedik jelenet.

Henrik. Alexia.

Alexia. Észrevette gróf ur, nélkülünk mindnyájan Alamanni gyáva tanácsára állottak volna. Nem gyalázat é, hogy az asszony bátorsága mindnyájokét felülmulja?

Henrik. Gyülölsége, akará ön mondani; szabad nyiltan beszélnem?

Alexia. Ön csak ez iránti csodálkozását fogja kijelenteni.

Henrik. Megvallom.

Alexia (kevélyen.) Tehát a francia dámák?

Henrik. Nem szoktattak illy fogalmakhoz.

Alexia (megvetőleg.) S még is magasztalják őket?

Henrik. Miért nem? kellem és elmésség által kivánnak tetszeni, s mi imádjuk bennök a természeti gyöngédséget, melly nyájas érzelmeket gerjeszt. De nincs igazunk; több ügyesség kell tör- mint legyező-forgatásra, s édesebb csatákról álmodni, mint vigalmakról; szebb dolog gyülölni mint szeretni. Nemde, grófné?

Alexia. Mit tudom én, uram, ki soha sem szerettem. Boldogithat azon nő, ki maga boldogságot nem érez?

Henrik. Lehetséges é?

Alexia. Minő pályán mosolyghatott volna rám szerencse, midőn bölcsőm óta árva vagyok, s anyám csókjait sem érezém?

Henrik. Ki kell vala találnom, hogy azon nőnek igen szerencsétlennek kell lennie, ki illy kegyetlen lehet. Sajnálom önt.

Alexia. Sajnál é?

Henrik. Nem kell é sajnálnom? Ön szivét megcsalták, nevelésének hamis irányt adtak. Önt, ki a természettől arra vala rendelve, hogy nemének disze legyen, annak szörnyévé nevelék.

Alexia. De, uram —

Henrik. Valódi szentségtörés önt a szép rendeltetéstől, mellyre az ég elszánta, erőszakosan elvonni, s véres utakra vezetni, hol minden szerencse, mellyre annyi igénye vala, elenyészett ön elől. Ki merte ezt végbevinni? — Kire volt bizva ön gyenge kora.

Alexia. Gyámatyámra, Boleslawra, kit az országgyülés számüzött.

Henrik. S ő kényszerité önt, hogy kövesse? — Oh, ha én lengyel király valék, s ő merészlé önt udvaromtól eltávolitni, engem a szerencsétől megfosztani, hogy ez égi szemekben örömlángot lobogtassak, mellyekből ő könyeket csikart — igen szigoru lettem volna iránta, s valóban Valois Henrik, azon király, kit ön számüzni akar, hasonlóul cselekednék.

Alexia. Mit mond ön?

Henrik. Henrik kényszeritené Boleslawot, hogy a világnak azon kincset, mellyet tőle elragadott, adja vissza. S ha ő uralkodni fog, ha ön őt életben hagyja, ugy — de hiszen ön halálát akarja.

Alexia. Ezen méltó boszút Boleslaw parancsolá.

Henrik. Igen, igen; ön halálát akarja, jól tudom. De ha ő igy látná önt, grófné, mint én, egy istennő kellemével, ezen mennyei szemcsillagokkal — meg vagyok győződve, fejdelmi hatalmát s jogait csak arra használná, hogy önt udvarának diszitésére kényszeritse.

Alexia. Engem kényszeritni?

Henrik (szelid, hizelgő hangon.) Nem — ő még magas helyzetét is elfeledné, hogy önt láthassa, önnek engedelmeskedjék. Ő igy szólana önhez: „Legyen a grófné udvarom legszebb, legimádottabb aszszonya, élvezze annak örömeit, ne veszitse el a szép éveket, mellyek olly gyorsan röpülnek — ölelje a boldogságot — ha a szerelem kora eltünt, mindig van még idő gyülöletre. Legyen, s tegyen boldoggá!“

Alexia. Minő beszédek, gróf úr? — Soha —

Henrik (élénken.) Soha sem szóltak igy önhez, elhiszem, mert megcsalták önt.

Alexia. Szabad é illy szavakat meghallgatnom, nekem, ki Boleslawot halni láttam számüzetésében, s halálát megboszulni fogadám?

Henrik. Meghalt, mert hetven éves volt, s gyülöléseket táplált kebelében. Oh, ön nem ismeri a gyülölség következéseit! visszataszitó szint ruház az a legszebb vonalmakra.

Alexia. Valóban?

Henrik. Nincs szépség, melly befolyásának ellenállhasson. De térjünk vissza beszélgetésünk sajátképeni céljára. Ön mély gyülöletet táplál Valois Henrik ellen, s megöletni kivánja őt. — Jól van, én megigértem, hogy a herceget kezeibe adom; védelem nélkül közelitend önhez, s megölheti, ha akarja.

Alexia. Megölni őt?

Henrik. Talán a nők irtózni fognak öntül, talán a férfiak elszörnyednek e bátorságon, de legyen meggyőződve, grófné, Henrik nem fogja önt vádolni s átkozni.

Alexia. Ah! bár megalapithatná Lengyelhon boldogságát.

Henrik. Ezen ország szokásait s erkölcseit nem ismeri; ifjuságát a francia udvarnál töltötte, s annak örömeit akará ide átültetni. Ah, ön nem is sejti, minő kéj lelkesiti ott a kebleket; mint melegit

a dicsvágy, mint részegit a szerelem, mint sugároznak szépségben az asszonyok.

Alexia. Hát szebbek a francia asszonyok, mint a mieink.

Henrik. Igennel felelnék e kérdésre, ha önt nem láttam volna, grófné. De a francia nök tudják, mint kell szépségöket emelni. Például, e bársony süveg; egy parisi nő őrizkednék hajfürtei gazdagságát ez alá rejteni. — E fejöltözet kétség kivül olly asszonynak köszöni eredetét, kinek fontos okai lehettek haját nem mutatni.

Alexia. Istenem! a hőség kiállhatatlan e szobában. (Leteszi süvegét.)

Henrik (félre.) Nagyon csalatkoznom kellene az asszonyokban, ha célomat el nem érném. (Fenhangon.) Ah, mit látok! Mi szép ön grófné! s ha Valois Henrik volnék, térden könyörögnék, hogy legyen dísze azon ünnepeknek, hol a szellem ragyog, a sziv érez, a szerelem uralkodik. — Ő maga mondaná önnek, hogy isten azért adá szépségét, hogy az tessék, azért adá szivét, hogy szeressen. De majd el is feledem, hogy itt az anjoui hercegnek nem ünnepeiről s udvariságáról, hanem életéről van szó.

Alexia. Ki szólott haláláról? az europai politika s egész nemzet kivánsága hiták őt trónra —

Henrik. De egy öreg, boszúlihegő lengyel halálát kivánta —

Alexia. Halála sok roszat vonhatna maga után.

Henrik. Mit tesz az, ha csak a gyülölség szomja betöltve van.

Alexia. A gyülölséget föl kell a haza javának áldozni.

Henrik (félre.) Jó éjszakát összeesküvés! —

Alexia. Mi történt velem? Nem az vagyok többé, ki előbb; ugy tetszik, mintha mindent világosabb szinben látnék. A mit előbb kötelességnek véltem, most bünnek látszik előttem. Önnel is változás történt, ugy látom: ön sem gyülöli már annyira a lengyel királyt.

Henrik. Nem gyülölöm é? sőt el akarom trónját rabolni.

Alexia. S miért ezt, ha törekvése alattvalóit boldogitani?

Henrik (félre.) Én csak alattvalónéit értettem.

Alexia. Mondjunk le a kegyetlen szándékról; uralkodása alatt erkölcseink nemesbülni fognak.

Henrik. Ön igen gyorsan s igen nagyokat lép, grófné. Egészen ön véleményén vagyok, hogy az anjoui herceg életét meghagyjuk, de el kell neki menni — s pedig minél előbb. Ön maga ismerjen meg egy országot, mellyet el nem feledhetni.

Alexia. S ön el nem feledheti Franciaországot?

Henrik. Egyetlen kivánságom azt önnel is megismertetni.

Alexia. Nem! én meg nem foghatom, mi történt bennem. Keresem a gyülölséget s nem találom azt. Oh, engem kegyetlenül megcsaltak, eszköze valék a vak gyülölségnek. Istenem, mit tegyünk? — De még van idő s én megvallom — ön engem megtérített.

Tizenegyedik jelenet.

Laski. Összeesküttek. Előbbiek.

Laski (mohón belépve.) Minden el van veszve!

Henrik. Mi történt?

Laski. Elárultattunk! a nyomorú szolgáló, ki terveinket meglesé, módot talált elszökésre; a ház körülvéve katonáktól. Futás lehetetlen.

Henrik (félre.) Ördög! Első összeesküttti vendégszerepem nem végződhetik szerencsésen.

Laski. Nincs egyéb hátra, mint életünket drágán adni el.

Henrik. Minek az ellenállás, vitéz urak — minden hiában! hagyják reám, bizzák magokat Nangis grófra.

Tizenkettedik jelenet.

Caylus. Nangis. Villequier. Zborovszky. Katonák. Előbbiek.

Nangis. Nangis gróf? itt van, szeretném tudni, ki azon szemtelen, a ki — ah! a király!

Mind. A király!

Henrik (félre.) Már el kell magamat a koronázásra határoznom.

Villequier. Hogyan, sire, fölséged e helyen?

Henrik. Igen, Villequier, a király önrendőre akart lenni.

Alexia. Ő volt az!

Laski. Henrik közöttünk?

Henrik. Nem megmondám, hogy kezetekbe adom őt? Látják önök, hogy ez nekem kicsinység volt.

Laski. Áruló Alamanni!

Henrik. Bocsássatok meg neki, szegény úgy is kiszenvedett.

Alamanni. Fölségednek igaza van!

Laski. Sire, kezében vagyunk, ismeri tervünket, büntesse azokat!

Henrik. A királynak, az igaz, büntetni kell, de Valois Henrik igen nagy zavarban van e miatt; mert bár hogyan tekintsük a dolgot, ő is összeesküdött önökkel s a tetten kapták őt magát is. Mit tegyek már most? — Vitéz fő urak, kövessétek példámat, s nyugodjunk meg az anjoui herceg királyi méltóságában, ha csakugyan nem lehet máskép.

Laski. Mit mond a király?

Villequier. Hogyan, sire, igy beszél ellenségeihez?

Henrik. Nekem nincsenek itt ellenségeim; itt csupán derék embereket látok, kik talán csalatkoztak, de kiknek barátságát s bizalmát megnyerém, s kik a szövetséghez hivek maradnak, mellyet velem kötének, nemde, drága büntársaim?

Laski. Sire!

Henrik (Alexiához.) S ön szép ellenségem, fog é segítni, ünnepeimet jelenléte által szépíteni?

Alexia. Ön olly bájoló képet rajzolt elömbe, s minthogy még olly sok tanulni valóm van —

Henrik (halkal.) Egy hónap mulva reménylem holmire tanithatni a Louvreban.

Alexia (bámulva.) A Louvreban?

Henrik. Önt, Laski grófi, fő postamesterré nevezem egész országomban.

Laski. Engem, sire?

Henrik. Igen. (Halkal hozzá.) Mert ön bizonyosan jó lovakról fog gondoskodni számomra, ha Franciaországba visszatérendek.

Vége.

IIdik kötet. **XXIik szám.**

Megházasodtam!

eredeti vigjáték 3 *felvonásban, irta* **Csató Pál.**

Személyek :

Fénypatakyné, gazdag özvegy.
Róza, lyánya.
Paulina, ennek rokona s barátnéja.
Felleghy Hektor, báró.
Lengey Károly, birtokos és tiszti titoknok.
Harmos, ügyvéd.
Három fiatal ur.
Szalmásy, falusi nemes.
Lajos, fia.
Jancsi, Lengey inasa.
Netti, komorna Fénypatakynénál.
Lövy, zsidó.
Egy varga.
Egy szabó.
Egy inas.

Első felvonás.

(Terem Fénypatakynénál egy közép- 's két oldalajtóval. Balról asztal és székek; az asztalon théedények. Jobbról festő asztal, rajta egy Madonna.)

Első jelenet.

Fénypatakyné. Róza.

Fénypatakyné (az asztal mellett ül és köt.) És a báró szüntelen reád nézett?

Róza (a' festőtábla előtt rajzol.) Igen, anyám! és nekem tetszik a báró.

Fényp. Ugy ő minden bizonnyal rövid időn nyilatkozni fog.

Róza. Ha szól, ki fog hallgattatni.

Fényp. Ugy de Lengey olly régóta jár a házhoz.

Róza. Igen, de nem szól!

Fényp. Lengey fiatal, müvelt, gazdag.

Róza. Igen, de nem szól.

Fényp. S a báró már koros, könnyelmű, adós.

Róza (sohajt.) Mi lyányok, nem igen válogathatunk.

Fényp. (leteszi a kötést s előre jő.) Mind jó, lyányom; de nekem ugy tetszik, te ezelőtt Lengeyt szeretted?

Róza (leteszi a rajzónt s anyjához lép.) Értsük egymást, anyám; Lengey fiatal, müvelt, gazdag, és a mi több ezeknél, érzést mutatott irántam, a mi nálunk lyányoknál, fő. De csaknem két esztendő óta folyvást hallgat. — Mi következik ebből? Az, hogy őt elvei tartóztatják a házasságtól. Azt kivánja é tehát, anyám, hogy, mivel Lengey nem vesz nőül, örökké pártában maradjak?

Fényp. Ugy ... de a báró ...

Róza. A báró koros, anyám: ebből az következik, hogy meg fog becsülni; a báró könnyelmü: ebből az következik, hogy könnyü lesz őt kormányozni; a báró adós: ebből az következik, hogy ha házasodik — gazdálkodni kiván —

Fényp. Azaz, lyányom, te szereted a bárót?

Róza. Igen, a bárót, anyám: azaz a cimet, a rangot, a cselédeket.

Fényp. És ha Lengey szólana? —

Róza (ismét előveszi az ónt.) Oh, ő nem szól.

Fényp. De ha még is. A minapi piquenique óta, ugy látszik nekem —

Róza. Hihihi!

Fényp. Mintha szerelme ujabb táplalatot kapott volna. — Egy bizonyos táncról emlékezett —

Róza. Na, igen, anyám, a mazur, mellyet a gróffal táncoltam: lala, lili, lala! (Egy pár mazur táncot énekel, és vállaival kellemesen kacérkodik.)

Fényp. És azóta oda van. — Én ugy hiszem, ő is rövid időn nyilatkozni fog.

Róza. Oh, ha szól, anyám ...

Fényp. Nos, ha szól?

Róza. Akkor én őt anyámhoz fogom küldeni.

Fényp. Ki neki bizonyosan nem fog kosarat adni.

Róza. De mit használ mind ez, anyám? Lengey olly határozatlan.

Fényp. Már el van határozva.

Róza. Olly állhatatlan.

Fényp. Te nálad meg fog állapodni.

Róza. Oh — ha nője leszek —

Fényp. Akkor te hálót fonsz körüle kecseidből —

Róza. És nem tágitok.

Fényp. Nem — egy tapodtat sem. Neki szüntelen körülötted kell maradni.

Róza. Mint egy planetának.

Fényp. Igy jól van. — Nekem most leveleket kell irnom. Hagyj magamra néhány pillanatig. (El balfelé.)

Róza (egyedül.) Én pedig a Madonnát végzem el. — Ha Lengey elvesz, akkor én szintolly szelid, és szintolly kegyes akarok lenni, mint ez a Madonna. Hogyan? lábdobogást hallok; ez vagy ő, vagy a báró. (Feláll s hallgatózik.) Madonna, legyen nekem a te akaratod szerint. (El balra.)

Második jelenet.

Lengey. Utóbb *Harmos.*

Lengey (a főajtó szárnyait kitárja s megáll a küszöbön.) Menjek, ne menjek, — menjek, ne menjek? — Nem megyek. (Becsapja hirtelen a szárnyakat, s nem sokára a jobbkéz felőli mellékajtón jő be zavarban — levett kalappal.) Valakit hallottam a lépcsőn, a kisebb folyosóra léptem, és ime — itt vagyok ismét; hol lenni nem akartam. — Mit is akarok én itt? — Másfél esztendeje járok már e házhoz, a nélkül, hogy szerelemről szólottam volna, és most házasságról akarok szólani — meg akarom kérni ezen lyányt, ezen Rózát. — Nem, nem! Lengey, szeretett barátom, — az istenre kérlek, ne házasodjál meg! Tudod, hogy 999 ok van a házasság ellen — és 1000 ok van a házasság mellett: ha ez utóbbiakból csak egyet is eltévesztesz, mindjárt ama másik oldalon van több, s te szerencsétlen vagy. (Gondolkodva fel s alá jár.) Mit tegyek — mit ne tegyek?

Harmos (belép a fő ajtón s közel ahoz megáll.)

Lengey. Elvenni őt baj; s el nem venni őt, miután a mazurt táncolta? Nem, ezt nem tehetem. Igen, én megkérem őt. Végre a férfinak consequensnek — állhatatosnak kell lenni, s én már háromszor állottam itt, hogy őt megkérem — de mind annyiszor visszalökött a határozatlanság? — Most el vagyok határozva, megyek, és megkérem. (Az ajtó felé megy.) Egek! az ajtó nyilik. — Megyek, futok! (Jobbra el akar osonni. Róza megjelenik a bal oldalajtón.)

Harmadik jelenet.

Róza. Előbbiek.

Lengey (félre.) Már késő! — Ész, el ne hagyj.

Róza (ki keresztül akart menni a szinen, meglátván az urakat, előre jő.) Ah, uraim!

Lengey (közelit Rózához — zavarral.) Kisasszony!

Harmos (ki az alatt Lengey mögött ennek oldalához került, most vele egyszerre hajtja meg magát s egyszerre mondja.) Kisasszony!

Lengey (visszapattan. Harmoshoz.) Hogyan? mit tetszik? (Kevés szünet után félre.) Harmos — mit akar ez itt?

Harmos (folytatva Rózához.) Nevem Harmos, jellemem ügyvéd; egy barátságos levélnek vagyok hozója a kisasszony nagysás mamájához, báró Felleghy Hektor ő nagyságától. (Kihúzza a levelet.)

Lengey (durván.) Micsoda báró? (Hirtelen a levél után kap, de tüstént észrevette a hibát, s zavartan visszarántja kezét.) Engedelmet kérek!

Harmos. Ki nekem egyszersmind kötelességemmé tevé, szóval is kifejeznem azon határtalan tiszteletet, mellyel ő a nagysás asszony, s az imádott hajadon iránt viseltetik.

Lengey (Harmos elébe akar lépni, ez nem engedi.) Imádott hajadon! már ezt, uram, fölötte különösnek találom.

Harmos (Lengeyhez.) Mi különös lehet e kifejezésben, kedves ur?

Lengey. Oh semmi, épen semmi!

Harmos (Rózához.) Maga a báró ur, mint jöttömben értésemre esett, csak fél órával ezelőtt érkezett a városba, s kétségkül legközelebb személyesen teendi tiszteletét.

Lengey (félre.) De már ugy szólnom kell. (Ismét Harmos elébe akar lépni.)

Harmos (helyt adva.) Méltóztassék.

Lengey (zavartan ismét hátra lép.) Oh, kérem, kérem!

Harmos (Rózához.) Csak egyet még. Szabad é az alatt reménylenem, szép kisasszony, hogy követségem nem jött egészen kedvetlenül, s hogy a tiszteletnek, a csodálatnak s a leggyöngédebb tapadásnak azon érzelmei —

Lengey (Róza és Harmos közé fél térdre bukik, kiált.) Kisasszony, a tiszteletnek, a csodálatnak s leggyöngédebb tapadásnak érzelmei ön iránt, egyedül itt, e szivben lakoznak. Igenis, kisasszony, én szeretem önt, és ezennel kinyilatkoztatom és megvallom — igen, én kinyilatkoztatom. (Halkal Rózához.) Róza! ha most ki nem hallgat ön, vagy én ugrom a Dunába, vagy ő —

Róza. Uraim, önök feledik, hogy nekem mind ezeket hallanom nem illett. (Harmoshoz.) Uraságodtól a levelet, minthogy anyámhoz szól, elfogadom. Lengey urat pedig nem szükség figyelmeztetnem, hogy a lépés, mellyet tett, tökéletes felvilágositást kiván. (El.)

Negyedik jelenet.

Harmos. Lengey.

Lengey (még térden.) Egek! mit cselekedtem? (Harmoshoz.) Ember — barát — te nem félsz most, hogy fölkelek, és tüstént kitekerem nyakadat?

Harmos. Jó ember, te már nyakadat szegted, mikor ide térdeltél.

Lengey (felál.) Örök barátságot eskünni nekem, nekem, s most kedvesemet akarni elcsipni előlem!

Harmos. Megeskünni velem, hogy mi ketten

soha nem fogunk megházasodni, és most önkényt, szemem láttára rohanni az igába!

Lengey. Tagadom, hogy megesküttünk. — Mi csupán azt fogadtuk, s akkor is borosak voltunk, hogy a ki első házasodik, egy szép paripát fog a másiknak vásárolni. Eredj, vezesd ki almás szürkémet istállómból, és hagyd nekem a lyányt.

Harmos. Fiatal barátom, te tehát egészen megvakultál? Te tehát nem tudod többé: mi a házasság, mi a lyány?

Lengey (szórakozva.) Oh, igen.

Harmos. Nem lehet, hogy tudjad. Elmondom még egyszer. A lyány olly tarka virág, mellyet kezedbe veszesz, csodálsz, és simogatsz; de a mint simogatod, tarka levelei egyenként lehullanak, s egyszerre mi marad kezedben? tövisek és kóró.

Lengey. Helyesen!

Harmos (mindig hevesebben.) A lyány olly sima hangműszer, mellyet bezárva játszanak kezedbe, te balga, azt gondolod, mivel még szavát nem hallottad, hogy merő mennyei symphoniák vannak benne, azonban, ha egyszer kinyitottad, örök dob és trombita harsog füleidbe. — S te megházasodol?

Lengey. Fölséges!

Harmos. A lyány olly szelid sárkányszülött, hogy megszánod. Behozod házadba, tejjel és kalácscsal táplálod, s azt mondod: hadd legyen és egyék velem, ez nem sokba kerül. — De a szörnyeteg csak hamar megnő, s föleszi házadat, kertedet, vagyonodat; kiszorít lakodból — s te megházasodol?

Lengey. Ah — valósággal.

Harmos (Lengeyt karjánál ragadja.) A lyány az ifju kinja, a férfi terhe, az öreg pokla, a természetnek legszebb hazugsága — s te megházasodol?

Lengey (föleszmélve.) Micsoda? mit mondasz, barátom? — Természet, szépség? Én azt mondom neked, ez egy természet fölötti szépség. — Emlékezel azon angyalfőkre, mellyeket Raphael studiumul rajzolt? Na, képzeld, hogy egy illy angyal lejő megmutatni az emberiségnek, mikép mulatnak ott fenn az égiek, a mikép ez szárnyait ingatja, akként forgatta vállait Róza a mazúrban.

Harmos. Boldog isten! Ez az ember megbolondult. Nem, ez hallatlan, ez kiállhatatlan. Lengey! most komolyan és utójára kérdelek: eltökélett akaratod ezt a vészterhes, ezt a téged örök szerencsétlenségbe döntő lépést megtenni?

Lengey (enyelgve.) Minden bizonnyal. — Nem láttad, hogy itt térdeltem?

Harmos. Akkor én emberi és felebaráti kötelességemnek tartom, tégedet ebben minden kitelhető és törvényes módon akadályoztatni. Mert ha azt nem tekintem is, hogy messziről, igen messziről atyámfia vagy, és a mi több, hogy már 10 év óta szeretlek, ha mind ezt nem tekintem is, de egy jó reményü fiatal embert igy elveszni látni? Nem, Lengey, te nem fogsz, neked nem szabad megházasodni, míg én élek. (Kalapját keresi.)

Lengey (mindig enyelgve.) S szabad é tudni, micsoda eszközöket fogsz erre használni? Hihetőleg hölgyem anyjának irsz, s e levélben egy 10 évi szeretés szineivel lefőstesz?

Harmos (folyvást indulatosan, keztyüjét huzza föl.) Jól van, csak te tréfálj!

Lengey. Vagy talán Felleghydet hozod majd nyakamra, s azt hiszed, hogy ezen Felleghydből majd igen veszedelmes vágytárs fog kikerülni. Ha ha ha!

Harmos (kalapját veszi kezébe.) Csak te nevess!

Lengey. Vagy talán, hah! most kitaláltam, te magad veszed el?

Harmos (nagy indulatban, kalapjával fenyegetőzve.) Én, Lengey? én házasodjam meg? Ha én valaha megházasodom, akkor neked nemcsak lovat adok, hanem megengedem, hogy a nyerget vedd le a hátáról, és tedd az én hátamra. — De még te sem vagy révnél. Meglátjuk, miként állsz a kegyben. A bizakodás, mellyel szólasz, biztos jel előttem, hogy megbukol. — Meglátjuk egymást, kedves barátocskám; de légy bizonyos benne, hogy nem jövök magam. (Fenyegetőzve el.)

Ötödik jelenet.

Lengey (egyedül.)

Lengey (utána szól.) Hadd jöjön, hadd jöjön a szörnyeteg, én magam megvivok ezrekkel. Különben is keblemet a boldogságnak olly bizonyos előérzete fogja el, melly nem ereszt hozzám semmi aggodalmat. (Kikiált.) Hé, Jancsi, Jancsi!

Hatodik jelenet.

Jancsi. Előbbiek.

Jancsi (jő.)

Lengey. Menj, siess és parancsold hozzám a szabót és vargát. Szaporán! fél óra mulva otthon leszek.

Jancsi (el.)

Hetedik jelenet.

Lengey. Utóbb *Fénypatakyné.*

Lengey (egyedül.) S most az anyához. A lyány szeret, nincs kétség, hogy az anya két kézzel fogad. — Ah, nagyság! Épen jókor!

Fényp. (jő.) Örvendek, hogy Lengey urhoz van szerencsém. Lyányomtól hallottam a mik itt történtek, s megvallom, részemről igen fájlalom, hogy azok megtörténtek.

Lengey (meghökkenve.) Fájlalja nagyság?

Fényp. Igenis, fájlalom. Csak értsük meg egymást. Mert jóllehet, ön már másfél év óta, mondhatom, igen szivesen látott vendége házamnak, még is eddigi viselete nem igazolja a lépést, mellyet csak épen most, bocsásson meg ön, talán hirtelenkedve tett. — Én ezen hirtelenkedést, ha ugy szabad neveznem, az ifju tüznek örömest megbocsátom; de miután tanúk voltak jelen, érezni fogja ön, hogy lyányom híre, neve egy kissé kockáztatva volt.

Lengey. Nagyság tehát még most is kételkedhetik?

Fényp. Én kétkedni? — Nem, Lengey ur, miről is kételkedném? Hiszen lám, mondom, én mindent elfeledek, megbocsátok. Csak az anyai gond és részvét szól belőlem. — Egyébiránt is, édes Lengey ur, épen most kaptam levelet, mellyben egy, előttem ugyan ismeretlen ur, de a legillőbb kifejezésekben lyányom kezéért esdeklik. Igy állván a dolgok, természetes, hogy a kérők, akárkik legyenek azok, illendően ki fognak hallgattatni, s a vég határzatot minden esetre szeretett lyányomnak tartandom föl.

Lengey (félre.) Nem értem ezt az asszonyt; én minden egeimből aláestem.

Fényp. S minthogy az ő boldogsága mindenek felett szivemen fekszik, igen szeretem, hogy önnel most négyszem közt szólhatok. Ön az én házamnak, mint hiszem, őszinte barátja, s mint illyen, talán némi ismertetést adhat lyányom uj kérőjéről, báró Felleghy Hektorról.

Lengey (hevesen.) Felleghy egy üres fő, hazug szív, utonálló, gyilkos, haramia!

Fényp. Ah, az lehetetlen, Lengey ur!

Lengey (csöndesedve.) Azaz, nagysád! Felleghy a legtökéletesebb Chevalier!

Fényp. Az egekre, minő ellenmondás!

Lengey. Azaz, nagysád, én — én appellálok, igen, én Róza kisasszonyhoz appellálok. — Mert tudja meg nagysád, a mit tudni nem akart, higyje el, a mit hinni nem akart, s ne kételkedjék, a miben kételkedett: (hirtelen térdre esik,) hogy én Róza kisasszonyt szeretem; szeretni fogom őt mind halálig, s azért vagyok itt, hogy őt nagyságodtól nőmül kérjem ki.

Fényp. (örömét alig rejthetve.) Lengey, édes Lengeym, lehetséges é?

Lengey. Nemcsak lehetséges, hanem való, igaz, szent, olly keserű igaz, mint, hogy itt másodszor térdelek.

Fényp. Oh, de már ugy elő kell hinom lyányomat; hadd feleljen. (Elsiet balra.)

Lengey (egyedül.) Itt vagyok tehát ismét, hol lenni nem akartam. Hányszor fogok még ma térdelni? Elmegy, és sem igen, sem nem. Asszonyok, asszonyok! igaz é tehát, hogy szintolly nehéz titeket megnyerni, mint a millyen nehéz tőletek megválni?

Nyolcadik jelenet.

Lengey. Fénypatakyné. Róza.

Fényp. (Rózát kézen fogva.) Ime, itt hozom a rabot.

Lengey (felszökik és elejökbe siet.) Ah, imádott kisasszony —

Kilencedik jelenet.

Inas. Utóbb *Felleghy. Harmos. Előbbiek.*

Inas (a fő ajtó szárnyait kinyitja, jelentve.) Báró Felleghy Hektor nagysága.

Felleghy és Harmos (belépnek.)

Róza (egyszerre.) Egek!

Lengey (egyszerre.) Mit hallok? (Helyet csinálnak; Róza, Fénypatakiné balról, Lengey és Harmos balról, a báró jobbról állanak, t. i. a nézőknek.)

Báró (előlép, egészen Fénypatakinéig; itt megáll, előveszi lorgnettejét, s azt rövid meghajtás után Rózára szegzi.) Jegyesem? (Fénypatakynénak kezet csókol.) Nagysád, megelégszem.

Harmos (félhangon, Lengeyhez.) És vége: veni, vidi, vici. — Igy győznek a nagy urak. (Répát nyes neki.)

Lengey (szinte félhangon, Harmoshoz.) Vigyenek el az ördögök. (Fenhangon Fénypatakynéhoz.) Ha nem volna szerénytelenség kérdeni, nagysád —

Fényp. Mik történtek itten? Épen nem; házam baráti előtt nincsen semmi titkom. Báró Felleghy Hektor, kit itt szerencsém van a társaságnak bemutatni, megkérte lyányom kezét. Itéletem szerint a házasságnál mindig a megkérettet illeti az utolsó szó. Azért tehát, lyányom, nyilatkozzál.

Róza. Anyám — báró ur — én ime itt, ezen urral (Lengeyre mutat) mint házunk régi barátjával közlöttem szándékomat. Engedjék meg, hogy ő, kit erre felhatalmaztam, legyen őszinte érzéseimnek tolmácsa. (Titkon Lengeyhez.) Szóljon szive szerint.

Lengey (hányattatások közt.) Igen is, nagysád — igen is báró ur — én ismerem a körülményeket; reménylem, hogy tökéletesen értettem a kisasszony szándékát, midőn azt mondom, hogy igen bölcsen vette észre ama hires poeta Sprichwort, midőn azt mondja, hogy „Gleich und gleich gesellt sich gern“ és ismét egy másik versében: „Die Ehen werden im Himmel geschlossen.“ — Igenis, báró ur, „im Himmel!“ mert, ha tökéletesen fontolóra vesszük, ugy találjuk, hogy vannak a lyányi szivben bizonyos fonalak, mellyeket nem tanácsos sokáig fonni, mert — végre is egy bizonyos jászág áll elő, melly, ha a szemnek kedves is, de a szivnek bizonyosan nem kedves. — Qui habet aures audiendi — Ez a kisasszonynak elszánt akaratja.

Báró (Fénypatakinéhoz.) Ivott ez az ember? — (Lengeyhez.) Nemes ember az ur?

Lengey. Corpo di Dio, egyenesen Árpád ivadéka.

Báró. Ugy kövessen engem.

Lengey. Hova?

Báró. A városligetbe.

Lengey. Most mindjárt?

Báró. Mindjárt!

Lengey. Megyek, futok.

Báró. Elvárom önt. (Fejbiccentve el.)

Lengey. Semmi várakozás. Reménylem én leszek az első. (Megyen.)

Róza. Károly, szeretett Károlyom. (Anyjának ölébe dől.)

Lengey (Róza és az ajtó közt habozva.) Róza, imádott angyal! engedje meg ön, hogy ezt az embert megölhessem, és én tüstént kézcsókolására fogok lenni. Anyám! — a propos — azt az egyet kikérem, hogy ha visszatérek, az esketés még ma meglegyen. A többi az én gondom. Igéri ezt, anyám?

Fényp. Fiam, kedves fiam, a mint te akarod.

Lengey. Ugy jól van. Még látjuk egymást; itt vagy amott! adieu, ma belle. (El.)

Harmos (utána siet.) Valami bolondot követ el. Utána kell látnom. (El.)

Róza (bágyadtan.) Isten veled! (Anyja által elvezettetik.)

Változás.

(Szoba Lengeynél.)

Tizedik jelenet.

Jancsi (egyedül.)

Jancsi (fel s alá jár.) Uram még sem jő. — Szerencsére még amazok sem jönek. Üljünk le addig, és irjunk verseket. (Egy üres asztal mellé ül, és térden ir.)

„Mit ér a nagy urak fémlő plánétája,
Fényes társaságuk teketóriája;
Gyakran a szegénység sokkal jobban fizet,
Hol egyet érdemlek, fizet nekem tizet.
S bár én az ajánlást kész pénzen nem veszem,
A mit értte adnak, azt ugyan elteszem.“

Istenem, ezek a versek millyen szépen folynak, nekem egy ládával van illyen, s mégis senki sem ad értte semmit. — Oda adtam a Rajzolatoknak, a Honművésznek, a Társalkodónak, mind a hármat én tartom rejtett szókkal, s mit kaptam érttök? Egy ingyen példányt, mellyel Róza kisasszony szobalyányának kedveskedtem! — Ha ezek a szabók és vargák nem volnának! De hol is maradnak olly soká? Uram nyomban itt lesz! — Addig is olvassuk el még egyszer ezeket a gyönyörü verseket. (Olvas.) „Mit ér a nagy urak fémlő plánétája!“ (Kopogtatnak.) Szabad!

Tizenegyedik jelenet.

Varga. Majd *Szabó. Előbbi.*

Varga (az ajtón betekint.) Alázatos szolgája, János ur!

János. Csak tessék várakozni; uram még nincs itthon.

Varga (visszavonul.)

Jancsi (olvas.) . . . Fémlő plánétája! — Milyen gyönyörü szó itten ez a fémlő? a philologusok ugyan azt mondják: ennek fénylőnek kellene lenni; de én tudom, hogy a köznép igy mondja: fémlő; már pedig a köznép alkotta a nyelvet. (Kopogtatnak.) Szabad!

Szabó (betekint az ajtón.) Szolgája, János ur!

Jancsi. Csak tessék várakozni, mester uram.

Szabó (visszavonul.)

Jancsi (olvas.) „Fényes társaságuk teketóriája“... Na, itt van: teketóriája! — Én kihivom az egész tudós társaságot, hogy nekem ezt a gondolatot rövidebben és magyarabbul mondja ki. Én meg nem foghatom, miért haragusznak az illyen szavakra, holott ezek valóságos csillagai a nyelvnek, azonkivül, hogy öket mindenki megérti. (Topogás hallik.) Ah! (Irásait zsebébe rejti.) Uram jő.

Tizenkettedik jelenet.

Lengey. Harmos. Előbbi.

Lengey (kivülről.) Jancsi, Jancsi!

Jancsi. Parancsol nagysád?

Lengey (jő; mindenik kezében egy pisztoly; a vele levő Harmoshoz.) Ha ha ha! Azt mindjárt gondoltam. Ha ön azt mondja: akkor én ezt mondom. Ha ön elveszi, akkor én visszalépek. Oh, szégyen; oh iszonyu gyalázat!

Harmos. Adj inkább bálát az istennek, hogy itt vagyunk. A bárónak tökéletesen igaza van, hogy életét nem akarja kockáztatni egy lyányért, kinek szivét ugy sem birja.

Lengey (komolyan.) De, barátom, a ki életében legalább egyszer nem kész feláldozni életét az asszonyokért, az nem érdemes az asszonyokra. (Pisztolyait andalodásában Harmos mellére szegezi.)

Harmos. Kérlek, ne bolondozz azokkal a pisztolyokkal.

Lengey. Igazság! (Visszahuzza azokat.) De én fölötte fájlalom, hogy legalább egy tekét nem válthattam a báróval. Ez igen románo s lett volna, őt meglőni, paripára kapni. Hé, Jancsi, Jancsi!

Jancsi. Parancsoljon nagysád.

Lengey. Nyergeltess szaporán. A fakót.

Jancsi (indul.)

Lengey. Hé, Jancsi! A varga s a szabó itt vannak?

Jancsi (visszatér.) Várakoznak, nagysád.

Lengey. Bocsásd be szaporán. (Jancsi el. Kevéssel utána a varga és szabó belépnek. Lengey folytatva Harmoshoz.) Papot hozni, Rózával titkon egybekelni, vele Bécsbe, Londonba, vagy akarhova rándulni, s boldog lenni! — Ah, kedves szabó mester ur; holnap reggelig öt frakra, öt mellényre, két kaputra és egy köpönyegre van szükségem. (A vargához.) Kedves mester ur, reménylem, holnap reggelig elkészit nekem hat pár csizmát s öt pár cipőt.

Szabó, Varga. Lehetetlen, nagyságos uram, lehetetlen.

Lengey (feléjök megyen, midőn az egyik pisztoly a varga, másik a szabó felé esik.) Micsoda?

Szabó, Varga (jobbra s balra kitérve.) Azaz, hogy... nagysád, mi mindent el fogunk követni —

Lengey. Már ugy jól van. Tessék mértéket venni. (Szabó és varga mértéket vesznek. Az alatt Lengey folytatólag Harmoshoz.) Ha pedig a sors ugy akarta volna, hogy én kapjak sebet, akkor mennyi öröm, tőle sajnáltatni, talán ápoltatni is! — Te pedig vitéz secundansom, nyomban utánam kiállottál, s engem a bárón megboszultál volna!

Harmos. Köszönöm alássan!

Lengey. Mindegy. Most már a romantika nélkül is el kell lennünk. Most én egyenest Esztergomba vágtatok. Este hét órára itt leszek; te azalatt a plebános urhoz mégysz, s megmondod neki, hogy

pontban 7 órakor esküdni fogok. Azután kedvesemhez ... de nem; oda én magam megyek el.

Harmos (félre.) Teremtő isten!.. alig menekszik meg a haláltól, és már házasságról álmodozik.

Lengey. Hanem, a vacsora gondját reád bizom — meg fogod hini —

Jancsi (jő.) Nagyságos uram, Lövy már régen itt vár.

Lengey. Hadd jöjön be.

Tizenharmadik jelenet.

Lövy (ki már egy idő óta az ajtónál bedugott fővel leskődött.) *Előbbiek.*

Lengey (Harmoshoz.) Meg fogod hini —

Lövy (belép; hajlongásokkal.) Méltóságos ur... értésemre esett, hallottam, gratulálok.

Lengey. Lövy, mi ujság, mit hallottál?

Lövy. Értésemre esett, hogy nagyságád egy gróf kisasszonyt veszen el, s miatta egy olasz herceget agyon lött. Erre én el nem mulaszthattam a legtisztább szivből gratulálni; egyszersmind némi drágaságokat hoztam, mellyek a méltóságos grófnénak tetszését minden bizonynyal meg fogják érdemelni.

Lengey. Hadd lássuk, Lövy, hadd lássuk.

Lövy (egy fekete tokot húz ki zsebéből.) Ime, méltóságos uram, egy gyémánt diadema, Parisból. (Kirakja.)

Lengey. Parisból?

Lövy (piros tokot húz ki.) Egy finom arany lánc Londonból. (Kiteszi.)

Lengey. Londonból?

Lövy (más kisebb tokot húz ki.) És imé, egy pár opal függő Bécsből. (Kiteszi és mutatja.)

Lengey (oda fut.) Parisból, Londonból, Bécsből. (Mohón bezsebeli a drágaságokat, a két pisztolyt Lövy kezébe tolja.) Itt van, édes Lövym, ha talán a drágaságokat ki nem birnám fizetni. Adieu, Lövy! adieu Harmos! — Mielőtt tiz óra elmulnék, én már megházasodtam! (Kalapot ragadva el.)

Szabó, Varga (mértékeiket összeszedik s Lengey után el.)

Lövy (Lengey után.) Nagyságos ur, nagyságos ur! (Félre.) Legalább ezek a drága pisztolyok minden esetre räbach. (El.)

Harmos. Meg fogod még te emlegetni ezt a szót: „megházasodtam“! (El.)

Második felvonás.

(Terem Fénypatakynénál, ugyanaz, melly az első felvonásban, csak valamivel gazdagabban butorozva. A rajzasztal helyett most zongora áll, a balfelőli hosszudad asztal mellett pamlag és székek. Az asztalon reggeli áll készen.)

Első jelenet.

Róza (csinos asszonyi pongyolában, felfolyó szalagu főkötővel; a jobb kéz felőli oldalajtó kulcslyukán néz be.) *Fénypatakyné.* Majd *Lengey.* Később *Jancsi.*

Róza (a kulcslyukon.)

Fényp. (jő balról.) Ébren van férjed?

Róza (visszanéz.) Öltözik; nyomban itt lesz.

Fényp. (Rózát kézen fogja, s folyvást félhangon beszélve, előre vezeti.) Lyányom, még egyet. — Anyai áldásomat már vetted, most vedd tanácsomat. Ne engedj! És ne ereszd férjedet a háztól. Törd meg mindjárt első napon a jeget, hogy későbben annál bátrabban evezhess. Ne hagyj kifogni magadon, meglásd, kisérteni fognak.

Róza (mindig az ajtó felé nézve.) Igen helyesen, anyám.

Fényp. Megyek, lyányom. — Csak okosan mindig. — Te járj keresztül az ő eszén, ne ő a tiéden. (Indul.) Érted? Bizom benned! (El.)

Róza (utána.) Minden esetre. (A reggeli körül foglalatoskodik. — Lengey jő.) Ah!

Lengey (tarka virágos pongyolában (Schlafrock), himzett török sapka a fején, hosszu török pipa szájában, kényelmesen jő jobbról, s a reggeli asztal mellé telepedik.)

Róza (tölt.) Tüstént, tüstént!

Lengey (a megelégedés s kényelem hangjaival.) Én megházasodtam!

Róza (cukrot ad magának s férjének.) Kedves! Ez a legszebb reggel életemben. A tegnapi nap merő ijedelmekben s szivszorongásokban telt el; nem tudtam, mit csinálok, — s az éjjel — én istenem — egész hajnalig nem tudtam elaludni. Csak most vagyok képes, egészen érezni boldogságom, csak most tudom, birom meggondolni, hogy te az enyém vagy.

Lengey. Ne adj annyi cukrot, édes Rózám. (Iszik.)

Róza. S tudod é te, Károly, hogy te az este kibeszélhetetlenül szép voltál! Midőn mindnyájan ott állottak a sekrestyében már készen, és várakozva, én akkor nyugott valék; mert tudtam, hogy te szavadnak ura léssz. — Egyszerre 7et üt az óra, ugyanazon pillanatban lódobogás hallik, és ki száll le a templom ajtajánál? Károly, az én szeretett Károlyom. — Porosan és izzadt homlokkal, mint a diadalmas Apoll léptél közünkbe, szó nélkül adtad át a dispensatiót, és szó nélkül vezettél az oltárhoz.

Lengey. Elvitték lovamat a kovácshoz?

Róza. El, kedves. — De most már egészen birlak, most már semmi sem képes engem tőled el-

távolítani. Életemnek minden órája arra leend szentelve, hogy a tieidnek örömit megosszam, keservit édesitsem. — Károly ... szeretsz é?

Lengey. Igen. — De gondolod, hogy resignáljak, édes?

Róza. És te birnál egész napokat eltölteni a bureauban, a nélkül, hogy hitvesedet lássad, a nélkül, hogy hozzám kivánkozzál?

Lengey. Igaz, holnap mindjárt irok a praesidenshez, és reménylem, természetesnek fogja találni, hogy miután már megházasodtam —

Róza. Minden kétség kivül. — Vannak szentebb kötelességek is, mint a hivatalé, s te, hála az égnek, nem vagy kénytelen szolgálni. —

Jancsi (jő; valamivel cifrábban öltözve, mint az első felvonásban.) Nagysád ma nem fog kilovagolni? már nyergeltettem.

Lengey. Micsoda? hány óra?

Jancsi. Tiz. —

Lengey. Lehetetlen.

Jancsi. Már elmult.

Lengey. Igazság. — Megházasodtam. (Felál.) Megyek, futok.

Róza (a pamlagon.) Károly! te elhagyhatsz? kilovagolhatsz házasságunk első reggelén? te tehát nem találsz elég mulatságot társalkodásomban?

Lengey (zavarban.) Azaz ... hogy ... oh ... sőt ... igen sokat, angyal, nem, én nem lovaglok; hanem felöltöznöm csakugyan kell, igy az egész napon nem lehetek, ki tudja, ki találna jöni, alkalmatlankodni. (Kivülről dúdolás hallik.) Jancsi, nézd, ki van ott?

Jancsi (el.)

Róza. Jó. — Én megyek, elhagylak, de csak egy pillanatig; azután ismét itt termek. Nekünk ezentúl örökké együtt kell maradnunk; érted? örökké! (Megcsókolja.) Au revoir!

Lengey (őt mindig szobája felé unszolva.) Au revoir! (Félre.) Egek! ki lehet?

Második jelenet.

Három fiatal ur. Lengey.

1. f. ur. Ah! Lengey pajtás, hiszen itt vagy — na ez derék. — Csak képzeld, inasod nem akart beereszteni, ha csak be nem jelent. Minket bejelenteni, ha ha ha!

Lengey (ki az egész jelenet alatt iszonyu zavarban van.) Csendesen, csendesen, az istenért!

1. f. ur. Mi az ördögért csendesen? Ki parancsol neked? Nem vagy te ur magad házánál?

Lengey. Beteg van a háznál.

1. f. ur. Hadd haljon, ki meg nem élhet. — Lengey, barátom, mi neked gratulálni jöttünk.

2., 3. f. ur. Gratulálunk, pajtás, gratulálunk. (Kiki széket ránt magának elő s leül.)

Lengey. És még le akartok ülni? Mi történt? Nem értelek.

2. f. ur. Gyönyörüen kifizetted azt a bárót. — De ugyan kérlek, miért nem lőtted főbe? — Egy szép lyányt ki akarni csikarni kezedből!

Lengey. Hallgass, az istenre kérlek!

3. f. ur. Hozass bort, pajtás, ennek az egészségét meg kell innunk.

Lengey. Bort, illy korán reggel?

3. f. ur. Vagy sört, ha tetszik.

2. f. ur. Vagy puncsot, pálinkát, mi nem válogatunk.

1. f. ur. És azután mutasd meg nekünk a kedvest, mellyet nyertél, hadd lássuk, hadd szeressük.

3. f. ur. Vagy ha talán elvesztetted, ne busulj, pajtás, tudok én még annál különbet is.

Lengey (a 3dik fiatal urhoz, fenyegetve.) Tóni, te vagy az utolsó garázda jurátus Pesten, a többi mind becsületes ember.

3. f. ur. Ha nem hiszed, megmondom szállását is.

Lengey (oda szökik, és befogja száját.)

3. f. ur (kezén keresztül beszél.) Vadász kürt — 49dik szám.

Lengey (nyomkodva.) Most mindjárt megfojtalak.

1. f. ur. De ugyan hadd beszéljen, kérlek: (Dalol.)

Jobb a barna, mint a szőke;
Mert a szőke ijedőcske;
De a barna, fürge madár,
Mihelyt intek ölembe száll.

Lengey (kifakadva.) Emberek, barátim, most tüstént takarodjatok ki a szobából, különben cselédeket hivok, s kibotoztatlak a házból. —

2. f. ur (a 3dikhoz.) De ugyan mi ördög lelhette ma ezt a Lengeyt?

Lengey (folyást a legnagyobb tűzzel.) Egyszer, kétszer ittam veletek; egyszer, kétszer nevettem, éjszakáztam veletek, s most igy a nyakamra rohantok! Mivelt embereknek akartok tartatni, s az ember szégyenl veletek az útcán menni, nemes embereknek mond a világ, s mocskai vagytok minden társaságnak.

1. f. ur. Hohó! Mi a manó?

Lengey. Mi történt? Ugy é ezt akarjátok hallani? megmondom. Megházasodtam! S most, ha kimélni akartok engem, ha szerettek, ha jó barátim akartok tovább is maradni, takarodjatok el innét, s garázda szándékkal vissza ne jöjetek többé.

1. f. ur (a másodikhoz.) Pajtás, itt nem jól van a dolog. (Indul.) Elmegyek.

2. f. ur. Menjünk. Au revoir, Lengey; ma este a vasbotnál. (1ső, 2dik fiatal ur el.)

3. f. ur (széken kinyujtózva.) Én innen nem megyek, mig nem iszom.

Lengey. Nem? Akarod, hogy menjek, s ide hijam feleségemet? (Bal kéz felé indul.)

3. f. ur (felkel.) Hadd el, pajtás! Nem szenvedhetem azokat a becsületes asszonyokat. Találok én annál jobb compániát. Isten veled! (El.)

Lengey (Az ajtóig kiséri.) Isten veled! (Midőn amaz elment.) Hála istennek! (A bal oldalajtóhoz siet s a kulcslyukon benéz.) Nem hallott semmit. Belebb vannak. (A középajtón kikiált.) Jancsi!

Harmadik jelenet.

Lengey. Jancsi.

Jancsi (jő.) Parancsoljon nagysád.

Lengey (előre jő s egy székbe veti magát.) Ah! fésülj meg és öltöztess fel.

Jancsi (hozzálát, fésült huzván ki zsebéből.)

Lengey. Nos, Jancsi, te nem veszed észre, hogy megházasodtam?

Jancsi. Sőt inkább — nagysád igen jó szinben van.

Lengey. Gondolod? — Nincsen ott künn senki?

Jancsi. Sőt inkább. A szabó és varga.

Lengey. Mit akarnak ezek?

Jancsi. Nem tudom: papirost tartnak kezökben.

Lengey. Ezek kétségkivül gratulánsok. — Igazitsd el őket.

Jancsi. Sőt inkább, nagysád, nekem ugy tetszik, ezek épen nem gratulánsok; sőt inkább —

Lengey. Nos, micsoda sőt inkább?

Jancsi. A ruhadarabok, mellyeket tegnap megparancsolt nagysád —

Lengey. Ah, igen, emlékezem. Eredj és bocsásd be őket; te az alatt felöltöztetsz.

Jancsi. Azonnal, nagysád. (El.)

Negyedik jelenet.

Lengey. Szabó. Varga. Jancsi (urához lát.)

Szabó és Varga (nagy nyalábokkal bal-, s egy egy irománynyal jobb kezökben, hajlongva közelednek.)

Lengey. Csak tessék, halljuk.

Szabó. Nagysád tegnap öt frakot, öt mellényt, két kaputot s egy köpönyeget méltóztatott megrendelni.

Varga. Hat csizmát, s öt pár cipőt.

Lengey. Én — mit? megbolondultak az urak, öt frak, hat pár csizma?

Szabó és Varga. Ugy tetszett parancsolni.

Lengey. Lehetetlen! — Hadd lássuk. (Kiveszi az irást kezeikből.) Nyolc száz forint; kétszáz forint. — Ez rettentő. — S e ruha mind itt van?

Szabó. Két frak és egy kaput, a többi munkában van.

Varga. Két csizma, s két pár cipő, a többi munkában van.

Lengey (indulatosan fel s alá jár.) Ez iszonyu! — Hallják az urak, én azóta megházasodtam. A mit tegnap mondtam, azt szelességből mondtam; azonban legyen ugy. — Én tüstént városi embert küldök az önök műhelyébe, s ha minden, minden munkában van, vagy kiszabva már, akkor áll az alku, különben nem. Addig is lássuk azt, a mi kész.

Szabó (kibontja a csomót s felsegít egy frakot.)

Lengey (Jancsihoz.) Jancsi, te lásd a csizmákhoz.

Jancsi (cselekszi.)

Lengey (a szabóhoz.) Szűk, és égett posztó! Nem kell. Lássuk a kaputot. (Fölveszi.) Ez jó, ezt elfogadom. (Fentartja.) Jancsi, millyenek a csizmák?

Jancsi. A csizmák viselhetők, nagyságos uram.

Lengey (a vargához.) Megelégszik az úr 50 forinttal? (A szabóhoz.) És az ur 300al? Jogom volna mindent félre vetni, mert minden ma reggelre volt igérve, értik az urak? — Nos?

Szabó. Varga (egymásra néznek.) A mint parancsolja nagysád.

Lengey. Ugy jól van. (Pénzt vesz ki.) Itt a pénz. — Jancsi, viselj gondot a ruhákra, ne keféld olly nagyon, mert igen hamar kopnak. — Adieu, uraim.

Szabó. Varga. Ajánljuk magunkat nagyságodnak. (Ott hagyják a ruhát s el.)

Jancsi (kiviszi a holmit utánok.)

Lengey (fel s alájár.) Gazdálkodnom kell, különben mire jutok? — Szakácsné 20 frt, cseléd 50 frt, feleségem 100 frt, magam 200 frt. — Ah, ismét —!

Ötödik jelenet.

Lengey. Lövy.

Lövy (az ajtóban.) Méltóságos uram.

Lengey. Lövy, te vagy? Hadd el a cimeket, s mondd, mi jót hozasz?

Lövy. Engedelmével nagyságodnak, most az egyszer vinni szeretnék.

Lengey. Mit?

Lövy. Pénzt.

Lengey. Miért?

Lövy. A parisi diademe, a londoni aranylánc, s a bécsi opal.

Lengey. Ah, ah; sajnállak, édes Lövym, de feleségem a te drágaságidat nem használhatja. — A kövek aprók, a lánc nem szinarany, az opal mocskos; vidd el.

Lövy. Apró? nem arany? mocskos? — Az isten ugy áldja meg lelkemet, soha se legyek szerencsés a földön, ha azon kövek nem nagyok, a lánc nem arany, az opal nem tiszta.

Lengey. Mindegy; vidd el. Tüstént előhozom. (Indul.)

Lövy. Ha megöl is nagysád, ezt az árut visszza nem vehetem.

Lengey. S miért nem, Lövy?

Lövy. Azért, mert már 24 óra óta nincsenek kezemnél.

Lengey (visszajő.) S aztán, ha 48 volna is?

Lövy. Nagysád igen bölcs chevalier, érti a dolgot; tudja, hogy a drágaságok nem közönséges portéka — ha egyszer kiadtam kezemből, ki áll nekem jót?

Lengey. Gazember, te azt mered gondolni, hogy én — én —

Lövy. Nagysád? — Az isten mentsen! — Más valaki, egy cseléd, egy gazember. — De ha a szegény zsidó megesküszik, nagysád, hogy a kövek ki vannak cserélve?

Lengey (kiveszi kezéből az irást.) Lássuk ezt az irást.

Lövy. Én azt csak ugy mondom. — Nagysád nagylelkü chevalier, s mit megvásárolt, megvásárlotta; egyébiránt is ez a csekélység —

Lengey (olvasva.) Ember! eszeden vagy é? 4000 forint balgatagságaidért?

Lövy. Balgatagság, méltóságos uram? He he he — tréfálni méltóztatik. — A legelső diademe Pesten! a legfinomabb aranylánc, a legeslegnagyobb opálok az országban! Én a fejemet hagyom elvágatni, ha különbet talál a két fővárosban. — Meglássa nagysád, hogy ha majd a nagyságos asszony, kinek én minden földi boldogságot kivánok, bennök megjelenik, a legelső dámák, grófnék, hercegnék fogják irigyleni.

Lengey (félre.) Ezzel szép szerrel nem boldogulok. (Fenszóval.) Jól van Lövy, add ide pisztolyimat.

Lövy (ijedve.) A pisztolyokat, nagysád! (Félre.) Ah! a rábach!

Lengey. Igen, a pisztolyokat, mellyeket zálogul nálad hagytam.

Lövy. Zálogul, nagyságos ur?

Lengey. Igen, hol vannak? hova tetted?

Lövy. Én ... igen ... nem ...

Lengey (hevesen rá támad.) Ember, te az én, hitedre bizott, jószágomat megrontottad, eldugtad, eladtad, elcserélted. Én tégedet fiskálisom által ex capite depositi violati citáltatlak, convincáltatlak, decapitáltatlak, bezáratlak. A vármegye nékem elégtételt fog szolgáltatni.

Lövy (könyörög.) Nagyságos uram, instálom, ne a vármegyéhez, inkább a királyi táblához.

Lengey. Nem, gazember, a vármegyéhez. Legkevesebb a mit kérek, 26 esztendei fogság, és 4000 bot. Ezen kivül hitvánságidat megbecsültetem, s ha kisül, hogy csak egy kövecske is hamis, csak egy láncszem rosz érc, az opálon csak egy sötét folt van, akkor te engem megcsaltál, s tudod te, mit tesz az egy nemes embert megcsalni?

Lövy. Oh, tudom, nagyságos uram, hogy ne tudnám? — De hiszen az alku még nincs megkötve; én kérek, nagysád igér, s én mindent nagysádra bizok; nagysád nagylelkü chevalier. (Félre.) Ur isten, hányszor megcsaltam már, és soha nem protestált.

Lengey. Ám, ha alkudni akarsz, már az más. — Elég 500 forint?

Lövy. Ezer, nagyságos uram.

Lengey. Nem, ötszáz, vagy mindent visszavihetsz.

Lövy. Nem, nem viszem el. — Tessék megtartani.

Lengei. És hogy lásd, milly nagylelkü vagyok iránted, itt van egy 5000 forintról szóló kötelezés, és itt van 500 forint kész pénz, mellyiket választod?

Lövy. Kié a kötelezés?

Lengey. Báró Felleghy Hektoré.

Lövy. Én az 500 forintot választom. (Elveszi.)

Lengey (visszateszi a kötelezést; félre.) Szerencséd, mert ebből ugy sem kaptál volna semmit. (Fönhangon.) Igy tehát készen vagyunk, Lövy?

Lövy. Készen, nagyságos uram, parancsoljon másszor is alázatos szolgájával. (Visszatér.) És mivel épen itt vagyok. (Kivesz kebléből egy kisded tokot.) Nem parancsol nagysád egy gyémánt tőt?

Lengey. Most nem, Lövy.

Lövy. Egy arany gyürüt?

Lengey. Majd másszor, Lövy.

Lövy. Vagy egy Loost? (Mutatja.)

Lengey. Majd másszor, másszor. (Kifelé igazítja.)

Lövy (távoztában félre.) A pisztolyok csakugyan — räbach, he he he! (Hangosan.) Ajánlom magamat nagyságodnak. Alázatos szolgája nagyságodnak! (Hajlongva el.)

Hatodik jelenet.

Harmos. Lengey.

Harmos (az ajtóban Lövyvel találkozván.) Mi a patvar, barátom; szerelem és zsidó? vigyázz, mert megcsalnak. (Előjő.) Jó reggelt.

Lengey. Jó reggelt.

Harmos. Nos, hogy vagyunk?

Lengey. Jól!

Harmos. A humor nem a legjobb.

Lengey. Reggeli.

Harmos. S ez a kabát?

Lengey. Ez a kabát, barátom a comfort.

Harmos (frakjára mutat.) S ez a frak barátom a fashion. — Szóljunk egyébről. Tudod miért jöttem?

Lengey. Nem tudom.

Harmos. Napi rend: Ma délkor 12edfélkor dejeune a la fourchette a városi ligetben, 1 órakor szánkapartie, négykor nagy ebéd, nyolckor thédansant és whistpartie, négy asztalon.

Lengey. Hol? Kinél?

Harmos. Nem találod el. A fiatal grófnál, s az özvegy bárónénál. Te előkelőleg hivatalos vagy.

Lengey. Megyek, futok —

Harmos. Igy, e kabátban?

Lengey. Jancsi! frakot, — fogass! —

Jancsi (jó frakkal s kalappal, urát öltözteti.)

Harmos. Nem tudják, hogy megházasodtál. Az mennyei tréfa lesz. — Az öreg comtesse meg fog gebedni boszujában. — Halljad és kacagj. Tegnap estve a messaliance-okról vala szó; egyik ezt, másik azt hozza fel a dolognak ellenére és mellette. A comtesse minden oldalról faggattaték, te veled, én velem, az öreg consiliáriussal, mindnyájunkkal. Végre az agg szüz szokott német és francia jargonjában — mert tudod, hogy magyarul nem ért a jámbor — felkiált. (Utánozott affectált hangon.) Aprés tout, ich könnte mich doch entschliessen, Frau v. Lengey zu werden. Ha ha ha!

Lengey. Ha ha ha ha!

Harmos. Ha ha ha! — S most menjünk. (Indulnak, Harmos hirtelen megáll.) De, barátom, megbocsáss. Egyet kérdek, nem akarnék házi csend zavarója lenni. Te megházasodtál. (Sugva.) Megengedi a feleséged?

Lengey. Mit?

Harmos. Hogy velünk tarts.

Lengey. Bah!

Harmos. Na, igy jól van. — Megvallom, örvendek, hogy nem állasz papucs alatt. Hamar megházasodtál, legalább légy férfi a háznál. — Mindenek felett pedig: ne engedj! törd meg mindjárt az első napon a jeget, hogy később annál bátrabban evezhess. Ne hagyj kifogni magadon! meglásd, kisérteni fognak.

Lengey. Ne félj semmit.

Harmos. Bizom benned.

Lengey. Mindenesetre. — Jancsi! mondd meg feleségemnek — ah, ime itt van.

Hetedik jelenet.

Róza. Előbbiek.

Róza (jő.) Édesem, olly soká kellett el lennem nélküled. Jó reggelt, Harmos ur! (Férjét megöleli.)

Lengey (habozva.) Angyalom, én ma nem leszek itthon — meg vagyok hiva — ebédre és vacsorára.

Róza (ájulva egy székhez támaszkodik.) Te elhagyhatsz?

Lengey. Emberek, segitsetek! (Neje ápolására siet.)

Harmos. Vége a kijövetnek!

Róza (bágyadtan.) Nekünk — magunknak is — vendégeink lesznek. — Kérem, Harmos ur!

Lengey (Harmoshoz, csaknem sirva.) Barátom, eredj — mondd meg a grófnak és a bárónénak, hogy — én — megházasodtam! — És ha lehet, jöj el ma hozzánk ebédre.

Harmos (félre.) Szépen vagyunk; de eljövök. (Fönhangon.) Hány órakor parancsolja nagysád?

Róza (folyvást a széken és bágyadtan.) Két — órakor.

Harmos. Fogom tenni tiszteletemet. (Félre.) Ha kétszer kell is ebédelnem. (El.)

Lengey (Róza körül.) Térj, oh térj magadhoz, kedves! ime — én kedvedért — mindent feláldoztam!

Róza (éledezve.) Erről ismerem meg, hogy igazán szerető férjem vagy. (Nyakába borul.) Édes Károlyom!

Lengey (búsan.) Helyesen — de most már mit csinálunk egész délig?

Róza (kifejlik karjaiból, vidámon.) Mit édes? Te leülsz, és én olvasok.

Lengey (ásitozva.) Ah, igen — Jancsi pongyolámat!

Jancsi (behozza a pongyolát s urára ölti.)

Lengei (a pamlagra ül.) Már ez fejedelmi mulatság lesz.

Róza (könyvet és széket vesz elő s az asztalhoz ülve, olvas.) „Idyllek Gesnertől, fordította Kazincy Ferenc.“

Lengey (ásitva.) Ah!

Róza (olvas.) „Daphnisz. — Egy csendes éjjel, Daphnisz kedvesének ablakához csúszott, mert a szerelem előzi az álmot. Tisztán ragyogtak a csillagok, elszórva az egész kék égen; csendesen fénylett a hold, a fák fekete árnyai között; csendelgett az egész természet, s rémképekkel ámitá a szemet. — De a hold szikrái játszadoztak a hömpölygő patakon, s még egy különös bogáré a homály mélyében. — Itt üle Daphnisz andalgó örömök közt átellenben a kunyhóval, s szemeit annak ablakán nyugtatá. — Ezek felnyiltan állanak, bebocsátva a hüs lebleket, s a hold néma fényét. — Most Daphnisz gyenge hangzatokon igy kezdé epedő dalát: „Édes legyen alvásod, kedves —

Lengey (ki már eddig is ásitozott, és szunyókált, két karjára lehajtja fejét, és elalszik.)

Róza (olvasását folytatja.) „S élesztő, mint a reggelnek harmatja. Puhán feküdjél, és csendesen, mint harmatcsepp a liliomokon, midőn ezek szálait semmi lehelet nem ingatja; mert az ártatlanság nyugta csendes. — Szálljatok alá, melléje, édes álmak; szálljatok alá, melléje a hold sugárin. — Kies táj nyuljon el szemei előtt, mellyen fehér bárányok legelnek, s tessék ugy neki, mintha szelid sipok zengzetét hallaná; vagy gondolja, hogy a Gráciákkal szembekötőt játszik.“

Nyolcadik jelenet.

Paulina Előbbiek.

Paulina (bejő kalapban, lábujhegyen, s az utolsó szavaknál Róza szemeit hátul befogja.)

Róza. Ah, Paulina! (a könyvet leteszi, s felszökik.) Ime, itt férjem; jer, és beszéljünk halkabban. (Előre vezeti.)

Paulina (kalapját leteszi.) Hát ki?

Róza (hirtelen.) Hát mi?

Paulina. Hát hogy?

Róza. Hát miért?

Paulina. Hát hol?

Róza. Hát — ime, itt a férj, s itt a legboldogabb asszony a föld kerekségén.

Paulina. Ah, azon örvendek. — Megbocsáss kedves, hogy hamarább nem jöhettem, de anyám hirtelen roszul lett.

Róza. Lehetetlen!

Paulina. Valósággal. — S én ezen kimondhatatlanul örvendek — mert —

Róza. Nos?

Paulina. Mert lásd, igen eluntam a falut.

Róza. Lehetetlen. — Na ugy tehát mulatságot kell keresnünk. Szóljunk egyenest a dologhoz. — Te szeretsz, ugy é?

Paulina (int, hogy nem.)

Róza. De férjhez csak elmennél?

Paulina (int, hogy igen.)

Róza. Fiatalhoz?

Paulina (int, hogy nem.)

Róza. De középkoruhoz?

Paulina (int, hogy igen.)

Róza. Igen okosan, kedvesem; mert ebben a rosz időben csak a paraszt és mesterlegények házasodnak fiatal korukban.

Paulina (int, hogy igen.)

Róza. A mi azt mutatja, hogy hazánkban még több szükség van a kéz- és lábmunkára, mint a fömunkára.

Paulina (int, hogy igen.)

Róza. És azt, hogy a mi tehetős fiatal uraink valósággal épen nem tehetősek. Különben miért ügyekeznék a nagyobb rész tehetségét a házasság által nevelni?

Paulina (int, hogy igen.)

Róza. De azért az illyen kép, mint a tiéd, mindig tarthat egy jó férjre számot.

Paulina (int, hogy igen.)

Róza. A mi nem is fog elmaradni, csak bizd reám. — S most a második födologhoz. Láttad é menyasszonyi ruhámat?

Paulina (int, hogy nem.)

Róza. Azt nyomban meg kell látnod. Jer velem. Vagy ide hozzam?

Paulina. Csak rakd ki, mindjárt megyek.

Róza (el.)

Paulina. Ah, egek, millyen emberekkel fogok találkozni? — Ugyan millyen ember lehet ez az én sógorom? (Lábhegyen közelit az alvó Lengeyhez s közelről nézdeli.)

Kilencedik jelenet.

Lengey. Paulina.

Lengey (fejét fölemeli, s pillanatja Paulina szemeivel találkozik.)

Paulina. Ah! (Elszalad Róza után.)

Lengey (egyedül.) Egek! lehetséges é? — Álmodtam é, vagy most is álmodom? (Föláll és lassu lépésekkel előjő.) Mit láttak szemeim? Szebb szemeket mint az én feleségeméi. — Tehát vannak szebb szemek is, mint az én feleségeméi? (Andalogva fel s alá jár.) Bocsáss meg nekem, oh, te minden pompát, minden kecset, minden szépséget összefoglaló természet, hogy remekid különféleségében kételkedni mertem. Bocsáss meg nekem te dicső asszonyi nem, hogy millióid közől csupán csak egyet imádtam, s a többi fénye iránt kétszer 24 óráig egészen vak valék. Most már megnyiltak szemeim, s látom a mit régen látni ohajtottam, t. i. az igazságot. Igen, mert ha igaz az, hogy ezen ég alatti világban az asszonyok képzik a napokat, mellyek körül más homályosabb testek, t. i. a férfiak forognak; ugy valamint ama föld feletti világban kisebb és nagyobb napok léteznek, mellyek közől egynek több, másnak kevesebb a kisérője: szintugy kétségkivül a mi napjaink is különbözők, s mi férfiak nem vagyunk egyebek, mint árva bujdosók, kiknek egyik széptől a másikhoz kell bujdosnunk. És ime; nekem egy illy nap egyenesen a szobámba szállott, és én ne forognék körülötte? — Sőt inkább, forogni fogok körülötte. — Balgatag én, ki már neheztelni kezdék hitvesemre, hogy ma nem akart kiereszteni a házból, hogy gátlani kivánt mulatságomban. — Hiszen, itt van a nap, itt van a mulatság nekem. Legyen az ő akaratja. — Ma, holnap, holnapután, egy hétig nem megyek ki a szobából. Titkon, csendesen, rejtekben mint a pók, fogom itt szövögetni hálóimat. — Mit fog ő ezen házasságomra mondani, nem tudom; de hogy én rendeltetésemnek meg fogok felelni, azt igérem! (El a középajtó felé.) Nap, oh nap! jer fel nekem megint, és ha nem jösz, fogok én azon is segiteni, mert egy fél órával hamarább tálaltatok. (El.)

Harmadik felvonás.

(Szin mint előbb.)

Első jelenet.

Harmos. Utóbb *Lengey.*

Harmos (jő középajtón, az asztalkendő mellényébe tűzve, nagy felhevülten s egy kissé ittasan szalad ide s tova.) Levegőt, levegőt nekem! — Adjatok levegőt nekem; hisz látjátok, hogy égek, hogy elvesztem. (Kinyitja a jobb kéz felőli ablakot, s a középajtó szárnyait.) Egy pohár champagnei még s egy pillanat: és én meghaltam — én nem vagyok többé. — Hah! mint zudul a vér agyam felé; hah! mint feszülnek e karok ölelni őt, a bűvöst, a bájost, a mindenhatót! (Kikönyököl az ablakon.) Oh, hold, te minden szerelmesek pártfogója, ah, légy az enyim is, és ah, szerezd meg őt nekem, de ah, ah, ne kivánd tőlem a lehetetlent — a házasságot! (Eljő az ablakról.) Ni, ni, hát ez a szerelem, a melly mindig játszik velem? — Nem öröm ez, de gyötrelem; csupa merő veszedelem? (A szin hosszában, képzelődésekben s szüntelen változó mimikával fel s ala jár.)

Lengey (jő a középajtón, csendes melancholiával, s Harmossal a szin hosszában keresztbe sétál, ugy, midőn ez jobb felől indul, akkor az vele bal felől szembe jő.) Igen, én el vagyok határozva; meg kell lenni, el kell válnom tőle, hogy egészen amazé lehessek, azé az angyalé. — Milly kedves szem!

Harmos (ábrándozásában.) Micsoda? — Azt meghiszem.

Lengey. Egy azon nedves pillanatu szemek közől, mellyeket én olly kimondhatlanul szeretek. Midőn hosszu selyem pilláit fölveti, és reád néz, bús érzékenységgel ezt látszik vallani: — ez a szív érez, ez a szív tiéd, kérlek, ne bánj vele roszul.

Harmos. Oh, boldogság!

Lengey. Arcain a liliomok és rózsák párosulnak, és hogy e szinek ne csak holt szin legyenek, hanem a napnak életadó sugáraiban csillogjanak, egy szelid finom mosolygás derit el rajtok bájsugárokat.

Harmos. Meg kell bolondúlnom!

Lengey. És ha nevet —

Harmos (dühösen.) Ha ha ha!

Lengey. Akkor egy pár gödörke lepi el két arcát, s egy kisebb harmadik szép állát: — meganynyi sírverem, mellyekből Amor öldöklő nyilakkal sebzi a sziveket.

Harmos (szivére teszi két kezét.) Oh, oh — oh, oh!!

Lengey. De ez még csak a fő: egy bizonyos módja van neki nyakát hordani, mellyet lehetetlen

kifejezni. Ez a nyak nem süpped a vállba, nem is nyúlik ki abból hosszú egyenesen; hanem a középen szelíden begörbül, s épen ez a görbedés a legédesebb meghivás itt kulcsolnod keresztbe karjaidat, hogy mig szemed, hószin válla, és egész termete pompájában megrészegül: kebled, az ő keblének forró dobogási fölött olvadjon el —

Harmos (elragadtatásban fél térdre omlik.) Paulina!

Lengey (a térdelő Harmoshoz fordul.) Ember, te szerelmes vagy, te házasodni akarsz. Te tehát nem tudod többé, mi a lyány, mi a házasság?

Harmos (két kézzel könyörög.) Oh!

Lengey. Nem. Elmondom még egyszer. A lyány, barátom, egy sima hangműszer, mellyet bezárva játszanak kezedbe. Te, balga, azt gondolod, mivel még szavát nem hallottad, merő mennyei symphoniák vannak benne — de mihelyt megnyitottad —

Harmos (könyörög.) Oh!

Lengey (sohajtva.) A lyány, barátom, egy cifra virág, mellyet kezedbe veszesz, egy óráig csodálsz és simogatsz. De a mint csodálod, a mint simogatod, egyszerre a tarka levelek lehullanak, és mi marad kezedben? Tövisek és kóró!

Harmos (könyörög.)

Lengey (erősen.) A lyány, barátom, egy szelíd sárkányszülött —

Harmos (egyszerre fölpattan.) Vigyen el az ördög! (Elszalad középen.)

Második jelenet.

Lengey (egyedül, Harmos után néz.)

Imé, a térítő! — Illyenek az elvek! valóságos képe az asszonygyülölőnek! (Gondolatokban előre jő.) Nem, nem, a természet nem lehet hazug céljaiban; de az eszközöket ezen célra az emberi okosságnak kell megválasztani. Én például nem abban hibáztam, hogy megházasodtam, nem, hanem hogy olly párt választottam, kinek hajlandósági, szeszélyei, sajátsági, szóval ész és szivmérséklete, az enyéimhez nem illenek. Végre ma ebédnél feltaláltam azt, ki lelkemhez illik, kit nekem az ég szánt. Szép, csendes, szelid, szerelmes s engem szabadságimban nem korlátozó. Szerencsére, még lehet segitenem a dolgon. Egy csendes, barátságos elválás mind a két fél megegyezésével. — Csupán feleségemet kell még rábeszélnem. Ime itt jő; most ég! engedd rendbe szednem gondolatimat.

Harmadik jelenet.

Lengey. Róza.

Róza (ki Lengeynek már e szavánál: „mind a két fél megegyezésével" belépett, megáll a szin fenekén, félre.) Mit főz magában? — Az egész ebéd alatt néma és szórakozott volt. Ennek nyomába kell jutnom. (Fenszóval.) Kedves férjem!

Lengey (elébe megyen, ünnepélyesen de zavarral.) Kedves feleségem, — nekem egy fontos, igen fontos beszédem van veled. Ha tetszik, üljünk le. (Székeket rak s leül.)

Róza (leül.) Igen kiváncsi vagyok hallani.

Lengey (egy kis köhécselés után, lassan, ünnepélyesen.) Midőn a természet az emberi nemet alkotta, és midőn a két nemet egymástól megkülönböztette —

Róza. Igen, akkor teremtette Ádámot és Évát.

Lengey. De mi célból, kedves? ez a kérdés, hogy mi célból? E cél tudomása az egész élet és erkölcsphilosophiának alapja.

Róza. Kétségkivül, hogy egymást szeressék.

Lengey. És boldogitsák. Ime, itt van a bökenő: és boldogitsák! — A szeretet eszköz, a boldogság cél. (Köhécsel.) Most, kérlek, figyelmezz.

Róza (közelebb viszi hozzá székét s szemébe néz.) Halljuk, halljuk!

Lengey. Már tehát igen természetesen a természet — (Félre.) Nem, ha igy néz rám, lehetetlen folytatnom.

Róza. Igen, a természet?

Lengey. Ha tehát a természet, mint mondám, a nemet megkülönböztette, és ezen különbözés által akart valamelly célt, t. i. a boldogságot, elérni, akkor, minthogy a különbözés maga semmi célra nem vezethet, ezen különbözéseknek ama célra összeegyezniök, vagy is közre munkálniok kell, még pedig tökéletesen, különben a cél nincsen tökélyesen elérve, a boldogság a házasok közt nem tökéletes.

Róza (megütközve.) Valósággal?

Lengey. Igen. Példának okáért, ha azon célra, t. i. a boldogságra, akármelly részről szépség kivántatnék, akkor a nagyobb szépség ugyanazon részről alkalmatosabb volna a célra, mint a kisebb szépség; ha jóság kivántatnék, a nagyobb jóság alkalmatosabb volna mint a kisebb; ha szelidség, a nagyobb szelidség, ha engedékenység, a nagyobb engedékenység, s igy végig.

Róza (célzással.) Ezt talán értem.

Lengey. Ugy é? Na, ez felséges. Most tehát tegyük fel, a mit ugyan feltenni teljes lehetetlen, mert te nekem örök ideálom maradsz; de tegyük fel, mondom, a lehetetlent, azt, hogy én szebb szemeket találtam volna, mint a tiéid, szebb karokat és vállakat, mint a tieid, több jóságot és szelidséget mint a tieid; s szóval — (fél térdre ereszkedik, mindig növekedő indulattal, hévvel és zavarral.) egy különböztetést, melly az én boldogságommal inkább egyeznék, mint a te különbözésed, hogy én egyedül ennek birásában reménylenék boldogságot, és mással sehol, soha nem lehetnék tökéletesen boldog; oh mondd, szólj, kérlek, ha ez igy volna, — mit javasolnál, mit tanácsolnál te nekem ekkor?

Róza (föláll; szemeit ráfüggeszti, szelid meltósággal.) Édes Károlyom — én neked azt tanácslom, — eredj ki — sétálni. A szobalevegő neked megártott; lovadat már megnyergeltettem, menj, fuss, mulasd ki magadat, nézz körül a világban, s ha mindent megfontoltál, ha gondolatidat jobban rendbe szedted, akkor jer, és beszélj; mert én megvallom, mind eddig semmit nem értettem, hidd el, én nem tudom mit mondál. (Fejét elforditja, hogy megindulását eltakarja.)

Lengey (az utolsó szavaknál felszökik.) Róza, angyal! — Lehetséges é? te engem sétálni eresztesz — te lovamat megnyergeltetted? Fogadd legforróbb hálámat. Ah! megyek, futok. — Jancsi! Lovamat, kalapomat!

Jancsi (belép.) Egyszeribe, nagysád! (El.)

Róza. Hogyan kérdezhetsz? A te örömöd, a te akaratod mindig az enyim is. Légy boldog, ez az én kívánságom. (Egykedvüleg.) Vacsorára tehát ne várjunk?

Lengey. Azaz, hogy én — igen — nem tudom.

Róza. Jól van, nem várunk.

Lengey. Megyek Harmoshoz.

Róza (vidámon.) Harmos a kertben van, s nagy lépésekkel méri az utakat. Nem tudom, min töri fejét.

Lengey (zavarodásában nevet.) He he he!

Jancsi (jő, kalappal, lovagvesszővel és sarkantyúval; a két elsőt urának átadja, ki a kalapból kesztyűjét felhúzza, azután sietve a sarkantyút felköti.)

Róza. Ha talán házasodni akarna —

Lengey (tartózkodva.) Nos?

Róza. Mondd meg neki, hogy —

Lengey. Nos? . .

Róza. Hogy ollyat ne vegyen, ki öt tökéletesen nem ismeri.

Lengey (vidultan.) He he he! Te maga vagy a legbájosb elmésség. Igazán a legszebb kis epigramm. Adieu! (El.)

Róza. Isten veled!

Negyedik jelenet.

Róza (egyedül; kis ideig utána néz, előre jő, fel s alá megyen, könyeit törli, egyszersmind szeliden nevet.)

Ha ha! Siránkozhatnám és még is nevetnem kell. Mint hebegett, mint pirult, mint reszketett! Ki hitte volna ezt? — Egy nap, egy ebéd, egy óra alatt férjet elveszteni. Tehát illy kényesek, illy könnyük, illy szelesek vagytok ti férfiak? — Igen; de épen azért, mivel illyek vagytok, könnyen, kényesen, édesen kell veletek bánnunk. — Anyám, megbocsáss, te nekem roszat tanácsoltál. — Azt mondád, ne engedjek semmiben, s ne eresszem férjemet magamtól. Sőt inkább engednünk kell nekik egy bizonyos pontig, nem rövid, hanem hosszú pórázon kell őket tartanunk, hogy a kötél vége mindig kezünkben maradjon, s ők örömest térjenek hozzánk vissza. Ha a házasság kötél: legyen az rózsakötél; ha a házasság iga: legyen az olly könnyü, millyen csak lehet. — Nem, Károly nem magyarázhatja az én jóságomat félre, sem azzal vissza nem fog élni. Igen, én erősen hiszem, hogy ő ma este itthon fog vacsorálni. (Kezét összetéve.) Oh, én édes istenkém, hozd őt ma este vacsorára haza! (Sugva.) De azon kis csábitón mindenesetre tul kell adnom; neki nem szabad sokáig itt maradnia. (Harmost megpillantván.) Ah, épen jókor.

Ötödik jelenet.

Harmos. Róza.

Harmos (jő lassan, fehér kendővel kezében.) Nagyságos asszonyom!

Róza. Harmos ur, szabad é kérdeznem, mi hajtja önt ma olly kedvetlen időben a kertbe?

Harmos. Nagyságoskám, én egy alázatos supplikával jövök, mellyet mihelyest nagysád mély belátásu elméje rá replikázni, én pedig erre, ha szükséges, dupplikázni fogtam, azonnal végitélet végett ön szive elébe fogok submittálni.

Róza. Nem értem önt.

Harmos (kebléből egy ivet húz ki.) Ime, itt ez minden vagyonomnak, és keresményemnek hűséges specifikátiója.

Róza. S ez a supplika?

Harmos. Igen is, nagyságocskám.

Róza. Melly az én szivemhez szól?

Harmos. Nem egyenesen, nagyságocskám, nem egyenesen nagysád szivéhez.

Róza. Ah, értem. — Talán —

Harmos (szemét lesüti.) Igen.

Róza. Hisz én még nem mondtam nevet, ki tudja, ha egyet gondolunk é mindketten? Hogyan?

Harmos (szemérmesen kendőjével játszik.)

Róza. Ah, ah, ön még igen fiatal szerelmes; tisztelni kell a szemérmetességet. Tehát én majd találgatni fogom: Az első betü P.

Harmos (int, hogy igen.)

Róza. A második A?

Harmos (int, hogy igen.)

Róza. P A pa. — Elég, már értem. Kedves Harmos ur, postilion d'amourja nem leszek, hanem annyit egész lélekismeretességgel megtehetek, hogy az illető félt, ha önkényt akar jőni, ide küldöm. Tessék itt addig is leülni. (Egy székhez vezeti balra. Harmos leül, Róza el.)

Harmos (egyedül.) Ezen az egyen keresztül estem; de a másik! — és Lengey! — mit fog még Lengey mondani! — Most ügyvéd, most forgasd magadat.

Hatodik jelenet.

Róza. Paulina. Harmos.

Róza (kézen hozza Paulinát.) Itt jő a contrapars. (Paulinát leülteti egy székre jobbra, Harmossal szembe.) Ügyvéd ur, tessék a supplikát átadni. (Róza el.)

Hetedik jelenet.

Harmos. Paulina. (Mindketten lesütött fővel ülnek a nézők felé.)

Harmos (kevés szünet után.) Tekintetes kisasszony.

Paulina (nem felel.)

Harmos (zavarral.) A szüzesség, a jámborság,

a szemérmetesség, a szelidség, a kisasszony nagy jósága, és az én kis jószágom —

Paulina (nem felel.)

Harmos. Nem szól. (Fönhangon.) Mind ezek, mondom, arra bátoritanak; sőt inkább akarom mondani: arra ösztönöznek engemet, hogy a kisasszony kegyes engedelmével ezen irományt, mellyet ime itt zsebemből kihuzok, fönszóval felolvassam, és annak tartalmát a kisasszony különös, és megkülönböztetett figyelmébe ajánljam. — Tetszik? —

Paulina (nem felel.)

Harmos. Igen jól van. — Tehát: (felnyitja az ívet, és némi köhécselés után hangosan olvas) „Tekintetes, nemes, nemzetes Harmos Dávid, hites ügyvéd, prokurator, királyi táblai advokatus és fiskális ur, mindennémü jószágainak, vagyonának és keresményének bona fide vallott specifikátiója. — Nro 1o. Egy ház a Józsefvárosban, 995dik szám alatt, mellynek esztendei jövedelme 215 forint pengő pénzben" — Tessék?

Paulina (nem felel.)

Harmos Igen helyesen. — „Nro 2o. Egy kert a Teréziavárosban, mellynek esztendei jövedelme 95 forint." — Hogyan?

Paulina (nem felel.)

Harmos. Igen bölcsen. — „Nro 3o. Egy szőllő a budai hegyen, mellynek esztendei termése közép számmal 89 akó." — Méltóztatik?

Paulina (nem felel.)

Harmos. Fölségesen. (Zavara nő, a papiros mindinkább reszket kezében.) „Nro 4o, 12 processus biztos jövedelmekkel, mindenike 120 pengő forint, és mindenike még 120 esztendeig elhúzható! teszen esztendőnként 1440 pengő forintot." — Micsoda?

Paulina (nem szól.)

Harmos. Igen fölségesen. — „Tandem Nro 5o. Különféle ingó perek, apróságok és accidentiák: u. m. nyulak, bárányok, borjuk, aranyak, ingyen ebédek, stb. facit esztendőnként 2240 pengő forint." (Föláll.) Kisasszony!

Paulina (nem felel.)

Harmos (némi szünet után, megkeményedve s pathossal.) És igy bátoritva a kisasszony feleletei által, nincsen egyéb hátra, minthogy térdemre ereszkedve végitéletemet várjam, nem kételkedvén, hogy ha vagyonom és személyem tetszenek, ön legalább is ezen irást kezemből kivenni —

Paulina (kiveszi.)

Harmos. Majd kacsóját fölemelésemre kegyesen nyujtani —

Paulina (kezét nyujtja.)

Harmos. Végre talán, s még kegyesebben megengedni méltóztatik, hogy hajának ezen legkisebbik fürtjét örök szerelmem és háladatosságom jeléül forró és szerelmes ajkaimhoz nyomhassam.

Paulina (fejét oda tartja.)

Nyolcadik jelenet.

Lengey. Előbbiek.

Lengey (ki az utóbbi szavaknál, lovagvesszővel, sarkantyúval és kalappal, már az ajtóban állott.) Ah! (Kiált.) Nyergeljétek le lovamat.

Harmos (felpattan.) Micsoda? nyereg? Diffamatio? — Kövesd meg magadat, barátom; illyen tréfákat, midőn még nőtelen valék, eltürtem, de most, minekutána megházasodtam.....

Lengey. Te megházasodtál?

Harmos. Igen, és imé itt leendő hitvesem.

Lengey. Ugy é? (Lorgnetten nézi Paulinát; félre.) Isten tudja, én ezen asszonyon most szeplőket látok, és szemei sem ollyan nagyok mint feleségeméi (Harmoshoz.) Barátom, én gratulálok; azonban....

Kilencedik jelenet.

Róza. Előbbiek.

Róza (jő.) Kedves férjem!

Paulina (elébe siet.) Édes barátném —

Lengey (Rózához.) Csak képzeld, ezek egyek, s én ezen szivemből örvendek.

Róza (Lengey nyakán.) Valósággal?

Lengey. Igen; ámbár én nem foghatom meg, miképen az én barátom — ki csak tegnap reggel —

Harmos. Nekem még némelly formalitasok megtétele végett el kell távoznom. (Megyen.)

Lengey. Jó, de vacsorára visszavárlak, azt megmondom.

Harmos. Mindenesetre. (Midőn Harmos indul, Paulina és Róza visszavonul, s miután a szin fenekén néhány szót váltottak, Harmos a középajtón, Paulina pedig a balajtón, elmennek.)

Tizedik jelenet.

Lengey. Róza.

Róza (mig amazok elmennek, gyöngéd-hizelgve.) Édes Károlyom, te tehát itthon vacsorálsz?

Lengey. Kétségkivül, édes angyalom —

Róza (karját Lengey nyaka körül fonja, s vele igy lassu lépésekkel a szint megkerüli, mindig halkgyöngéden.) Ah! Te tehát engemet szeretsz, hm?

Lengey (ugyanugy, t. i. halkgyöngéden.) Igen nagyon. — Mióta kün voltam, mióta másokat láték: azóta még inkább szeretlek. Értetted? — És te, hm? —

Róza. Oh! — De valld meg csak, az én képem nem uralkodik é annyira a te lelkeden, mint tied az enyimen — hm?

Lengey. Sőt inkább, kivüled a világ nem érdekel. Ezentul körödben keresem minden örömömet, körödben keresek lelkesedést, mulatást, boldogságot. Hiszesz nekem?

Róza. Oh!

Lengey (midőn ismét a szin elejére értek.) S e tekintetben épen most egy kis kérésem van.

Róza. Hm?

Lengey. Kérlek, táncold el nekem a mazurt, mellyet a gróffal táncoltál.

Róza. Szivesen. Te játszol?

Lengey. Igen szivesen. (Kalapját leteszi, s a zongorához ül, egy mazurt játszik.)

Róza (táncol szokott válljártatással. Kevés idő mulva kecsegtetve szól.) S te nem táncolsz velem?

Lengey. Oh, igen szivesen. (Fölkel a zongora mellől, s el kezd táncolni, mialatt mindketten hanga nélkül táncolnak, a közép ajtóba lép Szalmásy s fia, Lengey és Róza szétpattannak.)

Tizenegyedik jelenet.

Szalmásy és fia *Lajos. Előbbiek.*

Szalmásy (vontatva.) Alázatos szolgája, kedves uram öcsém, imé, itt behozom Lajos fiamat juristának, s hallván, hogy kedves öcsém uram megházasodott — ah, bizony talán a nagyságos aszszony! De már itt kezet kell csókolnom. (Rózához közelit, hogy kezet csókoljon, ez elvonja magát, s a szin másik oldalára hátrál; Szalmásy mindig utána, s ennek háta mögött Lajos, ki az egész jelenet alatt, vagy atyja háta mögött, vagy szorosan mellette tartózkodik.) Kérem alázatosan, azt már meg kell tennem. (Ez alatt mindig Rózát üzve a szin elejére jutottak.) Igazság. — Lajos fiam, eredj csókolj kezet nagyságos nénikédnek.

Lajos (nagy tartózkodással előre lép, s Róza ellenében lesütött fővel megáll.)

Szalmásy. Rajta, philosophus, hát csak igy tanultad a philosophiát?

Róza (kezét csókra nyujtja, nyájasan.) Kedves kis öcsécském.

Lajos (egy lépéssel előre lép, s jobb kezét kinyujtja, de csakhamar ismét leereszti, s mint imént, lesütött fővel áll.)

Szalmásy (rátámad.) Oh, te marha, te rettentő gazember, hát igy kell magadat becsületes aszszonyságok előtt viselned?

Lengey (Lajoshoz.) Édes öcsém, most az egyszer fölváltalak. (Rózának kezet csókol.) Tessék leülni. (Mindnyájan leülnek; Lajos atyja oldala mellé szalad; Szalmásy két kezét térdére támasztva előre hajlott testtel ül.) Tehát az urfi philosophiát végzett?

Szalmásy. Igen is, Rétságon.

Lengey. Hol? Rétságon?

Szalmásy. Igen is, egy kicsapott rectortól; azonban a privatum examen reménységem fölött jól ütött ki.

Lengey. Az igaz; életphilosophiáját itt Pesten fogja megtanulni.

Szalmásy. Nem szükség, kedves uram öcsém, nem szükség; a philosophia és mathesis nem megy a fejébe. Nem is azt akarom. Az igazi magyar nemes embernek Jus a studiuma. Ezt tanulja.

Lengey. Ugy, de, uram bátyám —

Szalmásy. Hány méltóságos personalis, praeses, kancellárius vált a bocskoros nemes ember jurista fiából, ellenben, hány philosophus, hány mathematikus boldogult még ebben a hazában, mióta még Magyarország fönáll?

Lengey. Bravo, uram bátyám; megvallom: non sine fundamento.

Szalmásy. Meghiszem, kedves uram öcsém. Dejszen Lajosnak már ki van csinálva az útja. — A nagyságos protonotarius, ki feleségemről közelről atyámfia, és az én vicispán komám.

Tizenkettedik jelenet.

Jancsi. Előbbiek.

Jancsi (jő.)

Szalmásy (föláll, elébe.) Alázatos szolgája, domine spectabilis —

Jancsi (zavarral ránéz; Lengeyhez.) Nagysád, teins Harmos ur kivánna egy pár szóra.

Lengey. Csak jöjön ide be; itt mindnyájan atyafiak vagyunk.

Szalmásy (Leül.)

Tizenharmadik jelenet.

Harmos és *Paulina. Előbbiek.*

Harmos (jobb kezén vezeti Paulinát, s lassan közeledik.)

Szalmásy (föláll.) Alázatos szolgája, domine spectabilis.

Lengey. Csak bátran előre, ifju házaspár — ti, látom, már mindenképen egyek vagytok, s csupán kedves hugom asszony édes anyja hiányzik körünkben.

Paulina (sietve.) Helyette kedves nénikémet kérdeztük meg, és ő mindenben megegyezett.

Harmos (félre.) Bezzeg tud már beszélni.

Szalmásy. Alássan gratulálok!

Lengey. Valósággal? Már ugy még egyszer gratulálok, Harmos, lovaink istállójokban maradnak; erről nincs szó többé. Leckéket sem adok, ezeket a házasság mindenkor magával hordozza.

Róza (nevetve és eltérítve a beszédet.) Ah, ah, az egy napos házas, mint játsza az öreget. (Paulinához.) Kedvesem, mi siessünk anyánkhoz; az urak még hadd beszélgessenek egymással. (Szalmásyhoz.) Drága uram bátyám, kérem, legyen ma szerencsénk vacsorára, s mig itt mulatni tetszik, mindennap ebédre. Reménylem, kedves kis jurista öcsém is gyakrabban meg fog látogatni.

Lengey (érzéssel Rózához.) Angyali lélek te, ki az én szegény rokonaimat szereted; ki az én gyengeségeimet elnézed, ki akkor is, midőn hibáztam, sőt vétettem ellened, kimélsz, becsülsz, szeretsz és rózsakötelekkel szoritasz magadhoz, te gyöngye vagy nemednek — (Róza kedvesen enyelgve száját eltakarja kezével.) Te nekem az életet paradicsommá teszed. Fiatal pár, végy példát magadnak. (Rózát érzékenyen megöleli.)

Tizennegyedik jelenet.

Jancsi. Netti. Előbbiek.

Jancsi (az ajtóban hagyja Nettit, s maga nagy kényesen előre jő, s Lengeyvel szembe áll.) Nagyságos uram!

Lengey (kifejlik Róza karjaiból.) Nos, mi kell?

Jancsi (féltérdre ereszkedik.) Én megházasodtam!

Lengey. Te fiu? Mi az ördög?

Jancsi. Igen; s miután nagyságod is megházasodott, nem illik, hogy többé inasnak neveztessem.

Róza (az ajtóra tekint s meglátja Nettit.) Ah, te vagy gonosz? jer csak, jer?

Netti (előre jő s Róza jobbja előtt megáll.)

Lengey. Nos, hát mi kell?

Jancsi. Kérem alázatosan nagyságodat, üssön hátamra, s nevezzen engem kammerdienerének.

Lengey. Komornokomnak, akarod mondani.

Jancsi. Nem, nagyságos uram, az uj szókat nem szeretem. Kammerdiener, ezt egész Pest megérti.

Róza (Nettihez.) Hát te, kis lyány, mi akarsz most lenni?

Netti (Jancsival szemben letérdel.) Belső!

Lengey (Jancsihoz.) Már ha ugy akarod. (Jól a vállára üt.) Kelj föl kammerdiener!

Róza (szinte azt teszi Nettivel.) Kelj föl belső!

Lengey. Barátim, három pár egy háznál. Illy rövid farsangon, ez elég. Áldásul nektek és nekem nem kivánhatok különbet, mint hogy mindnyájan, a kik itt vagyunk, holtig, mindenkor örömmel s megelégedetten mondhassuk ki e szót: megházasodtam!

Vége.

Színmütár, kiadja **Nagy Ignác.**

IIdik kötet. **XXIIik szám.**

Két Júlia,

eredeti vigjáték 3 *felvonásban, irta* **Gaal József.**

Személyek:

Szonday Bertalan.
Béla, unokaöcscse.
Rányi Kálmán } testvérek.
Rányi László }
Bálint, Bertalan szolgája.
Hirsch Lévy, pesti zsidó.
Rányiné, Kálmán neje.
Júlia, lyánya.
Porondyné.
Júlia, lyánya.
Szobalyány.

(Történik Pesten.)

Első felvonás.

(Városliget Pesten.)

Első jelenet.

Szonday Bertalan (pipázva jő egyik oldalról.) *Béla* (cigarózva a másikról).

Béla. Isten hozta! bácsi, hol jár itt?

Bertalan. Servus, te rosz fiu, hát itt kell lelnem. Mikor házasodol meg?

Béla. Mikor érkezett bácsi Pestre?

Bert. Tegnap este, s már szállásodon kerestelek. Hát akarsz é már megházasodni?

Béla. Hallom iszonyu sár van az alföldön, rosz utja lehete bácsinak.

Bert. Bizony sokat szenvedék, hogy láthassalak, s igy kedvemért annál inkább is megházasodhatnál.

Béla. Saját lovain jött bácsi? Igaz, megvan é még a tavalyi szép fakója?

Bert. Ezer kutyafejü tatár! nem sárról, lóról van itt szó, hanem a szent házasságról.

Béla. Igaz, feledtem, hogy bácsi ugy van a házassággal, mint Cato Carthagóval, az is minden beszédéhez oda ragasztá: „Praeterea censeo Carthaginem esse delendam", bácsi minden periodusát házassággal végzi, de valóban Carthago elpusztitása és a házasság igen hasonlitanak, mert ez is éltünk szabadságát, függetlenségét s boldogságát pusztitja el.

Bert. Az istenért, nem reszketsz illy rágalmakat mondani?

Béla. Rágalmakat? ez szilárd elven alapult véleményem.

Bert. Ismerem elveitek szilárdságát, ti szélváriak, épen olly bizvást támaszkodhattok reá, mint sánta koldus bodza botra.

Béla. Bodza botra? bácsi elmés kezd lenni. De már mivel a bodzánál vagyunk, lássa ön —

Bert. Ön, ki az az ön.

Béla. Ön, bácsi.

Bert. Hát már nem kegyed? Végre annyira mentek, hogy nem is érti az ember ha megszólítják.

Béla. Tehát nem ön, hanem édes bácsim; de bocsásson meg, már nagyon hozzá szoktam az önhez.

Bert. Ha megházasodol, nemcsak megbocsátok, de megis engedem, hogy mindig önnek cimezhess.

Béla. Megházasodni, s csak mindig házasodni! — De hogy a bodzára visszatérjünk, a bodzafa ollyan mint a szerelem: tavaszszal enyhitő árnyat vet, virágai kellemesen illatoznak, s ágai törékenyek, de ha virágait leszedjük, az az megházasodunk — elszáradnak, s végre hathatós izzasztó gyógyszerré válnak.

Bert. Fiu, elég, vagy boszantani akarsz?—Mondd el csak, miután szüleid olly boldog házasságban éltek, honnan származik benned ezen utálat a házasság ellen?

Béla (félre.) Most talán idején lenne vallanom. (Nagyon.) Édes bácsi, én őszintén megmondanám, de nem fogja hinni.

Bert. Csak ki vele.

Béla. Idegenségemnek a házasság iránt oka — a szerelem.

Bert. Ezer kutyafejü tatár! mit beszélsz?

Béla. A szerelem, bácsikám, higyje el, a legforróbb szerelem.

Bert. Azt nem hiszem.

Béla. De higyje el, bácsi. Tessék hallgatni; elmondom: mintegy féléve, vagy hét hónapja, egy debreceni fogadóban ismerkedém meg, az az voltaképen nem is ismerkedém meg, — egy lyánnyal; szép volt mint az angyal, bele szerettem, s tüstént eltökélém magamban feleségül venni, s midőn illy szándékkal közeledém hozzá, kocsiba ült anyjával s elhajtatott.

Bert. Hová?

Béla. Az isten tudja, kérdezze meg bátyám legszebb álmainkat, hová lebbennek, ha felébredünk.

Bert. De ki volt?

Béla. Tündér.

Bert. De ezen tündérnek csak lehetett valami földi neve.

Béla. Alig hiszem; mert Debrecenben senki nem tudta nevét.

Bert. Miért nem indultál tüstént utánok.

Béla. Akartam, de nem lehete, mivel alig néhány órával előbb hajtaték Debrecenbe, s a nagyutcán a gyeplősöm lába tört ki, az ostorhegyesnek ina szakadt, s a rudast épen akkor ásták ki a sárból, kocsimon pedig — hiszen tudja bácsi e szomoru kalandot — a kovács és a kerékgyártó elváltak egymástól. Hirtelen felültem ugyan a nyergesre, de vemhes levén alig birtam egy mérföldet ügetni a tündér után, s különben is a hortobágyi oceánon minden nyoma elveszett. Azóta bekalandoztam tizenkilenc megyét és a nagy kunságot, de sehol nem lelhetém.

Bert. Keresd tovább is, még feltalálod.

Béla. Feltalálni, bizonyosan feltalálom, — de én csak bácsi engedelmével házasodhatom.

Bert. Vedd engedelmemet s áldásomat előre, csak házasodjál meg.

Béla. Köszönöm bácsikám. De még egy; tudja, hogy mindent hirtelen szeretek tenni, s meglehet, hogy bácsi Marmarosban volna, midőn én Somogyban kedvesemre akadnék, adjon tehát előre irott engedelmet, hogy azzal mindenütt legitimálhassam magamat.

Bert. Szivesen, mihelyt szállásomra érek.

Béla. Az ég áldja meg ezért. S én olly szép hugot szerzek önnek, hogy villámszemeinek ragyogása bácsit is ifjuvá teszi, mint a tavasz az elaggott világot.

Bert. Te lurkó, mi szükségem nekem az ifjitásra, vagy nem vagyok én ifjabb, erőteljesb, mint ti szélváriak? Ne beszélj sokat, mert még én is megházasodom.

Béla. Az felséges lenne, egy füst alatt két lakodalom.

Bert. Csak siess hát, hogy meg ne előzzelek.

Béla. Mihelyt bátyám megengedi, indulok s tudom, még egy rabló sem üldöztetett hevesebben, mint én üldözendem szivem elrablóját.

Bert. S ha elfogod, eléggé büntetve lesz, illy gonosz férj által.

Béla. Meglátjuk.

Bert. De én eleget jártam már, majd a korcsma előtt leülök. Jer te is.

Béla. Tüstént, édes bácsi, de itt kell valakire várakoznom, kitől épen jegyesem iránt tudósitásokat várok. Már látom, közelit.

Bert. Elvárlak. (El.)

Béla. Mindjárt követem. — Boldog vagyok. — Júlia, te az enyim vagy. — Igen jó volt kedvesem nevét elhallgatnom, mert ha megmondom, hogy szegény lyány, pénzszerető bátyám nehezen áll a házasságra.

Második jelenet.

Előbbi. Rányiné. Júlia.

Béla. Üdvezlem nagysádat. (Júliához.) Júlia, én boldog vagyok.

Rányiné. Ön itt? Örvendek, legalább nem kell olly özvegyen és árván járnunk.

Béla. Sajnálom, de bocsánatot kérek, távoznom kell.

Júlia. Hogyan?

Béla. Távoznom, édes kisasszony, de ezen rövid távozás örökre egyesitendi sziveinket.

Rányiné. Mit beszél?

Béla. Nagybátyám itt van; kevés perc előtt, egyezék meg házasságomban, most sietek vele szállására, hol irásban adandja engedelmét. — S aztán szabad reménylenem?

Rányiné. Szavamat birja.

Béla. Ma még édes Júliám távol egymástól, holnaptól fogva a sirig együtt.

Júlia. Éljen boldogul.

Béla. Még este lesz szerencsém. (Rányiné, Júlia el.)

Harmadik jelenet.

Béla. Bertalan.

Béla. Szinte boszankodom, hogy minden illy könnyen ment, semmi regényesség a dologban; milly dicső lett volna még házasságom előtt diadalt venni egy sereg akadályon. — De már megvan, azért holnap házasodom. (Indul, szemközt jő Bertalan.)

Bert. Bravo, fiu; ezt szeretem, most már ember vagy. De mondd, honnan ismered azt a lyányt, kivel itt beszéltél?

Béla (félre.) Csak most el ne áruljam előbbi cselemet. (Nagyon.) Én — én ismerem, csak ugy a bálból.

Bert. Micsoda bálból?

Béla. Itt valamelly pesti bálból.

Bert. Hazugság, hisz ez még Pesten soha nem volt bálban.

Béla (félre.) Jaj nekem! ismeri kedvesemet. (Nagyon.) Csalatkozám, nem bálban, a szinházban Szádváriék páholyában láttam.

Bert. Hiszen ezek nem is ismerik Szádváriékat.

Béla (félre.) Láncos lobogós! (Nagyon.) Hát földszint volt, a szinházban láttam, azt tudom. — De mint látom, édes bátyám ismerni látszik. —

Bert. Mi közöd hozzá?

Béla. Kérem, épen semmi, ezen ártatlan kérdés által talán nem sértém meg bácsit?

Bert. Nem — nem — épen nem — no igen ugyan, — de azért nem lesz neked semmi bajod, ne félj, édes öcsém.

Béla. Mi bajom lenne?

Bert. Ne kérdezz most. Jer, menjünk. — Majd megtudsz mindent.

Béla. De mit tudjak meg?

Bert. Eh, ne kérdezz most. Menjünk a városba. (Indul.)

Béla (félre.) Mit jelent ez? (El mindketten.)

Változás.

(Szoba az angol királynénál, oldal- s középajtóval.)

Negyedik jelenet.

Bertalan, Béla, (jőnek.)

Bert. A mint mondám, csak házasodjál meg, s aztán titkomat is megtudod.

Béla. De előbb nem lehetne tudni?

Bert. Egyátaljában nem.

Béla. De nem fogja ezen titok házasságomat gátolni?

Bert. Bohó beszéd, hogy gátolhatná, mikor mondom, hogy csak házasságod után tudod meg.

Béla (félre.) Nem tudom, milly félelem fog el. (Nagyon.) De édes bácsi, ha előre nem mondja meg, nyugtalan szivvel megyek az oltárhoz.

Bert. Ezer kutyafejü tatár, ne zaklass, mint valami vármegyei fiskális.

Béla. Megnyugszom tehát.

(Rányi László belép.)

Ötödik jelenet.

Előbbiek. Rányi László.

Bert. Hozott isten, édes barátom!

Rányi. Bár az hozott volna, de most egyszer bolondságod hozott ide.

Bert. Bolondságom!

Rányi. Vagy ha az nem tetszik, ostobaságod.

Bert. Ostobaságom! — Ezer kutyafejü tatár!

Rányi. Ugyan mondd meg, mit gondoltál vén létedre?

Bert. Beszélj okosan; nem értelek.

Rányi. Nem értesz? — No hát kikiáltom, hogy az egész világ tudja esztelenségedet. Te hugomat —

Bert. Hallgass az istenért.

Rányi. Nem hallgatok, nem láthatom hugomat boldogtalannak.

Bert. Csak most hallgass, aztán beszélhetsz akármit.

Rányi. Nem, egy percig sem, most mindjárt, hallja öcsém uram —

Bert. (száját befogja.) Csak nem fogsz erőszakot tenni; saját szállásomon vagy.

Rányi (félre ugrik.) Az az: őrültek házában. (Bélához.) Tudja é már, öcsém uram?

Béla (ki eddig bámulva hallgatott.) Én semmit nem tudok.

Rányi. Hallja tehát —

Bert. Barátom, az istenért, csak ennek ne szólj.

Rányi. Épen ő tudja meg.

Bert. (Bélához.) Öcsém, menj, siess.

Béla. De hová?

Bert. Akárhová. Hiszen tudom, sürgetős dolgod van. (Bélát megragadván az ajtó felé huzza.)

Rányi. Ne menjen, öcsém uram, nem mehet! (Bélát visszahuzza.)

Bert. De mennie kell az ügyvédemhez, a jegyesemhez — a jegyeséhez, akarám mondani. (Ismét az ajtóhoz huzza.)

Rányi. Neki itt kell maradni, s mindent meg kell tudnia. (Bélát visszahuzza.)

Bert. Ezer kutyafejü tatár! ne ingerelj!

Rányi. Ne gorombáskodjál, én vendéged vagyok.

Bert. Viseld magadat vendéghez illőleg.

Rányi. Hagyj hát beszélnem.

Bert. Nem, és örökre nem, inkább erszényemmel dugom be szádat. (Erszényét kiveszi.)

Rányi. Erszény sok embert elnémit, de engem nem.

Bert. Ember, megöllek, megfojtalak.

Rányi. Inkább engem, mint ártatlan hugomat.

Béla. Mi baja hugával?

Rányi. Gondolja meg, ura bátyja a hugomat — (Bertalan befogja száját.)

Bert. Hazugság, mind csupa hazugság!

Béla. A hugát, — csak nem akarja elvenni?

Rányi (kiszabadulván.) De igen, el akarja venni.

Béla. Uram bátyám házasodik?

Bert. Nem igaz, ne hidd!

Rányi. De igaz, a vén bolond házasodik.

Bert. Jaj, hogy a guta üssön benneteket.

Béla. Uram bátyám, ez volt hát a titok?

Bert. A tatár vigyen titkoddal együtt.

Rányi. De már szólj komolyan, barátom, elment az eszed?

Bert. S ha elment volna is, hozzád bizonyosan nem ment, mert ott igen társaság nélkül lenne.

Béla. S Rányi ur hugát veszi el bátyám?

Bert. Azt, igen, ha már tudod, tudja az egész világ, mit félnék?

Béla. Rányi Júliát?

Bert. Igen, igen, Rányi Júliát, a kivel ma beszéltél.

Béla (félre.) Nagy isten! a kedvesem! oda vagyok. (Nagyon.) De azon angyalt —

Bert. Igen azon angyalt, talán csak nem akarod gátlani?

Béla. Isten mentsen, én nem. (Félre.) Mit csinálnak?

Rányi. De gátlani fogjuk, még a maior potentiára is kész vagyok.

Bert. S én a maxima potentiára, mert agyon verem, a ki gátol. Atyja egyezését birom, másnak semmi köze hozzá.

Rányi. De gondold meg vénségedet.
Bert. Ép és erős vagyok.
Rányi. De Júlia nem szeret.
Bert. Az az én gondom.
Rányi. De a lyányt boldogtalanná teszed.
Bert. Azt én tudom legjobban.
Rányi. Csakugyan nem akarsz visszalépni?
Bert. Semmi esetre.
Rányi. Én pedig azt mondom, előbb üt meg az isten nyila, mintsem hugom nőd legyen. (Hirtelen el.)

Hatodik jelenet.

Előbbiek. (Rányi nélkül.)

Bert. Láttál illy bolondot?
Béla. De ha a lyány nem szereti bácsit.
Bert. Hallgass a felől, az az én gondom. S egy szó mint száz, most parancsolom, hogy e tárgyról ne beszélj, ha barátom akarsz maradni.
Béla (félre.) Jaj nekem. — (Nagyon.) Ha bátyám parancsolja. — De még is —
Bert. Semmi de! Ezer kutyafejü tatár! be tüzbe hozott ez az ember. — Te azonban ne félj, csak házasodjál meg, vagyonom fele minden esetre a tiéd, csak hogy még előttem házasodjál.
Béla. Bácsi, csak nem fogja tőlem feleségét félteni?
Bert. Ugyan nem hallgatsz? (Félre.) Szinte kitalálta.
Béla (félre.) Ha valami csel nem segit, elvesztem.
Bert. S most jer ügyvédemhez, a házassági engedelmet számodra törvényesen kiadatom.
Béla (félre.) S kedvesemet elrabolja.
Bert. Lásd, mennyi gondom van irántad.
Béla. Vegye örök hálámat érte.
Bert. Siessünk, mert ma még jegyesemet meg akarom látogatni.
Béla. Én kész vagyok.
Bert. Menjünk hát. (Indulnak.)

Második felvonás.

(Rányiné szobája az angol királynéban.)

Első jelenet.

Rányi. Béla.

Béla. A mint mondám, én forrón szeretem Júliát, s ő is szeret engem, s igy bátyám házassága által mindketten boldogtalanok leszünk.
Rányi. Az nem lehet, én nem engedem.
Béla. De ön nem segithet a dolgon, legfölebb is, ha azon csel sikerül, mellyet említék. —
Rányi. Sikerülni kell.
Béla. S ön kész volna segiteni?
Rányi. Szivesen. — Csak az asszonyokkal beszéljünk előbb. — Hol is maradhatnak olly sokáig?
Béla. Tüstént jőniök kell. (Kopogás az ajtón.)
Rányi. Szabad. (Ismételt kopogás.)
Rányi (kiált.) Szabad. (Ujra kopogás.)
Rányi. Ki lehet ez? csak megnézem. (Az ajtót kinyitja s visszaszökik.) Nagybátyja szolgája, hamar rejtse el magát. (Béla félre vonul.) Miért nem jő be kend. (Bálint belép.)

Második jelenet.

Előbbiek. Bálint.

Bálint. Adjon isten jó napot.
Rányi. Mit kopogott kend ollyan sokáig?
Bálint. Mert nem mondta a téns ur: herein.
Rányi. De kétszer is mondtam szabad.
Bálint. Kérem, nem vagyok én ollyan fajankó, hogy nem tudnék városi módot, lássa téns ur, ha falun ajtóra kopogok, s azt mondják, hogy szabad: bemegyek; de itt ebben a pesti nagy városban civilizáltabb világ van mint falun, azért én is civilizáltabban viselem magamat, s csak ugy megyek be, ha hereint mondanak; és ez a dolog konca és veleje.
Rányi (félre.) Ez a szolga urához illik. (Nagyon.) Mit akar kend?
Bálint. Én semmit nem akarok.
Rányi. De miért jött kend.
Bálint. Ugy. Hát levelet hoztam a tekintetes uramtól, ide a kisasszonynak.
Rányi. Mutassa kend.
Bálint. Tessék. (Átadja a levelet.)
Rányi (olvas.) „Imádott Júliámnak.“ (Félre.) Ho ho, az öreg szerelmes levéllel kezdi munkáját, szinte maga rohan a törbe, lássunk tehát munkához. (Bálinthoz.) Kend rosz helyen jár, ez a levél nem ide szól.
Bálint. Hová hát?
Rányi. Ez imádott Júliának szól, s itt nincs szállva az a család.
Bálint. Hát igy más konca van a dolognak. Pedig tekintetes uram azt mondá, midőn a levelet átadta: Bálint, menjen kend, ha a szobából kilép, jobbra, s aztán menjen be az első ajtón, s adja e levelet ott a kisasszony kezébe.
Rányi. S kend mit csinált?
Bálint. Vettem a levelet, kimentem, a jobb kezemet kinyujtottam, s a bal szememet behunytam, hogy rosz utra ne vezethessen, s ugy ide jöttem.
Rányi. De hogy ment ki kend az ajtón.
Bálint. Furcsa kérdés, hogy mentem volna, hát igy la ni. (Indul.)
Rányi. Megálljon kend, roszul volt.
Bálint. Már hogy lett volna roszul?
Rányi. Azért, mert a nagyvárosi civilizátio ellen volt.
Bálint. De hogy?
Rányi. Biz ugy, lássa kend, a városi civilizátio azt kivánja: hogy ha ura kendet valahová küldi, hátat ne fordítson neki elmentében, s igy hátrál-

va menjen ki az ajtón, s az ura is igy értette ezt, s kend még sem ugy ment ki.

Bálint. Nem biz én.

Rányi. Pedig ez nagy hiba volt, s csupán azért hozta kend rosz helyre a levelet.

Bálint. Lehetetlen.

Rányi. Lássa, próbáljon kend háttal kimenni, ugy más ajtó fog kendnek jobbra esni, s oda kellett volna vinni a levelet.

Bálint. Most értem a dolog koncát s velejét. — De igy van, ha az ember nem tudja a városi civilizátiót, na másszor nem hibázom el.

Rányi. Csak menjen kend a tulsó ajtóba. S itt egy kis vigasztalás a tévedésért. (Pénzt ad neki.)

Bálint. A tekintetes ur valóban igen ismeri a civilizátiót. — Istennek ajánlom. (El.)

Harmadik jelenet.

Előbbiek. Bálint nélkül.

Rányi. Ha minden elleneink illyenek lesznek, könnyü a diadal. Ebből szép historia lesz.

Béla. Hová utasitá ön ezt a balgát.

Rányi. Bátyád szobáján túl, az öreg Porondyné lakik, szerencsére lyánya is Júlia, s elhiszi hiuságánál fogva, hogy az imádott melléknév őt illeti, s ha a levélben házasságról van szó, mint a sáskák rohannak még ma bátyád nyakára.

Béla. Fölséges dolog. A vén Porondyné, ki lyányát már tiz év óta árulja. Jaj neked, szegény bátyám!

Rányi. De lépteket hallok, hihetőleg sógorném. Vigyázzon ön magára.

Béla. Bizzék bennem.

(Rányiné és Júlia belépnek.)

Negyedik jelenet.

Előbbiek. Rányiné. Júlia.

Rányiné. Üdvözlöm, édes sógor. Gondolja csak —

Rányi. Már tudom, bátyám nekem is irt. — S ön megegyezik e szerencsétlen házasságban?

Rányiné. Szivem megszakad, ha lyányom szenvedéseire gondolok, de mit tegyek, ön ismeri férjem makacs szigoruságát, s levelében parancsolva szól.

Rányi. S ön csupán leveléből tudá meg lyánya eljegyeztetését?

Rányiné. Csupán azon levélből, mellyet ma ön külde.

Rányi. Ez jó, én bátyámnak azt mondom, hogy levelét elvesztém, s ön nem is olvashatá, igy ön mentve lesz szemrehányásaitól.

Rányiné. Nem értem, édes sógor.

Rányi. Mindjárt megért. Kész é bennünket segiteni, hogy Júliát a vén Szonday kezéből kimenthessük?

Rányiné. Még kérdezheti az anyát, kész é gyermeke fejéről a vészt elháritani?

Rányi. Ugy én igérem, hogy Júliából, Szondayné soha nem lesz.

Béla (ki eddig Júliához beszélt.) Kérem, Rányi ur!

Rányi. Vagy is inkább Szondayné lesz, de nem Bertalanné. Jól lesz igy, édes Juliskám?

Júlia. Bácsi!

Béla. Az ég adja ezt, angyalom. (Júlia kezét ajkaihoz vonja. Bertalan belép s bámulva megáll.)

Ötödik jelenet.

Előbbiek. Szonday Bertalan.

Bert. Ezer kutyafejü tatár!

Béla (félre.) Egek, bátyám, ravaszság segits! (Nagyon.) Édes bácsi, örvendek, hogy angyali menyasszonyának kezét csólkolhatám.

Bert. De én épen nem. Hogy jöttél ide?

Rányiné. Mint régi ismerősünk, és kérésünkre.

Bert. Szép, valóban szép, hogy itt is ismerős vagy, becsületedre válik, de mégis —

Béla. Én azt gondolám, hogy itt fogom már bácsit találni.

Bert. Tisztelt ténsasszony, s tisztelt kisasszony, bátorkodom legmélyebb tiszteletemet tenni.

Rányiné. Tessék helyet foglalni. (Leülnek.)

Bert. Jövetelem oka tudva lesz a ténsasszony, mint nem különben a kisasszony előtt is. S valóban — a mint, — s azután

Rányiné. Ön szándékozik —

Bert. Igen is szándékozom, — az az tulajdonképen az a szándékom, hogy szándékozom —

Rányi. Szándékozol az eszedet elveszteni.

Rányiné. Kérem, édes sógor.

Rányi. Ne kérjen ön értte, nem érdemel kimélést, ki kegyetlenségében kész a fiatal rózsát ezen viruló lyányt, halálra hervasztani.

Bert. Barátom, én Júlia kisasszonyt szeretem, s csak forró szerelmem tekintetéből egyezék meg atyja a házasságban. Hogy a husz évet talán régen elhagytam, nem baj, az ifjui lengeség nem teszi a házi boldogságot, erősebb alapja annak a férfiu érettsége. Azért, édes kisasszony, legyen szabad önhöz fordulnom; tessék elhinni, hogy ha valaki, ugy én vagyok az, ki ön boldogságát enmagamé elibe teszem, ki annak minden áldozatot bozni kész vagyok.

Júlia (könyeit törli.)

Bert. A kisasszony sír, legfőbb törekvésem legyen ezen könyeket öröm gyöngyeivé változtatni.

Rányiné. De kérem, ha lyányom önt nem szeretné, már kora nagy különbségénél fogva nem szerethetné.

Bert. Ténsasszony, minden kellemetlen vitatkozások elkerülésére, bátor vagyok megjegyezni, hogy ezen pontok férje levelében el vannak intézve.

Rányi. Sógorném azon levelet nem olvasta.

Rányiné. Nem, édes sógor, — ezen pillanatban, midőn szivemet az anyai fájdalom súlya nyomja, — nem vagyok képes az igazságot eltagadni, én olvasám férjem levelét, s ismerem atyaitlan keménységét.

Rányi (félre, boszusan.) A gyönge asszony!

Rányiné. És ön ezen megfeledkezését egy kemény atyának képes volna két gyönge női szív megtörésére használni?

Bert. Kérem tekintsük a dolgot más oldalról, ugy hiszem kedvezőbb arcot mutatand; én keménységet a dologban nem látok, legfölebb is az atyának szigoru gondoskodását, ki lyányának inkább szilárd elvü érett férfit választ férjül, mint lenge s ingatag fiatalt, ki olly mohón tépi a házasság rózsairól a leveleket, hogy nem sokára csupán tövisei maradnak.

Béla (félre.) E keménység felrázza lelkemet, elfeledem, hogy bátyám, neki veszteni kell.

Bert. S még e fölött —

(Porondyné és lyánya hirtelen belépnek.)

Hatodik jelenet.

Előbbiek. Porondyné. Porondy Júlia.

Porondyné. Ah, édes barátnécskám, milly rég nem láttalak. Hogy vagy, mint vagy, mi ujság nálatok, nem voltál beteg? Hát a lyányod, a kedves kis Júlia, az a szép kis lyány? — de hiszen itt van, be felnőtt, be megszépült, ollyan mint a szakasztott rózsa, (félre) az az, mint a pipacs. (Nagyon, Júliához.) Elhoztam lyányomat is, gyermekkori barátnéja volt.

Rányi (félre.) Dajkája inkább lehetett.

Porondyné. Öleljétek meg egymást, édes gyermekek, édes barátnécskám, nem örül a lelke, ha illyen viruló fiatalságot lát?

Por. Júlia. Ön könyez?

Júlia. Nem, — csak szemeim —

Porondyné. Szonday ur, van szerencsém udvarolni.

Bert. Részemről a szerencse. (Félre.) Hogy a tatár vitt volna el.

Porondyné (titkon Bertalanhoz.) Lyányommal beszélhet, ha tetszik, nyujt egy kis reményt.

Bert. (bámulva.) Micsoda reményt?

Porondyné. Kaptuk a levelet.

Bert. (bámulva.) Micsoda levelet?

Porondyné. No no, majd beszélünk róla.

Rányi (titkon Bélához.) Porondyné már sugdos, bizonyosan megkapta a levelet. Most mindjárt összebonyolitom a dolgot.

Béla. Csak rajta.

Rányi. Ténsasszony, e szobába nagy örömre jött, mert e falak vőlegényt és menyasszonyt rejtenek.

Porondyné. S már önök is tudják? kérem, még nem olly bizonyos.

Rányi. Sőt már másolhatlan, a vőlegény (Bertalanra mutatva) épen most jelenté ki változhatlan akaratát.

Porondyné. Ez ugyan igen szép öntől, de kérem, ne kényszeritsük pirulásra lyányom gyermeki szemérmét. Szonday ur, ezt titkon is elvégezhettük volna.

Bert. Mit végeznék én titokban a ténsasszonynyal?

Porondyné. Gondolom, az anyának csak szólani kell lyánya házasságához.

Bert. (félre.) Megbolondult ezaz asszony? (Nagyon.) Nem értem a ténsasszonyt.

Rányiné. Mit hallok?

Rányi, Béla (titkon nevetnek.)

Porondyné. Mit csodálkoznak?

Rányi (Porondynéhoz.) Vagy mi nem értjük önt, vagy ön nem minket.

Porondyné. Kérem, hiszen csak nem kiálthatom ki az egész világnak, ismervén lyányom szemérmetességét.

Bert. Mi a patvart akar lyányával?

Porondyné. Ezt ön kérdezheti?

Rányi. Kénytelen vagyok e zavarnak véget vetni. (Porondynéhoz.) Ténsasszony, Szonday Bertalan ur házasodik s nőül Rányi Júliát veszi.

Porondyné. He he he! a menyasszony nevében csak a Júlia igaz.

Rányi. Nőül veszi unokahugomat, (Rányi Júliára mutat) Rányi Júliát.

Porondyné. Lehetetlen.

Rányi. Ugy é ténsasszony, ön is lehetlennek gondolja, — s ki is hinné, hogy illy öreg ember házasodjék.

Porondyné. Oh, nem azért kételkedem én. — De még sem hihetem a dolgot. (Bertalanhoz.) Szonday ur, igaz é, a mit hallanom kelle?

Bert. Igaz. De meg nem foghatom, mi köze hozzá.

Porondyné. S még azt kérdi, mi közöm hozzá? Szonday ur, kérem ne tréfáljon.

Bert. Hogy tréfálnék.

Rányiné. Kedves barátném, a dolog nem tréfa; azonban, tekintve lyányom s jövendő vőm korának különbségét, természetesnek látom, hogy ön tréfának tartja, de higyje el, komoly és boldogtalan való.

Porondyné (feláll.) Szonday ur, mit mivelt. — Tudja é, ha idegen helyen nem volnék, ha az én édes barátnécskám és Rányi ur és az egész társaság iránti tiszteletet, becsületemet, és lyányom gyermeki szemérmét nem tekinteném, megmondanám önnek, hogy illyesmit tenni szégyen, gyalázat, alacsonság, gonoszság. De most csupán a társaság iránti tiszteletből hallgatok, s nem mondom meg, hogy ön mind engem, mind lyányomat, mind Rányi Júlia kisasszonyt, rútul s alávalóan megcsalt.

Rányi. Szonday ur, mi ez?

Bert. Tudom is én, legfölebb is az, hogy Porondyné asszonyság eszét vesztette.

Porondyné. Mit, eszemet vesztettem? Még ez a megbántás is, — de most már nem kimélem önt. Azért is tudja, édes barátnécskám, tudja, milly iszonyún csalaték meg. Szonday ur csak egy óra előtt irt lyányomnak forró szerelmes levelet, mellyben szándékát jelenté ki, lyányomat nőül venni, én ezen mindjárt megharagudtam, mert egészen a decorum ellen van, de most mindent elfeledek, még a decorumot is. Oh! iszonyu bün!

Bert. Ezer kutyafejü tatár. Milly átkozott ármány ez! Asszonyom —

Porondyné. Meri é tagadni gyalázatát? De elhiszem, még arra is képes.

Bert. Hazugság, szemtelen hazugság.

Rányiné. Szonday ur, ezt olly könnyen nem hihetjük, maga átlátja, hogy felvilágositást kell kivánnunk! — Lyányom, menj a mellékszobába. (Rányi Júlia el oldalt.)

Rányi. Barátom, te a család becsületét sértéd meg, s mivel Júlia atyja nincs itt, helyette én kérek számot.

Béla. Bátyám bizonyosan ártatlan. — Valami tévedés —

Porondyné. Mit tévedés, hogy lehetne tévedés, magam olvastam a levelet.

Bert. Ne higyjék, nem lehet. Hogy az isten nyila csapna bele.

Rányi. Mind a két részről bizonyitást kivánok.

Porondyné. A levél még lyányomnál van.

Rányi (Bertalanhoz.) Hallod?

Bert. Az hamis, koholt, én nem irtam.

Porondyné. Add ide a levelet, kedves gyermekem.

Por. Júlia. Ah, mamám! hagyjon fel, már ugy is nagyon megpirita, menjünk, én megvetem Szonday urat.

Bert. Bizony sokat is gondolok vele.

Por. Júlia. Ajánlását is gunymosollyal olvasám.

Bert. Mellyet nem is tevék.

Porondyné. De csak add ide a levelet.

Por. Júlia. Szonday ur nemtelen viselete nem érdemel mást, mint büszke megvetést, menjünk, gyöngédségem nem állhatja ki ezen alacsonságokat.

Bert. A mint észreveszem, itt komédiát játszanak.

Porondyné. Oh, nem komédiát, ne gondolja, önre nézve tragédia lesz. — Lyányom, most már kötelességed a levelet előadni, különben becsületünk jó kétségbe.

Por. Júlia. Ah, tehát itt van, mamám, (a levelet átnyujtja,) tul nem élem e meggyaláztatást.

Porondyné. Lyányom, végy erőt fájdalmaidon.

Rányiné. Kisasszony, vigasztalja magát.

Porondyné (Bertalanhoz.) Ki irása ez? (A levelet mutatja.)

Bert. (megnézi.) Az ördögé.

Rányi. Barátom, ismerem, saját irásod.

Bert. Az én irásom, igen; de hugodnak irtam.

Porondyné. Hogy jöhetet volna lyányom kezébe? — Hozzánk az ön inasa hozta.

Bert. Nem igaz, én ide küldém, ez ön és lyánya által koholt csalás.

Por. Júlia. Oh, nagy egek, én csalást koholtam volna? Meghalok! (Elájul. Porondyné, Rányiné segitségre rohannak.)

Porondyné. Lyányom, édes lyányom! oh, átkozott gonoszság, az ur megölte lyányomat, meggyalázta nevemet — oh, édes gyermekem, térj magadhoz — én pörbe idézem az urat, oh, iszonyu bün!

Bert. Micsoda pokolbeli zavar ez?

Rányi. Ezt nem gondoltam volna felőled.

Béla. Még egyszer mondom, higyje el ön, bátyám ártatlan.

Bert. Igazat beszélsz, öcsém, én ártatlan vagyok.

Rányi. Bizonyitsd be ártatlanságodat.

Bert. Nem lehet, hisz az ördögök körmei közt kell lennem.

Porondyné. Hivassa elő szolgáját, az is tanu lehet.

Bert. Igaz, kinomban majd el is feledém. Öcsém, hidd elő Bálintot.

Béla. Megyek.

Rányi (titkon Bélához.) Menj s készitsd el a szolgát. (Béla el.)

Hetedik jelenet.

Előbbiek. (Béla és Rányi Júlia nélkül.)

Bert. Mindjárt kisül minden.

Porondyné. Hála istennek, lyányom magához látszik térni.

Bert. Ez átkozott historia, kinpadon állok.

Rányi. Barátom, mondj le a házasságról, lásd, mennyi baj agglegénynek csak az akarat is.

Bert. Nem, én le nem mondok.

Rányi. Meglásd, bele vesztesz.

Bert. Nem, e csalásnak nyomára kell jönöm, s jaj annak, ki megcsalt, agyon lövöm s pört indítok ellene. — De talán te voltál?

Rányi. Nevetséges.

(Béla és Bálint belépnek.)

Nyolcadik jelenet.

Előbbiek. Béla. Bálint.

Bert. Bálint, kinek adtad az imént levelemet?

Por. Júlia (gyenge hangon.) Nekem, csalárd!

Bálint (Porondy Júliára mutatva.) A kisasszonynak.

Bert. (Porondy Júliára mutatva.) Ennek a kisasszonynak?

Bálint. Ugyan annak.

Bert. Ezer kutyafejü tatár!

Rányi. Barátom, odavagy.

Bert. S miért adtad oda?

Bálint. Mivel a tènsur parancsolta, egészen a nagyvárosi civilizátio szerint.

Bert. Nem igaz, én nem parancsoltam.

Porondyné. Még tagadni meri.

Bert. Ez mind az asszony csalárdságának müve, az asszony megvesztegette cselédemet, ez gonosz csalárdság.

Porondyné. Mit, én csalárd? (Félre.) Ki ásnám szemét, de a decorum azt kivánja, hogy elájuljak. (Nagyon.) Egek, e szégyen, ah! (Elájul.)

Rányi. Látd, ez is elájul.

Bert. Vesszenek meg mindnyájan.

Rányiné (csönget.) Segitség! Mari!

(Szobalyány bejő s az ajultakhoz megy.)

Bert. (Bálinthoz.) Kitekerem a nyakadat.

Bálint. Hiszen a városi civilizátio....

Rányiné. Szonday ur, maga átláthatja, hogy ezen dolgot férjemnek tudtára kell adnom, s mig vagy ő, vagy válasza megérkezend, kénytelen vagyok kérni, kiméljen meg látogatásaival.

Rányi. S bátyám nevében én is erre kérlek.

Bert. Hát csapjon a mennykő a dolgába!

(Elrohan, Béla, Bálint utána.)

Por. Júlia. Ah!

Porondyné. Ah!

Harmadik felvonás.

(A szinpad két részre van osztva, balra a szélesebb és tágosabb rész, mellyből a jobb és keskenyebb oldalra ajtó vezet, Rányiné szobája. Jobbra a folyosó ablakokkal s a szin mélyében kijárással. Rányiné szobája ugy van butorozva, mint a második felvonásban, s az akkori oldalajtó most a szin hátulján van. A szoba üres, a folyosón jőnek.)

Első jelenet.

Szonday Bertalan. Béla.

Béla. Már kerestem bácsit, de nem vala honn.

Bert. Értted fáradozám, itt részemről az engedelem házasságodra, s itt a dispensatio. — S most indulhatsz nőt keresni.

Béla. Csak el nem hagyhatam bácsit illy bajban.

Bert. Miért bajban?

Béla. A tegnapi gyalázatos történet után.

Bert. Az igaz, gyalázatos eset volt, három tót faluért ki nem állanám többé. No de ennek is vége, s holnap tisztában leszek.

Béla. Hogyan?

Bert. Ma reggel vevék levelet Rányi Kálmántól, irja, hogy holnap itt leend, s ezzel majd könnyen végzek, neki a jövő tisztujitásban reám s általjában gazdag vőre nagy a szüksége, e fölött adósom is, lyánya bizonyosan enyim.

Béla (félre.) Atyák, tiáruba bocsáthatjátok gyermekeitek boldogságát?!

Bert. Mit beszélsz?

Béla. Örvendek, hogy bátyám olly hamar boldog leend, és én —

Bert. És te?

Béla. Olly messze vagyok boldogságomtól.

Bert. Siess tehát, indulj, rohanj felkeresni azt, gátolni semmi nem fog.

Béla. Mennem nem kellene, kedvesem Pesten van.

Bert. Pesten? hiszen az annál jobb.

Béla. Nem egészen. Hallja bácsi, tegnap találkozám az imádott ismeretlennel, társaságban, hová, mint tudja, öntől menék, beszéltem vele s anyjával, és megvallám szerelmemet; a lyány s anya megegyeztek házasságomban, de gondolja meg bácsi, egy vén rut nagybátyja van, kitől a lyány függ s ez megtagadá.

Bert. Ott is nagybátya, hogy az ördög vinné el valamennyit.

Béla. Azt nem. Nekem is van egy édes nagybátyám.

Bert. Az más. Az én vagyok. De kedvesed nagybátyját lődd agyon.

Béla. Mit használna az? — De más tervem van, ha bácsi segitene.

Bert. Szivesen.

Béla. Bátyám engedelme s a dispensatio kész, kezemben van, ha ön olly szives volna, s most a paphoz menne megtenni ott minden rendeléseket az esketésre, én az alatt valami ürügy alatt kedvesemet s anyját ide vezetem, s mihelyt bácsi visszajő, sietünk a templomba.

Bert. Fölséges. — S a nagybátyát aztán a guta ütheti mérgében.

Béla. De még van egy baj.

Bert. Micsoda?

Béla. Az egész fogadóban nincs üres szoba.

Bert. Vedd át az enyimet.

Béla. köszönöm, bácsi, csak egy két órára veendem használt. De addig, kérem, igérje meg, hogy nem fog a szobába jöni.

Bert. Miért?

Béla. Lássa ön, jegyesem alig ismer engem is, s átall ezen pillanatban idegenekkel találkozni; ha azt nem igérem neki, hogy itt háboritlan lesz, talán el sem jő.

Bert. Legyen hát, de az esketőre csak elmehetek.

Béla. Oda sem, szentül igérém mátkámnak, hogy házasságunk titkát senki nem tudandja meg, s az esketésre a tanukat ő választá, de aztán tüstént bácsihoz vezetem őt.

Bert. Nem bánom, csak ügyesen viseld magadat. Itt a szobakulcs. (Átadja.)

Béla. Köszönöm, édes bátyám.

Bert. Fiu, még egyszer annyira szeretlek, hogy megházasodol, s hogy egy kárhozatos nagybátyát rászedsz.

Béla. Minden ugy lesz. Csak kérem, most siessen.

Bert. Futok hát a paphoz. (El.)

Második jelenet.

Béla (egyedül.)

Béla. Eddig jól volna, de hogy fog sikerülni ezután, az isten tudja. — Legnehezebb, hogy Júliát és anyját nem lehet cselünk titkába avatni, mert a nemeslelkü hölgyek még ön boldogságok kárával visszaijednének a cseltől. — De csel é ez? — Lehet é cselnek mondani azt, mi három ember boldogságát alapitja? Nem, nem, én bátyámat is olly örvényből mentem ki, melly öregségét a legvadabb veszélyekbe sodraná. (Rányi László, Rányiné és Júlia jőnek a folyosón.)

Harmadik jelenet.

Rányi László. Rányiné. Júlia. Béla.

Rányi. Öcsém uram, hogy állnak a részvények?

Béla (hátra fordul.) Bocsánat, nem látám önöket.

Rányi. Kedvesim, menjetek a szobába, kis beszédem van Bélával.

Rányiné. De siess. — Szonday urhoz is legyen szerencsénk.

Béla. Részemről. (Rányiné és Júlia el a szobába.)

Rányi. Semmi ujság?

Béla. Sőt igen sok. Először is Júlia atyja holnap megérkezik, ezt irá bátyámnak, másodszor, bátyám mégis házasodni akar, s harmadszor most a paphoz ment elrendelni esketésemet.

Rányi. Hiszen ugy minden jól van. Ha bátyám holnap jő, ugy még ma esküdnie kell. Megvannak az irások?

Béla. Itt vannak. (Átadja.)

Rányi. Jöjjön tehát, lássunk munkához. Reménylem, győzünk. (El a szobába.)

Negyedik jelenet.

Rányiné. Júlia. (Kik ez alatt titkon beszéltek.) *Rányi László és Béla* (a szobában.)

Rányi. Édes sógorném, örvendjen.

Rányiné. Ha lehetne, jól esnék szivemnek.

Rányi. Lyánya még ma Béla neje lesz.

Rányiné. Nem hihetem.

Júlia. Igaz é ez?

Béla. Reményljen mindent, szerelmem csak boldogságot jövendöl.

Rányi. Itt Szonday Bertalan kézirása; világosan áll benne, hogy öcscse a világ bármelly lyányát vegye el, vagyona felét neki adja. Itt a dispensatio, s a mi több, Bertalan barátom most maga van a papnál, hogy az esketést elkészitse. Igy akarja jóvá tenni tegnapi hibáját.

Rányiné. Elmém kételkednem parancsol, de szivem mindent hisz.

Béla. Édes Júliam, mit mond ön ezekhez?

Júlia. Az öröm néma.

Rányi. De az esketésnek még ma meg kell lenni.

Rányiné. Olly hamar?

Rányi. Okvetetlen, Bertalan könnyen változhatik, s ő maga is azt kivánja, hogy öcscse minél előbb házasodjék.

Rányiné. Csak holnapig.

Béla. Nem lehet, édes ténsasszony, örömestebb mondanám anyám — bátyámnak meg kelle igérnem, hogy még ma esküszöm.

Rányiné. De lyányom nincs elkészülve.

Béla. Júlia szeret, s nemet nem fog mondani.

Júlia. Anyám akarata az enyém is.

Rányi. Siessünk hát, mert a szerencse olly váratlanul jött, hogy szinte félni lehet hamar távozásától.

Rányiné. Isten neki, lyányom készülj, én a jótékony ég intését látom, mellyet követnünk kell. Jer, Júlia. (El Júliával az egyik oldalajtón; Bertalan jő a folyosón.)

Ötödik jelenet.

Béla, Rányi (a szobában.) *Bertalan* (a folyosón.)

Rányi. Maradjon itt, én megyek vizsgálódni, nem lesz é valaki utunkban.

Bert. Béla öcsém mehet, a pap készen várja.

Rányi (a folyosóra akar menni, de az ajtót kinyitván, meglátja Bertalant s visszaijed.) Ördög és pokol, bátyád a folyosón van.

Béla. Ez kellett még.

Rányi. Mit csináljunk?

Béla. Ha innen kijőni lát, gyanakodni fog. (A hátulsó ajtóhoz megy.) Ez az ajtó bátyám szobájába visz, csak ki lehetne nyitni, próbát teszek. (Kulcsot vesz ki zsebéből s az ajtót kinyitja.) Az ég is segit, az ajtó kinyilt. Majd elüzöm én bátyámat. (El, s az ajtót maga után bezárja.)

Bert. Szeretném tudni, elhozta é már öcsém jegyesét, szobámba nem lehet bemenni, kitől tudhatnám meg?

Rányi. Meg kell lesnem, mit beszél Béla bátyjával, még talán segitségére is mehetek. (A folyosó ajtajához simul.)

Bert. Semmi neszt nem hallok, semmi készületet nem látok. (Béla jő hátul a folyosón.)

Hatodik jelenet.

Rányi (a szobában.) *Bertalan, Béla* (a folyosón.)

Béla. Édes bácsi, megvannak a rendelések?

Bert. A pap vár, mehetsz. De hol menyasszonyod?

Béla. Már készen van.

Bert. Szobámban?

Béla. Nem. Nőszö asszonyra volt szükségünk, más nem levén Rányinét kértem meg, ő eljő, s most jegyesem is nála van.

Bert. Mikor mentek?

Béla. Mindjárt. De egy baj van, nagybátyja sejt valamit a dologról, most túl a folyosón kullog, s ha jegyesemet meglátná, vége mindennek.

Bert. Hogy segithetünk ezen? hol az az ember? elkergetem.

Béla. Hogy kezdene veszekedést? (Zsidó megjelenik a szin hátulján, Béla int neki, hogy maradjon.)

Bert. Hát adj tanácsot.

Béla (félre.) Ez a zsidó valódi deus ex machina, nagybátyát improvisálok belőle. (Bertalanhoz.) Nézze, bátyám, (a zsidóra mutat) ott az ármányos nagybátya.

Bert. Be zsidóképe van.

Béla. Szakasztott ollyan, mint a zsidó, kiállhatlan ember, senki nem szenvedheti.

Bert. De már ezt rá kell szednünk.

Béla. Hogy bácsi szobájában valék, ötlött is egy kis csel eszembe.

Bert. Mi?

Béla. Egy uj fátyolt s burkonyt láttam ott.

Bert. Értelek, ezer kutyafejü tatár! Fiu, ez felséges, ezt menyasszonyodra adjuk s bátyád nem ismer rá.

Rányi (a szobában.) Derék, még maga segit.

Béla. Hát szabad elvennem?

Bert. Vidd hamar. (Béla elrohan a folyosón s a zsidót maga után inti; Rányiné és Júlia átöltözve az oldalszobából a szobába jönek.)

Hetedik jelenet.

Rányiné. Júlia. Rányi (a szobában.) *Bertalan* s később *Béla* és *Zsidó* (a folyosón.)

Bert. S a zsidóképü nagybátya csakugyan utána sompolygott. De várj, nagybátya, porul jársz te.

Rányi. Örülj, édes Juliám, minden akadály el van háritva, Bertalan maga kün áll, de dolgai levén, nem mehet a templomba.

Rányiné. S valóban megegyezett ő?

Rányi. Hogy kételkedik? Látni fog bennünket a templomba menni.

Rányiné. Ezt nem gondoltam.

Béla (kezében kalap és burkony (crispin) jő a folyosón, utána a zsidó, ki hátul megáll.) Bácsi, köszönöm, itt van minden, de még egyre kérem, azonban nem magamért, sőt önmagáért, násznagyom Rányi s igy Julia kisasszony egyedül marad itthon, tehát mig mi a templomban leszünk, ne távozzék hazulról.

Bert. Azt nem is teszem, itt maradok az ajtó előtt.

Béla. Erre a nagybátyára pedig vigyázzon bácsi, mert átkozott ravasz ember, ollyan, mint a képe mutatja. Gondolja meg csak, áruló zsidónak adja ki magát, ne beszéljen vele, de ha a szóváltást ki nem kerülheti, meg ne hagyja magát csalatni.

Bert. Ne félj, meg nem csal, ha a muszka cár nagybátyja lenne is.

Béla. Ajánlom magamat. (El a szobába.)

Bert. Vigyázz nagybátya, holnap keresheted Pesten hugodat.

Nyolcadik jelenet.

Béla (a szobában.) *Többiek* (mint előbb.)

Béla. Édes Juliám, ezen burkony jobban fog illeni menyasszonyi öltözetnek. (Ráadja.) S ezen fátyolt, méltóztassék felvenni. (Júlia megteszi.)

Rányi. Most induljunk.

Rányiné. Isten engedelmével. (Szobalányhoz.) Te itthon maradsz.

Béla. Kérem, édes Juliám! (Juliát karon fogva el, utána Rányi, Rányiné, midőn a folyosóra jönek:)

Bert. (elfojtott nevetéssel.) No, nagybátya, viszik a hugodat. (Rányi, Rányiné, Béla, Júlia el a folyosó elején.)

Kilencedik jelenet.

Bertalan. Zsidó.

Bert. Öcsém, vezessen a szerencse; ármányos fiu, ezen tettéért mindent meg tudnék neki bocsátani, csakhogy megházasodik. Hanem a nagybátyát fogja a méreg enni, de ugy kell neki, mit avatja magát huga férjhez menetelébe, — ha vigyázni nem tud, lakoljon; viselt volna ugy gondot hugára, mint én jegyesemre, tudom nem vinnék most esketni. — Az öröm szinte kifurja a titkot belőlem, iszonyuan szeretném neki megmondani, milly szörnyen megcsalatott, — de nem, majd eljő annak is az ideje. — Hanem a mint látom felém jő. (Zsidó közelit.) Vajjon mit akar?

Zsidó (zsidós szójejtéssel.) Tekintetes uram, nem parancsol finom cilinder órákat, igazi parisiak, mind kőben járnak.

Bert. Nem kell. — (Félre.) S azt hinné az ember, hogy zsidó.

Zsidó. Csak tessék legalább megnézni, az nem kerül pénzbe. (Órákat mutat.) Ez igen finom s nem ezüst, a legfinomabb platina, méltóztassék megnézni, négy kőben jár.

Bert. Nem veszek semmit.

Zsidó. De ha kérem, illyen finom órákat az egész városban nem kap.

Bert. (haragosan.) Mondom, nem kell.

Zsidó. Csak ne méltóztassék haragudni, megyek már. — De könyörgöm alássan, nem méltóztatik é tudni, (Rányiné szobájára mutat) itthon vannak é ebben a szobában?

Bert. (félre.) Aha, tudakozódik már. — Mi köze hozzá?

Zsidó. Kérem alássan, hiszen csak tudni akartam, hiszen majd meglelem őket.

Bert. (félre.) Utánok akar menni, nem hagyom. (Nagyon.) De abból semmi sem lesz, édes nagybátya uram!

Zsidó. Nagybátya, kicsoda a nagybátya, én nem vagyok nagybátya.

Bert. Hiában tagadja, jól tudom én, ki az ur, hiában tetteti magát zsidónak.

Zsidó. Követem alássan, én becsületes ember vagyok, de nagybátya nem vagyok.

Bert. Ne beszéljen, tagadása nem használ, de inczselkedéseivel már elkésett.

Zsidó. A tekintetes ur tréfálni méltóztatik.

Bert. Hiában alakoskodik, engem meg nem csal.

Zsidó. Én megcsalni, kérem az én óráim mind igaziak, finomak, pontosan járnak.

Bert. Ne beszéljen óráiról, tudom én kicsoda az ur.

Zsidó. Kérem alássan, én Hirsch Lévy vagyok, becsületes pesti zsidó. (Félre.) Ez az ember bolond.

Bert. Az ur öcsém után leskelődik, de nem éri célját, előbb agyon verem.

Zsidó (félre.) Ez veszedelmes bolond. Elszaladok. (Nagyon.) Magamat ajánlom gráciájába. (El sebesen.)

Bert. (utána siet.) Megálljon, megálljon. (Ezen pillanatban a folyosó elején föllép Rányi Kálmán.)

Tizedik jelenet.

Kálmán. Bertalan.

Kálmán. Hová szaladsz, Bertalan?

Bert. (visszafordul.) Hozott isten, ugyan hamar jöttél.

Kálm. Előbb, mint igértem. — De pajtás, szép hiredet hallottam.

Bert. Kitől?

Kálm. Épen most Porondynétól.

Bert. Rágalom, ne hidd.

Kálm. Leveledet is mutatta.

Bert. Azt az ördög játszotta kezébe.

Kálm. Ma már nem törvényes kifogás az ördög, s igazold magad, mert ha ez igaz, lyányomat, bár mit tégy velem sem áldozhatom fel. Gondold meg, becsületem és saját becsületed.

Bert. De ne hidd, pajtás.

Kálm. Saját irásod volt. — De hol lyányom?

Bert. Itt benn. (A szobára mutat.)

Kálm. (a szobába nyit s bemennek.) Hol asszonyod?

Szobalyány. A templomban.

Kálm. Hát a kisasszouy?

Szobalyány. Az is.

Bert. (meghökkenve.) Az is?

Szobalyány. Igen.

Bert. Lehetetlen.

Kálm. Hogy mehetnek illy későn templomba.

Szobalyány. A kisasszony esküszik.

Kálm. A lyányom? kivel?

Szobalyány. Szonday Béla urfival.

Bert. Ezer kutyafejü tatár.

Kálm. Berci, mi ez?

Bert. Az, hogy engem szörnyen megcsaltak; ki volt a fátyolos burkonyos kisasszony, kit öcsém vezetett?

Szobalyány. Júlia kisasszony.

Bert. Hát öcsém semmi idegen lyányt nem hozott ide?

Szobalyány. Egy lelket sem.

Bert. Oh, én vén bolond!

Kálm. Mi történt?

Bert. S még én segitém, még én vigyáztam a nagybátyára. (Ez alatt Porondyné a folyosóra jött s a szobába megy.)

Tizenegyedik jelenet.

Előbbiek. Porondyné.

Porondyné. Szonday ur, tudja é már hogy járt?

Bert. (félre.) Jaj nekem, most ez jő nyakamra.

Porond. Történetből a templomba jövök s mit látok ott?

Kálm. Mit?

Por. Júlia kisasszony épen akkor esküdött Bélával.

Kálm. Meg nem foghatom.

Bert. (Kálmánhoz.) Csak az a vén boszorkány ne tudná. Jaj a csufság!

Kálm. Vedd jó neven a bajt, mert oda vagy, ha nyelvére kerülsz.

Por. De ugy kell, gyermekem jó hirét, s ártatlanságát kockára tette, most az ég bünteti. Haha ha! saját öcscse milly szépen megcsalta, lesz a világnak mit nevetni.

Bert. Mit, ki csalt meg, — engem senki nem csalt meg.

Por. Tudjuk, majd elbeszéljük, ez a história még szinpadra is jő.

Bert. Csak nem fog komédiahőssé tenni.

Por. Még az utcai gyerekek is nevetni fogják. Illy megcsalatás!

Bert. Semmi csalatás, az asszony semmit nem tud. (Rányi László és Rányiné, Béla és Júlia a folyosón jőnek, a két első a szobába lép s az ajtóban észrevétlenül megáll; Béla, Júlia a folyosón maradnak.)

Tizenkettedik jelenet.

Előbbiek. Rányi László. Rányiné.

Por. Semmi csalatás? Talán még elhitetné, hogy maga is megegyezett öcscse házasságában.

Bert. (félre.) Mit mondjak? — Természetesen megegyeztem, hogy is mert volna Béla egyezésem nélkül házasodni?

Kálm. Megegyeztél? Ugy minden jól van.

Por. Mit hallok!

Bert. Megegyeztem, meg, Porondyné asszonyom.

Rányi (Rányinéval előlép.) Szonday barátom megegyezett, igen is.

Rányiné. Ugy van, édes férjem, egyezése nélkül nem engedtem volna. Ő látta, hogy lyányunk szereti Bélát.

Kálm. (Bertalanhoz.) Itt a kezem, pajtás. Jobb is fiatal lyány ifjunak.

Rányi (kiszól.) Béla, Júlia jertek! (jőnek.)

Tizenharmadik jelenet.

Előbbiek. Béla. Julia.

Béla. Édes bátyám!

Júlia. Édes atyám!

Por. Szonday ur hát csakugyan megegyezett?

Bert. (félre.) Átkozott helyzet, mit mondjak, szavamat vissza nem vehetem.

Kálm. Ugyan mit kérd annyit, hallotta már.

Bert. Természetesen hallotta már — megegyeztem.

Béla. Hála, édes bácsi! (Nyakába borul.)

Por. Átkozott eset, a legszebb história elromlott.

Bert. (magában.) Mindent megbocsátanék, csak a nagybátyát ne kellett volna őrzenem.

Vége.

IIdik kötet.

XXIIIik szám.

Fiatal keresztanya,

vígjáték 1 felvonásban; **Scribe** *után franciából fordítá* **Jakab István.**

Személyek:

Lucyné, fiatal özvegy.
Eduárd, keresztfia.
Mordy, törvénytanácsos.
Cecilia, ennek huga.
Jean Champeroux, Lucyné keresztfia s haszonbérlője.

(Történik Lucyné jószágán.)

(Kerti terem, egy fő- és két oldalajtóval; — a főajtó mellett mindenik félen ablakok rostélytáblákkal, s ezeknek egyike nyitva; jobbról asztal, iróeszközökkel; — balról egy kis zsöllyeszék az ugynevezett madár (volant) játékhoz tartozó lapockákkal vagy csapókkal s toll laptákkal.)

Első jelenet.

Mordy. Cecilia. Jean (kinél egy zacskó pénz van.)

Mordy (asztalnál ül Ceciliával beszélgetve, ki dolgozik. Jean hátul megáll; hóna alatt egy zacskó pénz.) Tehát ma utánad futott, Cecilia?

Cec. Igen, édes bátyám.

Mordy. S megcsókolt?

Cec. Úgy tetszik, igen! — de —

Mordy. Kétszer?

Cec. Oh, azt olly pontosan nem olvastam meg. — De hogy is lehetett volna, elég dolgot adott, hogy visszatarthassam.

Mordy. Minő vakmerőség?! — Alig 20 esztendős — s már csókolódik, még pedig egy törvénytanácsnok hugával! — Igen! ha Parisban volna, hallgatnék — de itt — falun! Ezt keresztanyjának meg kell sugni.

Cec. Ah nem! Miattam Eduárdnak ne legyen kedvetlensége. Igaz, hogy megcsókolt, — de ugy is soha sem tudja, mit teszen.

Mordy. Gondolnád? (Fejét csóválja.) Hm! hm!

Jean (előre jő.) No — én is itt volnék, már elég régen várok —

Mordy. Ugy? — Azért vagy a világon. — Mindjárt —

Jean. Igen, azt már két órája mondja. Ha még is pénzt kérnék, nem bánnám, — de igy én hoztam, s mégis —

Mordy. Tudom fiam, — haszonbéredet. — Mindjárt elbocsátlak. Ugyé 1500 frank? (Könyvei közt nézeget.)

Jean. Igen is 1500 frank. De miért nem veszi át a nagyságos asszony, mint máskor? — vele mindig hamar végeztem.

Mordy. Én vagyok sáfárja, — ügyvivője.

Jean. Aha! értem! —

Mordy. Itt nyugtatványod! — Hol az 1500 fr.?

Jean. Itt van! (A zacskót az asztalra teszi.)

Mordy. Jó — most mehetsz.

Jean. Még nem; előbb a nagyságos asszonnyal kell szólnom.

Mordy. Ma senkivel nem beszél — érted? S mi különös dolgunk van vele?

Jean. Különös? Épen minthogy különös, nem mondhatom meg nyilván; s ha az ur tudná — igen ha tudná — egészen másként beszélne velem —

Mordy. Ugy? Nos ki vagy más, mint Champeroux Jean, a la hayei haszonbérlő?

Jean. Tulajdonkép igen! De azon viszony, mellyben a nagyságos asszonnyal állok, — ugy tartom, születésemet illeti.

Mordy. Dehogy? viszony? születésed? — Hát nem a la hayei mezőkerülő fia vagy?

Jean. Oh igen! De még valami egészen más is, — bizonyos tekintetben valami igen közel levő — megmondhatnám; de nem akarom, és most épen nem, minthogy az ur olly kiváncsi —

Mordy. No hát menj dolgodra —

Jean. Igen, ha akarnék; de most épen nem akarok. — Reggelizni megyek, azt lehet tennem s

akarom is. — Én a házhoz tartozom; itt nekem is van szóm — s épen mivel az vagyok, a mi vagyok, kevély és szemtelen is lehetek — igen, lehetek.

Mordy. Mit? —

Jean. Jól tudom, hogy az ur csak maga akar az lenni. Oh ne busuljon; nem viszek én el mindent, még az urnak is elég marad. (Balra el.)

Második jelenet.

Mordy. Cecilia.

Mordy. Ugyan pajzán, szemérmetlen kölyök ez. — Mire nem vetemedik már ma a parasztság! mind ez a boldogtalan felvilágulástól jő.

Cec. (felkel.) Ugyvan, nincsenek gyermekek, — mind szabad urak, s érettkoruak.

Mordy. Ezt a főváros közelléte okozza, ott még felvilágultabbak a parasztok, mint akárhol másutt. De hugom — imént félbe kelle szakasztanunk beszédünket, már megvan időd, hogy férjhez menj.

Cec. Oh igen — édes bátyám.

Mordy. Férjet kell választanod, az az, olly férfit, ki nem vár hozományra.

Cec. Látd, ollyan jegyződ; — azt tartom, ez nem sokat kivánna.

Mordy. Mit, jegyzőm?

Cec. Csak ugy általában gondolám.

Mordy. Reményem is, Bernard urról szó sem lehet. Szükség, hogy gazdag férjhez menj. — Én ugyan jól kiházasitanálak, — mert jó ember vagyok, valóban igen jó — becsületemre! nagyon jó. — De e pillanatban — De most, e pillanatban — látd édes hugom, pénzemre magamnak is szükségem van — én is illyes valami után járok most — valami házasság után —

Cec. Számomra?

Mordy. Nem, számomra! nagyon szeretnék elvenni valami százezer tallért. Csak nézd meg e gyönyörü kastélyt, közel a fővároshoz — mintha egyenesen olly törvénytanácsnoknak épitették volna, ki nyugalomba akar lépni. — Mit gondolsz?

Cec. Hogyan, s te Lucynére célzasz! egy husz esztendős, tüzes, könnyelmü, szeszélyes özvegyre! S még e felett igen gazdag is —

Mordy. Épen azért! Már jószágának kormányozása is óriási munka — s maga csak mulatságról gondolkodik. Semmi nem kedvetleniti ugy annyira, mint ha ügyes bajos dolgokról szólok vele; elég alkalmam tapasztalni, mert egész nap azt teszem.

Cec. Furcsa kis udvarlásmód.

Mordy. Minden esetre legjobb. Ez felmérgesiti, s hogy hallgatásra birhasson, végül hozzám kell jőnie; s hogy az unalmas ügyvivőt lerázhassa, nőmmé kell lennie.

Cec. Tegnap egész nap ásitott.

Mordy (örömmel.) Jó, igen jó — látod, ezek már első jelei irántam fejledező szerelmének. Csupán egy aggódtat, s ez Eduárd, keresztfia. A nélkül hogy általam idéztetnék, maga fejétől ide jött.

Cec. Ha egyéb nincs — hiszen a keresztfiunak csak szabad meglátogatni keresztanyját?

Mordy. Igen bizony, — de ha a keresztfiu s keresztanya épen egy korban vannak, — még pedig épen illyen korban. — Mert a kerasztanyaságot Lucynéra még kisded korában ruházta át atyja, ki valódi keresztapa volt, — mi szokásban van polgári és egyházi törvényeink szerint.

Cec. Tudom édes bátyám, Eduárd egy szegény polgári születésü tiszt fia volt, jókor árván maradt s a nagyságos asszony atyja könyörületből nevelte —

Mordy. Ugy van; de a szélkergető egészen tele van ravaszsággal. Alig került ki az erdősz akademiából, s már kinevet. — Ezek a mostani nevelés következményei.

Cec. (középajtó felé fordulva.) Itt jő Lucyné, — kezében könyv! — Istenem, még most is egyre ásit!

Mordy. Látod — gondolkodik felőlem — a pillanat kedvező. (Ceciliához.) Hagyj magunkra!

Cec. (bal ajtón el.)

Harmadik jelenet.

Mordy. Lucyné.

Lucyné (középen olvasva jő.) Unalmas séta! A park olly nagy és egyforma, hogy minden, mit az ember benne olvas, unalmasnak tetszik — pedig ez egészen uj román.

Mordy (elővesz egy csomó papirt.) Engedje meg nagyságos asszony, hogy legszebb reggelt kivánhassak.

Luc. Ah Mordy ur, épen jó, hogy itt van, rémitőleg unatkozom — s még is egyedül hagy, ez nem szép tőle.

Mordy. Ugy tetszék előttem, annyira untaták nagyságát az este bemutatott számadások, hogy mulattatásomat —

Luc. Inkább ön mulattasson, mint épen senki. Nincs előttem irtóztatóbb, mint az unalom; a nélkül, hogy tudnám, miért. Ha ön nálam van, legalább okom van rá, még pedig helyes okom.

Mordy (a papirosokat forgatja.) Nagyságod igen kegyes. Különféle számadások volnának itt, mellyeket nagyságának elibe kivánnék terjeszteni.

Luc. Sokáig tart?

Mordy. Három vagy négy rövid óracskáig. (Olvas.) „La Touri puszta: Simon haszonbérlő ez idén csak 3000 frankot fizetett be; mivel pedig a bért 250 frankkal felemeltem, igy —

Luc. Miért emelte föl? Szép lyánya van, a kis Margit, kellemes gyermek. Ma reggel is gyümölcsöt hozott.

Mordy. Ah igen, Margit, ki mátkájával, az ifju gazdatiszttel meghasonlott.

Luc. Meghasonlott? — Én majd összebékéltetem őket, lehet azon segiteni. Igy egy vidám reggelt nyerek, s kinek köszönöm ismét? Nem másnak, mint önnek. — Még is mulattatóbb, mint hivém, ügyes bajos dolgokról beszélni. Azután falusi lakodalmat tartunk, nagy vendégséget, bált adunk . . . . oh ez dicső! még mást is tudok, ki ennek örülni fog.

Mordy. S ki az?

Luc. Eduárd keresztfiacskám. Nagyon szeret táncolni. Mindjárt irok neki, hogy jöjön ide.

Mordy. Nem lesz szükség, — már itt van. Ma reggel megérkezett.

Luc. Hogyan? engedelmem nélkül?

Mordy. Reggeltől fogva puskával szaladgál a parkban s gonosz vérfürdőt okozott a nyulak és fácánok közt. Illy évszakban, minden vadászjog ellen!

Luc. Oh gonosz! s hol az urfi? Tüstént ide jöjön. Menjen — mindjárt — hivassa —

Mordy. Ki tudja hol futos? Mint őrült gázolta a tulipán- és jacintágyakat; ugyan tett bennök pusztitást.

Luc. Hogyan? Jacintjaimat! Fertelmes! a dicső virágokat! mellyeket egy bálruha felékitésére szántam volt. Oh ön nem is tudja, mi szép, ha a ruha eleven virágokkal van beszegve, s kivált illyen virágokkal! Ez valami mennyei, kecsesebbet nem képzelhetni.!

Mordy. De nagysád nagyon is kimélő azon ifju ember iránt. Ha nem félnék, hogy nagysádat boszantom, elbeszélhetném, hogy ma megleptem, midőn épen hugomat csókolta.

Luc. (nevetve.) Valóban, s megcsókolta? hiszen ez nagyon mulatságos, s ön meglepi őket, ez még mulatságosabb. Nem, nem! — fiatal embernek, ki csak épen most jött ki az egyetemből, más valamiről kellene gondolkodni, mint ifju lyánykák után futni s csókolódni. — Ma egész keménységemet fogom vele éreztetni, csak bizza rám. — Ez mulattatni fog!

Mordy. Igen ismerem már — nagysád büntető szónoklattal kezdi el s utóbb játszik vele.

Luc. Hiszen nem lehet örökké boszankodni. — Egyszer mindennek végének kell lenni, nem igaz?—

Mordy. Ez ugyan igaz, de nagysád még is valóban igen elkényezteti az ifju embert. — Gondolja meg, ki fia —

Lucyné (szavába vág.) Egy derék tiszte, ki sebeiben halt meg. Ezért adósa maradt fia iránt a haza; s atyám vállalta magára az adósság lefizetését. Alig valék öt vagy hat esztendős, midőn atyám parancsolá, hogy a szegény árvának keresztanyja legyek, ki akkor épen ollyan idős volt, mint magam. Kora gyermekségemben arra akart már ez által oktatni, hogy a szerencsétlenségen segiteni minden életkor alkalmas lehet.

Mordy. Az valóban igen szép volt. — De nagyságos asszony engedje meg, hogy a számadást folytathassam —

Luc. Hát még nincs vele készen?

Mordy. Hiszen még el sem kezdtem.

Luc. Valóban egész jószágomat át kell engednem, csak hogy erről többé ne halljak.

Mordy. Csak egy föltét alatt fogadnám el.

Luc. S az volna?

Mordy. Ha nagyságddal megoszthatnám.

Luc. Valóban? — Dicső — az ötlet eredeti. — Tudja kedves Mordy ur, hogy igen szeretetre méltó lehet, ha akarja?

Mordy. Nagyságos asszony!

Luc. Saját személyét fizetés gyanánt ügyvivőjének adni; fölséges! az ötlet mennyei!

Mordy (tüzzel.) Oh nagyságos asszony — valóban az én boldogságom —

Negyedik jelenet.

Előbbiek. Jean (balról.)

Jean. No, mondhatom — ugy reggeliztem, mint egy király.

Mordy. Ki jő itt? Tüzes villám! A pillanat olly kedvező volt. (Jeanhoz.) Ki engedte meg, hogy bejöj? Mit akarsz itt?

Jean. Mit akarok? szeretné tudni, ugyé? — meg is mondom, de nem az urnak.

Luc. Ah nézd csak — Jean! Hozott isten, fiam!

Jean. Alázatos szolgája, keresztanyácskám, alázatos szolgája.

Mordy. Keresztanyja?

Jean. Igen, igen, meghatalmazott uram, ez keresztanyám. Mivel pedig most már tudja, ki vagyok (mellette elmegyen Lucynéhoz át) oda megyek, hová tartozom. Ugyé édes keresztanyácskám? (Mordyhoz.) Mert ez keresztanyám. Aha! még ezt nem tudta! —

Mordy. Hogyan, nagyságos asszony, ez is keresztfia? Hány illy neveletlen árvája van?

Luc. Oh igen sok; de azt tartom, kevés, ki annyi reménnyel biztatna, mint ez. Szegény jó Jean. (Arcára legyint.) Merő butaság kukucsál szeméből.

Jean. Ah kedves keresztanyácskám, milly kegyes! (Mordyhoz.) Ide nézzen, ez nem olly kevély, mint maga. Mindig olly kedves, és mindig valami szépet mond az embernek. Igen!

Luc. Csak itt maradsz ebéden, ugyé fiam?

Jean (Mordyhoz.) Fiam? Aha! Hallja? Tudom én már jogomat. Mindig hallottam, hogy a keresztatyák és anyák szülék gyanánt vannak azon gyermekeknél, mellyeket keresztvizre tartottak. E szerint némileg én is a házhoz tartozó fiu vagyok.

Luc. Minden esetre, gyermekem. — De most beszélj, hogy vagy? Hogy áll a gazdaság?

Jean. Ah istenem, keresztanyácskám, rémitőleg nagy a gazdálkodás! Olly sokféle nyomja szivemet, min derekasan fog csodálkozni. — Épen azért igen ohajtanék vele egészen titokban (Mordyra int) tanúk nélkül szólni.

Mordy. Ez annyit tesz, hogy menjek.

Jean (félre.) Észrevette! (Nyiltan.) Én ugyan senkit nem kényszeritek; de, a ki épen ugy érti — (Mordy előtt hajlong.) Alázatos szolgája, meghatalmazott ur!

Mordy. A házhoz tartozó fiunak minden esetre helyet kell adnom.(Lucynéhez.) Elmegyek, majd szélylyel nézek majorunkban s ebédre visszatérek. — (A zacskó pénzt felveszi s középen el.)

Ötödik jelenet.

Jean. Lucyné.

Jean. Elviszi a pénzt . . „majorunkban“ . . . keresztanyám, hallotta: majorunkban? Mi gondja arra? mi baja azzal? Csak nem ollyan forma keresztfia tán ez is, mint Eduárd ur, kivel épen találkoztam.

Luc. Igen? Láttad?

Jean. Ej, biz igen. Ugy volt öltözve, mint egy herceg; s tudja é keresztanyám, hogy az nem igen nagy becsületére válik?

Luc. Hogyan?!

Jean. Mint mondám, ez semmit sem ér, mert én szintugy keresztfia vagyok, mint Eduárd, s engem még is csak vászon kutkában járat, koránsem olly nyalkán. Ő asztalánál eszik, nekem pedig az inasokkal kell ennem. Igaz ugyan, hogy ott szinte annyit kapok, de egy órával későbben. Ez büsit engem épen, s kereken kimondva, keresztanyámasszony, azt hiszem, ez nem legjobb hirt terjeszt róla az emberek közt — igen.

Luc. Köszönöm jó tanácsodat Jean, de sajnálom, ha azért Eduárdra boszankodol. Te sem panaszolhatsz Jean; atyádtól szép bérjószágot öröklöttél, te vagy —

Jean. Én vagyok. — Igen bizony, keresztanyácskám én voltam egyetlen fiu a háznál, s igy az engem illetett. Hiszen ugy mondja a törvény, nem igaz é?

Luc. Természetesen!

Jean. Még egy gazdag sógorom is van, Tamás; legdúsabb paraszt egész környékben. — Ennek is örököse vagyok; hála istennek! igen.

Luc. Ah igen, az emberséges Tamás. Ő is keresztapja volt Eduárdnak, a jó Tamás, s nekem komám. Hogy van?

Jean. Köszönöm szives kérdését — ő —

Luc. No, azon örülök, — tehát vidám?

Jean. Már tavaly megholt — igen.

Luc. Ah istenem a szegény ember, olly rég nem hallottam felőle. Hiszen még nem látszott olly nagyon öregnek —

Jean. Igen; nem is volt tulajdonképen olly öreg, ha ugy veszi, de még is jó ideig élt. Eduárd atyjával együtt szolgált a háboruban, és épen ezért jövék ide, hogy tanácsot kérjek, mert levelei közt olly valamit találtam, mit testamentomnak neveznek, s abban Eduárd urat, mint keresztfiát, jószága általános örökösévé tette, mellynek évi jövedelme 1800 frank 75 fillér —

Luc. S ezt elhallgattad Jean? A szegény Eduárd nemes büszkeségből többé semmit nem akar tőlem elfogadni. Ez váratlan szerencse rá nézve, melly olly teljes joggal illeti, mint az apai örökség. De épen most jut eszembe, szegény fiu, te voltál természetes örököse, s igy vesztes ezen végrendelvény által? Ez keserit, nemde fiam?

Jean. Oh nem, azt nem mondhatnám; nem vagyok olly irigy; a keresztapák adhatnak keresztgyermekeiknek a mit akarnak, ahoz senkinek nincs köze, sem szólója. De a mi boszant, az egy kikötés, mellyet Tamás sógor tett — igen.

Luc. Micsoda kikötést?

Jean. Ej, nem akarta, hogy nőtlen maradjon, s olly föltét alatt rendelte örökösének, ha husz esztendős kora előtt megházasodik.

Luc. Lehetetlen!

Jean. No nézze meg maga! (Papirosokat ad át.) Eduárd szerencsétlenségére tegnap már 20 esztendős volt — s igy én vagyok egyedüli örökös.

Luc. Gondolod?

Jean. Ej bizonyosan! Mert látja keresztanyámasszony, Eduárd sz. György havában született, még pedig utólsó napján; a hónapot tökéletesen tudom, mert akkor rendszerint mindig áprilisbe küldenek. Ma pedig már majus elsője van — igen.

Luc. (miután elolvasta.) Minden esetre. De ha csak ez nyugtalanit olly nagyon, — vigasztald magad; Eduárd még nincs annyi idős, mint képzeled.

Jean. Mi a hóhér! Tehát nem áprilisben született volna?

Luc. Igen, de keresztlevelét Kurlandban adták ki, hol még az ó kalendariom szerint számlálnak; nálunk az uj időszámitás van szokásban, s ha ma majus elsője van is, születése napja csak tizenkét nap mulva lesz.

Jean. Uj kalendariom — régi kalendariom! micsoda zavar ez? Mindig mondtam, hogy az uj találmányok mit sem érnek. Maradtunk volna a réginél — akkor csakugyan 20 esztendős volna. — S én általános örökös.

Luc. Igen, de igy még 12 nap hiányzik s addig elég ideje van feleséget keresni. Látod édes Jean, igy állanak a dolgok. (A levelet visszaadja.)

Jean. Ne neked! a tréfának megint vége volna. De nem hiszek ezután semminek, még a kalendariomnak sem. Az idővel már ugy is gyakran megcsalt. — No, ha ezt tudtam volna — —

Luc. (gondolatban.) Tehát 12 nap alatt meg kell házasitnom? Itt nincs elveszteni való idő. De hol találok neki mindjárt feleséget? hozzá illő lyányt — illyen hamar — még pedig itt?

Jean. Hm! csak nálunk ritkák. Lyány ugyan van elég, — de épen hozzá illő — tanult —

Luc. Ah! most jut eszembe. — Cecilia, a törvénytanácsnok huga. Igen szép, jól nevelt — ma utána futott, meg is csókolta. — Tehát szereti is, nincs kétség. (Asztalhoz ül és ir.) Várj, várj: mindjárt végire járunk. (Ir.)

Jean (mig Lucyné ir.) Ki szerencsétlen, a füben is megbotlik, hátra bukik, s betöri orrát — igen. Ezt az iskolamester mindig mondta s nem hittem neki. De most átlátom. Nem elég, hogy a régi időszámlálás egész tervemet dugába dönti, nem, hanem még azon egyetlen asszonyszemélybe is szerelmes, melly itt van. Csak szeretném tudni, miért törlötték el a régi időszámlálást — jó számlálás volt — én nagyon meg voltam vele elégedve. Hallja keresztanyám, hátha az uj számlálást hamarjában ismét eltörölnék? A fővárosban olly nagy ismeretségei vannak. — Nem ismer valami számoló urakat? talán ezek megtehetnék?

Luc. (ir.) Ej, hagyj el!

Jean. Igen, mindig igy járok én! Ha adómat kellene fizetnem, bizonyosan érvényes lenne az ó kalendáriom! most, hogy általa pénzt kellene kapnom — oda van! igen —

Luc. (elvégezte.) Nesze, szaladj ezzel a faluba, keresd föl a törvénytanácsnokot, s add oda neki e cédulát. Maga hozzon feleletet, érted? De hamar, szaporán, érted? Szaladj frissen.

Jean (veszteg marad.) Igen, repülök. De tudja bizonyosan?

Luc. Lódulj — lódulj — nincs elveszteni való idő. (Középen kitukmálja.)

Hatodik jelenet.

Lucyné. Utóbb *Eduárd* puskával.

Lucyné. Szegény ifju, még bizonyosan nincs kedve házasodni. De nekem kell arról gondoskodnom, hogy az örökséget el ne szalassza. (Egy lövés hallik.) Ah istenem! mi ez?

Eduárd (a szinfalak megett.) Apporte — Diana — apporte! Micsoda ügyetlen kutya ez. (Belép.) Istenem keresztanyácskám! (Puskáját a jobb felöli asztalra teszi.)

Luc. Igenis urfi, én vagyok, s viseletével épen nem vagyok megelégedve — boszonkodom. Hogy ijeszthetsz igy meg? Ki hallott illyet?

Eduárd (zavarodva.) Ezerszer bocsánatért könyörgök, tisztelt keresztanyám. Azt gondoltam, még — még — alszik —

Lucyné. Ugy? s azért épen itt a ház körül lődöz.

Ed. Valóban roszul cselekedtem — igen roszul, — de a vadász — szenvedély nem hagy ám sokat fontolgatni.

Luc. Micsoda vadász szenvedély? Miért van szenvedélyed? — Tudod, hogy a vadászatot nem türhetem. Igen rosz szivének kell lenni, ki a szegény, ártatlan állatokat megölheti, mellyek nekünk nem vétenek. Nem lehet csendesen honn maradni? S e rémitő szenvedélyében virágágyaimat is feldulta, jacintjaimat összetiporta — jacintjaimat, mellyekkel bálra akarám magamat ékiteni —

Ed. Oh ég!

Luc. S e pontban nem értek tréfát! nem, épen semmi tréfát! Most itt áll lesütött szemekkel, vétkét érezve. No szólj — mentsd magad — mit felelhetsz?

Ed. Ah istenem! igaz, hogy a kár, mellyet tettem, nagy; de hiszen nagyságnak nincs szüksége virágokra, hogy bájoló legyen.

Luc. Szép mentség! azt hiszed hizelgéseddel megengesztelhetsz? Nem barátom, tudod azt nem szeretem, kivált, mikor haragszom, nagyon haragszom. — Hogy össze van cibálva! magát ugy felheviteni, igy kifárasztani! — mennyi baj van ezzel a fiuval. Ne, itt zsebkendőm!

Ed. (elveszi, s hévvel ajakához szoritja.)

Luc. No, nem azért adtam; hagyd el e bohóságot; az jóságommal visszaélés, mellyet most egyszer még elnézek; de azt mondom, ha még egyszer történik —

Ed. Ah tisztelt keresztanyám, tudom, mivel tartozom nagyságodnak. — S csak az fáj, — hogy nem mutatja magát alkalom, hálámnak, hódolatomnak bizonyithatására, — s hogy én — mert éltemnek legszebb napja lenne az, mellyen nagyságáért meghalhatnék.

Luc. Igaz! Épen e szó emlékeztet, hogy ujra okom volna rád haragudni. Kevéssel a fővárosból eljöttem előtt mi civakodásod volt Nervalnéval s bátyjával?

Ed. Hogyan — tudja nagyságod?

Luc. Bátyjával még hagyján — az egy eszelős szemtelen, kit ki nem állhatok; de az asszonnyal; ő fiatal és kellemes, — korodhoz épen illetlen is szép asszonyokkal veszekedni, — ennek rosz — igen rosz következése lehet. Ismerem én ezt, mert több tapasztalásom van, mint neked.

Ed. Hiszen, ha csak rólam beszélt volna, csendesen maradék; — de — nagyságát illette, tisztelt keresztanyám —

Luc. Engemet? Hogy beszélhetne felőlem roszat?

Ed. És még is — szörnyüket mondott.

Luc. Nos mit?

Ed. Hogy — hogy másodszor is férjhez megy.

Luc. No ha ennél nem több. Mi ebben olly rémitő? Mi gondod arra? Azt hiszem, tehetem a mit akarok, s hozzá senkinek semmi köze.

Ed. No igen, én is azt mondtam; de hozzá tettem, hogy nagyságod kezére a világon senki nem méltó. — Mennél többet beszélek igy nagyságod mellett, annál inkább mérgelődött Nervalné, s egyszer valóban még úgy bánt velem, mint iskolás gyermekkel s nem sok hibázott, majd kezét is rám emelte.

Luc. (nevet.) Oh, gyönyörü!

Ed. Nekem épen nem ugy tetszik, keresztanyám! mert ha csakugyan tevé vala, kérem az istenre, mit kellett volna cselekednem?

Luc. Tudom is én, mit kellett volna.

Eduárd. Édes keresztanyám, de még is szükség, hogy tanácsot adjon — mert hiszen többet tapasztalt —

Luc. Ugy van, gyermekem. Látod, ha férfi sértett volna meg, nélkülem is tudod, mikép kell vala magadat viselni; de ha asszony tette, még pedig szép asszony, — hja! — már akkpr csupán egy mód van elégtételre.

Ed. És az?

Luc. Meg kell ölelni s megcsókolni.

Ed. Szivesen köszönöm. (Félre.) Ezt megjegyzem magamnak.

Luc. De végy amott egy széket s ülj ide. (Leül bal felől, Eduárd mellé.) Most fontos dolgokról kell veled értekeznem, mellyeket nem lehet olly könnyen végezni; olly dolgokról, mellyekről egész élted boldogsága függ.

Ed. Oh istenem! egészen fül vagyok!

Luc. Eduárd, már 20 esztendős vagy: férfi lettél. Egy tervet készitettem rád nézve, mellyet csak a törvénytanácsnok jelenlétében fedezhetek föl, mivel egyedül tőle függ, ha boldogulhatok é benne, vagy nem.

Ed. Mordy urtól, kivel olly ritkán egyezünk?

Luc. Reménylem, ma közeledni fogsz hozzá. S ő változhatlan akaratomat tudtodra adandja.

Ed. Istenem!

Luc. Uj köteleztetésekbe kell lépned, nehéz kötelességeket teljesitened s cselekedetidről nem kell csupán nekem számot adnod. Mostantól fogva egész életednek uj irányt fog adni egy komolyabb munkásság — többet kell munkával foglalkoznod mint eddig, midőn csupán untató naplopókat s fiatal piperőcöket majmolgattál, kik a legnevetségesebb divatokat koholják ki. — De nézd csak, micsoda fölséges nyakkendőd van?

Ed. Tegnap vettem.

Luc. Igen szép, s gyönyörüen áll, egészen széppé tesz.

Ed. Találja nagysád? annak örvendek.

Luc. Nézd, nézd — milly hiu.

Ed. Én, nagyságos asszony?

Luc. Már jól van. — De szegélyének nem kellene olly szélesnek lenni; minap láttam egyet, az még szebb volt. Majd megmutatom a boltot, e napokban oda vezetlek. — Mert látod kedves gyermekem, olly férfit, ki a társaságnál semmi hasznot nem tesz, el lehet ugyan türni, de senki nem fogja becsülni. Tehát legelőször is valami hivatalt kell választanod.

Ed. Azt már megtettem. Katona akarok lenni, mint atyám volt.

Luc. Igen! Jó; tiszt fogsz lenni, azt bizd rám; különösen olly ezredet kell választanod, mellynek szép formaruhája van.

Ed. Az nekem mindegy.

Luc. De nekem nem. Olly ezredet kell választanod, mellynek szép formaruhája van; p. o. huszár, — mit gondolsz? a formaruha szép, — jól fog állani, termeted jó, csak a csúf bajuszt nem szenvedhetem. Te is fogsz bajuszt hordani, Eduárd?

Ed. Ha nagysád kivánja.

Luc. Csak ne nagyot. — Már látlak — szép paripán — kevélyen ügetve —

Ed. Igen, s marokba szoritott karddal a harcvihar közepett, s kapitányságra, őrnagyságra, ezredességre menni. Oh mind ez bizonyosan leszek, esküszöm — ha csak egy golyó — no, de mi kár lesz? vég sohajtásom akkor is tisztelt keresztanyámnak legyen szentelve. (Felkel.)

Luc. (felkel.) Nem, nem, ez még sem jól van, — arra nem is gondoltam, hogy eleshetnél. — Nem; más állapotot akarok, hol nincs mit félned, p. o. törvénytudó, vagy pénzváltó, mit? nincs mitől tartanod, mint, hogy szüntelen gazdagabb leszesz.

Ed. Ah nem, azt nem akarom.

Luc. Micsoda beszéd ez? Nem akarod? Jusson eszedbe, hogy parancsolhatok.

Ed. Jól tudom, keresztanyácskám, de nekem teljességgel nincs kedvem tisztviselő lenni. Nem akarok hasonlitni a törvénytanácsnokhoz, kit fontos képével halálból utálok. — (Utánozza.) „Ezen dolog, nagyságos asszony, rendkivül nagy fontosságu.“

Luc. Oh, dicső! s minden mondást egy szippantat tobákkal rekeszt be. (Utánozza.) „S én az elnök urnak kinyilatkoztattam.“

Ed. Fölséges! mintha látnám.

Luc. Ugy é?

Ed. Oh utánozza még egyszer drága, mennyei keresztanyácskám! kérem csak még egyszer.

Luc. Nem, ifju ur; korán sem illik hozzád, hogy kinevess egy tiszteletre méltó embert, kinek okossága tapasztalásával egyforma; egy olly embert, ki egész birodalmamat birja. Egyébiránt ha ez életmód nem tetszik, majd adok én mást, — mert ugy akarom.

Ed. Oh igen jó! s igérem, hogy nagysádnak mindig engedelmeskedem, s tanácsait követem.

Luc. (a zsöllyeszékhez megy.) Jól teszed; mert látod — (mélázva felveszi a lapockát) korodban nem igen fontolgat az ember, de az enyémben már okosabb. Mindig szemmel tartottalak; ismérlek tökéletesen, kissé gondolatlan vagy —

Ed. Oh nem, nagyságos asszony!

Luc. De igen, — gondolatlan vagy, csak valld meg; könnyelmü. Szived jó, — de fiatal csélcsap vagy. — Nem képes csak két percig is komoly dologgal foglalkozni. (Elmélázva játszik a tolllaptával.) Legkisebb ok andalgásba hoz — (Eduard is egy lapockát vesz) pedig már annyira nőttél, hogy mind ennek véget kell vetni.

Ed. Ah, nem, keresztanyácskám!

Luc. Általán fogva szükséges — mert sok ember van a világon, ki csak rang után itél, s kinek a legcsekélyebb könnyelmüség okot szolgáltat, hogy megitéljen. (Felé röpiti a tolllaptat.) Azért mindig óvakodni kell. — Ugyan ne üsd olly erősen.

Ed. Én bizonyosan megtartom oktatásait. Ejnye mégis nagyon messze —

Luc. Mert viseleted — ne olly hirtelen — legyen egykor jutalma körüled gondoskodásomnak.

Ed. Semmit nem mulasztandok el, hogy magamat mindig érdemesnek bizonyithassam. — Ah, nem vigyáztam!

Luc. No, vigyázz — jer közelebb, ugy —

Ed. Most én hajitok —

Luc. Kivánom, hogy mindig jó és szorgalmas légy. De ugyan hajitsd jobban!

Hetedik jelenet.

Előbbiek. Jean (középen jő.)

Jean (azon pillanatban lép be, midőn Lucyné a tolllaptát csapja, s ez Jeant találja.) Oho! itt vagyok megint, keresztanyámasszony.

Luc. (folytatja játékát.) Látod, nincs időm.

Jean. No, ha nem sürgetős, rám nézve ugyan még kevésbé az. A tudva levő feleletet hozom.

Luc. (elveti a lapockát.) Aha! add ide hamar.

Ed. (szinte elveti a magáét, s puskájával babrál.)

Jean. Olly hamar vakarta oda, s olly sötét képpel, hogy én semmi jót nem várok.

Luc. Istenem! lehetséges, megtagadja?

Jean (félre.) Ugyan ugy? oh be jó ember, ki várta volna ezt egy ügyviselőtől? (Felszedi a lapockákat s középen elmegy.)

Ed. (leteszi puskáját, s Lucynéhez megy.) Mi háboritja, nagyságos asszony?

Luc. Szegény gyermek! légy nyugott; nem hagylak én el, mondjanak bármit akarnak. — S ha ellenem szólnak, annál több okom van, de mégis asszonyt kell neki teremtenem. Eduárd — hallod édes fiam — van szeretőd?

Ed. Nekem?

Luc. No igen. Látd ez segithetne. Gondolkodjál csak, nem szeretsz valakit Eduárd?

Ed. Nem — nem, keresztanyám!

Luc. Ez rosz, igen rosz! — Ezt nem helyesen tevéd, már három hónapja jöttél ki az egyetemből — ugyan kérdem, mivel töltötted időded?

Ed. Nekem egyetlen ohajtásom mindig nagyságodnál maradni s tőle soha el nem válni. Mit kívánhatnék egyebet — én igy olly boldognak érzem magam —

Luc. Valóban? Szegény ifju. De látod gyermekem, én nem kételkedem barátságodban, hajlandóságodban — és én is — igazán elhiheted, én is —

Ed. (kezét megfogja.) Ah, milly mennyei jóság!

Luc. Reménylem, megismerended, hogy a terv, mellyet rád nézve készitettem —

Ed. Terv?

Luc. Akármi legyen is, úrfi, akarom, hogy magadat minden ellenmondás nélkül hozzá tartsd.

Ed. Igen is, keresztanyácskám.

Luc. Mert ő kötelességed nekem engedelmeskedni.

Ed. Igen is nagyságos asszony.

Luc. Akaratomnak hódolni.

Ed. (Lucyné kezét, mellyet eddig, valahányszor szólott, megcsókolt, szivéhez szoritja.) Bizonyosan drága keresztanyácskám.

Lucyné (kezét visszarántja s arcára legyint.) De hagyd el egyszer s vigyázz, mit mondok.

Ed. Keresztanyácskám, ugy tetszik, épen megsértett —

Luc. Én? Hogyan?

Ed. S miután imént maga tanácsolta —

Luc. Hagyj el mondom — (a szék mellé szalad) megharagitasz.

Ed. (körüle kergeti.) Az nekem most mindegy — a becsület első — elégtételt kell vennem —

Luc. (középen a kertbe szalad.) Jól van, majd kapsz.

Ed. Oh, ez árulás! (Utána fut.)

Nyolcadik jelenet.

Mordy (a balajtón belép.)

Mordy. Hah! mit kell látnom? keresztanyját kergeti. (Utánok néz.) Megcsókolja, s ugy látszik nem is igen haragszik értte. Sőt odább fut s virágokkal hajigálja. (Előre jő s néhány pillanatnyi gondolkodás után.) — Nem jól tevém, hogy kivánatát nem teljesitettem, ez nem keresztfiu csókja volt. A szeleburdi, tudta nélkül, saját keresztanyjába szerelmes. Az asszony még nem is figyel rá, legalább gondolom. De jelleme mellett csak egy gondolat, egy szeszély kell, s légváramat egy kis gyermek összezuzhatja. Nem állhatom ki azt a kis kigyót, Eduárdot; el van határozva, sógoromnak kell lennie, hozzá kell adnom hugomat. (Megfordul s középen látja belépni Eduárdot.) Itt van.

Kilencedik jelenet.

Mordy. Eduárd.

Ed. Nem érhetém el, szobájába zárkozott, és én, magam sem tudom, mit érzek. E csók, tőle, s maga is megindultnak, engedékenynek látszott. Oh istenem, csak még egyszer ütött volna meg, most szüntelen szeretnék vele kocódni. (Észreveszi Mordyt.) Ah, Mordy ur, itt?

Mordy. Jójön közelebb Eduárd, szóm van vele —

Ed. Mindjárt, kérem várjon kissé.

Mordy. Nem, igen fontos. A nagyságos asszony bizta rám.

Ed. Keresztanyám? (Élénken.) Szóljon csak hamar —

Mordy. Jól van tehát barátom — hallja; nagyságos keresztanyja előre gondolkodik önnek jövendőjéről s állapotjáról —

Ed. Tudom.

Mordy. S párosodásáról is —

Ed. No arra még van idő. Ki akarhatna engem a világon, jószág és reménység nélkül?

Mordy. Oh — hiszen igen jeles idomokkal bir —

Ed. Oh kérem, —

Mordy. Fiatal, szeretetre méltó —

Ed. Oh, — legkevésbé sem —

Mordy (nyugtalanul.) De én mondom, szeretetre méltó. Jobban kell azt nekem tudnom. Egyébiránt nem is egyedül magam vagyok, ki azt észrevettem — van itt még más valami személy is, ki —

Ed. Valóban? (Elevenen.) S ki?

Mordy. S nem találja el? Oh csintalan! — Azon fiatal dáma, kit ma olly hevesen kergetett — Cecilia hugom.

Ed. Oh ég!

Mordy. Szinte azt gondolom — (félre) különben ugy látszik, mindenikkel azt teszi! (Nyiltan.) Szinte azt gondolom, meg is csókolta.

Ed. Hogyan, s tudja?

Mordy. De keresztanyja is tudja.

Ed. Oda vagyok.

Mordy. Legyen nyugott — ő azért koránsem boszankodik; annyival inkább — mert már rég szándéka benneteket összeadni; még ma reggel irt nekem e végett. (Oda adja a levelkét.) Itt van, olvassa; azt akarja, hogy az egybekelés haladék nélkül megtörténjék.

Ed. Istenem, mire ezen sietség?

Mordy. Átláthatja, hogy én nem szegülhetek ellene, én mindent teszek, mit ő akar, ön pedig barátom, engedelmességgel, tisztelettel, hálával tartozik neki — saját szive többet fog erről mondani, mint én mondhatnék. — Most elhagyom barátom — a nagyságos asszony tüstént győződjék meg azon készségről, mellyel parancsának mindketten engedelmeskedünk. (Jobbra el.)

Tizedik jelenet.

Eduárd (egyedül.)

Ed. Mit kellett hallanom! oh ég, s mit sejditek? Keresztanyámnak ezen gondoskodásaért inkább boszonkodhatnám, mint hálálkodhatnám, most szeretnék vele kocódni — de nem ugy, mint imént akartam. Oh istenem, már magam sem tudom, mit akarok; — ez annyi, mint meg nem tartani igéretét — ezt érzem, — s ez szörnyű méltatlanság velem igy bánni. (Balfelől az aszlalhoz ül.)

Tizenegyedik jelenet.

Eduárd. Jean (középről.)

Jean. Ah! édes Eduárd ur, mi lelte?

Ed. Mi lelt? Ah! én legszerencsétlenebb ember vagyok a nap alatt.

Jean. Ej, miért?

Ed. Házasodnom kell.

Jean. Már megint házasodni, és ismét házasodni? Ez már gyalázat — igen!

Ed. Ugyé? Én is azt mondtam.

Jean. Biz igen. S szeretném tudni, ki vehetné azt ollyan könnyen. Hát nem esztelenség már ez? — Még pedig bizonyosan olly lyányt kell elvennie, kit épen nem szenvedhet — valami rut, gonosz teremtményt —

Ed. Oh nem, szerencsétlenségemre elég jó, s minden esetre képes is volnék szeretni, csak elvennem ne kellene; de keresztanyám akarja, és Mordy ur.

Jean. Mit, Mordy ur? Ez is? Ez az alattomos? hiszen imént nem akarta. No várj! — Hallja Eduárd, ha én ugy volnék —

Ed. No, mit csinálnál?

Jean. Fel sem venném az egész dolgot; azt tenném, mit magam akarok, s nőtlen maradnék. Mert látja Eduárd, nekünk parasztoknak nincs ugyan annyi eszünk, mint a városiaknak, kik majd fehéret, majd feketét mondanak; de van természetes elménségünk, ollyan honn termett okosságunk, melly szerint a dolgot mindig igazi végénél fogjuk meg. Itt pedig világosan látom, hogy kijelelt menyasszonyát nem szereti, t. i. ugy igazán nem szereti — igen!

Ed. Ugy van, az igaz.

Jean. Hiszen magam is voltam szerelmes, ismerem már én azt; tudom, hogy Eduárd ur senkibe nem szerelmes, nincs az az elfogódása, az az égető láza, az a szivdobogása.

Ed. (kezét szivére teszi.) Ugy van, igazán.

Jean. Azon különös ötlete, hogy az ember felebarátit is mind megpáholni szeretné. Az a szédelgése, melly bennünket boszant, a nélkül, hogy tudnók, miért —

Ed. De mind ezt már nagyon világosan érzem.

Jean. Hohó! Mit mond? Talán csak tréfál?

Ed. Legkisebbé sem. Nem tudtam, mit jelent ez érzelem; sejditettem ugyan illyes valamit, de alig merészeltem magamnak megvallani. S végtére te most felvilágitál, s szivembe hagytál pillantani. Igen! én szeretek, tébolyodásig szeretek!

Jean. Ne neked — végem van, szerelmes, megházasodik, s az örökségnek vége!

Ed. Oh nem! maradjon az titokban a világ előtt, senkinek ne szólj róla. Ezen nyomon visszamegyek a városba.

Jean. No az valóban nem rosz volna. Csak azért megy ugyan oda, hogy a szép városi dámák közt találjon ollyat, ki fejét még inkább elkábitsa, s derék föltététől eltántoritsa. Nem, nem! Ugy nem alkudtunk. Jöjön inkább házamhoz, ott ugy fogunk élni mint mennyekben; ne féljen, ott nincsenek aszszonyok. Marháimon s rajtam kivül egy élő lelket sem talál ott. Csak 11—12 napig, többet nem kivánok. (Félre.) Most megcsiptelek átkozott régi kalendáriom! addig 20 éves lesz, nőtlen, s én általános örökös.

Ed. Köszönöm barátságos ajánlatodat, de —

Jean. Semmi de — mert épen jő a keresztmámi. Csak bátorság, s vidorul — küldje aprilisbe az egész házasságot. Én vele maradok, majd biztatom. — Majd meglátjuk, mit tehet ellenünk vas erejü fickók ellen a keresztmámi, ha mi nem akarjuk?

Tizenkettedik jelenet.

Mordy és *Lucyné* (jobbról jőnek.) *Eduárd* és *Jean* (hátra vonulnak.)

Luc. Elég elég, törvénytanácsnok ur, elhiszem már, s mivel mint mondja, Eduárd szereti hugát, keljenek össze, nem bánom, de aztán tovább erről nem is akarok hallani. (Észreveszi Eduárdot.) Csak közelebb ifju ur, csak közelebb. — Mióta nem mersz szemem közé nézni? mióta kerülöd jelenlétemet?

Ed. Drága keresztanyám, ne haragudjék — esdeklem —

Luc. Nem mentséget, hanem nyiltságot, egyenes feleletet kivánok. Nyiltságot, érted? Nem kérdeztelek é meg ma reggel, ha valami lyány iránt vonzódásod van é? Itt, e helyen? ezen szobában?

Ed. Hogyan kételkedhetik nagysád — hogy én?

Luc. Nem kell félre érteni. Még egyszer kérdezem szeretsz é? Az az, ugy — igazán — valóban szerelmes vagy é? No csak értesz most?

Ed. (félre.) Mit mondjak? (Nyiltan.) Nem tudom — nem lehet — drága keresztanyám — soha nem merészelném —

Jean (Lucyné és Eduárd közé tolakodik.) Helyesen, ő soha nem merészelné, de én igen; én mindent tudok; s bizonyithatom, hogy bolondulásig szerelmes; nekem maga megvallotta, itt, alig van egy óranegyede. — Egészen magán kivül volt, szinte eszét is elvesztette —

Luc. Ah, ki kérdez téged? Mi dolgod itt?

Jean. De nekem még is maga mondotta —

Luc. Hallgass és hordd el magad.

Jean (középen el s egyre ismétli.) De még is mondta — maga mondta — igen!

Luc. Meg kell vallanom — Eduárd — nem hittem volna, hogy mind azok közt, kiket bizodalmadra méltatsz, utolsó legyek. Először Mordy úr, azután Jean, röviden egész világ, csak én nem — kinek pedig legtöbb joga volna titkaidban részesülni. De most nem is akarok többé egyebet tudni, mint csupán imádottad nevét.

Ed. (félre.) Istenem!

Luc. Talán Cecilia?

Mordy. Talán hugom?

Ed. Mivel máskint nem lehet — igen!

Mordy (félre.) Tehát csakugyan!

Ed. Hiszen nagysád tudja, hogy legkisebb intését is parancs gyanánt veszem; tehát engedelmes-

kedem, s Cecilia kisasszonyt elveszem, ha nagysád akarja, vagy nem veszem el, ha nagysád nem akarja; csak ne haragudjék rám, — mind ez, a miért könyörgök, a mit kivánok.

Luc. Elég, elég. Tehát szereted Ceciliát? A törvénytanácsnok ur olly szives lesz, s közlendi veled további parancsomat. Majd elvégez veled mindent s tüstént vissza megy veled a városba— igen, tüstént —

Ed. Hogyan? a városba, drága keresztanyám?

Luc. Igen, a városba! Nem lehet időt veszteni, — majd megtudod — miért; — kocsim szolgálatodra lesz. Jeant postalovak után lehet küldeni. Csak hamar törvénytanácsnok ur, csak gyorsan!

Ed. Tisztelt keresztanyám —

Luc. Nem akarok többet hallani. Jól értett törvénytanácsnok ur — hamar — gyorsan — szaporán!

Mordy. Csak bizza rám nagysád. (Eduárddal el,)

Tizenharmadik] jelenet.

Lucyné (egyedül.)

Lucyné. Hála istennek! valahára elmentek; most jól van. Ugy látszik, mintha ma valamennyin összeesküttek volna, hogy untassanak s ellenkezzenek — de sőt inkább mindnyájan engedelmeskednek — mind azt teszik, a mit akarok — s épen ez boszant! Ugy látszik, mintha csak rendelni, parancsolni akarnék, — pedig ezt tulajdonkép még sem akarom. Csak azt nem türhetem, ha mindjárt minden egy véleményen van velem — kivált midőn magam sem vagyok saját véleményemen! — De mit akarok sajátképen? Hadd szeressék egymást s keljenek össze — mint akarják; semmi ellenvetésem nincs — oh semmi, épen semmi. De milly egykedvüleg, milly hálátlanul viseli magát; illyen a világ: szeretetért, jótéteményért hálátlansággal fizet, nincs különben; illy tapasztalás fáj, valóban igen fáj, sirhatnám, de miért? magam sem tudom, de képes volnék sirni. Ki jő ismét? (Szemeit törli.)

Tizennegyedik jelenet.

Lucyné. Cecilia.

Luc. Már ezt alig türhetni, még csak nem is boszonkodhatom, mikor akarok, minduntalan háborgatnak. Mi baj? Talán Eduárdot keresi? nincs itt, mint látja ---

Cec. Istenem! illy rosz kedvü nagysád, ki különben csupa jóság és barátság. Csak nagysádban biztam még, de nem akarok terhére lenni; megyek, mert rám nézve minden remény ugy is elveszett ---

Luc. Hát ez ismét mit jelent? Ugy látszik kedve telik benne, hogy magát szerencsétlennek érezze, mert valóban nem tudnám, mi hiánya lehet még boldogságának. Minden egyesül kivánatit teljesiteni s szerelme tárgyával párositani.

Cec. Szerelmem tárgyával? ki mondja, hogy én szeretek?

Luc. S nem szereti? Nem szereti? Szegény lyány, s én szemrehányásokat teheték, és könyezni kell látnom. Cecilia, kedves Cecilia, fedezze föl keservét, talán enyhithetem.

Cec. Most ismét a régi nagyságod. Bátyám azt mondá, hogy nagysád óhajtja e házasságot, s azért ő is megegyezik benne. Azt is mondá, hogy Eduárd szeret. Ez ugyan meglehet —

Luc. Mit? Hát nem ugy van? magát sem szereti?

Cec. Nem tudom. Nem lehetlen ugyan, mert korában, 20ik évében, egész világot szereti az ember.

Luc. Gondolja? De hiszen nagyon kedveskedő és barátságos volt iránta, hizelgett körüle —

Cec. Igen; de olly tétovázva, s azon kivül Bernard ur, bátyám jegyzője is sokkal jobban elfoglal, semmint —

Luc. No, s tovább? Ah értem! Bernárd ur nem tétováz, hanem a mit tesz, egész lélekkel teszi, nemde?

Cec. Legalább ugy vélem. Azért Eduárd urnak mindent fölfedeztem.

Luc. Mindent?

Cec. Igen is nagyságos asszony, hogy mást szeretek. Reménylem megértett, meg kellett értenie.

Tizenötödik jelenet.

Lucyné. Cecilia. Jean (középről.)

Jean (ijedten lép be.) Ah, keresztanyám, keresztanyám! Kisasszony! De most csakugyan nem vagyok oka. A nélkül, hogy mondtam volna neki, Eduárd ur, igen Eduárd —

Cec. No, mi?

Jean. Elutazott! Elment! még pedig örökre. Visszatérésről szó sincs.

Luc. Elutazott? Mi ez ismét? Miért utazott el? Mit jelent ez?

Jean. Azt, hogy én — mint parancsolák, postára mentem; — kissé lassan mentem, az igaz; de az semmit nem tesz — egyszerre lovat hallok, vagy is inkább egy embert, lovon — hátra tekintek, s kicsoda? Eduárd ur! Hová tulajdonkép olly sebesen? kérdém én -- „El örökre!“ -- mondá ő -- „elhagytak, — mondá -- „nem vehetem el, kit olly igazán szeretek“ -- mondá -- „sőt nem is szabad szeretnem“ -- mondá --

Cec. Istenem!

Luc. (Ceciliához.) No mit szól most? Kételkedik még szeretetéről? Ez szenvedély -- őrültség -- s valóban nem tudom, mi tevők legyünk --

Cec. Nagyságos asszony --

Luc. Csak legyen nyugott, igéretemet még nem feledtem el. Bernárd nőjének kell lennie. S én semmit nem fogok kimélni, hogy neki jó hivatalt szerezzünk. Bátyjával pedig majd beszélek -- tüstént beszélek.

Cec. Hogyan, nagyságos asszony! ennyi jóság -- ennyi nagylelküség --

Luc. De legelőször szükség megtudni, mi lett Eduárdból. Menj utána Jean, hozd vissza --

Jean. Hát nem akarja többé keresztanyám erővel megházasitni?

Luc. Nem nem, csak szaporán keresd föl.

Jean. Örömest. — Egyik már csakugyan férjhez megy, tehát egy gonddal ismét kevesebb. — Futok már! (Középen el.)

Cec. Én pedig sietek, hogy bátyámat nagyságod jóvoltáról értesitsem. (Jobbra el.)

Tizenhatodik jelenet.

Lucyné. Utóbb Eduárd.

Luc. Szegény ifju! mennyi gondot ad az a gyermek. De miért nincs hozzám bizodalma? Csupán maga az oka. Ha most nem aggódnám ennyire tudni, mi lett belőle — nagyon tudnék rá boszankodni. (Eduárdot balfelől az ablakon át észreveszi a kertben, s lehajlik, hogy amaz ne lássa.) Jól látok! Eduárd? (Midőn Eduárd belép, az ajtóhoz szalad s bezárja.) De most ugyan többé nem szökik el! Hála istennek, most háborgatás nélkül boszankodhatom. Csak közelebb urfi, csak közelebb. Hogyan merészlesz a történtek után még szemem elébe jőni? Felelj!

Ed. Már távol valék a kastélytól, egy pillantás tornyaira — mind azon jótéteményeket, mellyekkel nagysád elejétől fogva halmozott, emlékembe hozá. Igen is, drága keresztanyám, e lépést örökre meg kelle bánnom, ha nagysádtól előre bocsánatot nem kértem, s nagysádat még egyszer nem láttam volna; azért sebes vágtatva visszatértem, hogy nagysádnak szökésemet tudtára adjam s örökre bucsut vegyek.

Luc. S hová szándékozik most az urfi?

Ed. Katona leszek. S ha lehetséges — meghalok.

Luc. E terv valóban nem rosz. Szerencsémre egyéb nem hiányzik hozzá, mint megegyezésem, s azt ezennel kereken megtagadom.

Ed. Hogyan, keresztanyám?

Luc. Gondom alá vagy bizva, hatalmam alá adva, azért engedelmeskedni tartozol. Én parancsolhatok, mert keresztanyád vagyok.

Ed. (foga közt beszél.) Az az, de ha —

Luc. Micsoda mormogás ez — talán bizony ismét ellenem szólsz?

Ed. Nem — én semmit nem szólok.

Luc. Szerencséd. Parancsolom tehát, hogy e szobát el ne hagyd, s magadat bezáratni engedd. Ne reményld, hogy vigyázatomat megcsalhasd, mert mostantól fogva soha nem hagylak el, s szüntelen körüled leszek.

Ed. Igen, de ez annyi, mint engem akaratom ellen valamire kényszeriteni, s nincs joga, hogy rajtam igy zsarnokoskodjék.

Luc. Micsoda beszéd ez Eduárd?

Ed. Igen is, keresztanyámasszony, én magam ura vagyok, s szabadságomban áll olly karba lépni, mellybe akarok. Ha katona akarok lenni, s magamat agyon lövetni, abban nem gátolhat. Gazdagság és szerencse senkinek, s nagysádnak sem ad jogot a szerencsétlenség és szegénység elnyomására, lealázására.

Luc. Eduárd, hogyan? S képes vagy rólam igy gondolkodni? Én! téged lealázni, elnyomni, midőn inkább azt hiszem, hogy mindent elkövettem, mi boldoggá tehet? De illy gyanu után nem tartóztatlak. (Oda adja a kulcsot.) Magad ura vagy. Nesze, — menj — tedd, a mit akarsz — én nem akarlak kényszeriteni, épen nem akarlak. Menj —

Ed. (elveszi a kulcsokat, s majd egyik majd másik kezében forgatja, aztán az asztalra teszi.) Én, keresztanyám — nem tudom —

Luc. Igen, csak menj. Szabad választásod van — nekem végtelen bút okozni — vagy —

Ed. Oh nem — soha! Hiszen olly szives örömest maradok. Ha megsértettem drága kedves keresztanyám, bocsánat, többé soha ne történjék. — Nem vétkem, hogy olly szerencsétlen vagyok —

Luc. Szegény gyermek! mégis jó vagy. Most ismét nem tudom, mikép tudassam veled uj szerencsétlenségedet —

Ed. Hogyan? uj szerencsétlenség?

Luc. Talán tudod kedves Eduárd, hogy Cecilia nem szeret?

Ed. Igen, maga mondta; és —?

Luc. (közeledik az asztalhoz, mellyen Eduárd puskaja fekszik.) Cecilia máshoz menend.

Ed. Egyéb semmi? No annál jobb.

Luc. Mi? S nem vagy magadon kivül? Nem esel kétségbe? nem akarod magad kivégezni?

Ed. Miért mind ezt?

Luc. Ki öt olly forrón szeretted?

Ed. Forrón szerettem? Én Ceciliát? Soha eszembe sem jutott.

Luc. S még is el akartad venni?

Ed. Csupán keresztanyám iránti engedelmességből.

Luc. S a szerelem, szenvedély, kétségbeesés, melly futásra kényszeritett?

Ed. Ah, mind ez más valakit érdekelt.

Luc. Lehetséges? S ki e más valaki?

Ed. Lehetetlen! soha —

Luc. De tudni akarom. Most mindjárt ezen pillanatban! Tudod a várakozást nem szenvedhetem. S ha tüstént mindent meg nem vallasz, ismét megharagszom, igen, rendkivül megharagszom.

Ed. Akarja? Jó, engedelmeskedem. Mióta élek, mióta gondolkodom, van valaki a földön, ki rajtam magyarázhatlan hatalmat gyakorol. Hasztalan iparkodtam ez érzelmet kiirtani, ha rám mosolygott —

Luc. Aha! tehát valami dáma?

Ed. Igen is dáma, keresztanyám, dáma! Ha rám mosolyodott, boldog voltam! Boldog, ha rám haragudott is, mert közelében voltam, hallottam beszédét, hallottam hangjának édes csengését. Könnyü lépte, ruháinak suhogása megreszkettetett. Ha kezemet érinté, nem mondhatom, mit érezék. Ohajtásim magam előtt is rejtélyek valának. Ha láttam, azt vélém, belsőm mozgása csak tisztelet, hódolat, de nem, nem az volt, a mit érezék. Szerelem, igen, forró, heves szerelem volt az. Ugy van, én olly vakmerő, olly hálátlan vagyok, hogy e lényt szeretem; de azt csupán ma reggel tudtam meg igazán —

Luc. Ma reggel?

Ed. Midőn megöleltem —

Luc. (félre.) Tehát én voltam! (Nyiltan.) S te merészelsz —

Ed. Lássa nagysád, mit mondtam? Haragudni fog. Megyek már, elhagyom örökre; mert ha nem szerethetem, nem is akarom kezemet másnak adni.

Luc. Valóban mégis szerencsétlenség, hogy nem akarsz házasodni; épen most volna szükséges —

Ed. Szükséges? Hogyan?

Luc. Bizonyosan! Tamás keresztapád végrendelvényében egész vagyonát neked hagyta; de csak azon föltét alatt, ha 20 éves korodig megházasodol. Mihez fogunk most, kevés nap van hátra. Én semmi módot nem tudok —

Ed. Ah, én sem!

Luc. Itt a kastélyban senki sincs, csak Cecilia — és én —

Ed. Nagy isten! mit mond? Cecilia, és —

Luc. Én? Én semmit nem mondok, mint azt, hogy te egész föld kerekségén legunalmasabb ember vagy, s hogy gyülöllek, egész szivemből gyülöllek.

Ed. Az istenért! (Letérdel.) Folytassa.

Luc. Nem, nem mondhatom.

Jean (kopogtat.) Keresztanyám, keresztanyám! Eduárd ur megint itt van; már visszajött.

Luc. Valóban, itt van? (Lassan.) Eduárd kelj fel kérlek.

Ed. Nem előbb, mig nem mondja meg.

Mordy (szinte kivül a jobboldali ajtón.) Nagyságos asszony, nagyságos asszony! kérem nyissa föl.

Luc. Istenem! ez a tanácsnok szava, s mi itt bezárkózva!

Ed. Annál jobb, ugy legalább nem jöhet be.

Luc. Mégis, mégis. Nála van a fő kulcs.

Ed. Hát hadd maradjon. Csak egy szót, egy szót!

Luc. Igen Eduárd, mindent a mit kivánsz, csak kelj fel, vagy megharagitasz.

Tizenhetedik jelenet.

Jean (az ablakon jő.) *Mordy* (balfelől.) *Előbbiek.*

Jean. Ez már furcsa; keresztanyám tréfát üzött belőlem; Eduárd ur után küld, s bezárkozik vele.

Luc. Mátkámmal! Csodálkozol rajta?

Ed. Szeretett Karolinám! milly boldoggá tesz.

Mordy. Ej ej! különös.

Jean. Ho, ho! keresztanyám. Ez már rosz tréfa, csunyaság, keresztanyámasszony, erről az oldalról még nem ismertem.

Luc. Légy nyugott fiam; miattam nem fogsz veszteni. Eduárd nem fogja követelni örökségedet. — Nemde Eduárd?

Ed. Még kérdezheti? tisztelt drága keresztanyám! menyasszonyom!

Mordy. Tehát vőlegény és menyasszony? Illyen hamar? különös, felette különös.

Luc. Mit lát olly különösnek? Csak nem azt, hogy keresztfiamhoz Eduárdhoz megyek? Ez nekem igen természetesnek látszik. Keresztelésénél én adtam neki nevemet, mi hát méltányosabb, minthogy most ő adja nekem a magáét?

Vége.

IIdik kötet.

XXIVik szám.

Egy pohár viz,

vigjáték 5 felvonásban; **Scribe** *után franciából fordítá* **Nagy Ignác.**

(A nemzeti szinpadon *Egressy Gáborr* javára először adatott 1841. majus 10ikén.)

Személyek:

Anna, Anglia királyneja . . . . . Bartháné.
Marlborough, hercegnő, kedvence . . . Laborfalvi R.
Bolingbroke Henrik, gróf . . . . . Egressy Gáb.
Masham, zászlótartó a testőrezrednél . László.
Abigail, Marlborough hgnő unokaöcscse . Hubenayné.
Torcy, marquis, XIVdik Lajos követje Csepreghy.
Thompson, a királyné ajtóőrje . . . . Szilágyi.
Parliamenti követ . . . . . Károlyi.

(Történik Londonban, Saint James palotában. Az első négy felvonás a kihallgatási teremben; az utolsó a királyné szobájában.)

Első felvonás.

(Gazdag terem S. James palotában, közép- s két oldalajtóval. A nézőktől balra asztal irószerekkel; jobbra nagy talpgyertyatartó.)

Első jelenet.

Torcy, *Bolingbroke* (balról jőnek.) *Masham* (a jobboldali ajtó előtt karszéken alszik.)

Bolingbroke. Igen, marquis uram, ez irat a királynéhoz jutand, esküszöm önnek, találni fogok erre alkalmat, és azon figyelemmel fogadandja azt el, melly olly nagy király követjét illeti.

Torcy. Fogadja hálámat, gróf ur. Becsületemet Franciaországéval együtt önnek hű barátságába bizom.

Boling. Helyesen teszi ön. Sokan fogják önnek mondani, hogy én tékozló kéjenc vagyok, szeszélyes szellemü rendzavaró, szenvedélyes iró, kicsapongó szónok, s én ezt megismerem; de egy sem fogja közölök mondani, hogy Bolingbroke Henrik valaha tollát bérbe adá, vagy barátját elárulá.

Torcy. Meg vagyok erről győződve, és egyedüli reményemet önben helyzem. (El.)

Második jelenet.

Előbbiek. *Torcy* nélkül.

Boling. Oh szánatos fordulatai a háboru és királyok sorsának! XIVik Lajos követje nem bir kihallgattatást kapni Anna királynétól Saint James palotában! És, hogy diplomatai jegyzéket juttathasson hozzá, épen annyi titkolózást s kérdezősködést kell használnia, mintha szerelmes küldetés forgana szőnyegen. Szegény Torcy marquis, még életébe kerül, ha alkudozása nem sikerül, — annyira szereti öreg fejdelmét — — ki most is becsületes és dicső békével hizelg magának! Az öregség csak tévedések korszaka.

Masham (alva.) Ah, minő szép!

Bol. Az ifjuság pedig csalódásoknak ideje. Imé, egy fiatal katonatiszt, kit álmában keres föl a boldogság.

Mash. (mint fön.) Igen, szeretlek — — örökké szeretni foglak!

Bol. Álmodik. Szegény fiatal ember! De hiszen ez a kis Masham, s én itt ismerősek közt lelem magamat.

Mash. (mégis alva.) Milly boldogság! Milly ragyogó szerencse! Ez nekem igen sok!

Bol. Barátom, tehát osszuk meg azt! (Vállára üt.)

Mash. (fölkel, szemeit törölve.) Ah! . . . mi baj . . . ki az . . . Bolingbroke gróf ébreszte föl?

Bol. (nevet.) Igen, s szerencsétlenné tevé önt.

Mash. Ön, kinek mindent köszönnöm kell! Két év előtt mint szegény tanuló, mint szegény nemes ifju, a tartományból, megrontva a nagy Londonban, Temzébe akarék ugrani huszonöt guinée miatt, és ön kétszázat adott nekem, mellyel még most is adósa vagyok.

Bol. Istenemre, barátocskám, szeretnék az ön helyén lenni, s örömest cserélnék önnel.

Mash. Ugyan miért?

Bol. Mert én százszorta többel tartozom.

Mash. Istenem, ön szerencsétlen!

Bol. Épen nem! tönkre juték, ez minden; de azért soha nem valék jobb rendben, vigabb és szabadabb, mint épen most. Atyai örökömet, gazdagságban s élvezetben unatkozásig uszva, életemnek leghosszabb öt éve alatt elpazarlám. Hasznos foglalatosságról szó sem lehete. Huszonhat éves koromban... mindennek vége volt.

Mash. Lehetséges é?

Bol. Gyorsabban teljességgel nem haladhattam! Ügyeim helyreállitásaul csinos asszonnyal házasitának össze; de lehetlen volt vele élnem, mert egy milliónyi jegypénze mellett ugyanannyi hibával és szeszéllyel birt. Én a jegypénzt visszaadám, és... ez által is nyertem. Nőm az udvarnál ragyogott; ő a Marlboroughk pártjához tartozék és whig volt.... képzelheti ön, hogy nekem toryvá kelle lennem; az ellenzők közé vetém magamat, s ezt neki köszönhetem! neki kell köszönnöm szerencsémet, mert azon nap óta ösztönöm és hivatásom föl voltak födözve. Ez volt azon táplálék, mit tüzes és munkátlan szellemem nélkülözött. Politikai harcaink és szószéki vitázatok közt ujra éledek s könnyülök, és valamint az angol matróz tengeren, úgy érzem én magamat elememben s hatáskörömben. A szerencse munkásságból áll, s a boldogtalanságnak neve: tespedő nyugalom! Munkátlan ifjuságom és házasságom idejében huszszor akarék öngyilkossá lenni, valamint ön.

Mash. Lehetséges é?

Bol. Igen, azon napokban, midőn német táncvigalomba kellett kisérnem! De most honn maradok, el vagyok hagyatva! Nincs időm, egyetlen pillanatnak sem vagyok ura, ... mint alsóházi tag és nagy befolyásu hirlapiró reggel beszélek s este irok. Hiában nyom le bennünket diadalaival a whig ministerség, hiában uralkodik e pillanatban Anglia és Europa fölött — én, egyedül állva néhány barátommal, a küzdést kiállom, és a legyőzöttek gyakran háborgatják a győzelmesek szunnyadását. Marlborough lord, hadserge elején, Bolingbroke Henrik egyetlen beszédétől, vagy lapunknak az „Examiner", egyetlen cikkétől is retteg. Mellette van Eugén herceg, Hollandia és hatszázezer ember; mellettem csak Swift, Prior és Atterbury. Az ő eszköze kard, mienk a sajtó! s majd meglátjuk, kié leend a győzelem. A nagyhirü és fösvény tábornagy háborút akar, melly a kincstárt kiüriti, őt pedig gazdagitja. De én béke és ipar mellett szólok, mellyek bármi hóditásoknál jobban fogják emelni Anglia boldogságát. Imé, ez az, mit a királyné, parliament és haza előtt megfoghatóvá kell tenni.

Mash. Ez nem könnyü dolog.

Bolin. Ugy van, mert a durva anyagi erő, az ágyuk által szerzett szerencsés eredvények annyira elbódítják a néptömeget, hogy soha eszébe nem jut, mikép a győztes táborfőbül otromba zsarnok vagy gazember is válhatik. Marlborough lord pedig illy ember! Be fogom bizonyitani, meg fogom mutatni, mikép sikamlik győzelmes keze az ország pénztárába, hogy azt meglopja.

Mash. Ah, ön ezt nem fogja mondani...

Bol. Megirtam, és aláirtam,... a cikk itt van, még ma meg fog jelenni, holnap ismétlem azt, holnapután ujra, és igy minden nap, olly hangon, melly minden nap meg fog értetni, olly hangon, melly a dobok s trombiták riadását is meghaladja, s ez.... az igazság hangja! De bocsánat, én parliamentben hivém magamat és politikai leckére kényszeritém önt, önt, fiatal barátom, kinek jobb álmai vannak fejében: szerencse és szerelem álmai.

Mash. Ki mondá önnek?

Bol. Ön maga! Ébren igen ovakodónak hiszem önt és szerénynek; de alva ellenkezőnek tapasztalám.

Mash. Lehetséges é?

Bol. Kihallgatám álmait boldogságáról, szerencséjéről, s minden félelem nélkül megnevezheti előttem azon magas hölgyet, kinek azt köszöni.

Mash. Én?

Bol. Igen is, ön, ha csak végre én nem vagyok azon szerencsés, melly esetben nem kérdek öntől semmit, mert magam is tudni fogom a szükségeseket.

Mash. Ön tévedésben van; én nem ismerek magas hölgyet. Valaki, mint sejtem, pártfogómul szolgált, a nélkül hogy magát megismertetné... atyám valamelly barátja... talán ön?

Bol. Valóban, nem.

Mash. Azonban csak egyedül ön az, kire sejtésem eshetik. Mint vagyontalan árva, de fia egy derék nemes embernek, ki harctéren halt meg, azon eszmét tápláltam, hogy szolgálatot fogok keresni a királyné palotájában; a nehézség azonban az volt: mikép juthassak ő felségéhez, hogy kérelmemet neki átnyujthassam. A parliament megnyitásakor félelem nélkül a sokaság közé nyomultam, melly a királyné hintaját környezé; véletlenül egy főurba ütközvén, megtaszitám őt. Az ur hátra fordult, és valami tanulót vélvén maga előtt látni, orromra fricskát adott.

Bol. Lehetetlen.

Mash. Ugy van, uram, még most is látom kevély gunyos arcát,... most is látni képzelem őt s ezer ember közől is kiismerném, és ha valaha találkozom vele... De e pillanatban a sokaság elválaszta bennünket, s engem a királyné hintaja felé lódita; kérelmemet a hintóba csusztatám. Tizenöt napig felelet nélkül maradt, végre jegyet kaptam kihallgattatásra ő felségétől! Ön bizonyosan hinni fogja, hogy sieték a palotában megjelenni, legjobb öltönyömben és gyalog, mert kocsira nem volt pénzem. Mintegy két lépésnyire Saint James palotától, egy erkély átellenében, mellyen szép udvarhölgyek állottak, gyorsan haladó hintóval találkozám, melly engem fejtől talpig összesározott, engem és selyem köpönyegemet, azon egyetlent, mellynek tulajdonosa valék. S hogy balsorsom tökéletes legyen, tehát a kocsiban ugyanazon embert pillantám meg, kitől a fricskát kapám, és ki ismét kacagott. Hah! dühömben felé rohanék; de a hintó eltünt, s én boszusan két-

ségbeesetten egyszerü szállásomra visszatértem, megfosztatva kihallgattatásomtól.

Bol. És szerencséjétől.

Mash. Sőt ellenkezőleg. Másnap valamelly ismeretlentől gazdag udvari öltönyt kapék, s néhány nap mulva enyim lett azon hivatal, mit a királyné palotájában kértem. Alig valék ott három hónapig, és megkapám azt, mit e világon leginkább ohajték. Zászlótartóvá levék a testőrezrednél.

Bol. És valóban nincs önnek semmi gyanuja azon rejtélyes pártfogó iránt?

Mash. Semmi. Egyébiránt ő bizonyossá tőn engem állandó kegyéről, mig jó viseletemet folytatom. Én semmi jobbat nem kivánok, és csak egyedül az boszant s kedvetlenit, hogy megházasodnom nem enged.

Bol. Ugyan ugy é?

Mash. Kétségkül attól tartván, hogy az majd ártani fog elöléptetésemnek.

Bol. S csak ez azon egyetlen gondolat, mit e tilalmazás önben teremte?

Mash. Kétségkül csak ez.

Bol. Ám legyen hát, kedves barátom; de mint volt apródja a királynénak, és mostani testőrtiszt, ön valódi bibliai ártatlansággal bir.

Mash. Miért?

Bol. (nevet.) Mert ezen ismeretlen pártfogó — bizonyosan pártfogóné.

Mash. Milly gondolat?

Bol. Valamelly magas hölgy, ki ön iránt érdekkel viseltetik.

Mash. Nem, uram... ez lehetlen!

Bol. Mi van ebben olly igen csodálatos? Anna királyné, deli fejdelemnőnk, igen tisztes, és igen bölcs asszonyság, ki királyilag unatkozik, — csak annyit akarok mondani, a mi lehetséges! Ámde udvarában igen sokat mulatnak, valamennyi udvarhölgyünknek van kis kegyence, például igen szeretetre méltó testőrtisztek, kik rangról rangra emelkednek, a nélkül, hogy Saint-James palotából valaha távoznának.

Mash. Uram!

Bol. Az illy szerencse annál hizelgőbb, mivel csak személyes érdemnek következménye.

Mash. Ah! ez méltatlanság, s ha tudnám —

Bol. (a baloldali asztalhoz megy s leül.) Hagyjuk ezt most, csalatkozhatom, és ha csakugyan valami főur, s barátja ön atyjának a pártfogó, hagyja őt tenni kedve szerint, s várja be az eseményeket. Igen, ha parancsolnák önnek, hogy házasodjék meg, ugy egy szót sem mondanék, de ők tiltják azt; annyi azonban világos, hogy a tilalmazó nem ellensége, hanem inkább barátja önnek, és ebben engedelmeskedni épen nem nehéz.

Mash. (azon karszék előtt állva, mellyre Bolingbroke leült.) De ha valódilag szeret az ember valakit és szintugy szerettetik.

Bol. Tudom... ön álmainak tárgya! Azon hölgy, kiről alva egész óráig gondolkozék.

Mash. Igen, uram, a szeretetre legméltóbb, legszebb lyány egész Londonban, kinek nincs semmije, valamint nekem, és csak érette ohajtok én rangot s vagyont. Mihelyt szerencsémet elérem, azonnal megházasodom.

Bol. Még nem igen messze haladt ön; s a hölgy helyzete?

Mash. Nem igen fényes. Árva ő is, valamint én, s boltsegédnő a városban, Tomwood gazdag ékszerárusnál.

Bol. Ah, istenem!

Mash. Tomwood tönkre jutott, s a hölgy hely és segély nélkül van.

Bol. (föláll.) Ez a kis Abigail.

Mash. Ön ismeri őt?

Bol. Meghiszem, hogy ismerem. Midőn nőm még élt — az az, midőn nálam élt, én állandó látogatója valék Tomwood raktárának, mert nőm igen szereté a gyémántokat, én pedig a boltsegédnőt. Igaza van önnek, Masham, a lyány szép, szende, lelkes, nemestartásu.

Mash. Eh, mit, ön valóban ugy beszél róla, mintha szerette volna őt?

Bolingbroke. Nyolc napig, s talán valamivel tovább, — ha nem láttam volna, hogy csak időmet vesztegetem, pedig épen nincs vesztegetni való időm, főleg most. — Egyébiránt valódi barátsággal viseltetem e fiatal lyány iránt, s most érzek először bánatot, nem vagyonom elvesztésén, hanem mivel olly roszul mentem rajta keresztül. Örömest segitenék, s összeházasitnám önöket; de jelenleg adósságim s hitelezőim szünet nélkül gyötrenek s egészen remény nélkül vagyok. Családom javai mind Bolingbroke Richard unokaöcsém birtokában vannak, kinek nem igen van kedve nekem azokat átengedni, mert, szerencsétlenségemre, fiatal, és mint minden ostoba bangó, csodálatos egészséggel bir. Azonban Abigail számára talán lehetne az udvarnál valami...

Mash. Ez az, mit neki ajánlék; helyet lehetne számára találni, társalgási hölgy cimzete alatt, valamelly magas hölgynél, ki nem lenne iránta igen kevély és uralkodó.

Bol. (fejét rázza.) Illyent nem igen könnyen találhatni.

Mas. Az öreg Northumberland hercegnőre gondoltam, ki, mint mondják, felolvasónőt keres.

Bol. Ez már jobb leend, legalább unalom nem öli meg.

Mash. És tanácslám Abigailnek, mutattassa be magát nála ma reggel, de még a gondolattól is reszkete, hogy a királyné palotájába kell jönie.

Bol. Nem tesz semmit. Azon remény, hogy önt itt találja, ide hozza őt. De megálljunk csak, testőrtiszt uram, mit szóltam önnek? Imé, már itt van.

Harmadik jelenet.

Előbbiek. Abigail.

Abigail. Bolingbroke ur! (Masham felé fordul, ki kezet nyujt neki.)

Bol. Ő maga, kedves gyermek; ön szerencsés csillag alatt született! Először jelenik meg az udvarnál s ott két jó barátra talál. Igen ritka esemény ezen országban!

Abig. (nyájasan.) Igen, önnek igaza van, én szerencsés vagyok! Különösen ma.

Mash. Ön tehát elhatárzá, hogy jelenteni fogja magát Northumberland hercegnőnél?

Abig. Ön még nem tudja, hogy azon helyet már más kapá meg?

Mash. És ön még is olly vigkedvü?

Abig. Mert én mást kaptam, s ugy hiszem sokkal jobbat.

Mash. Ki által?

Abig. Véletlenség által.

Bol. Annál jobb. Ez sokkal kényelmesebb a pártfogók rendkivüli követeléseinél.

Abig. Hallják csak. Azon szép hölgyek közt, kik Tomwood raktárát meglátogaták, volt egy igen szeretetre méltó deli teremtés, ki mindenkor csak hozzám fordult vásárlani arany vagy gyémánt ékszereket, — és beszélgetni.

Bol. És miss Abigail igen szépen beszél.

Abig. Ugy tetszett nekem, hogy azon hölgy nem igen szerencsés volt házikörében, és hogy kellemetlen körülményeknek s viszonyok rabja, mert gyakran sohajtva ismétlé előttem: Ah, kedves Abigail, milly szerencsés ön itt, azt tehet a mit akar! Ezt mondá ő nekem, — nekem, ki a bolthoz levén kötve azt nem hagyhatám el, és nem láthatám Masham urat máskor, mint vasárnap mise után, midőn nem kell az udvarnál szolgálatban lennie. Végre, mintegy négy hét előtt, a szép hölgy egy kis arany szelencét kedvelt meg, mellynek a szép munkán kivül alig volt egyéb érdeme, ára pedig harminc guinée. A hölgy azonban erszényét honn feledé, s én mondám: Milady, majd szállására küldjük a szelencét. De milady erre zavarba látszék jöni, s vonakodék szállását megnevezni, alkalmasint férje miatt, kivel a dolgot nem akará tudatni, mert a főrangu hölgyek nem szoktak férjeiknek mindent megmondani. Vigye, vigye milady, kiálték végre, — én mindent magamra vállalok. A hölgy erre nyájas mosollyal igy szóla: „Ön tehát kezességet vállal érttem? Jól van. Ismét eljövök.“ Ámde a dolognak az lett vége, hogy ő többé nem jött el.

Bol. (nevet.) A főrangu hölgy ügyes tolvaj volt.

Abig. Én ugyancsak féltem, mert egy hónap alatt sok baj érte Tomvood ügyeit, és a harminc guinéet meg kelle fizetnem hitelezőinek. Ez engem igen elbusita, s nem merék a dologról senkinek szólani, hanem elhatárzám, hogy inkább mindenemet eladom, szép ruháimat, sőt még ezt is, melly most rajtam van, és melly, mint mondják, nekem olly igen jól áll.

Bol. Igen jól áll önnek.

Mash. És még szebbé tenné önt, ha az átaljában lehetséges.

Abig. Ezért került annyi búmba az elhatározás. Végre eltökéllém magamat; de tegnap este hintó állott meg az ajtó előtt, s egy hölgy lépett ki belőle. A hölgy az én miladym volt, s mondá, hogy foglalatosságok, miket igen hosszas lenne elmondania, mindeddig tartóztaták őt, s hogy nem távozhatik tetszése szerint; most azonban végre eljöhete adósságát lefizetni. Beszéd közben észrevevé, hogy szemeim könyűznek, ámbár érkeztekor sieték könyüimet tetörleni. El kelle neki azonnal mondanom egész bajomat, helyzetemet, és azon zavart, mellyben valék. Ő olly jó volt, és én olly igen bús valék. Végre mindenről szólék neki, csak Masham urról nem, és midőn hallá, hogy ma Northumberland hercegnőnél akarom magamat jelenteni, igy szóla: Ne menjen ön, azon helyet már más nyeré meg. De én, gyermekem, meglehetős háztartással birok az udvarnál, csakhogy, fájdalom! nem mindenkor parancsolhatok benne; de az nem tesz semmit, én alkalmazást ajánlok önnek, akarja azt elfogadni? És én karjaiba vetém magamat, mondván: „Rendelkezzék velem, s életemmel! Nem hagyom el önt többé, s osztozom dolgaiban és fájdalmiban.“ — Jól van, — szóla ő erre megindulással, jelentse ön magát holnap a palotában, s kérdezősködjék ott azon hölgy után, kinek nevét most önnek átadom. Ezután két szót irt papirra, s ez velem együtt imé itt van.

Mash. Igen különös.

Bol. Szabad azon papirt látnunk?

Abig. (átadja.) Minden esetre.

Bol. (nevet.) Ah! Semmi egyéb jóságánál; ezt előre gyanitám. (Abigailhez.) E szókat ön előtt irá uj pártfogónéja?

Abig. Igen. Talán véletlenül ismeri ön ezen kézirást?

Bol. (hidegen.) Igen, gyermekem, ez — a királyné kézirása.

Abig. (örömmel.) A királynéé? Lehetséges é?

Mash. (szintugy.) A királyné alkalmazást adott önnek maga mellett? s ehez pártfogását csatolá! és barátságát is! Már most örökre biztositva van önnek szerencséje.

Bol. (a kettő közé lép.) Figyeljenek barátim, figyeljenek, — ne örvendjenek idő előtt.

Abig. A királyné szavát birom, s a királyné ura lehet szavának.

Bol. Épen nem. Jelleme jó és szelid, de ingatag és határozatlan. Ő nem mer azok helybenhagyása nélkül valamit tenni, kik őt környezik, ő szükségkép alávetni kénytelen magát tanácsosinak és kegyenceinek, s ezek közt találkozik egy rendületlen, bátor s határzott szellemü asszony, kinek szemei mindent látnak s kormányoznak; ez lady Churchill, Marlborough hercegnő, hatalmasb fővezér, mint férje, ügyessége nagyobb annak bátorságánál, kevélysége túlhaladja férje fukarságát; szóval ő inkább királyné mint fejdelemnőnk, mert ő vezeti és igazgatja azon kezet, melly a kormánypálcát tartja!

Abig. A királyné tehát igen szereti ezen hercegnőt?

Bol. Utálja őt! Legjobb barátnéjának nevezik, — s a legjobb barátné jól fizeti meg neki a barátságot!

Abig. De ugyan mért nem távolitja el őt tehát magától a királyné? mért nem vonja ki magát elviselhetlen uralkodása alól?

Bol. Ezt igen nehéz lesz önnek megfejtenem, gyermekem. Hazánkban, Angliában, Masham is bizonyithatja, nem a királyné, hanem a többség uralkodik; és a whigek pártja, mellynek feje Marlborough, nemcsak a hadserget, hanem a parliamentet is birja. A többség övék! S Anna királyné, kinek dicső uralkodását magasztalják, ministerektől kénytelen függni, kik neki nem tetszenek, hölgy kegyenctől, ki rajta zsarnokoskodik, s barátoktól, kik őt nem szeretik. De mi több — szive érdekei, legkedvesb ohajtási is kényszeritik őt a hatalmas hercegnőnek hizelgni, mert bátyja, az utolsó Stuart, kit a nemzet száműzött, csak akkor térhet vissza An-

gliába, ha a parliament megengedi, s ezt csak a többség viheti ki, ezt pedig Marlborough pártja képezi, és egyedül csak ez vihat ki most illy törvényt. A hercegnő ezt megigéré, s azért minden tárgy befolyása alatt áll. Mint a királyné főudvarmesternője mindent ő parancsol, igazgat, határoz; minden hivatalt ő tölt be, s ha valami talán akaratja ellen történnék, az gyanuját, féltékenységét, vagy épen ellenkezését fogná maga után vonni. Már most tudják barátim, miért látszik előttem a királyné jelen esetben igen vakmerőnek, és Abigail kineveztetése igen kétesnek.

Abig. Ah, ha ez igy van, ha ő csupán a hercegnőtül függ; — ugy csak nyugodjék meg ön — van némi reményem.

Mash. És miben?

Abig. Távol rokona vagyok.

Bol. Ön, Abigail?

Abig. Természetesen, hogy én — rang alatti becstelenitő hazasságból! A hercegnő egyik unokaöcscse, Churchill, meghasonlék nemes családjával, mert anyámat nőül vevé.

Mash. Lehetséges é? Ön a hercegnő rokona?

Abig. Igen, távol rokona — s én soha nem jelentettem volna magamat nála, mivel ő hajdan nem akará elfogadni s megismerni anyámat — de szegény lyány vagyok — s egyébiránt nem akarok tőle semmit kérni, csakhogy ártalmamra ne legyen s ne ellenkezzék a királyné jóságával.

Bol. Okaival nem fogja őt meggyőzni — nem ismeri ön még őt. Azonban ez uttal némileg szolgálhatok önnek, s meg is teszem azt — habár haragját vonom is magamra!

Abig. Ah, milly jó ön!

Mash. Mikép hálálhatjuk ezt meg?

Bol. Barátságukkal.

Abig. Az igen kevés.

Bol. Igen sok! reám kormányférfira nézve, ki nem könnyen szoktam hinni. (Élénkül.) Én bizom önökben, s adósuk nem maradok! (Kezeiket megfogva.) Köztünk mostantól támadó és védő szövetség létezik.

Abig. (nevetve.) Félelmes szövetség!

Bol. Nagyobb mértékben, semmint ön gondolná, s hála az égnek, e nap jó leend! Két sikert biztosit, Abigailnek alkalmaztatást, s egy más ügynek, melly szivemen fekszik, szerencsés kimenetelt. Egy iromány van nálam, mit e reggel minden áron a királyné kezeibe akarok juttatni, — csak alkalmat keresek és várok. Ah, ha Abigail kineveztetnék! ha ő felsége hölgyei közé fogadtatnék föl, minden küldeményem a hercegnő dacára ő felségéhez jutna.

Mash. (élénkül.) Csak ezt kivánja ön? E szolgálatot megtehetem.

Bol. Lehetséges é?

Mash. Minden reggel tiz órakor, s ezen idő tüstént itt leend, reggelizése alatt (a jobboldali asztalról hirlapot vesz föl) e divatlapot viszem ő felségéhez, mit theája hörbölése közben átfut, s megtekintvén a divatképeket, némellykor föl kell neki olvasnom a táncvigalmi és társalgási híreket.

Bol. Csodálatos! Milly szerencse, hogy a királyné a divatlapot olvassa; mást ugy sem engednek meg neki! (Irományt csusztat a divatlap boritéka alá.) A marquis levele hölgyruhák divatos fodrai és szegélyei közepett; azonban, mi sem maradunk el. (Lapot vesz ki zsebéből.)

Abig. Mit csinál ön!

Bol. Az Examiner egy számát csusztatom a boritéka alá. Ő felsége látni fogja, mikép árulja őt el Marlborough herceg és a hercegnő. Ő és egész udvara boszankodni fog; de a királynénak ez nehány vig pillanatot szerzend — ugy is olly kevés öröme van! — De tiz óra már, előre Masham! siessen ön.

Mash. (a jobboldali ajtón el.) Számoljon ön bizvást reám.

Negyedik jelenet.

Abigail. Bolingbroke.

Bol. Meglátja ön, a hármas szövetség tüstént megtermi gyümölcseit. Masham az, ki bennünket pártfogol és boldogit.

Abig. Önt talán; de engem, ki olly csekélység vagyok!

Bol. Nem kell soha megvetni a csekély dolgokat, mert azok vonják magok után a nagyokat! Ön hiszi talán, mint majd minden ember, hogy a politikai fordulatok, forradalmak, s uralkodások megbukása nagyszerű, mély és komoly okokból származnak? Csalatkozik ön! A birodalmak hősök és nagy férfiak járma és vezérlete alatt állnak; ámde ezen nagy embereket viszont szenvedélyek, szeszélyek s balgaságok vezetik. Ez az ügyek menete e kisszerü nyomoru világban! Ön bizonyosan nem tudja, hogy a trianoni kastély egyik ablaka, mit XIVdik Lajos gáncsolt, Louvois pedig ótalmazott, azon háborút szülé, melly e pillanatban Európát lángra gyujtja! Egy udvaronc sértett hiusága az, mellyből az ország boldogtalansága származik; gyakran pedig talán még ennél is silányabb csekélységnek boldogságát köszönheti. De hogy tovább ne menjünk, — én, ki most önnel szólok, én, Bolingbroke Henrik, ki huszonhat évig, mint divaturacs, tékozló, és olly ember tüntem ki, a ki minden komoly foglalkozásra alkalmatlan, tudja é ön mikép levék egy csapással kormányférfivá, mikép juték a kamrákba, közügyekhez és ministerségbe?

Abig. Valóban nem tudom.

Bol. Ám tudja meg tehát, kedves gyermekem; minister csupán azért levék, mert jól tudtam táncolni, s elvesztém tárcámat, mivel — náthás levék.

Abig. Lehetséges é?

Bol. (a királyné szobái felé figyelve.) A többit majd máskor mondom el önnek, midőn ráérünk. És most, nem hagyom magamat megbuktatni, hanem küzdök helyemen, a legyőzöttek soraiban.

Abig. És mit tehet ön e helyzetben?

Bol. Várakozom és reménylek.

Abig. Valami nagy forradalomra?

Bol. Épen nem; hanem valami véletlenségre, a sors valamelly szeszélyére, egy fövényszemecskére, mellyben a győztes diadalhintaja fölakad.

Abig. És nem bir ön illy fövényszemecskét teremteni?

Bol. Nem; de ha találok ollyant, tehát a kocsi kereke alá tehetem. Az ész nem akaszthatja meg

a gondviselés eszközeit s nem teremthet eseményeket, hanem használhatja azokat. Ezek gyakran silányoknak látszanak, de az én nézetim szerint fontosak, mert az én rendszerem ezen igazságon alapszik: csekély okokbul nagy dolgok származnak. Ez hiedelmem, s látni fogja ön a következményeket.

Abig. (az ajtót nyilni látván.) Masham már visszajő.

Bol. Nem ő; ez a győztes kevély hercegnő, s ez még jobb.

Ötödik jelenet.

Előbbiek. Hercegnő.

Abig. (lassan és a jobboldali folyosó felé tekintve, honnan a hercegnő közelit.) Tehát ez itt Marlborough hercegnő?

Bol. (ugyan úgy.) Önnek rokona, senki más.

Abig. A raktárban már láttam őt, a nelkül hogy ismertem volna. (Félre, s a közelitőt szemlélve.) Ej igen, ez azon főrangu hölgy, ki legközelebb gyémántcsatot vásárla nálam.

Hercegnő (hirlapokat olvasva közelite; fölemelvén szemeit megpillantja Bolingbroke grófot, ki őt üdvözli.) Bolingbroke ur!

Bol. Igen is az, hercegnő, ki e pillanatban önnel foglalkozik.

Hgnő. Ön ezzel gyakran tisztel meg engem, s folytonos megtámadásai —

Bol. Nincs más alkalmam magamat önnek emlékezetébe visszaidéznem.

Hercegnő (a hirlapot mutatva, mit kezében tart.) Biztositom önt, uram, hogy lapjának mai számát soha nem feledem.

Bol. Ön olvasni kegyeskedék azt?

Hgnő. A királynénál, honnan e pillanatban jövök.

Bol. (zavarodtan.) Ah! úgy!

Hgnő. Igen, uram! A szolgálattevő testőrtiszt behozá a divatlapot.

Bol. Én arról mit sem tudok.

Hgnő (gunnyal.) Jól tudom! Önnek uralkodása rég elmult. De a divatlap s ön hirlapja közt Torcy marquisnak egy levele találkozott.

Bol. Sürgöny a királynéhoz.

Hgnő. Épen azért el kelle azt olvasnom.

Bol. (fölindulva.) Asszonyom!

Hgnő. Hivatalom parancsolja azt. Ő felsége fő udvarmesternője vagyok, s azért minden irománynak az én kezeimen kell átmenni. Ezennel tudtára adom ezt önnek, uram, s ha ellenem valami gunyverse vagy csipős észrevétele leend, mit velem szeretne tudatni, csak mindenkor a királynéhoz utasitsa azt, mert ez legbiztosb alkalom arra, hogy olvassam.

Bol. Lesz reá gondom, asszonyom; de ezúttal mégis teljesült kivánatom; a királyné tudja a marquis ajánlatit?

Hgnő. Csalatkozik ön; én olvasám azokat, — ez elég, a tüz igazságot szerze tartalmoknak.

Bol. Hogyan, asszonyom.

Hgnő (üdvözli a grófot, s távozni készül, ekkor megpillantja Abigailt, ki a fenékszinen állott.) Ki ezen szép gyermek, ki olly félénkül, s félrevonulva áll itt; mi a neve?

Abig. (előjő s meghajtja magát.) Abigail.

Hgnő (büszkén.) Ah, a szép ékszerárus lyányka! Valóban, ismerem őt. Csinos kis lyány, nem ez az, kiről velem a királyné szólott?

Abig. (élénkül.) Ah, ő felsége kegyes volt rólam önnel szólni.

Hgnő. Egészen reám bizván önnek elfogadását vagy visszautasitását. És mivel az illy kinevezés csupán tőlem függ, majd meglátom, mindent igazságosan s részrehajlás nélkül fogok megvizsgálni.

Bol. (félre.) El vagyunk veszve!

Hgnő. Kisasszony, tudni fogja, hogy illy esetben ismért névre van szükség.

Bol. (előlépve.) S ő bir is azzal.

Hgnő (meglepetve.) Ah, uram, önt e fiatal lyány érdekli?

Bol. Azon szives elfogadásból, mellyet ön vele éreztetni kegyeskedék, sejtem, hogy ön ezt előre gyanitá.

Hgnő. Épen azért örömmel is venném őt fel; de ki a királyné szolgálatába akar lépni, annak kitünő családhoz kell tartoznia.

Bol. Épen ez a legfényesb tulajdonsága.

Hgnő. Majd megvizsgáljuk. Igen sok ember van, ki magát nemesnek mondja és nem az.

Bol. Ezen kisasszony is félt, hogy csalatkozik, s azért nem meré önnek mondani, hogy neve Churchill Abigail.

Hgnő (félre.) Ég!

Bol. Kétségkül távol rokona ugyan önnek; de végre még is csak rokona Marlborough hercegnőnek, a királyné főudvarmesternőjének, ki szigoru pártatlansága következtében, kétkedve tusakodik önmagával, vajjon elég jó é családja arra, hogy ő felségéhez közelithessen. Ön igen természetesnek fogja találni, asszonyom, hogy számomra, ki elhasznált, s divatból kiment iró vagyok, igen kivánatos e kalandnak leirása, melly engem olvasóimnál ismét divatba hozhat, s hogy az Examiner holnap szép tréfát üzhet a nemes hercegnőbül, mint rokonából a boltsegédnőnek. De bátorodjék ön, asszonyom, barátságára sokkal nagyobb szüksége van az ön fiatal rokonának, hogy sem őt attól megfosztani akarhatnám, s azon föltét alatt, hogy ön még ma felfogadja őt a királyné szolgálatába, becsületemre fogadom, soha nem említem meg e történetkét, bár mi csipős legyen is az. Válaszát várom önnek.

Hgnő (büszkén.) Nem hagyom önt sokáig várakozni. A kisasszony fölvétele iránt a királynéhoz jelentést kell beadnom, s akár rokonom ő, akár nem, az határzatomon semmi változást nem teend, s határozatommal csak a királynét ismertetem meg, egyedül csak a királynét! Mi önt illeti, uram, elég lesz tudnia, hogy én a fenyegetőzés gyáva fegyverének soha semmit nem engedtem, sőt megvetém azt, s ha most ahoz folyamodom, csak kényszeritésből teszem. Mivel ön hirlapiró, Bolingbroke uram, s mivel ön az ellenzéshez tartozik, tehát az ország ügyeit akarja rendezni; de előbb saját dolgait kellene rendbe hoznia. Ön ezt soha nem tevé. Ön nyakig adósságokba van merülve, majd egy millio frankkal tartozik, mit türhetlen és reményvesztett hitelezői hatod rész-

nyi készpénzért átengedtek. Én minden kötelezvényit örömmel vásárlám össze. — Ezuttal bizonyosan nem fog ön engem vádolhatni, hogy magamat gazdagitani akarám (nevet), mert a hitelezők, mint mondják, igen szomoruk; egy hasznok azonban mégis van, az, hogy gondjok és terhök megkönnyült, melly haszonban én nem osztozhatom velök, midőn egy alsóházi követet kötök nyakamba. Egyébiránt holnap az ülésnek vége, ha azon csipős történetke, mit ön említe, reggeli lapjában megjelenik, ugy az estilap hirdetni fogja, hogy szellemdúzs tulajdonosa, Bolingbroke Henrik ur, jelenleg Newgateben értekezést ir arról, mikép kell adósságokat csinálni. Én mindazáltal semmitől nem félek, uram, mert ön sokkal szükségesebb az ellenzésre s barátira nézve, hogy sem azokat jelenlététől megfosztani akarhatná. S milly fájdalmas az illy bőbeszédü szónok elnémitása! Ön jobban fogja érzeni mint én, mennyire szükséges hallgatnia! (Meghajtja magát s el.)

Hatodik jelenet.

Abigail. Bolingbroke.

Abig. Nos, mit szól ön erre?

Bol. (vigan.) Jól játszott; istenemre, igen jól! Ez a derék háboru. Mindig mondám én, hogy a hercegnő eszes asszony, főkép tervei végrehajtásában. Ő nem fenyegetőzik, hanem mindjárt sujt. S ezen eszme, hogy engem adósságim kifizetése által hatalmába kerite, valóban bámulatos! főkép fösvénysége tekintetéből! Mit legjobb barátim nem akartak érttem megtenni, ő azt véghez vivé, ő adósságimat kifizeté. Ezen szép indulata fölizgatja vetélyvágyamat s bátorságomat. Vigan, Abigail, vigan!

Abig. Nem, nem — én mindenről lemondok; szabadsága van önnek kockán.

Bol. (vigan.) Majd meglátjuk, minden lehetség dacára! (Az órát pillantván meg jobboldalon.) Ah, istenem! ime, a parliamenti ülés ideje; nem szabad onnan elmaradnom! Marlborough herceg ellen kell szólanom, ki hadiköltséget kiván. Bebizonyitom a hercegnőnek, hogy értek a gazdálkodáshoz: egyetlen schillinget se szavazok. Isten velünk! Eleget teszek Masham barátunknak, önnek és szövetségünknek! (El a baloldali ajtón.)

Hetedik jelenet.

Abigail. Később *Masham.*

Abig. (menni készül.) Szép szövetség! Minden balul megy, kivevén Arthurra nézve; azonban —

Masham (halványan és ijedten fut be a fenékajtón.) Ah, hála istennek! önt látom, kit keresék!

Abig. Mi érte önt?

Mash. El vagyok veszve!

Abig. És Bolingbroke is!

Mash. A saint-jamesi park egyik magányos fasorán sietve visszatérvén, szemben találkozám azon emberrel.

Abig. Kivel?

Mash. Rosz szellememmel, szerencsétlenségemmel, hiszen ön tudja, azon fricskás emberrel. Első pillanatra megismertük egymást, s ő rám tekintvén, kacagott. (Boszusan.) Ismét kacagott! Én azután a nélkül, hogy csak egy szót mondtam volna neki, a nélkül, hogy nevét tudakoznám, kardot ránték, ő példámat követé, — és — és — ő többé nem fog nevetni!

Abig. Meghalt?

Mash. Oh, nem, nem! Legalább nem akarom hinni, de láttam őt összerogyni. Közelitők zaját hallván, eszembe jutott, hogy törvényeink a párviadalra igen kemény büntetést szabnak.

Abig. Halált!

Mash. Ha tudomásra jut —

Abig. Nem tesz semmit; de Londont el kell önnek hagynia.

Mash. Holnap megyek.

Abig. Még ma este.

Mash. De ön, és Bolingbroke?

Abig. Őt adósságai miatt becsukják, én szolgálat nélkül maradok; de ez nem tesz semmit. Most csak önről lehet szó. Távozzék!

Mash. Igenis; de távoztom előtt még meg kell önnek mondanom, hogy örökké csak önt fogom szeretni. Előbb még látni akarom önt, s megölelni!

Abig. (élénkül.) Csak siessen; el, el!

Mash. (karjaiba veti magát.) Oh!

Abig. (kibontakozva karjaiból.) Isten önnel! Éljen boldogul, s ha engem szeret, tehát ne mutassa itt többé magát! (Elválnak s távoznak.)

Második felvonás.

Első jelenet.

Királyné. Thompson.

Királyné. Tehát az alsóházi követek vannak itt?

Thompson. Igen, királyné, kihallgattatni kivánnak fölséged által.

Kir. (félre.) Ismét felirások és vitatkozások, s épen midőn egyedül vagyok; a hercegnő ma reggel Windsorba távozott. (Hangosan.) Mondád nekik, hogy fontos ügyek gátlanak, e pillanatban érkezett sürgönyök — ?

Thom. Igen, királyné, mindig ezt szoktam mondani.

Kir. S hogy nem fogadhatom el őket.

Thom. Két óra előtt. Erre e papirt adák kezembe, mondván, hogy két órakor ismét eljönek, hü tiszteletöket s kivánatikat fölséged elébe terjeszteni.

Kir. A hercegnő itt leend, tekintetbe fogja azokat venni; igen jó, hogy engem az illy gondoktól megkimél. Elég más is van nekem. (Thompsonhoz.) Tudod, kik voltak azon tisztelt urak?

Thom. Négyen valának, s én közölök csak kettőt ismerek, kiket itt láték, midőn ministerek voltak.

Kir. (élénkül.) Neveik?

Thom. Sir Harley, és Bolingbroke.

Kir. Oh! És elmentek már?

Thom. Igen, királyné.

Kir. Annál roszabb. Boszús vagyok, hogy nem fogadám el őket, különösen pedig Bolingbroke Henriket. Mig ő minister volt, minden jobban ment, reggeleim kevésbé valának hosszuk, s nem unatkozám annyit, és most a hercegnő távollétében olly meglepőn kinálkozék e találkozás, mintha különösen valami szerencsés véletlenség igy akarta volna. Szólhattam volna vele és elutasiták őt, — milly ügyetlenség.

Thom. A hercegnő állandó szabályul parancsolá nekem, hogy valahányszor Bolingbroke Henrik itt magát jelenti —

Kir. Oh, a hercegnő! Ez már más! És Bolingbroke nem szóla semmit?

Thom. Ő irá az előcsarnokban azon sorokat, miket fölséged kezeibe adék.

Kir. (a levelet élénkül veszi fel az asztalról.) Jól van. Hagyj magamra.

Thom. (el.)

Kir. (olvas.) „Asszonyom! Társaim és én kihallgattatást kérünk fölségedtől! Ők az ország ügyeiben, s én azért, hogy királyném látásának örvendhessek, mi nekem olly hosszas idő óta tilos!“ Szegény sir Henri! „Hogy a hercegnő fölséged köréből politikai ellenségét eltávolitja, azt nem csodálom; de gyanakodása annyira terjed, hogy egy szegény gyermeket is elutasit, kinek gyöngéd ragaszkodása és törekvése azon unalmakat édesitené, mikkel fölségedet terhelik. A hercegnő megtagadá tőle azon helyet, mit ön körében neki adni szándékozék, azt állitván, hogy ismeretlen családból származik; én pedig bizonyitom önnek, hogy Churchill Abigail unokaöcscse Marlborough hercegnőnek.“ (Félbenszakasztva az olvasást.) Lehetséges é? (Ismét olvas.) „Ezen egy adatból következményeket vonhat fölséged a többire, s hogy mikép kelljen használnia e titkot, mit megőriztetni kér hű szolgája és alattvalója sat.“ — Igen, igen, ez való. Bolingbroke Henrik egyike hű szolgáimnak; de ha a hercegnő meglepne, s itt lelné őt, a volt ministert, kit nem szabad látnom, ha az uj ministerek gyanujját s haragját nem akarom fölizgatni! Oh, mikor szünöm meg királyné lenni, hogy szabad urnéja lehessek önmagamnak! Barátim választásában engedelmet a korona tanácsositól, a kamráktól, a többségtől s végre az egész világtól kell kérnem! Ezt tovább ki nem állhatom! Ezen rabszolgaság gyülöletes és elviselhetlen, s e pillanattól nem fogok többé senkinek engedelmeskedni, hanem egészen szabad leszek palotámban. Igen, s történjék bármi, én el vagyok határozva. (Csönget, Thompson jő.) Thompson, siess tüstént a citybe, Tomwood ékszerárushoz, ott tudakozódjál Churchill Abigail után, s mondd meg neki, hogy azonnal jöjön palotámba. Ezt én akarom, s parancsolom, én, a királyné! Siess!

Thom. Igen, királyné. (El.)

Kir. Majd meglátják, hogy minden akaratom szerént fog menni, s bámulni fognak, főleg a hercegnő, kinek barátsága s folytonos tanácsi engem már huzamosb idő óta fárasztanak. Ah, de ő itt! (Leül s Bolingbroke levelét keblébe rejti.)

Második jelenet.

Királyné. Hercegnő (a fenékszini ajtón jő.)

Hgnő (észrevevé a királyné tettét, s közelit hozzá; a királyné ülve marad, s hátat fordit neki.) Szabad kérdeznem, mikép mulatja magát fölséged?

Kir. (szárazon.) Roszul, kedvetlenül, szenvedőleg érzem magamat.

Hgnő. Valami kedvetlenség érte fölségedet?

Kir. (mint fön.) Igen sok.

Hgnő. Talán távollétem?

Kir. (mint fön.) Igen, bizonyosan. Nem látom át, mért kelle önnek ma reggel Windsorba menni, midőn én itt el valék foglalva dologgal, s még parliamenti fölirásokra és kivánatokra is figyelnem kelle.

Hgnő. Ön tehát tudja, mi történt?

Kir. Valóban nem.

Hgnő. Igen fontos, igen ingerlő esemény.

Kir. Istenem!

Hgnő. Melly az egész várost bizonyos forrongásba hozá! Épen nem csodálom, hogy itt is zajgás volt.

Kir. Ez már mégis gyalázatos. Nem birnak tehát nyugodtak lenni az emberek? Mi a hölgyekkel ma Temze partján szándékozánk sétálni.

Hgnő. Nyugtassa meg magát fölséged, mi mindenre vigyáztunk. Mi Windsorból egy vasasezredet parancsolánk be, melly első zajra tüstént a városban leend. A főtisztekkel értekeztem; ők mind hivei férjemnek s fölségednek.

Kir. Ah, tehát azért volt ön Windsorban?

Hgnő. Igen, királyné, s ön mégis vádol.

Kir. Én — hercegnő —

Hgnő (nevetve.) Ah, ön igen roszul fogada engem jöttemkor, látám, hogy kegyét elvesztém.

Kir. Ne sértsen hercegnő, idegzetem ma igen ingerült.

Hgnő. Kitalálom okát; fölséged valamelly boszantó ujságot kapott.

Kir. Valóban nem.

Hgnő. Ön nem akarja velem tudatni, hogy nekem félelmet, gondot, s nyugtalanságot ne okozzon. Ismerem önnek jóságát.

Kir. Ön csalatkozik.

Hgnő. Mindent láttam. Jöttemkor ön egy papirt olly megindulással rejte el, hogy könnyen elgondolhatám, mikép az engem illet, engem!

Kir. Nem hercegnő, esküszöm önnek! Csupán egy fiatal lyányról van abban szó. (Kiveszi kebléből a levelet.) E levélben ajánlják őt nekem; már láttam azon lyánykát, s szeretnék neki körültem alkalmazást adni.

Hgnő (nevet.) Csak ezt! ez nem nagy dolog, s ha fölséged megengedi —

Kir. (a levelet nem adja oda.) Nem szükséges; hiszen szólék már önnek róla. A csinos Abigailről van szó.

Hgnő (félre.) Ég! (Hangosan.) S ki az, ki őt önnek olly élénkül ajánlja?

Kir. Az nem tartozik a dologhoz; megigérém, hogy nem nevezem őt meg, és nem mutatom senkinek levelét.

Hgnő. Csak ezt! Előre gyanitám, hogy a levél irója Bolingbroke Henrik.

Kir. (zavarodtan.) Én nem mondám, hogy —

Hgnő (élénken.) Ő az, királyné, bizonyosan tudom.

Kir. Ám legyen! való; kitalálta ön.

Hgnő (haraggal, mit elrejteni törekszik.) Ah, látom, hogy ellenségink méltán diadalmaskodnak, mert királynénk hatalmokba ad bennünket, mig mi érette csatázunk! Igen, királyné, épen ma, e pillanatban nyujtottuk parliament elébe azon törvényjavaslatot, melly Edvárd hget, önnek bátyját, Angliába visszaszólitja, és ön után trónörökösnek nyilatkoztatja őt! E törvényjavaslatot, melly most a nemzet ellenzetét, s nép zugolódását vonta már maga után, mi tartjuk fön Bolingbroke és pártja ellenében, kockáztatva népszerüségünket, s utóbb hatalmunkat és befolyásunkat is. Imé, mit teszünk mi királynénkért; s ő, a helyett, hogy törekvésinket előmozditaná, ugyan azon idő alatt titkos levelezést űz nyilt ellenséginkkel, végre pedig érettök bennünket még elutasit és elárul.

Kir. (félre, türhetetlenül.) Imé ismét vádlási, és féltékenységi jelenet — ez már egész nap igy fog menni. (Hangosan.) Ej nem, hgnő, mind ez csupán ön képzelődésében létezik, melly mindent túloz és elváltoztat. Ezen levelezés semmi politikai tárgyat nem illet, és mit magában foglal, az csupán ollyasmi —

Hgnő. Mit fölséged fél nekem megmutatni.

Kir. (hirtelen.) Ön iránti tekintetből. (Átnyujtja neki.) Mivel olly tetteket foglal magában, miket nem fog ön tagadhatni.

Hgnő (átfutván a levelet.) Nem egyéb ennél? E megtámadás nem igen félelmes.

Kir. Nem ellenzé ön Abigail mellém jutását?

Hgnő. S azt ezentul is tenni fogom egész hitelemmel, mellyel fölséged előtt birok.

Kir. Tehát nem való a levél azon állitása, hogy a lyány önnek unokaöcscse?

Hgnő. Ha én őt felfogadnám, királyné, ugy büszkén s hangosan fognám őt annak megismerni, s épen azért nem akarám őt fölséged körül alkalmazni. Rég óta vádolnak már engem, a királyné fő udvarmerternőjét, hogy minden hivatalt barátimmal, rokonimmal, teremtményimmel rakok meg; hogy fölségedet csupán családom, vagy hiveim tagjaival környezem. Abigail kineveztetése tehát ujabb rágalmakra szolgáltatna alkalmat, és fölséged sokkal igazságosb s nagylelkübb, hogysem szavaimat méltánylat nélkül hagyhatná.

Kir. (zavarodtan s mintegy meggyőzetve.) Bizonyosan — — igen jól értem önt; de mégis akarnám, hogy a szegény Abigail —

Hgnő. Ah! nyugtassa meg magát sorsa iránt fölséged. Fényes és tisztes helyet fogok én számára találni, távol öntől s Londontól. Ő rokonom, unokaöcsém —

Kir. Már ugy megnyugszom.

Hgnő. És azonkül még azon érdek, mellyel iránta fölséged viseltetni kegyeskedik, azt eszközli, hogy szerencsésnek tartom magamat, ha fölséged kivánatit sejthetem, és megelőzhetem. Igy például azon fiatal ember, azon testőrségi zászlótartó iránt is élénk részvéttel viseltetém, mivel őt fölséged nekem ajánlani méltóztatott.

Kir. Én? Kicsoda az?

Hgnő. A csinos Masham, kit ön annyira dicsért előttem.

Kir. (kis megindulással.) Igen, való, azon fiatal katona, ki minden reggel a divatlapot olvassa föl előttem.

Hgnő. Módot lelék őt tisztté kineveztetni a testőrségnél. Az alkalom igen kedvező volt, akadály semmi oldalról nem mutatkozott, s a tábornagy ugy szólván nem is tudta, mit irt alá. Még ma reggel pedig háláját fogja ön előtt kifejezni az uj kapitány.

Kir. (örömmel.) Ah! El fog jőni?

Hgnő. A kihallgatási jegyzékre iratám nevét.

Kir. Jól van, elfogadom őt. Ámde ha az ellenzési lapok jogtalanság s kegyelés ellen fognak zajgani.

Hgnő. A tábornagy tevé, — s ezt tekintetbe veendik. Azonkül pedig ez nem udvari hivatal.

Kir. (a baloldali asztal melletti székhez megy.) Igaza van önnek.

Hgnő. Láthatja ön, hogy valahányszor csak lehet, én mindenkor sietek önnek szolgálni.

Kir. (leül s a hgnő felé fordul.) Ön olly igen jó!

Hgnő (előtte áll.) Istenem, nem! sőt ellenkező, — jól érzem én — de én annyira és olly hiven szeretem fölségedet.

Kir. (félre.) Mind ezek után — igaza van!

Hgnő. Pedig a királyoknak ritkán van jó barátjok! Olly barátjok, ki nem rettegi a haragot, sérelmeket és ellenkezést. Én nem tudok hizelgni, sem csalni, én csak szeretni tudok.

Kir. Igen, igaza van, hgnő, a barátság olly édes érzés.

Hgnő. Nemde az? Mit ér a jellem? A sziv minden. (A királyné kezét nyújtja neki, mit a hgnő ajkihoz emel.) Fölséged megigéri nekem, hogy e tárgy többé nem jő szóba, mert az mindig kegyének elvesztését juttatná eszembe, s engem olly boldogtalanná tenne.

Kir. Engem is.

Hgnő. A visszaemlékezés erre igen fájdalmas lenne. Ön örökre feledni fogja.

Kir. Igérem.

Hgnő. Ezt tehát elintéztük. És ön nem fogja többé látni ezen Abigailt?

Kir. Bizonyosan nem.

Harmadik jelenet.

Előbbiek. Thompson. Abigail.

Thom. Miss Churchill Abigail! (Fenékszinbe vonul.)

Hgnő (halkal s félrevonulva.) Ég!

Kir. (zavarodtan.) Épen azon pillanatban, midőn róla szólunk — különös véletlenség!

Abig. Fölséged parancsolá, hogy magamat itt jelentsem.

Kir. Az az — nem épen parancsolám — csak mondám, — hogy szeretném — mondám: legyen gondod, hogy azon fiatal lyányka —

Hgnő. Ugy van; igen jó, hogy látja őt fölséged s személyesen mondhatja meg neki, hogy kérelme nem nyerhet teljesülést.

Abig. Kérelmem? Én soha nem merészeltem volna ezt kérni; de ő felsége jósága, mellyel engem ő maga méltóztatott fölszólitani" —

Kir. Való, — de fontos okok és politikai tekintetek —

Abig. (mosolygva.) Miattam?

Kir. (folytatólag.) Visszalépnem kényszeritnek, s lemondanom azon álomról, mellynek valósitása engem szerencséssé fogott volna tenni. Most már nem én, hanem rokona, a hercegnő az, ki ön sorsa fölött határozni fog. Ő megigéré nekem, hogy tisztes alkalmazásról fog ön számára gondoskodni — távol Londontól, — (méltósággal, s a hgnő előtt a szin közepére lépdelve) és én helyeslem azt.

Abig. (félre.) Oh ég!

Hgnő. Mától fogva gondom lesz reá. (Abigailhez.) Figyeljen rám, szólni fogok önnel a királynétól visszatértemkor, kinek mindenben engedelmeskedni tartozom.

Kir. (félhangon Abigailhez.) Köszönje meg ön!

Abig. (mozdulatlan marad, de midőn a hgnő elfordul, élénkül csókolja meg a királyné kezét; félre.) Szegény asszony!

(A királyné és hgnő a középajtón távoznak.)

Negyedik jelenet.

Abigail (egyedül a távozó királyné után tekint.)

Abig. Oh mint sajnálom őt! Bolingbroke igazat monda; ő jól ismeri a viszonyokat, nem ez a királyné, hanem a hercegnő! s én hagyjam magamat általa pártfogoltatni, vagy is inkább: zsarnoksága alá helyezzem magamat? Inkább meghalok! Visszautasitom ajánlatit. Pedig épen most legnagyobb szükségünk van barátokra és pártfogókra, mert tegnap óta, Arthur távozta óta, Bolingbroke urat többé nem látám. Nem tudom hova lett; Arthur sorsa fölött egyedül kell rettegnem. (Félelemmel.) Itt, a királyné palotája közelében, a saint-jamesi kertekben, s kétségkül főurral harcolt ő! Kegyelmet nem várhat, s ha nem sikerült szárazföldre menekülnie, ugy életének vége! Oh, istenem, én nem könyörgök már többé magamért, pedig mennyi okom van keserü panaszra! Eltávolitatást, nyomort, s mindent elfogadok, minden panasz nélkül, csak ő mentve legyen, s életben maradjon! Kész vagyok inkább boldogságomról s kezéről is lemondani!

Ötödik jelenet.

Bolingbroke. Abigail.

Bol. (ki a fönebbi jelenet vége felé jött be.) Ej patvarban, ugyan miért? Én nem mondok le semmiről.

Abig. Oh, uram, ön itt — jöjön, jöjön, — én boldogtalan vagyok, minden ellenem van, minden elhagy.

Bol. (vigan.) Épen e pillanatban várom barátimat. Tehát mi baj, kedves Abigail?

Abig. Azon szerencse, mit ön nekünk igért —

Bol. Épen nem maradt el, hanem pontosan megjelent.

Abig. (meglepetve.) Hogyan?

Bol. Nem tevék önnek említést rokonomról, Bolingbroke Richard lordról?

Abig. Valóban nem.

Bol. Legkérlelhetlenebb hitelezőm volt ő, ámbár szinte az ellenzéshez tartozott. Ő adta el kötelezvényimet Marlborough hgnőnek. Egy szóval, ő hiábavaló semmi ember volt.

Abig. Nem tudám, hogy önnek családjához tartozik.

Bol. Családomnak feje volt, s övé a nemzetség minden roppant jószága —

Abig. És e rokon?

Bol. (nevet.) Tekintsen ön figyelmesen rám. Nem hasonlitok gazdag örököshez?

Abig. Ön, Bolingbroke?

Bol. Igen is én, most már lord Bolingbroke, gróf, utolsó és egyetlen tagja a fénylő családnak, s tulajdonosa a roppant örökségnek, melly miatt most igazságot jövök kérni a királynétól.

Abig. Mire nézve?

Bolin. (a fenékajtóra mutat, melly megnyilik.) Tisztes társaimmal együtt, kik ott jőnek; ezek az ellenzés legkitünőbb tagjai.

Abig. De miért mind ez?

Bol. (halkal.) Más örökséget is hagyott rokonom, azon reményt, hogy halála talán nemi zavargást fog okozhatni; ez az első szolgálat, mit pártunknak tett. S valóban soha egész éltében nem okozott illy nagy zajt. Csitt! a királyné!

Hatodik jelenet.

Abigail (a nézőktől jobbra.) *Több ur, és udvarhölgy* (jőnek s előtte foglalnak helyet.) *Sir Harley és ellenzési követek* (baloldalon Bolingbroke körül csoportoznak.) *Királyné. Marlborough* hercegnő. *Tiszteleti hölgyek* (a jobboldali szobákból jőnek s a szinpad közepén foglalnak helyet.)

Bol. (kifejezéseket keresve, s fölindulásra erőtetve magát.) Királyné, hazájának egy őszinte barátja s ezenkül vigasztalhatlan rokon az, ki a haza nevében, könyezve siete ide, igazságot és boszút kérni. Szabadságink védje, lord Richard, Bolingbroke gróf, nemes rokonom, tegnap itt, ön palotája mellett a saint-jamesi kertben —

Abig. (félre.) Oh ég!

Bol. Párbaj által életét veszté, ha párbajnak nevezhetni a harcot tanuk nélkül, melly után ellenfele szökésben kerese szabadulást, s magát a törvények hatalma alól kimenté.

Hgnő. Engedjen ön —

Bol. S valamint bizonyos az, hogy a tettest azok engedék elszökni, kik karját fölfegyverzék, ugy szinte bizonyos, hogy a ministerség. (A hercegnőhöz s urakhoz, kik türelmetlenségöket nyilvánitják s vállvonítva néznek egymásra.) Igen, királyné, én a ministerséget vádolom, és az ingerült nép kiáltási még hangosabban szólnak, mint én; én a ministerséget vádolom és párthiveiket, barátikat — én nem nevezek senkit, de az egész kormányt vádolom, hogy árulás által akart szabadulni olly hatalmas tekintetü ellenzőtől, minő lord Richard Bolingbroke volt, s nyilvánitom fölségednek, hogy azon esetben, ha még ma komoly zendülés üt ki a fővárosban, ugy nem mi, fölséged hü alattvalói leszünk annak okai, hanem azok, kik önt környezik, s kiknek eltávolitását már hosszabb idő óta sürgeti a közvélemény!

Hgnő (hidegen.) Végzett ön?

Bol. Igen, asszonyom.

Hgnő. Imé, itt már most a való, tanusitva hiteles jelentések által, mellyek ma reggel jutának hozzám.

Abig. (félre.) Megöl a rettegés.

Hgnő. Igenis, sajnos való, hogy lord Richard tegnap a saint-jamesi kert egyik fasorában párbajt küzde —

Bol. Kivel?

Hgnő. Egy urral, kinek ő maga sem tudá nevét és lakását.

Bol. Kérem fölségedet, ki hihetné ezt valószinünek?

Hgnő. Pedig ugy van, ezek lord Richard végszavai, mikép azokat a hozzá érkezett udvari tisztek tőle hallák, kiket tetszése szerint vallathat ön.

Bol. Nincs szükségem azok feleleteire. Azon fényes hivatalok, mikben állanak, eléggé megőrzik nyelvöket. Azonban, ha, mikép a hercegnő állitja, a valódi vétkes megszökött, a nélkül hogy őt valaki látta volna, ugy igen jól kellene ismernie a palota minden helyét, s környékét, és mikép esett meg, hogy semmi rendelés nem tétetett még, melly felfödöztetésére vezérelhetne?

Abig. (félre.) Elvesztünk!

Bol. Miért van az, hogy nekünk kell fölizgatnunk a közönségesen olly munkás buzgalmát a föudvarmesternőnek, kit hivatala legnagyobb éberségre s hathatós rendkezelésre kötelez a királyné palotájában? Még sincsenek e tekintetben szigoru rendelések tétetve?

Hgnő. Már megtétettek!

Abig. (félre.) Oh ég!

Hgnő. Ő felsége ezen iratban legszigorubb vizsgálatot parancsol.

Kir. Mellynek végrehajtását a hercegnőre és (az iratot Bolingbroke kezébe adja) önre bizzuk, uram, — akarám mondani mylord Bolingbroke, kit e cim, és a vérkötelékek, mellyek az elhunyttal összekapcsolák, bár kinél is inkább sürgetnek a vétkes üldözésére és megbüntetésére.

Hgnő. Reménylem, nem fogja ön többé mondani, hogy mi a vétkest védjük, s önnek boszuja elől el akarjuk vonni.

Kir. Mylord és uraim, meg vannak önök ezzel elégülve?

Bol. Tökéletesen, mert láttuk fölségedet, és kihallgattatánk.

Kir. (üdvözli kezével Bolingbroke urat, s társait, kik mélyen hajtják meg magokat, és a hercegnővel s hölgyeivel jobboldali szobáiba távozik. A sokaság maradványa a fenékszíni ajtón vonul ki.)

Hetedik jelenet.

Abigail (pillanatig az ellenzési követek után megy, kik a fenékszíni ajtón mennek el, azután ismét visszajő a színpad jobboldalára.) *Bolingbroke.*

Boling. Dicsőn sikerült! De ha azt hiszik, hogy ezzel már mindennek vége, ugy igen csalatkoznak, mert ezen királyi parancs erejénél fogva inkább egész Angliát becsukatom. (Visszafordul Abigail felé, ki jobboldalon rettegéstől elnyomatva karszékre hanyatlott.) Ah, istenem, mi baja önnek?

Abig. Ön romlásunkra jött ide!

Bol. Hogyan?

Abig. Azon vétkes, kit ön a nép s udvar boszujának tett ki, azon vétkes, kinek ön fel van hatalmazva üldözésére, elfogatására, elitéltetésére —

Bol. Tovább —

Abig. Azon vétkes — Arthur!

Bol. Hogyan? E párviadal — az összeütközés—

Abig. Bolingbroke lorddal, ön rokonával történt, kit Arthur nem ismert; de ki őt egykor megsérté.

Bol. Tudom már — a fricskás ember! Ugy van, kedvesem, ez már ugyancsak derék fricska volt, mert minden ettől származott; a párbaj, népzavargás, azon szép beszéd, mellyet itt tarték, s mi még több: a királyi parancs is a fricska miatt adaték ki.

Abig. Melly Arthur elfogatását parancsolja önnek?

Bol. (élénkül.) Én fogassam el? Majd bizony! Azt, kinek mindenemet köszönhetem, rangomat, cimeimet, millióimat — nem, nem, én nem vagyok még olly régen hatalmas ur, hogy már illy hálátlan birnék lenni. (Felkapja a kir. parancsot s el akarja tépni.) Inkább patvarba ezzel! (Gondolkozás után.) De mit fog szólni azon egész párt, melly bennem bizik, s a makacs ellenzés, miután azt annyira fölizgatám e boldogtalan párbaj ellen? Végre minek fognak engem tekinteni, engem, a meggyilkoltnak közel rokonát?

Abig. Istenem, mit fog ön tenni?

Bol. (vigan.) Istenemre mondom, semmit nem teszek; hanem zajt ütök, hirlapi cikkeket irok, s hatalmas beszédeket tartok, mig ön bizonyosan tudni fogja, hogy Arthur bátorságban van s Angliát elhagyá. Aztán majd kitüntetem magamat, s az egész országban olly tüzesen fogom a tettest üldöztetni, hogy rokoni felelősségem s érzelmem tökéletesen igazolva leend.

Abig. Oh, milly jó, milly kedves ön! Ez igy igen jó lesz. Arthur még tegnap távozott, s igy most bizonyosan távol van. (Látván, hogy Masham jő, fölkiált.) Ah! —

Nyolcadik jelenet.

Előbbiek. Masham.

Bol. (megpillantva őt.) Elvesztünk! Mi balsors hozza önt? Mért jött ide vissza?

Mash. (nyugottan.) Nem is távoztam el.

Abig. Hiszen tegnap el is bucsuzott már tőlem.

Mash. De Londont még el sem hagyám, midőn sebesen nyargalni láték magam után egy katonatisztet, ki engem üzőbe vett, s jobb lova levén, csakhamar utól is ért. Pillanatig el voltam szánva, hogy védni fogom magamat; de meggondolván, hogy ismét egy embert kellene megsebesitenem, vagy épen megölnöm, ki engem soha nem bánta, megállapodtam és igy szóltam hozzá, kezemet kardomra téve: „Tiszt ur, parancsát várom.“ — „Itt parancsom“, — felelt ő, és iratcsomót adott kezembe, mit remegve bontottam föl.

Abig. Tovább, tovább.

Mash. S képzeljék csak: tesztőrtisztté kineveztetésemet foglalá magában.

Bol. Lehetséges é?

Abig. Hallatlan büntetés!

Mash. Mit tehettem volna már ezután egyebet maradásnál? Holnap reggel, — folytatá a fiatal tiszt, — meg fogja ön ezt a királynénál köszönni; ma lakomát adnak ezredünk tisztjei, s nekem ott be kell önt mutatnom, menjünk, oda kisérem önt. Mit felelhettem volna erre egyebet helyeslésnél? Futnom nem lehete, mert ezzel gyanusitottam, sőt elárultam volna magamat, hogy vétkes vagyok.

Abig. Ön tehát követte őt?

Mash. Víg lakomára, melly éjfélig tartott.

Abig. Szerencsétlen!

Mash. Vajjon miért?

Bol. Nincs most időnk annak megfejtésére. Elég lesz önnek tudni, hogy azon ember, ki önt kigúnyolá és megsérté, rokonom volt: Bolingbroke Richard.

Mash. Mit hallok!?

Bol. S hogy önnek első kardcsapása nekem hatvanezer font sterlingnyi évi jövedelmet szerzett; kivánom: hogy a második ugyan annyit hozzon önnek. De most én vagyok az, kinek parancsa van önt elfogatni.

Mash. (kardját nyujtja.) Tehát parancsára vagyok önnek.

Bol. Eh, hagyja ön, nekem nincs tiszti oklevelem, hogy azt önnek nyujthatnám, és ezredi lakomával sem kinálhatom.

Abig. Szerencsére, mert bizonyosan követné önt.

Bol. Csupán azt kivánom, hogy önmagát ne árulja el. Mi engem illet, én nem igen fogom önt nyomozni, s ha mégis megtalálnám, ön hibája lesz az, s nem enyim.

Abig. Még eddig, hála istennek, semmi gyanu nem támadt ellene.

Bol. Kerüljön tehát mindent, mi gyanut ébresztheine, maradjon nyugott, s ne igen mutogassa magát.

Mash. Ma reggel még a királynéhoz kell mennem.

Bol. Annál roszabb!

Mash. De mi több, ime egy levél, melly nekem egészen ellenkezőt parancsol azzal, mit ön ajánlott.

Abig. Levél? Kitől?

Mash. Ismeretlen pártfogómtól, kinek kétségkül mostani előléptetésemet is köszönnöm kell. E levéllel egyszersmind ezen szelencét küldé —

Ajtóőr (megjelenik a királyné szobái ajtaja előtt.) Masham kapitány ur!

Mash. A királyné várakozik reám! (A levelet Abigail, a szelencét Bolingbroke kezébe adja.) Itt van, nézzék meg. (El.)

Kilencedik jelenet.

Abigail. Bolingbroke.

Abig. Mit jelent ez?

Bol. Halljuk csak a levelet.

Abig. (a levelet olvassa.) „Ön tiszt! én megtartám szavamat, teljesitse azt ön is, folytatva irántam engedelmességét. Minden reggel jelenjék meg a kápolnában, este pedig a királyné játéktermében. Nem sokára eljövend az idő, mellyben magamat megismertetem. De most hallgatás és engedelmesség parancsim iránt, különben szerencsétlenség éri önt.“ És ugyan miből állnak parancsai?

Bol. Hogy Arthur meg ne házasodjék.

Abig. Illy nagy árba kerül ezen pártfogás? Ez szörnyüség!

Bol. Talán nagyobba, semmint ön gondolná.

Abig. Mikép érti ön ezt?

Bol. (mosolygva.) Mivel ezen titkolózó pártfogó —

Abig. Arthur atyjának barátja, valamelly lord.

Bol. Bár mibe fogadok, hogy nem lord, hanem lady —

Abig. Ah, menjen ön! Arthur, a jeles és mindig olly hü fiatal ember!

Bol. Hiszen nem az ő vétke, ha tudta nélkül s titkon igy pártfogolják őt.

Abig. Ezt egyátaljában nem hihetem. De itt még utóiratot látok, abból talán többet tudhatunk meg.

Bol. (vigan.) Ah, tehát utóirat is van a levélben?

Abig. (fölindulással olvassa.) „Itt küldöm most Masham kapitány uj rangja diszjeleit.“

Bol. (fölnyitja a kezében levő szelencét.) Ah, pompás dolgozatu gyémánt csatok, — már ez szép.

Abig. (megpillantván azokat.) Oh ég! már tudok mindent! Ezen gyémántokat ismerem. Tomwood raktárában vásárlák ezeket tőlem, mult héten.

Bol. Kicsoda? Szóljon ön!

Abig. Oh, nem birom, nem merem kimondani. Igen förangu hölgy, s el vagyok vészve, ha Arthurt szereti.

Bol. Dehogy, csak Arthur ne szeresse őt viszont, ki még egyébiránt nem is tudja a történetet.

Abig. Meg fogja tudni — én mindent megmondok neki.

Bol. Bizzék ön bennem, s ne tegye azt. Arthur soha nem fogja megtudni.

Abig. De ugyan miért?

Bol. Szegény gyermek, ön még nem ismeri az embereket! A legjobbat is elcsábitja az alkalom. Igen hizelgő az, midőn hatalmas hölgy által szeretve tudjuk magunkat. És ha való, hogy azon hölgy csakugyan olly förangu —

Abig. Hatalmasb, semmint kimondani birhatnám.

Bol. De kicsoda tehát tulajdonkép?

Abig. (a hgnőre mutat, ki a jobboldali csarnokon közelit.) Ott jő!

Bol. (élénkül, s a levelet elveszi tőle.) A hercegnő! (Abigailhez, elutasitólag.) Hagyjon ön bennünket magunkra!

Abig. A hercegnő mondá, hogy várjam be őt.

Bol. (a baloldali ajtón távozni kényszeriti őt.) Nem tesz semmit, ön helyett most majd velem fog találkozni! (Félre.) Hah, szerencse! e visszatorlással adósom valál.

Tizedik jelenet.

Bolingbroke. Hercegnő (gondolatokba mélyedve jő. Bolingbroke közelit hozzá, és tisztelettel üdvözli.)

Hgnő. Ah, ön, mylord — én azon fiatal lyánykát keresem.

Bol. Szabad öntől pillanatnyi kihallgatást kérnem?

Hgnő. Szóljon. — Van önnek már valami tudósitása, vagy gyanuja azon vétkes iránt, kinek üldöztetése reánk bizatott?

Bol. Még semmi, és önnek hercegnő!

Hgnő. Legkisebb sincs még.

Bol. (félre.) Annál jobb.

Hgnő. Tehát mit kiván ön?

Bol. Mindenek előtt vissza akarom fizetni mind azt, a mivel önnek tartozom! A hála ezt kötelességemmé teszi. Most véletlenség által gazdag vagyok, s első tettem lesz ön pénzváltójának egy millio frankot küldeni, azon kétszázezer livre kifizetésére, melly mennyiségre ön szives volt adósságimat becsülni.

Hgnő. Uram —

Bol. Ez sok; de nem ajándék, mert véletlenül, s a nélkül, hogy akarta volna, ön most háromszázat nyer egyért, s láthatja, hogy örömemben magamon kivül vagyok, mivel ön bizonyosan megtisztelend engem annak kimondásával, hogy ezen dolog épen nem igen kellemetlen.

Hgnő (nevet.) De még is, önre nézve —

Bol. Nem, asszonyom; ön arra tanita engem, hogy magasra emelkedéshez kormányférfinál mindenek előtt rendtartás szükséges, melly szerencséhez vezet, mig ez viszont szabadságra s hatalomra emel, midőn aztán nem kénytelen az ember magát eladni, sőt gyakran másokat vásárolhat meg; ezen lecke kétségkül megér egy milliót, én tehát nem sajnálom pénzemet, s jövendőben hasznot fogok húzni önnek oktatásából.

Hgnő. Értem; miután nem féltheti ön többé szabadságát, tehát még erőszakosb háborút készit ellenem.

Bol. Sőt épen ellenkezőleg; én békekötést ajánlok önnek.

Hgnő. Béke köztünk! Ez nehéz.

Bol. Tehát fegyvernyugvást, huszonnégy órai fegyvernyugvást.

Hgnő. Mi okból? Ön megkezdheti a harcot, mellyel fenyegetett, bár mikor akarja; én magam kimondám a királyné és egész udvar előtt, hogy Abigail rokonom; jótéteményim visszaigazitják önnek rágalmait, s most jelenteni jövék azon fiatal lyánynak, hogy helyet eszközlék számára, Londontól harminc mérföldnyire, egy királyi alapitványu házban, melly kegyelmet az ország legnemesb családjai is sürgetve szokták keresni.

Bol. Ez már rendkivüli nagylelküség; de kétlem, hogy a lyány elfogadja!

Hgnő. Ugyan mi okból, ha szabad kérdeznem?

Bol. Mert Londonban akar maradni.

Hgnő (gúnnyal.) Talán ön kedvéért?

Bol. (elbizottan.) Meglehet!

Hgnő (vigan.) Valóban? De már szinte hinni kezdem, — azon érdek, mellyel iránta ön viseltetik, azon makacs buzgalom, mellyel őt pártfogolja. (Nevetve.) Ugyan, mylord, vallja meg, szerelmes ezen lyánykába?

Bol. S ha igent mondanék?

Hgnő (vigan.) Örömmel hallanám.

Bol. Miért?

Hgnő (mint fön.) A szerelmes kormányférfi el van veszve, attól nincs többé mit tartani.

Bol. Én ezt épen nem látom át. Én nevezetes politikai egyéneket ismerek, kik szerelmet és országos ügyeket birnak egyszerre elvégezni, kik a komoly dolgokat legédesb gondolatokkal váltják föl, s gyakran elhagyják a diplomatia termeit, hogy érdekes és titkos szerelmi kalandok tanyájára mehessenek. Többi közt egy förangu hölgyet ismerek, kit ön szinte ismer, ki elragadtatva egy tartományi nemes ifju fiatal szendesége által, különös mulatságot lelt abban, (egyéb célt nem teszek fel róla), hogy láthatlan pártfogónéja legyen, mintegy földi gondviselése vagy sorsa, és a nélkül, hogy magát megnevezte, vagy előtte mutatta volna, megalapitá szerencséjét s előmenetelét! (A hgnő türhetlenséget nyilvánit.) Ez igen érdekes, nemde, asszonyom? No de ez még semmi! Legközelebb a hölgy, férje által, ki hires hadvezér, tisztté nevesztete ki védencét a testőrségnél, s ma reggel rejtélyesen tudatá vele előléptetését, egyszersmind uj rangja diszjeleit küldvén meg neki, gyémánt csatokat, miket igen pompásoknak mondanak.

Hgnő (zavarodtan.) Ez nem igen valószinü, — s ha ön bizonyosan nem tudja —

Bol. Kezemben minden! még a levél is. (Halkal.) Átláthatja ön, hogy mi ketten, kik tudjuk e titkot, azon förangu hölgyet megbuktathatjuk. Az igy elajándékozott tisztségek a parliament s ellenzési párt szigoru vitatásainak vannak alávetve. Ön mondja, hogy nincsenek bizonyitványim, — de e gazdag ajándék, melly számára vásároltatott, ezen levél, mit azon hölgy irt, megismertethetnek, s minden igen

szégyenitő nyilvánosságra juthat, mellyel talán dacolhatna azon főrangu hölgy; de van férje, azon hadvezér, kit emliték, kinek büszke és lobbanékony jellemét az illy meggyaláztatás dühre fogná izgatni, mert az olly nagy embernek s hősnek vigyázni kell, hogy repkényét a mennyköcsapásoktól megóvja homlokán.

Hgnő (haraggal.) Uram!

Bol. (hangját változtatva.) Hercegnő, beszéljünk egyenesen. Ön tudni fogja, hogy e bizonyitványok nem maradhatnak kezeim közt, s én vissza szándékozom azokat adni annak, kit illetnek.

Hgnő. Ah, ha ez való —

Bol. Köztünk igéreteknek nincs helyök, nekünk tettekre van szükségünk. Abigailt ön még ma fölfogadja a királyné mellé, s én mindent visszaadok önnek.

Hgnő. Tüstént?

Bol. Nem — majd csak Abigail szolgálatba lépése után. Holnap fog é ez megtörténni, vagy még ma este, az csak öntől függ.

Hgnő. Ah, ön kétkedik bennem, s szavamban?

Bol. Van rá okom!

Hgnő. A gyülölség megvakitja önt.

Bol. (hizelgve.) Nem, mert igen kedvesnek találom önt, s ha bennünket az isten az ellenzés mezejéről egyesitne, mi az egész világ fölött uralkodni fognánk.

Hgnő. Hiszi ön?

Bol. Tökéletesen! Én mindig nyelvemen viselem szivemet.

Hgnő. Jól van, adjon ön erre nekem csak egyetlen bizonyitványt, és én mindenben megegyezem.

Bol. S mi az?

Hgnő. Mikép jutott ön e titokhoz?

Bol. Nem mondhatom meg a nélkül, hogy valakit meg ne sértenék.

Hgnő. Kitalálom nevét. Ön most gazdag, s mint előbb mondá, arannyal vásárlá meg a titkot, ön megvesztegeté az öreg Williamet, meghittemet.

Bol. (nevet.) Meglehet.

Hgnő. Azon egyetlen szolgámat, kiben biztam!

Bol. De meg ne mondja ön neki.

Hercegnő. Senkinek!

Bol. Ma este Abigail kineveztetik.

Hgnő. Ma este a levelet...

Bol. Meg leend; mára tehát őszinte fegyvernyugvás!

Hercegnő. Legyen! (Kezét nyujtja, Bolingbroke megcsókolja azt. Félre.) S holnap háboru! (El jobbra, Bolingbroke balra.)

Harmadik felvonás.

Első jelenet.

Abigail (kezében könyvvel.) *Királyné* (kezében himzéssel, a jobboldali ajtón jőnek. Abigail állva marad a királyné előtt, ki a nézőktől jobbra a talpgyertyatartók előtt leül.)

Abig. Még most sem birom hinni szerencsémet, hogy már két nap óta szüntelen fölséged körül vagyok, és nem merem hinni, hogy nekem, a szegény Abigailnek, szabad legyen életemet fölségednek szentelnem.

Királyné. Nem ok nélkül aggódol, mert észrevehetéd, hogy igen hidegen fogadtalak, midőn mindent veszve hittél. De már most jól látod, gyermekem, hogy nem ismernek engem még egészen. Én engedést szinlek, sőt darab ideig valóban engedek is; azonban szándékomat nem vesztem el szemeim elől, s az első alkalmat azonnal használni szoktam, melly akaratomhoz ragaszkodásra kedvező. Igy történt az most is.

Abig. Ön mint királyné szólott a hercegnővel.

Kir. (őszintén.) Nem; én szót sem mondék neki, de ő jól látá hidegségemből, hogy elégültlen vagyok. Ő maga jött hozzám, s zavarodással mondá, hogy bár mennyi akadály gátolja kineveztetésedet, ő még is kötelességének tartja akaratomnak adni az elsőséget. Én, hogy kissé megbüntethessem őt, darab ideig még vonakodtam, de azután határzottan kimondám, hogy kineveztetésedet akarom.

Abig. Milly jó felséged! (A könyvet mutatja, mit kezében tart.) Méltóztatik parancsolni! (Ah királyné int, hogy kész a felolvasásra hallgatni. Abigail zsámolyt keres, és a királyné előtt leülvén, olvasni kezd.) „A parliament története.“

Kir. (kedvetlenség jelével kezét a könyvre teszi.) Tudod é, hogy fontos okaim voltak téged ohajtani! Mióta nálam vagy, életem nem a korábbi már többé. Nem unatkozom többé, s gondolatimat hangosan mondom ki — szabad vagyok, s nem csupán királyné.

Abig. (a könyvet folyvást kezében tartva.) Tehát a királynék unatkoznak?

Kir. (elveszi kezéből a könyvet, s a talpgyertyatartó mögé veti.) El vele! — Én különösen unatkozom. Egész nap olly dolgokkal vagyok elfoglalva, mik a szivet s képzelődést épen nem érdeklik. Mindig önző, szigoru és száraz okoskodásu emberekkel van dolgom. Azokat hallgatom, veled beszélgetek, gondolatid olly ifjak és mulattatók.

Abig. Nem mindig. Némellykor igen szomoru vagyok.

Kir. Oh, van bizonyos szomoruság, melly előttem nem kellemetlen, mint tegnap például, midőn szegény bátyánkról szólánk, kit számüztek, s kit nem láthatok és nem ölelhetek többé, én, a királyné! Kivevén parliamenti engedély mellett, mit alkalmasint soha nem fogok kieszközölhetni!

Abig. Ah, már ez gyalázatos!

Kir. Nemde? S midőn én beszélék, téged sirni láttalak! Azon pillanat óta téged, ki engem megértél, mint társnőmet, mint barátnémat szeretlek.

Abig. Oh, milly igazok van azoknak, kik önt jó Anna királynénak nevezik!

Kir. Való, én jó vagyok. Ők tudják azt, s jóságommal visszaélnek. Ők engem kinoznak, bajokkal halmoznak, s kérelmekkel és nyilvános ügyekkel gyötrenek. Mindnyájan hivatalt akarnak, s mindnyájan a legjobbat.

Abig. Ám halmozza el őket tehát fölséged hivatalokkal s befolyással, és ne boszankodjék többé.

Kir. (föláll s munkáját a talpgyertyatartóra veti.) Ah, egész életem csak abból áll, mit érintél, s én közleni fogom veled történetemet. Te leendsz vigasztalásom azok közepett, kik engem boszantnak, mert mi mindketten számüzetve vagyunk, bátyám Franciaországban, és én ezen trónon.

Abig. S miért marad ön egyedül és család nélkül, holott fiatal és szabad?

Kir. Hallgass, hallgass erről! Mind ezt mondják ők, és azon vannak, hogy férjet beszéljenek reám, kit nemzet és parliament választanak számomra, megegyezésem nélkül. Nem, nem, én inkább szabad akarok maradni, s többre becsülöm elhagyatott magányomat és rabságomat.

Abig. Értem — királynék nem választhatnak magok és nem szerethetnek senkit.

Kir. Valóban nem!

Abig. De még is! titkon s mintegy álomban nem szabad valakire gondolni?

Kir. (mosolyg.) A parliament tiltja.

Abig. S ön nem merészel azzal dacolni? nincs önnek erre bátorsága, önnek, a királynénak?

Kir. Ki tudja? Talán bátrabb vagyok, semmint gondolnád.

Abig. (élénkül.) Ah, már ez más!

Kir. Halld tehát tréfából. Épen ugy van, mint mondád. Mintegy álomban, gondolatban, némi titkos jövendő gyanánt, ábrándos tervek töltik el képzelgésimet; álmok, mellyek fölébredésemmel tova tünnek, és teljesülni talán soha nem fognak. Szóval, az egész csak olly regény, mit magamnak készitek, s melly soha nem fog olvastatni.

Abig. De mért nem? négy szem közt felolvashatnók azt, halk hangon, hogy csak én ismerhessem meg a regény hősét.

Kir. (mosolygva.) Nem mondom meg nevét.

Abig. Bizonyosan valami szép ur.

Kir. Talán! Én csak annyit tudok, hogy mintegy két vagy három hónap előtt szólék hozzá először, de ő hozzám soha! Ez igen természetes, — én királyné vagyok!

Abig. Valóban, nem igen kellemes teher a korona. De nekem megigéré fölséged, hogy előttem nem leend királyné. Négy szem közt tehát, önnek üres óráiban, bátran beszélhetünk azon ismeretlenről, a nélkül, hogy a parliamenttól félnünk kellene.

Kir. Igazad van. Itt nincs okunk aggályra. Leginkább azt szeretem benned, mint legszebb tulajdonságodat, Abigail, hogy nem hasonlitasz a többiekhez, kik mindig csak országos ügyekről beszélnek velem. Te illyest soha nem emlitesz.

Abig. Oh, istenem!

Kir. Mi bajod?

Abig. Épen most akarék önhez kérelmet intézni, igen fontos kérelmet. —

Kir. Mi tárgyban?

Abig. Bolingbroke lord részéről. Valóban nem szép tőlem, hogy érdekeit igy elfeledém, holott ő annyira bizott bennem és — Mashamben.

Kir. (fölindulással.) Masham! —

Abig. Azon tiszt az, ki ma szolgálaton van itt a palotában. Tudja meg, fölséged, hogy Bolingbroke egykor, Franciaországban utazván, egy igen érdemes urral ismerkedett meg, ki barátjává lőn, s kitől igen sok és fontos szivességet tapasztalt; most tehát hálajelül szeretne ezen barátja számára —

Kir. Cimet vagy hivatalt kapni?

Abig. Nem, hanem hihallgatást fölségednél, vagy meghivást fölséged mai estélyére.

Kir. A hercegnő, mint főudvarmesterné, mindenkor maga szokta a meghivandókat kijelelni. Mi a neve?

Abig. Torcy marquis.

Kir. (élénkül.) Csitt!

Abig. Miért?

Kir. (ismét ülve.) Én azon urat becsülöm, tisztelem; de ő XIVik Lajos követe, s ha tudnák, hogy te mellette szóltál —

Abig. Mi lenne aztán?

Kir. Mi lenne? Alkalmul fogna az szolgálni uj gyanusitás, féltékenység és zsarolások gerjesztésére — környezőim barátsága igen fárasztó.

Abig. De Bolingbroke ezen ügyet igen fontosnak mondá, s erősen állitá, hogy minden veszve van, ha ön a marquist nem fogadja el.

Kir. Valóban?

Abig. És ön, ki akaratjának urnője, ki királyné, nemde, ön elfogadja őt?

Kir. (zavarodtan.) Bizonyosan, akarom —

Abig. (élénkül.) Ön megigéri?

Kir. De csak — csitt, a hercegnő!

Második jelenet.

Előbbiek. Hercegnő.

Hgnő (a fenékszini ajtón jő.) Imé, királyné, sürgönyök a tábornagytól. Továbbá, Bolingbroke beszédje hatásának dacára — (megpillantván Abigailt, szavait félbenszakasztja és megáll.)

Kir. Csak közelitsen, hercegnő.

Hgnő (Abigailre mutatva.) A miss távozását várom.

Abigail (a királynéhoz fordul.) Fölséged távozásomat parancsolja?

Kir. (zavarodtan.) Nem — még több parancsot kell önnek adnom. (Nyájasan.) Fogjon könyvet addig. (A hgnőhez, kegyesen.) Folytassa, hercegnő.

Hgnő (derülten.) Bolingbroke beszédje dacára, a hadiköltség meg van ajánlva, s az eddig kétes többség most már határzottan mienk, azon föltét alatt, hogy a háboru kérdése tökéletesen el legyen döntve, s ön semmi alkudozásra ne bocsátkozzék XIVik Lajossal.

Kir. Helyes.

Hgnő. Láthatja ön ebből, milly rosz következése lett Torcy marquis Londonba érkezésének, és itt mulatásának; ugy vélem, igen célszerü volt ön nevében megigérnem, hogy fölséged a marquist nem fogja látni, s még ma kiadatja neki utleveleit.

Abig. (A talpgyertyatartó előtt, hol zsámolyra ült, könyvét elejti.) Oh ég!

Hgnő. Mi baj?

Abig. (kérőleg a hgnőhez.) A könyvet elejtém.

Kir. (a hercegnőhez.) Mégis ugy hiszem, hogy minden veszély nélkül kihallgathatnám a marquist.

Hgnő. Kihallgatása s elfogadtatása a bizonytalan és kéteskedő többséget ellenünk fordítaná, és gyözelemre segitné Bolingbroke ügyét.

Kir. Hiszi ön?

Hgnő. Mindenesetre; ha azonban fölséged magára akarja vállalni egyezkedésünk visszavonásának minden következményét, és szándékozik magát azon általános rendbomlásnak kitenni, melly e tettét mulhatlanul követendi —

Kir. (ijedten s szenvedéllyel.) Istenem, a világért sem! nem akarok többé erről hallani, — már elég. (Leül a baloldali asztal mellé.)

Hgnő. Ez már helyes. Megyek, s megirom a tábornagynak a történteket, s egyszersmind levelet készitek el Torcy marquis számára, mellyet helybenhagyása s aláirása végett elébe fogok fölségednek terjeszteni.

Kir. Jól van.

Hgnő. Három órakor visszajövök, s a kápolnába fogunk menni.

Kir. Helyes; köszönöm.

Hgnő (félre.) Győztem! (El.)

Abig. (ki ezen egész jelenet alatt a talpgyertyatartó előtt ült.) Szegény marquis, nem segitheténk rajtad! (Feláll, s a zsámolyt a fenékszinre viszi, honnan hozá.)

Kir. (baloldalon, kezébe veszi a sürgönyöket, miket a hgnő hozott.) Ah, milly unalom! Tehát mindig csak törvényjavaslatokról, parliamentről s politikai vitatkozásokról kell beszélnem? Hát még a tábornagy ezen sürgönyei! El kell azokat olvasnom, pedig szót sem értek harcias kifejezésiből. (Átfutja a sürgönyöket.)

Harmadik jelenet.

Előbbiek. Masham (a fenékszini ajtóból Abigail elébe lép.)

Abig. Ej, istenem mit akar ön?

Mash. (halkal.) Levelet hozok barátunktól.

Abig. Bolingbroketól! (Élénkül olvassa.) „Kedves gyermek! Most, mig szerencséje mosolyg, tanácslom önnek s Mashamnek, hogy minél előbb szóljanak házasságuk iránt a királynéval. Azonban, mig önöknek a szerencse kedvez, én veszve vagyok! Jöjön segitségemre! Itt vagyok, s várom önt. Mindnyájunk szerencséje kockán van!“ Ah, sietek!

(El a fenékszini ajtón, Masham követi.)

Negyedik jelenet.

Királyné. Masham.

Kir. (ül; a léptek zajára hátrafordul.) Ki az? (Masham megáll.) Ah, a szolgálattevő testörtiszt. Ön, Masham ur?

Mash. Igen királyné! (Félre.) Hát ha most merészleném Bolingbroke tanácsát követni, s házasságomról szólani — ?

Kir. Mit akar ön?

Mash. Kegyelmet fölségedtől.

Kir. Már ez szép! Ön még eddig soha nem szólt és soha nem kért semmit.

Mash. Való, királyné; nem mertem eddig szólni, de most —

Kir. Mi teszi önt bátrábbá?

Mash. Azon helyzet, mellyben jelenleg vagyok, s ha fölséged néhány pillanatnyi kihallgatást méltóztatik engedni —

Kir. Jelenleg igen bajosan eshetik meg, igen nagy fontosságu sürgönyök érkeztek.

Masham (tisztelettel.) Tehát visszavonulok.

Kir. Nem! Mindenekelőtt igazságos tartozom lenni alattvalóim iránt, s meg kell hallgatnom sérelmeiket és kérésiket. Ön bizonyosan hivatala köréből kiván valamit jelenteni?

Mash. Nem, királyné.

Kir. Tehát előléptetéséről?

Mash. Oh, nem, asszonyom, arra nem is gondoltam.

Kir. (mosolyog.) Ah, tehát ugyan mire gondol ön?

Mash. Bocsánat, királyné! Nem tudom, nem sértem é az illedéket, hogy királyném előtt titkaimról merészlek szólani.

Kir. (vidorul.) Miért ne szólhatna? Én igen szeretem a titkokat. Folytassa, kérem, (kezét nyujtja) és legyen előre is bizonyos királyi pártfogásunkról.

Mash. (ajakihoz emeli a királyné kezét.) Oh, királyné!

Kir. (visszavonja kezét, megindulással.)

Mash. Fölséges asszonyom, nekem már régóta van egy pártfogóm, még pedig kétségkül igen hatalmas.

Kir. (mintegy meglepetve.) Valóban?

Mash. Meglepi ez fölségedet?

Kir. (jóakarólag tekint reá.) Épen nem.

Mash. Ezen pártfogó, ki velem soha nem ismerteté meg magát, haragjával fenyegetés mellett parancsolá —

Kir. Mit?

Mash. Hogy soha ne házasodjam meg.

Kir. (nevet.) Igaza volt önnek, ez csakugyan igen érdekes kaland. (Kiváncsian.) Közelitsen, közelitsen. (Kedvetlenül fordul vissza Abigail felé, ki bejő.) Ki az? Ki merészel jelentés nélkül jőni?

Ötödik jelenet.

Előbbiek. Abigail.

Kir. Ah, te vagy, Abigail? Később szólni fogok veled.

Abig. Oh, nem, királyné, ezt nem halaszthatjuk. Önnek egy hü barátja sürgetőn kért, hogy tüstént fölséged elébe juttassam.

Kir. (kedvetlenül.) Örökös félbenszakasztás és zavar; pillanatig sem láthatok komolyabb dologhoz! Mit akar azon ember tőlem? Kicsoda az?

Abig. Bolingbroke lord.

Kir. (ijedten föláll.) Bolingbroke?

Abig. Mondá, hogy rendkivül fontos és nagy jelentőségü ok miatt jö.

Kir. (félre, türhetlenül.) Ismét követelések, panaszok és vitatások. (Hangosan.) Lehetlen, a hercegnő tüstént itt leend.

Abig. Még is lehetne, mielőtt eljőne.

Kir. Mondám már neked, hogy nem akarom magamat gyötörtetni s nem akarok országos ügyek feszegetésére hallgatni. Azonkül most ezen összejövetelnek semmi haszna nem leend.

Abig. De most már nem utasithatom el őt, mert mondám neki, hogy fölséged elfogadja.

Kir. S ha a hgnővel találkozik, kit minden pillanatban várok? Mit csinált ön!

Abig. Büntessen meg engem, fölséged, mert imé már itt van.

Kir. (haraggal, s a szinpad másik oldalára sietve.) Hagyjon magunkra!

Abig. (Bolingbrokehoz, kivel fenékszinen találkozik, halkal.) A királyné kedvetlen!

Masham. Nem ér ön célt.

Bolingbr. Ki tudja? Ész, vagy inkább véletlenség sokat tehet! (Abigail és Masham el.)

Hatodik jelenet.

Bolingbroke. Királyné (jobboldalon a talpgyertyatartó előtt karszekre ül.)

Kir. (Bolingbrokehoz, ki közelit s tisztelettel üdvözli őt.) Bár mikor örömmel fogadnám el önt, Bolingbroke, mert mindig szivesen látom önt, s ön ezt jól tudja; de most először. . . .

Boling. Én csak Anglia legdrágább érdekeiről jövék önnel szólani, és Torcy marquis elutazásáról.

Kir. Ah, nem csalatkozám! Épen ez az, a mitől tartottam. Tudom mind azt, Bolingbroke, mit ön nekem mondani akar, én becsülöm önnek okait, és köszönöm jó szándékát. De minden hiában, a marquis utleveleit aláirom.

Bol. Még nincsenek azok aláiratva, s ha ő távozik, ugy rettentőbb leend sokkal a háboru, mint eddig vala; olly harc ez, mellynek nem fogjuk végét érni, s ha csak kihallgatni méltóztatik fölséged engem, ugy —

Kir. Minden el van határozva, és rendezve, szavamat adám, s tudja meg ön, hogy a hgnőt várom és azonnal aláirom az utlevelet. Három órakor a hgnő megjelenik, s ha önt itt leli —

Bol. Értem!

Kir. Ebből ismét uj kellemetlenség támadna, uj vitázat, mit már nem birnék elviselni. És ön, Bolingbroke, kinek hűségét ismerem, ki nekem valódi barátom —

Bol. Ön engem eltávolit, elküld, hogy ellenségét fogadhassa el! Bocsánat, királyné, én helyet csinálok ugyan a hgnőnek; de az óra még nem ütött, mellyben ő meg fog jelenni. Engedje ön most őszinte buzgalmamnak azon néhány percet, mi azon időből még hátra van! nem fogom önt azzal fárasztani, hogy szavaimra feleljen, csak hallgassa meg azokat. (A királyné leül. . . Az órára tekintve.) Egy óranegyed, asszonyom, egy óranegyed az csak, mit ezen ország nyomorának elmondására használhatok! Hazánk kereskedése megsemmisült, pénzügye zavarban van, adósságai napról napra szaporodnak, a jelen elnyeli a jövendőt! És mind ezen baj a háboruból származik, melly mind becsületünkre, mind érdekeinkre nézve hasztalan, s megrontja Anglhát Ausztria gazdagitására! Mi fizetjük meg a császár hatalmának és Eugén herceg dicsőségének díját, s még is folytassuk azon szövetséget, mellyből csupán ők huznak hasznot? Ugy van, királyné, s ha ön nem hisz szavaimnak, ha hiteles bizonyitványokat kiván, tehát tudja meg, hogy Bouchain elfoglaltatása hét millió font sterlingjébe került Angliának, holott az egész dicsőség csak szövetségeseire háramlott.

Kir. Engedjen, mylord —

Bol. Tudja meg fölséged, hogy Malplaquet alatt harmincezer harcost veszténk, s hogy dicső haláluk csak nyolcezer emberökbe került a meggyőzetteknek. És ha XIVdik Lajos ellenkezni akarna Maintenon asszonysággal, ki neki Marlborough hgnő, s ha XIVdik Lajos, a helyett hogy a versaillesi termekben Villeroi herceghez folyamodik tanácsért, sergei vezérlete iránt, inkább a harctéreket kérdezné és Vendome vagy Catinat felé fordulna — tudja é fölséged, mi történnék velünk és szövetségesinkkel? A fölfegyverzett Franciaország nyiltan homlokot mutathat egész Európának, s jól kormányoztatván egész Európát kormányozhatja. Tapasztaltuk ezt már s talán még többször is tapasztalni fogjuk: ne kényszeritsük erre Franciaországot!

Kir. Igen, Bolingbroke, igen, ön békét akar, s azért talán igaza van; én azonban csak gyönge asszony vagyok, s annak elhatárzására, mit ön elömbe terjeszte, bátorság kivántatik, mellyel én nem birok. Ezt tehát önnek azon másokkal kell megvitatnia, kik szinte hiveim —

Bol. (bátorodva.) Ők megcsalják önt, esküszöm és bebizonyitom.

Kir. Nem, nem, én azt nem akarom tudni. Ez engem majd csak fölingerelne némellyek ellen, s én azt nem akarom.

Bol. (félre.) Oh, milly bajos az olly királynével bánni, ki még haragra sem bir lobbanni! (Hangosan.) Igen, királyné, de hátha világosan meg tudnám önnek bizonyitani, hogy hadiköltségink egy része Marlborough hg ládáiba vándorol, s hogy ő csupán ez okból folytatja a háborút?

Kir. (hallgatózva és a hgnőt vélvén közelitni.) Csitt! Jöttét vélem hallani. Távozzék Bolingbroke, a hercegnő —

Bol. Nem, királyné. (Hévvel folytatja beszédét.) Ha bebizonyitom, hogy a hercegnő nem kevésbé élénk és igen gyöngéd érdek miatt rettegi a botrányos és akadályt okozó békét, melly férjét visszahozná Londonba az udvarhoz —

Kir. Ezt soha nem hihetem.

Bolingbroke. Ez pedig tökéletes igazság, s azon fiatal tiszt, ki majd mindig itt van, Masham Arthur, talán legkielégitőbb bizonyitványokat adhat önnek.

Kir. (fölindulva.) Masham — ezt mondá ön?

Bol. Mert a hgnő szereti őt.

Kir. (remegve.) Őt! Mashamet?!

Bol. (menni készül.) Őt vagy mást, az mindegy.

Kir. (haraggal.) Mindegy? Azt véli ön. (Élénkül föláll.) Ha ő visszaélt velem, ha engen megcsalt, — ha ő országos dolgokat használ ürügyül, — midőn szeszélyek, cselszövények, vagy személyes érdekek vannak szóban. — De nem, nem, ez mind meg fog világosulni. Maradjon, mylord, maradjon! Én, a királyné, akarom! Mindent tudnom kell! (Hátramegy, körül tekint és visszajő.)

Bol. (ez alatt félre.) Talán csak véletlenül Masham —? Oh, Anglia sorsa, mitől kell függnöd?

Kir. (fölindulással.) Jól van, Bolingbroke, ön tehát mondá, hogy a hgnő —

Bol. (figyelve a királynéra.) Obajtja a háboru folytatását.

Kir. (mint fön.) Hogy férjét Londontól távol tartsa?

Bol. (mint fön.) Igen, királyné.

Kir. S mivel szerelemmel viseltetik Masham iránt?

Bolin. Okaim vannak ezt hinni.

Kir. Mellyek azok?

Bol. (élénkül.) Először is a hgnő az, ki őt felséged udvarába juttatá.

Kir. Igaz.

Bol. (mint fön.) Ő általa lett zászlótartóvá.

Kir. Igaz.

Bol. Végre, néhány nap előtt általa nevezteték ki testőrtisztté.

Kir. Igen, igen, igaza van önnek, azon ürügy alatt tevé, mintha én magam akartam, s kivántam volna azt. (Élénkül.) S most jut eszembe, hogy azon ismeretlen pártfogó, kiről Masham előttem szóla.

Bol. Vagy is inkább azon pártfogónő —

Kir. Ki a házasulást tilalmazza neki —

Bol. (közelitve a királynéhoz, és sugva.) A hgnő. Regényes kaland, melly élénk képzelődésének gyümölcse. Azért hagyja a hadseregnél férjét a nemes hgnő, s azért szavaztat költséget a háboru folytatására, hogy háborítás nélkül élhessen édes örömeinek. (Célzással.) A háboru, melly dicsőségét, gazdagságát s szerencséjét, nagyobbat, semmint mások képzelnék, alapitja meg, s egyszersmind különös véletlenség által, mellynek ő szive mélyében örvend, arra birja bizonyos magas személyeket, hogy büszkeségének hisznek szolgálni, holott egyszersmind szerelmét mozditják elő! (Látván a királyné haragra lobbanását.) Ugy van, királyné!

Kir. Csitt, — a hgnő!

Hetedik jelenet.

Előbbiek. Hercegnő.

Hgnő. (jobbról jő. Bolingbroke lordot csodálkozva pillantja meg a királyné előtt.) Bolingbroke! (Bolingbroke meghajtja magát, s üdvözli őt.)

Kir. (ki az egész jelenet alatt rejteni törekszik haragját, hidegen a hgnőhez fordul.) Mi baj, milady? Mit akar ön?

Hgnő. (papirokat nyujt neki.) Torcy marquis utlevelei, és a levél, melly azokat kisérendi.

Kir. (szárazon.) Jól van. (Asztalra veti a papirokat.)

Hgnő. Aláirás végett hozám fölségedhez.

Kir. (mint fön, s a baloldali asztal mellé ülve.) Igen jól van. Majd elolvasom és megvizsgálom.

Hgnő (félre.) Mi ez?! (Hangosan.) Fölséged előbb határozá, hogy még ma — és ma reggel —

Kir. Igen, kétségkül. De más tekintetek most elhalasztásra köteleznek.

Hgnő. (haraggal s Bolingbrokera tekintve.) Ah, könnyen kitalálhatom, s van szerencsém látni, milly befolyásnak enged fölséged e pillanatban.

Kir. (mérsékelni törekszik magát.) Mit akar ön ezzel mondani? Micsoda befolyást ért? Én egyet sem ismerek meg, én csak az igazság, közjó, s józan okok szavának engedek.

Bol. (az asztal előtt, a királyné jobboldalán állva.) Mi ezt mindnyájan tudjuk.

Kir. Az igazság hozzám jutását gátolhatják ugyan, de arra nézve, a mit tudok, s mi az ország érdekeit tárgyazza, nem fogok többé ingadozni.

Bol. Királynéhoz illő határzat.

Kir. (bátorodva.) Világos, hogy Bouchain bevétele hét millio font sterlingjébe került Angliának.

Hgnő. Királyné!

Kir. (mindinkább neki bátorodva.) Minden ki van számitva. Be van bizonyitva, hogy a hochstetti vagy malplaqueti ütközetben harmincezer harcost vesztettünk.

Hgnő. De kérem —

Kir. (föláll.) És ön akarja, hogy én illy irat alá tegyem nevemet, hogy illy rendkivüli fontos rendszabályhoz nyuljak, mielőtt megvizsgálnám, hogy vajjon igazságos é az? nem, hgnő, én nem fogok büszke nagyravágyásnak szolgálni, sem más vágyaknak, s illyesmiknek nem fogom az ország érdekeit föláldozni.

Hgnő. Csak egyetlen szót kérek —

Kir. Nem lehet. Itt az idő, menjünk a kápolnába. (Abigailhez, ki a jobboldali ajtón jő.) Jöjön, menjünk!

Abig. Fölséged igen föl van indulva.

Kir. (halkal s a szinpad elejére menve.) Nem ok nélkül. Olly titok van itt, mellyet fölvilágositandok, s azon embert, kiről előbb szólánk, teljességgel látnom kell, kérdezni fogom őt —

Abig. (vigan.) Kit? Az ismeretlent?

Kir. Igen, te engem követni fogsz, mert ezen dolog a te körödbe tartozik.

Abig. (mint fön.) Ah, tehát megtudom, kicsoda azon ismeretlen?

Kir. (visszafordulván észreveszi Mashamet, ki a fenékszini ajtón jő, és keztyűt s bibliát nyujt a királynénak; lassan Abigailhez.) Figyelj, ez ő.

Abig. (legnagyobb meglepetéssel.) Ég!

Bol. (mellé lépvén.) A játék dicsőn megy.

Abig. El van veszve!

Bol. Meg van nyerve!

(A királyné, elvevén Masham kezeiből a keztyűt s bibliát, Abigailnek int, hogy kövesse őt, s mindketten távoznak. A hgnő haraggal szedi föl az asztalról a papirokat, és el. Bolingbroke diadal kifejezésével tekint utána.)

Negyedik felvonás.

Első jelenet.

Hercegnő egyedül.

Hgnő. Ez hallatlan! Most először életében saját akaratja van! még pedig valódi akaratja! Bolingbroke törekvésinek kell é ezt tulajdonitnom? Vagy Abigail befolyásából származik talán? (Megvetéssel.) Ám, legyen! (Pillanatnyi hallgatás után.) Majd kitudom! Azonban, miután a kápolnából visszatértünk, hol ugy hiszem mindketten csekély áhitattal imádkoztunk, egyedül volt ő, Bolingbroke és Abigail nem valának jelen, és ő még is ellenkezett velem. Pedig most kellene a dolgot végrehajtani. Megigérém neki, hogy azon törvény ma parliament elébe jő, melly a Stuartokat visszahija, ha a marquis utleveleit megkapom, s ő még ma elutazik; de csak holnap kapom meg azokat! Huszonnégy óra talán nem nagy különbséget tesz? Ha ugy volna is; de a királyné, ki semmiben nem szokott állandó lenni, most rosz kedvét megtartá és olly bántó száraz hangot használ ellenem, melly nem szokott sajátja lenni. Valami gúny, neheztelés és titkos harag lappang benne ellenem, mit nem merészel kimutatni. (Nevetve.) Valóban, ő gyülöli kegyencnőjét! Én ezt tudom, és épen ebben lelek erőt. Azon kegyelem, melly szeretteten alapszik, igen gyorsan mulik el; de a melly gyülölségen épül, az mindig növekszik, és imé, ez az én hatalmam titka. De ki jő? Ah, a mi fiatal tisztünk!

Második jelenet.

Masham. Hercegnő.

Mash. A hatalmas hgnő az, kitől Abigail annyira ajánlott őrizkednem. Vajjon miért? De mindegy, őrizkedni fogok, de azért bátor leszek. (Tisztelettel üdvözli.)

Hgnő. Ön Masham ur, utolsó testőrtiszt, kit Marlborough hg neveze ki?

Mash. Igen, milady. (Félre.) Ah, istenem, el akarja hivatalomat venni!

Hgnő. Milly érdemei voltak önnek ezen kineveztetésre?

Mash. Igen kevés, ha eddigi tetteimet tekintjük; de buzgalmam és bátorságom . . .

Hgnő. Jól van, szeretem e választ, s látom, hogy mylord jól cselekvék, midőn önt kinevezé.

Mash. Csak azt ohajtnám, hogy e kegyességet más követné.

Hgnő. Megnyerendi ön, csak szóljon.

Mash. Lehetséges é?

Hgnő. S miből áll ezen ohajtás?

Mash. Hogy alkalmam nyilnék választása igazolására, szemei előtt, zászlaja alatt.

Hgnő. Megleend; szavamat reá.

Mash. Ah, asszonyom, mennyi jóság öntől, kit ellenségemnek mondottak.

Hgnő. Ej, vajjon kicsoda?

Mash. Ollyanok, kik önt nem ismerik, kik ezentul osztozni fognak ön iránti hódolatomban.

Hgnő. Lehet é ezen hódolatban biznom, s attól valamit követelnem?

Mash. Méltóztassék velem parancsolni.

Hgnő (jóakarólag szemléli.) Jól van, Masham, elégült vagyok önnel (közelebb inti), közelitsen!

Mash. (félre.) Milly jóságteljes tekintet!

Hgnő. Ön figyel szavaimra, nemde?

Mash. Igen, milady! (Félre.) Vajjon mit akarhat.

Hgnő. Fontos küldetésről szólok, mellyel a királyné engem megbizott, s melly tekintetben önre vetém szemeimet. Ön mindennap hozzám fog jőni, és számoland észrevételeiről, velem értekezni fog, s egyszersmind parancsimat veendi azon vétkes felfödöztetése iránt.

Mash. Vétkest emlit ön?

Hgnő. Igen; vakmerő bün követtétek el itt e palotában, melly kegyelmet nem érdemel. Az ellenzés egy tagja, kit én ugyan kevésre becsültem, Bolingbroke Richard . . .

Mash. (félre.) Oh ég!

Hgnő. Meggyilkoltatott a saint-jamesi palotában.

Mash. (föllobbanva.) Nem, asszonyom ő becsületes párbajban életett meg egy nemes ember által, kit megsérte.

Hgnő. Igen jól van, ha ön ismeri a gyilkost. Kézre kell őt szolgáltatnunk, ön szolgálatát igéré nekem, s mi megesküvénk, hogy nyomozni fogjuk őt.

Mash. Ne üldözzön senkit, asszonyom, mert a tettes én vagyok.

Hgnő. Ön, Masham?!

Mash. Igen is, én.

Hgnő (élénkül, s kezét ajkára téve.) Hallgasson, hallgasson, hogy senki ne tudja meg! Milly zaj támadna ön ellen, mivel a királyi udvarnál szolgál! (Élénkül.) Ön nem követe el semmi roszat, semmit, bizonyosan tudom. Minden becsületesen ment véghez; ön mondá ezt nekem, s ki önt látja, Masham, az nem kételkedhetik abban. De ellenségink gyülölsége, s

önnek testörtisztté neveztetése épen a párbaj napján, — oh, ezt ők a tett díjának fogják magyarázni.

Mash. Való!

Hgnő. Nem védhetnénk többé önt.

Mash. Lehetséges é? Illy csekélység miatt?

Hgnő. Csak egy módunk van önt megmenthetni, az, mit ön előbb olly forrón ohajta: távozni kell önnek a hadsereghez.

Mash. Ah, mint köszönöm ezt önnek!

Hgnő. (megindulással.) Csak kevés időre, Masham, mig ezen történet lecsillapszik s feledésbe jö. Ön mindjárt holnap elutazik, én sürgönyöket adok önnek a tábornagy számára, mikért hozzám fog ön jöni.

Mash. Melly órában?

Hgnő. Ma este, a királyné társalgási órája után. És hogy senkiben ne gerjesszen gyanut eltávozása, tehát vigyázzon, hogy senki ne vegye észre.

Mash. Esküszöm, hogy tanácsát követem! De most magamhoz tértem, s egész lelkemet ki kell ön előtt tárnom —

Hgnő. Ma este mindent megmondhat ön; most hallgasson, jőnek.

Harmadik jelenet.

Abigail. Előbbiek.

Abig. (meglepetve jő a jobboldali ajtón.) Egyedül vele! Tanuk nélkül!

Hgnő (félre.) Ismét ezen Abigail, kivel szünet nélkül találkoznom kell. (Hangosan.) Mi hozá önt ide? Mit akar? Mit kiván?

Abig. (zavarodtan, s mindkettőre tekintgetve.) Semmit — nem tudom — attól tartok — (magát összeszedve.) Ah, csakugyan emlékszem, a királyné szólni akar önnel, asszonyom.

Hgnő. Jól van, kissé később elmegyek hozzá.

Abig. Tüstént siessen, asszonyom, mert a királyné várja önt.

Hgnő (haraggal.) Jól van, mondja meg urnőjének —

Abig. (méltósággal.) Nincs senkinek mit mondanom, kivevén, önnek, hgnő, kivel urnőm és saját urnője parancsát közlém.

(A hgnő harag jelével akar távozni, de legyőzi indulatát, és nyugottan el.)

Negyedik jelenet.

Masham. Abigail.

Mash. Mit gondol ön, Abigail, igy szólni a hercegnővel?

Abig. És miért nem? Igazam volt. És ön uram, vajjon ki által bizatott meg ótalmazására?

Mash. Azon sok jó által, mit ő érettünk tett. Ön nekem őt olly dölyfösnek, iszonyunak —

Abig. És ocsmánynak mondám, s most is azt mondom.

Mash. De ön tévedésben van, ön nem tudja, mennyit kell jóságának köszönnem, s mennyit pártfogásának —

Abig. Pártfogásának? Ki mondá ezt önnek?

Mash. Senki, csak én magam, ki megmondám neki párviadalomat Bolingbroke Richarddel, és ő, nagylelkűségétől vezéreltetve, megigéré, hogy ótalmazni s pártfogolni fog.

Abig. (szárazon.) Ugyan miért? nincs itt Bolingbroke lord? Valóban nem látom át, mért van önnek szüksége annyi más pártfogásra.

Mash (megütközve.) Abigail, nem ismerem önt többé, honnan e zavartság, e fölindulás?

Abig. Nyugott vagyok. Sietve jövék a királyné parancsát teljesiteni. Nem az én ügyem, hanem a hgnő miatt. Mit szólott önnel?

Mash. Hogy veszedelemtől fölmentsen engem, tehát a hadsereghez akar küldeni holnap —

Abig. (kiáltva.) Meg akarja önt ölni, nem pedig veszedelemtől fölmenteni. És ön hiszi, hogy ezen asszony önt szereti, (igazitva mondását) akarám mondani, pártfogolja, és érdekkel viseltetik iránta?

Mash. Bizonyosan hiszem; megigérém neki, hogy még ma este hozzá megyek a tábornagynak szóló sürgönyökért.

Abig. Ezt mondá ön? szerencsétlen!

Mash. Mi rosz van ebben?

Abig. És ön elmegy?

Mash. Bizonyosan. És ő olly kedves, olly kegyes volt irántam, hogy önnek jöttekor már terveinkről s házasságunkról akarék vele szólni.

Abig. (örömmel.) Valóban? (Félre.) S én már gyanakodtam ellene! (Hangosan, megindulással.) Bocsánat, Arthur, ez igen jó, mit ön most monda.

Mash. Nemde? S ma este bizonyosan szólni fogok nála ezen tárgyról.

Abig. Nem, nem, kényszeritem önt, ne engedjen parancsinak, keressen valami ürügyet.

Mash. Mit gondol ön? Ezzel megsérteném őt, s magunknak ártanék.

Abig. Nem tesz semmit, jobb lesz ugy.

Mash. És mi okból?

Abig. (zavarodtan.) Mert, épen ma este, kissé azon idő előtt, mellyre a hgnő magához rendelé önt, a királyné látni akarja önt, s szólni kiván önnel, ezért külde engem, s ha talán várakozni találna önre —

Mash. Értem, — tehát a királynéhoz megyek.

Abig. Nem, nem fog ön oda menni.

Mash. De miért!

Abig. Nem magyarázhatom meg világosabban. Legyen ön szánakozással irántam, mert én igen sokat szenvedek, és igen szerencsétlen vagyok.

Mash. Mikép értsem ezt?

Abig. Figyeljen, Arthur, szeret ön engem ugy, mikép én önt?

Mash. Életemnél is inkább!

Abig. Igy szeretem én is önt! Jól van tehát, adja ön nekem szavát, hogy tanácsomat s parancsimat minden kérdezősk dés nélkül követni fogja, habár ugy látszanék is, mintha azokkal ön elömenetének s szerencséjének ártani akarnék, s habár még olly oktalanoknak tetszenének is azok.

Mash. Esküszöm, hogy mindenben engedek önnek.

Abig. Először is tehát kívánom, hogy a hercegnővel házasságunkról soha ne szóljon.

Mash. Igaza van önnek, jobb lesz arról a királynéval szólnom.

Abig. (élénkül.) Azzal sem!

Mash. Pedig csupán ezért kértem tőle ma reggel kihallgattatást, s bizonyosan tudom, hogy ő pártfogónk leend, mert engem olly kedves, olly jóakaró tekintettel fogadott.

Abig. (félre.) Ő azt jóakarásnak nevezi!

Mash. És kegyesen nyujtá szép kezét, mit megcsókolék. (Abigailhez.) Mi baja önnek?

Abig. Semmi. (Félre.) Ezt nem mondá meg nekem a királyné. (Hangosan.) Én szinte nagy kegyben állok a királynénál, Masham, ő engem eláraszt jósággal s barátságával, és még is mindkettőnk boldogságára nézve jobb lett volna szegényeknek maradnunk, és soha nem jönünk ezen udvarhoz, a nagy világ közepébe, hol annyi rettegés és annyi csábitás környez bennünket.

Mash. (haraggal.) Ah értem, ezen lordok, ezen főurak valamellyike, el akar bennünket egymástól választani, egymással meghasonlítni törekszik, és önnek szerelmét tőlem elrablani.

Abig. Igen, igen, van ebből valami a dologban, de csitt, kopogtatnak, Bolingbroke jő, kit levél által ide rendelék. Egyedül csak ő adhat nekem utasitást s tanácsot.

Mash. Gondolja ön?

Abig. De egyedül kell vele maradnom, távozzék ön.

Mash. (meglepetve.) Én?

Abig. Igen, s ön nekem engedelmességet igért.

Mash. És minden szavamat megtartom. (Megcsókolja kezét, s el a fenékszini ajtón.)

Ötödik jelenet.

Abigail (egyedül, Masham távozta alatt szeretettel tekint utána.)

Abig. Ah, Arthur, mennyire szeretlek! Jobban mint eddig, — jobban mint valaha! Talán épen azért, mivel mindnyájan meg akarnak tőled fosztani? Oh, nem, én e nélkül is szeretnélek! (A baloldali ajtón ismét kopogtatnak.) Mylord, kiről megfeledkezém, fejemet sem tudom, hol áll. (Balra megy ajtót nyitni Bolingbrokenak.)

Hatodik jelenet.

Abigail. Bolingbroke.

Bol. (derülten jő.) Siettem az uj kegyencnő parancsára, mert ön csakugyan az, mikép megjósolám; most már mindenki tudja.

Abig. (nem figyelve reá.) Igen, igen, a királyné imád engem, s nem lehet többé nélkülem. De segitsen ön, mert különben minden elveszend.

Bol. Hogyan, talán Torcy marquis? —

Abig. (fejére üt.) Ah igaz! erre már nem is gondoltam! — A hercegnő a királyné szobájába ment, és a királyné már aláirá —

Bol. (ijedten.) A követ eltávozását?

Abig. Oh, még az semmi, de képzelje ön csak, Masham —

Bol. A marquis elhagyja Londont?

Abig. (nem figyelve reá.) Huszonnégy óra alatt. (Hangosabban.) De ha ön tudná —

Bol. (föllobbanva.) És a hgnő?

Abig. (élénkül.) Attól nincs többé mit tartanunk, de ennél sokkal félelmesb akadály van.

Boling. Mi iránt?

Abig. Mashamre nézve.

Bol. (türhetlenül.) Ön az ország ügyeit szerelmiekkel vegyíti össze; én békéről, háborúról és Europa ügyeiről szólok önnel . . .

Abig. Én pedig saját érdekeimről beszélek! Europa maga erejéből is föntarthatja magát; de ha ön engem elhagy, ugy halálnál egyéb segédeszközöm nincs.

Bol. Bocsánat, gyermekem, bocsánat, ön az első! Lássa ön, a dicsvágy igen önző, és mindig csak magát tekinti elsőnek.

Abig. Mint a szerelem.

Bolin. Ugy van. Ön tehát mondá, hogy a királyné aláirá?

Abig. (türhetlenül.) Igen, egy törvényjavaslat miatt, melly parliament elébe jövend.

Bol. Tudom; s már kibékült a hgnővel?

Abig. (mint fön.) Nem, . . . gyülöli őt, s mutatja is azt neki; de kitörni nem mer, nem tudom miért?

Bol. (kitör.) A kilobbanás már csak egyetlen szikrára várakozik, s ez huszonnégy óra alatt megeshetik! És nem mondá meg ön a királynénak, hogy a marquis holnap ugy is eltávozik, és a királyné azzal semmire nem kötelezi magát, ha őt ma elfogadja! Nem mondá ön, hogy a nagy király tekintete s józan politika és jövendőnk kivánják, hogy követét kegyesen fogadja el. Elmondá ön mindezt a királynénak?

Abig. (habozva.) Ugy hiszem, elmondám, de bizonyosan nem állithatom. Más tárgy foglal el most engem.

Bol. Igaz, — halljuk tehát azon tárgyat.

Abig. Ma reggel látá ön rémülésemet s kétségbeesésemet, midőn tudtomra esett, hogy a hercegnő Arthurt — pártfogolni akarja. De ez még semmi, — egy más, — egy más hatalmas asszony is — (zavarodtan), kinek nem szabad nevét kimondanom . . .

Bol. (félre.) Szegény gyermek! (Hangosan.) S mikép tudá ön meg?

Abig. Ez olly titok, mit elárulnom nem szabad, ne kérdezzen ön többé.

Bol. (figyelemmel.) Helyeslem hallgatását, s nem törekszem titkát kitudni. Azon nember, azon hgnő, vagy marquisnő tehát szinte szerelmes Mashambe?

Abig. Igen; s nemde ez ocsmány igazságtalanság? Azon magas hölgyeket annyi fejdelem, herceg és főur szereti, s nekem csak ezen egy van, ki engem szeret! És mikép védjem én szegény lyány őt? Mikép küzdjem ki a két hatalmas hölgytől!

Bol. Mégis jobb ez igy, mert kettő nem olly igen félelmes, mint egy.

Abig. (figyelmezve.) Ha ön ezt nekem bebizonyithatná . . .

Bol. Igen könnyen. Ha valamelly hatalmas ország egy kis tartományt el akar foglalni, ugy nem igen talál akadályra, és a kis tartomány el van veszve! De ha más szinte hatalmas ország ugyanazon tervet törekszik végrehajtani, akkor szerencse int a kis tartománynak, mert a két nagy hatalom egymást kémli, kijátsza, erejét megosztja, a fenyegetett kis tartomány pedig megszabadul a félelemtől, és azt ellenségi sokaságának köszönheti. Érti ön?

Abig. Valamennyire. De van okom rettegni. A hgnő magához rendelé Mashamet ma estére, a királyné társalgási órája után!

Bol. Igen jól van.

Abig. (türhetlenül.) Ej nem, uram, ez igen roszul van.

Bol. Hiszen én is ezt akarám mondani.

Abig. És ugyan azon időben a másik is; — a másik főrangu hölgy is el akarja őt magánál fogadni, még pedig ugyanazon órában.

Bol. Mit mond ön? Tehát kölcsönösen fognak egymásnak ártani, mert Masham nem mehet egyszerre két szerelmi kalandra.

Abig. Reménylem, hogy egyre sem menend! Szerencsére azon magas hölgy még nem tudja, s nem is fogja megtudni utolsó pillanatig, hogy szabad leend é, mert ö nem mindenkor az; a minek okait azonban nem mondhatom meg.

Bol. (hidegen.) Talán férje miatt?

Abig. (élénkül.) Igen, igen, lehet. S ha csakugyan minden akadályt legyőzne . . .

Bol. Bizonyosan legyőzendi azokat . . .

Abig. Azon esetben, hogy engem és Arthurt arról értesitsen, ma este az egész udvar előtt hőség ellen fog panaszkodni, és Mashamtól egészen közönyösen egy pohár vizet kérend.

Bol. Mi ezt jelenti majd: várlak, jöj el!

Abig. Szórul szóra!

Bol. Ezt könnyü megérteni.

Abig. Minderről Arthurnak nem szólék, mert nem akarom, hogy akár egyikhez, akár másikhoz menjen; inkább meghalok, inkább elveszek!

Bol. Mit gondol ön?

Abig. Oh, magammal én keveset gondolok, csak miatta aggódom! Van é jogom jövendőjét megrontani, sőt félelmes boszunak és hatalmas haragnak kitenni, épen azon pillanatban, midőn ezen párviadal miatt talán felfödözik és elfogják őt? Mit tegyek most? Tanácsoljon ön. Én nem tudok mihez fogni, és csupán önben bizom.

Bol. (ki ez alatt gondolkozott, élénkül ragadja meg kezét.) És helyesen cselekszik ön! Igen, gyermekem, igen, kedves Abigail, bátorodjék! Torcy marquis ezen estélyre bizonyosan meghivatik és szólni fog a királynéval.

Abig. (türhetlenül.) Ej, uram!

Bol. (élénkül.) Meg vagyunk mentve; Masham is, még pedig minden veszélyeztetés nélkül, s önnek sem lesz baja. Én mind a két szerelmi találkozást meggátlom.

Abig. Ah, Bolingbroke, ha ön valót szól, ugy fogadja örök vonzalmamat, barátságomat, egész életemet . . . De ajtó nyilik a királynénál, távozzék. Oh, ha meglátnák önt!

Bol. (észrevevén a hgnőt, hidegen.) Már meglátták, s én maradhatok.

Hetedik jelenet.

Előbbiek. Hercegnő (a jobboldali szobákból jő. Észrevevén a jelenlevőket, gúnyosan üdvözli őket, mit Abigail viszonoz és távozik. Bolingbroke marad.)

Bol. (gúnyos célzással.) Hála istennek, a vér csakugyan nem válik vizzé, és ön igen jó lábon áll rokonával; ez számomra is reményt nyujt!

Hgnő (szintugy.) Valóban, ön megjóslá, hogy egykor még szeretni fogjuk egymást!

Bol. (udvariasan.) Én már meg is kezdém azt, és ön, hgnő?

Hgnő. En még eddig csak csodálni birom önnek nagy tehetségeit.

Bol. Hüségemben tökéletesen bizhatik ön, én pontról pontra teljesitém korábbi igéretimet!

Hgnő. Én szinte az enyimeket! Kinevezém azon lyányt, kivel önt örökké négy szem közt találom, s ő most ön által a királyné mellett szolgál, és terveimet megrontja, hogy önéit előmozdithassa.

Bol. Valóban semmi nem kerüli el önnek figyelmét! Milly lángésszel bir ön!

Hgnő. Van alkalmam önnek kisérleteit kijátszhatni, és miss Abigail szándékát meghiusitni, ki önnek parancsára Torcy marquis meghivatását akará kieszközleni a mai estélyre.

Bol. Oh, ez épen nem illetí őt, eziránt csupán önhez kell folyamodnom, asszonyom, és én azt meg is teszem. (Asztalhoz közelit, és nyomtatott levelet vesz föl.) Imé, egy meghivó levél, és csupán ön, mint a királyi ház főudvarmesternője, bir joggal meghivásra, s én meg vagyok győződve, hogy ön nekem e szivességet meg fogja tenni.

Hgnő (nevet.) Valóban, mylord, . . . én önnek szivességet?

Bol. Természetesen értetik, hogy én azért sokkal nagyobbat teendek önnek, mert mi csak igy szoktunk egymással alkudozni. — Önt mindig több illeti — száz jótéteményért kétszáz, mikép adósságimnál történt.

Hgnő. Mylord talán ismét feljogott valami levelet? Én előre látám azt, s gondom volt közönséges és határzott rendszabályokra, hasonló esemény megujulása ellen. Több igen gyönyörü levelkém van Bolingbroke grófnétól, az ön nejétől. (Halkal s meghitten.) Evandale lordtól kapám azokat.

Bol. (szintugy s nevetve.) Kétségkül folyóárért.

Hgnő. (haraggal.) Uram!

Bol. Nem tesz semmit. A levelek önnél vannak, s én épen nem követelem azokat vissza, sem fenyegetni nem szándékom önt; sőt ellenkezőleg, noha elmult már a fegyvernyugvás, ugy akarok cselekedni, mintha még most is folyamatban volna az, és intést akarok önnek adni bizonyos érdekében.

Hgnő. (gúnnyal.) Melly kellemes leend reám nézve?

Bol. Nem igen gondolom, hogy az lenne, s talán épen azért adom azt önnek. (Halkal.) Vágytársnője van önnek.

Hgnő (élénkül.) Mit akar ezzel mondani?

Bol. Egy hölgy van ezen udvarnál, ki szivesen látja Mashamet. Erre bizonyitványim vannak. Tudom az órát, pillanatot s jelt a szerelmi találkozásra.

Hgnő (haragtól remegve.) Ön engem megcsal.

Bol. (hidegen.) Valót mondék, valamint való az, hogy ön ma a királyné estélye után várakozni fog Mashamre.

Hgnő. Hah!

Bol. Ugy van, és ez gátlani fogja őt, mert a vágytársnő legyőzendi önt. Ajánlom magamat, asszonyom! (Menni akar a baloldali ajtón.)

Hgnő. (haraggal s egész a baloldali asztalig utána menve.) Hamar, mondja meg ön a találkozás helyét, és szóljon!

Bol. (tollat vesz föl az asztalról s átadja.) Mihelyt megirá ön e meghivást Torcy marquisnak. (A hgnő indulatosan az asztalhoz ül.) Illedékes meghivást, szokás szerint, melly épen nem tiltja önnek, hogy megadván a marquisnak az illő tiszteletet és tekintetet, ajánlatit visszavethesse, és a háborut vele, valamint velem is, folytathassa. (Látván, hogy a levél kész, csönget. Szolga jelenik meg. Átadja neki a levelet.) E levelet Torcy marquisnak, a követségi lakban, a palota átellenében. (Szolga el.) Öt perc alatt kezében leend.

Hgnő. Jól van, mylord, — azon asszony?

Bol. Itt fog lenni a királyné estélyén.

Hgnő. Lady Albemarle, vagy lady Elworth, bizonyosan tudom —

Bol. Nevét nem tudom, de azért megismerhetjük őt, mert ha őreinek figyelmét kikerülheti, ha szabad leend, ha találkozása Mashammel ma este véghez mehet, ezen jel által fogja azt vele tudatni..

Hgnő (türhetlenül.) Hamar, kérem, csak hamar!

Bol. Azon hölgy hangosan egy pohár vizet fog kérni Mashamtől.

Hgnő. Itt, ma este?

Bol. Igen, és ön tapasztalhatni fogja, hogy adataim tökéletesek.

Hgnő (haraggal.) Hah! vész reájok! Figyelmemet semmi nem fogja elkerülni.

Bol. (félre.) Jól végeztem!

Hgnő. S ha majd az egész udvar előtt letéptem álarcukat . . .

Bol. Mérsékelje ön magát. Itt a királyné és hölgyei.

Nyolcadik jelenet.

Királyné. Udvarhölgyek (a jobboldali ajtón jőnek.) *Urak és parliamenti követek* (a fenékszini ajtón. A hölgyek a jobboldalon körbe ülnek. *Abigail* (több hajadonnal mögöttök áll.) *Bolingbroke* (baloldalon a szinpad elején több parliamenti követtel.) *Hercegnő* (jobb oldalon, kémli a jelenlévő hölgyeket.) *Masham. Testőrtisztek.*

Hgnő (félre, s végig tekintve a hölgyek során.) Vajjon mellyik az? Nem sejthetem! (A királynéhoz, ki közelit.) Elkészitem a királyné játékát.

Kir. (szemeivel Mashamet keresve.) Igen jól van. (Félre.) Nem látom őt.

Hgnő (hangosan..) A királyné L'Hombréja! (A királynéhoz közelitve s halkal.) A sürgetések olly nyomosak lettek, hogy jónak lelém, csupán a kedélyek megnyugtatására Torcy marquisnak meghivást küldeni.

Kir. (nem figyelve, s szemeit folyvást körül jártatva.) Igen jól van! (Észrevevén Mashamet.) Ő az!

Hgnő. Ez meg fogja nyugtatni az ellenzést.

Kir. (Mashamre tekintve.) Igen, és ez örömet fog szerezni Abigailnek.

Hgnő (gúnnyal.) Valóban? (A királyné játéka iránt rendeléseket tesz. Ez alatt egy parliamenti követ közelit balról azon csoporthoz, melly közt Bolingbroke áll.)

Parliamenti követ. Ugy van, uraim, bizonyosan tudom, hogy minden alkudozás félben szakasztatott.

Bol. Azt hiszi ön?

P. köv. A hgnő befolyása okozá, hogy a követ nem fogadtaték el.

Bol. Ez hallatlan!

P. k. S holnap elutazik, a nélkül, hogy a királynét láthatta volna!

Diszrendező (jelentve.) Torcy marquis követ ur! (Közönséges meglepetés, mind fölállnak, s üdvözlik. Bolingbroke elébe megy, kezét nyujtja neki és a királynénak bemutatja.)

Kir. (kegyesen.) Isten hozta, követ ur, nagy örömünkre szolgál önt elfogadhatni.

Hgnő (halkal a királynéhoz.) Szót sem többé, az istenért, vigyázzon ön.

Királyné (Bolingbrokehoz fordulva, ki másik oldalon áll, halkal.) Tudám, hogy e meghivás kedves leend önnek, s már most láthatja, hogy a mit megtehetek —

Bol. (tisztelettel meghajolva.) Oh, királyné, menynyi jóság!

Torcy (halkal Bolingbrokehoz.) E pillanatban kapék levelet szállásomon.

Bol. (szintugy.) Tudom.

Torcy (mint fön.) Tehát minden jól megy?

Bol. (mint fön.) Reménylem, egészen jól menend.

Torcy (mint fön.) Miféle nagy változás történt a királyné politikájában?

Bol. (mint fön.) Mi eszközlöttük azt.

Torcy (mint fön.) A parliament vagy ministerség?

Bol. (mint fön.) Oh, nem, csak igen gyönge és egyszerü szövetkezés által. (A szinpad közepére kártyaasztalt hoznak székekkel.)

Hgnő (másik oldalon a királynéhoz.) Kiket méltóztatik fölséged játéktársakul választani?

Kir. A kit ön akar; válasszon maga.

Hgnő. Lady Abercrombie?

Kir. Nem. (Egy mögötte álló hölgyre mutat.) Lady Albemarle.

L. Albem. Köszönöm felséged kegyét.

Hgnő (félre.) Én is. (L. Albemarlere tekintve.) Ez uttal nem fog Mashammel szólhatni. (Hangosan.) És harmadik személyül?

Kir. A harmadik? (Megpillantván Torcy marquist, ki hozzá közelit.) A követ ur legyen. (Közönséges meglepetés, Bolingbroke örömet mutat.)

Hgnő (halkal, s gáncsolva a királynéhoz.) Illy nagy kitüntetés...!

Kir. (szintugy.) Mit árt az?

Hgnő (szintugy.) Látni fogja ön a következményeket.

Kir. (mint fön.) Miért nem választott ön?

Hgnő (mint fön.) Azt gondolják majd . . .

Kir. (mint fön.) Gondoljanak a mit akarnak. (Torcy marquis, kalapját kisérői egyikének adván, karját nyujtja a királynénak, kit a játékasztalhoz vezet, s helyet foglal közte és lady Albemarle közt. A hgnő folyvást kémkedve, boszusan távozik az asztaltól és baloldalra megy.)

Bol. (mögötte, halkal.) Ön igen nagylelkü, hercegnő. Ön igen jól intézi ügyeinket, a marquis a királynéval játszik, ez meghaladja kérésemet . . . .

Hgnő (megvetéssel.) Valamint azt is, mit tenni akartam.

Bol. Az engem épen nem zavar meg! Azonban, ő olly eszes férfi, hogy bizonyosan jól fogja ezen alkalmat használni. Ezenkül igen kedvesen tud beszélni ő felségével, nézze csak, hgnő.

Hgnő (egy lépést tesz a királyné felé.) Valóban.

Bol. (visszatartja.) Ugyan ne háboritsuk őket; jobb lesz most figyelnünk és hallgatnunk, mert ugy hiszem, itt már azon pillanat —

Hgnő. Igen; de ezen hölgyek közől —

Kir. (játszva s mintegy felelve a marquisnak.) Igaza van önnek marquis ur, fojtó hőség van e teremben. (Mashamhez, megindulással.) Masham ur! (Masham meghajtja magát.) Egy pohár vizet kérek —

Hgnő (felkiált, s egy lépést tesz a királyné felé.) Hah!

Kir. Mi baja önnek hgnő?

Hgnő (dühösen, s magát mérsékelni törekedve.) Azt tartom, . . . ugy vélem... hogy fölséged . . . .

Kir. (ülve marad s visszafordul.) Mit akar ön mondani? Honnan e fölindulás?

Hgnő. Fölséged talán megfeledkezett . . .

Bol., Torcy (csöndesitni akarván őt.) Hgnő!..

L. Albem. Ez tisztelethiány a királyné iránt.

Kir. (méltósággal.) Mi az tehát? Miről feledkeztem meg?

Hgnő (zavarodtan s magát kimenteni akarva.) A szokásról s némelly udvari tisztségek jogairól. Önnek hölgyei egyikét illeti azon jog, hogy fölségednek vizzel szolgáljon . . .

Kir. (meglepetve.) Ennyi zaj e miatt! (A játszóasztalhoz fordulva.) Ám legyen, hgnő, nyujtsa tehát önmaga a poharat.

Hgnő (bámulva.) Én?

Bol. (a hgnőhez, kinek e pillanatban Masham a poharat nyujtja.) Ugy hiszem hercegnő, hogy igen sajátszerü lesz önnek most, itt előttök, a poharat átnyujtani!

Hgnő (haragját elfojtva átveszi Masham kezéből a poharat.) Oh!

Kir. (türhetlenül.) Nem érté parancsomat asszonyom? Ám teljesitse az olly igen követelt jogot.

Hgnő (haragtól remegő kézzel nyujtja a poharat, melly a tányérról lecsuszik és a királyné ruhájára ömlik.)

Kir. (élénkül föláll.) Ah, milly ügyetlen ön! (Mind fölkelnek, s Abigail jobbról a királynéhoz közelit.)

Hgnő. Először szól most igy hozzám fölséged.

Kir. (neheztelve.) Ez tanusitja béketürésemet.

Hgnő (szintugy.) Azon szolgálatok után, miket önnek tevék.

Kir. (szintugy.) S mellyek miatt szemrehányásokat kell eltürnöm.

Hgnő. Én azokkal épen nem terhelem fölségedet, s ha talán nehezére esnek szavaim, tehát elbocsáttatásomat ajánlom.

Kir. Elfogadom!

Hgnő (félre.) Hah!

Kir. Nem tartóztatom önt tovább. Uraim, és asszonyaim, távozhatnak.

Bol. (halkal a hgnőhez.) Hgnő, engednie kell önnek.

Hgnő (haraggal, félre.) Soha! És Masham . . . s ezen szerelmi találkozás? Nem, nem szabad megtörténnie. (Hangosan a királynéhoz.) Még egy szót, asszonyom! Mielőtt lemondanék főudvarmesternői hivatalomról fölségednél, számot kell adnom utóbbi parancsairól, miknek végrehajtását rám bizá.

Bol. (félre.) Mit akar tenni?

Hgnő (Bolingbrokera mutatva.) Mylord és ellenzési társainak panaszára ön parancsolá, hogy Bolingbroke Richard gyilkosát nyomozzam ki.

Bol. (félre.) Hah!

Hgnő (Bolingbrokehoz.) A többi most önt illeti, mert én őt ezennel önnek átadom. Fogja el ön tüstént Masham urat.

Kir. (fájdalommal.) Masham! Valóban?

Mash. (főhajtással.) Igen, királyné!

Hgnő (látván a királyné fájdalmát, halkal Bolingbrokehoz.) Meg vagyok boszulva.

Bol. (halkal s örömmel.) De mi győztünk!

Hgnő (büszkén.) Még nem, uraim!

(A királyné intésére Bolingbroke elfogadja Masham kardját, mit ez neki átnyujt. A királyné, Abigailtől vezettetve szobáiba, a hgnő a fenékszini ajtón távozik.)

Ötödik felvonás.

(A királyné alvószobája. Két ajtó fenékszinen. Balról ablak erkéllyel. Jobbról ajtó, melly a királyné más szobáiba vezet. Balról ajtó s nyugágy.)

Első jelenet.

Bolingbroke (a baloldali középajtón jő.)

Bol. „Parliamenti ülés után a királyné alvószobájában fogok önre várakozni," ezt irá Abigail! S én itt vagyok! Minden ajtó nyitva előttem! Vajjon maga a királyné vagy szép szövetségesnőm akar é velem szólni? Mindegy. A királyné s hgnő egymás ellen dühöngnek, bizonyosan kifakadásra jött köztök a dolog. Ezen két hatalmas barátnő, kik régóta gyülölik egymást, csak alkalmat vártak, hogy azt kimondhassák. Ismervén a hgnő kevély s nagyravágyó jellemét, nem kétlem, hogy első felindulásában mindenre kész. De jól fogok vigyázni! A hgnőt az egész udvar előtt gáncsolá a királyné, és ezen titkos cselszövény s a szerelmi találkozás... s ő mégis megcsalt engem, mert még idején mérséklé magát — de mindegy, az első csapások mégis sikerültek. A hgnő a királyné kegyelmét elveszté, a whigek dühöngnek, a törvényjavaslat megbukik, s tökéletes zavar uralkodik. Jól mondám, hogy ezen pohár víztől függ az ország sorsa, (gondolkozás után) és az is, hogy ministerré legyek.

Második jelenet.

Bolingbroke. Abigail (a jobboldali középajtóból.)

Abig. Ah, mylord, ön itt?

Bol. Igen! a ministerségről gondolkozom.

Abig. Mellyikről?

Bol. Az enyimről, mert nem sokára ministerré leszek.

Abig. Sőt ellenkezőleg, távolabb vagyunk most attól, mint valaha.

Bol. Hogyan?

Abig. Engedje ön emlékezetemet rendbe hoznom. Először is, mig a királyné szobájában valék, dolgozgatva és Mashamról szólva vele . . . . (Élénkül.) Nemde Mashamnek nincs semmi fogyatkozása?

Bol. Becsületszavára foglyom, a palota legszebb szobájában.

Abig. S környezőitől — ?

Bol. Nincs mit tartanunk, ha győztesek leszünk.

Abig. Oh, ön engem megijeszt!

Bol. (élénkül.) Magam is rettegek. De szóljon hamar!

Abig. Jól van. A királynéhoz jött milady..... milady.... egy főrangu ajtatos asszonyság...

Bol. Lady Abercrombie?

Abig. Az, és vele Devonshire és Walpole lordok —

Bol. A hgnő barátai.

Abig. Kik épen tőle jöttek.

Bol. Bizonyosan általa küldetve.

Abig. Ezek a királynénak jelenték, hogy a főudvarmesternő kegyvesztése igen rosz következményeket szülend, s hogy a parliament ma esti ülésében a Stuartokat tárgyazó törvényjavaslat meg fog bukni.

Bol. És mit felelt a királyné?

Abig. Semmit, hanem ingadozva s határzatlanul gondolkozott válaszról, és időről időre rám tekinte, mintha gondolatimat akarná kitudni.

Bol. Önnek szólni kellett volna.

Abig. Ha tudtam volna, hogy mit?

Bol. Akármit. Kérdezze ez iránt a korona tanácsosit! De mi történt végre?

Abig. A királyné folyvást ingadozott, mig végre lady Abercrombie halkal monda neki valamit.

Bol. Vajjon mit mondhata neki?

Abig. Nem tudom. Távol állék, s nem érthették semmit, két néven kivül, ugy hiszem lord Evandale és Masham nevét! (Élénkül.) Igen, igen, Mashamét, ezt bizonyosan tudom. És a királyné, ki eddig hideg és szigoru volt, jósággal ezt mondá: „Ne szóljunk többet, jöjön a hgnő, ismét látni akarom öt." —

Bol. (haraggal.) A hgnő tehát ismét visszajő e palotába, honnan örökre számüzetve hivém öt —

Abig. Zavartságomban csak arra birám magamat határozni, hogy önt tüstént idézzem ide, és elmondhassam a történteket, s azokat, mik iránt megegyeztek.

Bol. Kik?

Abig. A királyné és azon urak a kibékülés tárgyában.

Bol. (türhetlenül.) Szóljon, szóljon!

Abig. Megegyeztek tehát, hogy a hgnő, ki tegnap főudvarmesternői hivataláról lemonda, ma eljövend ezen szobák (jobbra mutat) kulcsait visszaadni. Azon kulcsokat, mikkel mindenkor s észrevétlenül a királynéhoz jöhete.

Bol. (türhetlenül.) Tudom, tudom!

Abig. A királyné nem fogadandja el azokat, s akkor a hgnő majd lábaihoz borul, ki őt fölemeli, megöleli, és a törvényjavaslat keresztül megy, Torcy marquis pedig még ma —

Bol. Oh, asszonyi állhatlanság! S most kell ennek megtörténni, midőn már kezünkben volt a győzelem.

Abig. Én arról örökre lemondok!

Bol. Nem, nem, a szerencse és én sokkal jobban ismerjük egymást, hogysem igy válnánk el egymástól. Gyakran elhagyott már engem a szerencse, de mindenkor ismét visszatért. És mikor menend végbez ezen kibékülés?

Abig. Fél óra mulva.

Bol. Szólnom kell a királynéval.

Abig. El van a ministerekkel zárkózva. Ezért külde el engem.

Bol. (fejére üt.) Istenem, istenem, mit tegyünk? Látnom kell őt, hogy megtudjam, mikép alhatott ki illy rögtön az általam felgyujtott gyülölség, mit

minden áron ismét lángra kell lobbantanom. De mind erre csak fél órám van!

Abig. (a baloldali középajtóra mutat, melly megnyilik.) Milly szerencse! A királyné.

Bol. (vigasztalódva.) Jól tudom én, hogy köztem és a szerencse közt az utólsó szó még nincs kimondva. Most távozzék, Abigail, hagyjon magunkra, s figyeljen a hgnő megérkeztére, és ha itt leend, adja tudtunkra.

Abig. Igen, mylord. Isten ótalmazza ügyeinket! (El a jobboldali középajtón.)

Harmadik jelenet.

Királyné. Bolingbroke.

Kir. (félre.) Igen, el vagyok határozva, hogy ezen áron megszerzem a nyugalmat. (Szemeit fölemelve, derülten.) Ah, ön itt Bolingbroke? Örvendek önt láthatni. Ezen nap szörnyü unalmait jövök feledni.

Bol. (gúnymosollyal.) Hallám fölséged uj kegyelmi tettét. Valóban nagylelküség öntől a tegnapi botrányt olly hamar feledni.

Kir. Feledni, mondja ön? Isten mentsen! De most nem ez forog kérdésben, s ha ön mindazt tudná, mi tegnap este s ma reggel azon szerencsétlen pohár viz miatt történt, s mit hallanom kelle! Igen gyönge idegzetü vagyok, s azért nem akarom, hogy arról többé velem szóljanak.

Bol. Tehát kibékiték fölségedet?

Kir. Akaratom ellen is meg kelle végre történnie. Ön, ki békét ohajt, nem fogja csodálni azon áldozatokat, miket megnyerésének hoztam. Aztán a szegény hercegnő. (Bolingbroke meglepetést fejez ki.) Istenem, én épen nem mentem öt, ég őrizzen attól! de most igazságtalanul vádolák őt, leginkább pedig ön. Nem az utóbbi hadiköltségeket és Bouchain elfoglaltatását értem én, ennek megvizsgálására nincs időm. (Fontosan.) De az, mit ön nekem Mashamre nézve monda —

Bol. Az?

Kir. (nevetve.) Tökéletes tévedés.

Bol. (félre.) Ah, ez tehát a baj!

Kir. A hgnő még csak nem is gondolt illyesmire.

Bol. Hiszi ön?

Kir. (nevetve.) Legjobb okaim vannak erre, s világos bizonyitványokat kaptam, mik ellen épen nincs mit szólni. A hgnő Evandale lorddal van némi viszonyban.

Bol. (nevet.) S fölséged ezt oknak nevezi?

Kir. (komolyan.) Bizonyosan! (Nevet.) És aztán, gondolja meg Bolingbroke, hogy a szegény hgnő, kit e miatt vádolék, valóban nem is tudom, mikép jöheték azon gondolatra, ha Mashamet szereti, mikép vádolhatta volna őt el tegnap az egész udvar előtt, s mikép fogathatta volna őt el ön által?

Bol. (halkal.) Hát ha ő akkor csak harag s féltékenység ingerének engedett, mellyből most már magához tért?

Kir. Mit akar ön ezzel mondani?

Bol. (nevetve és folyvást halkal.) A hgnő gyanitá, vagy tudni gondolá, hogy tegnap este Mashamnek bizonyos titkos találkozásra kellett volna mennie . . .

Kir. (félre.) Hah!

Bol. Kihez? Azt nem tudjuk, sőt még az is kétes, hogy való é; de ha fölséged kivánja, én megtudom, s felfödözöm.

Kir. (élénkül.) Nem, nem, nem szükséges.

Bol. Annyi azonban mégis bizonyos, hogy tegnap este, fölséged társalgási órája után a hgnő magánál akará látni Mashamet.

Kir. Szerelmi találkozásra?

Bol. (élénkül.) Igen királyné —

Kir. (haraggal.) Tegnap! Ók tehát összebeszéltek és értik egymást?

Bol. (élénkül s hevesen.) És itélje meg már most kétségbeesését s bánatát föudvarmesternői hivataláról lemondása miatt, mellyre haragja ragadta őt? Megfosztatva hatalmától s hitelétől, most már nem ótalmazhatja többé Mashamet, kit fogva tartok, megfosztatva jogától mindenkor szabadon juthatni a palotába, nem fogja őt többé itt, önnek szemei előtt, gyanu és rettegés nélkül láthatni. Imé, azért kivánja ő azon kibékülést, mellyért önhez folyamodék; imé, ezért akar ő még egyszer ide belépni —

Kir. (félre.) Soha!

Negyedik jelenet.

Előbbiek. Abigail (futva a jobboldali középajtóbul.)

Abig. (magán kivül fut Bolingbroke elébe.) Mylord, mylord!

Kir. (haraggal.) Mi baj?

Abig. Jelenteni jövök, hogy a hgnő hintaját az udvarba látám érkezni.

Kir. A hgnő itt!? (A szinpad közepére megy.) Ej, hol vevé azon bátorságot, hogy magát előttem mutatni merészli?

Abig. Menteni akarja magát fölséged előtt a tegnapi esemény miatt.

Kir. Mentségit nem fogadom el. Személyes bántalmakat megbocsáthatok, de azokat soha, mellyek koronám méltóságát sértik, s tegnap a hgnő nem véletlenül, hanem szándékosan sérté meg büszkeségével királynéját.

Bol. Szándéka világos!

Thom. (a fenékszini ajtóban megjelenik.) Marlborough hgnő az elfogadási teremben várja fölséged parancsát.

Kir. Abigail, vigye ön meg azt neki. Mondja meg neki, hogy nem fogadhatjuk el őt; hogy azon helyről már rendelkeztünk, mit nálunk elfoglalva tartott; hogy holnap küldje vissza hozzánk föudvarmesternői oklevelét, szobáink kulcsaival együtt, mellyeket ezentul kerülnie kell, valamint személyünket is. Siessen —

Abig. (bámulva.) Hogyan? Lehetséges é?

Bol. (hidegen.) Siessen, miss Abigail, engedelmeskedjék a királynénak.

Abig. Igen is, mylord. (Félre.) Ah, ezen Bolingbroke valóságos ördög! (El a baloldali középajtón.)

Ötödik jelenet.

Bolingbroke. Királyné.

Bol. (a királynéhoz közelit, ki karszékbe veti magát a nézőktől jobbra.) Helyesen, királyném, igen helyesen!

Kir. (fölhevülve s mintegy bátorságában büszkélkedve.) Nemde, ők engem gyöngének tartottak, de én épen nem vagyok az.

Bol. Jól látjuk azt!

Kir. (haraggal.) Béketürésemmel igen visszaéltek.

Bol. Kiálthatlanságig.

Kir. És ez nem tarthatott már tovább.

Bol. (élénkül.) Ezt mi már régóta mondogatjuk! Szóljon, királyné, én és barátim készen vagyunk parancsit elfogadni.

Kir. (föláll.) Igen, parancsimat! Bizonyosan parancsolni fogok, és pedig önnek, Bolingbroke, ki bizalmamat birja. De szóljon ön — Masham?

Bol. Most is foglyom, s azonnal foglalkozni fogunk ez ügygyel, mihelyt az uj ministerség összeáll, a parliament föloszlik, és Marlborough hg visszahivatik.

Kir. (ingerülve.) Jól van! Parancsot adok, hogy törvényszék elébe állittassék.

Bol. (élénkül.) A tábornagy?

Kir. Ej, nem, — Masham.

Bol. (félre.) Mindig csak Masham!

Kir. (mint fön.) És hogy megbüntettessék, mert akarom, hogy bünhödjék s elitéltessék; igen, akarom!

Bol. (félre.) Hah!

Kir. Ő szeretett rokonától fosztá meg önt, és — a hgnő dühöngni fog.

Bol. (élénkül.) Sőt ellenkezőleg, — a hgnő örvendni fog, mert meghasonlottak, — életre halálra háboru van köztök.

Kir. (haragja rögtön megszünik.) Ah! (Szelidült hangon.) Gondolja ön?

Bol. (halkal s nevetve.) A hgnő csalhatlan jelek után nyomába jött, hogy Masham őt nem szereti, — hogy mást szeret.

Kir. (élénkül.) Bizonyosan tudja ön? Kitől hallá?

Bol. (mint fön.) Fiatal foglyomtól, ki megvallá nekem titkos szerelmét, s hogy valakit itt az udvarnál imád, a nélkül, hogy szerelmét kimondta volna a kedvesnek. Többet még eddig nem tudhaték ki tőle.

Kir. (elégülten.) Ah, ez már egészen más! (Magát igazitva.) Akarám mondani, különös (nevet), valamint az is, hogy nekünk most erről beszélgetnünk kell.

Bol. Igen, királyné. (Élénkül.) Ma este megkapja tőlem fölséged uj társaim névjegyzékét, kikkel aziránt már rég tisztában vagyok. A parliament föloszlatása iránti parancsot —

Kir. Jól van!

Bol. (mint fön.) Torcy marquisval nyitandó alkudozás elöleges pontjait —

Kir. Igen jól van!

Bol. S fölséged mind ezt aláirandja.

Kir. Bizonyosan. De ugyan nem lenne é célszerű Mashamet kérdőre vonni, hogy a hgnő terveit megtudhassuk s kijátszhassuk?

Bol. Ez valóban jó lenne, csakhogy minden titokban történjék meg.

Kir. És miért?

Bol. Mert felelős vagyok értte, mert nem szabad neki senkivel közlekedést engednem, főleg itt az udvariakkal; de ma este, miután mindenki elvonuland, midőn felfödöztetéstől nem kellend félnie —

Kir. Értem.

Bol. (a fenékszini ajtóhoz közelitve.) Kibocsátom foglyomat, hogy kérdőre vonhassuk, vagy inkább hogy fölséged kérdezhesse őt, mert nekem nem igen van arra időm.

Kir. (örömmel.) Jól van, jól van! (E pillanatban a hgnő a jobboldali ajtón betekint.)

Hgnő (megpillantván Bolingbrokot.) Istenem! Bolingbroke! (Élénkül beteszi az ajtót.)

Kir. (a zajra figyelmezve.) Csöndesség!

Bol. Mi történt?

Kir. (a jobboldali ajtóra mutat.) Semmi; azt hivém, hogy itt valamit hallék. (Bolingbrokehoz fordulva, nyájasan.) Tehát ma este — bizonyosan —

Bol. Itt leend Masham, — tizenegy óra tájban. (El a baloldali középajtón.)

Hatodik jelenet.

Királyné (ki a távozót kiséré, visszafordulván, látja, hogy) *Abigail* (a jobboldali középajtón jő.)

Kir. (leül a baloldali nyugágyra.) Ah, te vagy gyermekem! És a hgnő?

Abig. Ah, ha ön tudná!

Kir. Jer ide hozzám. (Abigailhez, ki vonakodik a királyné mellé ülni.) Jer, ha mondom. Mit szólt a hgnő?

Abig. Semmit; de harag s kevélység egészen eltorzitá vonásit.

Kir. (nevet.) Elhiszem! mert azon üzenet, melylyel hozzá küldélek, egyszersmind tudtára adhatá neki, hogy helyét nálam te fogod elfoglalni.

Abig. (meglepetve.) Hogyan, királyné?

Kir. Igen, Abigail, igen, te mindenem leszesz, biztosom s barátném. Ez bizonyosan igy leend, mert mától fogva én parancsolok, én uralkodom. Végezd leckédet; hiszed tehát, hogy dühös volt a hgnő?

Abig. Bizonyosan tudom! mert a nagy lépcsőn lemenvén, ezt mondá Norfolk hgnőnek, ki neki karját nyujtá: „Ha el kell vesznem, tehát megbecstelenitem a királynét.“

Kir. Hah!

Abig. Miss Price hallá e szókat, s benne bizhatunk. Azután még ezt mondá a hgnő: „Igen fontos adatim vannak, miket hasznomra fogok forditani;“ — ezután távoztak s miss Price egyebet nem hallhatott.

Kir. Milly adatokat érthetett a hgnő?

Abig. Igen fontosakat, mint mondá.

Kir. Miket ki akar hirdetni!

Abig. Talán politikát tárgyaznak.

Kir. Vagy inkább azon találkozást illetik, melylyet tegnap estére terveztünk?

Abig. Mi rosz van ebben?

Kir. Igen sok! Mert tegnap előtted kérdőre akarám vonni Mashamet, bizonyos komoly és fontos ügy iránt, hogy megtudjam, mennyire éltek vissza jóságommal, hogy végre nyomába jöhessek az igazságnak.

Abig. Ez mind nem igen tilos dolog; királynénak pedig kitünő kötelessége.

Kir. Gondolod?

Abig. Bizonyosan kötelessége. (Élénkül.) És ugyan mit szólhatna a hgnő? Hiszen ön nem is látta Mashamet. (Félre.) Hála istennek, hogy nem látta! (Hangosan és elégülten.) Most pedig nem láthatja őt felséged, mert fogva van!

Kir. (zavarodtan.) Hátha mégis lehetséges lenne őt látnom?

Abig. (meglepetve.) Mikép érti ön ezt?

Kir. (örömmel.) Te még nem is tudod, Abigail, ő el fog jőni, és most reá várakozom.

Abig. (élénkül.) Ön, királyné?

Kir. (megfogja kezét.) Mi bajod?

Abig. (fölindulással.) Reszketek, félek.

Kir. (hálásan és fölkelve.) Érettem! De bátorodjál, nincs ok rettegésre.

Abig. Hátha a hgnő megtudja, hogy ő a palotában és ön szobájában van, illy órában! De nem, fölséged hiában reményl; Masham Bolingbroke őrizetére van bizatva, ki maga kockáztatása nélkül nem bocsáthatja őt szabadon. Ez lehetlen!

Kir. (a baloldali középajtóra mutat, melly megnyilik.) Hallgas! Már itt van!

Abig. (Masham elébe akar futni.) Hah!

Kir. (visszatartja őt.) Ne hagyj el!

Abig. (féltékenyül.) Oh, valóban nem, királyné!

Hetedik jelenet.

Előbbiek. Masham.

(Masham lassan közelit, s tisztelettel üdvözli a királynét, ki megindulással s szó nélkül közelitést int neki.)

Kir. (halkal Abigailhez.) Zárd be az ajtókat s térj vissza. (Abigail az ajtókat bezárja és élénkül visszajő a királyné mellé.)

Mash. Bolingbroke lord ezen papirokat nyujtatja be általam fölségednek, mivel, mint mondá, nagy fontosságuk miatt azokat csupán rám merészlé bizni.

Kir. (jóakarólag, s a papirokat elfogadva.) Jól van, köszönöm.

Mash. Vissza kell azokat vinnem, ellátva fölséged aláirásával.

Kir. Igaza van önnek, — szinte feledém. (A baloldali asztalhoz megy és leül. Áttekinti a papirokat.) Ah, istenem, milly hamar esett ez meg! (Keztyűit leteszi, tollat vesz s olvasás nélkül gyorsan aláirja a rendeleteket. Ez alatt Masham Abigailhez közelít, ki a jobboldalon áll.)

Mash. Istenem, Abigail, mért olly halvány ön?

Abig. (halkal s megindulva.) Figyeljen, Arthur, — a hgnő befolyása s hatalma enyim.

Mash. (örömmel.) Lehetséges é?

Abig. (mint fön.) A királyné kegyével együtt! És én el vagyok határozva, mind ezen javakról lemondani.

Mash. (meglepetve.) És miért?

Abig. Önért! Ha valami szerencse kinálkoznék önnek, kész volna é arról szinte lemondani?

Mash. (élénken.) S még kérdheti ön?

Abig. (remegve.) Jól van, tudja meg tehát, Arthur, hogy önt egy főrangu hölgy szereti, az első az egész országban.

Mash. Hogyan?

Abig. Csitt! (A királynéra mutat, ki aláirást elvégezvén, közelit.) A királyné szólni akar önnel.

Kir. Imé, itt vannak a parancsok, miket Bolingbroke ön által aláirás végett ide külde.

Mash. Köszönöm felséged kegyét, és sietek Bolingbroke lorddal tudatni, hogy már minister.

Kir. Ez igen szép nagylelkűség öntől, mert hatalmát kétségkül először is arra használandja, hogy rokonának, Bolingbroke Richardnek ellenét üldözze.

Mash. Nem tartok semmitől, ő jól tudja, mikép ment véghez azon párviadal.

Kir. És aztán hatalmas pártfogással is bir ön; először is a mienkkel, és mit még jobb, a hgnőével is! (A baloldali nyugágyra ül. Masham előtte áll, Abigail pedig a nyugágy mögött, mellyre támaszkodik, szemeit Mashamre függesztve.) Bizonyiták előttem, Masham; de ön azt bizonyosan nem fogja megvallani, mert ön nem kérkedik illyesekkel és igen szerény, — tehát bizonyiták előttem, hogy ön a hgnőt szereti.

Mash. Én? Soha, királyné!

Kir. De ugyan minek mentegeti ön magát? A hgnő igen szép, igen szeretetre méltó, s magas rangu!

Mash. Ah, mit ér rang és hatalom! Keveset gondolunk azzal, midőn szeretünk. (Abigailre tekintve, ki épen a királyné mögött áll.) És én egészen mást szeretek. (Abigail meglepetést s rettegést tüntet ki.)

Kir. (szemeit lesütve.) Ah, már ez más! És az bizonyosan igen szép, kit ön szeret!

Mash. (szeretettel s Abigailre tekintve.) Szebb, semmint kimondhatnám. Szeretem őt, s e szerelmem büszkeségem s boldogságom! És megbocsát é fölséged, ha most itt lábai előtt megvallani bátorkodom—

Kir. (hevesen föláll.) Hallgasson! — nem hallja ön?

Abig. (a jobboldali ajtóra mutat.) Kopogtatnak ezen ajtón.

Mash. (a fenékszini ajtókra mutat.) Mintha ezeken is kopogtatnának.

Abig. Milly zaj közelit kivülről! A szobák emberekkel telnek meg!

Kir. Mikép juthat ki ön most? (Félre rettegéssel.) A hgnő szavai talán erre céloztak! (Hangosan.) S ha itt lelik önt!

Abig. Itt az erkélyen rejtve maradhat. (Masham a baloldali erkélyre menekszik, s Abigail az ablakot bezárja.)

Kir. Jól van. Bocsásd be őket.

Abig. Igen, királyné; de nyugott s hidegvérü legyen fölséged.

Kir. Oh, meghalok!

Nyolcadik jelenet.

(A bigail megnyitja a középajtókat s megjelennek:) *Hercegnő. Urak.* Utánok *Bolingbroke.*(Abigail a jobboldali ajtót is megnyitja, mellyen több tiszteleti hölgy jő be.)

Kir. Ki merészel most, ezen órában, szobáimba lépni? Hah, a hgnő! Hallatlan vakmerőség!

Hercegnő (körül tekintve a szobában.) Fölséged meg fogja azt nekem bocsátani, mert olly fontos események vezérlettek ide, miktől az ország boldogsága függ.

Kir. (türhetlenül.) S mellyek azok?

Hgnő (mint fön.) Olly hirek, mellyek az egész várost nyugtalan mozgásba hozák. (Megpillantván az erkélyt, félre.) Csak ide rejtheté magát. (Hangosan.) Marlborough lord tudtomra adá, hogy a francia hadsereg Eugen sergeit Denain mellett megtámadá és tökéletesen győzött.

Bol. Igaz!

Hgnő. (az ablakhoz fut, Abigail néhány lépést tesz visszatartóztatására, és ez által a királyné és hgnő közé jut.) Hallja ön a nép dühös kiáltásit?

Bol. A nép békét akar!

Hgnő. (az ablakot megnyitja és kiált.) Ah, Masham ur, a királyné szobájában!

Kir. (Mashamet megjelenni látván, félre.) El vagyok veszve.

Abig. (halkal a királynéhoz.) Reménylem, hogy nem! (Térdre esik a királyné előtt.) Bocsánat, királyné, bocsánat! Fölséged tudta nelkül fogádam el őt ezen éjjel magamnál!

Hgnő. (haraggal.) Milly vakmerőség! Ön meri állitani....

Abig. (szemeit lesütve.) Csak az igazságot!

Mash. (meghajolva.) Hogy fölséged mindkettőnket megbüntethessen!

Kir. (halkal Bolingbrokehoz.) Bolingbroke, szabaditson ön meg!

Bol. (az urakhoz közelit, kik a fenékszínen állnak.) Megengedi?.. Jelentnem kell önöknek...

Hgnő. (Bolingbrokehoz fordulva.) Nekem pedig kérdeznem kell önt, mylord, mikép és mi okból állhat most itt szabadon azon fogoly, ki önnek őrizete alá bizatott?

Bol. (a gyülekezethez fordulva.) Olly ok birt engem erre, mellyet önök, mylordok, mindnyájan helyesleni fognak. Masham ur kért engem, szava s nemesi bőcsülete lekötése mellett, hogy engedjek neki búcsut venni Churchill Abigailtől,... hitvesétől!

Kir. és Hgnő (kiáltva.) Hah!

Kir. (fölindulva.)Uraim.. uraim.. (Távozást intve.) Pillanatra csak... kérem önöket! (Mindnyájan néhány lépésre távoznak; a királyné és Bolingbroke a szin elején egyedül maradnak, halkal.) Oh, mit cselekvék ön?

Bol. (szintugy.) Ön mondá, hogy szabadítsam meg. (A királyné nem birja fölindulását lecsöndesitni.) Bátorodjék, királyném, s gondolja meg, hogy szabad lett volna é ezen fiatal hölgyet megböcsteleniteniink, ki fölségedért olly készséggel áldozá föl magát?

Kir. (fölbátorodva s határzottan.) Nem! (Halkal.) Mondja ön, hogy közelitsenek.

Bol. (int, s Abigail és Masham, kik félre vonultak, félénken közelitnek.)

Kir. (megindulással s lassan Abigailhez.) Abigail, mit most hallott, annak meg kell lenni, ne hazudtolja ön meg azt. Csak ezen egy bizonyitványát kivánom még hüségének, s hálám és barátságom örökre öné.

Abig. (a királynéhoz, bizalmas kifakadással.) Oh, királyné, ha ön tudná...

Bol. (szavait félben szakasztva.) Elég! (Int Mashamnek, ki a királynéhoz közelit.)

Kir. Mi önt illeti, Masham...

Bol. (lassan Mashamhez.) Vonakodjék!

Kir. Tudom, hogy talán mást érez ön,... de azon érzelmére, mellyel iránta viselteték ... kéri önt királynéja...

Mash. Én... királyné...

Kir. Parancsolom!

Abig. és Mash. (meghajtják magokat, és jobboldalra mennek).

Kir. (a színpad közepére megy és az egész gyülekezethez intézi szavait.) Mylordok, és uraim, azon fontos események, mikről bennünket a hercegnő értesite, gyorsiták azon rendszabályokat, mikről már régóta gondoskodtunk. Sir Harley, Oxford gróf, és Bolingbroke lord, uj ministereim, holnap meg fogják önöknek mondani szándékunkat. Marlborough herceget visszahivatjuk, mivel tehetségei és szolgálati ezentúl már nem lehetnek hasznosak, miután tisztes békét határoztunk, s rövid idő mulva tanácskozások fognak megnyilni Utrechtben Anglia és Franciaország meghatalmazottjai között.

Bol. (ki jobbról áll Abigail és Masham közt, halkal Abigailhez.) Mit szól ön, Abigail? Nem helyes az én rendszerem? Marlborough hg visszajő, Europa lecsöndesül...

Masham (átadja neki a papirokat, miket a királyné aláirt.) És Bolingbroke minister!

Bol. S mind ezt egy pohár viz okozá!

Vége.

Jegyzet.

Az e színműben előforduló szokatlanabb szavak kimondása: Abercrombie — Ébberkrambi; Abigail — Ébigél; Albemarle — Elbimárl; Elworth — Elvördsz; Atterbury — Étterberi; Bolingbroke — Ballingbruk; Devonshire — Divnseir; Evandale — Ívendél, Examiner — Ekszémner; Harley — Hárli; Lady — Lédi; Lord — Lárd; Marlborough — Málböro; Masham — Méssem; Master — Miszter; Norfolk — Norfalk; Oxford — Akszförd; Price — Preisz; Prior — Preiör; Richard — Ricsörd; Sir — Ször; Tamwood — Tamvud; Thompson — Tamszn; Walpole — Uálpól; William — Uilliem. —

IIdik kötet.

XXVik szám.

Ármány és szerelem,

szomorujáték 5 felvonásban; **Schiller** *után németből fordítá* **Szenvey.**

Személyek:

Walter, német fejdelemségi elnök.
Ferdinand, fia, őrnagy.
Kalb, udvarnagy.
Lady Milford, a herceg kegyenchölgye.
Wurm, az elnök házititoknoka.
Miller, városhangász.
Ennek nője.
Luiza, lyányuk.
Zofia, a lady komornája.
A herceg egy öreg komornoka.
Több mellékszemély.

Első felvonás.

(Szoba a hangász hajlékában.)

Első jelenet.

Miller (a székről fölkel s hegedüjét félre teszi.) *Millerné* (pongyolában asztal mellett ül s kávét iszik.)

Miller (sebesen fel s alá jár.) Egy szó mint száz! a dolog nem tréfa. Lyányom a báróval hirbe jő! — városszerte csak házamrul dobolnak majd; ő excellentiája is meghallja. — Kereken szólva: én az uracskán túladok.

Millerné. Hisz te házunkba nem csaltad őt, sem lyányunkat nyakára nem toltad.

Miller. Igen, de ki mondja meg ezt a világnak? — Én úr valék házamban, lyányomra, mint becsületes apa, vigyázni tartozám, a bárót pedig kurta válasszal elutasitani, vagy a dologrul atyját ő excáját értesiteni. — Előre látom: a bárócska majd a bajból egy kis feddéssel kievickél, a hangász pedig fülig merül.

Millerné (kiszürcsöl egy csészét.) Gyermekség! túlságos aggódás! ki vádolhatna téged? Te hangász vagy; mesterségedet űzöd, a mint lehet, s ki töled tanulni akar, annak leckéket adsz.

Miller. De mondd meg, asszony, mi vége lesz majd ennek? Ő lyányunkat el nem veheti, — az elvevésről szó sincs; — hogy pedig aztán se asszony, se lyány — (Öklével homlokára üt.) Isten irgalmazz!

Millerné. Az ég mentsen meg illy következéstől!

Miller. Valóban van mitől tartanunk. Mi egyéb szándéka lehet illy legénykének? — A lyány szép és fiatal; alakra és termetre angyal; — szive és lelke akármillyen, arra kevés figyelem van; — elég, ha kecses testhüvelyt adott az ur isten. — De ha a lenge uracs a szép virágzó alakban még jó szivet s nemes szép lelket is talált, már akkor mindent megkisért; — én pedig ezt neki vétkül sem tulajdonithatom; — az ember mindig csak ember.

Millerné. Oh! csak olvasnád azokat a szebbnél szebb levelkéket, mellyeket a nagyságos urfi Luizánknak küldöz. Édes istenem, hisz ezekből is olly világos mint a nap, hogy ő Luizánkat csupán szép lelkeért szereti.

Miller. Hah! ez ám az igazi csizfogás! igy verik sokszor a zsákot, de a szamarat értik. Ki a testnek akar udvarolni, az csak a szivet válassza postául. — Hát én egykor másképen cselekedtem? Ha egyszer a szenvedélyek mozgásba jönek, a testek is példát vesznek. A cselédek az uraságot utánozzák, s a szelid, ezüst arczu hold végre nem volt egyéb, — keritőnél.

Millerné. De ugyan nézd meg csak a gyönyörü könyveket, miket az urfi házunkba szerzett. Luizánk örökké azokból imádkozik.

Miller (füttyent.) Ezer villám! Imádkozik mondod? (Tenyerével önhomlokára üt.) Asszony, asszony, hol az ész? — A természet étkei ő nagysága kényes

gyomrának kemények, előbb a belletristák pokolkonyháján ügyekszik azokat lágyra főzetni. — Tüzbe a förtelmes kotyvasszal! A lyány, isten tudná, mi földfeletti ábrándokat merit belőlük; ez aztán mint körösbogárméreg hirtelen a vérbe fut s azon parányi kereszténységet is végre kiöli, mit az apa még nagy ügygyel bajjal megőrzött. — Tüzbe, mondom! a lyány minden ördögi bohóságot fejébe gyüjt, — gondolatival álomvilágokon repked, s utóbb megfeledkezik, sőt szégyenli magát, hogy apja egy Miller nevü hangász. — Végre viseletmódja által elvaditja a derék s becsületes egyensorsu vőlegényt. — Isten ne büntess! (Hevesen felugrik.) Tüzre mindjárt az ördögi pástétommal; az őrnagyocskát pedig — megtanitom, mit tesz: ill a berek, nád a kert! (Menni készül.)

Millerné. Miller, ne légy hálátlan! Hány szép garaskát tesznek csak az ajándékok — ?

Miller (visszajő s felesége előtt megáll.) Gyermekem vérdija? Takarodj pokolba, cudar kerítő! Készebb vagyok hegedümmel koldus gyanánt házrul házra járni s egy kis meleg ételért hangversenyt adni; sőt készebb vagyok összezúzni hegedümet s a hangfiókban trágyát hordani, mint sem azon pénzből hizlalni magam, mellyért egyetlen gyermekem eladta becsületét s szüzi ártatlanságát. Hagyj fel az átkozott kávéivással; vesd pokolba a burnótszelencét — ugy nem leszesz kénytelen lyányod arcát vásárba vinni. Jól lakhattam én, jó inget hordoztam testemen, még mielőtt illy uri fickó házamba szagolt.

Millerné. Csak ne légy olly heveskedő. Egy két szóért mindjárt lobbansz, mint puskapor. — Én csak azt akarám mondani, hogy az őrnagy urnak nem kell kedvét szegni; tudod, hogy ő az elnök fia.

Miller. Ez épen a bökkenő! Épen ezért szakasztok még ma véget a dolognak! — Az elnök nekem ezt meg fogja köszönni, ha becsületes apa. Keféld ki vörös kabátomat; tüstént elmegyek ő excájához s azt fogom neki mondani: Excelád fia lyányommal szövetséget keres; lyányom silányabb sorsú, hogy sem exceád fia feleségül venné őt; de egyszersmind sokkal nemesebb kincs, hogy sem excád fiának szajhául szolgáljon, — s ezzel vége, — Miller az én nevem.

Második jelenet.

Előbbiek. Wurm.

Millerné. Ah jó reggelt, titoknok úr! csakugyan van egyszer szerencsénk —

Wurm. Részemről a szerencse, jó néne! hol egy báró ajánlkozik kegyelmével, ott egy polgári ember látogatása keveset ér.

Millerné. Ej mit beszél, titoknok úr! — Az igaz, hogy Walter őrnagy ur gyakran méltóztatik hozzánk befordulni; de azért megvetni senkit nem szoktunk.

Miller (boszusan.) Asszony! széket ezen úrnak. (Wurmhoz.) Tessék helyet foglalni.

Wurm (kalap s pálcáját leteszi s leül.) Nos mint van tehát az én jövendő — vagy talán volt menyasszonykám? — Csak nem gondolom, hogy — —; ej, ej! még csak nem is mutatja magát — — Luiza lyányasszony?

Millerné. Köszönjük kérdését, titoknok urnak! — Tessék elhinni, lyányom koránsem fenhéjázó —

Miller (könyökével haragosan megtaszitja.) Asszony!

Millerné. Sajnáljuk, hogy titoknok urhoz nem lehet szerencséje. — Lyányom épen most ment templomba.

Wurm. Örvendek, örvendek! igy hát nekem igen jámbor keresztyén feleségem lesz?

Millerné (bután udvarilag mosolygva.) Igen, — de titoknok ur —

Miller (látható zavarban fülön csípi.) Asszony!

Millerné. Ha szegény hajlékunk más valamiben szolgálhat titoknok urnak, — örömmel —

Wurm (kancsalgó szemmel.) Más valamiben é?— Köszönöm, igen szépen köszönöm! — Hm, hm! —

Millerné. De a mint titoknok úr maga át fogja látni —

Miller (dühösen hátba taszitja nőjét.) Asszony!

Millerné. Már jó a jó, de a jobb még jobb, — s az ember egyetlen gyermeke szerencséjét sem akarná megrontani (pórkevélyen), titoknok ur csak érti talán, mit akarok —

Wurm (a széken fészkelődik, fületövét vakarja, ümögés kézfodrát csipdesi.) Értem? — épen nem, — vagy igen; — de mégis nagyobb világosságot szeretnék a dologrul.

Millerné. Nos, nos, én azt tartom, azt gondolom csak (köhicsel), mivel a jó istennek ugy tetszik, hogy lyányom — nagyságos asszonnyá —

Wurm (a székrül felpattan.) Mit mond ön? mit?

Miller. Tessék leülni, titoknok ur! Feleségem egy ostoba lúd! hol venné itt magát nagyságos asszony? Milly szamár nyujtogatja füleit e locsogásban. —

Millerné. Már mocskolódjál te, a mint csak tetszik. Tudom én a mit tudok, — s a mit őrnagy ur mondott, azt ő mondta.

Miller (dühösen hegedüje után kap.) Fogsz é hallgatni? Akarod, hogy agykaponyádhoz vágjam a hegedüt? Mit tudhatsz te? Mit mondhatott neked az őrnagy? Ne hallgasson titoknok uram illy lúdgágogásra! — Asszony, takarodjál konyhádba! — Talán csak nem tart engem ön olly ostobának, hogy lyányom számára több mint polgári szerencsét vadásszak? Ezt talán csak nem hiszi rólam titoknok úr?

Wurm. Illy bánásmódot nem is érdemlettem volna, hangász úr! Ön előttem mindig egyenes szivü és szavatartó embernek mutatkozott, s én igényeimet ön lyányára úgy tekintém, mint aláirt kötelezést. Hivatalom van, melly takarékos gazdáját eltarthatja; ő excája az elnök pártfogóm, s igy van kilátásom fensőbb tisztségekre is. Ön látja, hogy Luiza lyányasszonykát tárgyazó szándékom igen komoly s hogy nem türném, ha talán egy szeleburdi nemes uracs —

Millerné. Titoknok úr! ha kérnünk szabad, méltóztassék több respectussal —

Miller. Fogd be szájad, mondom. Ne törödjék vele öcsém uram! A réginél maradunk; mit önnek mult őszkor válaszolék, most ismétlem. Lyányomat nem fogom kényszeriteni. Ha ön tetszik neki — jó; ő lássa, mint lesz önnel szerencsés. Ha pedig nem-

mel felel: — ugy még jobb — — isten neki, akarám mondani, — dugja el a kosorat s igyék az apával egy pohárka jó bort. — A lyánynak kell önnel élni, nem nekem. — Miért toljak nyakára csupa konok szeszélyből férjet, ki neki inyére nincs? talán hogy a rosz lélek ősz napjaimban mint vadat hegyen völgyön kergessen? Talán, hogy minden pohár bornál, mellyet iszom, s minden kanál levesnél, mellyet eszem, a belső biró ezt sugdossa fülembe: ‚Vén gazember, gyermeked szerencséjét megrontottad.'

Millerné. Egy szó mint száz: én ebben soha nem egyezem meg; lyányomnak a végzés jobbat rendelt; és én biró elibe futok, ha férjem rá hagyja magát beszélni.

Miller. Veszett szájangó! akarod, hogy csontjaid zúzzam össze?

Wurm (Millerhez.) Az apai tanács egy lyánygyermeknél sokat tehet; s engem Miller úr hihetőleg ismerni fog?.....

Miller. Tüzes ropogós! A lyánynak kell önt ismernie, nem pedig nekem. Mit én öreg fickó önben láthatok, az koránsem egy fiatal nyalánk lyánynak való csemege. Én önnek hajszálig megmondhatom, van é hangászati tehetsége; — de egy asszonylélek még egy karmesterre nézve is igen csiklandós feladás. — És aztán, kereken szólva, öcsém uram — én egy gyalulatlan egyenes agg fickó vagyok, — tanácsomat végre is nem igen fogná megköszönni. Én lyányomnak senkit nem ajánlok férjül, — de önt neki ellenzeni fogom. Hagyjon kibeszélni titoknok úr! Olly legényre, ki a lyány apját hija segélyül, — megengedjen az úr — egy férges mogyorót se biznék. Ha a legény ér valamit, ugy szégyenlendi, hogy tehetségeinek hire illy korhadt ó divatú csatornán jusson kedveséhez; — ha bátorsága nincs, úgy nyulházi ember, s illyennek számára Luizák nem termettek. — Itt az apa háta mögött kell a legénynek egyezkedni a lyánynyal s véghez vinni tudnia, hogy a lyány készebb legyen apját s anyját pokolra kivánni, mintsem megválni kedvesétől; vagy hogy a lyány maga jöjön, apja lábaihoz boruljon s magának vagy a sárga halált, vagy szivének ezen választottát kérje ki. Ez én előttem a derék legény! — ezt nevezem én szerelemnek! s ki dolgát a nőnemnél ennyire nem viheti, az nyargalódzék lúdtollparipáján.

Wurm (kalap és bothoz nyúl s az ajtó felé menténben.) Szolgája, Miller uram!

Miller (lassan utána lépdel.) Nincs miért; hisz sem evett, sem ivott nálam titoknok úr. (Visszatér). — Rám sem hallgat, csak megy. — Hideg ráz, valahányszor e tollvitézt látom. Valóságos orangután az emberek közt, — mintha egy dugárus lopva hozta volna isten földjére. Azon sandalgó kis egérszemek, lángvörös haj, kidülledt majomáll! mintha a természet, kontár munkája fölötti haragjában ott ragadta volna meg a gazsuhancot s dobta volna mérgesen egy zugolyba. Nem! mielőtt lyányomat illy gazembernek adjam, — inkább, isten bocsáss — —

Millerné (mérgében köpdös.) Ocsmány majom! Luiza soha nem lesz tiéd.

Miller. De te is takarodjál dögvészes uracsoddal! Milly méregbe hoztál imént. Akkor vagy legostobább, mikor okosnak kellene lenned. Mit akarál előbbi fecsegésedde l, egy nagyságos asszonyrul s lyányodról? Ez ám a meghitt házibarát! Csak ennek kell illyesmit orrára kötni, hogy holnap reggel az egész városban hire terjedjen. Ez épen azon tányérnyalók egyike, kik az emberek házaiban szaguldoznak, pincét és szakácsot gyaláznak, s ha aztán egy gondolatlan szó röppen ki szájadon, legott herceg, ágyas, elnök megtudják, és te tüzes mennykövet idéztél fejedre.

Harmadik jelenet.

Luiza (kezében könyvet tartva.) *Előbbiek.*

Luiza (leteszi a könyvet, Millerhez megy s megszoritja kezeit.) Jó reggelt kedves atyám!

Miller (hévvel.) Helyesen, Luizám! örvendek, hogy olly buzgón emlékezél teremtődről. Cselekedd ezt mindig — s védkarja el nem hagy.

Luiza. Oh atyám! én nagy bünös vagyok. — Nem volt ő még itt, anyám?

Millerné. Ki, édes gyermekem?

Luiza. Ah! ismét feledém, hogy e világon kivüle még vannak emberek — —; fejem olly üres és puszta! — Nem volt ő itt? Waltert értem —

Miller (búskomolyan.) Én azt hittem, hogy Luizám megfeledkezett e névről a templomban? — —

Luiza (miután egy ideig merően atyjára nézett.) Értelek atyám! érzem a kést, mellyet lélekismeretembe szúrsz. De már késő! — Atyám, nincs már bennem keresztyén buzgóság; lelkem az isten és Ferdinand közt van megosztva, s én félek, félek. — — (Szünet után.) De még sem, atyám, te édes! hiszen ha müve fölött elfeledjük a müvészt, akkor dicsérjük őt leginkább.

Miller (kedvetlenül székbe dől.) Ihol van! ez az istentelen olvasás gyümölcse!

Luiza (nyugtalanul egy ablakhoz megy.) Vajjon hol van ő most? — a főrendü kisasszonyok hallják most és látják őt, s én csak egy szegény, feledett lyányka vagyok.

Miller (érzékenyülten a szék karjára hajlik s arcát elfödi.) Hallod é Luiza! életem hátra levő salaknapjait örömmel áldoznám fel, ha te az őrnagyot soha nem láttad volna.

Luiza (megijed.) Mit mondasz atyám, mit? — Nem! te máskép érted ezt. Te talán nem tudod, hogy Ferdinand enyim, s hogy őt nekem alkotta, örömömre teremtette a szeretet atyja. (Gondolkozva áll.) Midőn őt legelőször láttam (nagyobb hévvel, s a vér arcomba lövelt, szivem minden dobbanása azt mondá, minden lehelet azt sziszergé: ‚ő az!' s midőn szivem a mindig hiányzottat megismérte, mindjárt susogta, hogy: ‚ő az!' Akkor pirkult lelkemben a legelső hajnal. Ezer fiatal érzemény lövelt szivemből, mint földből a virágok, ha érkezik a gyöngytavasz. Akkor szemem elől elvesztém a világot, s mégis emlékezem, hogy az soha nem volt olly szép és gyönyörü! — Akkor többé mitsem tudtam istenről, s még sem szerettem őt soha olly forrón, mint ugyanakkor.

Miller (feléje megy és szivéhez szoritja.) Luiza, kedves, fölséges gyermek! vedd el korhadt ősz fejemet, végy el mindent, mindent! — de az őrnagyot —

isten tanubizonyságom — őt neked többé nem adhatom. (El.)

Luiza. Hiszen őt most nem is akarom, atyám! Én lemondok róla ez életben. — Akkor anyám, ha a sorskülönbség választófalai beomlanak s az ember csupán ember lesz, — én mitsem viszek magammal, csak ártatlanságomat; hiszen atyám olly sokszor mondotta, hogy a szerencse javai és fényes cimek olcsók lesznek, ha isten eljő; ellenben a szivek értéke emelkedni fog: akkor én gazdag leszek; — ott a könyeket diadaloknak s a szép gondolatokat ősöknek számitják: akkor én nemesrendű leszek. — Van é akkor méltóbb lyány hozzá, mint én?

Millerné (felugrik.) Luiza! az őrnagy jő! most ugrik át a keritésen. Hova rejtsem el magam?

Luiza (reszketni kezd.) Oh maradj csak anyám!

Millerné. Istenem, illy öltözetben! hisz pirulnom kell; — igy ő nagysága előtt csak nem mutathatom magam. (El.)

Negyedik jelenet.

Walter Ferdinánd. Luiza.

Luiza (halványan és lankadtan egy székbe roskad.)

Ferdinánd (feléje szalad s előtte megáll. Egy ideig némán néznek egymásra.) Te halavány vagy, Luiza?

Luiza (fölkel s nyakába borul.) Hisz te itt vagy, s aggodalmamnak vége!

Ferd. (kezét fogja meg s ajkihoz viszi.) És szeret é még engem Luizám? szivem a tegnapi még, az é a tiéd is? — Én ide repültem, meglátni, vig vagy é, hogy én is víg lehessek. De te nem vagy az!

Luiza. Az vagyok, oh az vagyok, egyetlenem!

Ferd. Szólj igazat; te nem vagy az! Én lelkedbe látok; egyetlen gondolat sem száll ezen arcra, melly figyelmem kikerülné. — Mi bajod? mi epeszt téged?

Luiza (egy ideig némán s jelentőleg tekint rá, azután fájdalommal.) Ferdinánd! ha tudnád, mi szépen válik ki e szavakban a polgári lyány —

Ferd. Mi ez? (Csodálkozva.) Lyányka! honnan e képzelet? Te Luizám vagy; ki mondá neked, hogy még valamivel többnek kelljen lenned? Látod hamis, mint kaplak rajta hidegségen? Ha rám nézve csupa szerető lélek volnál, ugy nem maradt volna időd hasonlitástételre. Ha nálad vagyok, elmém egy pillanattá olvad, s ha távoztam, álommá, mellyben csupán téged látlak; s te a szeretet mellett még okoskodni is tudsz? Pirulj! Minden pillanatot, melly e busongásban elenyészett, kedvesedtől raboltál el. —

Luiza (megfogja kezét s fejét csóválja.) Ferdinánd! te engem elaltatni kivánsz; — szemeim félre akarod csalni azon mélység elől, mellyben minden bizonynyal hanyatlani fogok. — Én látom a jövendőt. A hir szózata, terveid, atyád — s az én semmiségem! (Megretten, s kezét hirtelen elbocsátja.) Ferdinánd! fölöttem és fölöttem gyilok függ; minket el fognak egymástól szakasztani! —

Ferd. Elszakasztani? (Felugrik.) Honnan ez előérzés, Luiza? ki oldhatja fel illy két szív erős kötését? ki zavarhatja meg illy egyesség öszhangjait? — Én nemes fi vagyok; meglássuk: vajjon nemesi levelem régibb é, vagy a mindenség rajzképe? — ha czimerem hitelesb é Luizám szemében, vagy az ég azon kézirata: ‚Ez asszony e férfit illeti?' Én az elnök fia vagyok. Épen azért. Mi édesitheti meg azon sok átkot, miket nekem atyám országos zsarlása örökül hagyand? — Mi más, ha nem a szerelem?

Luiza. Oh, mint félek én ez atyától!

Ferd. Én semmitől, csak szerelmed enyészetétől. — Ám nyomuljanak az akadályok mint megannyi óriáshegy közibünk, én lépcsőknek tekintem s azokon át rohanok Luizám karjaiba. — Szót se a félelemről kedves! Én magam örködöm melletted s vigyázok rád, mint bűvös sárkány a földalatti kincsekre; én kész vagyok megvini a téged üldözhető sorssal; helyetted felfogni minden csapást; számodra az öröm minden parányi cseppjét összetölteni s hozzád hozni azt a szerelem kelyhében. (Őt nyájasan megölelve.) E karokon szökjék Luizám az életen át; szebben, mint magától elereszett, vegyen az ég téged vissza ismét, s csodálkozva vallja meg: hogy a lélek utolsó képzőművésze a szerelem!

Luiza (eltolja magától, nagy megindulással.) Hallgass, oh hallgass kérlek! Ha tudnád, — bocsáss el — te nem tudod, hogy reményeid, mint megannyi furia, rohanják meg keblemet. (Menni akar.)

Ferd. (visszatartóztatja.) Luiza? hogyan! mi változás ez?

Luiza. Én ez álmokat elfeledém s boldog valék. — Most — mától fogva — életem nyugalmának vége! Tudom, szilaj kivánatok fognak keblemben dühöngni, — menj — isten bocsásson meg neked! — te vetéd a tüzes üszköt békes fiatal szivembe s a lángot semmi nem olthatja többé el. (Kirohan; Ferdinánd némán követi.)

Változás.

(Terem az elnöki épületben.)

Ötödik jelenet.

Elnök (nyakárul rendkereszt függ, jobb mellén csillag.)
Wurm titoknok (mindketten föllépnek.)

Elnök. Komoly szövetséget emlit ön? s ezt fiamról? Titoknok, ezt nem hiszem.

Wurm. Excellentiádtól függ nekem megparancsolni, hogy bebizonyitsam.

Elnök. Hogy a polgári lyánynak udvarolgat, neki szerelmes bolondságokat mond; vagy talán — hogy előtte érzeményről is fecseg, ezek mind hihető s megbocsátható dolgok; — hanem — s még pedig egy hangász lyánya, mint ön mondja?

Wurm. Miller, városhangász lyánya.

Elnök. Kétségkivül szép?

Wurm (hévvel.) A legszebb szőke alak, ki, nagyitás nélkül szólván, még az udvar első szépei közt is figyelmet gerjeszthetne.

Elnök (nevet.) Ön tehát azt mondja, hogy fiamnak szeme van a lyányra? ezt rendén találom. Lássa ön, jó titoknok, mivel fiam a nőnem iránt érzéssel bir,

ez nekem reményt nyujt, hogy őt a dámák nem fogják gyülölni. — Ő az udvarnál sokat tehet. — A lyány, mint ön mondja, szép? ez nekem tetszik, mert tanujele, hogy fiamnak a választásban izlése van. — Hogy a balga lyányt komoly szándékival ámitja? — még jobb; ebből látom, hogy esze is van erszényének javára hazudni. — Ő egykor elnök lehet. S ha még célt is ér, — fölséges! — ez jelenti, hogy szerencséje sem hiányzik. — Ha a játék vége egy ép és köpcös fiunoka lesz, — még dicsőbb! akkor nemzetségem fája virágzásaért egy palack malagaival többet iszom.

Wurm. Valóban szivemből ohajtom, hogy a boszúság ne kényszeritse excellentiádat a malagaihoz nyulni.

Elnök (komolyan.) Titoknok, gondolja meg ön, hogy, ha egyszer hiszek, makacsul hiszek, s dühös vagyok, midőn haragszom. Hogy ön engem felizgatni kivánt, ezt tréfának veszem. Hogy vágytársát ön lerázni szeretné, ezt igen természetesnek találom. Mivel önnek talán nagy munkába kerülne fiamat a lyány szivéből kiszoritani, tehát az apát választaná örömest légycsapóul: ez szinte megfogható, — és hogy önben az ármány olly reményteljes növendékét szemlélem: azon rendkivül örvendek. — Csak jó titoknok, engem ne ügyekezzék ön csaptatni, csak — s ezt jól megjegyezze — csak az én céljaim és elveimbe ne ütközzék ármányival.

Wurm. Bocsásson meg excellentiád! — Ha mindjárt ugy volna is, a mint gyanitani méltóztatik, t. i. hogy itt szerelemféltés üzné játékát, akkor is legfeljebb a szemnek, nem pedig a nyelvnek van befolyása.

Elnök. S én gondolnám, az egészen maradjon el. Balga ember! mi különbséget lát ön abban, ha a souveraindort a pénzverő házból vagy pedig a banquiertől kapja? — Vigasztalódjék ön, nem sokára vágytársának a megszégyenitést legszebb módon adhatja vissza. Épen most fekszik a kabinetben egy rendelet, melly szerint az uj hercegasszony eljövete miatt lady Milfordnak az udvartól bucsút kell vennie, — természet szerint, szinbül csak; s hogy az ármány tökéletes legyen, a ladynek férjhez menetel ajánltatik. — Wurm, hisz ön tudja, mennyire nyugszik tekintetem a lady befolyásán s mint igazgatják rugótollaim a herceg szivét. A herceg lady Milfordnak férjet keres. Vajmi hamar találkozhatik egy, ki a kötést elfogadja s a dámával a herceg bizodalmát is megnyeri. Hogy tehát a herceg családom hálójában maradjon, Ferdinánd fiamnak kell a ladyt nőül vennie. — Nos titoknok, világos é tervem ön előtt?

Wurm. Annyira, hogy szinte szemeim kápráznak. Legalább bizonyitja itt az elnök, hogy az atya hozzáképest csak kezdő a mesterségben. Ha az őrnagy is olly engedelmes fiu, mint excellentiád hozzá szerető atya, akkor valóban nagy a nyereség.

Elnök. Szerencsémre még egy tervem végrehajtása sem aggasztott, hol azt mondhattam: ‚meg kell lenni.' — S im ez minket ismét az előbbeni cikkre hozott vissza. Fiamnak még ezen reggel tudtára adom összeköttetését. Azon arc, mellyel fiam e hirt veendi, a gyanút vagy megvalósitja, vagy megsemmiti.

Wurm. Bocsásson meg excellentiád! — de azon zavar, mellyet minden bizonnyal mutatni fog, szintugy származhatik azon menyasszony miatt, kivel őt excellentiád megkinálja, mint a miatt, kiről őt elszakasztja. Méltóztassék őt keményebb próbára vetni. Ajánljon excellentiád neki a tartomány legszebb s erényesb hölgyei közől egyet, — s ha ő igent mond, parancsolja meg excellentiád, hogy Wurm titoknok három évig golyót köszörüljön.

Elnök (ajkába harap.) Ördög!

Wurm. Nincs különben. A lyány anyja — ezen testült ostobaság, — előttem igen sokat kifecsegett.

Elnök (fel s alájár; haragját elnyomva.) Jól van! még ezen reggel meg kell lenni.

Wurm. Csak aztán meg ne feledkezzék excellentiád, hogy az őrnagy kegyelmes uramnak fia.

Elnök. Kimélni fogom.

Wurm. S hogy azon szolgálat, — excellentiádat egy alkalmatlan menyétől megszabaditani —

Elnök. Megérdemli azon viszonos szolgálatot, hogy önt egy feleséghez segitsem. — Titoknok, meglesz. —

Wurm (jókedvüleg meghajtja magát.) Excellentiád örökös szolgája! (Távozik.)

Elnök. Wurm! Mit előbb mondék, (fenyegetőleg) ha dobra ütné —

Wurm (nevet.) Akkor méltóztassék előmutatni hamis leveleim. (El.)

Elnök. Te már el nem surransz előlem! Tulajdon gazságodon tartlak fogva, mint csizet a lépesvesszőn!

Komornok (belép.) Kalb udvarnagy —

Elnök. Mintha csak hivattam volna! — Szivesen látom.

Komornok (el.)

Hatodik jelenet.

Kalb (gazdag de izlés nélküli udvari öltözetben, kamaráskulcscsal; nadrágja előzetén mindkét felől egy egy óra; oldalán kard; hosszú ingfodorral, kakastaréju hajcicomával, nagy csörtetve az elnök felé robban s az egész teremben pézsmaszagot áraszt el.)

Elnök.

Kalb (az elnököt ölelve.) Ah! Bon jour mon cher ami! hogy tettszett nyugodni? mit álmodott? Tessék megengedni, hogy olly későn lehet szerencsém; — nyomos foglalatosságok — a konyhalap — visitbilletek, a mai szánkázáshoz a partiek elrendezése; — s mind e mellett a reggeli udvarlaton is jelen kelle lennem — ő hgségének az időt megjövendölnöm, — s még azon felül a gaz szabóra is várnom kelle.

Elnök. És mégis már tetőtül talpig piperefegyverben!

Kalb. Oh ez még nem minden! Ma egy malheur a másikat éri. Tessék csak meggondolni! —

Elnök (szórakozottan.) Lehetséges é?

Kalb. Tessék csak meggondolni! Alig szállok ki a kocsibul, a csődörök megvadulnak, tombolnak, rúgnak, ugy hogy a hig utcasár nadrágomat undo-

kul betarkázza; — képzelje a báró helyzetemet! — kövülten állék — késő volt! s illy öltözetben ő hgségéhöz. Mon dieu! most egy gondolat villan fejembe! ájulást szinlek — én sebesvágtatva haza, — ruhát változtatok s a kocsin ismét vissza. — Mit mond erre mon cher ami? s még igy is első vagyok az előcsarnokban. — Mit gondol? —

Elnök. Valóban csodapéldánya a találós észnek. — De félre most ezzel; Kalb! ön tehát szólott a hggel?

Kalb (fontossággal.) Husz és fél percig —

Elnök. S igy kétségkül fontos ujságokkal is bir?

Kalb (némi szünet után, komolyan.) Ő hgsége ma egy finom hódprémes köntöst vett magára.

Elnök. Valóban?—De már igy, udvarnagy! én jobb ujságról értesithetem, t. i. hogy lady Milford, Walter őrnagy neje lesz. — Nemde ön előtt ujság ez? —

Kalb. Gondolja meg az ember! és már bizonyos?

Elnök. Már alá van irva, s ön engem igen le fog kötelezni udvarnagy, ha késedelem nélkül a ladyhez megy s fiám látogatására őt elkészíti, egyszersmind fiam szándékát az egész udvarnak hirül adja.

Kalb (elragadtatva.) Ezer örömmel, mon cher ami! Mi lehet ennél kedvesebb nekem? Futok, repülök. (Megöleli.) A revoir! három óranegyed alatt az egész város tudja. (Kiszökdel.)

Elnök (az udvarnagy után nevetve.) Mondja aztán valaki, hogy illy emberek a világon mire sem alkalmasok! — Hiszen most fiamnak akarnia kell, vagy az egész város hazudott. (Csenget, Wurm érkezik.) Fiam jöjön!

Wurm (el.)

Elnök (gondolatokba merülve fel s alá jár.)

Hetedik jelenet.

Ferdinánd. Elnök. Wurm.

Ferdinánd. Kegyelmes atyám! méltóztatott hivatni.

Elnök. Fájdalom, kénytelen vagyok, ha akarom, hogy kedvem teljék fiamban. (Wurmhoz.) Titokunk, ön távozzék!

Wurm (el.)

Elnök. Fiam! már egy idő óta figyelmezek rád s többé nem találom föl benned azon eleven, nyiltszivü ifjút kinek máskor atyai szivem örült. Bizonyos bánat ül arcodon! Te kerülsz engem, kerülöd a társas köröket. — Szégyen! éveidnek előbb bocsáthatni meg tiz kicsapongást, mint egyetlen egy sötét gondot. Engedd ezt jó fiam, nekem által! Hagyj engem munkálkodni szerencséden. Te csak terveimhez simulj s másról ne aggódjál. — Jer fiam, ölelj meg! —

Ferd. (megöleli.) Atyám, ön ma igen igen kegyes!

Elnök. Ma é csak, rosz fiu! s még ezen ‚ma' szót is olly fanyar tekintettel kiséred! (Komolyan.) Ferdinand! Vajjon ki miatt léptem én ezen a herceg szivéhez vezető veszélyes pályára? ki miatt történt örök meghasonlás az ég és lélekisméretem között? Halljad Ferdinánd — hisz fiamhoz szólok — kinek nyiték helyet, midőn elődömet az utból elmozditám? — Olly eset ez, melly annál dühösebben metszi belsőmet, minél gondosabban rejtem a világ előtt a kést. Szólj Ferdinánd, ki miatt cselekedtem én mind ezt?

Ferd. (visszaborzad.) Talán csak nem miattam, atyám? Rám talán csak nem esik e büntett véres viszsugára? — Örök istenre mondom, jobb nem születni, mintsem illy galád tettnek szolgálni mentségül.

Elnök. Mi volt ez? De mégis — e szókat regényes fejednek megbocsátom. — Ferdinánd, én mérséklem magamat! — Gyermek! ez é a jutalom álomtalan éjjelimért? igy hálálod te fáradatlan gondimat? — igy jutalmazasz a skorpio-marásokért, miket lélekisméretemben érzek? Rám esik a felelet súlya, — rám az átok, — s az itélő biró mennyköve; — te szerencsédet másodkézből veszed; a vétek nem fertőzteti az örököst.

Ferd. (jobját égnek emelve.) Ünnepélyesen mondok itt le olly örökségrül, melly csak egy förtelmes apára emlékeztet!

Elnök. Ifju, ne ingerelj! — Ha minden csak tenfejed után történnék, ugy sirig porban mászkálnál.

Ferd. Atyám, inkább jó lélekisméretel porban, mint igy a trón körül.

Elnök (haragját fékezve.) Hm! látom, kényszeritenem kell téged, hogy megismérd s elfogadd szerencséd. — Lássd, hova tiz más hasztalan erőködött jutni, oda te álom s játék közt fogsz emelkedni! Te tizenkét éves korodban zászlótartó valál, huszadikban őrnagy. Mind ezt én munkáltam ki a hgnél. Te a katonaruhát is le fogod vetni s a ministeriumba lépsz. A hg titkos tanácsosrul, követségekrül s rendkivüli kegyelmekről szólt! Fölséges kilátás nyilik előtted! — egy út, legközelebb a trónhoz, sőt magára a trónra is, ha különben a hatalom ér annyit, mint az ő jelei! — s még ez sem lelkesit téged? —

Ferd. Mert eszméim a nagyságról és szerencséről ellenkeznek atyáméival. Az elnök ugynevezett boldogsága csak a népnyomorban mutatkozik. Irigység, félelem, megátkozás: a szomoru tükrök, mellyekben egy uralkodónak fönsége magát megneveti; könyek, átok, kétségbeesés: az iszonyu lakoma, mellynél a magasztalt boldogok tobzódnak, mellytől részegen kelnek föl s az isten itélőszéke elé tántorognak. Az én szerencse-ideálom megelégültebben vonul önmagamba vissza. Minden kivánatim szivemben feküsznek eltemetve.

Elnök. Fölséges! Im harminc év alatt az első lecke! kár, hogy félszázados fejem olly lassú a tanulásban. Mindazáltal hogy e ritka talentom olly hamar ne korhadjon, adok valakit melléd, kinek társaságában e tarka bolondságidat kény szerint gyakorolhasd. Te még ma eltökéled magad a házasságra.

Ferd. (megrettenve hátrál.) Atyám!

Elnök. Igen! Én nevedben l. Milfordnak levelkét küldöttem. Te halasztgatás nélkül hozzá mégysz, megmondani neki, hogy mátkája vagy.

Ferd. Én, Milfordnak, atyám?

Elnök. Ha ismered.

Ferd. (fölindultan.) Van é a hgségben bitófa, melly nem ismeri őt?

Elnök. Becsületemre mondom, ez olly vakmerő szó, mellyet csak ritkaságaért bocsátok meg.

Ferd. Atyám szabaditson meg, kérem, olly vélekedéstől, mellyben szégyennek tartom magamat fiának nevezni.

Elnök (felkacag.) Fiu, van é eszed?

Ferd. Ám nevessen, atyám! — Minő arccal jelenjek én meg a legutolsó kézmüves előtt, ki jegyesével legalább szeplőtelen testet nyer ajándékul? Minő arccal a hg és világ előtt? mint jelenjek meg maga ezen ágyas előtt, ki becsületének szennyét engyalázatomban fogja kimosni?

Elnök. Honnan ördögbül veszed e szókat fiu?

Ferd. Atyám! ön, egyetlen fiának elvetése által, nem lehet olly szerencsés, mint millyen szerencsétlenné őt teszi! — Életemet áldozom fel, ha az atyát ez nagyobb rangfokra emelheti; de ha becsületemet veszi tőlem el, akkor életem alapja pajkos gazjáték volt, s én az apát mint undok k e r i t ő t átkozom el.

Elnök (vállát nyájasan veregetve.) Helyesen, édes fiam! — Most látom, hogy derék ember vagy, s a legjobb s nemesebb hölgyre méltó a hgségben. — Legyen tehát; — még ma fogsz kezet Ostheim gróf lyányával!

Ferd. (ujabb zavarral.) Ez é azon óra, melly engem semmivé akar tenni!

Elnök (kémlőleg pillantva rá.) Itt, reménylem, becsületednek nincs ellenszólása.

Ferd. Legkevésbé sincs, atyám! — Ostheim Friderika minden más férfit legboldogabb halandóvá tehetne. (Magában legnagyobb zavar közt.) Mit szivemen gonoszsága még épségben hagyott, azt jósága semmiti meg.

Elnök (szemeit folyvást fián járatva.) Ferdinánd! tudni akarom, nem vagy é hálátlan?

Ferd. (hozzá rohan s kezeit hévvel csókolja meg.) Atyám! ön kegyességén lángra gyúl érzelmem, vegye legforróbb köszönetemet szives szándékáért, — a választás ellen semmi kifogásom; — de én — szánakozzék rajtam — én a grófnét nem szerethetem!

Elnök (egy lépést hátrál.) Holla! most nyakon csiptem az urfit, — csakugyan törbe került a ravasz képmutató? Tehát a ladyt nem becsületérzésed tilalmazta nőül? s igy nem a személy, hanem a házasság az, mit te megvetettél?

Ferd. (eleinte mintegy kövülten áll; azután föleszmél s ki akar rohanni.)

Elnök. Hova? megállj! Ez é a fiui tisztelet?

Ferd. (visszatér.)

Elnök. A ladynél már be vagy jelentve. Én szavam adtam a hgnek. Város és udvar bizonyosnak tartja a szövetséget! Fiu, ha engem hazudságban hagysz; ha a herceg és lady, a város és udvar előtt hagysz hazudságban; — halljad fiu! — vagy ha bizonyos történetek nyomába jövök! — Mi ez? — miért sápulsz el egyszerre?

Ferd. (halaványan és reszketve.) Hogyan? sápulok? mit sem jelent, atyám! —

Elnök (szemeit iszonyatosan rá meresztve.) És ha mégis valamit jelent? s ha én a kutfőre jövök, honnan e makacs ellenállás fakad? — Fiu! a puszta gyanu már dühössé tesz. — Tüstént menj! az örszemle kezdődik; — jelszóadás után mindjárt a ladyhez mégysz. — Ha én föllépek, reszket a tartomány. (Megyen s ismét visszajő.) Fiu, mondom neked, elmenj a ladyhez, — vagy reszkess haragomtól. (El.)

Ferd. (siket bódulásból föleszmélve.) Elment tehát! Illyen az apai szózat? — Igen, elmegyek hozzá — elmegyek, dolgokat mondok neki; — egy tükröt tartok elibe. — Gyalázatos nő! s ha még azután is kezem kivánod, — öz összegyült nemesség, katonaság s nép előtt, — övezd magadra egész pávadölyfét Angliádnak, (büszke önérzettel) én megvetlek! (Elsiet.)

Második felvonás.

(Terem lady Milford palotájában. Jobrul pamlag, balrul egy szárnyékzongora.)

Első jelenet.

Lady *Milford* (ingerlő pongyolában; vállain szétomló hajjal a zongora előtt ül s andalgólag játszik.) *Zofia* (az ablaktul jő.)

Zofia. A tisztek oszlanak; az örszemlének vége, — de Waltert nem látom.

Lady (nyugtalanul fölkel s a teremben végig jár.) Nem mondhatom meg, komornám, mint érzem magam. — Igy még soha nem voltam. Tehát még csak nem is láttad őt? Természet szerint, hogy nem igen fog sietni. Keblem mint nehéz büntettől szorong! — szabadba kell mennem, embert és kék eget látnom s imigy könnyebbre futtatni szivemet.

Zofia. Ha roszul érzi magát, milady, rendeljen társas mulatságot, kérje magához a hget, vagy állittassa pamlaga elé a l'hombre asztalokat. Ha nekem egy hg s egész udvara állna szolgálatomra, fejemben ugyan egy gonddarázs sem fogna dongni.

Lady (a pamlagra dől.) Kérlek, kimélj meg! egy gyémántot adok minden óráért, mellyben azoktul megszabaditni segitesz. Illy néppel tömjem é meg szobáimat? Be silány, nyomoru teremtvények ezek! — Megrettennek, ha egy szives érzékeny szó ellebben ajkimrul; szájok és szemöket meresztik, mintha kiséretetet látnának. Rabjai egyetlen egy bábsodronynak, mellyet recehálómnál is könnyebben igazgatok. — Mit miveljek olly emberekkel, kiknek lelkök hasonlít zsebóráikhoz? — Lehet é örömöm valamit kérdezni tölük, ha már előre tudom, a mit felelni fognak? vagy velök szót váltani, ha nincs szivök máskép vélekedni, mint én? — El velök! Bo-

szuság olly paripán lovagolni, melly zabolájába sem harap. (Ablakhoz megyen.)

Zofia. De a hgre nézve mégis csak tesz kivételt, milady, ki a legszebb férfi, legtüzesebb szerető s legelmésebb fej a maga tartományában?

Lady (visszajő.) Mert tartománya van. És Zofim, csak egy fejdelemség szolgálhat izlésemnek szenvedhető mentségül. Te azt mondod, hogy irigylik sorsomat? szegény lyány! inkább szánakozniok kellene rajtam. — Mindnyája közől, kik a felség sugárin melegszenek, a kegyencnő vesz legkisebb részt a szerencséből, mert csupán ő az, ki a nagy s gazdag férfival koldusboton találkozik össze. Igaz, hogy ő nagysága talizmánjával szivem minden vágyait kielégíti; ő a két India minden drága nedvét asztalomra adatja; éden virányokat alkot a sivatag pusztákból, tartománya forrásit büszke ivalakban szökelteti ég felé, s jobbágyainak velejét egy tüzijátékban szétpattogtatja. — De parancsolhatja é szivének, hogy egy nagy és tüzes szivhez magasan és tüzesen verjen? Forraszthatja é változékony indulatit egyetlen egy állhatatos szép érzeménnyé? — Hidd el komornám, szivem illy érzéki tobzódás mellett is szomjazik. Mit használ nekem ott ezer jobb érzemény, hol csupán erek játékának vagyok csilapitó eszköze?! —

Zofia (csodálkozva tekint rá.) Mennyi ideje milady, hogy szolgálom?

Lady. Nemde, mivel csak ma tanulsz ismerni? — Igaz, kedves Zofim, én becsületem eladám a hgnek, de szivem szabad maradt, — szivem, mondom, melly talán méltó még egy férfira, s mellyen az udvar mérges szele csak ugy futa végig, mint tükrön a lehelet. Hidd meg, kedves, ha az udvarban más dámának előttem helyet engedhetne nagyravágyásom, a szegény hgről már rég lemondottam volna.

Zofia. S e szív olly örömest lőn a nagyravágyás rabjává?

Lady (elevenen.) Mintha nem állott volna már boszut, vagy nem állana ma is még? (Jelentőséggel, mi alatt kezeit a komorna vállára ereszti.) Mi némberek csak uralkodás és szolgálat közől választhatunk. Ámde a hatalom legfőbb gyönyöre is csak nyomorú pótlék, ha tőlünk azon nagyobb gyönyör meg van tagadva: rabjai lehetni olly férfinak kit szeretünk. (Nagyobb hévvel.) Ah Zofi! add nekem azon férfit, kire most gondolok, kit imádok, kit birnom kell, s ha nem, tehát meghalnom! — (Ellágyulva.) Engedd ajakirul hallanom, hogy szemeinkben a szerelem könyei szebben ragyognak, mint hajfürteinken a gyémántok; (tüzesen) s én a hgnek megvetem szivét s birodalmát, s e férfival vigan futok a világ legtávolabb pusztáiba!

Zofia (megrettenve tekint rá.) Az istenért, mi baja milady? hisz egészen elváltozik!

Lady (megütközve.) Te sápulsz? — talán sokat mondottam? — Oh! engedd lekötnöm nyelvedet bizodalmammal; hallj még többet is, — hallj meg mindent —

Zofia (szorongva körül néz.) Félek, milady! félek, — én mitsem akarok hallani!

Lady. Mi az őrnagygyal leendő összeköttetésemet illeti, te s a világ azt gondoljátok, hogy ez udvari ármány; — Zofi! ne pirulj helyettem — ez az én szerelmem munkája!

Zofia. Istenre mondom, ezt gyanitottam!

Ladz. Lásd kedves Zofim, a gyenge hg, Walter elnök, e ravasz udvari ember, s a hohóc marsal, mindegyik megesküszik, hogy e házasság legbiztosabb mód, melly engem a hg birtokában megtart s vele annál szorosabban összeköt. — Igen! ez azon mód, melly a kötést örökre megszakasztja s e gyalázatos láncokat megtöri! — Cselszövő hazugok! egy gyönge asszony elámita benneteket. Ti magatok vezérlitek most hozzám kedvesem — s épen ezt akartam én. Ha egyszer karjaim közt lesz,—szivemen lesz — oh akkor örökre jó éjszakát, gyalázatos udvari élet!

Második jelenet.

A hgnek egy *öreg komornoka* (kincses szekrényt hoz.)
Előbbiek.

Komornok. Ő hgi magassága szives kegyeibe ajánlja magát miladynek, s e gyémántokat küldi menyekzői ajándékul. Csak imént érkeztek meg Velencéből.

Lady (felnyitja a szekrényét s visszadőbben.) Ember, mennyin vásárlá a hg ezen köveket?

Komornok (setét arccal.) Egy fillérjébe sem kerülnek.

Lady. Micsoda? egy fillérjébe sem? — és (az alatt hogy egy lépéssel hátrább megy) és te szemeket lövelsz rám, mintha keresztül szurni akarnál?— Hát semmibe sem kerülnének e roppant értékü kövek? —

Komornok. Tegnap indult Amerikába hét ezer hazafi; ezek megfizetnek mindent.

Lady (leteszi hirtelen a köveket; sebesen fel s alá jár. Szünet után a komornokhoz.) Ember, mi bajod? A mint látom te sirsz?

Komornok (szemeit törli; minden tagja reszket; iszonyatos hangon.) Két fiam van közöttük; szintolly drága kövek, mint ezek itt!

Lady (reszketve elfordul s a komornokot kéznél fogja.) De egy sem kényszerittetett?

Komornok (borzasztó nevetéssel.) Nem! csupa önkénytes! — Kilépett ugyan nehány merészebb fickó a csapatból — s kérdezték a kapitányt: mennyi pénzen ad el a hg illy hosszu emberdüllőt? De a mi legkegyelmesb fejdelmünk az őrtéren minden ezredet föllépteteti s főbe löveté a merész szájongókat. Mi hallottuk a puskák durrogását, láttuk mint locsesant agyvelejök az utcakövekre; — s az egész tábor kiáltá: ‚Ijju, Amerikába!'

Lady (rémültében a pamlagra hanyatlik.) Istenem, s erről én mit sem hallottam?

Komornok. Bizony, nagyságos asszonyom! kár volt épen akkor urunkkal a medvevadászatra lovagolnia, s igy elmulasztani a fölségesb nézőjátékot. Öröm volt volna látnia, midőn a dobok indulóra megperdültek — mint futottak apáik után a sikoltozó árvák; mint szaladt némelly őrült dühös anya puskagyilokra szúrni csecsemőjét; mint szakaszták el kardvágások kedves mátkájától a völegényt; mint álltak kétségbeesve a kopaszfejü öregek

s dobálták mankóikat a legények után — áldásul az uj világba; s eközben az irtóztató dobzajolás, csakhogy a mindentudó ne hallhatná imádságunkat!

Lady (fölkel, mélyen megindulva.) Félre ezen kövekkel! pokollángot villantanak szivembe! (Nyájasabban a komornokhoz.) Nyugodjál meg szegény ősz ember! — ők ismét visszatérnek; ők hazájokat ismét meglátják.

Komornok (hévvel.) Isten tudja! Igen, ők meg fogják hazájokat látni, de — mikor?! A város kapujánál megfordultak még egyszer szegények s kiáltozák: „Isten veletek nők s gyermekek! éljen a haza atyja! Utolsó itéletkor ismét itt leszünk!“

Lady (sebesen fel s alá jár.) Förtelmes! iszonyu! — Velem elhitették, hogy a tartományban minden könyet elszáríték. Rettentő valóra nyilnak most szemeim! — Menj, mondd meg uradnak, hogy személyesen fogom megköszönni kegyelmét.

Komornok (menni akar.)

Lady (kalapjába egy erszény aranyat vet.) Ez legyen jutalmad, mivel igazat szóltál.

Komornok (megvetéssel visszadobja az asztalra.) Maradjon ez is a többi mellett. (El.)

Lady (bámulva utána néz.) Zofi, menj, fuss utána, kérdezd meg nevét; ő fiait ismét nyerje vissza! (Zofia el. A lady tünődve fel s alájár. Zofia ismét visszajő.) — Minap azon hir keringett, hogy a tüzvész egy határmelléki várost megemésztett s körülbelül négyszáz család jutott koldusbotra. (Csenget; egy szolga jő.)

Szolga. Parancsoljon milady.

Lady (átadja neki a drágaságokat.) Parancsolom, hogy ezen ékszerek haladék nélkül adassanak el, s az érettök begyült pénz osztassék azon négyszáz család között el, kiket a tüz minap megrontott.

Zofia. Milady! ezért a hg igen igen meg fog nehezteln.

Lady. Tehát tartománya átkát hordozzam hajfürtimen? (Int a szolgának, ki eltávozik.) — Vagy azt akarod, hogy illy könyek iszonyu terhe alatt leroskadjak? — Menj, Zofi! jobb a hajban hamis gyémántokat s a szivben illy szép tett érdemét hordozni.

Egy szolga (jő.) Walter őrnagy —

Zofia (a lady felé ugrik.) Milady! az istenért, ön elsápul —

Lady. Az első férfi, ki engem megijeszt. Eduárd, mondd neki, hogy beteg vagyok. — Oh megállj! — jókedvü é? — nevet é? mit beszél? Zofi, ugy é bizony, rút pongyolában vagyok?

Zofia. Kérem, milady! —

Szolga. Parancsolja nagysád, hogy elutasitsam?

Lady (akadozva.) Mondd, hogy szivesen látom.

(Szolga el.)

Lady. Szólj Zofi, mit mondjak neki? — mint fogadjam őt? én néma fogok lenni társaságában! — ő neveti majd gyöngeségemet! — ő — ah mit sejtek! — — Te elhagysz engem Zofi? — maradj! — de mégis menj! — de mégis csak maradj!

(Ferdinánd az előtermen keresztül jő.)

Zofia. Milady, eszméljen föl. — Már itt van!

Harmadik jelenet.

Walter Ferdinánd. Előbbiek.

Ferdinánd (rövid hajlongás után.) Ha talán valamiben háborgatnám nagysádat? —

Lady (szemlátomást megdöbbenve.) Semmiben őrnagy ur, mi rám nézve fontosabb vagy kedvesebb volna.

Ferd. Én atyám parancsára jövök —

Lady. Kötelezettnek érzem magam.

Ferd. És jelentenem kell, hogy mi egymással házasságra lépünk. — Ennyiből áll az atyámtól nyert utasitás.

Lady (szinében változik; reszketve.) S nem egyszersmind saját szivének vonzalma?

Ferd. Ministerek és keritők ezt soha nem kérdik.

Lady (keble szorongtában — akadozva.) És önnek magának e tárgyban nincs egyéb mondani valója?

Ferd. (a komornára pillantva.) Még igen sok, milady!

(Lady a komornának int, s az eltávozik.)

Lady. Szabad é pamlaggal megkinálnom, őrnagy úr?

Ferd. Kevés szóval elvégzem, milady!

Lady. Nos?

Ferd. Én becsületes ember vagyok . . .

Lady. Kit érdem szerint méltatni tudok.

Ferd. Nemes!

Lady. Nincs különb a hgségben.

Ferd. És katonatiszt!

Lady (hizelgve.) Ön itt jelességeket mond, mikkel mások is birnak; miért hallgat a nagyobbakról, mellyek önt egyetlenné teszik.

Ferd. (hidegen.) Itt azokra nincs szükségem!

Lady (növekedő szorongással.) De minek tartsam ezen előbeszédet?

Ferd. (halkan és nyomadékosan.) Becsületem ellenvetésének, ha talán kedve volna, engem férjeül kényszeriteni.

Lady (fellobbanva.) Mi ez, őrnagy ur?

Ferd. (nyugottan.) Szivem, nemesi cimerem s kardom szava.

Lady. E kardot önnek a hg adá.

Ferd. A status adta nekem a hg keze által, — szivemet az isten, — s cimeremet egy fél évezred!

Lady. A hg neve —

Ferd. (hevesen.) Csavarhatja é a hg, tetszése szerint, az emberiség törvényeit? változtathat é rút tetteket fényes erényekké? ő maga sem igen magasan áll a becsületben, de aranyával száját betömheti, s tettei gyalázatját elfödheti biborával! — Azonban milady — nincs itt szó meghiusult reményekről. Én kész vagyok mindezt lábaimmal tapodni, mihelyt ön meggyőzött engem, hogy itt a jutalom nem roszabb még magánál az áldozatnál is.

Lady (fájdalmasan tőle távozva.) Őrnagy ur, ezt nem érdemlém!

Ferd. (megfogja kezét.) Bocsásson meg! — mi itt tanúk nélkül beszélünk! — Azon körülmény,

melly engem önnel ma és utólszor vezet össze, felhatalmaz, sőt kényszerit szivem legtitkosabb érzelmét is felfödözni. — Milady! nem gondolhatom el, hogy illy szép s lelkes hölgy elvethesse magát egy hghez, ki csak a nemet tanulá csodálni benne, ha e hölgy nem pirulna szivével egy férfi elébe lépni! —

Lady (szemeit bámulva lemereszti.) Folytassa, őrnagy úr!

Ferd. Ön britt hölgynek nevezi magát! Boesánat milady! nem hihetem, hogy ön britt hölgy.— Egy szabad lyánya a világ legszabadabb nemzetének, — melly hasonlag büszke idegen erkölcsnek tömjénezni — idegen bűnhez soha nem szegődhetik. — Lehetetlen, hogy ön britt hölgy volna, — vagy e britt hölgy szive annál alacsonyabb, minél hangosabban s bátrabban ver Britannia szivere.

Lady. Bevégezte ön?

Ferd. Erre azt lehetne felelni, hogy ez női hiuság, szenvedély — véralkat — vagy kéjhajlam! — Az erkölcs már sokszor tulélte a becsületet. — Sok nember, ki a gyalázat sorompiba lépett, később nemes cselekvények által kibékült a világgal s az ocsmány mesterséget szép veleéléssel megnemesité. — De honnan ered most e tartományban a szörnyü s eddig hallatlan zsarlás és nyomás? Ezt a tartomány nevében mondám. Beszédemnek vége.

Lady (szelid méltósággal.) Walter! ez első eset, hogy hozzám illy vakmerőn szól valaki, s ön azon egyetlen férfi, kinek arra felelek. Hogy ön kezemet megveti, ezért becsülnöm kell, hogy szivemet gyalázza, ezt megbocsátom; hogy ön ezt komolyan értse, nem hiszem. Ki illynemü bántalmakkal mer illetni egy nőt, ki őt olly könnyen semmivé teheti, az vagy nagy lelket tulajdonit e nőnek, vagy megtébolyodott. Hogy engem ön e tartomány romlása okának tart, azért bocsásson meg önnek a mindenható isten, ki valaha önt, engem, s a hget egymással szembe fog állitani. — De ön bennem a britt asszonyt bántá meg, s hazám illynemü szemrehányásokra feleletet kiván.

Ferd. (kardjára támaszkodva.) Kiváncsi vagyok!

Lady. Hallja tehát, mit önön kivül még eddig egy halandónak sem födöztem fel, s felfödözni nem is fogok. — Walter! én nem vagyok kalandor nő, millyennek engem tart. Én dicsekve szólhatnék s mondhatnám: hogy hgi vérből származtam, t. i. a szerencsétlen Norfolk Tamás nemzetségéből, ki Stuart Máriáért áldozatul esett el. Atyám, a király főkamarása, vádoltatván, hogy Franciaországgal pártos szövetségben áll, a parliament végzése szerint lefejeztetett. — Minden javaink a koronához estek. — Mi az országból számüzettünk. Anyámat férjének kivégeztetése napján megölé a fájdalom. Én pedig — mint tizennégy éves lyányka — dajkámmal Németországba menekvém, magammal vivén egy kincses szökrénykét, s e családkeresztet, mellyet haldokló anyám utolsó áldásával rejtett keblembe.

(Ferdinánd gondolkozóvá lesz s a ladyre melegebb pillanatokat {vet.)

Lady (folytatja beszédét, növekedő megindulással.) Betegen — névtelenül, pártfogás és vagyon nélkül, mint külföldi árva Hamburgba jöttem. Francia nyelv, himvarrás, zongorajátszás, ez volt minden a mit tanultam; de annál jobban értettem arany s ezüst tányérokrul enni az étkeket, damaszk takarók alatt hálni, — egy intésre tiz szolgát megszalasztani, s a férfi nagyok hizelgésit felfogni. Hat év folyt le már szünetlen könyek közt; az utolsó rezgő tűt valék kénytelen oda adni élelmemért, — dajkám meghalt, s a sors akkor hozá Hamburgba a hget. — Én az Elbe partján sétáltam, néztem a folyóra s épen arrul elmélkedém, vajjon a viz mélyebb é, vagy szenvedésem? A hg meglátott; utánam jött, tartózkodásom helyét föltalálta, s lábaimnál esküvéssel vallá meg, hogy engem — szeret! (Nagy megindulás miatt szava elakad, azután siránkozó hangon tovább folytatja.) Most újra csábító szinben ébredett föl valamennyi képe boldog gyermekségemnek, — feketén mint a sir tátongott felém egy reményvesztett jövendő, — szivem szivekért lángolt — s én a hg keblére simultam, (tőle elr hanva) most kárhoztasson engem.

Ferd. (megilletődve utána siet, s visszatartóztatja.) Lady! az egekért! mit hallok? mit cselekvém? — Borzasztólag nyilatkozik vakmerőségem. Ön többé nekem meg nem bocsáthat.

Lady (visszatér, s indulatját mérsékelni igyekszik.) Hallgasson engem tovább! A hg megtámadta ugyan védtelen ifjuságomat, de a norfolkiak vére föllázadt bennem: Emilia! imezt suttogá — te született hgnő, most egy hg ágyasa. Sors és büszkeség vittak egymással keblemben, midőn a hg udvarába hozott, s im egyszerre a legborzasztóbb jelenetnek valék szemtanuja. A világnagyok gyönyörkéje egy telhetlen hyena, melly vad mohón keres áldozatokat. Rettenetesen dühöngött már az e tartományban; elszakasztott völegényt s menyasszonyt, még a házasság szent kötését is összetépte, — itt egy háznép csendes boldogságát mérgezé meg, — ott egy tapasztalatlan ifju szivet nyitott fel az udvari döghalálnak. Én a bárány és tigris közé állottam; a hg nekem egy szenvedélyes órában hitfogadást tőn, s a gyalázatos áldozás megszünt.

Ferd. (legnagyobb nyugtalansággal a teremen végig fut.) Ne tovább, milady! az istenért, ne tovább!

Lady. A szomoru időszakot még szomorubb követé. Udvar és szerail pezsgett most Olaszország söpredékitől, szemtelen parisi nimfák játszottak a fejdelmi pálcával, s ezek vad szeszélyitől vérzett a nép. Ők mindnyájan elérték végnapjokat. Én mindnyáját mellettem porba látám hullni, mert én kacérabb valék mindnyájoknál. Én uralkodtam a zsarnok fölött. — Walter! ekkor érze hazád első izben jótékony emberkezet, s az bizodalommal simult keblemhez. (Szünet, mellyben szivlágyitó szelidséggel tekint rá.) Oh, hogy épen azon férfi, kitől egyedül nem akarnék félre ismertetni, kényszerit most engem öndicsekvésre, s kényszerit a csodálat tüzvilágánál elperzselni csöndes erkölcsömet. Walter, én börtönajtókat törtem föl, halálos itéleteket szaggattam össze, és sok gályarabnak röviditém meg rettenetes kinos szenvedése idejét. Gyógyithatlan sebekre legalább enyhitő balzamot önték, — porig aláztam sok hatalmas gonoszt, s az ártatlanság vesztett ügyét még egy szerelemkönyüvel szabaditám meg. Ifju! milly édes volt nekem ez! Milly büszkén cáfolhatá meg szivem azt, miről hgi születésem vádolt; — s most eljő a férfi, kit talán kifáradt sor-

som, korábbi szenvedésim jutalmául teremtett, a férfi, kit álmaimban már lángoló kivánattal öleltem —

Ferd. (szavába vág, legfőbb pontján a megindulásnak.) Milady! ez sok, ez több mint sok; ez egyezésünk ellen van. Onnek a vádak alul kellene magát fölmentenie, s engem bélyegez vétkesnek. Kimélje az istenért, kimélje szivemet, mellyet szégyenitės és dühös bánat szaggatnak.

Lady (szorosan kezénél tartja.) Most, vagy soha! — Elég sokáig küzdött a bajnok hölgy. Még ezen könyek súlyát érezned kell. (Legnyájasabb hangon.) Walter, ha egy szerencsétlen lyány ellenállhatlanul hozzád vonatva, lángoló örök szerelemmel simul kebledhez; — Walter, s ha te még most is a hideg ‚becsület' szót emlited, Walter! ha e szerencsétlen lesujtva, gyalázatának érzelmétől, megutálva a vétket, — bajnoki módon felkapatva az erkölcs hivó szavától, magát igy — karjaidba veti (megöleleli, esdeklő hangon s ünnepélyesen) s általad megszabadittatni kiván; — vagy pedig — (arcát tőle elforditva, tompa reszketeg hangon) hogy képed elől futhasson, a kétségbeesés hivó szózatát követi s a buja feslettség még undokabb mélységébe süllyed —

Ferd. (tőle elszakaszkodva, a legkinosb szorongásban.) Lady, ég és föld fekszik szivemen, — hallja vallomásomat, lady!

Lady (tőle futva.) Most nem! most nem! ez irtóztató pillanatban nem, mellyben megszaggatott szivem ezer tőrszurásoktól vérzik! Legyen élet vagy halál, nem szabad s nem akarom hallani.

Ferd. De mégis — mégis, jó lady! önnek azt meg kell hallgatnia. Mit én most mondok, az kevésbé tesz engem büntetésre méltóvá; az — érzékeny megkövetés lesz a multakért. Milady! én csalatkoztam önben. Én azt óhajtám, hogy önt megvetésemre méltónak találjam. Én azon szilárd eltökéllésel jövék ide, hogy önt megbántsam s gyülöléségét megérdemeljem. Szerencsések lettünk volna mi mindketten, ha szándékom sikerült volna. (Egy ideig hallgat, s aztán gyöngébb s félénkebb hangon.) Én szeretek, milady, egy polgári hajadont, Miller tLuizát, — egy hangász lyányát.

(Lady halvány arccal elfordul tőle.)

Ferd. (élénkebben folytatja.) Tudom, mi örvénybe süllyedek, de ha az okosság a szenvedélynek hallgatást parancsol is, annál hangosabb a kötelesség szava. — Én valék első, ki megzavartam az ártatlan lyány arany nyugalmát, — szivét merész reményekkel kecsegtetém, s árulókép martalékul adám a szilaj szenvedélynek. — Milady, ön talán engem világi állapotomra, születésemre s atyám elveire fog emlékeztetni; — de én szeretek. Reményem annál magasabbra száll, minél mélyebb a természet s rangilledék közötti meghasonlás. Meglássuk, a divat fog é győzni, vagy az emberiség.

(Lady ez alatt a terem legtávolabb részébe vonult, s arcát mindkét kezével betakarja.)

Ferd. (a távozót kiséreve.) Ön valamit mondani kiván, milady?

Lady (a legmélyebb szenvedés hangján.) Semmit, Walter ur! semmit — csupán, hogy ön engem, ön magát s még egy harmadikat szerencsétlenné tesz.

Ferd. Egy harmadikat?

Lady. Mi egymással szerencsések nem lehetünk, de minden esetre ön atyja hirtelenkedésinek áldozativá kell lennünk. Soha nem fogom én azon férfi szivét birni, ki kezét nekem csak kényszeritve adta.

Ferd. Kényszeritve, milady? kényszeritve adta? — és mégis adta? — Csikarhat é ön kezet sziv nélkül? megfoszthat é ön egy lyányzót olly férfitól, kinek a világon e lyány mindene? Elszakaszthat é egy férfit olly lyányzótól, kinek a világon e férfi mindene? Ön, milady, egy pillanat előtt az álmélatra késztő britt hölgy, ön tehetné ezt?

Lady. Mert kénytelen vagyok. (Komolyan és lelki erővel.) Walter, összeköttetésünkről már tartományszerte beszélnek. Minden szem, s a gúny minden nyila rám van szegülve. Meggyaláztatásom eltörülhetlen, ha a hgnek egy jobbágya rólam lemond. Pörlekedjék ön atyjával — védje magát a mint lehet! — én mindent elkövetek, hogy célhoz jussak.

(Sebesen el.)

(Ferdinand néma szoborként áll. Szünet. Végre a nagyajtón kirohan.)

Változás.

(Szoba a hangász hajlékában.)

Negyedik jelenet.

Miller. Millerné és *Luiza.*

Miller (haragosan a szobába iramlik.) Nem megjövendöltem é?

Luiza (rettegve feléje szalad.) Mit, atyám, mit?

Miller (bőszülten föl s alá szalad.) Kabátomat ide! — szaporán! — meg kell őt előznöm, — s egy fodros inget is. — Ezt mindjárt gondoltam!

Luiza. Mit, az isten szent szerelmeért?

Millerné. Mi baj, mi történt?

Miller (parókáját földre veti.) Vigyétek ezt mindjárt a hajfodrászhoz. Mi történt? (A tükör elibe ugrik.) Szakállam is ujnyi hosszu; mi történt? Beütött a mennykő; te pedig asszony, kalimpázz poklokra!

Millerné. Lássa meg az ember, minden csak én rám —

Miller. Kire hát másra pokolpozdorja, te! Ma reggel is mi dolgod volt a sátán urfival? — nem mondtam mindjárt, hogy Wurm mindent kifecseg?

Millerné. Igen bizony, már honnét tudod te azt?

Miller. Honnét tudom? — ott a házajtó körül kullog az elnöknek egy kémje, s a hegedüs után tudakozódik.

Luiza. Oda vagyok.

Miller. Te is menj patvarba ‚nefelejts' szemeiddel! (Keserün nevet.) Az már igaz, ha a gazdaságba tojást rakott az ördög, abból egy szép lyány kel; — most itt áll előttem.

Millerné. Már hogy tudod azt, hogy e kémkedés Luizát illeti? Talán ajánlott valaki téged a hercegnek? Ő talán az udvari zenészkarba akar felvenni téged.

Miller (nádpálcája után ugrik.) Hogy a Sodoma kénköves esője forrázzon le. Zenészkarba? — Igen, hol te cudar keritő majd discantot orditasz. (Egy székre dől.) Irgalmas isten!

Luiza (halálhalványon leül.) Anyám! atyám! — én kimondhatlanul félek.

Miller (ismét felszökik a székről.) De jöjön csak még egyszer, a veszett tintanyaló! jöjön csak — legyen itt vagy a más világon; — esküszöm, a tiz parancsolatot, a ‚miatyánk' hét kérését, Moyzes és a próféták könyveit ugy bőrére irom, hogy a kék foltok még föltámadás napján is láthatók lesznek.

Millerné. Káromkodjál csak, s lármázz! használ is az valamit. Jó isten, könyörülj rajtunk! hová folyamodjunk most? ki fog tanácsot adni? Mihez kezdjünk? szólj már apjok?

Miller. Tüstint a ministerhez megyek. Én magam adom fel a dolgot. Te már előttem tudtad azt. Csak egy intésre volt szükség, s a lyányt még jó utra téritheték volna. Akkor még nem volt késő.— De nem! — itt egy kis szatócsszerencse, egy kis nyereség mutatkozott, te magad vittél még fát a tüzre. Most hát gondoskodjál is magadról — zabáld meg, a mit tálaltál magadnak. Én karomra veszem gyermekem, és — ki vele a határból.

Ötödik jelenet.

Ferdinánd (ijedten és lelkendezve a szobába rohan.) *Előbbiek.*

Ferd. Volt é itt atyám?

Luiza (rémülten fölkel.) Atyja! mindenható isten!

Millerné (kezeit összecsapja.) Az elnök! most oda vagyunk!

Miller (kaján nevetéssel.) Hála isten, hála isten! itt a várt jutalom!

Ferd. (Luizához szalad s hévvel karjai közé szoritja.) Gátoljon egész pokol, te enyim vagy.

Luiza. Halálom bizonyos; — beszélj csak — te szörnyü nevet emlitél; atyád?

Ferd. Semmi, semmi! Hiszen te ismét enyim vagy, s én ismét tiéd vagyok! Lyányka! ez irtóztató óra volt.

Luiza. Mi óra? te megölsz engem?

Ferd. (hátralép s merően Luizára néz.) Egy óra Luiza, mellyben szivem és szived közé egy idegen alak tolakodott, mellyben szerelmem elhalványult lélekisméretem előtt, mellyben Luiza megszünt az én mindenem lenni.

(Luiza elfedett arccal székre roskad.)

Ferd. (sebesen hozzá szökik, némán, s merő szemmel megáll előtte, azután hirtelen elhagyja, nagy megindulással.) Nem! nem! lehetetlen! Lady! te sokat akarál tőlem! én neked ez ártatlant nem áldozhatom föl, eskümet nem szeghetem meg! hangosan, mint ég dörgő szava, int engem az e sötétülő szemekből. Lady! nézz ide! nézz ide hollóapa! ez angyalt fojtsam én meg? Illy angyalszüz kebelben gyujtsak én poklot? (Eltökélten feléje megyen.) Világbiró széke elibe viszem őt, ő mondja meg nekem, vétek é szerelmem? (Kezénél fogva a székről fölemeli.) Térj magadhoz kedves! te győztél, diadalkoszoruval térek a legveszélyesb harcból vissza.

Luiza. Nem, nem! ne titkolj semmit el! mondd ki a rettentő itéletet. Te atyádat nevezéd? te a ladyt emlitéd? halálborzanat száll meg. Mondják, hogy a lady férjhez megy.

Ferd. (bódultan Luiza lábaihoz omlik.) Hozzám, te szerencsétlen!

Luiza (szünet után, halk reszkető hangon és borzasztó nyugalomban.) Nos, miért ijedek meg? hisz amaz öreg ember ott sokszor megmondá nekem, de soha nem akarám elhinni. (Szünet; ekkor sirva Miller karjai közé borul.) Atyám! itt van ismét lyányod — bocsáss meg — hisz gyermeked nem tehet róla, hogy ezen álom olly szép, olly édes volt, — és olly irtóztató most az ébredés. —

Miller. Luiza! Istenem, őrjöngés szállotta meg. — Lyányom, szegény gyermekem! — átok a csábitóra, átok a keritő asszonyra!

Millerné (jajveszékelve Luizára borul.) Hát érdemlem én ezen átkot lyányom? Isten bocsásson meg a bárónak. Mit vétett e bárány, hogy megfojtja?

Ferd. (mellőle felugrik, szilárd eltökéléssel.) De én rendre agyongyilkolom ármányait, széttépem az előitélet mind ezen vas láncait! Szabadon, mint férfihoz illik, akarok választani, ugy, hogy e nyomoru lelkek szerelmem óriási munkáján mind elszédülnek. (El akar.)

Luiza (reszketve felugrik a székről s feléje megy.) Maradj, maradj! hova indulsz? — Atyám — anyám, lássátok, ezen inséges órában elhagy bennünket?

Miller (bőszülten nevet.) Elhagy? — természet szerint! S miért nem? lyányom mindenét feláldozta. (Egyik kezével Waltert, másikkal Luizát fogja.) Lassan uram! házamból az ut csak ezen megy keresztül.

Ferd. Mennem kell! Luiza, ne rettegj! nem őrültség szól belőlem! Az ég legbecsesb ajándéka az eltökélett szándék olly fontos pillanatban, midőn a szorongatott szív csak rendkivüli módon szerez enyhülést. — Luiza, én szeretlek, — te enyém maradsz életben s halálban! most pedig atyámhoz!

(Elrobban, s az ajtónál az elnökkel találkozik.)

Hatodik jelenet.

Elnök (egy csapat szolgával belép.) *Előbbiek.*

Elnök (bejövetkor.) Már ő itt van!

(Mindnyájan megijednek.)

Ferd. Az ártatlanság hajlékában.

Elnök. Mellyben a fiu atyja iránti engedelmességet tanul. (Millerhez fordulva.) Ön az atya?

Miller, városhangász.

Elnök (Millernéhez.) És ön az anya?

Millerné. Igen, — az vagyok.

Ferd. (Millerhez.) Jó atya, vezesse innen lyányát, ájulás fenyegeti.

Elnök. Hasztalan aggodalom, én pirositót hoztam számára. (Luizához.) Mióta ismerjük az elnök fiát?

Luiza. Az elnök fia soha nem volt kérdésem tárgya, — de Walter Ferdinánd november óta látogat.

Ferd. És imádja őt.

Elnök (Luizához.) És ezen Ferdinandtól nyerénk ajánlatokat?

Ferd. Nehány perc előtt a legszentebbeket. — Isten láttára!

Elnök (fiához hangosan.) Jelt adok, mikor adj számot balgaságidról. (Luizához.) A kérdésre feleletet várok.

Luiza. Ő esküvel bizonyitá, hogy engem szeret.

Ferd. S esküjét megtartja.

Elnök (Ferdinándhoz.) Parancsolnom kell, hogy hallgass. (Luizához fordul.) És az eskü el lőn fogadva?

Luiza (nyájasan.) Én viszonzám.

Ferd. (szelid hangon.) S a kötés áll és felbomolhatlan.

Elnök. Én a viszhangot kivettetem a házbul. (Kajánul Luizához.) De fiam, ugy hiszem mindig kész fizető volt.

Luiza (figyelve.) E kérdést nem egészen értem.

Elnök (mérges gúnymosolylyal.) Nem? — nos én azt gondolom, hogy minden mesterségnek, mint mondják, van némi aranyforrása, reménylem, a lyány sem oszt ingyen szerelmet!

Ferdinánd (bőszülten felszökik.) Ezer ördög!

Luiza (Ferdinándhoz méltósággal s nehezteléssel.) Walter ur, most esküje alól feloldom.

Ferd. Atyám! az erkölcs tiszteletet követel még koldusruhában is.

Elnök (hangosabban nevet.) Valóban különös kivánság, hogy az apa tisztelje fiának kéjhölgyét.

Luiza (leomlik.) Kegyelmes isten.

Ferd. (hirtelen kardot ránt az elnökre, de karját rögtön ismét leereszti.) Atyám egy élettel voltam adós, most le van fizetve. (A kardot hüvelyébe rejti.) Gyermeki kötelességem váltólevelét itt ketté szakasztom.

Miller (ki eddig félénken oldalvást állott, fölgerjedve lép elő, foga vacog a dühösség és félelem közt.) Bocsásson meg excellentiád; a gyermek az apának müve, hol a gyermeket ebnek káromolják, ott az apát vágják pofon. Engedelmet kérek — Miller az én nevem, ha excellentiád adagiót kiván hallani, szivesen; de bordélyházi mulatságokkal nem szolgálhatok. — Engedelmet kérek.

Millerné. Az isten szent szerelmeért, ember! te megölöd feleséged, s lyányodat.

Ferd. Atyám, ön itt olly szerepet játszik, hogy tanácsos volt volna legalább a tanukat elmellőzni.

Miller (közelebb lép az elnökkez, bátrabban.) Kereken, világosan! excellentiád a tartományban parancsol, de ez az én lakszobám, fogadja legmélységesb tiszteletem, ha egykor esedező levéllel alkalmatlankodnám, de a faragatlan vendéget kivetem az ajtón. Engedelmet kérek.

Elnök (a dühösség miatt sápultan.) Mit hallok? Mi szó volt ez? (Millerhez közelebb lép.)

Miller (lassan visszavonul.) Ez csak az én véleményem volt, méltóságos ur — engedelmet kérek!

Elnök (bőszülve.) Hah! vén gazember! Fenyitő házra kárhoztat vakmerő véleményed. El! poroszlókért!

(Nehányan a szolgakiséretből eltávoznak.)

Elnök (a szobában dühösen végig fut.) Az apát fenyitőházba! az anyát pedig lyányostul a bitófához. E meggyaláztatásért rettentő elégtételt veszek. Illy szemét nép akarja terveimet semmivé tenni? büntetlenül atyát s fiút egymás ellen bujtogatni. Hah, veszett had!

Ferd. (csöndesen s bátran közikbe lép.) Ne féljetek, itt vagyok én. (Az elnökhez alázattal.) Atyám! ne hirtelenkedjék! ha szereti önmagát, ne nyuljon erőszakhoz! Van szivemben egy hely, hol e név, ‚atya' még soha nem viszhangzott, ovakodjék ön e helyre rontani.

Elnök. Hallgass, semmirekellő! ne ingereld még inkább haragom.

Miller (siket bódulásból föleszmélve.) Asszony! gondoskodjál gyermekedről, én a hghez futok; az udvari szabó — ezt isten sugta nekem, az udvari szabó sipot tanul nálam — én nem veszthetek a hgnél. (Menni készül.)

Elnök. A hgnél mondod? hát elfeledéd, hogy én vagyok a küszöb, mellyen vagy átugranod vagy nyakadat szegned kell? A hgnél é, te vak bolond? Ám próbáld meg, ha elevenholtan a börtön húsz öles mélységén fetrengsz, hol az éj a pokollal szerelmesen hunyorgat. Csörtesd akkor rabláncaid s mondd nyöszörgve: velem méltatlanul bántak.

Hetedik jelenet.

Törvényszolgák. Előbbiek.

Ferd. (Luiza felé megyen, ki félholtan karjai közé omlik.) Luiza! segitség, Luizám! — az ijedtség mindjárt megöli.

(Miller nádpálcájához nyúl, felteszi kalapját, s védállapotba helyezkedik az erőszak ellen.)

(Millerné az elnök előtt térdre borul.)

Elnök (a poroszlókhoz, rendkeresztjét előmutatva.) A hg nevében parancsolom, hogy e lyányzót fogjatok meg. (Fiához.) Elbocsásd, gyermek! ájult vagy nem ájult. Ha a nyaka körül a vaslánc, majd felköltik a kódobások.

Millerné. Kegyelmezzen, excellentiád, kegyelmezzen!

Miller (félre rántja őt földrül.) Isten előtt térdelj, sivitó bagoly! ne pedig ördögök előtt, — mivel már csakugyan fenyitékházba kell mennem.

Elnök (ajakit harapja.) Vén gazember, megcsalatkozhatol! Vannak még üres akasztófák. (A poroszlókhoz.) Hányszor kell még parancsolnom?

(Poroszlók Luiza felé nyomulnak.)

Ferdin. (Luizát védőleg elejökbe áll; dühösen.) Mit akartok itt? — Mondom, vissza! — — Atyám, még egyszer! kegyelmezzen önmagának, ne kényszeritsen a végsőre.

Elnök (a poroszlók ellen haragra gyúlva.) Hát illyen az engedelmesség és szolgálati készség, gazemberek?

(Poroszlók nagyobb hévvel törnek Luizára.)

Ferd. Mivel csakugyan meg kell lenni. (Azalatt hogy kardot ránt, s nehány poroszlót megsebesit.) Engedjetek meg törvény s igazság —

Elnök (dühösen.) Látni akarom, érzem é én is e kardnak erejét?

(Maga megragadja Luizát, felrántja a földrül s átadja egyik poroszlónak.)

Ferd. (keserün nevet.) Atyám, ön itt gonosz pasquillt készit az istenségre, melly olly kevéssé ismerte embereit, s tökéletes bakószolgákbul nyomoru ministereket alkotott.

Elnök (a többihez.) El a lyánynyal!

Ferd. Atyám, ő a bitófánál fog állni, de az örnagygyal, az elnök fiával, megmarad ön még szándéka mellett?

Elnök. Annál érdekesb lesz a nézőjáték, vigyétek csak!

Ferd. Atyám, tiszti kardomat vetem a lyányra — most is megmarad szándéka mellett?

Elnök. El! el! parancsom teljesitsétek!

Ferd. (félretaszít egy poroszlót, egyik karjával Luizát tartja, másikkal kardot szegez mellének.) Atyám, mielőtt nőm meggyaláztassék, készebb vagyok őt keresztül szúrni. Még most is megmarad szándéka mellett?

Elnök. Cselekedd, ha van hegye kardodnak.

Ferd. (elereszti Luizát, s rémesen az égre tekint.) Mindenható! te vagy bizonyságom, én minden emberi módot megkisérték, most kénytelen vagyok ördögihez nyulni. (Törvényszolgákhoz.) Ti jegyesem a bitófához viszitek, én pedig az alatt (az elnök fülibe sug) elbeszélek az udvarnak egy történetet, — mint lehet valaki elnökké. (El.)

Elnök (áll mintegy villámtól sujtva.) Mi ez? — Ferdinánd! (A poroszlókhoz.) Bocsássátok el! (Az örnagy után elsiet.)

Harmadik felvonás.

(Terem az elnöki épületben.)

Első jelenet.

Elnök és *Wurm* titoknok (mindketten föllépnek.)

Elnök. Ez átkozott kudarc volt.

Wurm. Mitől én kegyelmes uram előre tartottam. Kényszeritės az ábrándozókat mindig elkeseriti, de soha nem tériti meg.

Elnök. A tervet csalhatlannak gondolám. Én igy okoskodtam: ha a lyány nyilvánosan meggyaláztatik, ugy fiamnak, mint katonatisztnek, vissza kell lépnie.

Wurm. Igen helyesen! S kár volt a terv fonalát szilárdul nem követni.

Elnök. Ha most hidegvérrel meggondolom, szinte szégyellem, hogy ki hagytam fogni magamon. Az csupa fenyegetődzés volt, mellyet fiam soha nem valósitott volna.

Wurm. Azt ne higyje excellentiád. Nincs olly balga tett, mellytől az ingerült szenvedély irtózzék. Excellentiád azt mondja, hogy kormányzatához az örnagy mindig fejét csóválta? Elhiszem! Azon elvek, miket ő az akademiákból hozott, nekem mindjárt nem tetszettek. Ő mindig csak léleknagyságról és személyes nemességről álmodozik. Ezek esztelen fogalmak. Egy udvarnál az a valódi bölcsesség, ha az ember rendes időben okos mód szerint nagygyá és kicsinynyé lehet. Ő sokkal ifjabb s tüzesebb, hogysem kedvét találná az ármány késedelmes és csavargós útain; — az ő nagyravágyását mi sem fogja mozgásba hozni, csak a mi nagyszerü vagy rendkivüli.

Elnök (boszusan.) De ugyan mit javithat már e bölcs megjegyzés ügyünkön?

Wurm. Az meg fogja excellentiádnak a sebet mutatni, s talán a gyógyitás módját is. Illy lelkületet, megengedjen excellentiád, vagy megbizottjává nem kellett volna soha tenni, vagy ellenségévé nem. E lelkület megveti azon módot, melly által excellentiád emelkedett. — Talán eddig csak a fiú tartá féken az áruló nyelvét. Nyujtson csak neki alkalmat, hogy fiui kötelességit joggal rázhassa le, hitesse el csak vele a szenvedélyére irányzott többszöri megrohanások által, hogy excellentiád nem nyájasan szerető atya, akkor benne majd túlnyomólag lép föl a hazafi. Igen, már csak azon különös agyszeszély is, hogy általa az igazság illy jeles áldozatot nyer, elég csáberővel birhat még tulajdon atyját is megbuktatni.

Elnök Wurm! Wurm! ön engem itt egy borzasztó örvény torkához vezet.

Wurm. Én ismét vissza is vezetem excellentiádat. Szabad nyiltan szólanom?

Elnök (leülése közben.) Mint ördög az ördöghöz.

Wurm. Engedelmével tehát. Ön, ugy hiszem, a hajlékony udvari cselszövénynek köszöni az egész elnököt, mért nem bizza rá az atyát is? Jut eszembe, milly bizodalmasan hitta meg elődét egy partie piquetre, — mint dözsölt nála kedvderitő burgundi mellett éjfélig, s nem ez volt é ugyan azon éjszaka, mellyen az elnök a jobb világba szenderült? Ön miért mutatta meg fiának ellenségét? neki soha nem kellett volna sejtenie, hogy én szerelmes dolgairól valamit tudok. Ön a lyány részérül igy a regénynek aláásott volna, s fiának szivét tovább is birhatná. Excellentiád egy okos tábornok szerepét játszotta volna, ki az ellenséget nem seregei legerősb szárnyán támadja meg, hanem szakadásokat eszközöl a tagok között.

Elnök. Mint vihettem volna ezt véghez?

Wurm. Legegyszerübb módon, s a kártyák most sincsenek még egészen elosztva! Feletje excellentiád egy ideig, hogy atya. Ne mérközzék olly szenvedéllyel, mellyet minden ellenállás csak hatalmasbbá tesz. Bizza excellentiád rám, én saját tüzénél költöm ki a férget, melly e szenvedélyt megemészti.

Elnök. Kiváncsi vagyok.

Wurm. Ha ezen számolásom is megcsalna, akkor vagy roszul ismerem a lélek fokmérőjét, vagy az örnagy ur a szerelemféltésben szintolly rettenetes

valamint a szerelemben. — Hozza gyanuba excellentiád nála a lyány hűségét, valószinüleg vagy nem. Egy szemernyi salak elég ezen egész tömeget emésztő forrongásba hozni. Mindenekelőtt nyilatkoztassa ki nekem, excellentiád, mennyiben lehet önnek káros az őrnagy további ellenszegülése. Milly mértékben fontos excellentiádra nézve, hogy a regénynek a polgári lyánynyal vége szakadjon s lady Milforddal a szövetség megkötessék?

Elnök. Milly balga kérdés ez, Wurm? Ha a ladyvel szándéklott tervem dugába dől, ugy egész befolyásom veszélyben forog, ha pedig az őrnagyot kényszeritem, ugy nyakam.

Wurm (jókedvüleg.) Most tehát méltóztassék engem meghallgatni. Az őrnagy urat ármánynyal körül fonjuk. A lyány ellen excellentiád egész hatalmát vesszük segélyül. Levelet iratunk vele egy harmadik személyhez, s ezt szép móddal az őrnagy kezébe játszuk.

Elnök. Ostoba gondolat! mintha a lyány saját halálra itéltetését olly könnyen megirná.

Wurm. Meg kell tennie, ha excellentiád rám bizza a dolgot. Én a kis bohónak jó szivét tökéletesen ismerem, két sebesithető oldala van, mellyek által lélekisméretét megtámadhatjuk, ez atyja és az őrnagy. Az utolsó egészen kimarad a játékból, annál szabadabban bánhatunk a hangásszal.

Elnök. Példának okáért.

Wurm. A szerint mint excellentiád a hangász lakában történt dolgokat előadta, misem könnyebb, mint a lyány atyját főben járó perrel fenyegetni. A fejdelmi kegyenc és pecsétőr személye némileg a felség árnyéka, s igy ki megbántja amazt, megbántja ezt is. Én legalább ez összefércelt vázzal ugy rájesztek a szegény bünösre, hogy a halálveriték üt ki arcán.

Elnök. De a dolgot még sem tanácsos komoly valóságig erőtetni.

Wurm. Korántsem, — csak mennyiben a szükség megkivánja, hogy a család félelembe hozassék. Mi tehát a hangászt szép csöndesen hüvesre tesszük, s hogy az inség nyomasztóbb legyen, az anyát sem kellene kiméln; ekkor főbenjáró perről, vérpadról, örökös fogságról beszélünk s a lyány levelét teszszük az apa kiszabadulásának egyetlen föltételül.

Elnök. Jó jó, már értem önt titoknok.

Wurm. A lyány szenvedélyesen szereti atyját. Azon veszély, melly az apa életét, vagy legalább szabadságát fenyegeti, a lélekisméret szemrehányásai, miszerint a lyány magát tartja majd az apa szerencsétlensége inditóokának; az őrnagygyal való összeköttetésének lehetlensége, — s végre fejének megkábitása, mellyet én magamra vállalok, mindezt egybevetvén a tervnek sikerülni kell, a lyány okvetlenül törbe kerül.

Elnök. De hát fiam? nem fog é ez tüstint értesülve lenni a dologról? Nem fog é majd annál dühösebb lenni?

Wurm. Ezt excellentiád ismét bizza rám. Az apát s anyát előbb nem bocsátjuk szabadon, mig az egész család esküvel nem igéri, hogy az egész dologrul hallgat.

Elnök. Esküvel? mit fog itt az eskü használni, ostoba ember?

Wurm. Nálunk ugyan semmit, de illy faju embereknél mindent. És lássa most excellentiád, milly szépen fogjuk ez uton célunkat érni. A lyány elveszti az őrnagy szerelmét és saját erkölcsének jó hirét. Apa és anya majd szelidebb hurokat huznak fel; s a balsors illynemü csapási által tetőtül talpig megtörve, utóbb még kegyelemnek tartják, ha a lyány becsületét kezem által visszaszerzem.

Elnök (fejét csóválva nevet.) Igen, te győztél rajtam, gazember! Illy finom hálót csak sátánok szőhetnek, a tanitvány itt kifogott mesterén. Most csak az a kérdés még: kihez intéztessék a levél? Kivel hozzuk a lyányt gyanuba?

Wurm. Szükségkép olly emberrel, kinek az őrnagy elhatározása által vagy mindent nyernie kell, vagy mindent vesztenie.

Elnök (rövid gondolkozás után.) Erre én csak az udvarnagyot tartom alkalmasnak.

Wurm (vállvonitva.) Izlésem szerinti férfiunak épen nem tekinteném, ha Miller Luiza volnék.

Elnök. S miért nem? Csodálatos! A csillogó tarka ruha, a szagos eau de mille fleurs és pézsmaillat, továbbá minden balga szóért egy marok arany, hát ez mind nem volna képes végre egy polgári lyány gyöngédségét megvesztegetni? Jó barátom! a szerelemféltés vak, eszmélgő, s nem fogja rágni körmén előbb, ha mit hinni akar. Én az udvarnagyért küldök. (Csönget.)

Wurm. Én pedig ez alatt, mig excellentiád ezt, s a hangász fogságra vettetését eszközli, elmegyek, s az érintett levél tartalmát fogalmazom.

Elnök (irásasztalához menvén.) Mellyet elolvasásul, mihelyt az elkészült, ön hozzám fog hozni.

Wurm (el.)

Elnök (leül az iráshoz. Egy komornok jő, az elnök fölkel, s egy papirost ad kezébe.) Ezen elfogatási parancsot tüstint add a rendőrbiztosságnak át, egy másik pedig közöletek hozzám kéri az udvarnagyot.

Komornok. Ő nagysága a ház előtt épen most állapodott meg kocsijával.

Elnök. Annál jobb. De a rendelések vigyázva történjenek, ne hogy a nép lázadjon.

Komornok. Igen is, kegyelmes uram.

Elnök Értesz é, szép csendesen, minden zaj nélkül.

Komornok. Értem, kegyelmes uram. (El.)

Második jelenet.

Előbbiek. Kalb.

Kalb (sietőleg.) Csak en passant jövök, mon cher ami! hogy van? mint szolgál egészsége? Ma Dido cimü nagy opera fog adatni, ezenkivül a legfölségesebb tűzjáték; egy egész város hamuvá ég; csak együtt leszünk a szép mulatságon, nemde?

Elnök. Elég tüzjáték van saját házamban; minden órán attól tarthatok, hogy légbe röppen méltóságom. Épen jókor érkezik, kedves udvarnagy uram, tanácsoljon, segitsen bizonyos ügyben, melly mindkettőnk szerencséjét vagy szebb fénybe emeli, vagy tövestől felforgatja. Tessék leülni.

Kalb. Ne ejtsen kétségbe, mon cher ami!

Elnök. Ugy van, a mint mondám. Ön ismeri az őrnagyot s a ladyt tárgyazó tervemet, s igy könnyen átlátja azt is, mennyire szükséges erős alapot adni szerencsénknek. Udvarnagy! minden dugába dőlhet. Fiam nem akar kivánságomra hajlani.

Kalb. Nem akar, — nem akar? — hisz az egész városban már kihirdettem. Minden ember csak e házasságról beszél.

Elnök. És végre is önt az egész város hazugságcégérnek kiáltja. Fiam más lyányt szeret.

Kalb. Tréfa. És ez tehetne a dologban akadályt?

Elnök. Illy konok ifjunál igen nagyot, mellyet minden erőnkkel sem győzhetünk le.

Kalb. Hát olly esztelen é, hogy szerencséjét lábbal tapodná? micsoda?

Elnök. Kérdezze meg, s hallani fogja mit felel.

Kalb. De mon dieu! mit felelhet ő erre?

Elnök. Azt, hogy az egész világnak felfödözi gaztetteinket, mellyek által magasra emelkedtünk; hogy hamis leveleinket s nyugtatványinkat bemutatja, hogy mindkettőnk nyakát bakóbárd alá viszi. Ezt felelheti ő.

Kalb. A tous les diables! mit hallok.

Elnök. Ezt felelte ő nekem, sőt ezt már végbe is akará hajtani, csak legnagyobb lealacsonyitásommal voltam képes e szándékától visszatartóztatni. Mit mond erre báró uram?

Kalb (ostoba ábrázattal.) Az én eszem itt hallgat.

Elnök. Ez még türhető volna! de épen most a pohárnok minden órán a lady kezét megkérendő.

Kalb. Kicsoda? a pohárnok? Hát tudja é barátom elnök ur, hogy mi ellenségek vagyunk, — s tudja é, mint lettünk azokká?

Elnök. Ezt most hallom először.

Kalb. Mon cher ami! ha önnek elbeszélem, a guta üti meg haragjában. Hisz emlékezhetik még az udvari táncvigalomrul — épen most huszonegy éve, tudja é, mikor az első angolt táncolták, s egy karos gyertyatartórul Meerschaum grófnak, a forró viasz dominójára cseppent? Szent isten! természet szerint emlékezik még erről?

Elnök. Hogy is lehetne illyesmit elfeledni?

Kalb. Hallgassuk csak. Ekkor Amalia hgaszszony a tánc közben elveszté egyik harisnyakötőjét. Mindenfelöl, mint könnyen gondolhatni, zürzavar támad. A pohárnok és én — ekkor még kamarás urfiak valánk, — az egész tánctermet összevissza bujkáltuk. Végre szemembe akad a harisnyakötő, — a pohárnok ezt észreveszi, neki esik, kezemből kiragadja, — kérem az istenért! — s elkapja a szerencsét előlem. — Mit gondol most ön?

Elnök. Valóban szörnyü gorombaság.

Kalb. Igen, elkapja előlem a szerencsét. Én majd elájultam; illy szörnyü embertelenség alig történt a nap alatt! Végre föleszmélek, ő hgségéhez járulok, s ezt mondom: Kegyelmes asszonyom! a harisnyakötőt átadni egy másik vala szerencsés; de ki a harisnyakötőt legelőször pillantá meg, az csendességben aratja jutalmát és — hallgat.

Elnök. Bravo, bravissimo!

Kalb. És hallgat. — De én ezt a pohárnoknak még itélet napján sem bocsátom meg. A csuszómászó alacsony hizelkedő. — És ez még nem volt elég! Mikor a harisnyakötő miatt mindketten orrunkra bukánk, — a semmire kellő minden hajport lekapott cicomámról, s az egész bálra elcsufitott.

Elnök. És pedig épen ez azon férfi, ki Milfordot nőül veszi, s az udvarnál nem sokára első személyt fog játszani.

Kalb. Elnök ur két ver szivembe. Fog? Miért fog? mi szüli e szükséget?

Elnök. Mert fiam vonakszik, s más nem jelenti magát.

Kalb. Hát ön egyetlen egy módot sem talál, melly az őrnagyot eltökélésre birná? legyen bár az még olly bizarr és átkozott. Mi lehet e világon olly gyülöletes, mellyel most élni nem kivánnánk, hogy egy százszorta gyülöletesb pohárnok a nyeregből kivettessék?

Elnök. Én csak egyet tudok s ez öntül függ.

Kalb. Én tőlem? És az?

Elnök. Az őrnagyott kedvesétől elidegeniteni.

Kalb. Elidegeniteni? Mint érti ezt, mon cher ami? s mikép tehetem én meg ezt?

Elnök. Mindent megnyertünk, ha a lyányt előtte gyanuba hozzuk.

Kalb. Lopásba keverjük é?

Elnök. Távol legyen. Mint fogna fiam illyesminek hitelt adni? azt, hogy még egy másikkal is tart.

Kalb. És ez a másik?

Elnök. Szükségeskép a báró maga lenne.

Kalb. Én — én? nemes é a lyány?

Elnök. Mire való ez? milly gondolat! Egy hangász lyánya.

Kalb. Tehát polgári lyány? fi donc!

Elnök. Bolondság! kinek fog e nap alatt eszébe jutni, hogy egy szép kerek arcot nemzetsége fájaért kérdezzen?

Kalb. De ugyan mit gondol, mon cher ami — mivé lesz becsületem, reputatiom az udvarnál.

Elnök. Már ez más! Tessék megengedni, nem tudtam, hogy ön előtt a tiszta erkölcsü férfi többet nyom, mint a befolyás. Tehát felhagyunk a dologgal! —

Kalb. Kérem, én nem ugy értem ezt.

Elnök (hidegen.) Nem, nem! önnek tökéletes igaza van. Magam is meguntam már. A pohárnoknak szerencsét kivánok az elnökministerségre! A világ még másutt is nyitva áll. Én elbocsáttatásomat kérem a hgtől.

Kalb. És én? — Önnek könnyü csevegni. Ön — ön tanult ember! De én — mon dieu! mi vagyok én, ha engem ő hgsége elbocsát?!

Elnök. Egy tegnapelőtti bon mot! száraz képe a tavalyi divatnak.

Kalb. Az istenért kérem, mon cher ami, nyomja el ezen gondolatot, — hisz mindenre kész vagyok.

Elnök. Akarja nevét egy rendezvousra kölcsönözni, mellyre a polgári lyányt ön levélben fogja meghini?

Kalb. Isten nevében! oda kölcsönzöm.

Elnök. S a levelet olly helyen elejteni, hol az őrnagy ráakadjon?

Kalb. Példánakokáért az őrszemlénél, mintha zsebkendőmmel történetből rántottam volna ki.

Elnök. És az őrnagy előtt a lyány szeretőjének szerepét játszani?

Kalb. Mort de ma vie! majd készitek neki szappant. Megmutatom a tudóska ifjunak, mint avatkozzék szerelmeimbe.

Elnök. Most már kellő rendben vagyunk. A levél még ma elkészül. Tessék még alkonyat előtt hozzám jöni, hogy a levelet átadjam, s önnel a szerepjátszásrul értekezzem.

Kalb. Mihelyt tizenhat látogatást tettem, melyek igen igen nagy fontosságuak. Tessék tehát megengedni, ha minden késedelem nélkül magamat ajánlom! (Megyen.)

Elnök (csenget.) Báró, reménylem, szavának embere marad.

Kalb (visszakiált.) Ah, mon dieu! hisz ismerjük egymást! (El.)

Harmadik jelenet.

Elnök. Wurm.

Wurm. A hegedűs már feleségestül szerencsésen, s legkisebb zaj nélkül fogságba vitetett. Méltóztatik most excellentiád a levelet átolvasni?

Elnök (miután elolvassa.) Emberül, emberül, titoknok! már az udvarnagy meg van nyerve. Olly méreg, mint ez, magát az egészséget is eves fekéllyé fogná változtatni. Most a föltételekkel mindjárt a hangászhoz kell menni, — s azután hevenyében a lyányhoz.

(Külön oldalon elmennek.)

Változás.

(Szoba a hangász hajlékában.)

Negyedik jelenet.

Walter Ferdinánd. Luiza.

Luiza. Kérlek hallgass, én nem bizom többé boldog napokban. Minden reményim elenyésztek.

Ferdinánd. Az enyimek pedig most élednek! — Atyám fel van ingerülve. Ő hatalmának minden fegyverit ellenünk szegzendi. Ő kényszeritni fog engem, hogy egy természetlen fiu szerepét játszam. Gyermeki engedelmességem majd elnémul, a dühösség s kétségbeesés kisajtolják belőlem gyilkos tettének fekete titkát. A fiu az apát bakó kezébe juttatja. Itt a legfőbb veszély, s csak ez kényszeritheté szerelmemet ezen oriási ugrásra. Halljad, Luiza! egy gondolat — nagy és merész mint szenvedélyem — nyomul lelkem elé. Te Luiza, és én, és a szerelem! egy kört képezünk, — s nem e körben fekszik é az egész mennyország? Vagy valami negyedikre is van szükséged még?

Luiza. Szünj meg, egy szót se többé! Elhalok arra, a mit mondani akarsz.

Ferd. Ha nincsenek a világtól egyéb követelésink, miért koldulnók jóváhagyását? Veszt é ezen szem olvasztó tüzéből, ha nem a Rajna vagy Elbe vizében, hanem a keleti tengeren sugárzik vissza? Hazám ott van, hol engem Luizám szeret. Lábnyomaid Afrika homokpusztáin nekem érdekesbek, mint a székestemplom anyaföldemen. Luiza! ha a városok fénypompáját egészen elvesztjük is szemeink elől, de akárhol leszünk, látni fogunk egy napot fölkeltében s lenyugtában. Olly nézőjáték ez, melly az emberi mesterség legbüszkébb remekére is árnyékot vet. Ha nincsenek templomok, mellyekben istent dicsérjünk, feljövend az éjszaka szent borzadalmival. A változó hold bünbánatot hirdet, s egy csillagokból álló templom imádkozik velünk. A szerelem beszédéből fogunk é kifogyni? Oh, az én Luizám egyetlen mosolya századokra anyagot ad nekem.

Luiza. S a szerelmen kivül egyéb kötelességed nem volna?

Ferd. (átölelve.) Nyugalmad legszentebb nekem.

Luiza (igen komolyan.) Hallgass tehát és hagyj el! Nekem atyám van, — s ennek egyetlen lyányában áll minden értéke, — ezen apa holnap hatvan éves, — s ő az elnök boszuállásának leend áldozatja.

Ferd. (hirtelen szavába vág.) Ezen apa velünk jö. Azért félre minden ellenvetéssel, kedves! Én most megyek, — minden jószágomat pénzzé teszem; — apám rovására pénzsommákat veszek fel. Egy rablót megrabolni szabad; — ezt emberi törvények nem tilalmazzák. Hazám vérárából állnak kincsei. Mihelyt az éjfél utáni egy órát elveri, egy kocsi jő ide, ti bele ültök, s ezzel isten hozzádot mondunk a városnak.

Luiza. S atyád átka mindenütt utánunk. Olly átok ez, te vakmerő, melly a gyilkosok száján sem repül ki erőtelen, — mellyet az ég boszuja még a kerékre kötözött gyilkosnak is teljesit. Illy átok kergessen é minket, mint pokolrém, tengerrül tengerre? Nem, kedves! ha illy szörnyű uton lehetsz csak enyim, még van erőm téged elveszteni.

Ferd. (megáll, s fogai közt mormol.) Valóban?

Luiza. Elveszteni? Oh irtóztató e gondolat! keresztül üti a halhatlan lelket, s az öröm lángarcát viaszként sárgitja meg, de hisz csak azt veszthetjük el, a mit birtunk; szived pedig származásodé. Jogom reád templomrablás volt, s most irtózattal mondok le róla.

Ferd. (homlokát redőzi, s alsó ajakába harap.) Lemondasz róla?

Luiza. Nézz rám, kedves Walter! Engedd haldokló bátorságodat példámmal fölelevenitni. Engedj e pillanat hős asszonyává lennem, visszaajándékoznom atyjának a szökevény fiút, — feloldoznom olly kötést, mellyet a polgári világ nem szivel. Én vagyok a vétkes; — vakmerő esztelen kivánatokat tápláltam keblemben. — Szerencsétlenségem most bünöm büntetése; — hadd nekem most azon hizelgő édes csalatást, hogy az: ön áldozatom volt. Hát irigyled te életemnek ezen kis gyönyörét?

(Ferdinand emésztő boszujában egy hegedűt ragadott kezébe, s rajta játszani próbált. Most egyszerre a húrokat összetépi, földhez veri a hegedűt, s hangos kacajra fakad.)

Luiza. Ferdinánd, az isten szerelmeért! mit jelent ez? Eszmélj föl! szilárd lelket kiván ez óra! ez bennünket örökre elszakaszt. Nemes szived van, kedvesem! én ismerem azt! Szerelmed hű, mint az élet, — és határnélküli, mint a végtelenség. Ajándékozd azt egy nemesebb — s hozzád méltóbbnak. Ö nemének legboldogabbját sem fogja irigyleni. (Könyeit elnyomva.) Te engem nem látsz többé. A csalatkozott merész lyány magányos falak közt sirva töltendi szomoru napjait; — könyhullatásival senki nem gondol; sötét és puszta, mint a sir, az én jövendőm. — De sokszor fogok még a száraz virágfüzér illatán gyönyörködni, mellyet a mult idő emlékül keblemben hagyott. (Elforditott arccal reszkető kezeit nyujtja.) Örnagy ur, éljen egészségben!

Ferd. (bódultából magához tér.) Luiza! én elhagyom e tartományt, s te csakugyan nem jösz velem?

Luiza (a szoba hátulsó részében leült, és arcát kezeivel eltakarja.) Kötelességem parancsolja, hogy maradjak és szenvedjek.

Ferd. Kigyó, — te hazudsz, — téged itt valami kötve tart.

Luiza (legmélyebb fájdalom hangján.) Maradjon meg vélekedése mellett, — talán kevésbé tesz szerencsétlenné.

Ferd. Hideg kötelességet a lángszerelem ellenében, s engem vakitna meg a pokol rejtvénye? Egy más férfi tart kötve téged, — de jaj neki és neked, ha gyanitásom valósul. (Sebesen el.)

Ötödik jelenet.

Luiza egyedül.

(Kevés ideig némán s mozdulatlan ül a székben, végre fölkel, előre lép, és félénken tekint körül.)

Luiza. Hol maradnak szüléim? Atyám megigérte, hogy kevés perc mulva visszatér, és már öt rettentő óra folyt le. Ha valami szerencsétlenség — istenem! mit érzek egyszerre, mint akadoz lélekzetem?

(Wurm most a terembe lép, s hátul megáll, a nélkül hogy Luizától észrevétetnék.)

Luiza. Mitsem jelent, — ez csak a felhevült vér játéka. Ha egyszer a lélek fölvette az irtózat képeit, akkor a szem minden zugban kisértetet lát.

Hatodik jelenet.

Wurm. Luiza.

Wurm (közelebb jő.) Jó estét, Luizka!

Luiza. Szent isten! Ki szólamlik meg itt? (Hátrafordul, megpillantja Wurmot, s ijedten visszalép.) Irtóztató! Im, előérzetem már a legrémitőbb alakban kezd valósulni. (Wurmhoz megvető pillantattal.) Az ur talán az elnököt keresi? már elment!

Wurm. Én a lyányasszonykát keresem.

Luiza. Akkor csodálom, hogy a piacra nem ment.

Wurm. És miért épen oda?

Luiza. Menyasszonyát a bitófától elhozni.

Wurm. Lyányasszonykám roszul gyanakszik.

Luiza (elnyom egy feleletet.) Miben szolgálhatok az urnak?

Wurm. Én a lyányasszony édes atyjától küldetém ide.

Luiza (megretten.) Atyámtól? hol van atyám?

Wurm. Hol nem örömest van.

Luiza. Az isten szerelmeért szaporán! irtóztató sejtés szállja meg lelkemet! — hol van atyám?

Wurm. Már ha csakugyan tudni akarja — a toronyban.

Luiza (szemeit ég felé emelve.) Tehát még ez utolsó csapást is! — a toronyban? — és miért van a toronyban?

Wurm. A hg parancsára.

Luiza. A hgére?

Wurm. Ki a felségbántást helytartója személyében —

Luiza. Örök isten!

Wurm. Példásan megbüntetni eltökélé.

Luiza. Ez volt még hátra! — De természet szerint, szivemnek az örnagyon kivül még egy más kincse is volt; ezt nem lehetett békével elnézni. Felségbántás! örök gondviselés, szabaditsd meg hanyatló hitemet! — és az őrnagy?

Wurm. Milford kisasszonyt választja; ha pedig nem, ugy az atyai átok száll rá, s az örökségbül kizáratik.

Luiza. Rettenetes szabadság! S ő mégis boldogabb mint én! — neki atyja nincs, kit elveszthessen. Azonban elég kin, ha valakinek atyja nincs. Az örnagy pedig a ladyt, vagy átkot s örökségből kizáratást! Valóban a tökéletes gazság is tökéletesség. Nem, nem. — Ehez még hiányzik valami. Hol van anyám?

Wurm. A fonóházban.

Luiza (fájdalmas nevetéssel.) Most, most teljes a mérték, s én ismét szabad vagyok; feloldva minden kötelesség alól, — mentve fájdalom s örömtől, — elkülönözve magától a gondviseléstől. — Hisz már nincs rájok szükségem! (Borzasztó csönd.) Tud ön még egyéb ujságot? mondja ki bizvást, most többé misem ijeszt meg!

Wurm. Hogy mi történt, azt lyányasszonykám már tudja.

Luiza. S igy azt még nem, mi történni fog? (Ismét szünet, mellyben Wurmot tetőtül talpig méregeti szemeivel.) Szegény ember! nyomoru mesterséget üzesz te, miatta lehetlen üdvözülnöd. — Rettenetes, valakit szerencsétlenné tenni; de azt előre megjövendölni, már ennél irtóztatóbb nincs. Iszonyu dolog, az inség magzati előtt illy bagolyéneket huhogni, — s jelen lenni, midőn a vérző sziv a szükség vasmarkolatján reszket, s jámbor keresztyének az istent tagadni kezdik. A mindenható őrizzen meg engem. És ha a félelem minden veritékcseppjeért, mellyet ez arcon legördülni látsz, egy kád arany lenne jutalmad, én nem szeretném személyed viselni. — Tehát mi történhetik még?

Wurm. Nem tudom.

Luiza. Talán nem akarja ön tudni? Ön olly követség, melly kerüli a világosságot, — retteg a sza-

vak hangjától, — de arca sirgödrében látom a pokol kisértetét. Mi van tehát még hátra? Ön előbb mondá, hogy a hg példásan kivánja a felségbántást megbüntetni. Mit ért ön e szó alatt: példásan?

Wurm. Ne kérdezzen a lyányasszony tovább.

Luiza. Hallod é ember! te a bakóhoz jártál iskolába. Mint tudnád különben a vasat olly gyöngéd lassusággal a hajlós izeken felhuzni, s a vonagló sziven az irgalom dőfését késletni? Mi sors várakozik atyámra?

Wurm. Criminalis processus.

Luiza. De mi ez? Én együgyü ártatlan lyány vagyok, keveset értek diák szavaitokhoz. Mit neveznek önök criminalis processusnak?

Wurm. Ez annyi mint törvénykezés élet és halál fölött.

Luiza (állhatatosan.) Ezt köszönöm most önnek, titoknok ur. (Sebesen a mellékszobába megyen.)

Wurm. Mit jelent ez? (Megütközve áll; magában.) Talán csak nem akar az esztelen —? Tüzes villám! utána megyek, — életeért kezes lettem.

(Épen utána készül menni.)

Luiza (visszajő palástjában.) Engedjen meg titoknok ur! — bezárom a szobát.

Wurm. És hova illy hirtelen?

Luiza. A hghez. (El akar.)

Wurm. Mit? hova? Félemülten visszatartóztatja.)

Luiza. Mondtam, a hghez! Ugyanahoz, ki atyámra élet s halál felett akar itéletet hozatni. Az az, nem akar, hanem kénytelen, mert nehány gonosztevő ugy akarja. A hg a felségbántás egész pöréhez nem ad egyebet, csak felségét, s önkezével aláirt nevét.

Wurm (hangosan nevet.) Tehát a hghez?

Luiza. Tudom, miért nevet ön, de hisz én ott nem akarok kegyelmet találni. Isten őrizzen! Én azt hallám, hogy a világ nagyjai nem tudják, mi a nyomoruság, s hogy nem is akarják tudni. — Én meg fogom neki mondani. — Leföstöm előtte a nyomort a halál minden vonaglásival, — elibe süvöltöm a nyomort életmeresztő hangokban. S ha majd a leirás feltorzitja hajszálait, berekesztésül fülébe kiáltom, hogy a halál óráján a földi istenek is hörögni kezdenek, s az utolsó itélet napján fejdelmek s koldusok egy azon mértékre jutnak. (Menni akar.)

Wurm (kaján szelidséggel.) Valóban menjen el Luizka — okosabbat alig is tehet. Javaslom, menjen el. Én szavamat adom, kérelmét a herceg meghallgatja.

Luiza (hirtelen megáll.) Hogy, hogy? Még ön maga javasolja ezt nekem? (Sebesen visszajő.) Mit tegyek? Valami szörnyü utálatos lépés lehet ez, mert ezen ember még maga izgat. Honnan tudja ön, hogy a hg kérésemet meghallgatja?

Wurm. Mert nem fogja ingyen cselekedni.

Luiza. Nem ingyen é? mi árt vethet ő az én emberiségemre?

Wurm. Illy szép csdeklő személy már maga elég nagy ár.

Luiza (dermedten megáll, s aztán töredezett hangon.) Irgalom istene!

Wurm. Gondolnám, egy atyáért ez igen kegyelmes árszabás.

Luiza (habozó elmével fel s alá jár.) Igen, igen, nagyjaitokat öngonoszságjuk sáncolja körül az igazság ellen, mint Cherubot a mezitelen kardok. — Atyám! a mindenható isten segitsen rajtad. Lyányod meg tud éretted halni, de vétkezni nem!

Wurm. Ez kedvetlen ujság lesz a szegény elhagyatott apa előtt. — ‚Az én Luizám' — imigy szólt ő hozzám — ‚földhöz vert engem, az én lyányom fel is fog emelni.' Én tehát megyek lyányasszony, hogy neki a feleletet megvigyem. (Tetteti menését.)

Luiza (utána siet, s visszatartja.) Maradjon ön, maradjon! legyen egy kis béketürése. Milly gyors a sátán, ha dühösségbe kell hozni az embereket! Én földhez vertem őt, én ismét fel is fogom őt emelni! Szóljon ön, tanácsoljon, mit cselekedjem, hogy segithessek rajta?

Wurm. Csak egy mód van.

Luiza. S ezen egy mód?

Wurm. Ön atyja is kivánja.

Luiza. Atyám is? Mi mód tehát az?

Wurm. Ez lyányasszonykának igen könnyü.

Luiza. Sulyosabbat nem ismerek a gyalázatnál.

Wurm. Ha az őrnagyot ismét szabaddá akarja tenni.

Luiza. Az az: szerlme alul feloldozni? Ön hihetőleg gúnyol engem? Akaratomra hagyni azt, mire már kényszeritve valék?

Wurm. Nem ugy értem kedves lyányasszonykám! Az őrnagynak kell előbb, és pedig önként visszalépnie.

Luiza. Ő ezt nem teendi.

Wurm. Ugy látszik. Folyamodnánk é különben a lyányasszonkához, ha csak önmaga nem volna az, ki ezen segithet?

Luiza. Kényszerithetem é őt, hogy engem gyüljön?

Wurm. Próbáljuk meg! Tessék leülni!

Luiza (megütközve.) Ember! mit forralsz fejedben?

Wurm. Tessék leülni és irni! Imé, itt van toll, papiros és tinta.

Luiza (legnagyobb szorongások közt leül.) Mit irjak? Kihez irjak?

Wurm. Atyja hóhérjához.

Luiza. Hah, ördög! te jól megtanultad, mint kell kinpadra feszíteni a lelkeket. (Tollat vesz kezébe.)

Wurm (dictál.) ‚Nagyságos uram!'

(Luiza remegő kézzel ir.)

Wurm. ‚Már három nap mult el, hogy — hogy nem láttuk egymást.'

Luiza (megütközve félreteszi a tollat.) Kihez szól a levél?

Wurm. Atyja hóhérjához.

Luiza. Istenem!

Wurm. „Tulajdonitsa ezt az őrnagynak, ki egész nap hiúz szemekkel vigyáz rám."

Luiza (felugrik.) Átkozott gazság, mellyhez a földön hasonló nincs! Kihez szól a levél.

Wurm. Atyja hóhérjához.

Luiza (kezeit kulcsolva fel s alá jár.) Nem! nem! ez zsarnoki kegyetlenség! Isten! büntesd az embert emberileg, ha haragra gerjeszte, de miért szoritasz engem két irtózat közé? mért ringatsz engem halál

és gyalázat közt? Miért ültetsz illy vérszopó ördögöt nyakamra? Tegyen ön a mit akar; én ezt nem irom.

Wurm (kalapja után nyúl.) A mint önnek tetszik. Mademoiselle, ez egészen szabad akaratjától függ.

Luiza. Mit mond ön? szabad akaratomtól? Menj zsarnok, akassz föl egy szerencsétlent a pokol mélysége felett, — kérj tőle valamit, — káromold az istent, — s kérdezd meg azután a szerencsétlent, ha akarja é? Oh, te vajmi jól tudod, hogy szivünk oldhatatlan láncokkal van a természeti ösztönökhez csatolva. Már most mindegy, folytassuk hát a levélirást. Engedek az ármányos pokolnak. (Leül.)

Wurm. ‚Egész nap hiúz szemekkel vigyáz rám' — megirta már ezt a lyányasszony?

Luiza Tovább, tovább!

Wurm. ‚Tegnap házunknál volt az elnök. Nevetséges vala látni, mint védelmezte a jó örnagy becsületemet.'

Luiza. Oh szép, szép! fölséges! — — Csak tovább!

Wurm. ‚Én ájulást szinlettem, — ájulást, de kevésbe mult, hogy hangos nevetésre nem fakadtam.'

Luiza. Egek!

Wurm. ‚De nem sokára türhetlen lesz ezen áraroviselés. Csak lerázhatnám őt már nyakamról.'

Luiza (félbenszakasztja az irást, fölkel, lesütött fejjel föl s alá jár, mintha a földön valamit keresne, azután ismét leül, és tovább ir.) ‚Őt már nyakamról.'

Wurm. ‚Holnap tiszti kötelességei tőlem elszólitják, — vigyázza meg nagyságod, mikor házunkból kilép, s jöjön a kijegyzett helyre.' — Meg van már a ‚kijegyzett'?

Luiza. Minden meg van.

Wurm. ‚A kijegyzett helyre, — ön, Luiza kedveséhez.'

Luiza. Most a boritékcim hiányzik még.

Wurm. ‚Kalb udvarnagy ő nagyságának.'

Luiza. Örök gondviselés! E név olly idegen füleimnek, mint szivemnek e gyalázatos sorok. — (Fölkel, egy ideig merő szemekkel tekinti az irást, végre a titoknoknak átadja, gyönge haldokló hangon.) Vegye ön át! Becsületes nevemet, Walter Ferdinandot, életem minden gyönyörét adom most ön kezébe. Én koldus vagyok.

Wurm. De mégis, — ne csüggedjen el édes lyányasszonykám! — én, mondhatom, szivből sajnálom! — Talán — ki tudja? — talán bizonyos dolgokat még kiverhetek fejemből. Valóban, istenemre mondom, én sajnálom, Luizka!

Luiza (merően s áthatólag pillant rá.) Ne szóljon, ön valami rettenetest akar kivinni.

Wurm (kezeit ügyekszik csókolni.) Példának-okáért ha én kezeért megkérném, — mit gondol, kedves Luizka?

Luiza (rettentő hangon.) A menyekzői éjszakán fojtanálak meg, s örömmel hagynám magamat kerékre fonatni. (Menni akar, de ismét sebesen visszajő.) Most tehát elvégeztük dolgunkat uram? most már repülhet a galamb?

Wurm. Még csak egy kis csekélységet, lyányasszonyka! Önnek velem kell jönie, s a feszületre megesküdni, hogy szabad akaratból irottnak ismeri e levelet.

Luiza. Istenem! és még neked kell pecsétet adni a pokol müvének megörzésére?!

(Wurm őt magával elhuzza.)

Negyedik felvonás.

(Terem az elnöki épületben.)

Első jelenet.

Walter Ferdinánd (mérgesen beiramlik az egyik ajtón, kezében nyitott levelet tartva; a másik ajtón egy *Komornok* lép be.)

Ferdinánd. Nem volt itt az udvarnagy?

Komornok. Ő excellentiája az elnök nagyságát tudakozza.

Ferdinánd. Mennykő és villám! — azt kérdem, nem volt é itt az udvarnagy?

Komornok. Ő nagysága fen a phárao-asztalnál mulat.

Ferd. Ő nagysága valamennyi ördög nevében jöjön ide.

(Komornok el.)

Második jelenet.

Ferdinánd (egyedül, átfutja a levelet s majd kövülten áll, majd ismét dühösen fel s alá rohan.)

Ferd. Lehetetlen! Lehetetlen! E mennyei hüvely nem rejthet illy ördögi szivet. És mégis! — ha valamennyi angyal alászáll s ártatlanságáért kezeskedik, ha ég és föld, ha teremtvény és teremtő egyesül, s ártatlanságát védi, — ezek saját kezének vonási! Irtóztató álnokság! mellyhez hasonlót még nem gyakorlott ember a földön! — Ezért szegült ő tehát a velem megfutásnak olly makacsul ellen. Ezért — szent isten! most eszmélek csak föl — ezért mondott ő le rólam olly hős asszonyi bátorsággal, — és alig — alig, hogy meg nem csalt ez érzeménynek tetsző képmutatás. (Megháborodva, és sebesen végig fut a termen, s azután ismét megáll néma tünödésben.) Engem olly pontosan kitanulni! — minden merész érzeményt, a szív minden lassu s' félénk rezgését, minden tüzes gerjedelmet viszonozni, — minden tüzes gerjedelmet viszonozni, — minden ellebbenő gyöngéd szóhangrul lelkemet megismerni — a könyek egy legördülő gyöngyéből megérteni szi-

vem állapotját, engem a szenvedély minden meredek fokára kisérni, összetalálkozni velem minden agyszédítő mélység partján. — Irgalom istene! és mind ez, mind ez nem egyébb galád képmutatásnál. Oh, ha a hazugságnak illy tartós máza van, akkor valóban csodálni kell, — hogy az ördög még nem lopózott mennyekbe. Midőn szerelmünk veszélyét neki fölfedeztem, milly meggyőző áltatással sápult el az álnok! — milly diadalmi fönséggel verte vissza atyám vakmerő gúnyfulánkit! mégis ugyan ezen pillantásban bünösnek érzi magát a lyány! — Sőt nem állotta é ki még az igazság tüzpróbáját is? Elájul a képmutató. — Milly ismertető jelekkel fogsz élni ezentúl érzemény? Mi által fogod igazolni magadat ártatlanság? imé, a szajhák is elájulnak. Ő tudja mivé lettem általa. Ő egész lelkemet látta. Szivem az első csók biborlangjánál láthatókép szemeimbe szállt, — s ő mitsem érzett, csupán mesterségének diadalát. Midőn boldog ábrándom benne az egész mennyet átölelni gondolá, — midőn legszilajabb vágyaim elnémultak, midőn elmémnek más gondolatja nem volt, csak az örökét, s ezen lyányzó, — irgalmas isten! akkor ő mitsem érzett, mitsem ismert, csak álnok tervének valósulását, akkor minek sem örült, csupán a bájaira pazérlott hizelgéseknek. Ördög és kárhozat! mitsem, csupán, hogy ámitott bolondja vagyok!

Harmadik jelenet.

Kalb. Ferdinánd.

Kalb (fürgén a terembe tipeg.) Kivánságát tetszett nyilatkoztatni.

Ferd. (magában mormogva.) Hogy egy gazember nyakát törjem. (Hangosan.) Udvarnagy! E levelet ön hihetőleg az őrszemlén ejté ki zsebéből, s én (kaján nevetéssel) szerencsére megtaláltam.

Kalb. Valóban?

Ferd. Olvassa ön, olvassa csak. (Tőle elmenvén.) Ha mindjárt rosz vagyok is szeretőnek, annál alkalmasabb leszek egy keritő szerepét játszani.

(Az alatt mig az udvarnagy olvas, a falhoz megyen, és két pisztolyt levesz.)

Kalb. (az asztalra veti a levelet s kiszökni akar.) Átkozott!

Ferd. (karon ragadva visszahuzza.) Lassan édes udvarnagy! az ujság — mint látszik, — kellemes, — én a postabért akarom.

(A pisztolyokra mutat.)

Kalb. (megütközve visszalép.) Talán csak okos lesz, mon cher ami!

Ferd. (erős dörgő hangon.) Nagyon is, hogy egy gazembert, millyen te vagy, más világra táncoltassak. (Unszolja az egyik pisztoly elvételére s kihuzza egyszersmind zsebkendőjét.) Válasszon ön! fogja meg itt e zsebkendőt. Én a szajhától kaptam.

Kalb. Hogyan? e kendőn át? Eszünken vagyunk é? mit gondolunk?

Ferd. Fogd meg egyik csücskét, mondom! hisz különben hibázni fogsz, élhetetlen! — mint reszket a nyúlkölyök! még köszönnöd kellene az ur istennek, hogy ma kapsz először egy kis tüzet koponyádba.

(Kalb megszökni igyekszik.)

Ferd. Lassan! Ezen embertelenséget kikérem!

(Eléri s bezárja az ajtót.)

Kalb. Hogyan, báró, hát itt a szobában?

Ferd. Mintha bizony érdemes volna veled erdőszélbe menni? — Kincsem! itt annál hangosabb a pattanás, s ez hihetőleg a legelső zaj, mellyet a világon inditasz. Lőjj!

Kalb. (homlokát törli.) S ön igy akarja é drága életét kockáztatni, ifju reményteljes férfiu!

Kalb. Lőjj mondom! Nekem már semmi dolgom e világon.

Kalb. De annál több van nekem, legszeretetreméltóbb barátom.

Ferd. Neked é fickó? neked, ki egy pillanatban hétszer rövid, s hétszer hosszu vagy, mint lepke a tő hegyén? és miért épen neked? — talán, hogy bérbe fogadott lova légy urad elmésségének? Jól van tehát! Én, mint valamelly csodaállatot magammal viszlek, — mint szelidült majom táncolj majd az elkárhozottak orditása mellett, s udvari mesterségeddel mulattasd az örök kétségbeesést.

Kalb. A mint parancsolja uram, a mint tetszik, csak a pisztolyokat, kérem, félre! —

Ferd. Nézzétek itt a fájdalom rugott fattyát! — Mint áll itt a teremtés hatodik napjának gyalázatjára, mintha benne egy kontár a mindenható müvét utánnyomatta volna. Kár, örökös kár azon parányi agyvelőért, melly e hálátlan kaponyában olly roszúl kamatoz. E parányi agyvelő tökéletes emberré képezte volna a paviánt, s most az emberi észnek csak egy töredékét teszi. — S illy teremtménnyel osztani meg szivét? Rettentő! irtóztató! Illy ördögi fickóval, ki inkább arra teremtetett, hogy a bünöktől elijesszen, mintsem hogy azokra ingereljen.

Kalb. Áldassék isten! már elménckedik.

Ferd. Ám legyen! Azon keresztyén türelem, melly a hernyót megkiméli, neki is javára szolgáljon, az ember vele összetalálkozik, vállat vonit majd, s csodálkozni fog talán az ég bölcs gazdaságán, melly törköllyel, és salakkal is táplál még állatokat, — melly hollóknak a vesztőhelyen, s udvaroncoknak a felség iszapjában is asztalt terit. Utoljára még elmélkedni fog a gondviselés élénk felvigyázatán, melly a méregkivételért még a szellemi világban is bérbe fogadja a kigyókat, és pókokat. — De — (az alatt, hogy dühe megujul) az én virágomat ne illesse illy undok féreg, vagy pedig azt (Kalbot megfogja, és keményen ide s tova rázza) igy, — és igy, és ismét igy nyomom és zúzom össze.

Kalb. (magában sohajtva.) Mon dieu! Csak megszabadulhatnék, inkább száz mérföldre innét a parisi bicetreben, mint ennek körmei között.

Ferd. Ördög! ha te ott élveztél volna, hol én csak imádtam! (Dühösebben.) Ha te ott tobzódtál volna, hol én magamat istennek érzém. — Mennyire terjedt isméretséged a lyánynyal. — Valld meg ördög?

Kalb. Csak eresszen el, mindent megvallok.

Ferd. (egy pisztolyt az udvarnagy mellére tartva.) Mennyire mentél a lyánynyal? Rád sütöm, ha meg nem vallod.

Kalb. Hisz, semmi, épen semmi sincs a dologban! Csak egy pillanatig legyen türelmes, — hisz a báró meg van csalatva!

Ferd. És erre emlékeztetsz engem, átkozott gazember!? Mennyire mentél a lyánynyal? — halál fia vagy, ha meg nem vallod.

Kalb. Mon dieu! Hisz megmondom, — csak tessék meghallgatni; az ő atyja — tulajdon édes atyja —

Ferd. Kerité hozzád lyányát? (Dühösebben.) És aztán? Szólj, vagy megfojtlak.

Kalb. Hisz ön őrjöng, ön rám sem hallgat, én soha nem láttam őt, én nem is ismerem őt, én mitsem tudok róla. —

Ferd. (visszahanyatlik.) Te soha nem láttad őt? nem ismered őt? mitsem tudsz felőle? A lyány miattad elveszett, és te egy lehelettel háromszor megtagadod őt? Takarodjál hitvány gazember! — (A pisztollyal mellbe löki, s kirúgja a teremből.) Rád kár lőport vesztegetni.

Ötödik jelenet.

Ferdinánd egyedül.

(Hosszu hallgatás után, mellyben arcvonalmai szörnyü gondolatot fejtenek ki.)

Ferd. Ugy van! Én elveszék, te szerencsétlen! — de velem együtt te is. — Esküszöm a nagy istenre, ha nekem el kell veszni, el kell neked is! — Világ birája! ne vedd el őt tőlem! — a lyány enyim! Én miatta az egész világról lemondottam; — hagyd meg nekem e lyányt, világ birája! — Millió emberlélek sóhajtozik amott feléd, oda fordítsd könyörületességedet. E lyány enyim! Egykor istene voltam, s most ördöge. (Szemeit merően egy zugolyra függeszti.) Örök időkig vele a kárhozat kerekére fonatva, — szemet szem ellen meresztve, hajszálakat torzasztva hajszálok ellen, — tompa nyögésinket is egygyé olvasztva, — és most szerelmi nyájasságimat neki megujítani, s most elibe énekelni esküvéseit. Istenem! irtóztató ez egybekelés, de örökös!

(Sebesen el akar távozni; az elnök belép.)

Hatodik jelenet.

Elnök. Ferdinánd.

Ferd. (hátra lép.) Oh, az én atyám!

Elnök. Igen jó, hogy találkozunk, fiam! Jövök, hogy egy kellemes ujságot tudassak veled, valami ollyast, édes fiam, melly reád nézve minden bizonnyal meglepő, üljünk le.

Ferd. (sokáig merően tekint rá.) Atyám! (tüzes indulattal hozzá megyen, s kezét megfogja) atyám! (kezét csókolja, s előtte térdre hull) édes jó atyám!

Elnök. Mi bajod fiam? kelj föl, kezed tüzel, és reszket.

Ferd. (szilaj, lángzó szenvedéllyel.) Bocsásson meg háladatlan fiának, atyám! Én megvetésre méltó rosz ember vagyok. Én jóságát félreismertem. Ön olly atyailag gondolkodott felőlem. Önnek atyám jós lelke volt; — most már késő, kérem bocsásson meg, — ne tagadja meg gyermekétől atyai áldását!

Elnök (ártatlanságot szinlő ábrázattal.) Kelj fel fiam! — gondold meg, hogy nekem mesét mondasz.

Ferd. Atyám! azon polgári lyány — oh, ön ismeri az embert. Ön haragja akkor olly igazságos, olly nemes, olly atyailag tüzes volt; az apai hő ellenzés csupán az útat tévesztő el. Ezen polgári lyány — —

Elnök. Ne kinozz fiam! Elátkozom keménységemet! — Én azért jövék, hogy megkövesselek.

Ferd. Hogy megkövessen? — Talán, hogy elátkozzon? Atyám! ön ellenzése bölcseség volt, — ön keménysége mennyei szánakozás. Ezen lyány atyám —

Elnök. Egy nemes, és kedves lyány. Én visszahuzom most, s kárhoztatom gyanúmat; szivem tisztelésre hajlott iránta.

Ferd. (megindulva felugrik.) Hogy, hogy? Tehát atyám is? Ugy é bizony, hogy e lyány csupa ártatlanságnak látszik? Ugy é, hogy bocsánandó emberi gyarlóság e lyányt szeretni?

Elnök. Mondd inkább, hogy vétek őt nem szeretni.

Ferd. Hallatlan! irtóztató! atyám, ön különben olly mélyen lát a szivekbe! — E lyányt szemei máskor halálosan gyülölték! Példa nélküli képmutatás! — atyám, ezen lyány —

Elnök. Megérdemli, hogy menyem legyen! — Én erkölcsét ősöknek, szépségét aranynak tekintem. Elveim elnémulnak szerelmed előtt. Ő legyen — tiéd!

Ferd. (iszonyu zavarodásban kiiramlik a teremből.) Isten velünk, atyám! (El.)

Elnök (utána ballag.) Maradj, maradj, hova visz a forgó szél? (El.)

Változás.

(Pompás terem lady Milford palotájában.)

Hetedik jelenet.

Lady *Milford. Zofia.* Később *Komornok.*

Lady. Tehát láttad őt? El fog é jőni?

Zofia. Mindjárt itt lesz, még pongyolán volt, csak öltözködni sietett.

Lady. És mint viselte magát a meghiváskor?

Zofia. Mint látszék zavarba jött, gondolkozott, merően nézett rám, s hallgatott. — Én azt hittem, szabadkozni fog, de imé egy különös pillantással, melly engem egészen meglepett, azon választ adá: örülök, hogy ön asszonya nekem parancsolja azt, mire holnap engedelmet akarék kérni.

Lady (igen nyugtalanul.) Hagyj el, Zofi! szánakozzál rajtam. Pirulnom kell, ha ő csak közönséges nember; ha pedig több — elcsüggednem.

Zofia. De milady! Ez nem azon kedv neme, mellyel vetélkedő társt elfogadni szoktunk. Emlékezzék meg, ki legyen?! — Hijja születését, méltóságát, s hatalmát segélyül. Egy büszkébb szív emelje tekintetének büszke pompáját.

Lady (szórakozottan.) Mit cseveg e bohó?

Zofia (kajánul.) Vagy talán csak történetből villognak épen ma a legdrágább gyémántok nyakán s hajfürtein? — Történetből ékesíti testét épen ma a leggazdagabb öltözet, történetből telvék előszobái szolgák s apródokkal? s csupán történetből akarja é palotája hgi termében a polgári lyányt elfogadni?

Lady (boszusan fel s alá jár.) Átkozott! elszenvedhetlen! Hogy az asszonyok olly hiúz szemekkel birnak az asszonyi gyöngeség iránt. Milly mélyre kelle sülyednem, hogy illy teremtvény is kitanulja szivem csinjait?

Komornok (föllép.) Miller lyányasszony.

Lady (Zofiához.) Félre! távozzál most! (Fenyegetve, látván, hogy késlekedik.) Távozzál, parancsolom!

(Zofi el.)

Lady (a teremben fel s alá jár.) Jó, igen jó, hogy tüzbe jöttem. Most vagyok mint kivántam! (A komornokhoz.) Jöjön be!

(Komornok el.)

(Lady gondatlan, de mégis büszke helyzetben a pamlagon.)

Nyolcadik jelenet.

Luiza (félénken belép, s a ladynek ellenében nagy távolságra megáll.) *Lady* (háttal feléje fordulván, a szemközt álló tükörben egy ideig figyelmesen vizsgálja. Szünet után.)

Luiza. Nagyságos asszony parancsit várom.

Lady (Luiza felé fordul, csupán fejével int hidegen, és visszatartózkodva.) Ah! eljött már? — Kétségkül az a bizonyos — hogy hijják csak?

Luiza (némileg megbántódva.) Miller az atyám neve; nagyságod pedig annak lyányát hivatta.

Lady. Jó, jó, emlékszem már — a szegény hegedüs lyánya, — kiről minap szó volt. (Szünet után magában.) Igen érdekes arc, s még sem különös szépség! (Fenszóval.) Jer közelebb gyermekem! (Ismét magában.) Szemek! mellyek siráshoz szoktak! — Oh be kedvesek nekem illy szemek, (Hangosan.) Csak közelebb, — egészen mellém, jó lyányka! — Mint látom, te félsz tőlem?

Luiza (fönséggel, határozott hangon.) Nem, milady! én megvetem a nagy tömeg véleményét.

Lady (magában.) Lássa meg az ember, e makacskodást tőle tanulta! (Fenszóval.) Ön kegyelmeimbe ajánltatott; mondják, hogy tanult valamit, s hogy egyéb élhetési forrása is van. — Igen, elhiszem! — Nem is tenném egész világért, hogy olly tüzes szószólót meghazudtoljak.

Luiza. Még sem ismerek senkit, milady, ki érdemesnek tartaná, nekem egy pártfogó asszonyt szerezni.

Lady. Ez ravaszabb észre mutat, mintsem e nyilt arcból gyanithatnám; Luiza ön neve, ugy é? És hány éves, ha szabad kérdezni?

Luiza. Tizenhat multam.

Lady (gyorsan fölkel.) Most helyén vagyunk. Tizenhat éves tehát! a szerelem első fellobbanása! az érintetlen zongorán az első beavató ezüst hang! semmi nem csábitóbb. — Ülj le, én jó vagyok hozzád kedves lyányka! — És ő is először szeret. Csodálhatni é, ha a piros hajnal sugárai egymással találkoznak? (Igen nyájasan kezénél fogva.) Én szerencsédet eszközlöm jó lyányka. (Luizának arcát simogatja.) Zofim férjhez megyen, — te helyébe jösz. Tizenhat éves? valóban az álom nem tarthat sokáig.

Luiza (tisztelettel kezeit csókolja.) Köszönöm kegyességét, milady, szintolly melegen, mintha azt elfogadhatnám.

Lady (bosszuságra gyulva.) Lássa csak ember a nagy dámát! más egyensorsu szegény lyány még szerencsésnek tartja magát, ha uraságra akad. Hova gondol ön drágalátos? Talán e kezek gyöngédek a dologra? vagy arca veszendő mázában büszkélkedik é?

Luiza. Arcom, nagyságos asszony, szintolly kevéssé enyim, valamint származásom.

Lady. Ha nem arca az, miben bizakodik, mi egyéb tarthatná e világon vissza, hogy olly állapotba lépjen, mellyben nemes illedéket, finom müveltséget s izlést tanulhat, s melly egyszersmind a polgári előitéletekből is kivetkőztetheti?

Luiza. És polgári ártatlanságomból is, milady!

Lady. Balga ellenvetés! a legvásottabb fickónak sincs bátorsága, hogy becsületünket megtámadja, ha csak minmagunk nem adunk rá alkalmat. Csak mutassa ön, hogy ki légyen, adjon magának tekintetet, s női méltóságot, s én fogadom, hogy ifjusága minden megkisértéstől ment marad.

Luiza. Engedjen meg, nagyságod, hogy ezt kétségbe merem hozni! Bizonyos dámák palotáji gyakran a legledérebb mulatságok szinhelyei. Ki tulajdonithat egy szegény hangász lyányának olly hősi bátorságot, hogy a dögvész fertőjébe vesse magát, s mégis ott a ragálytól irtózzék? Én nyiltszivü vagyok nagyságos asszonyom! Fogna é gyönyörködni tekintetemben, ha mulatságokra menne? Elszenvedhetné é pillanatim, ha onnan ismét visszatérne? Oh jobb, ezerszer jobb! hogy földsarkok, hogy tengerek válasszanak bennünket egymástól. Gondolja meg, mit cselekszik, milady. Jöhet pillanat, mellyben a tobzódó erő kifárad s a komor józanság visszaáll, mellyben talán a bánat ölyvei rohannak keblére; és milly öldöklő kin volna most komornájának arcán a derült nyugalmat látni, mellyel az ártatlanság a tiszta szivet jutalmazni szokta. (Egy lépéssel hátra.) Nagyságos asszonyom, szavaimért ujra engedelmet kérek.

Lady (nagy benső megindulással szerte jár, magában.) Szenvedhetlen, hogy nekem ezt mondja, s még szenvedhetlenebb, hogy igazat mond. (Luizához lép, s merően szemébe néz.) Lyány, te engem meg nem csalsz. Illy melegen nem szólnak a vélemények. Ezen elmés mondatok mögött némi tüzes érdek lappang, melly előtted a nálam való szolgálatot igen utálatosnak festi, s mellynek én, (fenyegetőzve) bár mikép is nyomára jövök.

Luiza (nemes szelidséggel.) És ha ön csakugyan nyomára jő? És, ha megvetést jelentő lábrugásai a megbántott férget felingerlik, mellynek a teremtő legalább fulánkot adott a méltatlanságok ellen? Milady! Én boszutól nem rettegek. Nyomoruságom annyira nőtt, hogy maga az őszinteség sem nevelheti azt. (Szünet után igen komolyan.) Milady! ön ki akar engem ragadni származásom porából. Én nem akarom taglalgatni e gyanús kegyelmet. Csak azt kérdezem: mi kényszeritheté önt milady, hogy engem olly balga lyánynak higyjen, ki származása fölött elpirul? Mi hatalmazhatá fel, hogy magát szerencsém alapitójáva tegye, mielőtt még tudta volna, akarom é azt kezeiből elfogadni? Én minden világi boldogságról lemondottam. Én a szerencsének megbocsátám hirtelenkedését. Miért emlékeztet ön ismét arra vissza? Ha maga az istenség a teremtvények szemei elől elrejti sugárit, hogy legelső szerafja ne borzadjon vissza ön sötétségétől, — miért kivánnak az emberek olly kegyetlenül irgalmasak lenni? Honnét van az milady! hogy magasztalt szerencséje a nyomortól irigylést és csodálatot koldul? Oh, a féreg olly boldognak érzi magát egy csepp vizben, mintha ott az élet legszebb édene volna; — olly vignak s boldognak, mig a nagy tengerről nem beszélnek előtte, hol gályák és cethalak játszanak! — Milady! ön engem boldoggá akar tenni? (Szünet után a ladyhez lép és meglepőleg kérdezi.) Boldog é ön milady? (Ez hirtelen s megütközve elhagyja őt. Luiza utána megy s kezét mellére tartja.) Bir é e szív világi sorsának igaz örömivel? És ha mi most szivet szivért, — sorsot sorsért kicserélhetnénk, — s ha én gyermeki ártatlanságomban, — ha én saját lélekismeretére, ha önt, mint anyámat kérdezném, fogná é nékem ezen cserét javasolni?

Lady (nagy megindulással a pamlagra dől.) Hallatlan! megfoghatlan! — Nem lyány! e léleknagysággal te nem jöttél e világra, — sem polgári atyád nem fuvalta azt beléd. — Ne hazudj! — Én egy más tanitómestert hallok —

Luiza (élesen szemei közé tekint.) Igen csodálkozom, milady, ha ön elméje csak most vetődik a tanitómesterre, holott már az előtt nekem szolgálatot ajánlott.

Lady (felszökik.) Lehetlen kiállanom! Legyen tehát, mivel csakugyan ki nem foghatok rajtad. — Igen, én ismerem őt, — mindent tudok, többet is, mint tudni kivánok! (Hirtelen elhallgat; azután olly szenvedéllyel, melly szinte dühösséggé fajul.) De merészkedjél szerencsétlen, merészkedjél róla gondolkodni — vagy tárgya lenni gondolatjának! — Én hatalmas vagyok, te szerencsétlen, — én rettenetes vagyok. Valamint isten van, te elvesztél.

Luiza (szilárdul.) Irgalom nélkül milady, mihelyt öt kényszeriti, hogy ő miladyt szeresse.

Lady. Értelek, de ő ne szeressen engem. Én legyőzöm e rút szenvedélyt; elfojtom szivemet, s a tiedet izekre zúzom. Hegyek s mélységeken keresztül; — én vele nem lehetek boldog, de te se légy! Tudd meg nyomoru, hogy mások boldogságát feldulni is boldogság.

Luiza. Olly boldogság milady, mellyet már elvesztett. Ne gyalázza tulajdon szivét. Ön nem képes véghez vinni azt, mivel engem olly szörnyen fenyeget! — Ön nem képes olly teremtvényt gyötörni, melly önnek soha nem vétett, kivévén, hogy érzésével öszhangzó érzése volt. De én még ezen fellángolásért is szeretem miladyt.

Lady (most hirtelen eszméletre térve.) Hol vagyok? hol valék? mit hagyék sejteni? Ki előtt árultam el magam? Oh Luiza! nemes angyali nagy lélek! bocsáss meg egy őrjöngőnek. Én egy hajszáladat sem bántom, édes gyermekem! — Kivánj! parancsolj! Én kezemen hordozlak, barátnéd leszek, — testvéred leszek. Te szegény vagy. — Lásd, — (Néhány gyémántot levesz hajfürtéről.) Én ezen ékszert eladom, legszebb öltözetimet, lovaim s kocsimat eladom, minden tiéd legyen, — de — mondj le róla!

Luiza (álmélkodva visszalép; magában.) Gúnyt üz é a kétségbeesettel? Vagy azon kegyetlen tettben csakugyan nem részes? Ah! ugy még egy bajnok hölgy személyét játszhatnám, s ájulásomat érdemmé magosithatnám. (Egy ideig tünődve áll, azután a ladyhez közelit, kezén fogja, s merően s jelentőleg szemébe néz.) Milady, vegye tehát öt! — szabadon mondok le most azon férfiról, kit pokol horgaival szakasztának el vérző szivemről. — Milady, ön talán maga sem tudja, de ön két boldognak egét dúlta föl, — eltépett egymástól két szivet, mellyeket isten kötött össze; semmivé tett egy lényt, mellyet örömre alkotott, valamint önt. Milady! a mindenhatóhoz kiált az összetiport féreg végső vonaglása. Ő nem fogja hidegen nézni, ha kezeiben valaki lelkeket gyilkol! Most tehát öné Walter Ferdinánd! Most, milady, fusson karjai közé! — Rántsa őt magával oltárhoz. De jusson eszébe, hogy menyasszonyi csókja közé egy öngyilkos lelke fog rohanni. Az isten irgalmas lesz. Magamon másképp nem segithetek.

(Sebesen el.)

Kilencedik jelenet.

Lady egyedül.

(Szoborként eszméletlen áll, szemeit vadon az ajtóra mereszti, mellyen Luiza kirohant; végre bódulásából föleszmél.)

Lady. Mi volt ez? — mi történt velem? mit mondott a szerencsétlen? Ég és föld! még most is szaggatják füleim a rettenetes elátkozó szavak! — Vegye tehát őt el. Kit, te szerencsétlen? Halálhörgésed ajándékát! kétségbeesésed irtóztató végakaratát? Isten! tehát olly iszonyu mély é süllyedésem, hogy mohón várom, mit e koldus lyány nagylelkűsége utolsó küzdésében nekem örökségül ad? Vegye tehát őt el! és azt olly iszonyu hangon mondja, olly rémitő pillantásokkal kiséri! — Hah! — Emilia! azért léptél é túl nemed határin? azért versenygtél é a nagy britt asszony fenséges neveért, hogy becsületed büszke épülete egy vagyontalan polgári lyány magasb erénye mellett porba zuhanjon? Nem, büszke szerencsétlen! megszégyeniteni bár hagyja magát Milford Emilia, — de meggyalázni soha. — Nekem is van erőm lemondásra. (Méltósággal fel s alá jár.) Félre most gyöngéd szenvedő asszony, tünjetek el szerelmem szép arany képei! a nagylel-

kűség most egyetlen kalauzom, e szerető pár elveszett, ha Milford irtózik az áldozattól. (Szünet után hévvel.) Igen, a kocka elgördült! Félre van mozditva a szörnyü akadály, — minden kötés megszakadt közöttem, s a hg közt. Ki van irtva keblemből e dühös szerelem! — Karjaid közé borulok erkölcs! Vedd fel bűnbánó lyányodat, Emiliát! — Hah, milly boldognak érzem egyszerre magam! Milly mennyei nyugalom terül szivemre! — Méltósággal — mint lenyugvó nap — akarok leszállni fenségem egéből. Enyésszék el uraságom valamint szerelmem, s csak szivem kövessen büszke számüzetésembe. (Elhatározottan az iróasztalhoz megyen.) Most mindjárt meg kell történnie, e pillanatban, mielőtt talán a kedves ifju kecsei szivem harcát megujitnák. (Leül s irni kezd.)

Tizedik jelenet.

Lady. Komornok. Zofia. Kalb udvarnagy, és több udvarló szolga.

Komornok. Kalb udvarnagy az előteremben várakozik a hgnek egy üzenetével.

Lady (az irásba mélyedve.) Hah! mint perdül majd e hgi szélkakas! Valóban, az ötlet elég furcsa illy fejdelmi velötlen kaponyát megrázni. Mint csahol majd összevissza a sok udvari kopó. Az egész tartomány forrongásba jő.

Komornok.)
Zofia.) Milady, az udvarnagy!

Lady (megfordul.) Kicsoda? — Mi? — Annál jobb, illy faju teremtések is hasznosak a világban. Ők a leghivebb terehordó szamarak! Szivesen látom!

(Komornok el.)

Zofia (félénken a ladyhez közelit.) Milady! ha nem kellene félnem, hogy vakmerő leszek.

(Lady hevesen folytatja az irást.)

Zofia. A hangász lyánya magán kivül rohant ki az előszobán — ön pedig tüzben — és önmagának beszél.

(Lady folyvást ir.)

Zofia. Én rettegek, vajjon mi történhetett?

Kalb (belép, hátulról ladynek ismételve bókolgat. Midőn az őt észre nem veszi, közelebb járul, széke mögé áll, ruhája csücskét ügyekszik megfogni, s egy csókot nyom reá; — félénk suttogással.) Ő magassága. —

Lady (mi alatt az irást beporozza s szemeivel átfutja.) Ő engem hálatlanságról vádoland. Én elhagyott árva valék — ő engem az inségből ragadott ki. Az inségből é? Gyalázatos csere! Tépd össze számvetésed, csábító! Tizszeres kamattal fizeti azt meg örökös szégyenem.

Kalb (miután a ladyt minden oldalról hasztalan kerülgette.) Már kénytelen vagyok enmagamnak azon bátorságot venni, (igen hangosan) ő hgi magassága küld engem miladyhez, kérdezteti általam, ha ma estére Vauxhall lesz é vagy német komédia?

Lady (nevetve fölkel.) Egy a kettő közől, angyalom. — De addig is vigye ön e levelkét a hgnek csemegéül. (Zofiához.) Te pedig Zofi, megparancsolod, hogy fogjanak be, s tüstént valamennyi cselédemet ide a terembe hivod össze.

Zofia (elmegy, aggodalomteljesen.) Egek! mit sejtek! Mi fog ebből történni?

Kalb. Ön ingerült állapotban van, kegyes nagyságocskám.

Lady. Annál kevesebb hazugságnak lesz most helye. — Rajta udvarnagy ur! Egy bizonyos hivatal fog megürülni. — Ez jó idő a keritőknek. — (Midőn az udvarnagy kétes pillantatot vet a levelkére.) Olvassa csak, olvassa, akarom, hogy tartalmát mások is tudják meg.

(Kalb olvassa; az alatt a lady udvarnépe összegyül a háttérben.)

Kalb. „Legkegyelmesebb hg és uram! Azon egyezés, mellyet ön olly könnyelmüleg felbontott, már engem nem kötelezhet. Hgséged tartományának boldogsága volt szerelmem föltétele. Három évig tartott a vakitás. A kötő lehull szemeimről, utálom azon kedvezéseket, mellyek alattvalóinak könyeivel kevervék. Ajándékozza szerelmét, mellyet már én nem viszonozhatok, szomorgó tartományának. Tanulja meg egy britt hgasszonytól, mint legyen egy fejdelem népeihez jótékony, és kegyelmes. Egy óra alatt a határon túl leszek.“ Norfolk Johanna.

Szolgák (mind ijedten suttognak egymás közt.) A határon túl.

Kalb (a levelet rémülten asztalra teszi.) Őrizzen isten! Drága aranyos kegyelmes asszonykám! Hisz itt az átadó fejével játszanék.

Lady. Az a te gondod galambom! Azonban, hogy ment maradj a bajtól, véleményem szerint, legjobb volna a levelet egy pástétomba takarni. Igy a hg tulajdon tányérján akadna rá.

Kalb. Egek! ki merne illy vakmerőséget elkövetni. Ugyan gondolja meg csak, milady, milly nagy disgraceba hozza ez által magát.

Lady (az összegyült cselédséghez fordul, s legmélyebb megindulással imigy szól.) Ti megütközve álltok itt jó emberek! s aggódva várjátok, mi lesz a dolog vége? — Jőjetek közelebb kedvesim! Ti mindig hü készséggel szolgáltatok nekem, többször néztetek szemeim közé, mint erszényembe. Az engedelmesség szenvedélytek volt, s büszkeségtek kegyelmem. Oh, miért kell akkor eszembejutni gyaláztatásomnak, mikor hüségtekről emlékezem! Szomoru sors! boldog napjaitok asszonyi vétkemből eredtek. (Könyes szemekkel.) Most elbocsátlak gyermekeim! Minden kötelességtek alól feloldozlak — — Lady Milford már nem létezik többé! Norfork Johanna pedig sokkal szegényebb, hogysem adósságit lefizesse. Kincstárnokom ossza ki köztetek javaimat, e palota a hgé marad. — A legszegényebb gazdagabban fog innen távozni, mintsem parancsnok asszonya. (Kezeit nyujtja nekik. Szolgák hévvel csókolják.)

Lady. Értlek hiveim! Isten hozzátok! Örökre! De hallom már a kocsit. (Kiszakaszkodik közőlök, ki akar menni, Kalb mintegy tébolyodva állja útját.) És te félelem halovány martyra! még most is itt állasz?

Kalb (ki e beszéd alatt észdermetten az irásra nézett.) S e levelkét a hgnek tulajdon kezébe adjam, milady?

Lady. Igen, te irgalom reszketeg lelke! E levelkét tulajdon kezébe adod — s azt sugod a hgnek

tulajdon fülébe: mivel mezitláb nem mehetek Loretoba, tehát napszámban dolgozom, s ugy mosom le, ha lehet, magamról azon szenyt, hogy rajta uralkodtam! (Elsiet.)

(A többi nagy megindulással oszlik szét.)

Ötödik felvonás.

(Szoba a hangász hajlékában.)

(Esti szürkület.)

Első jelenet.

Luiza (némán s mozdulatlan ül a terem egy sötét zugában, fejét karjára hajtva. Hosszu szünet után bejő *Miller*, egy kézi lámpával agságosan világit a szobában ide s tova, a nélkül, hogy Luizát észrevenné; végre kalapját asztalra teszi.)

Miller. Itt sincs! és itt sincs! minden utcát bejártam, — valamennyi ismerősnél voltam — minden háznál kérdezősködtem; — de az én gyermekemet senki nem látta. (Rövid hallgatás után.) Lassan csak! szegény szerencsétlen apa! — várd el békével a reggelt. Egyetlenedet a habok talán majd partra usztatják. Istenem! Ha balványozás volna e nagy szeretet lyányom iránt? A büntetés igen kemény — mennyei atyám! zúgolódni nem akarok — de a büntetés igen kemény! (Bánattelve a székre hanyatlik.)

Luiza (a sarokban megszólalva.) Jól teszed szegény ősz ember, tanulj már előre veszteni.

Miller (felszökik.) Hát itt vagy gyermek? Csak ugyan itt vagy? De miért illy magányosan? és gyertyavilág nélkül?

Luiza. Én azért még sem vagyok magányosan, ha körülöttem minden éjfekete, akkor van legtöbb látogatóm.

Miller. Őrizzen isten, gyermekem! Csak a lélekismeret rágó férge barátkozik baglyokkal. Csak bűnösök s gonosz lelkek kerülik a világosságot.

Luiza. Az örökkévalóság is, atyám, melly a lélekkel tanuk nélkül beszél.

Miller. Gyermek! Gyermek! melly szavak ezek?!

Luiza (föláll s előre jő.) Atyám, én kemény harcot állottam ki! — te tudod ezt! — Isten nekem erőt adott, győzelmem bizonyos, — atyám! a nőnemet gyöngének és töredékenynek nevezik. Ezt ne hidd. Egy pók előtt megrázkodunk, de az enyészet fekete szörnyét nevetve szoritjuk karjainkba. — Lásd atyám, milly jó kedve van ma Luizádnak!

Miller. Hallod lyányka, én jobb szeretném, ha sirnál, nekem ugy jobban tetszenél.

Luiza. Oh atyám, mint fogom én majd a zsarnokot megjátszani. A szerelem ravaszabb, s merészebb a gonoszságnál. Ezt nem tudta azon kegyetlen vad ember, ki mellén szomoru csillagot hord — — Oh vajmi ravaszok ők, mig csupán a fővel űznek játékot; de mihelyt a szivvel van bajok, a gonoszak mindjárt eszöket vesztik! Eskü által gondolta ő a csalást titkolhatni; — atyám! eskü az élőket kötelezheti, de a halálban a szentségek vaslánca is elolvad. — Ferdinánd az ő Luizáját meg fogja ismerni! — Atyám, te édes, kérlek, igen kérlek! — Szolgáltasd majd kézhez e levelet.

Miller. És hiszed lyányom?

Luiza. Különös kérdés! A végtelenség és szivem együtt véve szük határ egyetlenegy róla való gondolatnak. Kivüle ugyan ki máshoz irhattam volna?

Miller (nyugtalanul.) Luiza, én feltöröm e levelet!

Luiza. A mint tetszik, atyám! De bajosan fogsz valamit érthetni belöle. — A betük megannyi holt tetem gyanánt feküsznek rajta, s csak a szerelem lát bennök életet.

Miller (olvassa.) „Ferdinánd!! te el — el vagy árulva! Egy példa nélküli gazság összetépte szíveink szent kötését; — hanem egy rettentő eskü lezárta nyelvemet, s atyád mindenütt kémeket állita ki — de ha van bátorságod kedvesem! — én tudok egy harmadik helyet, hol eskü többé nem kötelez, s hova egy kém sem megyen leskődni.“ (Miller az olvasást félbenszakasztja, s komolyan néz Luizára.)

Luiza. Miért tekintesz, jó atya, olly merőn rám? Olvasd végig a levelet.

Miller (folytatja.) „De erőd legyen s bátorságod olly sötét uton vándorolni, mellyen misem világit neked, csak Luizád s az isten! — Ha jösz, egész lényed szerelem legyen. Honn kell hagynod minden reményid, minden csapongó vágyaid. Ott nem veheted semminek hasznát, csak szivednek. Ha van kedved, indulj meg midőn a karmeliták tornyában az óra éjfélt üt. Ha pedig félsz, akkor nemed mellől törüld ki e szót: erős, mert egy lyány szégyent tőn rajtad.“ (Miller leteszi a levelet, sokáig fájdalmasan, s merően pillant maga elé, végre Luizához fordul. Lassu töredezett hangon.) És ezen harmadik hely lyányom?

Luiza. Hát nem ismered, csakugyan nem ismered atyám? Különös, hisz olly elevenül van rajzolva, hogy minden ember rátalálhat. Ferdinánd rá fog találni.

Miller. Hm, szólj világosabban.

Luiza. Én annak valami igen kellemes nevet nem tudok adni, ne ijedj meg atyám, ha talán gyülöletest mondok. E harmadik hely, jó atyám — a sir!

Miller (egy székhez tántorog.) Szent isten!

Luiza (feléje megyen s karjával megtartja.) Ne rettenj meg édes atyám! Ezek csak borzanatok, mellyek a szó körül táboroznak. Csak egy kétségbeesett bünös csúfolhatta a halált ijesztő csontváznak. Nyájas szép gyermek az — virágzó, mikép a szerelem istenét festik, csak hogy nem olly csalárd, mint ez — ő egy csendes, jótékony geniusz, ki a fáradt zarándoknő lelkét átsegiti az idők mélységén, az örök dicsőség tündérvárát fölnyitja, — nyájasan int, s elenyészik.

Miller. Lyányom, mi szándékot rejtesz szivedben: enmagadnak akarsz é gyilkosa lenni?

Luiza. Nevezd ezt máskép atyám. Egy társaságtól akarok menekedni, mellyben jelenlétemet nem szivesen látják, — egy helyre akarok előre futni, mellyet tovább nem nélkülözhetek. — Hát vétek ez?

Miller. Gyermek, az öngyilkosságnál nincs undokabb vétek. Ez egyedül az, mellyet megbánás nem követ, mivel itt a halál és bün egymást egyszerre ölelik.

Luiza (merően áll.) Irtóztató! De a dolognak nehezen lesz illy gyors folyása! — Én vizbe ugrom atyám, és sülyedés közben kérni fogom az istent: legyen bűnömért irgalmas.

Miller. Gyermek! gyermek! vigyázz, hogy ne gúnyold akkor az istent, midőn segélyére legnagyobb szükséged van. — Te megvetetted az imádságot, s a kegyelmes isten levette kezét rólad.

Luiza. Hát vétek a szeretet, atyám?

Miller. Ha az istent szereted, nem fogsz soha vétkesen szeretni. — Egyetlen gyermekem, te fejemet mélyen meghajtottad, — mélyen — talán a sir mélységeig. De nem akarom szivedet még jobban terhelni. Lyányom, én előbb mondék valamit. — Gondolám, hogy csak magam vagyok! Te szavaim hallottad, és miért titkolnám tovább is? Te bálványom valál! Hallod Luiza! Ha van még hely szivedben az atyai érzésnek, — te mindenem voltál! — Most mitsem tékozolhatsz többé sajátodból, a nélkül, hogy boldogságom gyilkosa légy. — Te látod, hajaim őszülni kezdenek! Az idő szemlátomást közelget, mellyben nekünk apáknak édesen esik azon kis tőkepénz, mellyet gyermekeink szivébe letettünk. — Meg akarsz é engem csalni Luiza? hát atyád minden vagyonával akarsz é megszökni?

Luiza (legnagyobb megindulással kezeit csókolja.) Nem, atyám! Én mint nagy adósod megyek ki e világból, s az öröklétben tizszeres kamattal fizetek mindent vissza.

Miller. Vigyázz, hogy számolásodban ne csalatkozzál gyermekem! (Igen komolyan s ünnepileg.) Fogjuk é ott viszont látni egymást? Lám milly halavány léssz egyszerre? Az én Luizámnak ön lelke súgja, hogy én őt az ujvilágban utól nem érem, mert én nem olly korán sietek oda, mint ő.

(Luiza megborzadva atyjának karjai közé borul.)

Miller (tüzesen melléhez szoritja Luizát s esketö hangon folytatja szavait.) Oh szegény, talán már el is vesztett lyányom! Vedd szivedre ezen komoly atyai szót! — Én rád nem vigyázhatok. — Kezedből kiránthatom ugyan a kést, — de te magad egy kötőtővel is megölheted. A mérget elkaphatom szájadtól, s te magad egy zsinór gyöngygyel fojthatod meg. — Luiza! én csupán inteni birlak még. Addig akarod é űzni a dolgot, mig azon rettenetes hidon, melly az idő s öröklét mélysége fölött áll, hűtelen ábrándképed ellebben? Mersz é azon hazugsággal az isten birószéke elé lépni: „Teremtő! éretted vagyok itt“ ha vétkes szemeid keresni fogják halandó bábjokat? És, ha agyvelődnek ezen szenvedő istene, most féreg mint te, ítélő biród lábaihoz csuszik, s istentelen bizakodásodat e kétes pillanatban meghazudtolja s hiusult reményedet az örök irgalomhoz utasitja, mellyet a nyomoru még önmagának is alig képes kiesdekleni. — Mit téssz akkor? (Hangosabban, s nagyobb nyomadékkal.) Mit téssz akkor, boldogtalan? (Erősebben magához szoritja, egy ideig merőn, s áthatólag néz rá; azután hirtelen elhagyja.) Most mitsem tudok már. (Jobbját fölemelve.) Most e lélekért neked már nem állok jót biráló isten! Tégy most a mit akarsz. Hozz áldozatot nyulánk ifjadnak, hogy tapsoljanak ördögid, s jó angyalid fussanak előled. Menj! Rakd föl minden bűneid, rakd fel ez utolsót is, melly valamennyi között legirtóztatóbb, és ha még most is könynyű a teher, tehát atyai átkom megadja tökéletes súlyát. Ihol van egy kés, szúrd át szivedet — és (itt hangos sirás között elrohan) az atyai szivet is.

Luiza (felugrik, s utána szalad.) Állj meg! állj meg atyám! Oh a nyájasság még kegyetlenebbül kényszerit, mint a legvadabb zsarnok dühe. Mit tegyek? ellenállni már nem tudok. — Szólj, mit cseleked-jem?!

Miller. Ha őrnagyod csókjai tüzesbek, mint atyád könyei: tehát — halj meg.

Luiza (kinos harc után némi uj szilárdsággal.) Atyám, ihol kezem! — Én éretted — — Istenem! Mit akarok? Atyám esküszöm. — Jaj nekem, jaj! vétek üldöz minden léptemen — atyám, legyen meg! Ferdinánd! — az isten tekint alá! Igy teszem végső emlékezetét semmivé! (Eltépi a levelet.)

Miller (örömittasan nyakába borul.) Ez az én lyányom! Tekints föl! egy szerető ifjut elvesztettél, de helyette boldoggá tevél egy atyát (nevetés és sirás között ölelve) gyermek! gyermek! kit egész életemben sem érdemlettem meg! Isten tudja, mint jövék én rosz ember ez angyalhoz! — Luizám! mennyországom! —

Luiza. Hanem el ezen környékből, atyám! El e városból, hol barátnéim gúnyjátéka lettem, s jó nevem örökre elveszett. Fussunk innét, hol a kiholt boldogság olly sok gyászos emléke szól hozzám. — Fussunk innét, ha lehetséges! —

Miller. Hova csak akarsz lyányom! az isten mindenütt termeszt kenyeret az emberek számára. Ő más földön is szerez kedvelőket hegedűmnek. S ha mindenből kifogynánk, akkor szerelmed bús történetét versekbe foglalom. Elzengem lantomon azon nemes lyányt, ki atyja iránti szeretetből szivét feláldozta; mi e balladával házról házra járunk, s az alamizsna édes lesz a sirók kezéből.

Második jelenet.

Ferdinánd. Előbbiek.

Luiza (ki őt először megpillantja, hangos kiáltással Miller nyakába borul.) Örök isten! ihol jő! Végem van!

Miller. Hol? Ki?

Luiza (elforditott arccal az őrnagyra mutat, s erősen atyjához szorong.) Ő, ő maga! Csak nézz körül atyám! Ő azért jött, hogy engem megöljön.

(Miller megpillantja, s hátra hanyatlik.)

Ferd. (lassan közelebb jő s Luiza ellenében megáll, s kémlő mereven pillantatit rajta nyugtatja; szünet után.) Hála meglepetett lélekisméret! Vallomásod rettenetes, de gyors és bizonyos. Jó estét Miller!

Miller. De az isten szerelméért! mit akar itt a báró? Mi hozta ide? mit jelent e rajtunkütés?

Ferd. Tudok időt, mellyben a nap másodpercekre tagoltatott, mellyben utánam sovár ohajtozás függött a fali óra késedelmes mutatóján. Mi oka, hogy most rajtatok ütök?

Miller. Távozzék, távozzék el innét báró! Ha van szivében még az emberi szánakozásnak egy szikrája, — ha nem szándéka megölni azt, kit szeretni állit, tehát fusson, s egy pillanatig se késsék. Az áldás elhagyta házamot, mihelyt a báró annak ajtóküszöbére lépett. — Ön nyomort idézett hajlékomba, hol az előtt csöndes életöröm mosolygott. Még ezzel sem elégszik meg? még azon seben is akar dühöngni, mellyet boldogtalan ismeretsége egyetlen gyermekemen ejtett?

Ferd. Csodálatos atya! hisz most azért jövök, hogy lyányodnak örvendetes hírt mondjak.

Miller. Uj remény! új kétségbeesésre! Menj szerencsétlenség követe, arcod gyalázza áruidat.

Ferd. Végre céljánvagyok reményimnek! Lady Milford, szerelmünk legrettentőbb akadálya, e pillanatban hagyta el a tartományt. Atyám helybenhagyja választásomat. — A sors végre megszünik bennünket üldözni, szerencsénk csillaga felderül. Most itt vagyok, hogy jegyesemet oltárhoz hijam.

Miller. Hallod é lyányom!? hallod, milly gúnyjátékot űz megcsalatott reményiddel? Valóban báró, a csábitóhoz nagyon illik, ha vétkét még ötletekkel tarkitja.

Ferd. Gondolod tréfálok? Becsületemre mondom, nem! Mondásom igaz, mint Luizám szerelme, és szentül akarom megtartani, mint esküvésit Luiza. — Szentebbet nem ismerek. Még most is kétkedel? Még most sem kél szép hitesem arcán örömszin? Különös! Itt a hazugság aligha nem kelendő árú, mivel az igaznak olly kevés hitele van. Ti gyanakodtok szavaimban? Higyjetek tehát ezen irott bizonyságnak. (Luizának oda veti az udvarnagyhoz irt levelet.)

(Luiza felnyitja s halálsárgán lerogyik.)

Miller (a nélkül hogy észre venné, az őrnagyhoz.) Mit jelentsen ez, báró? Én nem értem önt.

Ferd. (Luizához vezeti.) Annál jobban megértett ez!

Miller (mellette leesik.) Szent isten, az én lyányom!

Ferd. Halaványmint a halál! Most tetszik még nekem lyányod. Illy szép soha nem volt még e jámbor becsületes lyány! — E sárga halottarccal? Az utolsó itélet lehellete, melly minden hazugságról letörli a mázt, most szétfútta az álszint, mellyel az ezermesterné a világosság angyalait vakitotta. Ez az ő legszebb, leghivebb arca! — Hadd csókoljam meg! (Feléje megy.)

Miller. Vissza innét! ne nyúlj az atyai szivhez, gyermek! Csókjaidtól nem őrizhettem őt meg, de átalmazni fogom méltatlan sértésid ellen.

Ferd. Mit akarsz ősz ember? Veled semmi dolgom. Ne avatkozzál olly játékba, mellyben a veszteség bizonyos. Vagy talán te is ravaszabb vagy, mint hittem volna? Hát hatvan éves bölcseséged lyányod kacér kicsapongásira fordítottad? s e tisztes hajakat egy kerítő mesterségével fertőztetted é meg? Oh, ha nem ugy van a dolog, szerencsétlen ősz ember! tehát feküdjél le, s halj meg — még van időd. Most még azon édes hitben szenderülhetsz el: én boldog apa voltam! Egy pillanattal később, — s te a mérges kigyót pokolnak hajitod, megátkozod az ajándékot, s azt is, ki adta, s istenkáromlással szállsz a sirgödörbe! (Luizához.) Felelj szerencsétlen! Te irtad e levelet?

Miller. Az isten szerelméért! lyányom el ne feledd!

Luiza. Oh atyám! e levél —

Ferd. Nemde rosz kézbe került? Áldassék a történet! ez itt nagyobb dolgokat müvelt, mint a bölcselgő értelem, s könnyebben kiállja az utolsó napot, mint valamennyi bölcsnek elméssége. Mit mondok, történet é? Oh a gondviselés a pacsirták esésén is jelen van, miért nem, mikor egy ördögnek álarca rontatik le? Én feleletet akarok. — Te irtad e levelet.

Miller (oldalról esketŏ hangon.) Légy állhatatos lyányom! Csak azon egy szót mondd: igen, s győztünk.

Ferd. Szép! szép! még az apa is meg van csalva. Nézzük csak, mint áll itt a gyalázatos, — nyelve mint tagadja meg az engedelmességet. Esküdjél meg istenre! Te irtad e levelet?

Luiza (kínnal teljes küzdés után, mellyben pillantatok által atyjával beszélt, bátran, s meghatározólag.) Én!

Ferd. (ijedten megáll.) Luiza! nem! — nem — te hazudsz. Az ártatlanság is a kinpadon olly vétkekről tesz vallomást, miket soha nem követett el. — Én igen hevesen kérdeztelek. Nemde Luiza? Te csak azért vallád ezt, mivel igen hevesen kérdeztelek?

Luiza. Én azt vallottam, mi igaz.

Ferd. Nem! nem! Te e levelet nem irtad. Hisz nem is kezed vonása, s ha az volna is, nehezebb é kéziratot utánozni, mint szíveket megrontani? Szólj igazat, Luiza! — De még is hallgass! Te igent mondhatnál, s én elvesztem volna. Hazugság, ugy é hazugság Luiza? — Oh, ha most egyet kigondolhatnál, egy hazugságot; ha nyilt angyaltekintettel nekem azt kimondanád, ha e hazugságról füleim, vagy szemeim meggyőznéd, bármi gyalázatosan csalnád is meg szivemet — Luiza! minden igazság akkor, mint e lehelet, kiveszhetne az alkotott világból. (Vad, reszketeg hangon.) Te irtad e levelet?

Luiza. Istenre, a rettentő igazságu istenre esküszöm, én irtam.

Ferd. (szünet után, legmélyebb fájdalom hangján.) Némber! azon arc, mellyel most előttem állsz — ossz ezen arccal paradicsomokat, még pokol országában sem fogsz vevőkre találni. Oh, ha tudnád, Luiza! mi voltál nekem! lehetetlen! Te nem tudtad, hogy mindenem valál! mindenem! s olly istentelenül megjátszani, — oh, ez rettenetes!

Luiza. Walter ur hallotta vallomásom. Én magamat önkényt kárhoztattam el. Távozzék, hagyjon el egy házat, melly olly szerencsétlenné tette.

Ferd. Jó, jó! Hisz nyugott vagyok, nyugottnak nevezik azon borzasztó tartományt is, mellyen a dóghalál ment keresztül. Én az vagyok. (Kevés gondolkozás után.) Még egy kérésem van Luiza, egy utolsó kérésem. Fejem lángol! hivesitőre van szükségem; nem készitenél egy pohár citromvizet?

(Luiza el.)

Harmadik jelenet.

Ferdinánd. Miller (mindketten a szoba oldalain egy ideig némán fel s alá járnak.)

Miller (végre megáll, s szomorú arccal tekint az őrnagyra.) Kedves báró! enyhithetek é azzal valamit

bánatán, ha mondom, hogy önt szivemből sajnálom!

Ferd. Hagyjuk ezt Miller (ismét nehány lépést tesz fel s alá); Miller, már alig emlékezem, mint vetődtem legelőször házába. Mi adott rá alkalmat?

Miller. Hogyan báró ur? Hát ezt már nem tudja? Hiszen a sipot akarta nálam tanulni.

Ferd. (hirtelen.) Én lyányát megláttam! (Ismét szünet.) Barátom, ön nem állotta szavát. Én magányos óráimnak csöndet alkuvám ki; ön megcsalt, s nekem skorpiókat adott el. (Midőn Miller megindulását észreveszi.) De nem, ne ijedj meg, ősz ember! (Érzékenyen borul Miller nyakába.) Hisz te nem vagy oka.

Miller (szemeit törli.) Azt a mindenható isten tudja.

Ferd. (ismét sötét ábrándokba merülve ide s tova jár.) Oh, csodálatosan játszik velünk az isten! (Nagy megilletődéssel fogja meg Miller kezét.) Ember! én drágán fizetem meg tanitói fáradságod, — s te még sem nyersz vele legkevésbet is, — sőt talán elveszitesz mindent. (Szoritott szivvel távozik tőle.) Szerencsétlen sipjáték, minek soha nem kellett volna eszembe jutni!

Miller (igyekszik megindulását titkolni.) A citromviz is sokáig elmarad. Ha báró ur nem veszi rosz néven, utána nézek.

Ferd. Nem olly sietős, kedves Millerem (magában dörmögve) leginkább rád apára nézve! — Csak maradjon. Mit is akarék csak kérdezni? Igen! — Egyetlen lyánya é Luiza? Nincs önnek több gyermeke?

Miller (hévvel.) Nincs báró ur, nem is kivántam többet. E lyány épen elég nekem. Ő birja egész atyai szivemet; minden szeretetem benne öszpontosul.

Ferd. (megrázkodva.) Hah! — Kérem, lásson csak a citromviz után, édes Millerem!

Negyedik jelenet.

Ferdinánd egyedül.

Ferd. Egyetlen gyermek! érzed é ezt gyilkos! Hollod é gyilkos, az egyetlen? Ez embernek a széles világon nincs egyebe, mint hangszere, és ezen egyetlen! Hogyan? s te meg akarod tőle fosztani! elrabolni egy koldustól azon fillért, mellyet utolsó szükségére fentartott? a rokkantnak gyámbotját eltörve lábaihoz vetni? Hogyan? — és megengedi ezt szivem? És ha most innét tova siet, s alig várhatja, hogy örömeink teljét e lyány arcán olvashassa, és belép — s előtte fekszik a virág, — sárgán s hervadtan, — erőszakkal letiporva, ezen utolsó, egyetlen visszaidézhetlen remény! Hah! s ő majd előtte áll, s a természet életének mozgó kerekét megakasztja, s meredt pillantata a puszta végetlenséget hasztalan bolyongja körül, — istent keres, s istent többé nem talál s üresen tér vissza. De hisz atyámnak is csak ezen egyetlen fia van! egyetlen fia, de nem egyetlen gazdagsága. (Szünet után.) De hogyan? mit veszt ő ez által? — A lyány, ki a szerelem legszentebb érzeményét bábjátéknak vette, tehet é boldoggá egy apát? — Nem tehet! És én még hálát érdemlek, hogy a viperát agyon tiprom, mielőtt a jámbor atyát is megmarja.

Ötödik jelenet.

Miller (visszajő.) *Ferdinánd.*

Miller. Mindjárt itt lesz a kivánt ital. Kün ül szegény lyányka, s agyon sirja magát. Báró ur a citromvizzel majd könyeket is iszik.

Ferd. (magában.) Jó, ha csak könyeket. (Millerhez.) Mivel előbb a sipjátékról beszéltünk (kihúz egy erszényt), Miller, én még mai napig adósa vagyok.

Miller. Hogyan? Báró ur! Ugyan kinek tart engem? A pénz jó kézben van, ne szégyenitsen meg. Ha istennek ugy tetszik, többször is meglátjuk egymást.

Ferd. Ki tudja? Csak vegye el, élet s halálra!

Miller (nevetve.) No bizony félthetni is báró urat illy korán a haláltól.

Ferd. Hát ifjak soha nem lettek halál zsákmányivá? s pedig olly lyányok, s ifjak, kik a legszebb remény gyermekei, s a szülék legbüszkébb örömei voltak. Mit az életkor megkimél! azt sokszor egy mennyköütés teheti semmivé — Miller! Ön Luizája sem halhatlan.

Miller. Isten adta őt.

Ferd. Miller, még egyszer mondom: Luizája sem halhatlan. Ön ezen lyányt szemfényének tartja — szív s lélekkel ezen egy lyányán csügg. Vigyázzon, csak a kétségbeesett játékos teszi mindenét egyetlen kockavetésre. Vakmerőnek nevezik azon kalmárt, ki minden jószágát egy hajóra rakja. Vegye szivére az intést, e pénzt pedig tegye el.

Miller. Hogyan? az egész erszényt? Hová gondol nagyságod?

Ferd. Adósságomra — ihol van (asztalra veti az erszényt zordonan, hogy abból több darab kihull), kezemben mindig nem tarthatom.

Miller (rövid hallgatás után hozzá közelit, érzékenyen.) Nagyságos ur! Én természetes, egyenes ember vagyok; talán valami alacsony tettre akar engem csábitani? mert ennyi pénzt egyszerre — isten látja lelkemet, becsületes uton nem szerezhetni.

Ferd. (megilletődve.) Nyugodjék meg, édes Miller! e pénzt már rég megérdemlette. Isten őrizzen engem, hogy jó lélekisméretét vásároljam meg rajta! Azonban mégis, ezt koránsem a vett leckékért adom. Én ezen pénzzel (itt borzadás futja el s rövid ideig hallgat) ezen pénzzel (egy kis szünet után fájdalmasan) lyányáról való három hónapi szerencsétlen álmomat fizetem meg. Én most elutazom, s azon tartományban, mellyben letelepszem, illy pénzért mitsem adnak.

Hatodik jelenet.

Luiza (bejő a citromvizzel.) *Előbbiek.*

Luiza (kisírt szemekkel az őrnagyhoz közelit, s átadja a poharat egy tányéron, reszketeg hangon.) Tessék parancsolni, ha nem elég erős.

Ferd. (elveszi a poharat, leteszi asztalra és Millerhez fordul.) Igaz, majd elfeledék valamit; Miller, ugyan nem tenne meg némi kis szivességet?

MTA AKADÉMIAI KÖNYVTÁR

Miller. Ezer örömmel, csak parancsoljon, báró ur!

Ferd. A vacsorával majd várnak rám. Szerencsétlenségemre ma igen rosz kedvem van. — Emberek közé lehetlen mennem; nem akarna atyámhoz elballagni, s neki megjelenteni, hogy ma az asztaltól elmaradok?

Luiza (megijed, s hirtelen közbe szól.) Hiszen ez utat én tehetném meg.

Miller. Az elnökhez?

Ferd. Nem épen hozzá. Csak az előszobában egy inasnak kell megmondani. — Hogy magát hitelesithesse, ihol van órám. Én itt maradok, mig viszszajő. De a feleletet várja meg.

Luiza (nagy szorongással.) Hát én nem járhatok el e dologban szintolly jól?

Ferd. (Millerhez, ki már menni készül.) Lassan! még valamit. Itt van egy atyámnak szóló levél. Ma este kaptam egy hozzám utasitott boritékban. Talán fontos hivatalbeli dolgok, — ezt is adja át.

Miller. Igen jól van, báró ur!

Luiza (nyakára csimpaszkodik, legrettentőbb küzdéssel.) De hisz édes atyám, mind ezt én is elvégezhetem.

Miller. Te magad vagy lyányom, s az éjszaka igen sötét. (El.)

Ferd. Világits atyádnak, Luiza.

(Az alatt, hogy Luiza Millert a gyertyával kiséri, az asztalhoz lép, s mérget kever a pohárba.)

Hetedik jelenet.

Luiza. Ferdinánd.

Luiza (lassu léptekkel a gyertyát visszahozza, az asztalra teszi, s távol az őrnagynak ellenében megáll. Szemeit földre szegzi s csak félénken, s lopva pillantgat néha néha feléje.) *Ferdinánd* (ellenkező oldalon áll, és vad, meredt pillantatokkal néz maga elé·)

(Mély csend, melly a következő jelenést előre hirdeti.)

Luiza. Walter ur! Ha accompagnirozni tetszik, játszom egyet a zongorán. (Zongorát nyit.)

(Ferd. nem válaszol, szünet.)

Luiza. Walter ur! nekem a sakktáblán még revangezsal tartozik, nem játszunk egyet? (Uj szünet.) Walter ur! a levéltárca, mellyet minap himzeni igértem, már munkában van, tetszik a mintát rajta megnézni? (Ismét uj szünet.) Oh, én igen nyomoru vagyok.

Ferd. (előbbi helyzetben.) Az könnyen igaz lehet.

Luiza. Walter ur! Én oka nem vagyok, hogy itt olly roszul mulatja magát.

Ferd. (megbántólag maga elé nevet.) Mert, mit tehetsz te buta szerénységemért.

Luiza. Én előre tudtam, hogy mi most nem illünk össze; meg is ijedtem mindjárt, hogy atyámat elküldötte. — Walter ur! én sejtem, e pillanat mindkettőnknek egyiránt elviselhetlen lesz. Ha tehát megengedi, elmegyek, s néhány ismerősömet meghivom.

Ferd. Tedd, oh tedd meg! én is mindjárt hasonlót cselekszem.

Luiza. (megütközve rátekint.) Walter ur!

Ferd. (gúnyhangon.) Becsületemre mondom, a legokosabb gondolat, melly embernek illy pillanatban eszébe juthat. Mi ezen unalmas párdalból mulatságot készitünk, s bizonyos galanteriák segedelmével veszünk boszút a szerelem szeszélyén.

Luiza. Walter ur igen jókedvü!

Ferd. Oh kimonhatlanul! — Kész volnék a pórgyerkőcéket az utcákon fel s alá kergetni. Igazad van Luiza. Bolondok, kik örök szerelemről fecsegnek, az örökös egyenlőt megunja az ember. Változatosság az élet sava.

Luiza. Oh iſju! iſju! te ugyis már szerencsétlen vagy, még meg is akarod érdemelni?

Ferd. (mérgében morogva.) Szerencsétlen vagyok? — Ki mondá azt neked? némber! te sokkal roszabb, sokkal hitványabb vagy, hogysem magad érezhess; mint vagy te képes más ember érzelmét mérlegre vetni? Hah! e szó még sirból is fölriaszthatná dühösségemet. Ő tudta, hogy szerencsétlenné kell lennem; ő tudta, és mégis hitszegő lett hozzám! — Lásd kigyó — itt volt a bocsánat egyetlen helye. Most e vallástét nyakadat töri. Eddig gonoszságodat együgyüségeddel szépithetém, alig hogy megvetésemben boszumat is el nem kerülted (gyorsan a pohárhoz nyul); tehát könnyelmü nem voltál — ostoba nem voltál, — te csak ördög voltál emberi hüvelyben (iszik); e citromviz erőtlen, mint lelked. Igyál!

Luiza. Szent isten! nem hijában féltem én e jelenettől.

Ferd. (parancsoló hangon.) Igyál!

(Luiza a poharat némi vonakodás után kezébe veszi s iszik.)

(Ferd. mihelyt Luiza a poharat szájához viszi, hirtelen halványuló arccal elfordul, s a szoba legtávolabb zugába siet.)

Luiza. A citromviz jó.

Ferd. (a nélkül hogy visszafordulna, borzanattól meghatva.) Váljék egészségedre!

Luiza (leteszi a poharat.) Oh, ha tudná Walter ur, milly szörnyen sebzi lelkemet.

Ferd. Hm!

Luiza. Jövend idő, Walter ur! —

Ferd. (ismét előre jő.) Oh az idővel készen volnánk.

Luiza. Mellyben e mai estnek emléke szivét súlyosan fogja gyötreni.

Ferd. (nagyobb sebességgel fel s alá jár, nyugtalan lesz, tiszti övét s kardját magáról elveti.) Isten hozzád uri szolgálat.

Luiza. Az istenért! mi baja Walter urnak?

Ferd. Melegem van, keblemben szorong, könnyiteni akarok magamon.

Luiza. Igyék, igyék! a citromviz hűteni fogja.

Ferd. Minden bizonnyal. Milly jószivü a szajha; de hisz mindnyája az.

Luiza. (a szerelem teljes kifejezésével karjaiba siet.) Ezt mondod Luizádnak, Ferdinand?

Ferd. (magától visszatolja.) El! el! félre ezen nyájas olvasztó szemekkel, különben elcsüggedek! — Jőj rettenetes undok alakodban kigyó! ugorjál rám förtelmes szörny! bontakozzál az ocsmány tekercsből. Emeld, tornyozd rút, hajlós gerinceidet ég

felé! állj elő irtóztató alakodban, mikép egykor ördögök láttak a pokol fenekén! Csak angyal ne jőjön elömbe többé, csak angyal ne! — már késő! téged vagy mint kigyót agyon kell tipornom, vagy kétségbe esnem! Isten! irgalmazz!

Luiza. Oh, hogy ennyire kelle jutni! —

Ferd. (oldalvást vizsgálja őt.) E szép müve az isteni szobrásznak! Ki hihetné? (Kezét megfogja s azt fölemeli.) Nem idézlek feleletre, teremtő isten! de mérgedet illy angyali edénybe mért önted? Mint tenyészhetik vétek az ég illy szelid környékén? Oh, ez még is irtóztató!

Luiza. Milly kín hallani ezt a fülnek s a nyelvet kötve tartani!

Ferd. És ezen édesen ömlő mennyei szózat? hogy jöhet illy bájos öszhang szakadt húrokból? (Ittas szemeit rajta legelteti.) Minden olly szép, — olly egyenmértékü — mindenben isteni tökély! Istenemre mondom, mintha e nagy világ csak azért jött volna semmiből elő, hogy a teremtőmestert e remek készitésére buzditsa. (Sirástól zokogva nyakába borul.) Még egyszer Luiza! miért bántál igy velem?

Luiza. Sirjon, Walter ur, sirjon! fájdalma igazságosb lesz irántam, mint szivének boszúheve —

Ferd. Csalatkozol. Ezek nem szerelmem könyei — nem azon bübájos meleg harmat, melly balzsam gyanánt foly a lélek sebére, s az érzés megakadt kerekét viszont mozgásba hozza! Ezek egyes jéghideg cseppek — ez szerelmem végbucsuja — a borzasztó örök istenhozzád! (Kezét Luiza fejére bocsátja, borzasztón — ünnepileg.) Ezen könyek lelkedért hullnak Luiza! — Az valami közönséges, ha emberek hanyatlanak, ha paradicsomok pusztulnak; — de ha a döghalál angyalok közt dühöng, akkor az egész természet méltán gyászt ölthet.

Luiza. Walter! ne kényszeritsen a végsőre! nekem van lelkierőm, mint bár kinek; de a próba emberi legyen! — Még egy szót Walter! s aztán váljunk meg. — Egy irtóztató sors összezavarta szivünk szózatit. — Walter! ha szabad volna ajakim megnyitni, én neked rettentő dolgokat mondhatnék; — de a kegyetlen végzés lezárta nyelvem, valamint szerelmem, s nekem türnöm kell, bár minek gondolsz vagy nevezesz.

Ferd. Mint érzed magad Luiza?

Luiza. Mire való a kérdés?

Ferd. Igen sajnálnám, ha hazugsággal költöznél ki a világból.

Luiza. Walter! a legszentebb esküvel erősitem azt.

Ferd. (rettentő nyugtalansággal.) Nem! nem! ördögi volna e boszu! Isten őrizzen. A más világba nem akarom átvinni. Luiza! szeretted é az udvarnagyot? Te e teremből ki nem lépsz többé.

Luiza. Kérdezzen tőlem, a mit csak akar. Én nem felelek. (Leül.)

Ferd. (komolyabban.) Gondoskodjál halhatlan lelkedről, Luiza! Szeretted é az udvarnagyot? Te e teremből többé ki nem lépsz.

Luiza. Nem felelek többé.

Ferd. (irtóztató küzdések között leomlik előtte.) Luiza! szeretted é az udvarnagyot? Mielőtt e gyertya elalszik — isten előtt állsz.

Luiza. (helyéből feldöbben.) Szent isten! mi ez? és én olly roszul érzem magam. (A székbe hanyatlik vissza.)

Ferd. Olly korán már? Hijában, a némber örökös rejtvény marad. Finom idegei vétkeket tartanak fogva, mellyek az emberiséget gyökerében emésztik meg, e nyomoru szemer egérkő azokat elrothasztja.

Luiza. Méreg! méreg tehát! Oh irgalom istene!

Ferd. Félek, hogy úgy van. Citromvizedet a pokol füszerezte. Te belőle halált ittál.

Luiza. Halált! örök irgalmu isten! méreg a citromvizben, és meghalni tőle! Légy irgalmas, kegyelmes, lelkemnek.

Ferd. Ez a fődolog. Én is csak azért kérem őt.

Luiza. És atyám, s anyám! — Világ üdvözitője! az én szegény elveszett atyám! Hát nincs többé menekvés? illy virágzó életkorban — s nincs többé menekvés? — Illy hamar kell elhagynom a világot?

Ferd. Ugy van! nincs menekvés többé! már illy korán el kell hagynod a világot. De nyugodjál meg. Mi ez utat együtt tesszük.

Luiza. Ferdinand! és te is mérget ittál? Oh isten, bocsáss meg neki! kegyelem istene, bocsásd meg vétkét.

Ferd. Nézz csak enszámvetésed után. Félek, hogy az igen hijányos.

Luiza. Ferdinand! igen, most már tovább nem hallgathatok. — A halál minden esküvéstől feloldoz. Ferdinand! Én ártatlanul halok meg.

Ferd. (megijedve.) Mit mondasz? mit? Hazugságot csak nem szoktunk magunkkal illy utra vinni.

Luiza. Én nem hazudok, csak egyszer hazudtam életemben. Huh! milly jéghidegen fut ereimen keresztül — midőn az udvarnagyhoz a levelet irtam.

Ferd. Hah! e levél! Hála istennek! most ismét visszanyertem minden férfiuságom.

Luiza (nyelve nehezül, újai göresösen rángódni kezdenek.) Ezen levél — Ferdinand! légy erős, én most egy irtóztató szót mondok neked. Kezem azt irta, mit szivem kárhoztatott. Az atyád iratta azt velem!

(Ferd. kőszobor gyanánt áll, hosszu halotti szünetben, földre gyökerezve. Végre mintegy villámtól sujtva földre omlik.)

Luiza. Oh, mit okozott mindent a szerencsétlen balértés! Ferdinand! én kényszeritve voltam — bocsáss meg — Luizád inkább a halált választotta volna, — de atyám — a veszély — ah! ők a dolgot igen álnokul üzték!

Ferd. (a földrül irtóztatóan fölkapva.) Áldassék isten! még a méreg hatalmát nem érzem. (Kirántja kardját.)

Luiza (haldoklásig gyengülve.) Jaj — mit akarsz cselekedni? Ó — atyád! —

Ferd. (fékezhetlen dühösség hangján.) Gyilkos, és gyilkos atyja! neki velünk kell jőni, hogy a világ birája, csak a bünöst büntesse. (Ki akar rohanni.)

Luiza. Haldokolva bocsátott meg üdvözitőm. — Áldás — reád — és reá! — (Meghal.)

Ferd. (sebesen visszafordul, utolsó halálvonaglásit észreveszi s iszonyu fájdalommal leesik a halott mellé.) Állj meg! ég angyala! ne szökjél előlem el. (Kezét

megfogja, de ismét hirtelen elereszti.) Hideg, fagyos, mint a jég — lelke elrepült! (Ismét felugrik.) Kegyelmezz a legátkozottabb gyilkosnak! Ez volt utolsó imádsága. Mi szép, s kellemes ő még a halálban is! — E jámbor szelidség nem volt képmutatás; — ő a halálban is állhatatos maradt. (Szünet után.) De hogyan? Miért nem érzek én változást magamban? Ujjuságom ereje akar é megszabaditani? Hasztalan fáradság! ez nem szándékom. (A pohárhoz nyúl.)

Nyolcadik jelenet.

Walter Ferdinánd. Elnök. Wurm. Szolgák (kik mindnyájan rémülten a terembe rohannak.) Később *Miller* (néppel és törvényszolgákkal, kik a terem hátrészében összegyülekeznek.)

Elnök (egy levelet tartva kezében.) Fiam, mi ez? Csak nem hiszem, hogy —

Ferd. (a poharat lába elébe veti.) Lásd tehát gyilkos, és hidd —

Elnök (visszatántorog. Mindnyája dermetten áll, rettenetes szünet.) Fiam! fiam! miért cselekvéd ezt?

Ferd. (a nélkül hogy rá nézzen.) Ah! természet szerint előbb meg kellett volna kérdezni e nagy politikust, ha kártyáihoz van é szabva a játék? Az igaz, hogy finomul szőtt s bámulásra méltó ármány volt — két szív kötését szerelemféltés által összeszaggatni! Tökéletes mester dolgozta ki e tervet, csak kár, hogy a haragra gyúlt szerelem nem volt a drótnak olly engedékeny, mint fából készült bábjaid. —

Elnök (elforgatott szemekkel az egész körben végig tekint.) Senki nincs itt, ki egy roszszivü atyáért sirjon?

Miller (kivülről kiáltozva.) Eresszetek be, az isten szerelméért, eresszetek be!

Ferd. Elyányka szent, érette másnak kell számolni. (Ajtót nyit Millernek, ki néppel s törvényszolgákkal berohan.)

Miller (legnagyobb szorongatások közt.) Gyermekem! gyermekem! — azt mondják, itt valaki mérget ivott. — Lyányom, hol vagy?

Ferd. (az elnök s Luiza holtteste közé vezeti Millert.) Én ártatlan vagyok, köszönd meg ennek itt.

Miller (lyánya mellé a földre omlik.) Mindenható isten!

Ferd. Kevés szóval elmondom, apám! Életem istentelenül meglopatott, s meglopatott ön által! — Hogy mikép állok istennel, irtózva gondolok rá, — de gonosztévő nem voltam soha. Azonban, egy gyilkosságot követtem el — (rettenetes emelkedő hangon), egy gyilkosságot, mellyet nem kivánhatsz, hogy egy magam hurcoljak a világbiró székéhez, komolyan részesitlek itt annak legnagyobb, legirtóztatóbb felében; mikép mosod le magadról? az engondod legyen. — (Őt Luizához vezeti.) Nézz ide zsarnok, legeltesd szemeid ördögi ármányod gyümölcsén! Mély torzvonásokkal van ezen arcra neved fölirva, — olvasni fogják annak betüit a fojtóangyalok — olly alak, mint ez, húzza félre ágyad előtt a kárpitot, ha alszol, s nyujtsa jéghideg merevén kezét, — olly alak mint ez álljon lelked előtt, ha meghalsz, s zavarja meg utolsó imádságodat; — olly alak mint ez álljon sírodnál, ha föltámadsz, s az isten mellett, ha téged birálni fog! (Elájul. Szolgák tartják őt.)

Elnök (karjait szörnyü ünnepélyesen ég felé emelve.) Ne tőlem, világ birája! ne tőlem kivánd e lelkeket, — hanem — (Wurm felé megyen) kivánd ettől!

Wurm (fellángolva.) Én tőlem?

Elnök. Töled átkozott! töled, te sátán! Te adtad nekem e kigyói tanácsot! — Te rád jöjön a felelet terhe. Én megmosom kezeim.

Wurm. Én rám? (Borzasztó kacajjal.) Szép, szép! Most tudom, mint szoktak hálálni ördögök. Én rám jöjön a felelet terhe? Hah, ez jéggé fagylal minden velőt csontjaimban. Most veszni akarok, de te is vessz el velem együtt. Fel! fel! fussatok az utcákra, kiáltsátok gyilkosságnak mennydörgésével, keltsétek fel a törvénybirákat. — Szolgák! kötözzetek meg engem, vezessetek innét! titkokat fogok felfödözni, hogy azoknak, kik meghallják, hajszálaik ég felé borzadjanak. (Menni akar.)

Elnök (tartóztatja.) Talán csak nem fogsz, dühöngő ember?

Wurm (vállára vereget.) Fogok, cimbora, fogok. Dühös vagyok, az igaz, de ez enmunkád, — most ugy cselekszem tehát, mint dühös szokott. Karöltve megyek veled a vesztőhelyre! — karöltve pokolba! csiklandani fog azon tudat, hogy veled együtt kárhozom el. (Elvezettetik.)

Miller (ki ezen idő alatt, fejét Luiza mellére hajtva, néma fájdalommal küzdött, hirtelen fölkel, s az erszényt Ferd. lábaihoz veti.) Méregkeverő! tartsd meg átkozott pénzedet! — Gyermekem akarod é rajta megvásárlani? (Kirohan a szobából.)

Ferd. (töredezett hangon.) Menjetek utána, különben kétségbe esik. A pénzt számára tegyék el, abban fekszik irtóztató hálám. Luiza! — Luiza! — jövök. — Isten veletek, hagyjatok engem — ez — oltárnál — meghalni. —

Elnök (siket bódulásból fiához.) Fiam! Ferdinand! egy pillantat se essék egy szerencsétlen elhagyatott atyára? (Az őrnagy Luiza mellé leeresztetik.)

Ferd. A könyörülő — istené — ezen utolsó!

Elnök (a legirtóztatóbb kinok közt leomlik előtte.) Teremtvény, teremtő elhagy — egy pillantat se essék utolsó vigasztalásomul? (Ferd. oda nyujtja elhaló kezét.) Ő megbocsátott! (a többihez) most foglyotok vagyok! (Elmegyen, a törvényszolgák kisérik, a kárpit leesik.)

Vége.

Színmütár, kiadja **Nagy Ignác.**

IIdik kötet. **XXVIIik szám.**

Zách nemzetség,

eredeti történeti szomorujáték 5 szakaszban. Irta **Vachot Imre.**

Személyek:

Róbert Károly, Magyarország királya.
Lajos } gyermekei.
Endre }
Lokietek Kázmér, Ulászló lengyel király fia, Károly sógora.
Drugeth János, nádor.
Leone Sacchieri, a királyfiak nevelője, s a királyné tanoka.
Zách Demén, független főnemes, a Zách nemzetség családfeje.
Zách Kelemen, Pest és Esztergammegye grófja } Demén fiai.
Zách Bogomér }
Zách Herkulesz, a dunántuli zászlóaljak vezérlő hadnagya }
Zách Bódog, udvarbiró és koronaőr, Demén testvérfia.
Kis gyermek a Zách családból.
Devecser, sírboltőr és sekrestyés az udvarnál.
Bolond Istók, udvari bohóc.
Maestro Guarini, az udvari troubadourok főnöke.
Udvarnok.
Erzsébet, Károly király harmadik neje.
Zách Orsolya, Bódog huga.
Zách Klára, Bódog lyánya, Erzsébet mellett udvarhölgy.
Catterina, udvarhölgy, Klára laktársa.

Magyar és olasz zászlós urak, országnagyok, tisztviselők. Udvarhölgyek. Testőrök. Udvarnokok. Troubadourok. Kengyelfutók. Apródok. Szolgák. Számos férfi, nő, és gyermek a Zách, — Csák — Omode — Kopay — Kemény — és Csiba — egymásközt harmadízig rokon — családokból.

(*Idő*: 1330, virágvasarnaptól nagypéntekig. *Hely*: A vizsegrádi székvár, s ennek udvarában Zách Bódog csarnoka. *Jegyzet.* Hogy Róbert Károly udvarának nagyszerü fényüzését bővebben ismerje olvasóm, tudnia kell, miként a vizsegrádi székvár 350 szobát foglalt magában, s ezen felül a várudvarban minden nagyobb tiszviselő külön házzal birt.)

Első szakasz.

Erőszak a vakteremben.

Személyek:

Lokietek Kázmér,	20 éves.	*Udvarnok.*	
Leone Sacchieri,	25 —	*Erzsébet* királyné,	26 éves.
Zách Bódog,	54 —	*Zách Klára*,	18 —
Devecser,	50 —	*Catterina*,	20 —

(*Idő*: virágvasárnap alkonya. *Hely*: Zách Klára és Catterina szobája a várépületben.)

(A szoba háttérén szőnyegzett nyoszolyák. Imádkozó zsámoly ezüst feszülettel és kapcsos könyvekkel; e fölött a falon Madonna kép. Pamlaggal és székekkel keritett kis asztal. Ennek irányában régi orgonaidomú zongora. Két ajtó. Oldalt szekrény.)

Első jelenet.

Catterina (sietve lép föl, köpenye alól egy kis szekrényt s egy csomó iratot vesz ki, s a nagy szekrény legfelső fiókjába dugdossa.)

Catterina. Igy, igy. Minden jól van. Klára nem veszi észre, s Leone könnyen fölkeresheti. — Milly áldott teremtés az én jó királynénk! Most az egyszer ő szolgált nekem; s ha Leone enyim, magamban az üdvek királynéját tisztelendem.— (Figyelve.) A folyosón kip-kop, kip-kop. Ez Klára atyja, a kemény lépésü vitéz. — (A zsámolyról egy könyvet vesz elő, leül és ájtatos képet csinál.) Hadd találjon imádkozva, hadd képzelje tovább is, hogy lyánya laktársa a legajtatosb udvari hölgy.

Második jelenet.

Zách Bódog. Előbbi. Devecser (ez utóbbi csendesen surran be Zách után, s lábujhegyen a szőnyeg mögé vonul.)

Zách. Adjon isten hugom, adjon isten!

Catterina (magában.) Oh csak adná őt!

Zách. Mi a tatár! még csak föl sem tekint. Bizonyosan istenével beszél, hogy a föld fiáról annyira megfeledkezik.

Catt. (könyvét becsukja.) Nevében, ámen. — (Fölkél.) Fogadj isten kegyelmes ur, fogadj isten.

Zách. Hol Klárám?

Catt. Jó és rosz helyen.

Zách. Hol, hol?

Catt. A szép Leone szivében.

Zách. Még mindig? Örökké csak ezt kell hallanom. Oh az átkozott olasz! — Catterina, ha még ekkoráig sem tudád lebeszélni a gyönge gyermeket, tőlem ne várj több ajándokot. — De hol Klára? Szólni akarok vele.

Catt. Illyenkor ugyan nehéz föltalálni, de majd csak behajhászom. — (Magában.) Valóban nem kis gyönyör egy illy unalmas otromba magyartól menekedni. (El.)

Zách (a pamlagra veti magát.) Vajjon mit fog mondani az a mosolygó képü királyné? Van okom hinni, hogy a lyányom és Leone közti gyülöletes frigyet leginkább ő bonthatandja föl, mert mint hallom a jól termett olasz fickót maga is szeretné hálójába keríteni. — Unalom és baráttánc. A királyné hosszas öltözködése egészen kivetkeztet türelmemből. És még egy asszony után várni, kinek egész élete várandóság. Mulass hát, ha tudsz. (Dolmánya zsebéből tárcát húz ki és olvas.) Pál, János fia, Béka mester, Drágfy, Adorján, a határszéli őrnagy, — ez már haszonvehető, — Keverge a kunok vajdája, — nem egészen tiszta ember, — Subics Endre, — ha ha ha! még a kis púpos is közénk vegyül, — Omode, Palócy, és igy tovább. Bár a végtelenségig tartana, hogy az egész világot Csák Máté utódának nevezhetném. — (Devecser a szőnyeg megül Zách felé közeledik, ki ismét tárcájából olvas.) Tizenöt gróf, két püspök, legtöbb a birtokos nemes és szabados. Összesen husz — huszonkét zászlóalj. Mi ez illyes fontos összeesküvéshez! De talán még reménylhető —

Devecser (Zách vállára csap.) Fél Magyarország, s a vizsegrádi sirboltőr.

Zách (felpattan helyéből.) Belzebub fattya, ki vagy te? — De ne is szóli, zöld szemedből látom az árulás epéjét.

Dev. Zöld szememben a szebb jövő reményét villogtatom.

Zách. Hallgass, tudom ki vagy. Királyi vér, foltos kém, hamuszin ruhában; udvari bérgyilkos puszta kézzel; büzös pöcér, illatos hajfürtökkel. Könnyü a vizsegrádi rókát megismerni. — (Devecsert ellöki, s az ajtót bezárja.) Hazudd el már most, miért loputtál lyányom szobájába?

Dev. Uram, én az vagyok, a mi te. Egyikünk sem az, a minek kellene lennünk. Én egykor a trencsényi királyt, Csák Mátét, mint kopjás vitéz szolgáltam; te jobb keze, te nádora valál. Most én két hét óta a királyi kápolna sekrestyése és az új sirbolt őre vagyok. Te is két hivatalt viselsz az olasz kényurnál. Rólad az udvarbirói s a koronaőri cím fénylik le, rám éji sötétség szolgájára semmi. Mi ketten egy bibét fájlalva, kétfelé élünk, mint a nyakaszegett légy. Ha az udvar szemébe nézünk, hódolva mosolygunk. Tőled elég, hogy nemzetünk elrablott koronáját az összeesküttek, és egyszersmind magad számára híven őrized. Én az uj sirboltot egyedül a királyi család számára őrizem. Jelenleg végrehajtó hivatalom parlagon áll. Alig várom az anjoui faj termését. Most még két kis reménygally disziti csak nedves cintermemet: Károly és László, Róbert két fimagzata a német Beatrixtól. (Titkolózva.) Méreg által sikkasztám el e fattyu sarjadékokat, hogy az uj sirboltban, mint üres hivatalszombámban, legalább egy pár nagy fontosságú levél legyen letéve. Szokásom éjelenként mélyen buvárkodni a sárga lapocskák holt betüiben. Kis halottaim végett jövék most is lyányodhoz. Klára kisasszony a kápolna főoltárára, s a kis koporsókra virágokat küld általam minden vasárnap.

Zách. Különös egy ember. (Fölnyitja az ajtót.) Mind ezt még is csak jobb volt csukott szobában elmondanod. Előbb még homályos sirboltnak tekintém lelkedet, mellybe kardomat szerettem volna temetni. De gyanumat eloszlatád. Én hiszem, hogy te ölted meg a királyfiakat, mert nagy fájdalmak közt, hirtelen halállal s majdnem egyszerre multak ki. De honnét tudod összeesküvésünket, miből gyanitod vágyomat, melly e főre áhitja a koronát?

Dev. Mióta az udvart szolgálom, figyelemmel kisérem minden léptedet. Hüzként lestem el, mint szállongnak hozzád a jóvérü rokonok, s mint vagy köztök a legelső és legnagyobb. Mondom uram, én a szabadság kéme vagyok.

Zách (magában.) Higyjek é neki? — Ha még is. — (Fenhangon.) Jó! Te már a gallyakat lenyested, de még a fatörzs szilárdul áll gyökében, Károly hazánk üdvére árnyékot vet, s e kártékony élőfát is talán csak a sirboltőr tudná ledönteni. — Nos?

Dev. Meglássuk, de ehez több idő kivántatik.

Zách (tárcáját előveszi.) Barátom, mi a neved?

Dev. Csák Máté alatt Herődi Péternek neveztetém, most az olasz cselédség Devecsernek csúfol.

Zách. Vagyonod?

Dev. (öltönyén függő kulcsaira mutat.) A halál s enyészet kulcsai, és rajtam a halotti szag, melly miatt lent Vizsegrádon a kutyák még a harmadik utcából is megugatnak. — Nyithatok, zárhatok, ez minden birtokom.

Zách. Most már az összeesküttek előkelőinek névsorába tartozol. Majd ha beáll a tavasz, nem feledjük a gallymetsző érdemit.

Dev. Köszönöm. (Elindul.) Dicsértessék az ur Jézus.

Zách. Hah szolgalélek, ne vicsorogj olly ördögileg! (Megragadja.) Ne merj moccanni rút halálmadár. Alattomos gazember, cudar áruló, nem hiszek neked! (Kardot ránt és Devecsert földre teriti.) Ha nem vallasz meg mindent, e kard locscsantja szét furfangos agyvelődet.

Dev. (mellényét és üngét felbontja.) Ha kétkedni nem pironkodol (puszta mellére üt) — im időnek előtte nézd itt a Záchok cimerét!

Zách (megütődve.) Nagy isten! lehetseges é!

Dev. Olvasd e vörös családi bélyegről nevem tisztaságát.

Zách (kardját elveti és Devecsert ölelve emeli föl.) Géza, Géza! — Te vagy, igen te vagy. Most ismerem csak sajátos vonásidat. — Tizenkét év! — Szent

isten, mennyire változál! — (Kitörő örömmel.) Gézám, lelkem jó Gézám!

Dev. Csitt! egy szót se többé. Nézd, az ablak, e várszobának gyanus szeme, milly rémesen pislogat felém; s hidd meg, azon kis levegő, melly az ajtón velünk együtt menend ki, Károly fülébe susogva vinné el titkomat. Bódog, ne szólits többé igaz nevemen.

Zách. Légy hát, mint eddig valál, Devecser, a sirboltőr.

Dev. Ez légy te is: s még egy ideig hagyd eltemetve bennem a mult és jövő homályos titkait.

Zách. Istenemre! téged látva eszembe jő Csák Máté aranykora, eszembe jő Máté földe, melly a hon oltárára legszebben gyümölcsözött. Mióta vitéz urunk eltünt — téged sem láttalak. Szólj, oh szólj, hol valál, hogy ment dolgod, mint támodál föl, — elveszettnek hitt jó rokon?!

Dev. Mind ezek elmondására sok idő és biztos hely kivántatik. Majd éjjel hálószobádban. Most inkább te szólj, mint vagyfok itt, hogy áll ügyetek? — (Fájdalmasan.) Oh Máté király! —

Zách. O Carlo Roberto, imperatore di Ungheria! — Mióta ezen narancsszinü olaszt a pápai követ nyakunkra tukmálá, — hazánk egészen felfordult, oldala bedőlt, s feneke kiesett, — és csak ő áll fölöttünk rendületlenül. Illy önkényes zsarnok még soha nem uralkodék hazánkban, Károly magával hozá a szent város minden villámait; keblében hozá a nápolyi Vezúvot; ezzel honunk ősialkotmányát égeti föl, amazzal agyonzúzá elleneit. Mit gondol az olasz nap a magyar nemzet gyászos éjjelével. Ő nem a haza, hanem háza fényét ügyekszik nagyobbitani. Ugy vedd föl öcsém, hogy most Európában Károly udvara legpompásabb. Itt az olasz fényüzés vakitóan csillog, s még is minden fényt bányáinkból zsarolnak ki. Udvarunkban a kéjörömek mennyországa a legundokabb bünök és cselszövények poklával egyesül. A költség sok, de a kincstárnak mindig tömve kell lenni. S a nép verejtékén gyüjtött pénz mire megy? Kémekre, vadász kutyákra, fölösleges idegen tisztviselőkre, a sok haszontalan olasz müvészre, harcjátékokra, ivásra, evésre, álarcosbálokra, és igy tovább. Alatt zokogás, fölul örömhahota. A gyermekes Károly mulatságból királykodik, s a komoly férfinemzettel bábjátékot üz, s a minő a fej, ollyan a láb. A magyar bajnok suba helyett köpenykét kezd viselni, nevét olasszal cseréli föl, butorait Olaszhonból hozatja. Elkényeztetett hölgyeink majd hogy meg nem halnak az olasz müveltség után, melly abban áll, hogy férjeiket vagy a magyar ifjakat megvetve a tüzes vérü olasszal kéjeleghessenek.

Dev. Oh szörnyü aljasodás!

Zách. Igen, nemzetiségünk veszedelemben van, jogaink és törvényeink eltiporvák. De eljött az idő, s mind ezen iszonyu bünnek vesznie kell! Endre és Csák Máté nincs még feledve. Az ő olasz adta halálok boszúra vár. Azért mi, kik élet-halálban hiveik vagyunk, összeeskütvénk. Titkos gyüléseinket Esztergomban, Zách Kelem udvarában, éjelenként fáklyafénynél szoktuk tartani. Halálvitézeknek nevezzük magunkat, mert kiirtó háborút akarunk viselni. Ha gyülésben vagyunk, vértezetül halotti csontokat, és fekete palástjainkon fehérre himzett halálkoponyákat viselünk. Jelszavunk: élet vagy halál! — Sirboltőr, nemsokára lesz mit temetned, mig én a megmentett magyar koronát szabadságunk angyalának nyujtom át.

Dev. Vagy ha isten ugy akarja, fejedre teszed. De ím, jövést hallok. (Hátra vonul.)

Harmadik jelenet.

Zách Klára. Leone Sacchieri (karöltve lépnek föl, az utóbbi olasz ruhában.) *Előbbiek.*

Klára (atyjához siet.) Isten hozott jó apám, milly rég valál lyányod csendlakában.

Zách (elfordul töle és Devecserhez hajol.) Látod atyafi, lyányomban is milly szépen virágzik az olasz müveltség. Oh adj tanácsot, mellyiket zuzzam szét, ezt a csábitó olasz kigyót é, vagy lyányomat, a vérlopó nadályt, ki mindig ezen élő seben csügg. Leone Sacchieri, hányszor tiltálak már ki lyányom lakából, és te még is?

Leone. Nem vagy isten, hogy édenemből kitilthass engem.

Zách. Ki innét sátán! Takarodjál szemeim elől; látásod eltemet.

Klára. Jézusnak szent lelke! Atyám, mit mivelsz?

Zách. Hallgass hálátlan gyermek! a mint te szereted az olaszt, olly rettentően gyülölöm én.

Leone. Az olaszt gyűlöli ön, ugy hát királyát is?

Klára (halkal.) Leone, el ne árulj!

Zách. Károly nem olasz, ő frank — olasz magyar. Ő szentháromság egy személyben, kit te imádni tartozol. Ő téged a porból neje tányérnyalójává emelt.

Leone. Vitézlő ur — ön feledni látszik, hogy mindketten egy urat szolgálunk.

Zách (gúnnyal.) A legényke takaros, Erzsébet kegyébe veszi, s a szép urfi királynéja helyett lyányom szépségében botlik meg. Hogy törné ki e botlás pallosra termett nyakadat! A fiú ügyes, olaszul müvelt, és a gyermeklyány elámulva a mézes ajkak rózsáin, nem veszi észre, hogy a talián szive öldöklő tövis. A forró nap mindinkább neveli a bimbót, s a kinyilt kisasszonyka kosarat oszt érdemes magyar kérőinek. De — nem! Isten engem ugy segéljen, ez igy tovább nem maradhat. — Klára, két hét alatt készitsd ki magad. Vőlegényed Omode Gergely.

Klára. Atyám, ne tégy örültté!

Zách. Egy szót se. Ugy akarom, ugy lesz. De csak mondd meg nekem, mit tudsz ezen olasz pribéken szeretni? Ki ez a hires ur? Honnét jő? Egy világkerülő, ki mindenütt ördög szabadjában jár; — egy homályos származásu, külföldön járt tudóska, fényes mesteri cimmel; egy csellemes diákos ember, ravaszsága miatt könnyen gazdaguló. És mind e mellett tudna é csak egy dülőföldnyi vérrel szerzett nemesi birtokot mutatni? Azt nem tartom magyarnak, ki a Tiszából nem ivott, és csatában nem vérzett a honért. Ugy ugy, szép öcsém uram, nem elég az csak akkor lenni magyarnak, ha néha néha ráérünk. Nem mind magyar az, ki magyarul beszél, de ki

olasz köntöst visel, s olaszul nagy ügyesen fecseg, az mind olasz. Már most elmehetsz, hogy soha többé vissza ne jöj ide. — Nálunk a zápor a szemetet igy hordja le a dombtetőrül.

Leone (kardjához kap, Klára föltartóztatja.)

Klára. Leone, kérlek —

Leone (elfojtja haragját.) Kegyelmes ur, adjon hálát istenének, hogy ősi magyar vérből ered, s az olasz kegyéből zászlós urainк gazdagabbjai közé tartozik. De noha egyik nevem olasz, azért én is magyar vagyok, mert e földön születtem, és hévvel szeretem e halott hazát, mert ki ne szeretné a szerencsétleneket, s ki ne gyülölné a jogtapodó zsarnokot? Higyje meg ön, ha tehetném, tőstül kiirtanám a nápolyi pártot, és Károly trónjára magyar születésűt emelnék, habár Zách Bódog lenne is az, ki engem annyira megsértett. Igaz, én vagyontalan földönfutó, nemesi cimeremet csak harcjátékban nyerém, ön pedig oklevelét roppant jószágaival együtt őseitől öröklé; de tudja meg ön, a valódi nemesség nem kutyabőrön, hanem a szív finom hártyáján feküszik. S ha feszegetni akarnók a dolgot, vajjon mi egy magyar nemes? Minden erénytek a dölyfös büszkeség! Szép nemzeti lelkület, szép büszkeség, midőn egy idegen óriás járomba nyügözi nyakatokat! Vagy talán abban büszkélkedtek, hogy elhagyván szabadságtokat, elhagyván nyelveteket, most néma ajakkal harapjátok a port, mellybe az olasz vendég sujta titeket? Dicső nemesség! Hisz irni és olvasni is alig tudtok. De én külföldre mentem, szerezni magamnak egy bőven gyümölcsöző nemes vagyont. Ez a tudomány, mellynek földén jogaimat szabadon gyakorolhatom, a nélkül, hogy azt a pór kinzó helyévé és sirjává tenném, mint telkét a magyar nemes. Tudományomon nevelém föl szivemet, s ön azért gyülöl, hogy e szivet kétfelé törvén, lányával akarom megosztani. Oh, Zách, ha ön olly tisztán, s olly értelemben szeretné lyányát, mint én, az olasznak csúfolt pribék, — — de nem! Mit szólok én önhez a szerelemről, hiszen Zach mindent, de mindent gyülöl! Zách még egyetlen kedvesét, a magyar hazát is féltve gyülöli. Zách nem akarja, hogy egy vagyontalan magyar részt vegyen a hon súlyos bánatában. Mert Zach Bódog régi nemes, dúsgazdag, büszke magyar, s Cselén János — mert ez magyar nevem — csak egy tányérnyaló bitang, egy aljas lazzaroni!

Zách (félre.) Ez a fiú hegyes, mint az isten nyila!

Negyedik jelenet.

Előbbiek. Egy udvarnok.

Udvarnok (Záchhoz.) Ő felsége a királyné szivesen látja kegyelmes uramat.

Zách. Megyek. (Int, az udvarnok el, Leonehez.) Neked, szófia beszédü fiatal ember, csak röviden válaszolok. Ha mindjárt lelkedet kiteszed sam kapod nőül lyányomat. De ha Klára helyett e karddal akarsz párosulni, csak az kell hozzá, hogy e szobában még egyszer lássalak. (Devecserhöz.) Éjjel elvárlak. (El.)

Leone. Vigyen az ördög s tartson a pokol! (Barétját az asztalra veti, kardját leoldja s a pamlagra dől.)

Klára. Most már én is letörlöm könyüimet, Leone kedves, szüntesd haragodat. (Devecserhöz.) Hát kend, mit hüti itt a száját?

Dev. A királyfiak számára egy kis fris virágot kérnék a kisasszonytól.

Klára. Miért nem jött kend reggel? (Az asztalon álló virágpohárból válogat.) Kend mindig későn jár.

Leone. Jó volna halálnak.

Klára (Leonehoz.) Szivem, te derülni kezdesz. Ne egy rózsa, tanulj ettől mosolygani.

Leone. Oh angyal!

Klára. Na, Deveeser bácsi, fogja kend. (A virágbokrétát átadja.) Ma virágvasárnapon szentelt barkát is adok. Majd örülnek ám ennek a kis királyfiak.

Dev. Örülhetnek a holtak, de a sirboltör könyüvel öntözendi virágaikat. Élj boldogul szerelmetes kisasszony, te is szép urfi, legyetek egymásban boldogok. (El.)

Klára. Hallád oroszlán, mit kiván neked a sirj hyéna? (A pamlagra ül s Leone homlokát simogatja.)

Leone. De atyád, atyád a dühös förgeteg! Én nem tudom, tán ördög szállt belé, hogy épen virágvasárnapon akarja boldogságomat elhervasztani. Oh Klára, mindennek vége! Mondd hát hölgyem, mi állandó a világban, a végen kivül, s mi végtelen e földön a világon kivül! Csak egy percnyi kéj, s az önzés hatalma haszonbérbe adja még a szerelem honát is.

Klára. Leone, légy nyugott. Ismered atyám hirtelen fellobbanását. Látod, én szinte sajnálom szegényt, olly szépen cáfolád meg kiméletlen szavait. Oh, az illy édes embernek, mint te vagy, tán epéje sincs.

Leone. De miért nevez ő engem olasznak, honnan meríti homályos származásomat, midőn magam sem tudom létem forrását, soha nem ismervén szüléimet, mintha semmiből jöttem volna e világra. Mióta eszmélek, mindig az udvart szolgálom. Csak tizenkilenc éves koromban külde Károly a bolognai egyetemre. Három évig éltem itt a tudomány és müveszet istenei közt. Olaszhon vala ujjászületésem bölcsője; Olaszhon ápolt fel szülői kebelén, s még szerelmemre is e forró hazában készültem el.

Klára. Mióta e honról beszélsz, Olaszhon lett mennyország-m.

Leone. Oh Klára, mi különbség Olaszhon szelid virágai, s a ti göröngyes vérlepte pusztáitok közt! Ott élet: itt halál; ott müvelt érzet szép és jó iránt: itt durva büszkeség, vak homály, s megszokott vérszomjazás. Amott lángaló Vezuv, itt jeges Karpát.

Klára. Ott öröm, nálunk csak bú és szenvedés.

Leone. E hon pusztaságában csak ajkaidról szivom az enyhitő mannát. Egyedül te lettél itt az én örömem és életem. Benned lelkem istennőjét lelém, mind azt, mi engem Olaszhonhoz bájola. Kebled a lángoló Aetna, melly alatt szerelmünk nyugott tengere átsimul; te vagy nekem az appenninvölgyi sikvirány, kit gondolatim homályos leple olly gyakran elborit. Szemedben tükrözöd Olaszhon kék egét, melly felé fohászim tömjéne áradoz. Illatlehelleted a villák rózsa — és narancs ligetébe andalit, és hangod édessége a velencei mandolinnak lágy siralmára emlékeztet. Oh, hölgy, imádlak mint istent, kiben a vi-

lág minden szépsége egyesül! S még is, ha mind ezt el kellene veszítenem! Jaj nekem, ha olasz édenemből másodszor űzne ki a balsors angyala!

Klára. Leone, szeretlek!

Leone. E vaskemény szó kétszeresen edzi aranytiszta szerelmedet.

Klára. Csak téged szeretlek, sőt bölcseséged miatt féllek mint istenemet, — de még is szeretlek.

Leone (megöleli Klárát.) Szeretlek én is, s e két egymásba forradt rokonszó, csókom által hitelesitve, a végetlen örökségbe olvadjon át. Én meg vagyok győződve, hogy inkább egyesülsz a halállal, mint ama vitézzel, kit atyád választa ki. — De mást mondok én. Fogadd el tanácsomat. Klára, az udvar álarcos embereitől óvjad magad. Légy napfényü királynéd mellett szelid holdvilág, melly az álmadók felett észrevétlenül ragyog. Te a lengyel királyfi, a szép Kázmér, tetszését megnyeréd. Kis lyány, őrizkedj a polyáktól.

Klára. Én is tanácslok valamit; — fogadd el. — Udvarunk csalfa asszonyaitól óvakodjál. Te a királyné tetszését megnyeréd. Ő téged azért tett tálnokává, hogy éhes szerelmét szépséged virágain legeltesse. Fiú, kerüld a kisértetet, kerüld a polyáknőt.

Leone. Én Erzsébet iránt hideg és mogorva vagyok; de te, ugy látszik, Kázmérral szivesen enyelegsz.

Klára. Ki tehet az udvari illedelem és kötelesség ellen. Csak hijában! nincs olly lángoló szerelem, mellyhöz még egy szikra féltés ne férne.

Leone. A magyarok védasszonya őrizze meg ártatlanságodat.

Klára. De hát adtam é okot illy szemrehányó panaszra?

Leone. Nem, nem! Hisz a te udvari életed olly egyszerü, olly különböző a többiekétől. Reggel hajnalmisére jársz és szerelmünkért imádkozol. Dél felé a királyné oldalához csatlakozol, szolgálatot teendő; és nem is sejted, hogy szépséged miatt te vagy Vizsegrád királynéja. Te ott, a vigalmak csalfénye közt, nem is gyanitod az udvar romlottságát, távolról sem ismered a kétszinü kegyencek büntitkait. Mindenkit jónak tartasz, mert téged is minden nagy ur jónak, szemérmes szép kisasszonynak nevez. Nem is gondolnád, hogy azon kéz, melly nyájasan simogat, különben embertársait vérig karcolja. — És megjő az est. — Leone kopogat, — a kilincs zördül, — s fölnyilik üdvöd hajnala. Leone kezébe veszi a mandolinát, s a szerelmi hangszer pengető tollával, szive lángbetüit irja a hürok reszkető lapjára; és te olvasván ezt, keblemre hajolsz, (Klára Leone keblére hajol) s jutalmul könyüid gyöngyével adózol. S ha ollykor tündéres regéket mondok el, minden szavamat illatos csókkal virágzod föl. (Klára megcsókolja Leonét.) Épen ugy, mint most tevéd.

Klára. Oh te csábító, — pedig talán még este sincs.

Leone (fölkél s barétját fejére teszi.) De már alkonyul.

Klára. Jövel Leone, menjünk a szabadba.

Leone. Legyen. Sétáljunk le a várkertbe. Itt majd választhatunk egy biztos nyughelyet, hol naponként összejöhetünk.

Klára. Arany elmének gyöngy a gondolata. Jer, jer, menjünk a szabadba. (Kezét Leone karjaiba kulcsolja.)

Leone. Hova hisz te engem a szabadba? Kis bohó! mutass csak egy leheletnyi léget, mellyet az emberi bünök dögvésze be nem fertőztetett; mutass egy csöpp szabad levegőt, magamba szivom azt, s az egész világra forró szabadságot lehellek. Jer kedves, atyád e falakat üdvöm fogházává tette, jer, menjünk e szük tömlöcbül a nagy szabad börtönbe!

(A jobboldali ajtón el.)

Ötödik jelenet.

(Kis szünet után a baloldali ajtón *Erzsébet* és *Kázmér* föllépnek.)

Erzsébet. Még illy alá sem szálltam királyi trónomból. — De hol Klára? Pirulnom kell, hogy helyette csak a csöndes üresség üdvözöl. (Pamlagra veti magát.) Vajjon a kisebb ajtó nincs é zár alatt?

Kázmér (vizsgálja.) De igen. Talán még a vecsernyén van. Oh néném, milly szép ő, ha imádkozik. Sugár derekát fáklyának vélnéd, mellynek lángja szemében világit; homlokán a szemérem szentsége tündököl, mig lágypiros arcán az üdvözülés hajnala mosolyog. Legfőbb büne az, hogy szépsége még a legdiszesebb madonna képre is homályt vet. Valahányszor Klárát imádkozva látom, mindig azt képzelem, hogy ő maga egy gyöngéd fohász, egy boldogitó üdvözlégy.

Erzsébet. Igy hát Leone Sacchieri szép imába lenne foglalva. De nem! Klára nem szép, vagy ha az, ugy kár, hogy nem értted imádkozik.

Kázmér. Jó testvér, mintha bennem élnél, ugy beszélsz. Hidd meg nekem, mióta udvarodban mulatok, vigság még nem derité föl keblemet. Mert Klára engem nem szeret. Ő napomból éjszakát teremt, s álmatlan éjeimre szépsége vet világot. Oh néném, te mindenható vagy a vizsegrádi mennyországban; teremts számomra üdvet; öntsd szivembe a nyugalom balzamát; add meg nekem Klára szerelmét. Bétám, lelkem! tedd Kázmért Leone Sacchierivá.

Erzsébet. Vajha Leonét Kázmérrá változtathatnám. Ő az én testvérem! milly boldogitó gondolat! Öcsém, kivánatod teljesitésében egy már rég forralt, és valóban célra vezető tervem rejtezik; olly dicső terv, melly mind téged, mind engem boldoggá tehet. Örvendj fiú! Klára a tied. —

Kázmér. Néném, te mondod ezt? Hiszem. Oh, már a reményadás vékony sugára is megsemmiti eddigi szenvedéseimet. — (Öleli, csókolja Erzsébetet.) Bétám kedves, ismerj rám a régi pajkos, szeszélyes vig Kázmérra. Esküszöm, Lengyelhon trónjának nem örülök annyira, mint azon isten koronájába illő gondolatgyöngynek, hogy Klára enyém leend. — Illy birtok felér száz kis országgal.

Erzsébet. Te ugyan, ha másban nem is, de a szerelemben testvéredre ütöttél. (Leone kardját a pamlag mellől fölemeli.) Hah, mit látok? — Leone velencei kardja! — Tehát már itt volt ő? — Itt, itt a pamlagon kéjelegtek ők! — Oh e kard keresztül szurja szivemet.

Kázmér. Néném, mi lelt tégedet?

Erzsébet (a kardot kihúzza hüvelyéből, az ablakhoz fut, és a hüvelyt kidobja az ablakon.) Le veled kardhüvely, melly magadban halálomat foglalod. Hah, jól látok é? — Nézd nézd, öcsém. Ugy é Klára és Leone sétálnak amott?

Kázmér (az ablakhoz megy.) Igen, ők.

Erzsébet. Im, erre néznek. (Kendővel folytonosan ínt.) Föl, föl! Föl kell jöniök. E karddal tartandok felettök ítéletet.

Kázmér. Már megértették s jőnek.

Erzsébet. Épen jó alkalom. — Kázmér, vedd e kulcsokat. A második emelet középső folyosóján, 18ik szám alatt, egy réz ajtó csillog. Ha felnyitod, a ruhatáros szobán keresztül az úgynevezett vakterembe jutsz. E csarnok sötétebb az éjfélnél; de te tapogatni fogsz, és az asztalon lévő lámpát meggyujtod! A csoda lámpás világa mindennek tündér bájszint kölcsönöz. Klára csak a ruhatáras szobába megy, és te álarcát vevén magadra, a rejtekajtón besurransz, s Klárát a vakterembe viszed. Te öt ismerni fogod; de ő nem tégedet; mert te hangodat nem hallatod. Némán is lehet élvezni nagy gyönyört. — Nesze a kulcs, siess.

Kázmér. De mégis, — én nem ugy gondolám. — Nem lehetne azt másképp, — látod néném, a vétek súlya. —

Erzsébet (hangosan.) Add vissza hát a kulcsokat.

Kázmér. Nem, nem! ugy örökre elzárnád üdvömet. Isten, szerelmem istene légy velem! — Én megyek. (Indul.)

Erzsébet. Ajánlom a szótalanságot. (Kázmér el.) Igen, kell szétválasztani, és egyesíteni. Leone és Klára egy pár vala s lett belőle kettő. Leone és Erzsébet, Kázmér és Klára. Ez már illik együvé. (A pamlagra ül s a karddal játszik.)

Hatodik jelenet.

Leone és *Klára* (a jobboldali ajtón föllép: az első hidegen bókol, Klara megütközik.) *Előbbi.*

Erzsébet. Ah! hát már kisétálta magát a boldog pár kertem édenében?

Leone (félre.) A csábító sátán!

Klára (zavarttan.) Fölséges asszonyom —

Erzsébet. Klára, téged zavarba hoz látogatásom. Soha ne csodálkozzál megjelenésemen. Néha napnak is felhők közé kell leszállnia.

Leone. Engedelmet nagysád, de illy esetben a felhő elboritja a napot.

Erzsébet. Vitézlő tálnok ur, szebben is feladhatná étkeit. — Látd csinos barátom, én téged e karddal az anjoui liliomrend lovagává akartalak ütni; — de már most elvesztéd kegyem.

Leone. Ez az én kardom. Hol a hüvelye? Ha sokáig áll meztelen, még el is hülhet boszuja.

Erzsébet. A hüvelyt történetből az ablakon méltóztattam kidobni.

Leone. Ez meggyalázás!

Erzsébet. Ne busulj lovag, majd készitek a helyett bibor hüvelyt és gyöngyöset. (Klárához.) Na na, lyányom ne légy féltékeny; hisz a kardnak is kell test, mint a léleknek, különben hogy tudna boszut állani. — Üljön le a szép pár, mert ha valaki áll előttem, mindig azt képzelem, mintha az álókban felebbvalóimat kellene tisztelni. (Klára és Leone székre ülnek.) Az elébb volt nálam Zách Bódog, s panaszolva vádolá az én tálnokomat; való é az Leone, hogy te Klárát elcsábitád?

Leone. Királyném, a birói vallatás bűnöket nyomoz, s ki meri a tiszta szerelmet vétségnek mondani?

Erzsébet. Én csak barátságos magányuton akarok egyenliteni.

Leone. Magányéletben az érzet titkait nyilvános kinpadra vonni nem szabad, nem illik.

Erzsébet. Te most makacs és sértegető vagy. Szólj lyányom nyiltan, kit szeretsz jobban, atyádat é vagy Leonét?

Leone. Klára, ne merj felelni. Hisz ez épen ollyan volna, mintha azt kérdené valaki: Erzsébet, kit szeretsz jobban, férjedet é vagy — —

Erzsébet. Hallgass szemtelen! Milly elbizottság! (Magában.) Oh! csak tudnék vele keményebben szólani. (Leonéhoz.) Szolga, te elfeleded, mivel tartozol királynédnak.

Leone. Igen szeretném, ha magasságod szolgai hivatalomtól fölmentene.

Erzsébet (magában.) De ezt nem teszem.

Leone. A nélkül is ideje már nyilvánitanom, miszerint én Klárával jegyben járok.

Erzsébet. Igen, de atyja meg nem egyezett.

Leone. Elég ha sziveink megegyeztek.

Erzsébet. Legyetek tehát boldogok. (Fölkél és igen kacag.) Édes jó gyermekim! nevetnem kell, menynyire fel tudtalak titeket ingerleni birói hivatalommal. Az egész vallatás csak tréfaszikra volt a szerelem próbatüzénél. Ti egymáséi vagytok. Ez másként nem is lehet. Az öreg Bódogot megengesztelém, s Klára kiházasitását magamra vállalám.

Klára. Oh kegyelmes asszonyom, mint hálájam meg jóságodat!

Erzsébet. Menj lyányom a ruhatáras terembe, ott találod menyasszonyi díszöltönyöd, mellyet én számodra rendelék.

Klára. Örvendj Leone, mint menyasszonyod térek vissza. (Elsiet.)

Leone. Köszönöm királyné. Milly nagylelkűség az igazság kiszolgáltatásában. E részben még férjedet is megszégyenited. Valóban asszonyom, te minden tekintetben inkább királynak, mint nejének születtél. Boru után a kegyelem szivárványát szépen tudod a méltányosság egére fölvarázsolni.

Erzsébet. Csalfa bölcselkedő, ki még hizelgésében is nyalva ejt sebet. — De igaz, te itt egyedül velem. — Menj Leone, kisérd el Klárát. Szegény lyány! még a szerelemféltés menyasszonyi öltönyében fogja halálra kinzani. Menj; menj Leone, siess utána.

Leone. A bölcs bátran él, s félve hal meg; de a buta élni retteg, meghalni is fél.

Erzsébet. Ismét a hideg bölcselkedő, kiről nem lehet tudni, ha vajjon a szerelembe vagy a könyvekbe merült é mélyebben. Hidd meg Leone, én félek a te okosságodtól.

Leone. Miért? hisz a mi tudatunk nem bűbájos dolog, sem annyira gyakorlati, mint az asszonyoké. — (Kivülről hadi induló zendül meg. Erzsébet az ablakhoz siet.)

Erzsébet. Hah! mi ez? Férjem érkezék meg a vadászatról! — Oh Károlyom, kedves jó Károlyom!

Leone. Látod királyné, e szavak is az asszonyi bűvtudomány egyik finomabb cikkelyéhez tartozók. Megyek ő felségét fogadni.

Erzsébet (föltartóztatja.) Csak egy szóra Leone. Én szivemből örvendek azon, hogy Klárával célodat éred, — de tudja isten — —

Leone. Mi ez? — mit tud az isten?

Erzsébet. De csak nem beszélek; — mert még azt hinnéd, hogy valami —

Leone. Valami?

Erzsébet. Valami érdek vezérli nyelvemet.

Leone. Nem, nem! Beszélj királyném, beszélj! Oh ha némának születtél volna, azt kivánnám most, mikép e percben induljon nyelved — szóra még. — Nemde gyanúm alapos? — Klára szereti Kázmért?! Hisz szemeim épek! — Látok, mindent látok! —

Erzsébet. És ha még azt látnád, mit én láttam.

Leone. Mit láttál, mit, mit? Hah! látványod szörnybetüi szemeid tüzéből eléggé olvashatók. S még sem tudok semmit. Szólj kérlek, hogy mindent tudjak.

Erzsébet. Semmiség az egész. Ti boldogok lesztek. Oh, minek is kezdtem szólani.

Leone. Hogy vége legyen mindennek.

Erzsébet. Ments meg isten. Mondom, ti még az ámulat csábölén is boldogok lesztek. Ki is lehetne boldog az álmodón kivül?

Leone. Igen, de ha már félig fölébresztél, e borzasztó setétben ne hagyj kétségbe esnem! Boldogits a való napvilágával, mert engem az álom többé nem üdvözít. — Szólj királyném, szerelmem első szent tüzére kérlek szólj!

Erzsébet (magában.) Hah, azon tüzre kér, mellyet szivében én gerjesztek először, s később Klára olta el, hogy még nagyobb lángra gyujtsa azt. Hát ha e nagyobbat ismét én emelhetem nagyobbá.— (Hangosan.) Leone, rövid, de igaz leszek. Gyakori egymásra mosolygás, örökös szemenyelgés, kölcsönös kézszorongatás — titkos sohajok, — megelőző nyájaskodások, — többszöri összesúgás, — fölpiritó párbeszéd — biztos egyetértés. —

Leone. Ördög és pokol! — Mind ezt Klára és Kázmér?

Erzsébet. Mind ez figyelmet sem érdemlő, mert mint pára eltünő, s a vizsga szemtanún kivül csak isten tudná bébizonyitani.

Leone. Ugy hát a szemtanu s isten között én félisten vagyok, mert látatlan is látám mind ezeket.

Erzsébet. Gyakran csal, és gyanit a képzelet. De a valóságnak el nem tünhető jele, s maradandó bizonyitványa nem csal, nem nagyit. — Te Klára szerelmét nagynak, erősnek hivéd, s milly törpe az, olvasd e hozzá irt levélből, (átadja) mellyet Kázmér átadás végett Catterinára bizott, — de a pajzán hölgy, nem tudom miért, előbb kezembe szolgáltatá.

Leone (olvasása közben.) Az irás Kázméré, — a gyalázat az enyim — de a csel asszonyom, e csel a tiéd. —

Erzsébet Előre tudtam, hogy igy végezed. De hidd meg —

Leone. Oh de van é ember, kiben hinni és bizni lehetne! — Nem hiszek senkinek. Nem állok jót semmiért. Még enmagamban is kételkedem. Ezután ez legyen hitem.

Erzsébet. Mellyet magad sem hiszesz.

Leone. Sült bolond az, ki nőben erényt és jóságot keres. Köztök csak a bünös szépség ér valamit; ki is lehetne jobb az első paradicsomi asszonynál!

Erzsébet. Tehát csak nincs hitelem? Jó! Ha tetszik jöj velem, s mutatok hat, — hét levelet Klárától Kázmérhoz. Vagy talán azt véled, hogy ezen levél az első, mellyet Kázmér Klárához irt? Csalatkozol.

Leone (a szekrény legfelsőbb fiokját kihuzza és kutat.) Mindjárt megtudom. — Ő itt tartja leveleit.

Erzsébet (félre.) Most jársz csak jó helyen.— Hogy hogy Leone, a kutatás kissé illetlen dolog.

Leone. Én csak egy buta faszekrényt hányok fel, ő szivem titkait kutatta ki, hogy elvégre is áruló legyen. — Mit látok? Ha ha ha! egy kis szekrényt Kázmér nevével, — fölül rámetszve a lengyel korona, — tele kösöntyüvel, drága ékszerekkel — mind krakói készitmény. — Szép, válóban szép és királyi ajándék. — Jó, hogy megtaláltam, legalább lesz mit adnom menyasszonyi ajándékul.— Hah, gyalázatos kigyó! — Im itt a levélcsomó! — Ez Kázmértól, — ez tőlem — ez Kázmértól — mind Kázmértól! — (Köpönye alá rejti mind a szekrényt, mind a leveleket.) Köszönöm királyné, (keblére mutat) e fölingerelt Vezuv legforróbb kitörésével köszönöm. (Menni akar.)

Erzsébet. Megállj ifju, jöj magadhoz.

Leone. Megyek hozzá, mert ő volt enmagam.

Erzsébet. Hagyd helyén a szekrényt s a levélcsomót, különben kikiáltom, hogy rabló vagy.

Leone. Ő a rabló, ő a gyilkos! — mert elorzá üdvemet s megölte azt.

Erzsébet. Én nem akarom, hogy valaha boszuból orgazdának nevezz.

Leone. Becsületemre esküszöm, ez ügyben nevedet soha nem említem. Első szerelmemre esküszöm, hogy jó akaratodat szivem legbecsesb kincsével hálálom meg! — (Elrohan.)

Erzsébet (utána ámulva.) Szive legbecsesbb kincsével fogja meghálálni?— Oh, kell é több ennél! — (A zongorához ül.) Most egy diadalmi zengemény szerelmem uj ünnepén! — (Egy hatalmas zeneműt kezd játszani, melly a kivül ujra megriadó hadi hangával nagy disharmoniába jő.)

Hetedik jelenet.

Klára (kis szünet után bontakozott hajjal rohan be a szobába, s a kétségbeesés vonaglásai közt ragadja meg a zongorázó Erzsébetet.) *Előbbi.*

Klára. Hah kerittő! — (Összerogy s arcát elfödi.)

Erzsébet. Jézus Mária! (Félre.) Oh, az ostoba Kázmér. — Klárám lelkem, szólj, mi lelt tégedet?

Klára (bágyadtan.) Menyasszonyi ruhába öltözém.

Erzsébet. Segitség! segitség!

Klára. Oh! csak anyám élne most. — Leone, atyám, jöjetek ide.

Erzsébet. Lyányom, szedd össze magad. — Küldök orvosért! (El.)

Klára. Hah, még gyilkolóm is elhagyott. — Szörnyü sors! — Nincs senki mellettem. Minden kihalt, — minden elveszett, — oh jaj nekem! — — (Térden csúszik a madonna kép alá.) Boldogságos szűz! ne forditsd el tőlem szemérmes arcodat! — Hisz én bolgogtalan nem vétkezém!

Második szakasz.

Királyi ebéd.

Személyek:

Róbert Károly.
Lajos) gyermekei.
Endre)
Lokietek Kázmér.
Drugeth János, 48 éves.
Leone Sacchieri.
Zách Bódog.
Devecser.
Maestro Guarini.
Bohóc.
Erzsébet, királyné.
Zách Klára.
Catterina.

Országnagyok. Udvaritisztviselők. Mindkét nembeli főuri vendégek. Udvarhölgyek. Udvarnokok. Testőrök. Troubadourok. Zenészek. Kengyelfutók. Szolgák. Fényes kiséret.

(*Hely:* A vizsegradi várkert. *Idő:* Hétfő a nagyhéten.)

(Várkert a legpompásabb olasz modorban. Mindenfelől sűrü fasorozat és rózsabokrok. Virágzó orangeria. Buján zöldelő olasz növények; citromfák nagy cserbrökben. Szökőkút. Állatok kalitkákban. A szín elején nyaraló. A háttéren nagy lugas teritetlen asztallal és székekkel. A vizsegrádi föllegvár a sürü falombok miatt csak részenként, de igen közelről látható.)

Első jelenet.

Leone (hirtelen lép föl s az asztal körül foglalkodó szolgák közé vegyül.)

Leone. Gyorsan legények! Az asztali ékszerek a 15ik szám allati szobában rakvák le. Mind ide kell hozni. — Mehettek. (Szolgák el.) Mint fog örülni az érdekes arcú Erzsébet, hogy születésnapjának fényes megünneplését illy gondosan rendezé el tálnoka. — Klára miatt buslakodnom kellene, de tudja isten, szeszélyem ugy hozza magával, hogy víg legyek. Valóban nincs is rútabb s gyávább dolog, mint midőn a csalatott szerető pityereg, veszni készül és egymásután három hétig savanyú pofát csinál. Gyalázat! — Dacolni kell és éreztetni becsed súlyát. — Még nem szóltam vele. — Öt hétig és harmadfél napig nem is hall engemet. — Látni annál többször fog; de ajkam iránta néma lesz.

Második jelenet.

Catterina. Bohóc (lélekszakadva futnak Leonéhoz. Lökdösik egymást s eleinte egyszerre beszélnek.)

Catt. Én szólok —
Bohóc. En mondom el —
Catt. Azért is én beszélem el.
Boh. Ne hallgass az asszonyra.
Catt. Ne hallgass a bolondra.
Boh. Mérd meg nyelvünket, s válaszd a rövidebbet.
Catt. Én szólok, én jobban tudom.
Boh. Asszony mesél, — férfi beszél. —
Catt. (mérgesen.) Cudar szemtelen! (Pofon akarja ütni a bohócot, de ez lebukik.)

Boh. (kacag.) Helyettem a levegőt találtad. Hajsz hajsz! estére vörös lesz az ég, mert a pofra a levegő elpirult. Ni mint fuladoz a mérges kisasszony. Hogy fojtana meg a boszuló levegő.

Catt. Leone rúgd fel a gyalázatost.

Boh. Nem bolond magát szamárrá tenni.

Leone. De mi ez? Miért felesseltek? mit akartok egymással, vagy velem?

Boh. Mind a ketten egy eseményt akarunk elbeszélni, melly rádnézve iszonyu és borzasztó leend. S épen azért kivántam először szólani, mert a bolondnak ugy sem hiszesz, de az ő szavát nem veszed hazugságnak, — s akkor jaj neked! — Különben most az egyszer tágitok. Mert ha szóban asszonynyal futsz pályát, ugy kiszárad a torkod, hogy két vizözön sem éleszti föl, s úgy elfogy tüdőd, hogy ötven száraz betegséget is jól tarthatnál vele. Könnyebb tiz ismeretlen nyelvet megtanulni, mint egy ismerős asszony száját legyőzni. — Már most kelepelhet a kisasszony. Klitty, klotty, ripsz, rapsz, retye, petye, ketye. — (Megindul.) Én félre vonulok, s megimádon az istent, hogy küldjön szározságot, mert különben nyelved malomkereke mindnyájunkat agyon öröl. (Félénekelve.)

Dura, dura, darra, darra!
Hányhatsz borsót a rosz falra.
Himez hámoz erre, arra,
Tüled, hozzád, jobbra, balra! (Félre vonul.)

Catt. (Leone kezét megragadja s titkolódva.) Tudsz é már mindent? tudod a dolgot egészen, vagy csak úgy úgy? tudod tőle magától, vagy csak mások által? —

Leone. Tudok mindent. Ő áruló és hütelen. Kezemben Kázmér szekrénye s levelei. Sőt vannak leveleim, mellyeket Klára irt Kázmérhoz.

Catt. (félre.) Mike diák jól utánzó kezével.

Leone. S kell é ennél többet tudnom? Van é ennél több bűn kötve a jólismeret édeni fájához?

Catt. Szóltál már vele?

Leone. Nem! és nem is fogok.

Catt. De csak hallád, mi történt tegnap este?

Leone. Az, hogy Zách mindenben megegyezett és Erzsébet királyné a kiházasítást magára vállalá, — és Leone a fölajánlott menyasszonyt visszautasítani, — s a nászünnepet végképen elhalasztani szilárdul határzá.

Catt. Csak ennyi! Hát talán még nem is tudod, hogy mindezeknek ellenére is menyasszony lett Klárcsika, sőt már menyecske — de férj és fejkötő nélkül? — A nászünnep — kivéve az esküvőt, tegnap egészen végbe ment.

Leone. Kivel? hogy! hol? — Szólj világosan, nem értelek. —

Catt. Halld csak figyelmesen. — Klárcsival a második emelet folyosóján találkozunk. Hova, hova? kérdem őt. A ruhatáros szobába menyasszonyi öltönyért. — Eljösz é nyoszolólyánynak? — és —

Leone. Igazság, most jut eszembe. — Csak folytasd. —

Catt. És Klárcsika futott mint őz; de a mint még egyszer visszanéz, — ott a vadász háta mögött. — Klára besurran, Kázmér utána. Mi lesz ebből? Meg kell tudnom, gondolám, nem magam, hanem Leone miatt. S a mint szép csöndesen a ruhatárba vonulok — a mellékszobában — Oh Leone! hogy kell kimondanom? — Töredezett sóhaj, — habozó vonakodás, — kitörő szerelmi vallomások, — eget földet igérő biztatgatás, — csattogó csókok, — s egyszerre mély halotti csend. —

Leone (felindulva.) Mellyben az életek élete összepontosult, — s mellyben, hah! halálom fogamzék meg. — De nem hiszem! Klára nem vetemülhet annyira. — De miért ne? Minden, minden meglehet. — A szekrény — a levelek, s azon biztató gondolat, hogy nem sokára nő leend. — Oh, hogy boszuljam meg e szörnyü vétkeket! —

Catt. Engedj szólanom. Még nem is vegezém.

Leone. Mit végezesz? Hisz már úgy is végem van.

Catt. Midőn az esteli imádság után ágyba készülénk, szemére lobbantám bűntettét, s kissé keményen kezdém dorgálni őt. A rosz lelkisméretü lyány térdre esett, kezemet, lábomat csókokkal halmozá; kért, sírva rimánkodott, hogy ne szóljak senkinek. S mivel mindjárt nem feleltem, elszántan kiálta-föl, isten látja lelkét, ő nem hibás, mert Kázmér rajta erőszakot követett el.

Leone. Erőszak? Haha! Ez ugyan szép erőszak! — És mi az erőszak? Nem egyéb, mint a mentegetés meztelen, arcátlan fattyugyermeke! Oh! — Oh!

Catt. Csillapulj lovag. S isten óvjon meg attól, hogy kötélyem teljesítése miatt csak legkisebbé is neheztelj reám.

Leone. Oh a világért sem; sőt köszönöm — (kezét megrázza) forrón köszönöm, hogy a bünösök álarcát idejekorán leleplezéd.

Catt. Ezzel neked mint hű barátnéd tartozám. És most sietnem kell a királyné oldalához. Isten veled lovag. Estére elvárlak; — egyedül leszek; még sok beszélni valóm van veled. Addig is élj boldogul. (El.)

Leone. Klára nélkül éljek boldogul? — De ez még is több mint hihetlen, több mint ördögi, több ez mindennél.

Harmadik jelenet.

Bohóc (előáll.) *Előbbi.*

Boh. S még is pajtikám, kevesebb a semminél.
Se nem asszony se nem lyány,
Hány van illyen, oh de hány!

Leone. És te honnét tudod e gyalázatos eseményt?

Boh. Én ollyantól tudom, ki mástól hallotta, s egy másnak ismét mások beszélék, s e mások tobortéktól hallák, s a legelsőtöbb szajkó egy nőstény-papagálytól tanulá el. — Hogyan, hat az én bölcs pajtikám azt se tudja még, hogy a rosz hir alant szálló ölyv, melly harácsával sebesen repül, míg a jó hir mint rongyos koldús, kullogva is alig jár.

Leone. Istók, honnan veszed e bölcs szavakat?

Boh. A bolondok ajkairól. — Pajtikám, ne gondolj a világgal. Hiszen rád minden virág egyforman mosolyg. Szép testedre minden lyány szerelmes; — de szép lelkedbe az egész udvarnál egyedül én vagyok szerelmes, ki ha csinos lelkedet nőül venném, a testes bolondság és a testnélküli bölcseség közt, egy valami új csodát nemzenénk.

Leone. Még komoly órámban is nevetésre bír. —

Boh. Ah! jó hogy eszembe jut. (Süvegel és bókolgat.) Üdvözöllek nagy király, üdvözöllek hatalmas tejdelem!

Leone. Én, és király?

Boh. Igen, úgy az vagy, ha igaz, hogy csak királynak lehet bolondja. — Hisz a királyné egészen beléd bolondult. — Pajtikám, a sok bolond közt légy okos. Klára kijozanodott, most már Erzsébetnek adj csörgő sapkát. Légy király.

Leone. Mond valamit.

Boh. S a mi még különösebb. Te itt mint nevelő, mint szolgáló dajka, két sátnya királyfival bajlódol. — Te, te, te — a bölcs Leone, ki az aranyos katedrából milliókat tudnál leckézni! (Gyermekes hangon.)

Ábéce,
Kis réce,
Föl mégysz é?
Bé-á-bá, bé-i-bi, bibi.

Én tudom csak: hol a bibi! — (A várcsengetyű megszólal.) Hallod? A kis harang nyelve is elnyalja az időt.

Leone. Menjünk, menjunk. A csengetyű nekünk szól.

Boh. Igen neked, de nem nekem. Én egy tapodtat sem megyek, mert ha nem is nagy ur, de legalább magam ura vagyok. — (Leonehez.) Mások szolgája, százak mozgó gépelye, kotródj — hordd el magad. —

Leone. Istenemre bolond! te engem okossá tevél. (El.)

Boh. Lépj hát rendeltetésed pályájára. A fél bolondot egész bolonddá tenni, — ez a valódi életbölcseség. — (Csörgő sapkáját a földre teszi, s ehez irá-

nyozza szavait.) Ugy é bolond, igazságom van? Most a körültem levő nagyfejű semmi azt gondolja, hogy én magamban beszélek. Pedig csalatkozik. — Magam itt tetétől fogva talpig bölcs és okos vagyok! Hol hát a bolond? — Im ott csörgősapkám — ő, ő a bolond. — Kétfelé osztám személyemet, most, hogy ismét egész ember legyen belőlem, — (fejére teszi süvegét) van szerencsém sokszorozni és összeadni magamat. — Ah de mit látok? Zách Bódog lyányával, és a sirbolt őrével.

Három bolond (magára mutat) egy okos
Fanyelyü kis rézfokos. —

Megyek innét, mert fejem és eszem nem engedi, hogy lábatlankodjam. (El.)

Negyedik jelenet.

Zách. Klára (ki atyját kezenfogva hozza.) *Devecser.*

Klára. Lásd apa, itt, itt e lugasban lesz a királyi lakoma. A gonosz Erzsébet, miután engem eltemetett, szuletésnapját itt üllendi meg. E helyt varjuk be a királyt, és fényes udvarát, mint borús alkony a leszálló napot, e helytt vádold be Erzsébetet és Kázmért, a kettős poklot, melly ártatlanságomat elnyelé. — (Atyja keblére borul.) Oh apám, be oda vagyok én! —

Zách (térdre rogy s Klára vele együtt, Devecser karon fogja őket.) Oh Klárám, szegény Klárám! —

Dev. Ime a sorsvihar igy dönti le a legerősebb tölgyet, ha már fris zöld sarjadékát előre elveré.

Zách (fölugrik.) De nem! Milly gyáva gondolat! a vétkes ellenségtől kunyorálni elégtételt. Nem, soha nem! — Ezt tenni Zách becsülete, s bajnoki tiszta önérzete meg nem engedi.

Klára. Oh, hát mihez fogjunk, mit csináljunk, hová legyünk? — Meg kell őrülnöm! Apa, nézz tisztátalan szemembe, nézd szemérmetlen homlokomat, s tanuld meg, milly rút, milly irtózatos az ember, ha már félig meghalálozott!

Zách (kardot ránt.) Halj meg hát egészen! (Klára letérdel s kezeit összekulcsolja.)

Dev. (közbe veti magát.) Megállj Bódog. — E kardot a hazának áldozod. — Én is a sír széléről jövék hozzád; s most a haza — lyányod — s enmagamért esdeklem tőled a nagy boszút! —

Zách. Tehát boszú kell nektek? Jó! Én elol tom lángoló szomjatokat. Mennyország és pokol, add kezembe büntető villámidat! Vadonok tigrise, öntsd belém rettentő mérgedet! megveszett farkas, fertőztess meg bősz mirigyeddel! És te viharok legpusztitóbb faja, tengeri orkán, csak egy pillantatra kölcsönözd nekem romboló dühöd! hadd tegyem semmivé azokat, kik sajat véremet, az én Klárámat, meggyalázák, hadd zúzzam szét az egész nápolyi pártot, melly honom és ősi hazám boldogságát feldulá. — Isten, igazak istene, s bünösök büntetője halld meg kérésemet. — — Devecser, vidd lyányomat összeomlott házamba, és fodözd fel kilétedet.

Dev. De szólj előbb, mit teendesz?

Zách. Ezt ne kérdezd. A rejtett akarat, s a nyers titok egy pár perc mulva megérik, s nyilvános tetté válhatik. — Előre mondom, Klára, te kolostorba lépsz, hogy a gyalázatot fátyollal födjed el, s isten és világ előtt ismét szüz lehess.

Klára. Vajha lehetnék. — De miért venném magamra a halál szemfödelét, ki megtorlásod által élni reménylhetek. — Oh, atyám, ismerek én egy kolostort, — ez Leone tiszta szive; — hagyd ebbe zárnom hátralevő éltem borús szakát. Hidd meg atyám, engem kivüled csak ő szeret.

Zách (fölindulva.) Hah, dőre lyány, kit mersz említeni? — (Csöndesülve.) Nyugodj meg, gyermekem; rád nézve kihalt a nagy világ, kihalt minden ember. Hisz a büszke fiu sem szeretendi többé a letört s illatvesztett virágot. És ha szeretni fogna téged, egy átkom reá, és ha te fogod szeretni őt, két átkom reád!

Klára. Jaj nekem, hogy valót beszélsz! — Rettentő ébredés! Lemondok hát minden reményről, s üdvem romjain kolostorba lépdelek. — (Klára elindul, Devecser karonfogva kiséri.)

Zách. Rögtön megjövök hozzátok. Addig is az ur áldása legyen veletek! (Klára, Devecser el.)

Zách (a nyaralóba lép s a padra ül.) Az összeeskütt ek nagy része azt véli, hogy nem a haza boldogitása, hanem csak önérdekem miatt, — a királyság elnyeréséért mozgolódom közöttök. Milly méltatlanság! Jó, hogy alkalom nyilik az ellenkezőt bebizonyitanom. Igen, én a koronát kivivom s megszerzem nektek, s ha ugy akarjátok: e gyanuba vett fővel váltom meg. — Oh, Klárám! benned jött meg a nap, melly hazánk boldogságát korábban megérleli. Lyányomnak apja, honomnak fia vagyok, s lyány az atyát és fiut kettős boszúra tudta edzeni! (Leveszi süvegét.) Üdvöz légy Klára, szenteltessék meg a te neved, s jöjön el a mi országunk!

Ötödik jelenet.

Maestro Guarini (a troubadourokkal föllép s hangszereiket a háttérben rakásra halmozzák.) *Előbbi.*

M. Guarini. Halljátok, troubadourok, ebéd fölött következő rendben fogunk hárfa mellé dallani. Első lesz a rózsa születése, második: a futó csillag vándorlása; harmadik: a pinyóke anyaszerelme, negyedik: a hársfa halála.

Zách. Maestro Guarini, a király nevében adom tuttodra, miként a mai lakoma mellett, legelőször is Gertrud királynéról és Bank bán nejéről énekeljetek.

M. Guarini. Teljesitjük parancsodat. (Troubadourok el.)

Hatodik jelenet.

Több szolga (fényes ékszerekkel lépnek föl, s a lugasban levő asztalt kezdik teriteni.) *Bohóc* (ki vezérök vala, kiválik közőlök.) *Zách.*

Boh. Látjátok fiaim, én most előre jöttem. Komám, a király, később fog utánam jöni. Már most csak elhiszitek, hogy Vizsegrádon bolond az előjáró. — (A nyaralé felé.) Ah, Bódog bácsi! — Vajjon min

szomorkodol? Talán bizony gazdagságodon? Látd, én mindig vidor vagyok, — min is buslakodjam, midőn semmim sincs. Nincs családom, nincs jószágom, nincs pénzem s még is mint hasznos tisztviselő egy nagy tőke kamatját képviselem. — Bácsi, te is tőke vagy, csak hogy kamatodat elvesztéd. Lám, lám vitéz, lyánykádat kamatra adtad, s hogy fizették a kölcsönt! A te neved még csak Boldog, de lyányodé nem boldogasszony.

Zách. Oh, hát már a bolondok is tudják e szörnyü hirt?!

Boh. Kevélységet, szegénységet,
Szerelmet és részegséget, —
Hát még a nagy hurutot
Mind hijában titkolod.

Aztán az udvarban növekedett lyány hamar eljárja ám a menyasszonyi táncot. — Bódog bácsi, mért nem öltözél ma olasz ruhába, hiszen ma nincs magyar nap.

Zách. Az, mióta Endre meghalt, nem is vala. Itt minden napunk az olasze.

Boh. Igaz, hisz téged fölmentett Róbert az olasz ruha viseléstől. — Én ugy hiszem, a csörgő süveg legjobban illik a magyar ruhához. (Sipkáját leveszi.) Próbáljuk meg csak.

Zách. Hah, megreped szivem e méltó gúny alatt. Istók, nincs időm tréfára, mondd meg inkább, hány órakor kezdődik az ünnepély?

Boh. Furcsa kérdés. Vizsegrádon az ünnepélynek nincs kezdete, csak folytatása. A király mindennap névnapját, a királyné pedig születésnapját ünnepli. Ma már csak halotti tort üllünk a szép Klárcsika fölött.

Zách (lelép a nyaralóból.) Bolond, ne tégy örültté. Akarom tudni, mikor kezdődik a lakoma? (Trombitaszó.)

Boh. Hallod? Helyettem a tárogató felel.
Terítenek, trombitálnak,
S a nagyurak előállnak! —

Zách. Én ugyan elkéstem. (Elrohan. A szolgák hátravonulnak. Ismét trombitaszó.)

Boh. Hejje, hujja, itt a koma,
Majd lesz itten nagy lakoma! —

Hetedik jelenet.

Károly. Drugeth. Számos országnagy és főuri vendég. (Testőrök és udvarnokok kiséretében. A két kis királyfi vezetőivel. Károly kezében cifra tatárkorbácsot csattogtat. — Mind olaszruhában. — A testőrök és udvarnokok elszéllednek, hátra vonulnak.) *Előbbi.*

Kár. (körül tekint.) Szép, igen igen szép! (A kisérők közől fölváltva hol egy, hol más.) Felseges! dicső — pompás — isteni! —

Kár. Valóban, itt kellemes mulatság vár reánk. Ez a lugasi ebéd Leonetól okos gondolat. —

Boh. Hja, komám, eszét a tálnok hasában hordja, s néha a fej számára abból is kerekedik okos gondolat. —

Kár. (fenyegeti.) Fickó, ismered a tatár nohajkát.

Boh. Oh, igen jól. (Hátát tartja.) Verj meg komám, verj meg. Milly dicső lenne az, ha te engem ugyan aféle tatárkorbácscsal döngetnél, melly a magyar nemzetet agyonveré.

Kár. (az országnagyokhoz.) Signori pregiatissimi! Mielőtt fejdelmi nőm megérkeznék, egy hivatalos ügyet kell önökkel közlenem. — Tegnap ismét nyolc Csák féle maradványt hoztak várunkba rablánczokon. —

Mind (zúgva.) Szörnyü! iszonyú!

Drugeth. O santo Antonio! Hizelkedem magamnak, hogy az istentelenek közt zászlós urak, és olaszok talán csak nincsenek.

Kár. Mind magyar nemes, póri durvasággal. De bátyám, szent Lajos nevére! Most már a férgek összetörésén egészen megalapitom nyugalmamat. Én barmokat nem akarok őrzeni, hogy a müvelt Europa kuvasz kutyának nevezze királyukat.

Drug. O sacra imperial maesta! illy csekélység nem is érdemli meg magasságod nemes haragját. Már az igaz! Szüksége sem volna felségednek e honban állatgyüjteményt tartania; hisz per dio! az egész Magyarország nem egyéb, mint egy körül keritett vadaskert. Parancsoljon magasságod, s mi, hiv szolgák, országszerte hajtóvadászatot tarthatunk.

Boh. Háladatos vadászok,
Nagy dolgokat hajhásztok!
Zerge, vadkan, szarvas, őz,
Fegyverével mind legyőz!

Kár. Uraim, ne gondolják, hogy Csák Máté korának forradalomlángja egészen kialutt. A jelen hamvai alatt a mult háborgások forró parázsa rejtezik. Az annyira elterjedt gonosz dúlni fog, mig le nem üttetek minden főt, melly a roszhirü Csák Máté emlékezetétől szédeleg. Azt akarná e bolond otromba nép, hogy pórból király, s királyból pór legyen. Hahaha! nevessetek! (Mind kacagnak.)

Boh. (tettetett zokogással.) Én sirok helyettetek, s ajkam helyett könyüimet mosolyogtatom.

Nyolcadik jelenet.

Leone Sacchieri (a királyné tisztviselőivel. Pompás lengyel díszruhában. — Károly előtt mélyen bókolnak.) *Előbbiek.*

Kár. Üdvözlöm a királyné tisztikarát. A mi kedvelt hivünk, Leone Sacchieri, mi hirt hoz fölséges hitvesemtől?

Leone. Királyné asszonyunkban, ki csupán testvére és nőudvara kiséretében kiván megjelenni, — Lengyelhon tüstént megérkezik.

Boh. A mint látom, Olaszhon már egybegyült; elvégre Magyarországnak még helye sem lesz itt.

Kár. Addig is, édes Leone, veled egy titkos szóm leend. — (Vendégeihöz.) Signori, mulassák magokat. Amott a lengyel wutky, s Tokay, Malvasia és Ciprus nectára. A mellyikből tetszik. — (Istókhoz.) Bohóc, oldd meg elmédnek szárnyait! — Allegro, uraim, allegro! —

Boh. A bolondnak az esze
Még anyjában elvesze,
Mit röpitsen hát elő,
Hogy ha nincsen agyvelő?

(Károly Sacchierival a nyaralóba ül. A többi urak elszéledvén, majd karöltve sétálnak, majd iszogálnak. Némellyek tréfából bajt vínak, némellyek a bohóccal ingerkednek.)

Kár. Ha tapasztalásom nem csal, Leone a hamis költött híreket meg szokta vetni, s előtted ugy hiszem királyi nőm tisztán áll.

Leone. Mint harmatcsöpp a hajnal piruló arcáján. Sokkal lelkisméretesb vagyok, hogysem feledném azt, mikép ő nagysága maga ösztönzött mennem, sietnem Klára után. — De birok más bizonyitványokkal is —

Kár. De a polyákfiún boszút kell állanod.

Leone. Ő nem épen hibás; — azonban, ha nagysád parancsolja —

Kár. Bravo fiam! ember vagy! A mai lakoma után harcjátékot adok. Hidd fel a gyönge Kázmért bajvívásra, és minden kimélet nélkül szurd agyon. Jót állok érted. S az igy megboszult Klára tied, s én vőlegényi ajándékul két grófságot irok át neked.

Leone (félre.) Ez nekem csekélység!

Kár. (félre.) S Kázmérban a Piasti ház utolsó ivadéka elveszvén, nőm által Lengyelhon birtokába juthatok. (Föláll.) Fiu, titok!

Leone. Neve Leone.

Kár. (homlokon csókolja Leonét.) Kedves jó fiam, nem csodálom, hogy egész világ szeret. — (Károly és Leone a többiek közé vegyülnek.)

Kár. Giubilo uraim! Köztünk a jó szerencse. (Lajos fiát magosra emeli.) Imé, Lajoskám, országunknak legszebb reménye!

Mind. Sokáig éljen, éljen!

Lajos. Padre, én már ehetném.

Boh. Nagyra nőjj kis komám! majd jól fogsz lakni, ha apád után a trónt öröklended. — (Károlyhoz.) Mondd meg nekem, nagy komám, tudsz é jól énekelni?

Kár. Nem én, bolond.

Boh. Na ez hiba, mert én azt tartom, ha a kántor jól kezdi az éneket, a nép is jól viszi. Hát, komám, vannak é sok jó barátid?

Kár. A mint látod, annyi mint a Mátra szele.

Boh. Miért tartasz hát testőröket? Hisz megbizott barátid a legjobb testőrök. Nekem csak te vagy egyedüli barátom. Ki kevésnek barátja, kevésnek bolondja. — Komám, vannak é ellenségeid?

Kár. Több, mint hű barátom.

Boh. Megsugom miért. Látd komám, te azon pénzt, mellyet a neked kölcsönzött bányákból kölcsönzesz a magyarnak, ismét visszakivánod tőle. Ne kérnétek egymástól pénzt, nem volna ellenséged. Mert a test és lélek csak test, az ember lelke a pénz, melly dicsőséget és halhatlanságot kong magából.

(Egy egész tábori zenekar indulója riad meg.)

Kilencedik jelenet.

Előbbiek. Két kengyelfutó (szökve jő a színre.)

Mind. A királyné jő!

Boh. Félre putri jő a kunyhó, félre magyar, jő az olasz, félre olasz, jő a polyák. Körül hajas, kottynyeles! —

Tizedik jelenet.

Erzsébet. Kázmér. Catterina (vezérlete alatt számos udvarhölgy. Az első pár karöltve. Az utóbbiakat a királyné tisztviselői megkülönböztető tiszlelettel fogadják. Mindnyájan legpompásabb lengyel diszruhában.)

Mind. Éljen a királyné, éljen, éljen!

Erzsébet. Köszönöm híveim. — Hol tálnokom, Leone? — (Ez előáll s meghajtja magát.) E fiatal tisztem megérdemli, hogy meglepő rendezése fölött nagy eléglésemet nyilvánosan kijelentsem. — (Félre.) Hah, milly gyönyörü, nemzetem diszruhájában!

Leone. Nagysád fölötte kegyes. — (Félre.) Illy szépnek még soha nem láttam őt. —

Catt. (félre.) Milly jól néz ki ma ez a Leone.

Erzs. Urak és asszonyok, foglaljanak helyet. — (Mind az asztalhoz ülnek; a király mögött több főur áll készen szolgálatra; a királyné körül Leone s több udvarhölgy forog. Ezeken kivül az udvarnokok és apródok is tesznek szolgálatot. A bohóc egy számára elkülönitett alacson asztalhoz ül zsámolyon. Élénk társalgási mozgalom.)

Boh. Ni a sok tányérvirág, mint forog a nap felé.

Csam, csam, csam,
Jól tartsam
A hasam,
Hamm! —

Kár. Vigan vendégim! Pohárnok, tölts belénk jó kedvet. (Billikomot emel.) Királyi nőm egészségeért!

Mind (isznak s összeütik serlegeiket.) Éljen, éljen!

Boh. Csinált ut van torkában,
Farkas lakik gyomrában.

Drug. Olasz hozott be mindent e nyomorú hazába. A malvasiai gohért s a formenti venyigét mi ültettük legelőször Tokay hegyére.

Boh. Örülj magyar, hogy olasz részegite meg, örülj, hogy olasz vért ihatol.

Kár. Igyunk rá, igyunk!

Leone (ki a királyné karszékére támaszkodik, s ezzel gyakran nyájasan beszél. Félre.) Én nem iszom, s fejem és szivem még is mámoros. Hah, e liliomkebel!

Erzs. (Leonehez fordul serlegével.) Tölts egy csöppet, Ganymed! —

Drug. Hol is hagytam el? Igaz! Nemcsak a jót, de még a szépet is olasz ülteté át e rút hazába. Ezt urunk királyunk bizonyitá be leginkább, midőn Lengyelhon csillagát, királyné asszonyunkat, körünkbe hozni méltóztatott.

Mind. Helyes! Éljen!

Leone. Mindent olasz hozott be, mindent. De kegyelmes ur, a legnagyobbat feledé említeni. A latin nyelvet is olasz hozta e hazába, s a halotti kisértet magyaraink vakbuzgó nemzetiségét halálra ijeszté. (Kacagnak.)

Tizenegyedik jelenet.

Zách Bódog (köpenybe burkolva lép föl s a nyaraló mögött megáll.) *Előbbiek.*

Kár. Ha a magyar latinul vagy olaszul nem tudna, ugatnia kellene; pedig a nélkül is eleget ugat.

Boh. Hja komám, a láncolt eb gyakran szokott ugatni.

Zách (magában.) A troubadourokat már tovább nem várhatom. — (Középre lép.) Itt is egy magyar eb, ki elszabadult láncairól, hogy a királyi asztal morzsáit felfalhassa.

Többen. Zách Bódog?

Zách. Ne féljetek, urak, az öreg Zách nem fog többé ugatni, hanem elrablott kölykének sirja fölött vonítni fog, míg torka és szive meg nem hasad.

Kár. Bódog bátya, kedves hű emberem. Jöj közénk. Ülj ide mellém. (Nejéhöz.) Nem reménylem?

Erzs. (zavarodva.) Igen, — én — meghittam — de —

Zách. Királyné, ne mentegesd magad. Rajtam a hiba. Születésnapodra meg nem köszöntélek. S most csak hibám helyrehozása végett jöttem közétek.

Kár. Bátya, fogd e serleget. Igyál olasz vért.

Zách. Szivesen teszem. (A serleget jobb kezébe veszi, bal keze gondosan takarva marad.) Királyné, én azt kivánom neked: születtél volna inkább e mai napon, mint huszonhat évvel ez előtt, s az ősz apának, s ártatlan gyermekének annyi fájdalmat, annyi bút és gyalázatot nem szülél. — (Boszusan kacag.) Igyatok! (Iszik.)

Leone. Hah, durva pór!

Erzs. (fölindulva.) Förtelmes! — de nem! nyugottan mondom, Zách, vesd el aljas gyanúdat — vagy —

Kár. Én meg nem foghatom —

Zách (elveti a serleget.) Nézzétek az üres serleget. Ez most lyányom — nincs meg már benne az aranytiszta életnedv. Ő már többé nem részegit! Imé, a troubadourok. —

Tizenkettedik jelenet.

Előbbiek. (A troubadourok *Maestro Guarini* vezérlete alatt föllépnek, s padra ülvén hangszereiket készitgetik.)

Kár. (fölkel helyéből s Záchot átkarolja, ki tőle vonakodik.) Bátya, kérlek, ne légy indulatos. Gondold meg, hol és kikkel vagy. Szent Lajos testvéremre esküszöm, nőm nem hibás. — Csillapulj öregem, csillapulj. Békülj ki velünk, és tenmagaddal. — (A többi főurak is ügyekeznek Zách engesztelésén; de ő mozdúlatlan áll az ének lefolyta alatt, mellyet a troubadourok ekként adnak elő:)

Eldaloljuk Gertrud asszony
S Otto öcscse bünеit;
Hallgassátok nagyfigyelve
A pokolnak tőreit.

Oh, tanuld meg szittya hősfi
Bank bán nádor boszuján,
Mért sovárgunk a dicső hon,
S a szemérmes nő után.

Erzs. (haraggal áll föl.) Troubadourok, némuljatok el, különben kivágatom nyelveiteket.

Kár. Mi baj megint?

Zách. Bank bán nejének Gertrud királyné eszközlése által történt meggyaláztatását éneklék, — s a királyné igen szivére vette. — A bünös lelkismeret fenszóval árulja el önmagát. Urak, kell é ennél több tanu?

Erzs. (a troubadourokhoz.) Gyalázatos csöcselék! Melly rosz ördög sugta nektek, hogy születésnapom ünnepén illy förtelmes dalt orditsatok?

M. Guarini. Zách ő kegyelme parancsolá ezt fölséged nevében.

Erzs. Tudtam, tudtam. El innen szemem elől, csúfos rabdalnokok. (A troubadourok elkotródnak.) Vitézlő Zách Bódog ur is elmehet velök, s a hárfák zenéje mellett megénekelheti majd szép lyánykája gyönyörü történetét.

Zách (kétségbeesés hangján.) Asszonyi állat!

Kár. (nejéhez.) Kedvesem, ne hirtelenkedjél! itt legjobb a kibékulés. (Záchhoz.) Édes jó bátyám, én megismerem, hogy neked sok hálával tartozom, — de ez már még is —

Zách. Nem! te a magyarnak hálával nem tartozol. Miért is? Azért talán, hogy az egész ország mindig ellened volt, s tiz, husz évi küzdés után is alig birtál trónunkra kapaszkodni? Azért talán, mert a nagyobb rész még most sem ismer törvényes királyának? — (Zúgás.) Eredj a szentszékhöz hálálkodni, melly nyakunkra tukmált, s fejedre tette a koronát. Hisz e miatt most naponként tiz miatyánkat kell hála fejében elmondanod. A királyság neked sanyaru bünbánat, egy hosszas lelki bőjt.

Kár. Hah, vakmerő magyar! — Tehát te is a lázadók sorába tartozol? Hol vannak testőreim? Majd megmutatom én neked, te bőszült szolga, hogy urad vagyok isten után.

Zách. Lyányom pedig angyal vala isten előtt. De te, ugy mint gonosz hitvesed, keritő lettél. A magyarnak szüz alkotmányát bünös uralkadásod által megfertőztetéd. — (Kétkézre való nagy kardját kiemeli köpenyéből.) S most a szenvedő haza, s Klárám becsülete boszút kér! Vesszetek hát! (Neki vág Erzsébetnek. Az urak fölugrosnak az asztaltól s testőröket kiáltanak.)

Erzs. (összeroskad.) Jaj kezem! — jaj — istenem! — (Udvarhölgyei ápolgatják. A király közbenveti magát, Zách vállára csap.)

Kár. Szent isten! Végünk van! — (Egy székre dől. Ezután Zách a két királyfit támadja meg, kik sikoltva kapaszkodnak Leone lábába. Lárma és zavar. Záchot többen megrohanják, s Leone leszurja. A testőrök megérkeznek.)

Drug. Koncoljátok föl a fölségsértőt! —

Kár. Oda vagyok! — Az elkésett testőröket föl kell akasztani. — Drugeth, el velök! (A testőrök térdre esve kiáltoznak kegyelmet.)

Zách. És a zsarnok — él! — Oh, hazám — — — Oh, Klárám! — — (Meghal. A sebesültek fájdalmasan jajgatnak.)

Harmadik szakasz.

Sérelmek.

Személyek:

Zách Demén.	85 éves.	*Devecser.*	
Zách Kelemen.	)	*Bohóc.*	
Zách Bogomér.	)Férfikoruak	Szolga.	
Zách Herkulesz.)		*Zách Orsolya.*	
Leone Sacchieri.		*Zách Klára.*	

Számos férfi, nő, és gyermek a Zách, — Csák — Omode — Kopay — Kemény — és Csiba — rokoncsaládokból.

(*Hely*: Zách Bódog csarnoka a vizsegrádi vár udvarában. *Idő*: Bódog halála után negyed napra, nagy péntek reggele.)

(Gyászterem, mellynek oszlopzatos háttére fekete posztóval van bevonva. Ugyanott egy alkotványon koporsó emelkedik, szövétnekekkel körülvilágítva. A terem elején ősi képek, harcjelek, és gyásszal boritott karszékek.)

Első jelenet.

Leone (magyar ruhában, egyedül.)

Leone. Félnyolcra rendelt ide; már nyolc is elmult, s Klára még sincs itt. (Egy karszékbe veti magát.) Haj, haj! Bizony csak ügyetlen boszulók, ügyetlen cselszövők ezek a magyarok. — Az elhunyt Zách lyányának mindent kibeszél, — s ez nekem szerelme mámorában az összeesküvés minden titkát, apja legfőbb érdekét s vágyait, tartózkodás nélkül föltedi. — Zách, megtudván lyánya csúf történetét, s hitelt adván az ámitásnak, rohanva siet használni a kedvező alkalmat; Klárával megegyezik, hogy a királyfit erőszakoló cinkosnak kiáltsák ki. A lyány mindenre kész, csak hogy vesztett becsületét valamikép viszszanyerje. Az apa e nyomoru ürügy alatt boszut áll, s mivel, mint Klára mondá, az összeesküttek nem őt akarják királyul, társait megelőzi s hogy a dicsőség egészen övé legyen, s magát erényesen boszulja meg, a dőre! egyes egyedül neki megy az egész királyi háznak, — üvölt, — vagdalózik, — s mi a vége? Rút halál! Fejét gúnytárgyul a budai várkapura függesztik, s többi tetemét kereken hurcolják, s étkül kutyáknak vetik. Biz igy van Záchchal. Csak hiában, nincs olly dolog, mellynek nyitjára ne jöhetnénk, ha józan észszel s hosszabban gondolkozunk. A király még mindig nógat, hogy csapjak össze Kázmérral; de én aligha teszem, mert, ha buknék is, csak Károly nyerne, s én mi lennék? Két sovány megye főispánja! S hát ha én buknám? — Oh, én a haláltól rettegek. A halál rút és irtózatos; mert nem találok benne életet. Vérünk lassankint semmiségbe enyészik át, s ki veszi észre itt voltunkat, ha azt nagy tettek tüzszinével nem festjük maradandóvá? Halál előtt kell a halhatlanságot kivíni, mert azután többé nem lehet. Ha én erőt érzek magamban, miért ne szálljak a tettek harcfövényére, hogy magam után olly nyomot hagyjak, mellynek legkisebb aranyporát is csókkal fogná illetni az utóvilág? Én, habár olasz müveltséggel birok, de magyarnak születtem, és szivemben a honszerelem születék. Testem trónja fejemben ül, a királyi ész, melly a szív honát vezérelni jókor megtanulá. Meg kell lenni, ha szent a cél. Hisz egy lánglelkü ifju Periklesz, s a Scipiok aranykorának bimbait hordozza kebelén. Én nyomoru, de erődus szülőföldemet, e sötét szenvedő hazát, nagygyá, dicsővé, szabaddá és boldoggá akarom emelni. Azonban, előbb magamnak kell biztos és magas állást szerzenem! — — Az összeesküttek célja még magasan áll, s Károly mitsem gyanit, — valamint ők sem tudják, hogy Zách Bódognak én adám meg a végcsapást. A halálvitézek többnyire a terjedelmes Zách család tagjaiból állnak, kik sok könyörgés után a király engedelmével Bódog temetésére udvarunkba érkeztek. — De jól tudom, mit jelent e szinlett kegyelem. De tudni fogják a Záchok is, hogy bennem érdemeim alapjául megváltójukat üdvözöljék. Károly mitsem ad, s mellette csak szolgáskodom. A Záchok közt minden lehetek. Klárával már beszélék, s elhitetém vele, hogy most meggyalázott állapotában is csak ugy szeretem, mint azelőtt, mert a legfinomabb gyöngédséggel susogám neki: angyal, te nem vagy bűnös, hisz az erőszak ellen mit tehettél! Ha ha ha! — Iránta ezentul is gyöngéd részvétet, forró szerelmet fogok szinleni! miért ne? — Hisz ő is épen ezt tenné velem. Igen, villámként csapok az összeesküttek felhősorába, s mint Klára vőlegénye, mint jártas szónok, ügyes tollvivő, mint tapasztalt jogtudós és politikus, s főleg mint megmentőjök, — mindenre ráveszem őket. — Minden, vagy semmi! — Azonban, első köztök sem leendenék; de hogy velök egyenlő legyek, s fölöttem ki se álljon, arról gondoskodom. Az ősi alkotmány kopott hitleveleit tűzre vettetem, (kebléből egy irattekercset vesz ki), s helyette ez ujat ajánlom. Olly alkotmányt, melly népet boldogit, érdemlett helyemre fölvi, s látszólag még a legnagyobb kényurnak, a legbüszkébb ősnemesnek is hizelg. — Minden jó lesz, minden! és ha nem, ugy a végső menedék: Erzsébet, a szerelmes szép királyné. De, mint hallom, Klára jő. Oh, hogy kell szerelmest játszanom!

Második jelenet.

Előbbi. Klára (gyászöltönyben; egymás ölelésére sietnek.)

Klára. Leone! Leone! (Ennek keblére borul.)

Leone. Klárám, szerelmem! — De mi ez? Te sirsz? Oh, szünj meg! — Mert könyzáporod kimossa gyökéből szivemet.

Klára (megragadja Leone kezét, s a koporsóhoz vezeti őt.) Takard föl a szemfödelet.

Leone (az alkotványra lép, s teszi.) Hah, mi ez? — Csupán egy szív, — s két csontdarab!

Klára. Atyám szive s mellcsontjai, test nélkül.

Leone (lelép.) Oh, szörnyü! Én azt hivém, hogy e koporsó üres, s csak jelszerül áll imitt! — Ki szedte össze e rémitö testmaradványt, ki hozá ide az embertelenség legborzasztóbb jelét, hogy azzal titeket halálra ijesszen? Szólj, ki volt a vakmerö?

Klára. Atyám testvéröcscse, az udvari sirboltör.

Leone. Hogyan? — Devecser atyád öcscse?

Klára. Igen. Géza bátyám, nem akarván elfogadni a király kegyelmét, tizenkét évvel ez előtt számüzetett. Sok viszontagsága után csak most tért haza, és talán hogy minket közelebb érjen, álnév alatt udvari szolgának szegödék. Boldogult atyámnak virágvasárnapon födözé fel magát. Szegényt talán öcscse látása is ingerlé a királyi ház megtámadására.

Leone. Ugy? — Tehát a hires Zách Géza, — és nem Devecser?

Klára. Igen. Ő vala az, ki e roncsolt testmaradványt az ebek szájából kikapdosá, s elhozta rokonainak. Ezek előtt is nyilvánitá már kilétét. — Oh, Leone, nem jobb volna é nekem is öntudatlanul fekünnöm a halál padján, mint illy kinokat, illy rettentő fájdalmakat élni meg?! Érzékeim egészen tompák. Agyvelőm a sok búbánat miatt száradni kezd. Isten! — Sem apám, sem anyám! Ugy látszik, mintha az egész világ halálra készülne előlem. Oh, Leone, a te élted szövétneke is csak ugy gyöngén, kelletlenül lobbadoz felém. Jól mondá azt szegény apám, miként Leone a megfertöztetett hölgyet többé nem szeretendi. Most pedig én mondom azt, hogy a nagyravágyó Leone a vagyonától megfosztott gyámoltalant, a koldus Klárát, többé nem szeretheti.

Leone. Jaj hát nekem, ha felőlem igy vélekedel, s ha illy alacson, illy romlott lelkünek tartasz engem! Oh, miért nem téphetem ki szivemet! Lábaidhoz vetném azt, vagy atyád szive mellé illeszteném, hadd látnád meg tiszta lángjait, hadd látnád meg ép gyökét, mellyből szerelmem örökzöldje fakadoz. És ki mondja azt, hogy én a fertöztetett hölgyet nem szerethetem? Ezt hivő csalatkozol! — Te nem vagy nekem tisztátalan, de csak szerencsétlen. S mint illyent, lennél bár illyen, nem hogy elhagynálak, hanem inkább kétszeres erővel ápollak s védelek.

Klára. Bocsáss meg jó fiu! — Látd, sorsom mostohasága — keservem háborgó tengere! Jobb lenne, ha egy időre elhagynád előbbi létem sötét árnyékát. Majd ha már jól kibúsultam magam, ismét Klárád leszek. Hagyj el kedves, hagyj! — A rokonok is mindjárt ide jőnek tanácskozni — s talán —

Leone. Nos? — Talán szégyenled előttök iránti szerelmedet?

Klára. Nem, nem! Sőt ha kivánod, mint vőlegényemet mutatlak be. De ezt tanácsosabb lenne máskorra halasztani. Mert jól tudod, mint gyülölik Károlyt és udvarát, s téged is olasznak tartanak. — Menj, siess, hallom jöttöket.

Leone. Nyugodjál meg, gyászos menyasszonyom. Leone be fogja bizonyitani, hogy nem olasz, és hogy kezedre érdemes. Most, vagy soha, veszni vagy örökre élni!

Klára. Már jőnek! Vonuljunk a koporsóhoz. (Klára a koporsóra borul, s Leone a gyászalkotvány mögé rejti magát.)

Harmadik jelenet.

(Az aggsága miatt meggörbedő *Zách Demént*, *Zách Orsolya* és *Kelemen* karonfogva vezetik, s a legelső karszékbe ültetik. Mellette három fia: *Kelemen*, *Bogomér* és *Herkulesz* sorjában foglalnak helyet, valamint a többi rokonok is, mintegy harmincan, kiknek nejei gyermekeikkel együtt a koporsóhoz sietnek és Klárát látszanak vigasztalni. Mind egészen fekete gyászruhában. Herkulesz mellén barna acélvértezet, sisakján nagy fekete tollak.)

Előbbiek.

Zách Demén. Klára, gyermekem, ha rokonid keblén enyhet találsz, jőj közénk. Hagyd el a gyászkoporsót, ugy sincs abban üdvezült atyád.

Klára. De itt az atyai szív, melly még most is boszuért lángadoz.

Herkulesz (fölál.) És te, kedves hugom, mégis könyüiddel ügyekszel a nemes lángot eloltani? Jer közénk. Hisz közfájdalmunk özönében a te búfolyamod is könnyebben elvegyül. — (Klára elhagyja a koporsót.) Véreim, jólelkü rokonim! — Jajgató keservre s mély fontolgatásra nincs időnk. Én ugy hiszem, kötelességünk folytatni azt, mit Csák Máté nyomdokán Bódog bátyánk dicsően megkezdett. Boszuljunk hát tovább! Csak mi jelenlevő Záchok, kik mindnyájan a halálvitézek sorába tartozunk, mennyit tehetünk! S én, mint királyi főhadnagy, Károly vitézeivel akár nyomban is szolgálhatok. Itt a vértesi erdők alatt táboroz két páncélos hadam. Parancsoljatok velem, s e nap éjjelét pirosra föstendem a királyi udvar vérivel. — Istenemre! Szerelmes vagyok, mint egy husz éves ifju, — szerelmes vagyok az olasz halálába. — Ördög és pokol! Nem tudom meghatározni, vajjon e gyászruha helyett nem inkább a boszu veres öltönyét kellene é viselnünk. Bátyánk kiontott vére boszut kiált, sjaj nektek, ha e halálos zúgás sem hatja meg lelketeket! (Leül.)

Kelemen (fölál.) Hagyj föl vele, vitéz Herkulesz. Nem kell elhirtelenkedni a fontos ügyet. Hadd nőjjön még erőnk, hogy állásunk biztos legyen. Még vagy két évig hüvelyben hagyhatd kardodat.

Herkulesz. Ez is Békésmegyében született.

Bogomér (fölál.) A forró nap nem süti meg a kenyeret, de hűs holdvilágnál sem érik meg a szőlő. Öcsém, bátyám, értsetek ebből. A nemzeti boszu ideje se kora hő nyár, se késő fagyos tél, hanem tavasz legyen, melly mindennek uj éltet kölcsönöz.

Herkulesz. Most pedig tavasz kezd virítani.

Bogomér. Illik, hogy a Zách nemzetség ne csak rokonai gyászos érdekét, hanem a haza szenvedéseit is rettentően megboszulja, mert a Zách minden magyarnak egyiránt vére, rokona, s igy boszulója is.

Demén. Bölcsen szólasz, kedves fiam. Látszik, hogy két magzatom közt te vagy a középső.

Bogomér. S te ősz galamb, te vagy egyesületünk szent lelke! — Oh, Záchok Záchja, lehelj ránk áldást és üdvezitést! (Sokan körülfogják s meghajolnak előtte.)

Demén. Engem édes fiaim, már szemmel tart a halál. Azt könyv nélkül is tudom, hogy kis, igen

kis idő mulva, sirba kell mennem. Majd kilenczven esztendőt éltem már hazámért, s hitét a vén ember ritkán cseréli föl. Béla alatt az iszonyu tatárjárás rajtam is keresztül taposott. Az én alattvalóim is vontaták László szekerét, s érezték a kún ostor csapásait. Magam is sirtam a bölcs és jó velencei András halálán, mert az utolsó Árpáddal veszni látám honunk boldogságát. De istennek hálát adék, midőn Csák Máté a nápolyi párt ellen fölemelé igazságos zászlaját. S ismét csak jajgatnom kell a rozgonyi veszteség fölött! Most pedig a zsarnok Károly bitorolja trónunkat, s az anjoui liliom árnyában gyászolva szenved a magyar, miként még soha nem szenvede. E szerencsétlen korszak elől sirba ohajtám magam rejteni; s imé, a legszörnyübb megtörténik! Nemzetségem legszebb virágát szétzúzza a bujálkodás erőszakos hatalma! Bódog öcsémet izekre koncolják, s kutyák gyomrába temetik! — Oh, fiaim, én már a sir szélén állok, s egyedül bennetek helyzem minden reményemet! Sőt nem akarok addig meghalni, mig a vészdúlta hazát boldoggá nem teszitek, s a házunkon ejtett szenynyet olasz vérrel nem mossátok le.

Bogomér. Légy nyugott, apánk. Sirodba a hon uj életét viszed magaddal. Mi a tömérdek sérelmet orvosolni fogjuk.

Kelemen. Igen, mert fölfordult a régi ország, az Árpádok hona dülőfélben van.

Bogomér. Ne hogy ránk roskadjon, vagy alattunk megrepedjen, szét kell bontanunk.

Herkulesz. Fejünkre nőtt a sok külföldi vendég, s most már lábunk alá kell hajtanunk. Vissza kell őket küldeni pokol hazájokba, honnét hozzánk üdvezülés reményében vándoroltak ki.

Kelemen. Olasz és fenevad egy fának ágai.

Herkulesz. Tüzre hát a redves fával!

Bogomér. Hah! az olasz tanácsosak s az elolaszosodott magyar országnagyok, — ezek a hon legnagyobb ellenei. Ezek fogadák el Károlyt a pápa kezéből, s az ő kezébe ezek adták az önkény vas pálcáját. Ezek összesen mind egy egy Róbert Károly; s igy nem egy, de husz, harminc zsarnokot kell halálra küldenünk.

Kelem. Ezek okozák azt is, hogy még Károly uralkodása alatt egy országgyülés sem tartatott. Halál és koporsó! Hol a jó ősi alkotmány, hol törvényeink sikere, szent István oklevelei, — a dicső arany hitlevél, — a pesti országgyülés végzeményei? — Hol mind ezek? Se hire, se hamva, még csak árnya sincs!

Bogomér. A zsarnok minden tette csak haszon és fényüzés. Fellegvárába burkolózva istennek képzeli magát.

Herkulesz. Bir mégis egy fölényi tulajdonnal. Hiszen ő láthatlan. Magyarjaihoz fél lebocsátkozni, vagy talán azt a levegőt sem akarja szini, mit népünk kinjában kilehel!

Bogomér. Károly ur a vért és pénzt egyiránt szomjazza. Egész kereskedő; magyarait a halálnak olcsó pénzen árulgatja. — És mennyi girát visz neki a fölemelt kapuató, a tömérdek vám, a zsaroló harmincad, s egy része a pápai és papi tizednek. — Savunk ugyan elég; de mit ér, ha Károly a sótartó.

Kelem. Mindenből koronajószágot csinál, hol ércet és aranyat lát. Városokat teremt, hogy királyi cimökből jövedelmet huzhasson. A pénzügy is csak azért áll jó karban, mert a kincstárnak hajt hasznot. Talán már az arany bullát is pénzzé olvasztották.

Herkulesz. Én nem vagyok törvénytudós, de azt jól tudom, hogy az olasz király mindekkorig is csak egyetlen törvényt hozott, melly a bányák tisztviselőit érdekli. Jó lenne ezt aranybetükkel iktatni törvénykönyvünkbe!

Bogomér. No, nézzétek az uj Károly aranyat! (Elhajit egy marok pénzt, s a többiek fölszedik, egy darabot kezében tart.) Egy oldalán keresztelő János, jobb kezével áldást hint honunkra; bal kezében királyi buzgányt tart, melly átkok közt sujtja a magyar hazát. — És más oldalon? — Az anjoui ház lilioma! Szegény fehér liliom, téged az arany ugyancsak megsárgita már!

Herkulesz. Egy szó mint száz: vesszen a korcs! — nemde rokonim: élet vagy halál?!

Bogomér. Ez jelszavunk.

Mind. Mind végig, mind vérig!

Herkulesz (felkacag.) Velünk ugyan Károly koma megjárta. A Csák féle pártosak közöl egyedül a mi családunkat hagyta fen teljes épségben, gondolván, hogy a megnyert hatalmas Záchokkal az egész magyar hazát pórázon tarthatja. S most a fenséges hivatalu Záchok alkalmat nyernek kitüntetni szolgálati hűségöket. Ha ha! Ez ugyan derék dolog!

Demén. Álmos véréből választassék a magyarok fejdelme mind örökké. Igy szól az alapszerződés első cikkelye. És mi jó apáinkról nem feledkezünk meg.

Orsolya. Válasszátok királyul András lyányát, a gyászsorsu Erzsébetet, ki elrablott koronáját apácakolostorban siratja. Én jól tudom azt, miként isten a nőt nagy ügyekben kormányra nem rendelé. De inkább egy szelid tudatlan nő, mint egy vérengző csellemes fi. Inkább fonószékké változzék trónotok, hogysem igy vérpadnak megmaradjon.

Kelem. Éljen hát Erzsébet!

Mind. Éljen!

Demén. Megálljatok. Van még Ázsiában egy hatalmas férfi, ki Árpád véréből származik, neve Jeretány, a malchaiták és alánok fejdelme.

Kelem. Igazság! — Hisz a térito barátok hozták hirül. Jó, hogy eszünkbe jött a derék Jeretány.

Demén. Elesvén Károly, trónunkra hijjuk öt. Sergei gyámolitásával kiirtunk innen minden külföldi gazt, minden idegent. S igy Árpád vére ismét föléled köztetek. Ti az apák hibáin okulva egy szebb életet fogtok élni, s én örömmel szállok siromba.

Kelem. Éljen hát az uj Árpád! Éljen Jeretány!

Mind. Éljen, éljen!

Negyedik jelenet.

Leone. Klára (Leonét karon fogva középre hozza.) *Előbbiek.*

Klára. Imé, az uj hazának, s hatalmas rokonimnak ezen ifjuban vigasztaló gyámomat, üdvemet,

egyetlen mindenemet van szerencsém bemutatni. — Ó az én jegyesem!

Kelem. Honnét, kicsoda, miféle?

Leone. Uraim, meg ne ütközzetek! Én a királyfiak nevelője, s a bünös királyné tálnoka valék. Nevem Cselén János.

Többen (csodálkozva.) Cselén János?

Leone. Igaz, mint udvari ember olasz néven is szólitatám; — azonban szivem mindig magyar volt. Az olaszt s főleg a nápolyi pártot rettentően gyülölöm. És ha szivesen fogadtok, — az elnyomott haza, és meggyalázott jegyesem megboszulására, egyesülök veletek. Ajánlom magamat rokonim szeretetébe.

Bogomér. Tehát Cselén János, az udvar legtanultabb embere, ki már diák nyelven egy két tudományos könyvet, s olasz verseket is irt? — Örvendünk, örvendünk!

Ötödik jelenet.

Előbbiek. Devecser (ki egy zugban már rég óta hallgatózik, előlép.)

Devecser. E frigyből ugyan mi sem lesz! — Mert ahoz Klára boldogult atyja soha nem akará adni egyezését.

Klára. De igen! még a gonosz Erzsébet előtt is nyilvánitá helybenhagyó szándokát.

Devecser. Vajjon? És mielőtt az ebédlőket megrohaná, nemde azt hagyá meg, hogy kolostorba lépj? Te vonakodál. S ő átokkal fenyegetett, hahogy ez ifjut valaha szerelmedre méltatod. Lyány, lyány, ne dacolj az atyai akarattal, s teljesitsd az ő végrendeletét. Mert a föld nem nyelé el atyád őrködő szellemét, s mint az ég eljegyzett hölgyére, isten is vigyáz reád.

Klára. Atyám e derék ifjut félreismeré, s mondjatok bármit, én soha el nem hagyom. Sorsunk együtt élni és halni. Ha őt kizárjátok családunkból, — tagadjatok meg engem is.

Demén. Nem, nem édes lyányom! Mi csak javadat kivánjuk, neked ugy is gyámra, vigasztalóra van szükséged. Jertek ide. (Leszik, és fejeiket kezével illeti.) Isten áldja meg szövetségteket. Örülök, ifju ember, hogy ősi családom általad egy derék rokonnal gyarapul.

Devecser. Hah, látom mint csap össze Demén áldása Bódog átkával, s mint sujtja azt le a poklok mélyére. (Hátra vonul.)

Leone. Rokonim, halálvitézek! — Engedjétek meg, hogy ügyetekhöz egy pár szóval magam is járulhassak.

Mind. Halljuk, halljuk!

Demén. A bölcsek tanácsát, habár ifjutól jőjön is, szivesen fogadjuk.

Leone. Midőn Olaszhon derűs ege alól visszatértem: a hazánkra nehezkedő föllegború egészen elvakitá szemeimet. Honnan ez átkos homály? — gondolám. Oh, mert fényes napunk Endre király és Csák Mátéban leáldozott. És most a magyar dermedve alszik rémes éjeleken, és sötét álmaival gyászolja a letünt nap halálát! — Királytok már harminc éve nincs; mert hiszen Károly nem király, hanem dühöngő olasz podesta, egy zsarnok condottieri! — Halál és álom mindenetek! — Nincs tett, nincs élet köztetek. De van még remény! Elfolyt Árpád vére, hogy helyette a jobbak szive vérezzék. Halálvitézek, most nagyhét van, s pár nap mulva beállnak a pogácsás ünnepek. Már a husvéti bárány Klárában föláldoztaték. Én hiszem, hogy az idei husvét honunk föltámadásának ünnepe leend. — Föl tehát, föl! Itt a nemzeti boszu ideje! mondom nektek, siessetek. Mert mióta Bódog a királyi házat megtámadá, az olasz-magyar főurak éjjel nappal tanácskoznak. S én jól tudom, hogy ők gyanuval néznek reátok. Nekik még Bódog vére korántsem elég. Ők többé a Záchoknak nem hisznek. Károly és Erzsébet sebeit nemcsak magok, hanem többen is fájlalják; s még könnyen a ti hamvaitokkal hegeszthetik. Üssünk hát rajtok halálos sebet, még pedig melegében. Mindjárt, ma éjszaka!

Demén. Fiam, te nagy dolgokat beszélsz.

Herkulesz. Harc és háboru! Én is ajánlám a sietést, de ti nem hallgattatok meg. (Leonét megöleli.) Csatakészitő ifju rokonom, jer karjaim közé.

Bogomér. Én ugy ölelem őt, mint családunk megmentőjét.

Klára. S én mint őrangyalát.

Herk. Tehát még ma éjszaka?

Mind. Igen, igen! Ugy, ugy! (Zajosan csörgetik fegyvereiket.)

Herk. Jó. A megtámadó harc rendezését bizzátok csak rám. (Egy két rokonával suttogva beszél, s azok elsietnek.)

Demén. Üzenj Drágfiéknak is. Ők még alkonyatra itt lehetnek, s nálok a legtöbb erő.

Leone. Még egy szót, rokonim!

Demén. Szólj, ifju, szólj! Hisz a te lelked idősebb, mint mindnyájunké.

Leone. Talán ismeritek Roma történetét. Látjátok, Romában a büszke Tarquin épen az vala, mi nálunk Róbert Károly. — Klára a meggyalázott Lucretiát tünteti vissza. Brutus és neje boszúra gyúlt, — Tarquin bukott, a királyok ideje kitelt, s Roma nagygyá és dicsővé emelkedék. Halálvitézek! Legyünk mi boszuló Brutusok. Le hát a kegyetlen, büszke Tarquinnal. És minek nekünk uj Árpád, minek nekünk Jeretány, ha már egyszer a királyok ideje kitelt, és a hatalmas veto, s a senatus virágzó korszaka megjöve. Vegyétek csak fel fontolgató eszmélettel! Mióta András nincs többé, hazátok feje mindig beteg, s mégis a derék és a láb érez legnagyobb fájdalmakat. E sárban fetrengő szolga pórnép fölött ti nemesek, ti vagytok a derék. De mit ér a derékség, ha nyakatok a hóhér-pallos cimere, az idegen iga járomszege, és szemetek a varjak bizonyos falatja? Pénzetek nincs, vagyontok pusztúl, mert a leginkább szenvedő láb, — mellynek csak a halál ad földet és emberi jogot, — nem győzve a kettős terhet, megrokkan alattatok, s igy a derék is földre zuhan, s csak a fej állhat meg helyén. S ezen kivül még két ur packázik veletek: az idegen városi polgár és az izmaelita, kik mindnyájatokat zsebeikben hordanak. — Adjatok erőt és szárnyat a lábnak, hogy megbirja derekát, s a pályát veletek egyesülve fussa meg. — A leütött fej roppant tulaj-

dona a szegényekre száll; — anyagi jóllét szellemit szül; — mi a durva magyar szűrt finom posztóvá, a zsiros bocskort ékes saruvá miveljük, s az idegen polgár helye honival tesz betöltve. S igy az alap jól van megvetve, a fölfordult pyramis helyére állitva. S egyszerre csak azt vesszük észre, hogy valamelly dunaparti városunk, Romává, a világ nagy, hatalmas, gazdag, szabad és dicső fénypontjává változott. Barátim! Le hát a büszke kegyetlen Tarquinnal! Le az ország fejével, hogy egy világnak adhassunk fejet. Mi itt az összeesküvés előbbkelői legyünk mindnyájan egyenlők, legyünk mindnyájan fejdelmek! — Hisz a senatust, két, háromszáz emberre is lehet szaporitani! (Iratot vesz elő.) Azonban, ha tetszik hallgatnotok, az uj alkotvány tervét felolvashatom.

Kelem. Haszontalanság! forrongó vérgyuladás, éretlen, tapasztalatlan ifjukori pöffeszkedés!

Bogomér. De csak halljuk, halljuk! Hát ha valami jó lehet.

Mind. Halljuk, halljuk!

Kelem. Nem kell, nem hiszek neki, mihelyt az udvarnál szolgált, s tudákos eszével diák könyvet irt! nézze az ember! majd még holmi süheder fog minket férfiakat leckézni! Uj alkotvány, uj alkotvány? Igen bizony, hogy elvégre is mi főurak porba szálljunk, s egy két paraszt koldus fölemelkedjék, s furfangos eszével mindnyájunkat rászedjen. Patvar vigye az illy nemesi jogokat. Én ugyan ur dolgára nem akarok járni. Érti, tudós öcsém uram?

Leone. Isten mentsen! Milly félreértés. Hisz mi patríciusok, fölovagok maradunk, sőt az egész kormány kezeinkben lesz. Kérlek, hallgassatok ki.

Kelem. Nem kell! nem hallgatom! Én bedugom füleimet! — (Kardot ránt.) Vagy kardommal tömöm be féketlen szádat!

Demén. Béke szálljon közétek. A mi fiatal rokonunk sok szépet és igazat mondott; azonban tervét én sem akarnám hallani.

Leone. Hah! végem!

Demén. Mert ősi alkotványunkat, mint apáink százados nagy művét, mint hagyományaik legdrágább, legbecsesb kincsét, mint nemzeti létünk dicsőségét, ereklyéjét, tisztelni, megőrzeni, és fentartani szent kötélyünk. Illy erős alapra épitett várat, egyszerre felforgatni nem lehet, és nem is szabad; de azt a hon boldogitására javitni, változtatni, a nemzet és fejdelem egyesült erővel tartozik. És mióta magyart teremtett a mennyei hatalom, isten kegyelméből mindig uralkodék fölöttünk egy a nép jobbjainak tanácsával élő fővezér, s a magyar korona hazánk dicsőségére már kétszáz év óta terjeszti szét sugárait. Egy keresztyén háznál és családban két apa nem lehet, és mi hü fiak a jó királyt apául tekintjük, s van é nemzet minket becsületes magyarokat a szeretet és bizalom e nemében megelőző?! Igaz, hogy a bűnös visszaélés öldöklő fegyvere sok keserű tapasztalásra tanita már bennünket. De nincs é hatalmunkban e sebet orvoslani? nem ezért kivánjuk é Károlyt trónjától megfosztani? nem ezért hozunk é helyébe jobb királyt? Nyugodjunk meg tehát előbbi végzésünkben. Éltessétek Jeretányt, a mi fölséges urunkat.

Mind. Éljen! éljen!

Leone (félre.) Oh, szörnyü bukás! Oh, piritó gyalázat! (Fenhangon.) Halálvitézek, ha ugy akarjátok, én szivesen engedek, s célotokban magam is megegyezem. De annak tanácsát, ki titeket óvása által a haláltól mente meg, illett volna kihallgatnotok. — De semmi, semmi. —

Devecser a koporsó mögül előlép, kezében koronával, királyi palásttal és buzgánnyal.) Addig is, mig Jeretányt Ázsiából behinók, ideigleni királyul a mi kedves jó apánkat válasszuk meg.

Mind. Helyes, helyes! legyen ő!

Devecser (Demén fejére teszi a koronát, vállára a palástot, és kezébe a buzgányt.) Ime, itt a hármas fejedelmi díszjel, melly egykor Csák Mátén büszkélkedett, midőn ő ugyanezen várban mint király uralkodék. Bódog bátyám végrendeletéből nyertem ezt, ki e szent ereklyét titkos helyen tartogatá.

Hatodik jelenet.

Előbbiek. Szolga.

Szolga. Vitézlő uraim, a király bolondja erővel be akar rontani.

Herkulesz. Hadd jőjön! (Szolga el.) Mondják, hogy igen vig és elmés fickó. S az udvar titkait is kivallatjuk vele.

Bogomér. De hátha árulónk lesz?

Herk. Lesz rá gondom. Sokkal több eszem van, hogysem a bolondot urához visszabocsátanám.

Hetedik jelenet.

Előbbiek. Bohóc (föllép.)

Bohóc. Engem a sors ide rótt,
Adjon isten minden jót,
Diófából koporsót,
Mindig ujat soh se ót!
Fogadj isten, barátgaras,
Kivált mikor üres a has.

Hisz én ezt előre tudtam, oh, jól tudtam! — A mint istenben boldogult Zách Bódog olly boldogtalanul járt, mindjárt gyanitám, hogy bölcs rokonai az olasz ebédet magyar vérvacsorával fizetik vissza. És a vacsora után alvás fog következni. De mit látok? (Zách Deménhez közelit.) Milly szép ezüst szellem, Csák Máté aranykoráról! Itt is egy korona! Egy udvarban kétfejű király! Hoho! két nap nem ragyoghat az égen. — Jó éjszakát Károly komám! ha ha ha! jó éjszakát! Én ugyan többé vissza nem megyek hozzád. Mert ha Károly fejét leütik, agyvelőjéből én locscsannék ki, s akkor még engem is vértől piritott kenyérre kennének.

Herk. Ez ugyan derék. Károlyt még esze is elhagyá. Bolond, hajts fejet uj királyod előtt.

Bohóc. Ajánlom hivatalbeli szolgálatomat.
Uj országhoz uj bolond,
Távol minden bú és gond!

Demén. No te vig fickó, légy hát bohócom.

Bohóc. Nem bánom. Legyünk hát komák. Ti ugy is uj hazát szültetek —

Itt a rivó kis baba,
Hadd legyek keresztapa,
Uj szülött és uj haza,
Keresztelő paszita,
Lesz vigság, lesz lakoma. (Deménhez.)
Igaz é te vén koma?

Légy te az, bölcs királyom, s hallgasd meg néha a bolondok szavait is. — Legelőször is azt tanácslom neked: az ollyan embereket, kik előtted kezöket lábokat hidegen mossák, kik jobban tudnak reszketni mint fázni, kik hideget meleget egy szájból fúnak, kik egy kézzel hozzádra, mással tüledre mutatnak, kik a szint színnel szinezik, — szóval a százalakú sánta ördögöt ne ereszd magadhoz, s ha mégis megkisértene:

Távolitsd el trónodtul,
S uj országod boldogul.

Devecser. Halálvitézek, hallgassatok! Herkulesz öcsémmel igy rendeztük el a temetést.

Mind. Halljuk! halljuk!

Devecser. Ma éjjeli 12 órakor a királyi sirboltba tesszük le Zách Bódog tetemét. Egy órakor a vár éjszaknyugoti oldala égni fog; s ez lesz a jel, mellyre közellevő hadseregink egyszerre felrohannak. Károlyt fogollyá kell tennünk, mert a zsarnoknak egy rövid halál nem volna elég; a többi udvariakat egy szálig lekoncolandjuk. S a kiirtó szabadságharc után nagy áldomást, te deumot, és országgyülést tartunk a királyi sirboltban, mellyet én egész tanácskozási teremmé változtattam át.

Demén. Helyesen Géza, te derék sirboltőr vagy! (Fölkel.) Oszoljunk szét, s készüljünk a nagy csatára. És te kedves Klárám, ifju vőlegényeddel együtt, menj még estig az udvarba, hogy minden gyanu elháritassék. Most pedig imádkozzunk! (Leveszik süvegeiket.) Kezdjétek meg Csák Máté énekét. (Énekelnek.)

Elvonult már valahára,
A magyarnak éjszakája
A havas Tátrák alatt,
Hajnalunk már felviradt.

Keljetek föl álmotokbul
A hazának sorsa jobbul,
Keljetek föl ontni vért,
Hon — szabadság — s népjogért!

Demén. Elég, a többit a sirboltban végezendjük. —

Leone. Figyelem, halálvitézek! Ti talán nem is tudjátok, hogy a mai nap igen különös, hogy ma nagypéntek van, midőn a megváltó eltemetteték.

Demén. Igen, de tudjuk, hogy nagypéntek után következik a föltámadás! — —

Negyedik szakasz.

Véritélet.

Személyek:

Róbert Károly.
Lokietek Kázmér.
Drugeth János.
Leone Sacchieri.
Erzsébet, királyné.
Zách Klára.
Catterina.

Országnagyok. Udvarhölgyek. Testőrök.

(*Hely:* A királyné diszterme. *Idő:* Nagypénteki alkony.)

(Erzsébet diszterme, legfényesb lengyel-olasz butorzattal, oldalt kis trón emelkedik szőnyegek és mennyezet alatt. A királyné, kinek keze vastag kék szalagon függ, pamlagra dőlve szendereg. Két oldalajtó.)

Első jelenet.

Királyné. Leone Sacchieri (belép, s a királynéhoz halkal közelit.)

Leone. Alszik! Milly szép igy, s hajh, mi bájoló! — Barna fürtök felhője közt a nyugott derüs holdvilágarc. — Első szerelmem gyönyörü bálványa. Hah! a vakitó fehér kebel. Illy hóréteg alatt a bün tüzhelye nem rejtezhetik. S mint dagad, mint duzzadoz a liliomkebel, mintha hullámain sorsomat vágynék fölemelni. Oh, az asszony csak alva jó, csak alva szép és természetes; különben az álszinüség szivárványa sugárzik arcain. A férfi alatt, midőn isten nőt teremte, s most a nő alszik, hogy a paránvi féregből nagy férfiút alkosson. — Klárát, a csalfa hütelent, többé nem szerethetem. S mire mentem az otromba hálátlan Záchok között? Jó szándékom, célhoz vezető tanácsom miatt nevetség- s gúnytárgygyá aláztatám. Ostor az illy népnek, nem szabadság! Boldogitó tervem megsemmisült; a köztársaság nagyszerü eszméje idő előtt romba dőlt, s reszketve szállt vissza, honnét csillagként merüle föl: Athén és Roma öröklő éjébe. — De még is meg kell lenni! — Büszke vagyok ama nagy sejtés érzetében, hogy a magyar haza csak általam boldogulhat, s hogy e hatáskört kivini elég erővel birok.

Erzséb. (ébredezve, félálmosan.) Jaj, kezem! kezem!

Leone (Erzsébet kezét csókolja.) Ha szabad e fájdalmat enyhítenem.

Erzs. (félálmosan.) Szerelmem, Leone, hát eljövél. (Fölriad.) Hah! csalódás! — Oh, Leone, miért az, hogy ébren és félalva mindig csak rólad álmodom?

Leone. Én nagysádat mindig csak alva kivánnám látni.

Erzs. Alva? és miért?

Leone. Mert akkor nagysád nyugott testén, mint sikvirágon, a bájak bűvölő lejtése sokkal ki-

tünőbb, s rajta az enyelgő kellemek kétszeres üdvöket ünneplik.

Erzs. S igy ha ébren élek, meghalnak előtted bájaim?

Leone. Igen, meghalnak, s lelkemben üdvezülnek. (Erzsébet kezét csókolja.)

Erzs. Ej, ej, mióta ez? Szólj lovagom, mért jövél hozzám?

Leone. Élni!

Erzs. És engem halálra kinzani! Ifju, te iráltam igazságtalan vagy.

Leone. Ki tudja?

Erzs. Oh, te hideg égető. (Int Leonenek, hogy üljön mellé.)

Leone (vonakodva.) Engedelmet — én szolga —

Erzs. Többek előtt igen; — de van hely — van idő, mellyben ura vagy egy életnek. (Kezét megfogja.) Jer, édes fiú, ülj ide mellém. (Leone teszi.) És szólj bátran, nyilatkozzál tartózkodás nélkül. Ne tekints engem királyi fényben, hanem egy boldogtalan szivszegény nő gyászos borujában.

Leone. Mióta sebet kaptál kezeden, még szebb s gyöngédebb halványszin deriti arcodat, mint három évvel ez előtt.

Erzs. A mint a dühöngő Zách engem ártatlant is meg akart ölni, ijedtemben elsáppadék, s ezóta mindig illyen vagyok.

Leone. A halvány szin nemcsak szép, de jó is, mert, mint ritkán változó, állandóságot jelent.

Erzs. Most már örökre bús, halvány leszek. Mert engem isten boldogságra nem teremtett. Oh, Leone, ha tudnád, mennyi bút, mennyi szenvedést hordok keblemen! — Itéld meg magad: vajjon lehetek é boldog? Honomtól, atyám s rokonim karjaiból elszakadva, s meg nem szokható idegen földön, szolgai kötélyem az, hogy királyi magzatim által fényt és dicsőséget szüljek a magyar haza jövendőjének. S mi e vajudás jutalma? Az idegen nemzet méltatlanul rágalmaz, bünösnek tart, és gyülöl. Királyi férjem ágyasokat tart, s engem csak színből és szokásból hizeleg körül. Oh, Leone, sok titkos könyűvel nedvesitém már e száraz hüéletet!

Leone. Szegény türelmes szenvedő! — (Félre.) Oh, ő sokkal jobb, mint hivém!

Erzs. Vak az, ki a külszinnek hisz. Látd, az én pompás életem csak egy magasan álló kalvária, mellyben a szenvedés tömérdeke foglaltatik. S illy szörnyű helyzetben, ennyi kinkeserv között, nincs jogom egy részvevő kebel után sovárgani, melly elhagyott magányomban vigasztaló angyalként osztaná meg velem örömeinek édes titkait.

Leone. És e részvevő kebel? —

Erzs Csak te, egyedül te lehetsz! (Leone keblére borul.)

Leone. Ugy van, asszonyom! Legyen e háborgó kebel fájdalmaid nyughelye! —

Erzs. Ifju, te győztél makacsságomon. Nem várhatám megelőző nyilatkozásodat. S állásom büszke álarcát is leszaggatád. S most nyiltan mondom: én téged szeretlek! Nélküled nem élhetek!

Leone. Hallgass meg, asszonyom. Midőn három év előtt apródod valék, ifjukorom egész hevével szerettelek.

Erzs. Vettem észre.

Leone. Halovány arcod vala akkor borongós éltem holdvilága, melly körül mint álomjáró ábrándozám. De viszontszerelemre nem is mertem gondolni. S igy elfojtva titkos szerelmem gerjetét, Olaszhonba utaztam, honnét visszatérvén, helyetted Klárát szerettem meg.

Erzs. De már most nem szereted? Ugy é nem? — Hogy is lenne az? Egy jó erkölcsü, okos ifju, mint te, a meggyalázott kéjhölgyet szeretni! — Tán csak festett rózsát nem akarsz szagolni? És ha Klára szeretett is valaha, soha többé nem fog szeretni, ha megtudja, hogy apjának te adád meg a végcsapást. Hagyd őt Kázmérra; ha elkezdék, folytassák szerelmöket.

Leone. Először iráltad kezdtem érzeni, s később Klára foglalá el szivemet, de ő hitszegése által megszakitá szerelmemet, hogy ismét veled fűzhessem tovább üdvem rózsaláncait. (Megöleli Erzsébetet.)

Erzs. Oh, boldog én!

Leone. De még is — ez tán nem is lehet. — Te, Károly hitvese, — oh! csak férjed ne volna; — mi több, te királyné, és én szegény szolga. Nem, nem. —

Erzs. Ne szólj. Értelek. Jól ismerem érzelmeidet. Tudom, mit kivánsz. Leone Sacchieri hatalmas ur akar lenni, s tettei által nagy és dicsőséges. A nagyravágyás benned nem hiba; mert érdemért igényelsz magas méltányt. Leone, tudod é, hogy férjem Drugethre nem jó szemmel néz? Én akarom, s kis idő mulva nádorunk vagy. S ekkor félre a hütelen olasz férjjel. S te mint ország nádora, — gyermekeink gyámatyja, s Magyarhon kormányzója leszesz. — Ifju, én koronát tettem fejedre, adj nekem tróni szivedben.

Leone. Egészen tied vagyok. S e csók letörli mind azt, mit Klára ajkaira fecsérlettem, és multam borus emlékét derüvel váltja föl.

Erzs. És Klárából mi lesz?

Leone. Apáca, hogy hűtelen szerelmét élte napjáig gyászolja. Oh, döre én! most látom csak, kihez láncolám előbbi é temet? Kit szerettem én? Egy fejletlen vad bimbót, annyi gaz és tövis közt, hogy elvégre is ne én, hanem egy idegen szakitsa le tövéről. S én most a virághulladékot szedjem föl? Oh szépek királynéja, mi különbség a te junói tekinteted, müvelt valód, s Klára együgyü báránykedélye közt! Kit szerettem én? Egy magyar fabábot! — Hahaha! — Szeszély, szeszély! —

Erzs. De milly jókedvü vagy.

Leone. Illyen leszek ezentúl, mig téged birhatlak. (Fölkel, Erzsébet követi.) Gyönyör és kéj gyöngyeivel himezem ki előbbi éltem sötét bársonyát. — Két élet nem vár egy emberre. Én hát csak egyszer akarok élni, még pedig ugy, hogy az utóvilág magosra nyúlt szirtjei szászszorozva viszhangozzák nagy hiremet. — Mit siránkozzam én, a Zách féle gyászvitézekkel? Hisz öröm tartja fön a mennyországot, s ha öröm nem volna, menny és pokol már rég egybe olvadott. — Vigan, asszonyom! Magyarhon uj édenében mi ketten leszünk az első emberek.

Erzs. És itt az ország almája lesz a titkos gyümölcs, mellyet számodra az élet fájáról én fogok leszakitni. De adok még mást is. (Egy szőnyeget félre

ránt s a falra mutat.) Leone, nézd, nézd, látod kardodat?

Leone. Mi a krimmi tatár?! Ez az, mellyet Klára szobájából a kerthe dobál.

Erzs. (Leone oldalára köti a kardot.) Most már a kardot biborhelyhe foglalám.

Leone. Ugy hát e kard engem képez?

Erzs. Még egy ajándékot. (Két üvegecsét hoz elő.) Talán ismered bűvös találmanyomat, a magyar királyné csodavizét?

Leone. Igen. Hallám, hogy e varázszer a rútat megszépíti, s ki azzal mosdik, mikint a sas, megifjúl. Minden betegség ellen hasznos. Asszonyom, gyógyíts meg engem, — egy ittől igen beteg vagyok.

Erzs. Az istenért, hisz még előbb nagyon is vig és egészséges valál.

Leone. Én betegen szoktam vig lenni; ha egészséges vagyok, szünetlenül komorkodom. És e kettős üveg?

Erzs. Egyikben élet, másikban halál. Ez itt a szépitő s gyógyitó szer; de e másik is csodaviz, csakhogy a legkegyetlenebb méreg, melly jó izün esik, egy óráig nem hat, de azután tiz perc alatt megöl. A legsimább bőrt is redőkbe vonja, rettentő fájdalmakat okoz; s elvégre halálod előtt őrültté tesz. — Az ő életének csak ez vethet véget. Érted?

Leone. Add hát nekem használatúl. (Erzsébet átadja.)

Erzs. Jól vigyázz, ne hogy fölcseréld. Ha a gyógyvizzel mossuk magunkat, sohsem vénülünk meg.

Leone. Mindegy, még is meghalunk. — Azonban királyném, te már találtál fol olly csodavizet is, melly halhatlanságomat biztositja. — Most pedig kedves, megyek töled szerelmem rózsaláncain. (Megöleli Erzsébetet.)

Erzs. Hová, hová? Oh, én azt gondolám, hogy soha nem fogsz elhagyni engem.

Leone. Nem messze, s kis időre távozom; csak ide a trónteremhe futok át. — Csekélység! A király és az országnagyok tanácskozását meg akarom rövidíteni, s egy pár fontos szóval más irányra vezetni. Most még csak annyit mondhatok, hogy lépésem által százak, ezrek életét; — de leginkább a mienket fogom megmenteni. (Megöleli Erzsébetet.) Isten és Leone veled!

Erzs. Királyom, isten veled! (Leone el.) — Éltemet megmenteni? — Mit ért ezzel? — Talán csak nem halálomat? Nem, nem! — Ő valódilag szeret, s igy sok szenvedésim után elértem mennyemet. Oh, milly haszontalan üresség, milly halálos semmi volt eddigi életem, szinte borzadok visszanézni a multak szörnyü éjelébe. Ezután fogok csak élni. Isten, bocsáss meg, hogy elleneim buktatásán kell megalapitnom üdvemet.

Második jelenet.

Kázmér (föllép.) *Erzsébet.*

Erzs. Nos urfi, hogy vagyunk? Talán még most is Klárával elkövetett ügyetlen ostobaságodon busongasz? Oh, ezt soha nem fogom feledni. Én alkalmat nyujtok, hogy vágya tüzét valahára eloltthassa; — imádottját kezébe játszom; de ő nem hallgat, mint megparancsolám, sőt mámorában elég gyáva, vagy inkább vakmerő, megismertetni bűnös magát. Na ugyan szép kis királya lesz lengyel hazánknak. Eredj, nem szánnálak —

Kázmér. Ez már valóban szép dolog! Tüzének tesz a pokol szemrehányást. Néném, hagyj fel a hurogatással, melly inkább engem illetne ellened. Eleget tűrtem már ártatlanul. Eleget könyörgtem a miatt, hogy egy angyalt taszitánk le mennyéből a gyehenna mélyébe. Becsületemet vesztém általad. Hirünk csúfos, mint a tatárjárás. Téged az ország nagy része polyák keritőnek nevez, s engem aljas eszközödnek. Pirulnom kell magam előtt. De el innét! — Én visszatérek honomba; itt hagyom a vétkek királyi udvarát.

Erzs. Micsoda?! Engem magamra hagyni? Hisz minden büntehér egyedül rám szállna.

Káz. És méltán. Klára halesete egyedül a te bűnmived. Sőt atyja halálát is lelkeden hordozhatod.

Erzs. Oh, elvetemült gonosz fiu! Ha csak egy szikra testvéri szeretet lappangna szivedben, mint erősebb férfi, a gyönge nőt kimélnéd, sőt ha volna — enbünömet is magadra vennéd. Hisz ki büntethet téged, Lengyelhon koronaörökösét?

Káz. A rosz lelkismeret hatalma, a vétkes öntudat. Mondhatom, a vizsegrádi főiskolában gyönyörü erkölcsiség tanitatik. Gyermekeidnek adj illy szent oktatást, ne nekem, ki, habár ifjuságom meggondolatlan hevében hibáztam is, de mint férfi erény és becsület által akarom a lengyel koronát megérdemleni. (El.)

Erzs. (fölkacag.) Aranyos fő, és szive körül ezüsttiszta hullámokat hordani! Oh, biboros képmutatók! (Csönget.) Ah, megint kezd fájni kezem.

Harmadik jelenet.

Udvarhölgyek (közöttök *Klára* gyászban.) *Előbbi.*

Erzs. Mi ez? mit akar ő itt? Klárán kivül távozzatok. (Az udvarhölgyek el.) — Mint látom, a szép kisasszony ismét mellém tolakodik.

Klára. Isten, adj erőt a szinléshöz. (Fenhangon.) Felséges asszonyom, ha megbocsátva tévedésemet, ujra kegyelni méltoztatnál.

Erzs. Sokkal több illedéktudással s gyöngéd becsületérzéssel birok, hogysem ezt tenném azzal, ki magas méltóságomat, tiszta lelkületemet, alacsonrágalmaival kisebbiteni, mocskolni ügyekezett, s csöndes házi éltemet hazug lármaütéssel fölzavará. Te bennem a kozfigyelemmel kisért királyi nőt, s a jó erkölcsü ártatlan házias asszonyt mélyen, igen mélyen sértéd. Atyád fegyvernyomát csak kezem érezi, de az általad ütött seb szivemen sajog. S te még hozzám mersz közelíteni? De igaz, vannak emberek, mi több hölgyek, kikből minden szemérem kihalt.

Klára (kitörőleg.) Asszonyom! — De nem. (Félre. Kendőjébe zokogva.) Oh, hogy e keserü könyeket kivülem ki sem ézezheti!

Erzs. Mint hallám, atyád azt rendelé, hogy kolostorba lépj. — Mire is várasz? Hisz már Leone nem szeret, s reménylem, te sem őt?

Klára. Igen — ugy. (Félre.) Oh, bocsáss meg, Leone!

Erzs. Ez szép tőled. Gyermeki hálád erényes diadala. Hogy is szerethetnéd atyád gyilkosát.

Klára. Atyám gyilkosát?

Erzs. Igen, igen. Hisz mindenek előtt tudva van, hogy bőszült atyádat Leone végcsapása nyomta le.

Klára (félre.) Ezt nem hiszem.

Negyedik jelenet.

Róbert Károly (heves indulatkifejezéssel lép föl s kezen fogva hozza magával *Leonet*. Sebe miatt bő ruhát visel, s egyik karja föl van kötve.) *Előbbiek.*

Leone (félre.) Hah, Klára!

Kár. (nejéhőz.) Kérlek, királyné, hagyj magunkra; mindjárt visszajöhetsz. (Fülébe súg Erzsébetnek.)

Erzs. (félre.) Jaj nekem, ha Leone elárult. (El. Klára utána.)

Leone. Uram, király, miért hozál ide?

Kár. Nőmmel akartam szólani, s ollyasmit ohajtok tőled kérdeni, mi a zsinatban nincs helyén. Szereted még Klárát?

Leone. Nem, soha nem!

Kár. Igy okosan, de szólj, mit tegyek?

Leone. Csak azt hajtsd végre, mit tanácsosid határoznak. — Ne légy fölötte kegyetlen.

Kár. Most sietek a gyülésbe.

Leone. Mindjárt követlek magam is.

Kár. (vállához kap.) Cospetto! Ugyan csak vállamba ütött a fájdalom. — Sebeim miatt már négy napja nem alhatom. De jaj nektek Záchok, jaj nektek, hogy a világra jöttetek! — Leone, kezet ide — holnapután nádorunk vagy. (El.)

Leone. Erről már királyi nőd bővebben gondoskodott. Szegény olasz, ő az összeesküvést a Záchok torkán fogja elfojtani. Jó, jó. Igy legalább, ha egyszerre eltünik, rám nincs gyanu, hanem igy fognak okoskodni: Károly királyt bizonyosan valamelly fenmaradt pártütő veszité el. S én ellenim sírja fölött egy kedvem szerinti hazát alkothatok. — Vigan Caesar! — Készül a világrengető triumphmenet! (Az ajtó felé megy.) De hol győzelmem koronája, — hol az én királyném?

Ötödik jelenet.

Klára (kilép a mellékajtón s az erre visszarezzenő Leonevel találkozik, kinek keblére borul.) *Leone.*

Klára. Oh, kedvesem, alig vártam, hogy a királlyal végezz. Ugy é, Leone, jól játszuk az álszolgákat?

Leone (Klárától elfordulva.) Igen jól, kivált én.

Klára. Hallottad volna csak, hogy lehordott az a rosz királyné. Isten, a tettetés rovására mennyi gúnyt, mennyi szitkot kelle elnyelnem! — De te olly komor, olly egykedvü vagy. Talán nem is örülsz a közelgő éjszakának. (Az ablakhoz vezeti.) Nézd csak, nézd! milly véresen száll le a nap. Leone, itt a szabadság örömélje.

Leone. Oh, milly roszul hangzik ez; mondd inkább, a szabadság hajnala.

Klára. A kigyók tanyája, e bünlepte fellegvár, Erzsébet és Károly halálos hörgése közt, tűzhabokban fog átomolni az enyészet tengerébe. Romboló vész, csörrenő viadal, iszonyu hadi lárma, vérengző öldöklés, kín, és öröm, fájdalom és kéjzavar, a letiprott bün nyögve jajgatand, — halál az élettel birkozva fog küzdeni, mig elvégre a győzelmes Záchok örömriadva emelik fol a szabadság hófehér lobogóját, melly alatt az uj hon boldogsága tavaszként fog fölvirulni. Oh, Leone, szinte képzelem, mint tombolsz majd a tettek kéjözönében!

Leone. Valóban, a legszebb szabadsághábora! — Oh, sors, fene sors, mért akadál belém, hogy itt a történet vérfonalát én vezessem. — De ugy kell lenni, s én megnyugszom. (Félre.) Most már nyiltan kell hozzá szólanom. — Ugy, édes lyány, mikor fogsz meghalni, mikor lépsz a kolostorba?

Klára. Hová gondolsz? Én, a te fiatal mátkád, — és kolostorba! Igen, majd ha te barát leszesz. Leone, hosszu szőrkámzsában! — Leone nyirott fővel! — (Nevet.) Milly furcsa gondolat. Csak halni ne! — én élni akarok, élni, és csak általad.

Leone. Általam? — Hogy, hogy? Talán ön keresztül lát rajtam. Tessék joban fölnyitni káprázó szemeit. Vizsgáljon csak közelebbről. Im, én izmos, ő gyenge, — én barna, ő szőke. Még most se látja? — (Erősen toppant, Klára fölsikolt.) Az ördögbe! Én nem vagyok Kázmér, hanem Leone, Leone! Érti már? — Tudok, mindent tudok. Erzsébet tiszta, mint a napvilág, melly néha egy egy felhőeske által elboritatik. — A szekrény, a levelek, kell é ennél több bizonyitvány! — Ön Kázmért szerette s megadá neki az első nászéjszakát, hogy véget vessen éltem hajnalának.

Klára. Fiú — fiú — milly hang ez? Pokolból hoztad é? Milly hang ez? — Nem, nem! Ez soha nem volt Leone szózata! Ebből még csak viszhangját sem hallom előbbi szerelmünknek. — Leone, nézz rám, nézz szemembe, — és ha őrült nem vagy, változtasd hangodat.

Leone. Tisztátalan rekedt hangon végződék a mi szerelmünk hattyudala. Nálam örökre bealkonyodott, s a letünt nap helyett holdvilágot kelle keresnem. És találtam is. Életalkonyom holdvilága, a halvány Erzsébet, oh, a szende lény, rám mosolyg és átölelt sugár karjaival! —

Klára. Szent isten! mit kell hallanom!

Leone. A holdat ugyan nem olly forró, mint a nap vala. De a holdat fényes csillagsereg környezi; s az én holdam fejdelmi udvarral bir, hol Leone még tán király is lehet. — Érti a kisasszony? — És nem ájul el? Imé, karjaim!

Klára (a pamlaghoz tántorog; — ledől, s elfojtott hangon.) Leone — Leone!

Leone. Szavaim a kebel gyökébe hatottak.

Klára. Oh, hogy szivemből vérkönyűket tudnék sirni! Szerelem istene, igy még kit sem büntetél! (Térdre esik.) Mindenható ég, ne hagyj kétségbe esnem! — ha már elvetted szüléimet, — miért akarsz

attól is megfosztani, kit mindenek közt legjobban szerettem, kiért testem meggyilkolása után is megtartám lelkemet. Oh, meg kell őrülnöm!

Leone (magában.) Ha még is, — — de nem! (Fenhangon.) Kelj föl, — még eleget csúszhatsz térdeden. — Siess büneidet megbánni, menj a kolostorba. Teljesitsd atyád végrendeletét.

Klára. Hah, gyilkos! Most értem már, miért ölted meg atyámat! — És te hallgatsz? — Most értem már, miért akarsz megölni utána engem is. — De én ezt nem hiszem, valamint te sem hiszed, hogy Klára bünös és hütlen lehet. Mert ha ezt hinnök egymásról, ugy nincs hit, nincs remény, nincs szeretet.

Leone. Különös, különös!

Klára. De te el vagy vakitva. Föl kell nyitnom szemeidet. A királyné birásodra sovárgott, s hogy célhoz jusson, engem előtted gyülöletessé akart tenni. S ezért, egyedül ez okból raboltatá el Kázmérral pártám gyöngyvirágait. Eredj, eredj, nézd meg a borzasztó vaktermet, nézd meg az udvari cselszövények undok műhelyét, melly egyedül bünmivekre készíteték. Itt kerestem én a ravaszul igért ajándokot, itt keresém a díszes nászruhát, s megtaláltam halálomat. De te még tovább is élni kényszeritél, hogy kétszeres halállal végezz ki.

Leone. De a szekrény, a szekrény, és a levelek?

Klára. Kicsinált pokolcsel, undok rászedés.

Leone. Lehetséges é? Adj bizonyitványt.

Klára. Mikor szóltál legutólszor Catterinával?

Leone. Tegnap, vagy tegnapelőtt.

Klára. Mit mondott?

Leone. Haragvék, és sirva hagyott el.

Klára. Miért?

Leone. Mert vakmerő szerelmi vallomásait viszszautasitám.

Klára. Lásd, lásd, te bölcs könnyenhivő. Figyelj minden szavamra, mintha egy hatottaiból fölvert bolygó szellem intóleg szólana veled.

Leone. Hah, kisértetes álmaim, csak most ne valósuljatok! (A pamlagra dől, karjára támaszkodik, s arca verejtékét törölve, figyel.)

Klára. A mint rokonim meghagyására most délután az udvarhölgyek közé feljövék, legelőször is kedves emlékü kis szobámba mentem, rendbeszedni lomjaim. S im, az én régi lak- és vágytársam, Catterina, zokogva üdvözöl, s nagy fájdalmak közt vallja ki, hogy beléd már rég óta szerelmes, s te őt megvetéd. Később beszédünk folyamában egy titkot fedez föl, melly szivét sziklaként nyomá. Ó, mint Erzsébet legkedvesebb udvarhölgye, egy hét előtt ezzel is közlé iránta di hő érzetét; — s királyné ő nagysága a legálnokabb cselszövénnyel azt ajánlá neki, hogy Mike diák jól utánzó keze által leveleket irasson Kázmér nevével Klárához, és viszont; de adott neki egy kincsrejtő szekrényt is Kázmér neve és cimerével. Ó Erzsébet tanácsára mindezt az én szekrényembe dugá, hogy te majd a királyné figyelmeztető szavára, az engem gyanusitó bünjeleket könnyen feltalálhasd.

Leone. Elmém botlott meg, és szivem tört ki bele.

Klára. Catterina célt kivánván érni, téged akart rászedni, veled akarta elhitetni, hogy én Kázmért szeretem, s iránted hütlen vagyok. Azonban Erzsébet, a szörnyeteg! mindkettőtöket megcsalt, elámitott. S most egyedül övé az ármánnyal szerzett pályadij! De Catterina az én meggyaláztatásom titkába is be volt avatva. Emlékezz csak vissza, e csúfos esemény után, miket nem hazudott ő neked! Mint mondá, hogy velem a folyosón találkozék, mint mondá, hogy a mellékszobában hallgatozott! Mind, mind ámitás, mind hazug koholmány. Most szólj Catterinával, most, miután már tudtára adám, hogy a királyné szerelmes beléd, s őt, valamint Kázmért is, aljas eszközül használá, hogy a ti romjaitokon hozzád, szived honába juthasson. Szólj, most szólj vele! S most már megmondja az igazat, bünbánva fogja kivallani, milly rettentőn hazudott! — De te vakon hivél, s gyöngéd szerelmem, — atyám átkaira nem ügyelő ontagádasom jutalmául elhagyál. — Leone, élj boldogul uj frigyedben. — Én kolostorba megyek, hogy atyám haragvó szellemét engedélyre birjam. (Elindul.)

Leone. Ne hagyj el, Klára, ne hagyj el. — Az isten szerelméért, csak most ne hagyj el.

Klára (Leone keblére borul.) Oh, Leone!

Leone. És te angyal ismét szeretni tudnád az ördögöt? — Nem, én nem akarom, hogy tovább is szeress, ha már egyszer olly visszahozhatlanul elhagytalak. — (Térdre esik.) Tapodj rám Klára, tapadj rám, s rúgd ki vakult szemeimet, mellyek a való világát elhagyák; — zúzd szét e csábító ajkat, melly csak hazugságot tuda zengeni; hasitsd föl keblem sirját, és vesd ki onnét a rothadt hütelen szivet, melly az ész szavával soha nem birt megegyezni. Im, én hatalmadban vagyok; vond ki kardomat, és tiporд szét a bünök kigyóját, ki nemcsak a te üdvedet, hanem egy haza titkos sorsát is bemérgezé. Oh, Klára, gyülölj olly hévvel, mint én egykor szerettelek, — s bűneim óriási karja közt is üdvezülni fogok.

Klára. Oh, Leone, hová aljasultál ennyire? Mi másnak hittelek egykoron. Milly magas fénykörben ragyogtál felettem. — S most látom, te is csak por fia vagy.

Leone. Ember vagyok, ki porból származik, bűnében porzik, s halálában porrá változik. Ember, kinek minden tette tettetés, ki az erényt a vétektől nem tudja megkülönböztetni. Por fia vagyok, ki önlétem fölött kétségbeesém. (Fölugrik.) Igen, lyány, hatan támadtuk meg öldöklő atyádat, s a végcsapást én adám meg neki.

Klára. Oh, szörnyü, szörnyü!

Leone. És én örültem azon, hogy e gyilkolásban magam is részt vehettem; mert már ekkor — bár méltatlanul — ellened is forrt haragom. Atyádat mindig gyülölém, és még most is átkozom.

Klára. Oh, szünj meg, szünj meg!

Leone. Igen, átkozom, s ha lehetne, elmennék a más világra, s megölném lelkét is, ha él! Mert ha ő igaz atyai szivvel van iránta d, te már régóta nőm lennél, s most a történetek kereke nem forogna illy iszonyún. Oh, akkor atyád koporsója előtt nem kelleték iránta d álszerelmet mutatnom; s nem kellett vala a Záchok közt kudarcot vallanom, — oh, akkor a te rokonid nem néznek engem csalfa, áruló

olasznak, hanem kihallgatják, s elfogadandják honboldogitó tervemet. És hol állnánk most. Oh, Klára, ne hidd, hogy egyedül a királyné okozá e roppant változást; ő buktatott meg engem, de még sem annyira, mint rokonid, a rémitő halálvitézek, kik közt boldogítni és boldogulni egyiránt akartam — de hijában! nem lehetett; kik jó szándékomért, mint valami iskolás gyermeket, kigúnyoltak, lepiszkolának; kik azért, hogy őket a halálos veszélytől megmentém, olly méltatlanul bántak velem, s még csak kilátást sem nyitottak a jövő fényhonába. Jeretány király lett, s te rosz és hütelen valál előttem. S igy szerelmem és hazámat veszve látván, mentem Erzsébethez, s ingerült lelki háboromban elhitetém magammal, elhitetém vele, hogy őt szeretem, s imádom, mint három évvel ezelőtt. A királyné trónt igért — s én, oh, Klára, halld a legszörnyübbet! — az összesküttek célját elárulám!

Klára. Rettenetes! — (A pamlaghoz tántorog s ledől.) Hah, atyám — most érzem — átkodat!

Leone. De én a Záchokat megszabaditom. — (Mellényét tépi.) Meztelen kebellel fogok közéjök lépni, s a másodizben megmentett családot ekképen üdvözlendem: itt az áruló, gyilkoljátok! s izekre koncolt testemen keresztül még e pillanatban rohanjátok meg a tanácskozó zsinatot! — (A királyné be akar jőni, de hirtelen visszavonul.) Oh, Klára, jőj magadhoz, nincs még minden oda. Ügyünk jóvá fordulhat. — Megyek. (Indul.)

Klára. Maradj! — Te nem vagy egészen bűnös, csak gyarló tévedő. Neked élni kell. Én viszem meg házunkba az árulás rémitő hirét. Rejtsd el magad boszuló rokonim elől. Én sietek. — (Elindul. Leone feltartóztatja.)

Leone. Nem ugy, Klára. Veled élni, vagy veled halni! Én bűnös, felette bünös vagyok; mert téged könnyelműen elhagytalak, s a hon jó ügyét elárulám. Minden embernek legnagyobb büntetése a halál, s ez ifju koromban kettős bünhödés. Lemondok a dicsről, le a halhatlanság hiú fényéről, lemondok mindenről, csak téged boldoggá tehesselek, — s mint honom szabaditója halhassak meg. — Jer, siessünk. (Elindulnak.)

Hatodik jelenet.

Róbert Károly (egyik ajtón olasz és magyar öltezetü országnagyokkal.) *Drugeth János* (hóna alatt iratokkal, *testőrök* kiséretében; a másik ajtón:) *Erzsébet. Udvarhölgyek.* (Ez utóbbiak közt) *Catterina.*
Előbbiek.

Leone. Hah, veszve vagyunk!

Klára. Oh, jaj nekem! (Leone lábaihoz rogy, s ennek kezét tördösi.)

Erzsébet. Üdvözlöm a magas vezéri kart. A történet milly egyszerre hoz össze bennünket. Imé, Klára és Leone! Valóban Marsot és Venuszt épen igy kerité hálójába a béna Vulkán.

Károly. Királyném, foglald el trónszékedet, (teszi,) most egyideig te léssz a fejdelem. Szeretett királynénk teremébe azért jövénk, hogy kiséröi közől egy nőszemély törvényes elitéltetését hallja meg általunk.

Klára. Isten, légy velem!

Hetedik jelenet.

Kázmér (föllép, s a tömeg közé vegyül.) *Előbbiek.*

Károly (Drugethhez.) Nádorom, fejezd ki magad.

Drugeth. Miután a rosz emlékezetü Zách Bódog, mint gyilkos felségsértő, mint hütelen honáruló, s a titkos összeesküvés elöljárója, nyilvános felfedezője, mindenek példájára, büntettéhez képest igenis szelid halállal kivégeztetett, ugyan az ő temetésére az egész Zách nemzetség, — ő nagysága kegyes engedelmével, — itt udvarunkban megjelent. De e lázadó csoport, saját rokonának eltakaritása helyett, a fölséges királyi házat, s itt mindnyájunkat alattomosan meggyilkolni s eltemetni, a legvétkesebb indulattal határozá. Azonban, mi is hoztunk határzatot, még pedig olly értelemben, hogy először is a rosz emlékezetü Bódog hajadon árvája, királyné ő nagyságának udvarhölgye, Zách Klára, ki ő fölségét, a naptisztaságu királynét, hallatlan szemtelenséggel meggyalázójának merte hazudni, — a következő halállal muljék ki.

Klára (térdre esik.) Isten, irgalom istene, — végy magadhoz. (Leone ápolja.)

Drugeth. Ő a bakók kezére jut, és —

Klára. Szörnyű, szörnyű! (Összerogy.)

Leone (karjára veszi.) Oh, bár soha ne ébrednél föl!

Drugeth. Csak csöndesen, még nincs vége.

Károly. Elég. A többit majd Vizsegrádon végezik. Testőrök!

Leone (kardot ránt.) Félre, cudar latrok, aljas vérszopók, fenéi a köztársaságnak! (Mind felzúdul.)

Drugeth. Mi ez, mi ez?

Leone. Az, hogy ezen égrekiáltó véritéletet meg kell semmisiteni!

Károly. Ki meri ezt mondani?

Leone. Én, Leone Sacchieri, ki a királyi házat már két izben szabaditám meg a haláltól. S reménylem, e szolgálatért van jogom azt követelni, hogy jegyesem, Zách Klára, életben maradjon.

Erzsébet (félre.) Oh, a hütelen!

Drugeth (félre.) Kezemben vagy, nádori vágytárs! (Fenhangon.) Iszonyu dolog — egy felségsértő lyányával, bünös vérével jegyben járni! Nagy királyom, én keveset mondok, — de istenemre, ez ifju ember halált érdemel.

Leone (felkacag.) Halált, halált? — Én, ki mindnyájatoknak életet adék?! Jertek hát, hurcoljatok el! Huzzatok kerékre, és törjetek szét, mert hiszen jót, a legnagyobb jót tettem veletek. Gyalázat! Ennél még a fölingerelt tigris, vagy a félig meglőtt medve is nemesebben gondolkoznék. Hisz a mesés oroszlán, mellynek talpából tövist huztak ki, jóltevője kezét megnyalá! De az emberrel jót tenni annyi, mint a legroszabbat követni el. S nekem is ez minden bünöm.

Károly. Itt okoskodó vitának nincs helye. Ifju, emlékezzél, enmagad nyilvánitád, miként Klá-

rát már nem szereted, s a rosz szándéku Záchokat is mind gyülölöd. S Leone mindig embere volt szavának.

Leone (félre.) Oh, csak most istene lehetnék! Mit miveltem én! — Uram király, visszavonom szavam, visszavonom a tanácsban tett feladó nyilatkozásomat, mind két részről félreértés, — zavar, — tévedés, — váratlan változások, — tömérdek bonyolódás! Oh, csak egy szóval tudnám kifejezni az egészet. Azonban adok bővebb felvilágositást.

Catterina. És én, mint tanu állok elő.

Erzsébet (félre.) Hah, az árulók! — (Fenhangon.) Uraim, nincs veszteni való időnk.

Károly. Szent igaz. És ha uj dolgok történtek, sajnálni lehet, de hijában —

Drugeth. S már csak az udvar s a királyi rokonok becsülete —

Kázmér (előlép.) Én, mint királyi rokon, illy móddal nem kivánom fentartani becsületemet.

Erzsébet (félre.) Oh, még ez is!

Kázmér. S mit gondoltok ti nem emberek? Talán ujra erőszakot mivelnétek ez ártatlan gyermeken? Imé, én az ország színe előtt bátran ki merem mondani, hogy néném Erzsébet a bünös. Ő kerité meg számomra a tiszta erkölcsü Zách Klárát. —

(Mind fölzúdul.)

Erzsébet. Meg kell halnom. Hazudsz, rosz kölyök.

Kázmér. A ti végzéstek nemcsak igaztalan, de benne foglaltatik minden rosz, minden szörnyü, mit a bünök legelső ősanyja létre hozhatott. Én Klárát néném ösztönzetére rútul meggyalázám, s ez által magamat is. És most vesztett becsületünket szent tisztem visszaszerzeni. Nagy uraim, én Klárát, — ha neki is ugy tetszik, — nőül veszem, s megosztom vele a lengyel koronát.

Erzsébet. Károly, ne légy gyáva, fenyitsd meg a káromkodó gyermeket. —

(Károly habozva vállat vonít.)

Leone. Nemes királyfi, vedd át e tiszta hölgyet. Te őt jobban megérdemled, mint én.

Drugeth. Fölséges király, ezt nem lehet engednünk. A rangkülönbség, — a lyány vétke, — az udvar politikája. —

Erzsébet (lelép trónjáról, félre.) Itt nem tanácsos sokáig maradnom. — (Haraggal.) Mennyi fényes rangu, mennyi előkelő ur, egy ország vezérkara, s még csak három idétlen féregnek sem tudtok parancsolni! Pirulnom kell, hogy talán szobám tett aszszonyokká titeket. Szégyen, gyalázat! (El. Udvarhölgyei Catterinán kivül követik.)

Károly (fölindulva.) Cospetto! Ki is merészli itt zsinatunk szent végzetét birálgatni?

Mind. Ugy van! Ugy van!

Károly. A végzet szilárdul és szentül áll, mint fejünk felett a mennyboltozat. — Testőrök! — (Ezek mozgásba jőnek, s Klárát és Leonet körülveszik.)

Leone (Catterinának sugva.) Catterina, az istenért, menj, siess a Záchokat megmenteni.

Catterina (Leonehez.) Mindjárt, egyszerre. (Térdre esik.) Uram király, csak egy szót. —

Károly (elfordul.) Semmit! Nem hallgatok!

Leone (szinte letérdel, s a lerogyó Klára által ölelve tartatik.) Uram király, ha Klárát megölöd, elvesztesz engem is. Rugj föl király, mint utolsó ebedet, — de Klárának és a Záchoknak irgalmazz, kegyelmezz!

Károly. Nincs kegy, nincs irgalom! — Testőrök, vigyétek Klárát, és Leonet zárjátok szobájába, hogy valamikép másodszor ne lehessen áruló.

(Elsiet, utána az országnagyok. A testőrök kiragadják Klárát Leone karjaiból, ki kétségbeesve küzd és birkozik.)

Leone. Eresszétek! Ne bántsátok! — Róbert, Róbert, verjen meg az elhunyt, az élő, s a jövő nemzetek istene!

Klára (ébredezve.) Ölj meg, Leone, ölj meg!

Leone. Vessz hát általam! (A testőrök által megkötözött Klárát megszurja kardjával. A testőrök visszavezetik.)

Klára. Jaj nekem, — halál helyett csak sebet adál.

Drugeth. Ragadjátok meg a dühöngőt, s zárjátok be! (Leonet megragadják; ez kétségbeesve küzd az őrökkel s fájdalmasan üvölt.)

Leone. Bocsássatok, — gyilkosok, haramják, bocsássatok!

Catterina (félre.) Most már csakugyan ideje futnom a Záchokért! (El.)

Leone. Oh, hogy nincs erőm, nincs istenem, nincs semmim, de semmim!

Drugeth. El velök! (Klárát a testőrök vinni kezdik.)

Leone (folyvást küzd az őrökkel.) Hah, Klára, Klára! Testemnek lelke, ne hagyj itt!

Klára (visszafordul, legnagyobb erőködéssel.) Leone — Leone, jer velem együtt halni! (Elkisérik.)

Leone (küzd.) Eresszetek! — Utána megyek! — Oh, Klárám, szerelmem! — Ne sirj Kázmér, hanem tégy valamit! (Bádgyadtan.) Oh, én már bele fáradtam az életbe. (Összeroskad.)

Ötödik szakasz.

Sirhon.

Személyek:

Róbert Károly.	*Leone Sacchieri.*
Zách Demén.	*Devecser.*
Zách Kelemen.	*Bohóc.*
Zách Bogomér.	Kis gyermek a Zách családból
Zách Herkulesz.	*Zách Orsolya.*

A *Zách* családból mindazok, kik a 3dik szakaszban megjelentek.

(*Hely:* Udvari sirbolt a vizsegádi várban. *Idő:* Nagy péntek éjfél után.)

(Nagy oszlopzatos sirbolt egészen kivilágitva. Közepén gyászalkotvány. Baloldalt a királyfiak kettős márványkoporsója, szent szobormüvek közt, fölötte lámpa világ-

git. Jobboldalt fehér csontból készült trón, fekete menynyezet alatt, melly előtt egy ezüst szegélyü fekete bársonnyal bevont kerekasztal nagy ezüst kupákkal, serlegekkel s két koponyából készült kobakkal megrakva. Gyásszal boritott székek. A falon fekete-fehér zászlók és sötét harcjelek. A szinfenék közepén rostélyos ajtó lépcsőkkel.)

Első jelenet.

(Halotti menet legnagyobb csöndben — fen a kápolna toronyórája tizenkettőt kong. A rostélyos ajtó lépcsőjén először egy fiúcska jő le, kezében hosszu keresztfával; nyomban utána egy két fi- és nőgyermek a Záchcsaládból párosan. Orsolya, fejdelemasszonyi diszruhában, kapcsos imakönyvéből olvasva, karján nagy fehér olvasó. Továbbá hat férfi, Zách Bódog koporsójával, mellyen ennek vérfoltos kardja, s a Záchok cimere látható. A koporsó után a meggörnyedt Zách Demén, koronával, királyi pálcával; palástja szélét apródok tartják. — S igy elvégre Kelem, Bogomér, Herkulesz, Devecser, számos férfi és nőrokonnal. A férfiak mellökön halotti csontokból összerakott vértezetet viselnek, fekete köpenyeikre fehér halálfejek himezvék. Mindnyájan hadszerüleg fölfegyverkezve, legtöbben egész páncélban, nagy kétkézre való kardokkal. Köztök a bohóc fekete-fehér torzruhában, valódi csontvázalakkal, kezében halálkasza. — Bódog koporsója a középen levő alkotványra tétetik. Demén a trónra lép, a többiek a koporsó körül állnak meg, mignem:)

Orsolya (letérdel, a többi mind utána.) **Uram**, vedd magadhoz a mi halottunk ártatlan szellemét.

Devecser. És segits megboszúlni gyilkosait!

Mind. Ámen, ámen! — (Fölkelnek.)

Devecser. Halálvitézek! Ime, ez a mi golgothánk, a koponyáknak szent helye, mellyet én mint sirboltör meggyilkolt rokonunk temetőjévé, és uj országunk királyi csarnokává változtattam át. — Amott áll az általam elvesztett királyi gyermekek kettős koporsója, mint rövid sáfárkodasom éretlen, de hasznos gyümölcse. Kis halottaim közt álmodám meg honunk tavaszéletét. E helyt társalkodám a halállal, hogy megtanulhassam, miként kell a hamvakból uj életet teremteni.

Bogomér. E sirbolt legyen uj országunk hideg alapköve, ez legyen a magyar eddigi kóréletének gyászos koporsója. Rokonim, megjött ez éjben a föltámadás hajnala. Az uj haza homályos bimbóként áll előttünk, melly kifejlését a keleti naptól, a megjövendő **Árpád** királytól várja. Addig is Jeretány szent személyét tisztes ősz apánk képviseli. S imé, mi királyi parancsait jobbágyi hódolattal fogadjuk.

Bohóc (Deménhez.) Komám, e csontszékből velősen kormányozhatod az uj hazát. S én mint halál képviselője e kaszával őrködöm, hogy valamikép a kutyák ne egyék meg csontszékedet. Halleluja, halleluja! (A kettős koporsó tetejére mászik s lábait keresztbe veti. Jól utánzó hangon.) Halálvitézek, halljátok! kú — vikk, kú — vikk, kú — vikk, — huhu — huhu — huhu! — Istenemre, a halált csak illy bolond képviselheti, mint én la! Mert ha halál sógor okos volna, nem egyenként kaszálná az embereket, hanem egyszerre nyakát szegné az egész rosz emberiségnek; s milly szép, milly tiszta, milly jó lenne ez a világ ember nélkül, — ti azt nem is tudjátok képzelni. S mi volna az ember világ nélkül? Hát csak az, a mi most. Mind egy rakáson, mind sötét bolond! — Huhu, huhu, huhu, kú — vikk, kú — vikk. — (Szomorúan énekel.)

Kereszt, csont és koponya
A Záchok uj rokona! —
Hajh bona zenebona!

Devecser (a kardot leveszi a koporsórul.) Herkulesz, vedd át Bódog bátyánk hősi kardját, melly a királyi ház vérét megindità. Ezzel vezéreld a halálvitézeket. (Átadja neki a kardot.)

Herk. Mit bátyánk e karddal megkezdett, azt én ifju hévvel folytatni, és férfiasan végezni igérem. Ti pedig a győzelem koszorúit aggatjátok reá.

Bohóc. Vessétek pokolba azt a kardot; elvégre is még bajatok lesz vele. Hisz tele van királyi vérrel, s igy jogot tarthat a magyar koronához, s mindnyájunkat lekoncoland.

Demén. De mondd nekem, Herkulesz fiam, mint van az, hogy te inkább közöttünk forogsz, mintsem bajnokid közt mozgolódnál a vár alatt? —

Herk. Hja, annak két oka van. Egy az, mert üdvezült bátyánknak magam is meg akarám adni a végtiszteletet, más az, hogy itt fen nagyobb szükség van reám, mint alant. Tudjátok, a vár egy órakor égni fog, s ez lesz a legláthatóbb jel, mellynek fölhivó pattogására ötszáz emberem rohanja meg a várat. Mig ők hegyoldali tanyájokról fölkapaszkodnak, addig ti, mint talpra esett vitézek, benyomultok a királyi lakba, s az olaszok javát kissé ráncba szeditek. Én pedig kémeimmel a legjobb álláspontokat kifürkészem, s mikor talán már erőtök hanyatlanék, egyszerre csak azt veszitek észre, hogy Herkulesz fakója a várpiacon hortyog, s ötszáz legény Jézus segitsje mennydörög! —

Demén. Jó lesz biz ez. — Alig várom Kopay Sándort, hogy a tüz fellobbanásának lelkesitő hirével megérkezzék. — Csak nagy kópé az a Sándor öcsém, mint hallom, még az olasz cselédség nagy részét is lekenyerezte. — Azonban megvallom, kissé aggasztó rám nézve, hogy Klára hugom olly sokáig késik. Szegény gyermek, még apja temetésén sem lehete jelen!

Devecser. Nem kell azt félteni. Majd itt lesz ő annak idejében. — Hisz az ebédlő palotában még most is gyertya világit. Ismerem a dolog sorát. A királyi család, kivált ha vendég van a háznál, sokáig szokott tivornya közben felmutatni. És a mi Kláránk sokkal okosabb, hogy sem gyanu elháritása végett, velök ne maradna. Már csak várjuk be az időt, mig örök álomra nem hajtják le fejöket. A gróf urak jókor érkeztek Vizsegrádra. Országunk szemetje mind egy halomra gyűlt. Lesz mit takaritanunk. Addig is, Demén király, engedd megüllnünk Bódog halotti torát.

Demén. Legyen. A nélkül is olly szomoruak vagytok, mintha öcsém koporsója fölé gyászfüzül ültettek volna titeket. Én köztetek megifjodtam, mig ti a búban mindnyájan megöszültetek. Bizony pedig e fontos ügyhöz ifju erővel kell ám látnotok.

Devecser (az asztalhoz megy, s a kupákból tölt.) Igyunk hát búüzőül. — A királyi ebéd már végbe ment, mi most az urvacsoráját vegyük magunkhoz. Billikomra legények!

Orsolya. Rokonim, mit akartok tenni e szent helyen? Oh, tobzódók, még az uj hazát is mámoros fővel siettek megszerzeni!

Devecser. Ej mit, ti asszonyok addig olvasóitokon számoljátok, hány serleget üritünk ki. Mert minden serleg egy imádság a Záchok üdvezülésére, s a nápolyi párt elkárhozására.

Herk. Igyunk hát; adj billikomot.

(A férfiak körülfogják az asztalt, s poharakat üritgetnek.)

Bohóc. A szomoru országot vigan kell megkezdeni.

Ugy is szent Mihály lova
Visz bennünket majd tova!

Ne féljetek, mig kaszámat látjátok, én csak a konkolyt s a gazt irtom ki életünk kértjéből:

A világon sohse volt
Derekabb két aratód,
Mint a halál és a tót! —

Devecser. Imitt két koponyából készült kobak, kiiszik belőle? Kupa vezér és Dénes nádor fejéből? —

Bogomér. Hadd járjon kézről kézre. (Isznak.)

Bohóc. Igyunk ebből bátorságot,
Ha a halál reá hágott,
Kár, hogy nincs meg agyvelője,
Észt is innánk ugy belőle.

Kelem. Jeretány boldog megérkezésére! Ugy kivánom.

Devecser. Ugy is várom! — Éljenek a holtak, s haljanak az élők! —

Bohóc. Nem ugy pajtikám. A nápolyi párt számára éljek én, éljen a halál s haljon meg az élet.

Herk. Igyunk e bolond halállal áldomást. — (Koccant a bohóccal.)

Bohóc. Igy, már most okosan foghatsz élni, ha meg nem halsz. (Szomoruan énekel.)

Csupa halál, csupa halál
Elvégre még minket talál,
minket talál!

Herk. Éljen az uj haza!

Mind. Éljen! éljen!

Második jelenet.

(Kün felőlről kereplés hallatik, a sirbolt fölötti kápolna orgonája megzendül; bánatos halotti ének. Az ajtó fölnyittatik, s hat fölhajtott csuklájú halottvivő koporsót hoz sz. Mihály lovon, s miután letették azt, öt közőlök visszamegy, a hatodik marad. A megütközött Záchok merevülten állanak.) *Leone. Előbbiek.*

Egy halottvivő (az ajtó küszöbéről.) Ifju, jer velünk!

Leone. Nem megyek!

(Halottvivők el. Az ajtó kivülről becsukatik. A külzaj lassanként elhal. Leone leveti kámzsáját, s könnyü olasz gyászruhában áll elő. Szine igen halvány, s oldalán két tőr villog.)

Leone (körülnéz.) Szép ország, mondhatom nemében ujszerű. Kár, hogy olly mélyen fekszik a többitől.

Kelem (reszkető hangon.) Ez — azon ifju —

Mind. Az olasz, az olasz!

Demén (ki e jelenet óta feszes egyenességben áll trónja talapján.) Eszméljetek hiveim. A mi szeretett ifju rokonunk, bizonyosan valami kedves ajándékot hoz uj hazánkba.

Devecser (élénk derültséggel.) Fiu, az ördögbe! tán bizony a zsarnokot temetted?

Leone. Nem, nem!

Devecser. Hát kit?

Mind. Kit, kit?

Leone. Magyarországot! — (Visszarezzennek.) Halálvitézek, én most ez egyszer a fölvilág poklából jövök. Róbert Károly és grófjai üdvözölnek titeket, és általam e szent ereklyét — (a koporsóra mutat) — küldék uj hazátokba. Ezen temetőkertbe az anjoui liliom helyett, a Zách vér legszebb virágát hoztam el. Halálvitézek, a koporsóban Klára szendereg. —

Mind. Jaj, jaj! — Oh, Klára! Klára! —

(Többen a koporsóra borulnak és zokognak.)

Devecser. El innét! — Feszitsük föl a koporsót. (Teszik kardjaikkal.)

Demén (visszahanyatlik trónjába.) Ur isten — végy — magadhoz! (A bohóc királyát ápolgatja.)

Devecser. Hah, irtózat! — Nézzetek ide!

Mind. Szörnyü! Szörnyü!

Devecser. Igy összezúzva, illy borzasztón elferditve! — A sárga tagokat megalutt vér födi.

Herk. Ajkai elmetszvék — csak a fehér fogak —

Leone. Gyöngyvirágok rózsa nélkül.

Devecser. Hah! még újai is elvágvák!

Leone. Miként Zách Bódog a királyné újait elvágá.

Orsolya. Hah, rémitő! — Födjétek be a koporsót. Igy látni őt több mint halál. — (Befödik a koporsót, mellyre többen ráborulnak.)

Devecser (Leonéhez.) Olasz, te gyanus vagy előttem. Adj számot a násznépnek, mi történt menyasszonyoddal?

Leone. Nászünnepre hoztam őt menyasszonyi ágyában. Vőlegénye nem én, sem a halál. Klára vőlegénye a fehér ártatlanság. Vőfélül engem választa ki, hogy vezetném az enyészet oltárához. — De a mint látom, az én szilaj násznépem már billikomot is ürített. (Az asztalhoz megy.) Imé, egy kobak halotti koponyából. (Kezébe veszi.) Milly izletes butor az enyészet szobájában. — Királytok is halotti trónjában ül; istenemre, ő a legjobb király! Még a bohóc is bizarr gyászba rejti vidor bölcseségét. Mindent látok itt, csak életet nem! (Fölkacag.) Igyunk rá, az uj hazáért! —

Devecser (megragadja Leonét.) Fattyú! még egyszer kérdezlek: mi történt Klárával?

Leone. No, no, csak erőszakot ne. — Klárát is ez gyilkolá meg.

Orsolya. Bizonyosan e haramja ölte meg.

Kelem. Ugy van. Vettem én észre. Haragvék ránk, hogy csalárd tervét ki nem hallgattuk. A kinpadra vele, majd fog vallani.

Leone. És már az uj hazában kinpadról is gondoskodtatok? — Csöndesen republikánusok! (Titkolózva.) Menjetek el innét, nem halt meg a lyány, ő csak alszik. Bizzál lyányom, hited megtarta tégedet. Ezt mondá Jézus, kinek halálát ma ünnepeljük. — Oh, már hatni kezd! Bort ide, bort, vissza kell innom elvesztett üdvem mámorát. Bort ide, aztán tán mindent elbeszélek. (Töltenek neki.)

Devecser. Igyál hát, zord fiu, és beszélj.

Leone (Klára koporsójára támaszkodik, beszéde közt a koponyát üritgeti.) Klára fölött én leszek a hideg sirszobor, kijelölendő nektek a szűz hölgy életének rémitő legendáját. Halálvitézek, halotti csend uralkodjék köztetek. (Iszik.) A mint este felé Klára és én a királyné szobájában bizalmasan beszélgeténk, egyszerre csak Róbert Károly, és grófjai által látjuk környezve magunkat, s a nádor kijelenti, hogy a Záchok összeesküvése felfödöztetett.

Mind. Hah, árulás! oda vagyunk! —

Devecser. Nem kell mindjárt megijedni. Hisz e részben megelőzzük az udvart. Oh, csak Kopay jöne már!

Leone (kinek egész beszéde alatt a Záchok sohajtoznak, s csodálkozva és fájdalmasan felkiáltoznak.) Jelenté Drugeth, hogy Klára, mint Bódog bűnös vére, és a királyné hazug rágalmazója, halálra ittéltetett. Ekkor Klárát megragadván a testőrök, egy fekete koesin levitték a városba. A várkapu elzárták, hogy senki ne mehessen utána. Klára egykori laktársa, Catterina, lélekszakadva siete hozzátok, de utját állták és visszavezették. Engem elcsuktak, mert Klárát védelmezém, s féltek, hogy bűntettöket bevallom nektek. De én zárt szobámból a várkert bástyájára ugrottam — Oh, még kezem is kificamult,— s a testi és lelki fájdalom versenyezve üzött le Vizsegrádra. Oda érkeztemkor az egész város a piacon volt egybegyülve. S mit kelle látnom? Az ordító néptömeg közt Klárát hurcolják egy fáradt gebére láncolva, fején szalma koszoruval, rongyos bünbánó ruhában. Egész valóján rémitő görcsök vonultak át; metszett ajkairól és kezeiről nagy csöppekben csorga le az égre kiáltó vér. — Szegény Klára! — Csonka kezeit hijában emelgeté ég felé, a bakók szigonnyal szurdosák, ha egy folytában igy nem kiáltozott: „Vegyetek rólam példát, ez történjék minden rágalmazóval, minden fölségsértővel!“ — S a nyomoru népcsoport Klára kinoztatását ujjongó kárörömmel kiséré. Hány ember vala ott, s egy lélek sem létezett közöttök! A mint a piac végére értek, Klára halva rogyott össze az élő sz. Mihály lovon. S látván a szent szűz megszabadulását, örömemben fölkacagtam, s az ég még sem változott, s még a dühöngő nép sajnálkozék az eltünt mulatság fölött. — Igen, Klára kiadá lelkét, s én bünös igy magamba szittam azt, hogy illy rendkivüli vértanu ne juthasson a róla megfeledkezett mennyek birtokába. — A roncsolt halotti testet az irgalmas barátokhoz vivék. S midőn meghallám, hogy Róbert Károly, a hült tetemet, éjféli tizenkét órakor ide e sirboltba, az összeesküvés gyülhelyére hozatni rendelé, beálltam a szerzetbe, azon föltétel alatt, hogy sz. Mihály lovát én is vihessem. S imé, embertelenségünk igazolására, legszörnyübb vétkeink diadaljeléül, elhoztam nektek a százszorosan összegyilkolt Klárát, hogy e borzasztó halott élő példa legyen, s a fölvilágra emlékeztessen titeket. Elhoztam őt, — őt, az emberi vérszomjazás legédesb italát, ki azért szenvede legtöbbet, mert ártatlan vala; — elhoztam őt, kit e bünös ajak jó nevén nem képes szólitani. Oh, halálvitézek! Maradjatok itt ez alvilági sirhonban, ne kivánkozzatok fel az emberek közé! — — Hányjátok el fegyvereiteket, mert nincs, ki méltán, s kielégitőleg tudná megboszulni! (A koporsóra borul.)

Devecser. Isten, ha tudtál valamit e bűntett szándokáról, s még sem akadályozád, ugy megátkozom országodat, s helyette a poklot imádom.

Herk. Ki mondja azt, hogy a Záchok nem tudnak boszulni? Velünk a halál, s az ő segélyével még az alvilágot is elfoglalom. (Kardját fölemeli.) Utánam, halálvitézek! — Élet, vagy halál!

Mind. Élet, vagy halál! (Nagy harcrobajjal tolongnak az ajtó felé.)

Herk. Hah, a vasajtó csukva van. Árulás! árulás!

Mind. Jaj nekünk!

Devecser. Fiu, szólj, midőn ide jövél, mit miveltek künálló őreink? Nem láttad Kopayt tiz vitézzel? Nem láttál é tüzet kiütni a vár födelén?

Leone. Semmit, semmit! — Fen, e sirbolt kápolnája előtt, őreitek holttestén tapostunk keresztül. — Kopay Sándort lenyakazták, s tiz vitézét a Dunába veték. De a vár erdős hegyoldalán tanyázott sergeteknek nagy része épen most jött fel az udvarba.

Devecser. Igy hát nem vagyunk veszve!

Mind. Hála! hála!

Leone. Ne örvendjetek hasztalanul, mert azon rész, melly feljöve, nem magától tette azt, hanem lánc és szijra füzve hajtaték. A többiek csatában hulltak el. Nincs ott kün egyetlen egy élő, vagy szabad emberetek. A várpiac tömve olasz katonával.

Mind. Végünk! Oda vagyunk!

Kelem. Igy hát meghaltunk. S e siralomházban nincs mit reménylenünk. Ott fen pallos vár ránk! Oh, jaj!

Orsolya. Hijában sirunk fel a szenvedők vigasztalójához, halottaknak nincs istene!

Bogomér. Oh, de ki lehetett a szörnyü áruló? Talán csak nem Kopay?

Devecser. Ugy őt nem fejezték volna le, de még egy fejjel nagyitandják. — Bizonyosan valamellyikünk lovásza vagy fegyvernöke! Vagy még inkább a megvesztegetett olasz cselédség. —

Leone. Oh, be fáj mindenem!

Herk. Kezeink leláncolvák, a vár nem fog égni. Igy hamvadt el tüz nélkül uj hazánk.

Kelem. Mondtam, hogy nem kell hirtelenkedni. Oh, én botor, hogy kezet fogtam veletek!

Devecser. Gyáva ember! szégyeld magad igy beszélni!

Egy kis gyermek (Kelemenhez.) Édes apám, menjünk haza, én már alhatnám.

Kelem. Oh, gyermekem! légy nyugott, kis Bandim, majd alszunk nem sokára. —

Bohóc (ki mindeddig Deményt ápolgatá.) Atyafiak, jertek ide. Demén királyt sehogy nem tudom fölébreszteni; pedig kaszámat is eldobám, hogy ne mondjátok, mikép én arattam ki őt az árnyékvilágból. — A király alszik, s népe siránkozik.

(Mind körülfogják a csont trónt.)

Devecser (tapogatva Demént.) Szent isten! mi ez? Szive nem dobog. Tagjai merevültek. — Élet nem mutatkozik rajta!

Orsolya. Hatalmas ég! Talán szive repedt meg Klára látásán! —

Devecser. Hah, ő meghalt!

Herkulesz
Kelemen
Bogomér
(egyszerre.) Atyám! atyám! — (Demén lábaihoz borulnak.)

Devecser. Emeljük ki trónjából.

Leone. Ne bántsátok, hadd maradjon ott — a ti királytok trónt választa koporsóul. — Oh, a méreg, a méreg!

Bohóc. Miserere, miserere,
Élet arra, élet erre!
Képmásom a rút halál
Mindnyájunkat lekaszál!
Mindegy! azért bolond ki fél,
Bolond ki hal, bolond ki él,
Élet nélkül éldegelni,
Hasztalan cél, de már régi,
Halál nélkül halni meg,
Már ez kissé többre megy.

Devecser. Oh, szörnyű sors! Három Zách fekszik halva itt, s az élő Záchok szemeiből egy haza és milliók halála sugárzik felém. Isten, miért bünteted igy a magyart?! Ha azért gyúltál haragra ellenünk, hogy keletről, miként a nap futása, halálunk felé nyugotra vándoroltunk, és a kezdetet hibásan inditák meg elődeink, ne kinozz minket ártatlan utódokat; ne gyötörj tovább, hanem ints a viharok vészangyalának, s rombold szét mind azt, min csak a magyar név borzasztó híre szendereg. Ereszd meg a szélvész rettentő dühét, inditsd meg a földkebel érc ereit, hadd vesszen örökre a magyar föld, mellynek vérlepte pusztáin Hadúr átka háborog; hadd süllyedjen el ezen roppant temető, melly hideg kebelébe a szittya népet vendégül fogadá. — És te Álmos vezér, ki minket őstelepeinkről ez idegen völgybe, e halálos sirbolt alá hozál, — ne légy nyugott álmaidban, milliók szenvedése égesse lelkedet! És ha lesznek olly boldogtalanok, kik a jövőt mint utódaink élendik át, bünhödésül korcsosuljanak el, s bomoljanak össze, és szét, mint a Bábel torony épitői, hogy századok mulva a magyarok istene ne ismerje meg bennök az ősi nemzetet. Egység s béke kerüljön titeket, és igy elfajulván, se haljatok, se éljetek: csak egy hosszu tengés legyen nyomoru éltetek. Idegen rabiga törje ki nyakatokat. A szabadság tavasza sohse viruljon fölöttetek. S elvégre is csengő magyar nyelv helyett, rabláncaitok csörgésével mondjátok el balsorsotok történetét. — Magyarok istene, hallgasd meg kérelmemet, s fordulj el örökre a megátkozott haza gyermekeitől! —

Leone (kitörő fájdalommal Klára koporsójára borul.) Jaj, jaj — be szaggat! — Oh, Klára! én hozzád megyek! —

Orsolya. Ifju, mi lelt téged? Szemeid sötét véresek, — ábrázatodra iszonyu redők vonulnak! —

Leone. Erzsébet méregvizéből ittam. — Oh, akkor a királyné olly szép halaványvala. Nézzétek meg, feljött é már a holdvilág? Mert napot többé nehezen fogtok látni.

Orsolya. Záchok, nézzetek ide, ismét egy uj, egy mindeneknél rettentőbb halál. Ezen fiatal ember a királyné méregvizéből ivott, mellytől az ifju megöregszik, s megőrülvén, nagy fájdalmak közt kell halnia!

Leone. Halhatlanság volt a méreg fénylő cseppjeiben, s azért kell most olly sötéten meghalnom. (Nevet.) Demén király, add nekem trónodat, adok értte 25 Károlyaranyat, adok értte szép virágot, olly liliomfehéret, mint Klára volt. (Nevet.)

Orsolya. Szegény fiu! Megőrült!

Leone (gyöngéden.) Klárám, szerelmem, szivem fekete földének égő rózsája, adj egy fölmelegitő csóksugárt ajkaid piros hajnalából, — csitt, csitt! légy csöndesen, majd beszélek ám szép regét a violaszinü kis lyányról, — és dalt zengek az abruzzói bandita gyöngyövéről. (Fájdalmasan.) A szebb jövő napforró gondolata már is gyuladásba hozza véremet. — Oh, hogy ég fejem, mintha az emberiség közfájdalmát szitta volna föl; szemem nehéz, mintha e szenvedő hon minden könyűit hordaná. — Jaj, én beteg vagyok, lelkem tettekre fáj! (Magasztos hévvel.) Mert én a halhatlanság ördögével kötöttem frigyet, s véremmel irtam alá a szerződést. — (Boszusan.) Hah, te Zách Bódog, te gőgös kényur, te akarod elrabolni elölem a szent koronát? — — És miért vonod el tőlem lyányod szivét? — Hah, de most körmeim közé jutottál. — Gyalázatos lator, én adom meg neked a halálos szurást! — (Tőrét a padlóba üti.)

Devecser. Halljátok, mit beszél? Csak csöndesen, őrülete még sok dologról adhat fölvilágositást. —

Leone (keservesen.) Igen, Klára Kázmért szereti, s keble hófehér bársonyán a polyák fattyú képjeleg, s ölében édes álmak közt ringatja őt. — Okosan, okosan, szép kisasszony. De azért még most nem hagyom el önt, mert az összeesküvést fölfedezé, s én a halálvitézek közt nagy ember akarok lenni! Nagy ember, nagy, mint a világ legmagasabb hegyei egymás tetején. A törpe Záchok közt mi könnyü ezer ölnyi óriássá emelkedni. — De ne sirj, magyar haza, ne sirj te kis bohó, — rólad sem feledkezém meg — tudom, hogy beteg vagy. Jót teszek veled, ha kigyógyitalak. — Halálvitézek, uj alkotmány, — szabad köztársaság! — Hallgassátok tervemet. Először, hatodszor, negyedszer! — (Sebesen jár föl s alá.) Nos, és ti haboztok? — s mi több: szidtok, gúnyoltok, mint egy éjjeli szeméthordót? — Cudar, büdös nobilik, — teherhöz szokott szamarak! Maradjatok hát a réginél, mint a rothadó sajtkukac! — De meg kell lenni! ha mindjárt millió leölt emberből csinálok is lépcsőfokokat a mennyek országához. — Ugy é királyném, korona lesz vőlegényi koszorúm? — Károlynak sirt ásunk, s éjfél után föld alá kaparjuk. (Kitörőleg.) Jaj, be fáj szivem gyökere! Jaj, jaj, kenjetek rá egy mázsa gyógyirt! (Letérdel s kezeit ég felé emeli.) Isten, küldj rám uj vizözönt, hadd oltsa el bűneim, és szenvedésim kitörő Vezúvját! — — (A földre terül, s tagjait a görcs kinzólag csavarja.) Irgalom, irgalom! Kinpadot még sem érdemeltem. (Kissé enyhülve.) Oh, elhagyott Klárám, ne sirj tengert, — mert elfúlok. — (Dühösen.) Bakók, undok

nadályok, ne vigyétek el Klárát, ne szíjjátok ki vérem tiszta részét! — Adjatok rám bűnbánó kámzsát, — hisz Klára is kolostorba ment. — — Fiu, fiu, csak a szegény Záchokat ne árultad volna el! — —

(Arcával a földre terül.)

Mind. Szörnyű! — Irtózatos! —

Devecser. Hah, tehát ő fedezte föl az összeesküvést. (Kardot ránt.) Vessz el, áruló!

Herk. (föltartóztatja.) Ne bántsd bátya, rá nézve nagyobb büntetés, ha gonosz lelkét kinok közt hörgi el.

Bogomér. Szegény elkárhozott fiu — én szivből sajnálom őt, mert ugy segéljen, ki kellett volna hallgatnunk tervét, bár milly fenhéjázó álmakat foglalt is az magában. És te Kelemen bátyám, bizony, bizony rútul bántál vele. Hisz az istenért, óvása által éltünket akará megmenteni, s később látván, milly szépen hálájuk meg jótéteményét, igen természetes, hogy boszúra gyult, s mindnyájunkat elárula. — Itt minmagunk is hibáztunk.

Orsolya. Oh, mint kinlódik! Nem, ő nem lehet egészen rosz! mert ugy megtartotta volna életét, s a bűnbánás szörmezét nem veszi magára. S tudná az ég, mért ivék méregvizet. —

Leone (fölemelkedve.) Halálvitézek, vessétek le a gyászt, hisz az én lelkem feketébb, mint ti mindnyájan egyetemben. — Oh, csak már meg tudnék halni!

Bohóc (Leonehez.) Világunk nyolcadik bölcse, derék bajtársam, köszöntelek. Im, vedd csörgő sipkámat, én lemondok hivatalomról. Foglald el helyemet. Én már kitréfáltam magamat. Királyom nem él. — Légy te a halál bohóca.

Leone (megragadja a bohóc kezét.) Nézd nézd, nézd! Amott van, amott! — Látod a világ halotti csodáját, látod az emberiség kettős koporsóját, Athen és Róma városát?! — Mennyi virág, milly szép tavasz! — Jaj nekem, jaj! Jőnek a spartai vasgyúrók és a nyugoti barbarok! — Athen és Róma összedől, s a világ többé nem szép, és nem szabad! — Átok reád helótanép, átok reád! (Összeroggy.)

Orsolya (ápolgatja.) Istenem, mint könyez, s kékült ajkai mint tajtékzanak! — De mit látok! — Szent isten, — lehetséges é? Ő az, ő az! — —

(Leonere borul.)

Mind (összetódulnak.) Mi ez? mi ez?

Orsolya. Igen, igen — nyakán a kettős jegy. — Egy percig sem kétkedem. — Ő az, Iván, az én szerencsétlen fiam.

Mind. Mit kell hallanunk?!

Orsolya. Ő az, kit a király Záchból Sacchierivá keresztelt. Iványom, kedves fiam, ismerj rám, én anyád vagyok! — Oh, Záchok, e gyalázatos titkot fátyol alatt rejtegetém. De most kétségbeesésünk halálos órájában megvallom nektek: im, e fiút Róbert Károlytól szültem Budán, midőn a vár árulás által a nápolyi párt kezébe jutott.

Devecser. Ördög és pokol! milly csúfos időben szülted az árulót. Egy szörnyüség a másikat éri. Istenemre asszony, én kitagadlak téged a Zách családból. Nem akarok olly rokont, ki a zsarnok királytól egy áruló, egy nemzetölő fattyat szült. Átok! átok!

Orsolya. Nem bánom, átkozzatok, csak hogy fiamat ölelhetem. — Iván, szeretett gyermekem, ismerj anyádra, kit soha nem ismerél.

Leone. Ne bánts, fekete asszony, nekem soha nem volt szülőm; én egy soha nem mosolygó bús csillagból szakadtam le a föld terére. — Egy testvérem vala csak, — őt Klárának nevezék. De őt is megöltem. (Fájdalmasan.) Ne bánts asszonyom, ne bánts — mellemen száz bűn nehezkedik s kétszáz erény lángol jó és nagy tettek után.

Orsolya. Jézusnak szent neve! nem akar rám ismerni! — Nem akarja elfogadni az anyai kebel vigasztaló érzését. — Oh, még tulajdon gyermekem is megtagad! —

Devecser. Isten büntetése!

Leone (vonaglások közt kinlódik.) Oh, be fáj lelkem jobb oldala. — Segitsetek! —

Devecser. Hah, mint nyög a förtelmes áruló, az olasz-magyar szörnyeteg, ki két legellenségesb vegyületből, az anjoui s a Zách vérből, volt alkotva. Oh, ha meggondolom, hogy először Klárában ismeretlen vérét szerette, s általa mi hozzánk is vonzódék, s utóbb a természeti ösztön még is csak rosz atyjához csatolá!

Orsol. Hála istennek, most már enyhülni kezd; — de nem! e nyugott mosoly egészen mást jelent.

Leone (töredezett lassu hangon.) Klára — Klára — végy magadhoz. — (Meghal.)

Orsolya (ráborul.) Ő meghalt, meghalt! — Fiam, édes fiam! Oh, bár soha ne ismertem volna meg! — Miatta szenvedtem át a kolostori életet! — Oh, én anya valék gyermek nélkül! — Fiam, kedves szörnyü fiam! — (Fölemelkedik.) De hah, e gyászos éjben, milly villámgondolat metszi át agyamat! — Záchok, örvendjetek. Ti nem fogtok meghalni. Ismét visszanyeritek előbbi szabadságtokat!

Többen. Hála! hála! —

Orsolya. A király engem rendkivül szeretett, s esküvel erősité, hogy kivánjak tőle bármit, mindent megad. Im, most alkalom nyilt a kérelemmel előállanom. — Én nem kivánok tőle egyebet, csak titeket tegyen szabadokká!

Harmadik jelenet.

(Kivülről zörgetés hallik. A Záchok oda figyelnek.)

Róbert Károly (az ajtó rostélyán bekiált.)

Károly. Nos, halálvitézek, mint eléglitek az uj hazát? — De mint látom, a ti alkotmányos királytok igen aluszékonyan kormányozza a halotti népet.

Herk. Mi ez? — ha nem csalatkozom, a király szava! — Figyeljetek! —

Károly. Hogyan? Hát még én is király vagyok? Hogyan? Ezen sötét hazában nincs még feledve koronám ragyogása?

Devecser (buzgányát a rostélyra sujtja.) Hordd el magad, iszonyu halálmadár, vagy visitsd ki egy szóval a szörnyü itéletet!

Orsolya. Király, ismered é Zách Orsolyát? A multakra kérlek, irgalmazz, kegyelmezz! (Térdre

esik; utána az asszonyok is, nem különben Kelemen s vagy 6 férfi.)

Kelemen. Fölséges jó urunk, ne higyj az árulók hazug szavának. — Mi nem vagyunk bűnösök. — Mi tovább is hű alázatos jobbágyid maradunk.

Devecser (a térdelők közt szétcsap kardjával.) Hah, gyáva asszonyi nemzetség! Még ti rimánkodni mertek! — Oh, elfajult Záchok! Keljetek föl, keljetek föl! Az istenért, egy bűnóriás előtt ne akarjatok lenni erővel vétkesek! (Kivülről hangos gúnykacaj.) Nevess, kigyó, nevess — lesz még idő, hol az általad ontott vér, szemeidből könyűként fog kiomlani! — (Ismét gúnykacaj.)

Orsolya (félre.) Devecser, mindenre kérlek, ne ingereld. — Uram, király, nézz ide! (Leonét karjára emeli.) Látod magzatunkat — látod Iványt! — őt is, mint Klárát, hitvesed ármánya ölte meg! —

Károly. Mit látok? Leone, Leone halva! Fiam, kedves fiam, életem megmentője! Hogy jutott ő e haramjafészekbe? Leone, Leone!

Devecser (a kettős koporsóra mutat.) Tigris, van még itt két gyermek! — kiket halálba szeretél. Ismersz engem, az udvari sirboltőrt? Én öltem meg kölykeidet méreg által. — Ismered Zách Gézát, ki Komárom alatt oldaladba szökteté nyilát? — Szörnyeteg, légy irgalommal iránt unk és gyilkoltass meg mindnyájunkat. És a magyar népet, melly most fölöttünk aluszik, gyötörd, és kinozd továbbra is; — mi szabadon és büszkén halunk meg! —

Károly. Hah cinkosak! három gyermekemet igy elveszteni! Záchok, összeesküttek, rémitő halálvitézek! figyeljetek szavaimra! — Ti vagytok a lázadás legbűnösebb fejei; ti vagytok virágzó országom pokla, dögvészes mirigye, és rothadó vadhúsa. — Ti uj hazát vágytatok alkotni? Jó! Én, ha tetszik, adok hozzá földet is. — E sirbolt négy fala legyen telkeitek véghatára. Könyeitekből teremtek Dunát, és Tiszát; kinszenvedéstek egy uj Tátrává tornyosuljon. Időszámitástok legyen a nagy hét fájdalmas ünnepe, s a negyvennapi böjt gyötrelmes hosszasága. — Most már mindnyájan fejedelmek vagytok! — Teremtek alátok népet is: a lázadó kigyók, békák, és férgek háborgatva uraljanak titeket. — — Gyülésünkben elhatározók a bünös Zách nemzetséget harmadízig kiirtani. — Halálvitézek, harmadízig egymás közt rokonok, — vesszetek éhenhalással!

(Kivülről többek dörgő szózata:)

Vesszetek éhenhalással!

(Kivül halotti ének zendül meg, orgonahang kiséretében, vagy másféle zene mellett. A Záchok kétségbeesve rohannak ajtóhoz, vagy föl s alá futnak, majd a koporsókra borulnak. Zokogás. Jajgatás. Egyik gyermekét, más nejét öleli.)

Záchok (a zavar közt, hol külön, hol egyszerre.) Isten, irgalmazz! — — Anyám, — nőm, — gyermekem? — Segitség, — Károly, átok rád! — Kegyelem, kegyelem! — Inkább koncoljuk föl egymást! — Jaj nekünk! — Végünk! — Oda vagyunk! — —

(A kárpit legnagyobb lárma és zaj közt gördül le.)

Vége.

Színmütár, kiadja **Nagy Ignác.**

IIdik kötet. **XXVIIIik szám.**

Morus Tamás,

szomorujáték 5 felvonásban; **Silvio Pellico** *után olaszból fordítá* **Nagy Ignác.**

Személyek:

VIIIdik *Henrik*, Anglia királya.
Bolén Anna, neje, elválása után spanyol Katalintól.
Morus Tamás, az ország volt kancellára.
Margit, lyánya.
Cromwell, udvarnok.
Alfred, agg biró.
Tisztviselő.
Ajtónálló.
Morus fiai s lyányai, gyermekkorban.

Birák. Tanúk. Polgárok. Katonák.

(Történet helye: London, ideje: 1535.)

Első felvonás.

(Királyi palota.)

Első jelenet.

Anna egyedül.

Anna. Egy szóval rávehetném most a haragvó királyt, hogy kiontsa végre vérét. Morus családom ellene, és tulajdon ellenségem. S még is — nagy hire a honában olly fölötte kedvelt s Europa minden térein becsült, sőt hőn tisztelt bölcs férfinak, rettenti lelkemet. Meghagyni éltét kedvem nincs; halálos vasat fölötte villogtatni félek — Brittnő vagyok, s mint az, megsemmisitni sajnálom a nagy férfit, kinek már rég óta olly sokért adósa a hon. — S ha pártolnám? s barátjává tehetném ügyemnek őt?

Második jelenet.

Alfred. Előbbi.

Anna. Alfred, te vagy?

Alfred. Királyné, halld meg kérelmimet, szükség kivánja.

Anna. Olly rémülten?

Alfred. Gondold meg, Anna, hogy csak valót szólnak hozzád az aggnak ajkai. Mind áruló, ki hizelegve híredet s elmédet utánozhatlannak dicsérí, mivel téged magához trónra tetszett emelni nyolcadik Henrik királynak; fényednek senki ugy, mint én, nem örvend, ugy senki, mint én, a ki ifjuságom óta szüléidnek hű barátja voltam, ki láttalak felnőni gyermekim közt; ki mint enlyányomat szeretlek, és szerelmednek királyom sok kegyéért vagyok már adósa. De nem hihetlek mentnek igen nehéz veszélyektől.

Anna. Hogyan, mit?

Alfred. Vigyázz, hogy gyülölet ne érje neved a fejdelemtől olly sűrűn parancsolt kegyetlen vérontásért, mellyet a nép tanácsodnak tulajdonit!

Anna. Az isten tanúm, hogy a vérontást gyűlölöm.

Alfred. De még sem ritkitád.

Anna. Elkerülhetlen volt több azon vakbuzgónak halála, kik, a római pápához hőn hajolva, átkozván elválását a királynak s az angol egyház jobbultát, vágytársnémat kivánták ismét trónra emelni.

Alfred. Katalin örökre eltávoztaték már, többé ne rettegj tőle. Ámde féljed a köz kárhoztatást! Féld állhatlan szivét férjednek! Benne a kiontott vér borzadást szülhetne, s ellened vad haragot gyulaszthatna a gyilkolásért —

Anna. Milly vakmerő beszédek!

Alfred. Anna — —

Anna. Folytasd, folytasd, igen, kérlek. Már érzem én is: szükségem van hiv és jó tanácsra. Tetszés s ünneplés közt élek; gyakran még is fényes szerencsémben kéteskedem s nem vagyok boldog.

Alfred. Boldog lehetsz, ha Henrik király szivébe több kegyelmet öntesz, s jogot szerzesz minden brittnek szivében hálára s tiszteletre.

Anna. Oh! nagyobbnak véled hatalmamat, sem mint valóban az, Henrik lelkén. Miket nem szóltam, hogy ezt vagy azt kimentsem égő máglya vagy bárd alól!

Alfred. Én hitelt adok szavadnak; oh! de a nép nem. Az csak téged mond ezen vad pusztitás szerzőjének. Borzad az, hogy meg nem mentéd e napokban a szent s dicső bírben tündöklött kenti szüznek életét.

Anna. Erzsébetét? Az elmevesztett bőszült Erzsébetét? Én, nememet szánván benne, meg akarám őt menteni. Nem tudod te, mit mivelt a gonosz. Megvetve engem, királyi címemet tagadta meg tőlem, s veszélyes sorsot jósola. Én tehát elhagyám őt.

Alfred. Máglyára hurcoltatni láttam őt, és hallottam végszavát. Megengeded, hogy ismételjem?

Anna. Szólj!

Alfred. Nem merné azt senki ismétleni itt a mosoly, hazugság s hizelgés ez udvarában. Halld tehát meg, szerencsétlen, s ne gúnyold őt.

Anna. Oh, egek!

Alfred. Mi, az egyház jobbitása alkotói, vétkesek közé hijában akarjuk számítani minden ellenségeinket, s a romai egyház minden híveit: mert vannak közöttök lelkesek, szelidek, istentől ihlettek, kiket rettegve kell becsülnünk. Azon lyány valóban mindenható sugallattól látszék hevülni.

Anna. S mi az, mit haldokolva szóla? Átkot monda reánk?

Alfred. Megbocsáta, s kéré az istent érettetek, és értted is.

Anna. Szegény!

Alfred. És hathátós panaszt emelt dühös viszálytól már rég nyomott honunk fölött, s hogy érdemesb ösvényen járj ezentul, fejedre kegyért könyörge. Végre így —

Anna. Te hallgatsz? félsz többet szólni?

Alfred. Végre igy fakadt ki: de jaj Henrik szánandó kedvesének, ha rosz marad! ha véghez hagyja vinni az uj véres mészárlást a bevádlott pápistákon, s feláldoztatni tűri a legjelesb halandót!

Anna. Kit?

Alfred. Morust. S ha ez áldozattá leend, neked a jós hölgy Henrik gyülöletét s halált jövendölt.

Anna. S te kéteskedhetnél? —

Alfred. Hogy égi intés volt ez? Magad sem vagy hitetlen: arcodat halványulni látom.

Anna. Való, mert rettegések s némi bús előérzet gyötörnek néha. Talán csak gyáva gyöngeség; de legyőzni nem tudom. Bátor bizalmadat imé megjutalmazom. Szándékom, ugy van, erőmet kettőztetni Henrik távoztatására azon gyilkolástól, mellyhez mások vonják. Mély megvetéstől égek Morus Tamás ellen, de még sem gyülölöm őt. Ki háborgat?

Harmadik jelenet.

Egy ur. Előbbiek.

Az ur. Királyné, Morus lyányának, Margitnak, kegyed ma kihallgattatást igért.

Anna. Valóban ő? Itt? Jöjön. Menj, Alfred! nem lesz nálam sikertelen lelkes hű buzgalmad tanácsa. (Alfred el.)

Negyedik jelenet.

Anna egyedül.

Anna. Az erény mindnyájunknak szükséges. Én is, ki attól olly igen messze állok, szeretve tisztelem azt és ohajtom. — Azon szüznek halála ünnepélyes vég percében kimondott jós igéji háborgatók. — Tán isten szólt általok, hogy az erény utjára térjek ismét?

Ötödik jelenet.

Margit. Előbbi.

Margit. Asszonyom! — (Letérdel.)

Anna. Kelj föl, szerencsétlen!

Margit. Kihallgatásomat fölséged szelid jósággal engedé meg; ez szivembe uj reményt önt.

Anna. Fájdalommal tölt tartozások, mellyeket talán képzelni sem tud senki más, egy bevádlott lyányát most nem engedik olly gyakran kihallgatnom, mint ohajtanám.

Margit. Hihetlen az, hogy Bolén Annát már annyira megváltoztatá a korona. Szelidnek, s nyájasnak ismerém őt a szomorgók iránt. Az ön még most is, ámbár hatalom s hízelgés által gyötörtetik. Olvasom szelid szemében a kedvelés s jóság szép érzetét, melly olly nyájasan hajlitá egykor jó szivét Morus lyányához.

Anna. Az szerencsés idő volt még, midőn mint barátnémmal dicsekhetém veled. Szólj, mi által enyhithetem bánatodat?

Margit. Mért fekszik atyám már egy év óta fogva borzasztó falak közt? Nem azért, mert ön nem kedvelte őt? Engesztelődjék meg! — Tisztelést parancsol önnek az ő nagylelkü, nyilt, valódi érzelme; vétek nevét ne adja ellenzetének, mellyet öntudatja, s nem gyülölet parancsol. És ha messzebb ragadta hő buzgalma őt, roszalván önnek házasságát a királlyal, gondolja meg, hogy ő csalódhatott azon hév szeretetből, mellyel a jog s hazához viselteték és önhez is. Oh, igen, még önhez is! — Nem ő volt csak, ki félt, hogy ezen szerencsétlen kötés önre veszélyt hozand. Sok jó barát törekvék fölségedet leszólni. — Nem, ne gúnynyal fogadja szómat. Figyeljen. — — Minthogy e rettegett kötést megengedte az ég, adjon tehát áldást is reá! De nem adhatand, ha Anna nem lesz békeangyal, s ha ártatlanok halnak miatta, s jó atyám, a sok királyi szolga közt a leghűségesebb, mint rosz áruló nyomatik el.

Anna. Tudom, hogy a közönség engem vádol minden kivégzés miatt, s atyád sorsáért is. De ez nem az én hibám; higyjed, hogy én kivánom, s gyakran forrón kérem a királynak kegyét, és ő, bár mint imád is engem, megtagadja tőlem! — Nem, nem hagyandok atyádért semmi utat próba nélkül; hisz én ohajtom őt megmenteni. De bár ő is segitné szándékomat, bár hajtaná meg büszke lelkét kissé Henrik előtt.

Margit. Hogy meghajoljon büszke lelke kissé, engedje fölséged látnom őt. A durva börtön s szörnyü magány, vagy rémitő ijesztés által hijában vélik fékezendni e tiszta elszánt lelket. Csak szelidség lágyithatandja meg szivét; de kegyetlen keménykedés által mindig makacsb fog az lenni.

Anna. Hogyan? Tilalmas volt szülöttit látnia?

Margit. Igen.

Anna. Királyi parancsból? Hihetlen! Buzgólkodók merész parancsa volt az; parancsa Cromwellnek, ki nagy hatáskört tulajdonit magának, s igy gyakran tevé királyának hatalmát gyülöletessé. — Cromwell, te vagy? Te jösz? Figyelj!

Hatodik jelenet.

Cromwell. Előbbiek.

Cromwell. Királyné!

Anna. Mit kelle hallanom? A fogoly Morusnak ölelni gyermekit tilos? Királyunk nem akar kegyetlenséget.

Cromw. Asszonyom —

Anna. Menj a nagy szerencsétlenhez e kegyessel, s beszélgetésöket többé ne tiltsad el!

Cromw. Nem engedelmeskedhetem.

Anna. Te kétled még, vakmerő! hogy Henrik e csekély kegyet nekem meg fogja adni?

Cromw. A hon most telve ármánnyal, s a fogoly s barátinak ravasz beszédiból vészes hitetlen tanácsok s tettek következésit félhetjük uj egyházunk s Henrik ellen.

Anna. Látod, lyány, minden kivánatomból törvényt hivél születni. Oh, nem ugy van az!

Cromw. Imé, a király jő! (El.)

Hatodik jelenet.

Henrik. Előbbiek.

Anna. Henrikem!

Henrik. Ki ez, ki lábaimhoz omlik itt?

Margit. Uram!

Henrik. Te vagy? Te? Morus lyánya itt, saját lakomban? ki nyitá meg ajtómat előtted? Igy tisztelik tilalmamat?

Anna. Henrikem, ne neheztelj. Magam —

Henrik. Te, épen te, mint királyné, szorosan teljesitni parancsimat első tartoznál. Kegyelmet ne várjon.

Margit. Szörnyü szó! Uram, oh kérlek, vond vissza azt!

Henrik. El innen most e falak közől, s többé ne lássalak.

Margit. Oh, én szerencsétlen!

Anna. Királyom, én, én vagyok, ki őt hivattam. Képzelém; hogy lyánya által még hathatok Morusra, s meggyőzhetendem őt.

Henrik. Meggyőzni lelkét nem fogja senki, ismerem én. Felette hasonlit saját lelkemhez. És nekünk vagy egyelmüeknek kell lennünk örökre, vagy örökre békülhetleneknek.

Margit. Oh, jaj! elüznek engem, elhurcolnak! Anna, kettőzd erődet, háritsd el királyunk szörnyü haragját, adj vissza ismét atyámnak! (El.)

Nyolcadik jelenet.

Henrik. Anna.

Henrik. Te mindig egyenlő maradsz: gondatlan édes hölgy! Majd gyülölöd ellenségidet, s majd ismét könyörgesz érettök. Ne törd te elmédet országügyek felett.

Anna. Mindig törendem uram baján.

Henrik. Vér s lázadás korában uralkodom, mellyben királyi pálcám súlyos hatalma szükséges.

Anna. Hatalmad Európa minden nemzetét s királyát rettegteté, midőn bátran dacoltál harc, árulás és átkokkal, s engem császári szép hölgynek állitál elébe. Lelked hatalma eléggé ismerős. Most már mutasd, hogy gyakorlatával nem szükség naponként a zavart riasztanod. Engedd azon dicsőséget nekem, hogy némelly hibásnak kegyelmet nyerhessek. Engem gonosznak mondtak ellenim, mert tőled szerettetém, s te én általam. E vád már most hamis legyen! Lássa meg a világ, hogy haragom mulékony, és, ha néha első indulatomban vért kivántam is tőled, kevés idő után vad nyerseségem miatt remegtem, és azon szegények sorsát sirattam, kiktől megsértetém, és menteni ohajtám őket.

Kilencedik jelenet.

Cromwell. Előbbiek.

Henrik. Mit hozál? Add ide.

Cromw Itéletet.

Anna. Kiét? Oh jaj! — Morus?

Cromw. Nem. Az nincs kimondva még.

Henrik (elolvasván az itéletet.) Morus barátja itélteték ebben bárd alá.

Anna. Ki?

Henrik. A vén püspök, ki olly kevélyen szóra átkot reánk.

Anna. Dühös szidalmakat feledni nehéz. Könyezve kértelek boszúért. Most már, közelgvén a boszu, iszonnyal küzdök, s könyörgök, hogy tekintvén korát, palástját, melly olly sok évig födte már testét, és azt is, hogy engem még gyermek koromban szeretve ápoltak karjai, — vétkét feledd, és nyujts neki kegyelmet.

Henrik. Vedd gondolóra jól, hogy e konok vén püspök Morusnak lelke volt, s gáncsolni tanácslá törvényemet, és megmaradást ajánlott az általam roszalt hiten.

Anna. Oh, hallgass meg! Mindenre kérlek, alá ne ird most itéletét! Bús sejditéstől rémülök. Szivemet illy rettegés még nem tölté. Szünjenek már a vad kivégzések. Te biztositni ohajtod országlásodat? Kényszeritsd Morust, hogy áldjon meg, és tedd őt erővel ótalmazóddá. Mondd neki, hogy halálra kárhoztatott barátjának kegyelmet adandsz, ha esküszik, miként kivánod.

Henrik. Sikeretlen kisértés. — Ámde —

Anna. Csak most kövesd tanácsomat! Bár tudnád, szivemnek miként epésit az undor s közgyülölét minden gyönyört. S ha Annádat kesergni látod, s keserve aggaszt, tudd, uram, hogy meggyőzhetlen hatalom lakja lelkét, s gyötörve őt, ezt kiáltja: „Gyülölt vagy, boldogtalan, gyülölt a nép előtt!“ — Oh, miként szeretném magamat a közvéleménytől békéltetőnek s minden jók valódi szives barátnéjának neveztetni és böcsültetni! Hatalmadban áll most, Henrik, hogy Annát illy szép hír vidítsa meg. Akarod, király? Igen, hő érzelemtől ragyog szemed. Víg győzelmet mutatnak ezen tekintetek.

Cromw. Király — .

Henrik. Nevem ma e véritéletre nem irom. Követni szándékom Anna intését. Legyen meg a próba. Menj, Cromwell, Morushoz, és add tudtára, hogy bűntársának kegyelmet méltóztatott szerezni a királyné. Mondd, hogy a gonosz fejét kimentem vérbárd alól, egyet kötvén ki csak.

Cromw. S mit?

Henrik. Egyházjavitásomra esküjét, s hogy válásom és házasságomat javalja.

Anna. Boldog vagyok! szeretve Henrikemtől!

(El a királlyal.)

Cromw. Őrült! Mi lesz belőle, és belőlünk, ha illy ember ujra kegyelmet nyerend?

Második felvonás.

(Börtön.)

Első jelenet.

Morus egyedül.

Morus. Királyom engem kedvelt, s hogy gyülöl most, én nem hiszem. Bár sikerrel szegülhetnék jogtalankodási ellen, s mélyen szivébe véshetném a rettegést és szégyent! Szerencsés én, ha ő, kit mindig csak álnok dicséret környez, bennem, ki feddni merészlem őt, megismerné valódi igaz barátját! Kétségbe nem esem. S ha győzelmet ünnepel a hizelgők csoportja, s szolgálatit a felette nyiltnak, és hibátlan életét feledik hirével együtt, melly talán igen nagy mértékben ékesíti őt? S ha majd nem sokára e felette nyiltnak fejét is hóhérnak adja hálátlan királyunk? — De üzzük el rettentő képzeményinket. Nem, nem; megállok e bús gondolatnál. Igen, nemes munkámban istenemhez hű lenni, minden helytelen cselekvést és jogtalan kivégzést ellenzeni, — ez volt szándékom; s vajjon vigan és győzelmi vággyal kezdém? Uram, tudod, buzgó imádság, egész erőm s minden tartozásim kikémlése után kezdém meg azt. S erőmet érezém, s érzem most is. Tehát megállok e gondolatnál is: halál! De oh, jó szerette gyermekim! mivé leendtek, árván maradván el? — Vak kétség! Atyának fogják ők majd nevezni a minden gyermekek atyját, ki főleg árvák pártolója, s ki, roszra nem hajolván, önként áldozattá lett.

Második jelenet.

Cromwell. Előbbi.

Morus. Cromwell, te itt?

Cromw. Királyom külde.

Morus. Ugy? S miért?

Cromw. Arcod minő halvány! Illy kegyetlen fogságban ül Morus? S már éve mult! Oh, boldogtalan! Látod, milly megindult vagyok. — Te más, egészen más levél; olly halvány, sovány!

Morus. Elgyöngülék; de lelkem nem ernyed el, bár milly gyönge is testem. Miért jövél? Kémleni, mint ijeszt az engem, midőn a nyomorult hullatag részt, megfosztva napfénytől, elhalni látom?

Cromw. Morus, te ellenednek tartasz engem és ingerelsz. Én ellened valék, míg fény körze; de most sajnállak és királyunk kegyébe visszatérhetést törekszem számodra eszközleni, — esküm erre!

Morus. Igen sokat szokott esküdni Cromwell.

Cromw. Sértő beszédedet máskor megvetéssel viszonzanám; de most bal sorsod olly nagy, hogy rád neheztelnem többé lehetlen. Megmenteni vágylak, higyj szavamnak.

Morus. Egymást rég óta ismerjük, s te olly gyakran ismételéd alávaló kajánságod s félelmed álnokságit ellenem, hogy öntudatom épen nem gyötör, midőn most gonosz s ravasznak tartalak, s mivel csak ezt tarthatom rólad, tehát nyiltan kimondom.

Cromw. Szándékom békén türni a rágalmat, mellyet bús elnyomottból fájdalom s kin sajtol, s ellenére is kimenteni őt.

Morus. Ez igen nemes szándék!

Cromw. Miért tekintesz olly áthatólag rám?

Morus. Erényes kivánat, erkölcsjavulás és tiszta jó törekvés nyomát kerestem arcodon. Szeretném megbánni, hogy sértő tekintetével a megvetésnek nézék rád, szeretném igaztalan kevélységről irántad vádolni enmagamat, s téged becsülni kivánlak; — ámde mit sem lát szemem, mi ezt tennem javalná. Szólj, tedd, hogy kedélyedet kiismerjem és itéletemet roszaljam. E szivben isten olvas. Felfödözvén a jó derék férfit, előtted azonnal térden kérnék hibámért bocsánatot.

Cromw. Rochester agg püspöke véres halálra itélteték.

Morus. Egek, lehetne illy tett? Az emberek legőszintébbje, minden britt püspöknek erénypéldaképe, buzgó barátom! — Aggságot hijában szinlesz, szemedben csak roszul palástolt, átokra méltó örvendés ragyog.

Cromw. Te megmentheted szerencsétlen barátod fejét —

Morus. Mikép?

Cromw. Éltét ajánlja neked Henrik király, ha esküvel javallod most alkotott törvényét és uj hitünket.

Morus. Valót beszélsz?

Cromw. Reá állasz?

Morus. Remegve kérdesz? Te félsz, hogy elfogadja Henrik föltételét Morus?

Cromw. Csak a királynak kivánatát mondám.

Morus. Ne félj semmit! megélni nem fogod, hogy a király kegyét birandom ismét álzatod leleplezésire; ez az, mit te rettegsz.

Cromw. (félre.) Ujra lélekzem! (Hangosan.) S halni engeded jó barátodat?

Morus. Nem ellenzhetem.

Cromw. Ót megrontva magadnak ártasz, kegyre örökké méltatlan léssz, te ércfejü!

Morus. Hogy szivem most vajjon megretten é, vagy a királynak talán kegyébe térek újra, e nagy kétség előbb ajkidra édes szókat tőn; ámde most, elveszni látván engem, gyülöleted ujra kitörni merészkedik.

Cromw. Nem, dölyfös agg, kiméletet kivánni többé nincs jogod.

Morus. S kivántam én már kimélést hozzád hasonlóktól?

Cromw. A királyt én tartóztatám eddig, hogy a parliamentnek téged ne adjon át. Törvény elébe jövén, hamar fog halálod bekövetkezni.

Morus. Ha az való, hogy engem eddig elvonni törekvél a törvény elől, ugy azon reményből tetted azt, hogy a bilincsektől elgyöngülök majd, s olly becstelenné leszek, minő te vagy. De ezt nem éled meg.

Cromw. De azt meg, hogy végre testedről levágva, s gyepen vérben uszva látandom fejedet.

Morus. S borzadni fogsz, mondani kényszerülvén: „Nem győzhetém meg őt!“

Cromw. Ki jő?

Harmadik jelenet.

Margit. Egy tisztviselő. Előbbiek.

Morus. Te itt?

Margit. Atyám!

Morus. Lyányom!

Cromw. Hogyan? Te a tilalom ellenére is itt? Barátitól vigasztalás ne jöjön Morusnak. Miként merészled? El kell válniok.

Tisztviselő. Nem; ő a király parancsából van itt.

Cromw. Düh! — Oh! — Mint lehetne ez?

Margit. Királynénk szólt érttünk, atyám. Az ő munkája volt, hogy tisztelt tekintetedet lyányod ismét láthatja.

Morus. Isten jutalma érje értte Annát, és vonja vissza a vétek s veszélynek ösvényiről, mellyekre tévedett.

Cromw. Nem fogtok soká örvendni.

Margit. Halld, ne menj olly dühödten el, Cromwell! Szünj meg növelni vad ellenink számát. Feledd nemes nagy lélekkel a mult versenygéseket jó atyámmal. Ő szegény rég óta szenved! Tekintsd dicsőségednek a királynét segitni szándékában, és erődet atyám megmentéseért csatold az övéhez.

Cromw. Asszony, bocsáss, bocsáss! Oh, hűtlenek, még érezni fogjátok hatalmam és boszúmat!

(El. A tisztviselő hátra vonul.)

Negyedik jelenet.

Morus. Margit.

Margit. Gonosz! — Talán ismét uj szitokkal ingerléd őt atyám? Te e kérdést igenled? Szelid szemrehányást türj el tehát tőlem. Minő szerény szoktál egyébkor lenni más iránt.

Morus. Szerény szeretnék lehetni mindenkor; de felsőbb erőszak által, kényszeritve érzem magamat, színeskedő gazzal nyiltan dacolni. Én tartozásnak vélem akkor, hogy az elnyomott szerencsétlen ne hajtsa előtte meg nyakát, s bizalmát gúnynyal mellőzze el. Büszkeségemből maradvány ez talán; bocsássa meg a jó isten! de ő tudja, hogy Henriknek ugyanazon rosz szineskedő hizelgőit, kiket rút vétkök miatt dorgálok, szivemből szánom, s az istenhez javulásukért könyörgök.

Margit. Atyám, magas erényekkel álda meg téged az ég, előképül az embereknek. Egyet hiányozni ne engedj! Födezd el gyakrabban ollyak előtt érzelmidet, kik kárt tenni vágynak, s fájdalom, tehetnek is.

Morus. Érzelmimet többször rejtém el, lyányom, már eddig is, sem mint véled. Nem egy kém kérdezte álnokul tőlem, mit érzek a főhatalomról, mellyet a király vél űzhetni Britthon egyházában? És még kérdeztetém az elválás iránt is, s a vér és kirablás törvényéről. Ollykor keringve válaszoltam csak, gyakran elrejtve félig nézetimet, halasztást, további fontolás végett, kivántam. E tettetést jogosnak és okosnak tartám, s csak általa reményltem menekvést. E tettetésnek ellenállhatlan utálatát önti belém most az isten; botránkozástól félek s még nyiltabban ohajtom nézetimet kitárni, mint eddig tevém.

Margit. Mit mondasz? Oh, én szerencsétlen! Nem, nem, ne tedd, atyám, mást nem kivánnak belőled ellenid kicsalni, mint illy vallástevést, hogy a törvény az által sérülve látszassék, s villámait rád szórhassa.

Morus. Bizd az égre, lyányom, hogy sugalja lelkembe, mit kimondanom, vagy hallgatva titkolnom kell. — Szólj velem most anyádról és testvéridről; miért nem jövének el veled mindnyájan börtönömbe, ölelni atyjokat?

Margit. Keserve sorvasztja jó anyánkat, s lelke gyakran háborog; midőn aztán bús szókat intéz hozzád, s könyörgve kényszerit, ne foszd meg életétől őt, s magadat neki s gyermekidnek mentsd meg. Kisebb testvérim éjjel nappal sirnak körültünk s az istent imádkozással fárasztják mély börtönbe zárt jó atyjokért. Könyörre méltóbb család még nem létezett!

Morus. Kedves szülöttim!

Margit. Szegény atyám, nézd, szemed könyűktől ragyog, sok ártatlan, szorongatott és bús szivekért, mellyek forrón szeretnek téged, s nem élhetnek, ha köztök nem vagy, s kiknek reád szükségök van. Te most még enyhitheted fájdalmokat, s hatalmad van a szerencsétlenség zivatarát is előzni, melly most dúlni kezd fölöttük. Oh, csöndesitsd le a király haragját! Ne késsél a kivánt esküt letenni!

Morus. S ha ezt lehetlen a nélkül megtennem, hogy lelkem ünnepélyes szózatának sugallatát ne vessem meg! Te sápadsz?

Margit. Ha nem hajolsz, tehát csakugyan elveszítsünk téged mi elhagyott árvák? — Nem, én nem szűnhetlek ostromolni, jó atyám! Légy irgalmas árva gyermekidhez! Oh, légy irgalmas agg barátodhoz, a szegény jó püspökhez! Undok börtönében bárd végzendi nem sokára életét, jog s törvény szerint, s te, csak te mentheted meg őt! Engedelmet adtak hozzád jőnem, mivel szíves kérelmem egykor meghajlitá már lelkedet. Jaj, ha Henrik előtt ki kell vallanom, hogy hajolni nem fogsz! Csak egy szót engedj vinnem —

Morus. Az engedelmesség s szeretet szavát —

Margit. Nem, parancsa teljesitését —

Morus. Igen, ha nem tiltja hit és igazság.

Margit. Oh, add egyezésedet!

Morus. Zűzott kebelből kell tehát atyai tekintély szavát emelnem lyányom ellen? Szűnj meg! — Értesz engem? Aljas tettre kérni ne merd atyádat. Illy rosz szolgálatot nem várnak Morus lyányától. Feledéd, te kőszivű, hogy szódnak felette kedves szép hangja, és könyűid, s bús családom gondtól emésztett képe, s borzadályos képzelete a bárdnak, melly legvalódibb s legjobb agg barátom éltét végezendő, felette nagy kín már ugy is gyöngült erőmnek?

Margit. Oh, istenem!

Morus. Szót sem többé. Töröljük le szégyenitő könyűinket. Elszánt nemes merészséggel menj a királyhoz. Morus lyánya légy! Mondd neki, hogy nem voltam ellensége s nem is leendek azzá; de hogy parancsát, mellyel harcra kénytet atyáim ős oltára ellen, és mellyel jó barátimat gyülölni, sőt halálukat és számüzésöket javaltatni kivánja, (elhatározva, emelkedő hangon,) én teljesitni nem tudom.

Margit. Szavad —

Morus. Másolhatatlan. — Lélekzeted megáll a mély fájdalomtól, lyányom. Ne csüggedj, és halld szavaimat! — Ömleszd könyűidet, ömleszd atyád keblére itt. Örömmel veszem föl azokat és sirok veled; de mig szent fájdalmat áraszt szived, rettenthetlen maradj, s acélitsd hős erővel lelkedet!

Margit. Egek! Ki jő? El akarnak már tőled választani?

Ötödik jelenet.

A tisztviselő. Előbbiek.

Tisztviselő. Itt a királyné.

Hatodik jelenet.

Anna. Örök. Előbbiek.

Margit. Oh, Anna!

Morus. Mit látok? Te börtönömben?

Anna. Magam kivántam a jó hir hozója lehetni. Kérelmimre a király ma kihallgatand téged.

Morus. Rég óta hiában kivánt szerencse! Meglátandom ismét őt. S engem ő meghallgatand. Enyészett reményemet most hirtelen betölti. Engem azért gyülölt csak, mert a ravasz hizelgők elöle rejtve tartottak. Szemét most ismét őszinte hű agg szolgájára vetvén, kit egykor baráti névvel tisztelt meg, nem, ő nem gyülölendhet engem többé. Nagylelkü hölgy, e kegyességet soha nem feledem el.

Anna. Magam jövék, józan meggondolásra ohajtván kérni téged. Jaj, ha most megsérted a királyt! Azt többé nem tehetnéd!

Margit. Az ég legyen tehát segédünk!

Anna. Akár minő kárhoztatónak érzed Henrik király tettét vagy nézetét, ne gáncsold azért, Morus. Szebb győzedelmet adandhat a jövendő még neked. Most sokat reménylek erényedtől s királyunk szives barátságától, mellyel hozzád ő még most is viseltetik. Érzem, hogy honommal s Henrikkel jót teszek, ha végre nagy lelketek közjóért fog buzogni.

Morus. Isten áldja meg reményidet!

Anna. Most siessünk.

Harmadik felvonás.

(Királyi palota.)

Első jelenet.

Henrik egyedül.

Henrik. Őt lássam ismét? E beszélgetést félem s kivánom is. Különböző két szellem csatáz velem ma, ez kiáltva, hogy minden áron ismét megszerezzem barátomúl, a nagy derék férfit, hogy ma gonosz irígyei fölé emeljem őt; a másik gúnynyal roszalva e kisértést, e gyöngeséget, s dühre ingerelve magam s Morus Tamás ellen, hogy őt gyalázatomra még most is kedvelem, s hogy vagy gyáva rabja leendek erényének, vagy kénytelen — megölni őt! S halálát szabad é választanom? Nem undokitja meg örökre uralkodásomat e rút cselekvény? Szándékom áll: fékezni vagy megölni őt!

Második jelenet.

Cromwell. Előbbi.

Cromwell. Király!

Henrik. Mi sürgetős gond hajtja olly gyorsasággal lábadat?

Crom. Norfolk hge és Cranmer királyi fölségedtől esdve kérnek kihallgatást.

Henrik. Hogyan?

Crom. Királyom, legyen kegyes fölséged kérésöket megadni, őszintébben senki nem buzg fölségedért.

Henrik. Tudom, mi céljok. Most bocsátám magamtól őket. Hálával viszonzom buzgalmokat; de únom már szünetlen kérésöket, hogy Morust ne lássam. Talán félik őt?

Crom. Az egész udvar kerüli a régi egyház vakmerő lovagját. Ő egykor fölséged szivén igen nagy erőt gyakorlott. Minthogy már ismerjük türelmét fölséged királyi szivének, s a csalárdság és zendülés azon rosz pártfogójának ravasz fejét, tehát rettegés nélkül gondolóra kell vennünk, hogy a hon csapásinak legsúlyosbját épen most várhatja, hogy nagy Henrikünket a rosz, de még felette kedvelt csábító, majd megvakítja még, hogy nagy Henrikünknek hire ma elsötétül, s hogy ma rögtön mélység fakad nagy Henrik előtt, kiirtva s elnyelve nagyságát, és hogy a jövőkor, keresvén őt, majd igy szólhatand: „Tán soha nem is volt ő olly nagy!“

Henrik. Vakmerő!

Crom. A hű jobbágy dacolni tartozik királya nehezteléséével, hogy kártól megóvja őt. Az angol egyház üdvös változását jól eszközölte fölséged, de gyászos és szörnyü vérontás által. Ha most azt bevégzi s bátran fentartja, ugy a vér feledve lesz, melly értte omlott ki, s fölségedet mindig magasztalandják a jámborok és bölcsek; ha ellenben ingadozva a vállalatban, hűtelen rosz tanácsnak ad figyelmet, s gyöngitéssel rontja meg munkáját, ugy nem fog maratni uralkodása nagy hirének édes gyümölcse, s csak gyalázattal tetézett rosz hire a vérontásnak tartandja fön magát.

Henrik. Annak marad fön hire, hogy királyod elég erővel birt, mások tanácsát mellőzve, csak tulajdon véleményét követni. Érted? Menj!

Crom. Gondolja meg —

Henrik. Menj!

Harmadik jelenet.

Anna. Előbbiek.

Anna. Mért nem bocsátatik be Morus? Engedd, uram, bejőni végre őt.

Henrik. Vezesd be, Cromwell, Morust!

Crom. (félre.) Most semmivé leendek! (El.)

Negyedik jelenet.

Anna. Henrik.

Henrik. Engedélyem és szerelmem fölötte nagy próbáját nyujtom ma neked. Ámde kérlek, jövendőben, mint fejdelemnő, jobban őrizd nevedet.

Anna. Harag mondatja ezt veled?

Henrik. Ámbár szeretve függök rajtad, Anna, tudd meg, hogy a kormányozásban mégis tilos engem vezetned. Szólni engedem most Morust, de hasztalan gondod a lázadók javára nekem nem tetszik, s ha azok most is még —

Anna. Én —

Henrik. Nem mented őket.

Anna (félre.) Szeretve függ szivem rajta, s még is gyakran félnem kényszerit. (Hangosan.) Itt jő a szerencsétlen!

Henrik. Oh, egy évi gyászos fogság mint nyomá föl ez arcra a kinnak bélyegét!

Ötödik jelenet.

Morus. Gromwell. Előbbiek.

Morus. Királyom!

Henrik. Morus, rég várok már tőled kimentést és megbánást.

Morus. Király, kimentést és megbánást rég mutattam volna már, habár csak egy hibáért pirulnék is, lelkemtől vádoltatva.

Henrik. Változtasd meg valahára szavaidat. Figyelj reám! Emlékezzél azon mély s hő hódolatra, mellyel adózni méltóztatám hirednek, mikép tüntetém azt ki, s azon hü tiszteletre, mellyel irántad viseltetém. Azt is eszedbe hozd, mikép gyászoltuk egykor az angol egyház hibáit, s mint töprenkedénk javitásáról. Én azt bátran s vidámon kezdém meg, s mért hagyál te el?

Morus. Segédkezet nyujtottam volna hozzá, ha sok gonosz vakbuzgó olly igen nem terjeszti ki, hogy fosztás, gyilkolás és egyházszakadás következett belőle. Én csak való és sérelmetlen javitást, pápista hittannal nem harcolót, és szokásainknak jobbitást ohajték; nyilt harcot a babona ellen, s érett, bölcs és jó tanitást. Illy egyházjavitást helyeslek én csak, de mást nem pártolandok.

Henrik. Bölcs s tág tapasztalásu férfiakhoz, minő te vagy, illy vonakodás nem illő. Ország javitásával kapcsolatban álló nagy és szükséges rendülések csak részletes károkkal összesitve történhetők. Hagyd a pórnépet aztán bámulni vagy rettegni, és tekints te jövőkorunkba; boldog béke fogja követni nyolcadik Henrik viharzó uralkodását, melly most megkivántatik. A Roma jármától ment Anglia uj és meglepő erővel fogja majd mély velős belátását kifejtni, s még más nemzeteknek is világot nyujtand, s századokon át ragyogni fog szellemi fénynyel s nagysággal. Elméhben illy nemes következés élt.

Morus. Nyolcadik Henrik elméje csak illy nemes sikert ohajthat. Hibázott azonban a véghez vitelben. E bő szigetben a bátorság s értelemnek szelleme erős, s a vétkes meghasonlás, vérengzés s zsarnoki törvény dacára is, reménylem, bátran fogja fejét fölemelni. Jóllétökkel ámde keverve látandják fanyar gyümölcsit jelenkorunknak a méltatlanok. Csak a meghasonlást mellőzd, mert ez által polgárgyülölség, hit szakadása, álnok rágalmazás, a legszentebb jogoknak hosszasb különbsége, s egykor talán még nyilt romlás is eredhet az illy csirából.

Henrik. Kiselmü aggság ne nyomja el a kormányférfi lelkét.

Morus. Ámde fontos, ész sugalta aggságokat, elmellőzni ne merjen; mivel, ha látom is Anglia jövendő nagysága kezdetét, és sejthetem, azért még nem láthatom, miként jő illy elemhez a jogtalan rendelvény s üldözés, vagy palloscsapások s vér által parancsolt uj hit.

Henrik. Beszéded mindig vakmerő.

Morus. Ki fejdelméhez hű, az beszélni nyiltan szokott, s Henrik király iránt nem változtatandom szómat félelemből, hogy értte fogságra, vagy halálra itél. Hazug csalódás és boldogtalan vágy vakitja

fölségedet. Az nem javitás, mit ön most müvel, hanem kegyetlen harc mind azokkal, kik bátran szegültek fölséged ellen akkor, midőn szerelme elhülvén szegény Katalin iránt, szivében felette is győzelmes szenvedély kelt könyörre még méltóbb Annánk iránt.

Henrik. Ne tovább! — Nemes tettét Annának illykép jutalmazod?

Morus. Tisztelem ezen nemes hölgy könyörületét, tisztelem azon baráti érzelmeket, mikkel bús családom iránt viseltetik. Tisztelem egyesség utáni vágyát. Ámde a nemes jó lélek heves kérelme sem vezérlend rút tettetésre.

Anna. Jaj! Bár béketervem uram s királyom és egy illy erényes jobbágy között, ohajtott jó sikerrel mehetne véghez! Jó kegyes királyunk s Angliának e békevágya, s forró kivánatom, kérlek Morus, nem tied is?

Morus. Igen, nemes hölgy, szivemből ohajtok honom s királyomnak szolgálni; de az illy szolgálat valót kiván, s ajakim mindig valót beszéltek, és szólnak újra most is. Ha egykor átokkal tetézett ez érc uralkodás után, javítand e rosz cselekvésen Anglia, s türelmet és szent igazságot kiván, akkor dicséret nem vár önre, Henrik, mert a hon történetében szörnyü vérvonással leend fölirva annak neve, ki békó s ocsmány bitófa által alkotott uj hitet.

Henrik. Becsmérlést mersz ellenem röpiteni?

Morus. Nem, hanem csak intést, jelentve a fejdelem előtt csalhatlan éles becsmérlését britt évkönyveinknek, melly szörnyü, s lelkisméretet acélit, — intést, hogy az örökös becsmérlés azon rút lapját fölséged még kitépheti.

Henrik. Igen, ha királyi homlokom hajolni tudna azon kevély remete előtt, azon rút csaló előtt, ki népemet szegénynyé javalja tenni a bűn tudásáért. —

Morus. Valamint én nem hajoltam még csalók előtt, s igaz keresztyén s pápista vagyok, ugy fölségednek is csak valódi szolgája előtt kell meghajolni az istenségnek, és az a bün tudásáért csak erényt kivánand. Hagyjuk közönséges vagy nemtelen rút ábrázolását a dolognak, az csak vad elfajult lelkekhez illik. És ők, azoknak esküdve gúnyt s gyülöletet ma, kik őseik hitében megmaradtak, ők kétszeres s becstelenitő szinekkel föstnek gyalázatos képet, s tagadnak minden világot, vagy beszinezik azt. Mi, kegyes király, nem úgy cselekszünk. Bölcs és vitéz lelkeknek véleménye a pórnép itéletétől soha ne függjön.

Henrik. Az angol egyház —

Morus. Nem birt eléggé jó érdemes szolgákat; volt azonban jó is közöttök. Sok szineskedője, de sok valódi istentisztelője is volt. Ez egyház tisztitást kivánt és világitást, de nem vérben fürösztést.

Henrik. Könnyü kivánni, ámde azt kivinni súlyos. Tehát még mindig ifjusága ábrándvilágában tévelyg barátom? Ősz már hajad, trónom lépcsőzetéről láttad tekervényes vad hánykodását a népzendüléseknek, s azt álmodod még most is, hogy e bősz hánykodást vezetni hatalma van minden királynak? Engedj a hon javát intézni zord erőszak nélkül nem lehet. Én kieszközöltem e hon javát, melly olly sok s nagy veszélytől gátoltaték; gondokkal küzdve, többször hibázva, megvallom, s népemnek azért konok gyülöletét szerezve meg magamnak, vittem azt véghez. De véghez vittem. Lehet, hogy megvakitatám közönséges tekintet által; de bátorságom nem csekély, s hogy történetünk gyalázand, azt nem reménylem.

Morus. Gyalázni? Nem, — beszélni fog —

Henrik. Fogadd tanácsomat, eszes légy és vedd gondolóra, hogy a király nem engedend, s neked kell engednod. Én ohajtanám nagy elmédet, szolgálatidat, s nevedet tisztelni, s békét azért kivánok most veled szerezni. Királyi hirnevem kivánja, hogy ma megkössem azt veled, vagy büntetéssel mutassak célt rút vakmerőségednek. Akarsz?

Morus. Eláruljam fölségedet? Tudom, hogy nem kivánja azt, vagy, büntelennek tartván ezen vérengezést, csalója legyek enmagamnak? Nem tehetem.

Henrik. Véled, kevély, hogy érdemed megmenteni képes bárdtól fejedet? Csalatkozol.

Anna. Ne harag legyen beszédetek eredvénye, mellyhez ma istenünk csatolta Anglia sorsát.

Henrik. Tehát az esküvést, mit minden derék britt letett, mondja ő is el!

Morus. Hűséget esküvém, s azt meg is tartom, királyom.

Henrik. Kész engedelmességet uj szabályim iránt!

Morus. Ha istenem szabályival nem ellenkezők.

Henrik. Én ollyakat nem adtam.

Morus. A hitszabadság vérpad és bilincsek által van elzáratva. Meghagyatván a hitszabadság, szabályid nem leendnek ég elleniek.

Henrik. Azon szabadság, mellyért most esengesz, csalárdul alkalmaztatván nehány rosz pápista által, kárt tett a hazának s enmagamnak.

Morus. A jók azt az igazság s hazának dicsére alkalmazák; s most kivánom a jók nevében.

Henrik. Engedj, s udvaromnak első helyére teszlek ujra, de reszkess különben. Elválásom s ujitásimat ha szentesitni nem fogod, halálban vétkes barátid is mind osztozandnak veled.

Morus. Tudom, hogy már Rochester őre halálra vár; a hon sok börtönében ártatlan áldozat számos nyomorg. Én iszonyt érzek ugyan; de képes még sem vagyok megmentni bárdtól ocsmány elpártolással az olly igen becses jó barátimat.

Henrik. Meg fognak halni.

Morus. Isten elrejti őket, hová hatalmad nem ér. —

Henrik. Kevély te, többet, sem mint egy királynak szabad, nyujtottam neked kegyemből. Most saját hibád, ha felbomlik kötésünk, én nem kivántam.

Anna. Oh, király!

Henrik. Vitessék börtönbe ismét! A birák, itélni halálra őt, ám jőjenek, s barátja a püspök, előtte haljon meg! (El.)

Hatodik jelenet.

Morus. Anna. Cromwell.

Anna. Megindulék. Engedj! Még most időd van. Lecsöndesitem a királyt.

Morus. Barátim, szülöttim és hazám iránt, s irántad, ki szörnyü véget érendsz nem sokára, ha a királytól nem futsz, én is megindulást érzek.

Anna. Engedj!

Morus. Nem, semmi árért nem illik a gyalázathoz hajolni.

Anna. Meghalni illy nemesnek nem szabad. Még meghallgatand Henrik. (El.)

Hetedik jelenet.

Morus. Cromwell.

Crom. Te nyugtalan vagy, akaratod ellen, jól látom. Ha bánatot mutatsz — királyunkon nagyobb hatással dicsekhetem, mint bár ki. Még segitek rajtad. — Szemedben gúny, s hallgatsz? — Előre! (Őrök jőnek; Cromwell int nekik, hogy a foglyot vezessék vissza. Ez követi őket, s Cromwell a másik oldalon dühösen távozik.)

Negyedik felvonás.

(Törvényterem.)

Első jelenet.

Cromwell. Birák (köztök) *Alfred. Tanúk.*

Első biró (lassan egy másikhoz.) Mért szól néhány biróhoz titkolózva a gonosz Cromwell?

2d. biró. Lassan; ő barátival tudatja most Henrik irtózatos parancsát.

1sö biró. És az?

2d. biró. Hogy Morus halálra méltó legyen s azonnal kárhoztassék el.

Alfred (lassan Cromwellhez.) De én Morus Tamásnak jó barátja valék szerencsés napjaiban, s előttem ő ártatlan.

Crom. (lassan Alfredhez.) Gondolj csak sok fiadra. Ha Henrikünk kegyét veszited, őket örökre megfosztod a szerencse minden reményitől. (Távozván tőle, emelt hangon.) A vádlott nincs itt még?

Alfred. Tudod, hogy a börtön érc rostélyzatán keresztül látá vérpadra menni drága barátját a püspököt. És ez, ocsmány kordélyon ülve, az pedig mocskos rostély mögött, milly érzékenyitő férfias bucsuszót váltott egymást közt. Midőn azonban megindult s eltünt az undok kordély, s a harangok szörnyü halálos hangokat kongtak, akkor, kicsúszván két kezéből a vas rostélyozat, félholtan börtönébe rogyott Morus.

Crom. Midőn eszmélni kezde, nála valék. Mihelyt azonban rám esének szemei, vad tagjártatással ugrék föl fekhelyéről, s roszlelkü dacával igy szóla hozzám: „Tán azért jövél csak, hogy gyöngeségemen szemedet legeltesd? Ugy célodat nem éred, mert gyöngülést csak rosz testemen látandsz, csak az hanyatlott.“

Második jelenet.

Ajtónálló. Előbbiek.

Ajtónálló. Morus Tamás!

1sö biró. Ő!

Crom. Imé, itt áll!

Alfred (távolról látván Morust.) Lépése igen lassu. E tekintetnél ki gátolandja könyüit! Ő tehát az, ő, ki az ország kancellára volt, hatalmas kormánytanácsnokok közt leghatalmasb, s a hon és király kedveltje.

2d. biró (lassan Alfredhez.) Hamar rejtsd el megindulásodat, Cromwell vigyáz rád!

Alfred. Most reám tekint Morus. Borzad, birái között egyet látván azon felette sokak közöl, kikkel jót tett. Bár szivemben olvasni tudna! — De, — sok fiam van! —.

Harmadik jelenet.

Morus. Előbbiek.

Morus. Tehát ezen falak közt, egykor a jog szentelt helyén, mondják most a halálos itéletet sok ártatlanra! Épen itt mondatott ki, csak most, második jó atyámnak és Rochester pásztorának véritélete, ki egészen erénynek áldozá életét! Vigan állhatok most azon helyen, mellyen szent lábod állott, kedves barátom! Szinte látni vélem, miként emelted homlokod biráid előtt, s mikép zavarta meg ronda lelköket kemény állhatatossága által nagy szived.

Crom. Minőnek őt te képzeled, nem ollyan vad s vakmerő barátod már; először megvetést mutatott —

Morus. Mit jelent e mosoly? Beszélj!

Crom. Az agg szineskedő még eszére tért.

Morus. Egek! Mit akarsz mondani?

Crom. Vérpadra érvén, a szörnyü tekintet legyőzte őt. Most mentséget kezde alázattal rebegni, büszkeségét megbánva sirt, és kivallá, hogy az angol egyház tisztulását helyesnek nevezni kész és kénytelen. Királyunknak kegyére bizá magát aztán, és jó királyunk, hallgatva ránk, kimondá a kegyelmet.

Morus. Gyalázatos hazugság ez! Csodálat jelével arcokon tekintik egymást biráim.

Crom. Ők mindnyájan azt igenlik, mit szám monda most.

Alfred (lassan.) S mi tűrjük ezt?

Egy másik biró (lassan.) Királyunk helyesli e cselt, vedd ezt gondolóra!

Alfred. Én —

Az előbbi biró. Tartsd boszúdat féken, mert elveszendesz.

Morus. Lehetlen ez. Barátomat te, Cromwell, rágalmazod.

Crom. Feledni látszatol, milly tiszteletes e hely.

Morus. A bíráknak ajaki hajdan itt nem hazudtak; de ha hazudtak még is, ugy keményen bün-

teté meg őket az érc igazság s törvény. E szerencsés időszak elmult már. Pirulni látom barátimat rágalmadért, de szólni egy sem merészel ellened. De több ül most itt ezen megrontott parliamentben, mellyért egykor pirulni fog majd Angolország, ki legtisztább hírben ragyogva élt boldogabb szép napjaimban. Annyira változtatja meg félelem a halandókat?

Crom. Bitófa alól kimentetvén, a bánatától sujtott öreg könyörge, hogy közöljük tettét veled, mi téged is talán jobb ösvényre térithetne.

Morus. És azon jobb ösvény ugyan mellyik? Talán az istent áruljam el? S szűm szózatát tagadjam meg? Nem, a nemes nem adhat rosz tanácsot. S ha rendületlen erényét feledve, magának csakugyan ellenmondott, úgy azt akkor tevé, midőn, félvén haláltól, eszméletét veszté el. Ha való, hogy él még, szabad lesz őt látnom?

Crom. Hogy ujra pártodra csábitsd? Nem, nem láthatod, mig példáját követni nem fogod. Most határozz. Felelj!

Morus. Tevém már.

Crom. Rosz gonosztevő, igy kárhoztatod te a jobbágyi hűség szép engedelmességét enmagadban? Ismerhet ebből most már a parliament.

Morus. Fejtsd bár mikép szavamat, te kaján, én esküszöm, hogy álnok soha nem valék!

Crom. Bátran jelent meg egy jós lyány a kenti völgy ölében, nyiltan hirdetve zendülést, s kivallá, hogy szörnyü vétkes tettének te voltál rugója.

Morus. Én szentnek tartám azon szűz lyányt, s hiszem most is, hogy az, s lehetlen hinnem, hogy ellenem olly ocsmány panaszra fakadhatott. Állandóságot a jó pápista hitben hirdetének a szűz szent ajaki, de zendülést nem.

Crom. Vétke ismért már, s érdemlett büntetése máglya lett. E szemtelen dicséreted tanúja részvételednek. — S még ezen kivül van elég tanúbizonyság olly bevádolt bűntársaidtól, kik pápista vallást hivő hatalmaknak s a vatikán urának adattak el, és Henrik király s honunknak vesztén törék elméjöket, s kivallák a kinpadon, hogy ők Morust tekinték és tisztelék buzditó példaképnek.

Morus. Ha kínzás között ezt egy vagy néhányan vallák is, mit árthat az nekem? Vagy nem választhatának ők példaképül engem tudtomon kivül, s nem hihettek zendülőnek, mivel hitemet nem tagadtam meg? Én az nem voltam, esküszöm, s hogy én helyesnek tartom gyülölni, zendülést kerülve, a botránkozást, öldöklést és meghasonlást.

Crom. Te a király elválását s utóbbi frigyét szidalmazod botránkozónak?

Morus. Csak kétkedem. Nem bűn még a kétkedés.

Crom. Felső hatalmát hit s egyházi ügyekben tagadod királyunknak?

Morus. Kétséges e pont, és más birákra vár. Én nem tudom, mit itélnek a civakodó uj tanárok ezen kizáró hatalomról. Én kész vagyok hozzá hajolni, ha az nem ártalmas, de megvetem, ha hitemmel ellenkezik.

Crom. E válaszod kétértelmű.

Morus. Kimondom nyiltan, hogy a pápista hit sajátom, s ellenzem a zsarnokságot. További nyilatkozást itt adni nem fogok.

Crom. Te Henrik hatalmát zsarnokságnak hiszed?

Morus. Jogos hatalmát épen nem.

Crom. S jogosnak csak a pápistáét tartod?

Morus. Az igazságét!

Crom. Istentelennek tartod a királyt és e parliamentet?

Morus. Isten mentsen! Én mindnyáját hivottaknak hiszem az erény s istenünkhez; de csalhatatlanoknak nem hiszem, sőt roszaknak is, ha lelkök szent parancsát tagadni vakmerők.

Crom. Te egyébkor a király és e parliament ellen szóltál.

Morus. Mikor?

Crom. Néhány nap mult csak el, hogy az itt most jelen levő Rich nálad volt ezen többi tanúkkal. A király parancsolá, hogy a büntetés nehezbitése végett irások és könyvek vigasztalása tőled vetessék el. Dühhel fakadt ki akkor szidalmazásod. Most erősitsd szómat, tanú; szólj, Rich Richard.

Tanu. Valóban szánlak, Morus Tamás. Kegyes királyunk iránti engedelmességre intének téged. Te haragra gyulva, a királyt s parliamentet olly istentelennek mondád, hogy istenhez igy szólnak: „Te nem vagy isten!“ —

Morus. Szavam változtatád. Csak e szót ejtém ki: ha bátrak is szólni istenünkhez: „Te nem vagy isten!“ az megsemmisitni nem fogja a mindenhatót.

Az előbbi tanu. Királyt és e parliamentet ő istentelennek nevezte, esküszöm!

Crom. Minden tanu hitére esküdjék most.

Másik tanu. Uram, bizonyság csak, a mit teszek, de esküdnöm nem lehet.

Crom. Hogyan? S ti mit szóltok? (A többiekhez.)

3d. tanu. Mi a parancsot követve, a fogolynak könyveit mind elvettük; ámde mérges szavait lehetlen volt egészen értenünk.

4d. tanu. Miként Rich Richard, ugy én is esküszöm.

Alfred. Gonosz szörny!

Morus. Én esküszöm, hogy istent soha ne lássam, ha e gonosz megvesztegetett Rich Richard beszédem értelmét egészen nem csavarta el! — Illy szörnyü eskü jöhetne é hamisan számból, bár az egész világot lehetne is megnyernem azzal?

Crom. Tehát mutasd meg, hogy zendülő érzelmek nincsenek jó szivedben! Ezt mutasd meg, a királyban tisztelve —

Morus. Engedelmességre és hűségre minden jogát, ugy, ha szent hitünknek igen kemény törvényekkel nem ártand.

Crom. Vedd gondolóra, hányan esküvék már, mit most töled ohajtok. A király nevében ünnepélyesen kivánok választ utólszor: fogsz esküvést tenni?

Morus. Nem!

Crom. (fölkel.) Gyorsan tehát, birák, menjünk szavazni. (A birák fölkelnek.)

Alfred. Cromwell, megállj! Tartsd vissza még csapásodat szeplőtelen fejéről.

Crom. S te még merész vagy?

Alfred. Igen, merész vagyok még véleményemet nyiltan kimondani. Bár a régi hithez igen ragaszkodik Morus, szándéka még is hibátlan, s élete mindig bűntelen volt. S ha az való, hogy büntetésre

az észnek ártatlan hibáiért nem kárhoztatandó senki, érdemesb ugy még senki nem volt a törvény kegyére, mint ő.

Morus. Te agg, ki még rosz napjaimban sem vontad el barátságodat, kivált itt, hol minden ellenségem, részint gyülöletből, részint félelem miatt, fogadd őszinte hálámat. Azonban, hasztalan ne fáraszd romlatlan érzetedet nagyobb erőnek kifejtésére! Tedd nyilvánossá, ha csak rábeszélés által adtad a rosz törvényekhez szavadat, mellyek hizelgnek bal utra vitt királyunknak, s csalárdul egyházjavitást igérnek, — és kiáltsd ki, hogy végre most megnyilt szemed. Ne rettegj a dicső hatáltól, melly a valódi nemesre vár!

Crom. Milly vakmerő dölyfös beszéd!

Alfred. Szavával nem tántoríthat nézetimtől el, és ne is hevítse föl Cromwellt! őszintén beszél ő —

Crom. Elég. Ravasz szóharc ne tántoritsa most meg a kemény birák itéletét.

Alfred. Oh!

Crom. Már elég! Birák, menjünk szavazni! —

(Crom. és a többi birák más terembe mennek.)

Negyedik jelenet.

Morus. Ajtónálló.

Morus (magában.) Nem vonhatom kétségbe már halálos itéletemet. Bátran várom azt. (Az ajtónállóhoz.) Magunkra vagyunk hagyatva, halld, való é, hogy barátom, a püspök, midőn halálhoz közelge, elfajult? Magunk vagyunk, szólj!

Ajtónálló. Uram, ne áruljon el! Barátja bátran halt meg.

Morus. Isten áldja meg jóságodat! Jobb kedvvel halok most meg. — S te, oh dicső szellem, ki vágyva nyujtod onnan kezedet nekem, bocsásd meg hibámat, hogy pillanatra nyugtalan levék, s hitelt adék a rosz rágalmazásnak! — Milly hang ez? Egy szerencsétlen lyány jő zokogva.

Margit szava. Ismét meg kell látnom őt. Én látni akarom még jó atyámat.

Ötödik jelenet.

Margit (hiában tartóztatva egy őr által.) *Előbbiek.*

Morus. Lyányom! Csak pillanatra engedjétek árva lyányomat atyja keblén megpihenni.

Margit. Én észrevétlen jöttem e terembe, rejtett uton. Szerencém nem hagyott el. Isten vezérlé léptimet, karodban vagyok.

Morus. Hová vezérle lyányi érzeted illy roszkor, gyermekem? E gyászház előtted nem ismerős, menj!

Margit. A törvényteremben vagyok, tudom. Mért nem látok birákat itt egybegyülten ülni? Én könyüket s kérelmeket hozék magammal, őket részvétre birni.

Morus. Gyermekem, keservet gerjesztnek agg szivemben bús könyüid; de mások érc szivét nem hatják meg itt most jajgatásaid. Menj!

Margit. Nem, igy simulva atyámhoz, e helyemről nem szakasztand el senki. Oh, ha tudnád, mint ohajték hozzád jöhetni! A királyi lakba menék először ismét. Jó királynénk meghallgatott, s én lábaihoz borultam. Meghatva volt ugyan, de a királyhoz vezetni nem mert. A királyi lakból kegyetlenül kiüzetvén, zavargó észszel bolyongtam szerte; s igy irányzám e helyre lépteimet, s megvesztegetvén az őröket, most végre karjaid közt vagyok; s veled halok meg, ha véredet ontják biráid.

Morus. Te rendkivül szeretsz engem, lyányom, te, kit szerette gyermekim között én mindig leginkább kedveltem! Kit emelkedett s férfias értelemben láték érni, te tanitványom s büszkeségem valál. Ne tedd gyöngévé agg atyádat most. Légy, szeretve engem, érdemes rám, s elszánt nemes lélekkel tűrjed azt, mit fölöttem majd határozandnak, és tartsd meg többi gyermekimnek drága éltedet és jó mostohádnak.

Margit. Kik jőnek?

Morus. Biráim. Oh, istenem!

Hatodik jelnet.

Cromwell. A többi birák. Előbbiek.

Crom. Mi ez? Lyánya mellén a vétkes? Erővel el kell választani.

Margit (atyjától elválasztatik.) Atyám!

Morus. Szerette lyányom, bátorodjál, bátor leszek, hiszem, halálig én is.

Hetedik jelenet.

Előbbiek. (Margit nélkül.)

Alfred. Oh, szörnyü nap!

Morus. Mért olly némán s ijedten néztek rám mindnyájan?

Alfred. E lapot — nem — én nem vagyok képes azt elolvasni. Itt van.

Crom. (kiragadja Alfred kezéből az iratot, s szilárd hangon olvassa.) Morus Tamás halálra van itélve!

Morus. Miként örülni látták egykoron Pált, midőn az első vértanu halálát nézé, s miként most mindkettő az égben van, ugy részesüljenek majd az isten bocsánatában biráim! (Indulni akar.)

Nyolcadik jelenet.

Henrik. Anna. Tisztviselő. Előbbiek.

Tisztviselő. A fejdelem!

Crom. Királyom!

Henrik. Szólj!

Crom. Halálra itélteték!

Henrik. Mit határozál? Szólj!

Morus. Halálomat! (El, a többiek kisérik.)

Kilencedik jelenet.

Henrik. Anna. Cromwell. Alfred. Tisztviselő.

Henrik. Minő dacos — rettenthetlen — magasztas! Én reszketék, ki halni küldöm őt, és ő

nyugott! Nem, embert így nem kedvelek s nem gyűlölök egyszersmind!

Anna. Engedj a szebb érzelemnek! Akaratja ellen is mentsd meg a nagy ember életét!

Henrik. Igen, nagy ő! Barátja vágytam én lenni, s ő megvetett. Haljon meg tehát! (El.)

Anna (követve őt.) Férjem!

Crom. Királyom, hallja szómat! — Nem áll meg. (El.)

Tizedik jelenet.

Alfred egyedül.

Alfred. Oh, lelkivád! Mit tettem? Olly erőtlen volt szóm ezen gyilkosság ellen! Ugy sem követte volna jó siker vitámat, igaz. De titkos hang rút gyávaságról vádolja lelkemet. Még jóvá teendem hibámat. Sietve Henrikhez megyek, s hasonló vad mardosást gerjesztendek szivében.

Ötödik felvonás.

(Tér.)

Első jelenet.

Néhány polgár.

1ső polgár. Mondják, hogy a birák közől, siratva tették, egy a király elébe térdelt, s igy szóla: „Morus bűntelen!“

2d. polgár. S királyunk?

1. polgár. Haraggal üzte őt el.

2. polgár. A királyt már egészen elrontá a hűtlen Anna. Szünetlen uj vérengezésre kiszti őt.

1. polgár. A közgyülölet, mentvén a királyt, nem joggal kiséri Annát. Őt okozni Henrik hibájaért igaztalanság. Ki őt közelről látta, esküvel kész állitni, hogy könyüivel törekvék megmentni Morusnak életét.

2. polgár. Isten itéljen arról, mellyik bűnösebb. De ő ma még is elveszti életét.

1. polg. A hon jó atyja! ő, ki a királyi udvar legfényesebb helyéről visszatére szegény magányába; ő, kit kincs, arany s rang megvakitni nem tudott, midőn igazságot s jogot kiszolgáltatni szent tiszte volt; ő, ki dús és szegénynyel tudatni merte a valót!

2. polg. Oh, Anglia már nem az, minőnek én egykor ismerém. Henrikről én nem szólok. Királyunk ő, és engedelmes csöndben kell hibáit siratnunk. Ámde, mi az, mi parliamentnek mondja még is magát? Gonosz megvásárlott csoport, melly minden gyalázatos parancsra hajlik, ugy, hogy, ha Henrik mondaná: „Előre, legyen bakó minden követ!“ — mind örömmel hajlongna még a bakó vérbárdjaért is!

1. polg. Hallgass, vigyázatlan! Nézd, mint tolongnak körünkben a poroszlók.

2. polg. S kik közelgnek a börtönbül itt?

1. polg. Néhányan egy félalélt hölgy léptét segitik.

2. polg. Jaj, Morusnak elsőszülöttje ez!

Második jelenet.

Margit. Más polgárok. Előbbiek.

Margit. Hová hurcoltok engem, kegyetlenek? Miért ragadtatok ki szegény atyám karjaiból? Halálaig nála lenni vágytam. Mióta élek, szemem szünetlen rajta függe, s még sem látám eléggé! Most majd összegyüjtöm minden becses szent szavát. Utolsó szavától engem, gyermekét, akarni megfosztni, pogány tett, ti kegyetlenek! Első vagyok lyányai közől, kiért ő legtöbb időt tölte el bú és gond között. Nincs e földtekén ember, ki őt ugy szerette, becsülte és ismerte, miként én. S ugy viszont ő is engem, legkorosb lyányát, mint azt, ki őt legjobban érté, s kinek rá legsürgetőbb szüksége volt, felette kedvelt.

1. polg. Ki hallá gyöngédebben a hő lyányi érzelemnek szent beszédét buzgani?

Margit. Oh! Ti sirtok, és atyámtól kérlelhetlenül megfosztni vágytok mégis? — Megállok itt, vérpadra erre menend; én azt megvetem, s reá gúnyt s átkot röpitek itt! Nem, ne hurcoljatok még tovább; utólszor látni jöttem őt, vagy meghalni!

3. polg. Csak egy percig látszanék is rajtad csüggedés, szegény anyádhoz lakodba kivánt jó atyád téged vitetni.

Margit. Nem, illy kegyetlen, tőle engem elzáró, parancsot nem kapott atyámtól senki. Minő bátorsággal bir édes lyánya, azt ő jól tudja, s hogy felette szükséges ő még annak. Vissza, hozzá megyek, eresszetek!

3. polg. Most ez utolsó szent percben nyugalmat vár s kiván atyád, és szüksége is van reá.

Margit. Mit? Hogyan? Utolsó percben? Tehát utolsó ez valóban? Mondják, utánok mondom, s még sem hiszem. Csodát teend az isten s gátolandja ezen gyalázatos történetet, e rút ölést, s bakó kéz által, — a halandók legjobbikának illy ocsmány halálát! Henrik szeretve függ még rajta, és csak ijeszteni, de ölni nem kivánja őt. Oh, embertelen cselekvés! S olly kevéssé ismered atyámat, őrült fejdelem, hogy börtön s halálnak réme által őt még megnyerhetni véled? Oh, ég! Mit beszélek? Vagy nem naponként látok évek óta sok büntelent vitetni bárd alá? Oh, atyámat halálra hurcolják!

3. polg. Légy nyugott!

Margit. Nyugott legyek, midőn a nép és egy gyalázatos zsarnok vérszomja által elárvulok? Jelen- s jövőkor átka a háladatlan rosz királyra! Átok reátok is, ti gyáva béke baráti, örökre átok, ismétlem, reátok, kiknek gaz undok renyhesége annyi honfit temete mély sirba már! Mért meredtek olly vad dühösséggel reám? Én, igen, nézz rám nép; azon Morus lyánya áll itt, kit tiszta erényeért mondtok hibásnak. Övéhez érdemem még nem hasonlit; de már hasonlit vétkem; szüm hazámon és istenen függ, a gyávákra átkom röpül, s vad öldökléssel szente-

sitett egyházjavitást nem hiszek! Poroszlók kezébe adjatok, én atyám mellett érdemesen akarok meghalni!

3. polg. Minő vad beszéd! Zajong már a nép. Csak ne gyujtsunk sikertelen vad zendülést.

Margit. Ne rettegj! A nép dühöngve ellenem zajong. Én gyávának s a szörnyü gyilkolás rút segitő kezes társának szeretném e népet nevezni. Napjainkban már felette megkedvelék az illy nemes türelmet a brittek. Ember most harckést emelni nem fogna egy sem, hogy véres haláltól megmentse büntelen jó honfitársát, ki életét honának szentelé, fényt árasztva rá! Egy olly polgárnak éltét, kit a király kedvelt, s ki a királynak még sem hizelkedett soha életében!

1. polg. Valót beszélsz. Nem britt az, ki nem törekszik illy érdemes férfit megmenteni!

2. polg. Éljen Morus Tamás!

Sokan. Éljen, nem vétkes ő!

3. polg. Jaj nekünk! Mi történik? Most a poroszlók a népre törnek. Mentsük meg Morus kedves lyányát legalább e veszélyből! (Ő s egy másik elvezetik Margitot.)

Margit (mentében.) Fegyverre, brittek! Mentsétek meg Morust!

Harmadik jelenet.

(Néhány őr előrohan, s a nép nyugott lesz.)

Cromwell. Előbbiek.

Cromw. Mikép eredt e zendülés?

1. polg. Kegyelmet akarunk királyunktól.

Sokan. Kegyelmet adjon!

Cromw. Hallgassatok, ti vakmerők! Ki látott illy jajgatást egy bűnösért?

1. polg. Ki mondhatja Morust bünösnek?

2. polg. Ő büntelen volt!

Cromw. Ti hon baráti, jó polgárok, az álnok csalást kerüljétek. Morus hazánkat elárulá, javitását hitünknek roszalta, Rómával szövetkezést és bálványozást, örök vakságot, — ezt mind akarta ő; s a bölcs király, hitünknek védje, és hazánk becsületének nemtője, nem hagyhatja büntetés nélkül hazánknak ocsmány árulóit.

Nehányan. Való, való!

1. polg. Vallásról és hazáról szólnak; de önkény a kemény parancsnok.

Cromw. E lázadót fogjátok el. — S ti, jó hű polgárok, e gyászos történetet mély csönddel tekintsétek. Nézzétek, ott jő a vétkes ősz, rosz sorsát elnyerendő.

2. polg. Szokásaként vidámul tartja föl arcát, s emelten homlokát, nyájas mosollyal barátilag felel a könyörre buzdult népnek.

Negyedik jelenet.

Néhány katona utat nyit. *Morus* (lassan közelg őrei között.)

Morus. Csak egy percig segitsetek most! ime, arra van hajdan boldog szülőim hajléka! Csak távolról hagyjatok még egy percig a becses lakásra néznem, hol most az elhagyott özvegy keserve vegyül szülöttimével, kiknek oh! már nincs többé atyjok. Én nem szégyenlem, hogy itt most érzékenyült levék. Természetünk is megkivánja jogát.

2. polg. Oh, boldogtalan! Mint tekint zokogva családja hajlékára!

Morus. El a könyükkel! S isten áldja meg bőven azon lakot, s tisztán őrizze meg minden lakója keblét, hogy közölök el ne tévedjen egy sem, s mind meglássam őket egykoron! Hazámra is terjesszen a jó isten kivánható minden dicső s szent áldást! Kegyelje a jók nagy csoportját, a rosz hibásokat ismét szeretni s javulni kényszeritse. A kegyetlen vallási gyülölséget, mint nevezni szokták, törölje el, s jusson bocsánat az eltévedtnek! — Most el! Ott közel emelkedik a vérpad! Te bátran léptél előttem a vérpadra, sok évi nyájas jó vezércsillagzatom, szent püspök, s hamar megnyerted mennyben első kérelmedet, hogy hozzád eljöhessek.

Távol szózat. Helyet nekem!

Morus. Ki jő?

Margit szava. Atyám!

Morus. Lyányom szól, jaj nekem!

Ötödik jelenet.

Margit (Morus többi fi- s lyánygyermekivel.) *Előbbiek.*

Margit. Még egyszer, oh, atyám, most utólszor áldd meg gyermekidet! (Hozzá sietnek s letérdelnek.)

Gyermekek. Atyám!

Morus. Oh, gyötrő tekintet! Drága gyermekim! Még egyszer szoritlak keblemhez. Vegyétek mindnyájan, oh mindnyájan, most atyátok buzgó s erős áldását!

Margit. Örökre elbucsúzni tőled nem jöhetett anyánk velünk.

Morus. Segitsétek könyörrel őt, jó szülöttim, és megáldand isten értte. Szükséget, szegénységet s szülétek keservét tűrjétek el szilárd elszánt erővel! Példát vevétek tőlem. Én egyéb dús vagyont nem adhatok nektek; de e nagy példám vigasztalást adand. Keservben a tulzást kerüljétek. Bú már eléggé szaggatta szütöket. Kérjétek az istent értem, én siromból fogok majd érettetek könyörgeni, és ti itt, kedves szülötteim! A jó istent imádandjuk a szegény királyért, és minden ellenségünkért. S ha egykor, szükség s keservbe esvén, gyilkosim bár mellyike kopogtatná ajtótokat mint szegény menekvő, oh, akkor, ha engem szerettek, adjatok neki helyet, és mint testvért segitsétek öt; mert megbocsáték nekik.

2. polg. Nemes lélek!

Margit. Szerette nemzőm!

Hatodik jelenet.

Alfred. Előbbiek.

Alfred. Megálljatok, a király nevében!

2. polg. Alfred a fejdelemtől jő.

Alfred. Megálljatok még, mondom, megálljatok! — Morus, királyunk küldött. Figyelmezz! Én térdét zokogva öleltem. Ő kegyelmet ad neked még. Csak egy szavacskát mondj, s a véritélet meg lesz semmisitve.

Margit s a többi gyermekek. Atyám!

Az egész nép. Oh, hajolj szavára!

Alfred. Légy egyházjavitásunknak engedelmes!

Morus. Itt haldokolva kell nyilvánitanom most ünnepélyesen, hogy őseink vallása, ámbár rágalmaztatik sok ellenkezőitől, egyedül az, a melly tekintetemnek, mint való ragyog; most esküdni tisztem, hogy minden javitás istentelen nekem, mellynek pecsétje a polgári jognak sérelme, árulás és vérengezés. Királyunk szenvedélyek békóiban van. Szánom őt; nyugalmat jövendölök s megbánást neki; de parancsát nem teljesithetem.

Alfred. Vérpad s halálod előtt —

Morus. A király kegyét mellőzöm inkább, sem mint vétkezzem a jó isten ellen.

Alfred. Oh hős!

Margit. Atyám, kétségbe esve fognak siratni gyermekid; de mindig büszkeséggel atyának nevezni illy férfit!

Cromw. Nem akar kegyelmet. El tehát halálra!

Morus (a gyermekekhez.) Váljunk erős lélekkel. Isten áldjon meg!

Margit. Atyám! — Atyám! — Eltünt! — Érzésem elhagy! —

Morus. Cromwell, figyelj!

Cromw. Mit kérsz?

Morus. Te örülsz? Remegj! Nem sokára e vérpadra lép utánam boldogtalan királynénk, — s oda lépsz te is, Cromwell! (El az őrökkel.)

Hetedik jelenet.

Előbbiek (az eltávozottakon kivül.)

Cromw. Ég semmisitse meg e rosz jóslatot! — De minő legyőzhetlen kinzó iszonyt önte belém!

Alfred. Elérte már bús végzetének helyét az ártatlan. — Hágcsóra lépett. Oh, lelki vád! Azok közt ültem én is, kik őt elitélték. Mit látok? Éghez emelt kezekkel s a váras felé hű alázattal hajolva — istenét most barátai s ellenségeiért imádja. Leül s mosolyg — fejét lehajtja! — Hah! — Ez bárd villogása volt!

Nép. Oh, halálos csapás!

Alfred. Oh, szörnyü gyilkosság!

Nép. Ő büntelen volt!

Vége.

AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA